

بانکداری داخلی ۱

(تجهیز منابع)

بانک ملی ایران

اداره کل آموزش بانک ملی ایران

آذر ۱۴۰۳

بانکداری داخلی - ۱

(تجهیز منابع)

بانک ملی ایران

اداره کل آموزش

آذر ماه ۱۴۰۳

عنوان و نام پدیدآور:	بانکداری داخلی-۱ (تجهیز منابع)
وضعیت ویراست:	ویراست ۶.
مشخصات نشر:	تهران: بانک ملی ایران، اداره کل آموزش، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری:	۴۲۱ ص.: مصور، جدول، نمودار.
فروست:	بانک ملی ایران، اداره کل آموزش؛ ۸.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۹۶۶۷۶-۰-۷
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
موضوع:	بانک و بانکداری—ایران
شناسه افزوده:	بانک ملی ایران. اداره کل آموزش
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۰ ب۶/آ/۲/۳۲۷ HG
رده‌بندی دیویی:	۳۳۲/۱۰۹۵۵
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۲۳۵۴۲۷۹

سوابق چاپ:

چاپ اول	بهار ۱۳۷۵، ۱۵۰۰۰ جلد
چاپ دوم	بهار ۱۳۷۷، ۵۰۰۰ جلد
چاپ سوم	بهار ۱۳۷۹، ۵۰۰۰ جلد
چاپ چهارم	تابستان ۱۳۷۹، ۳۵۰۰ جلد
چاپ پنجم	زمستان ۱۳۷۹، ۱۰۰۰۰ جلد
چاپ ششم	تابستان ۱۳۸۰، ۵۰۰۰ جلد (با تجدیدنظر)
چاپ هفتم	تابستان ۱۳۸۱، ۲۰۰۰ جلد
چاپ هشتم	تابستان ۱۳۸۲، ۵۰۰۰ جلد
چاپ نهم	زمستان ۱۳۸۴، ۵۰۰۰ جلد
چاپ دهم	زمستان ۱۳۸۵، ۴۰۰۰ جلد
چاپ یازدهم	پائیز ۱۳۸۷، ۲۰۰۰ جلد
چاپ دوازدهم	اردیبهشت ۱۳۹۰، ۵۰۰۰ جلد
چاپ سیزدهم	فروردین ۱۳۹۲، ۵۰۰۰ جلد
چاپ چهاردهم	آبان ۱۳۹۷، ۲۰۰۰ جلد
چاپ پانزدهم	تابستان ۱۴۰۲، ۵۰۰ جلد
چاپ شانزدهم	تابستان ۱۴۰۳، ۵۰۰ جلد
چاپ هفدهم	پاییز ۱۴۰۳

کلیه حقوق این کتاب برای بانک ملی ایران محفوظ است. اقتباس و تکثیر آن منوط به کسب اجازه کتبی از اداره کل آموزش بانک ملی ایران است.

صفحه 1 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

پیش‌گفتار

بانک‌ها از طریق جذب و تخصیص منابع مالی و در مجموع واسطه‌گری مالی نقش بسیار مهمی در ثبات و کارایی محیط اقتصادی، حفظ سطح عمومی قیمت‌ها، پشتیبانی تولید، گسترش رفاه و تسهیل رشد و توسعه اقتصادی کشور ایفا می‌نمایند.

تخصیص به موقع منابع و تزریق درست پول در اقتصاد، بخش مهمی از وظایف هر بانک را تشکیل می‌دهد و این بخش از فعالیت‌های بانکی از لحاظ اقتصادی با اهمیت است؛ همچنان که گردش مناسب خون در کالبد بشر حائز اهمیت است و کم فشاری و پرفشاری آن عارضه ایجاد می‌نماید.

بانک‌ها با انجام فعالیت‌های اعتباری شرایط را برای افرادی که در جهت تولید داخلی نیازمند سرمایه هستند فراهم می‌سازند، به این ترتیب باعث افزایش تولیدات کشور می‌شوند همچنین وظیفه دارند بر استفاده منابع موجود به روشی بهینه و مطلوب نظارت داشته باشند.

بانک ملی ایران، برای رونق هرچه بیشتر کسب و کار در کشور، پرداخت تسهیلات به بخش‌های اقتصادی را یکی از مهم‌ترین اولویت‌ها و سیاست‌های کاری خود قرار داده است. اداره کل آموزش بانک ملی ایران که هدف خود را تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص و گسترش علوم بانکی قرار داده است، ضمن توجه به مبانی علمی و نظری بانک و بانکداری، سعی نموده اصول کاربردی را نیز به طور خاص مورد توجه قرار دهد. چاپ و انتشار کتاب حاضر که اکنون چاپ هفدهم (بازنگری شده) آن را پیش رو دارید، با همکاری اداره کل اعتبارات در راستای این هدف انجام پذیرفته است.

در این کتاب تلاش شده دانش لازم درباره مبانی نظام اعتباری، حرمت ربا در اسلام، شرایط اساسی صحت معاملات، بخش‌های اقتصادی، وثایق و تضمینات، ارزیابی و بیمه اموال، تخصیص منابع، انواع تسهیلات اعطائی، مطالبات سررسید شده و معوق، صدور اجرائیه، نظارت بر امور دایره معاملات، تامین مالی زنجیره‌ای و... به زبان ساده و کاربردی برای کارکنان بانک تشریح شود.

به یقین ارائه نظرات و پیشنهادها می‌تواند در چاپ‌های بعدی به غنای کتاب کمک نماید. در پایان از خانم مریم شادابی و آقایان وحید مصلح، بهرام زندی، غلامرضا باقرپور واحدی، حمید علیجانی و کلیه همکارانی که در بازنگری علمی کتاب پیشرو نقش کلیدی ایفا نموده اند قدردانی ویژه داشته و از کلیه همکارانی که در این مسیر یاری گر ما بوده و نقش داشته اند تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

رییس اداره کل آموزش

مهدی سوهانیان

آذرماه ۱۴۰۳

صفحه 2 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

فهرست

۷	۱- تاریخچه و سیر تحولات بانکداری
۷	۱-۱- بخش یکم: پول و بانک
۷	۱-۱-۱- پول
۱۲	۱-۲- بخش دوم: تاریخچه بانکداری در ایران
۱۴	۱-۲-۱- تاریخچه تأسیس بانک ملی ایران
۱۵	۱-۲-۲- عملیات و وظایف بانک ملی ایران
۱۷	۱-۲-۳- اهداف و وظایف بانکها
۱۸	۱-۲-۴- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و وظایف آن
۲۲	۱-۳- بخش سوم : تحول بانکداری در ایران
۲۲	۱-۳-۱- ملی شدن بانکها
۲۸	۱-۳-۲- ادغام بانکها
۳۰	۱-۳-۳- انواع بانکها
۳۲	۱-۳-۴- مؤسسات اعتباری غیربانکی
۳۵	۱-۴- بخش چهارم : نخستین گام اسلامی کردن نظام بانکی
۳۶	۱-۵- بخش پنجم: خلاصه‌ای از بانکداری بدون ربا
۳۶	۱-۵-۱- مبانی اندیشه‌ای نظام اعتباری ایران
۳۷	۱-۵-۲- عقود بانکداری اسلامی
۴۱	۱-۵-۳- تعهدات
۴۵	۲- امور صندوق
۴۵	۲-۱- صندوق
۴۵	۲-۲- عملیات دریافت وجه
۴۷	۲-۳- عملیات پرداخت وجه به مشتریان
۴۸	۲-۴- عملیات پایان روز بانکداران
۴۹	۲-۵- کسری صندوق و عملیات حسابداری آن
۴۹	۲-۶- فزونی صندوق و عملیات حسابداری آن
۵۰	۲-۷- عملیات پایان روز دایره صندوق

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 3 از 409

- ۸-۲- سامانه مدیریت وجوه و اوراق بهادار ۵۱
- ۹-۲- اسکناس‌های فرسوده، تکه و ناقص: ۵۲
- ۱۰-۲- جابجایی اسکناس و عملیات حسابداری آن ۵۳
- ۱۱-۲- ثبت و دریافت سفته و بارنامه ۵۴
- ۱۲-۲- نگهداری کلیدهای خزانه ۵۶
- ۱۳-۲- تأمین تمبر مالیاتی ۵۷
- ۱۴-۲- انواع دسته‌چک ۵۸
- ۱۵-۲- وظائف و مسئولیت‌های شغلی تحویلداران و بانکداران ۶۰
- ۳- صندوق‌های اجاره‌ای و شرایط واگذاری ۶۹
- ۴- انواع سپرده و موضوعات مرتبط با آن ۷۲
- ۱-۴- اشخاص حقیقی و حقوقی ۷۳
- ۲-۴- سپرده قرض‌الحسنه جاری ۱۴ ب ۸۰
- ۳-۴- چک ۱۱۲
- ۴-۴- سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز ۱۳۷
- ۱-۴-۴- طرح‌ها و محصولات معاونت بانکداری جامع ۱۴۷
- ۵-۴- سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار ۱۶۹
- ۶-۴- نحوه کسب اطلاع از وضع مشتریان و حساب آن‌ها و بازداشت وجوه ۱۸۰
- ۷-۴- پرداخت موجودی حساب مشتریان متوفی ۱۸۴
- ۸-۴- مقررات حساب‌های جاری، پس‌انداز، سپرده سرمایه‌گذاری مشترک ۱۸۶
- ۵- کلیات حسابداری ۱۹۵
- ۱-۵- اصول حسابداری ۱۹۵
- ۲-۵- دفاتر قانونی (دفاتر تجارتي) ۱۹۶
- ۳-۵- صورت‌های مالی ۱۹۹
- ۱-۳-۵- آشنایی با ترازنامه سود و زیان بانک ۲۰۰
- ۲-۳-۵- صورت حساب سود و زیان ۲۰۳
- ۴-۵- مرور حسابداری ۲۰۴
- ۱-۴-۵- پیوست‌ها ۲۰۴
- ۲-۴-۵- تراز اختتامیه ۲۰۵
- ۳-۴-۵- تراز افتتاحیه ۲۰۶
- ۴-۴-۵- گزارش‌های روزانه ۲۰۶
- ۵-۴-۵- آمار منابع و مصارف ۲۰۶

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 4 از 409

- ۴-۴-۶- سایما: سامانه یکپارچه اسناد مدیریت مالی ۲۰۷
- ۴-۴-۷- وظایف و مسئولیت‌های شغلی رئیس دایره حسابداری ۲۰۷
- ۶- اوراق خزانه ۲۱۴
- ۶-۱- اوراق خزانه اسلامی ۲۱۴
- ۶-۲- اسناد خزانه در ایران ۲۱۵
- ۷- وکالت ۲۲۲
- ۷-۱- انواع وکالت‌نامه ۲۲۲
- ۷-۲- مدت وکالت‌نامه ۲۲۳
- ۷-۳- اقسام وکالت (به اعتبار طرفین وکالت‌نامه) ۲۲۳
- ۷-۴- لغو وکالت‌نامه ۲۲۴
- ۸- حساب مرکز ۲۲۶
- ۹- انواع حواله‌های بانکی ۲۲۷
- ۹-۱- انتقال وجه درون بانکی ۲۲۷
- ۹-۲- انتقال وجه بین بانکی ۲۲۸
- ۱۰- اوراق و اسناد تجاری ۲۳۴
- ۱۰-۱- برات ۲۳۴
- ۱۰-۱-۱- تفاوت‌های بین سفته و برات ۲۳۶
- ۱۰-۱-۲- انواع ظهرنویسی (پشت‌نویسی) ۲۳۷
- ۱۰-۱-۳- واخواست ۲۳۸
- ۱۰-۱-۴- انواع بروات ۲۳۹
- ۱۰-۲- سفته (فته‌طلب) ۲۴۰
- ۱۱- پایاپای چک‌ها و اتاق پایاپای اسناد بانکی ۲۴۳
- ۱۱-۱- سامانه چکاوک ۲۴۳
- ۱۱-۲- نحوه وصول چک‌های انتقالی ۲۴۳
- ۱۱-۳- اسناد حسابداری صادره در شعب ۲۴۸
- ۱۱-۴- رفع مغایرت‌های سامانه چکاوک ۲۴۹
- ۱۲- اموال منقول (اثاثیه) ۲۵۱
- ۱۲-۱- عملیات حسابداری ۲۵۲
- ۱۲-۲- سامانه سیما: (سامانه یکپارچه مدیریت اسناد و املاک) ۲۵۸
- ۱۳- گزارش‌ها و پیوست‌ها در بانک ۲۵۹
- ۱۳-۱- دفتر روزنامه در بانک ۲۵۹

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 5 از 409

۱۳-۲- ثبت اسناد در سیستم متمرکز	۲۵۹
۱۴- تحویل و تحول شعب (بخشنامه ۷ ب)	۲۶۱
۱۵- سیستم یکپارچه بانکی	۲۶۴
۱۵-۱- کلیات سیستم متمرکز	۲۶۵
۱۵-۲- عملیات سیبا	۲۶۷
۱۵-۳- بستن شعبه	۲۶۹
۱۵-۴- انواع مانده در سیستم متمرکز (سیبا)	۲۶۹
۱۵-۵- مسدود نمودن بخشی از مانده حساب	۲۶۹
۱۵-۶- جلوگیری از پرداخت چک (مسدود نمودن چک)	۲۶۹
۱۵-۷- ملی کارت	۲۷۰
۱۵-۷-۱- درخواست ارتباط حساب با کارت	۲۷۱
۱۵-۷-۲- درخواست دوباره صدور کارت	۲۷۱
۱۵-۷-۳- درخواست حذف ارتباط حساب با کارت	۲۷۱
۱۵-۷-۴- درخواست تولید رمز جدید کارت	۲۷۱
۱۵-۷-۵- صدور کارت برای حسابهای مشترک	۲۷۲
۱۵-۸- آنی کارت	۲۷۲
۱۵-۹- دستگاههای جانبی خدمات کارت	۲۸۰
۱۶- پول شویی	۲۸۴
۱۶-۱- آشنایی با مبارزه با پولشویی	۲۸۴
۱۶-۱-۱- تاریخچه پولشویی:	۲۸۵
۱۶-۱-۲- مراحل پولشویی	۲۸۶
۱۶-۱-۳- گونه شناسی عمومی پولشویی	۲۸۷
۱۶-۲- قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۰۲ و آخرین اصلاحات ۱۳۹۷/۱۰/۱۵	۲۸۸
۱۶-۳- احراز هویت و شناسایی مشتریان	۲۹۵
۱۶-۴- شناسایی معاملات و عملیات مشکوک به پولشویی و شیوه گزارش دهی- ارسال فردی	۳۰۴
۱۶-۵- دستورالعمل ها، بخشنامه ها	۳۰۵
۱۶-۵-۱- دستورالعمل الزامات اجرائی تعیین سطح فعالیت اشخاص حقیقی فاقد شغل و اشخاص حقوقی غیرفعال	۳۰۵
۱۶-۵-۲- دستورالعمل ناظر بر الزامات افتتاح و نگهداری حسابهای سپرده ریالی و صدور کارت های پرداخت در مؤسسات اعتباری	۳۰۸
۱۶-۵-۳- دستورالعمل شیوه صدور کارت هدیه و بن کارت ریالی	۳۱۱
۱۶-۵-۴- شیوه نامه صدور کارت برداشت ریالی اشخاص حقوقی	۳۱۳
۱۶-۵-۵- دستورالعمل نحوه صدور کارت پرداخت ریالی برای اشخاص حقیقی خارجی	۳۱۵

صفحه 6 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

- ۱۶-۵-۶- دستورالعمل اجرائی تعیین حدود ارائه خدمات بانکی به اشخاص محجور در مؤسسات اعتباری... ۳۱۶
- ۱۶-۵-۷- دستورالعمل نحوه ارائه خدمات به اشخاص مظنون مرکز اطلاعات مالی ۳۱۹
- ۱۶-۵-۸- نکات مربوط به صندوق های اجاره ای ۳۱۹
- ۱۶-۵-۹- دستورالعمل شفاف سازی تراکنش های بانکی اشخاص در بانک ها و مؤسسات اعتباری ۳۲۰
- ۱۶-۵-۱۰- نکاتی درخصوص نحوه دریافت مستندات شفاف سازی تراکنش های بالاتر از آستانه مقرر ۳۲۱
- ۱۶-۵-۱۱- دستورالعمل ۱۴ الحاقی ۳۲۶

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 7 از 409

۱- تاریخچه و سیر تحولات بانکداری

۱-۱- بخش یکم: پول و بانک

در جوامع نخستین، تحصیل انواع کالاهای تولیدشده برای مصرف تنها از راه تعویض کالا (پایاپای) امکان داشت و این مبادله بامشکلات بسیاری همراه بود، از جمله:

- تعیین ارزش کالا
- تعیین خریدار و فروشنده
- غیر قابل تقسیم بودن برخی کالاها
- هزینه حمل و نقل کالاها
- فسادپذیری برخی کالاها

برای حل چنین مشکلاتی بشر در ابتدا اشیاء و کالاهایی را به عنوان واسطه برای تعیین ارزش کالاها انتخاب کرد که به نوع و فراوانی آن شیء یا کالا در آن منطقه یا شهر بستگی داشت؛ مانند صدف در سواحل دریا و گوسفند و گاو در نواحی کوهستانی و معتدل. گرچه با انتخاب کالای واسطه، برخی از مشکلات بنیادی یادشده در ظاهر رفع شده بود، اما گاهی کالای واسطه نیز به دلیل بخش ناپذیری، مانع انجام معاملات کوچک می‌شد یا به علت حجم زیاد و ارزش کم، آن نقش اساسی را که ذخیره کالای واسطه تا زمان احتیاج به معامله بایستی دارا باشد، از دست می‌داد و در بعضی مواقع نگهداری کالای واسطه به سبب فسادپذیری امکان نداشت. تنوع تولید و نیاز بشر به تولیدات مختلف در سیر گسترش اقتصاد کشورها موجب پیدایش یک وسیله اقتصادی مورد قبول عامه به نام پول گردید.

اختراع پول مشکلات موجود در مبادله‌ی کالاها را برطرف ساخت. مفهوم واژه‌ی پول دقیق و محدود نیست؛ گرچه از پول در مکالمات روزمره به معنی سکه و اسکناس رایج نام برده می‌شود، اما پول فقط به سکه و اسکناس رایج محدود نمی‌شود، زیرا اسکناس و سپرده‌های قابل برداشت با چک، کار یکسانی را انجام می‌دهند؛ درحالی که مفهوم پول به معنی اسکناس خیلی محدود است، اما در مقابل، مترادف با ثروت، بسیار گسترده است؛ زیرا اموال منقول و غیرمنقول، سهام، اوراق قرضه و مشارکت و خلاصه همه انواع دارایی‌ها را شامل می‌شود.

۱-۱-۱- پول

اقتصاددانان، پول را براساس وظایفی که به آن محول شده است، به شرح زیر تعریف می‌نمایند:

- عمل مبادله را انجام می‌دهد (کالاهای عرضه‌شده در ازای پرداخت پول دریافت می‌شوند)
- واحد سنجش ارزش‌هاست (ارزش کالاها و خدمات با پول سنجیده می‌شود)
- قابل ذخیره است (قدرت خرید در زمان آینده)
- وسیله پرداخت‌های آتی است (معاملات در حال حاضر انجام می‌شود و تسویه آن موکول به آینده می‌شود)
- واحد ثبت معاملات بازرگانی در دفاتر حسابداری است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 8 از 409

نقشی که پول در بازارهای مختلف مبادلات و معاملات پیدا کرد، کار دادو ستد و تجارت را توسعه بخشید و موجب پیدایش حرفه‌ی صرافی شد که عملیات آن‌ها مقدمه کار بانک‌های امروزی گردید.

۱-۱-۱-۱- اشکال پول

پول فلزی

به محض آن‌که فلزات قیمتی یعنی طلا و نقره کشف شدند، برتری و وجوه تمایز آن‌ها نسبت به کالاهای دیگر شناخته و جایگزین وسایل مبادلاتی قبلی شدند و به عنوان پول مورد استفاده قرار گرفتند. این فلزات قیمتی، نخست به صورت شمش، در بازار ظاهر گردیدند؛ اما با توجه به اشکالات ناشی از آزمایش‌های لازم، که الزاماً برای حصول اطمینان از وزن و عیار آن‌ها هربار صورت می‌گرفت؛ در آن مقطع مسئولان امور در هر جامعه، دست به ضرب سکه زدند. برای این کار، آن‌ها شمش‌ها را به سکه‌های کوچک و متنوع تبدیل، و سکه‌ها را به نام خود ضرب کرده و در قلمرو جغرافیایی خویش رایج نمودند.

از جمله مزایای پول فلزی در مقایسه با کالاهای واسطه‌ای قبلی می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- تراکم ارزش فراوان در حجمی محدود
- سهولت حمل و نقل
- فسادناپذیری
- قابلیت تقسیم پذیری، بدون صدمه زدن به کیفیت آن‌ها

اسکناس

از زمان‌های قدیم، اسکناس به انواع و اشکال مختلف وجود داشته و در هر زمان دارای نقش و وظایف محدود و خاصی بوده است. در روم پیش از میلاد، بانک‌ها اسناد کاغذی منتشر می‌کردند و به اشخاصی که مسکوکات خود را پیش آن‌ها به امانت می‌گذاشتند، سندی به عنوان قبض رسید می‌دادند. این اسناد در بازار دست‌به‌دست می‌گشت و عملاً وظایف پول مسکوک و رایج آن زمان را انجام می‌داد. در قرون وسطی نیز، بانک‌های هلندی و انگلیسی اسنادی نظیر آن را ابداع و براساس آن وصول مسکوکات فلزی قیمتی را طبق سندی، گواهی می‌کردند و این سند، انتقال اسمی مسکوکات فلزی را امکان‌پذیر می‌نمود و درعمل، بخشی از وظایف و نقش‌های همان مسکوکات را ایفا می‌کرد.

در سال ۱۶۵۶ میلادی، پالمستروخ مؤسس بانک سوئد اسکناس را ابداع کرد و آن‌را به ویژه برای تنزیل اسناد تجاری به وسیله بانک‌ها، رایج ساخت. پیش از این تاریخ، بانک‌ها اغلب به عملیات تنزیل و قبول سپرده می‌پرداختند. بدین ترتیب که اسناد تجاری مدت‌دار را به عنوان سپرده نزد خود می‌پذیرفتند و موقتاً معادل وجه آن‌ها را بعد از کسر ارزش اسمی سپرده، به صورت مسکوکات فلزی، به دارندگان آن‌ها می‌دادند. این نوع اسکناس، در واقع تعهدنامه‌ای بود که طبق آن بانک تنزیل کننده یا قبول کننده سپرده، آنرا منتشر و تعهد می‌کرد که هر زمان حامل آن به بانک

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 9 از 409

رجوع کند، بدون هیچگونه تشریفات، معادل آن را به صورت مسکوک فلزی به وی بپردازد. پس در حقیقت، این تعهدنامه در عین حال یک اسکناس قابل تبدیل به فلزات قیمتی نیز بود. این همان اسکناسی است که بعدها با طلا رابطه‌ی رسمی پیدا کرد و از نظر حجم انتشار و مؤسسات منتشرکننده، تابع مقررات و قوانین پولی و بانکی گردید و از سده‌ی نوزدهم، پول رایج عمومی در اقتصاد کشورها شد.

پول تحریری

پول تحریری یا پول اعتباری به مجموع مانده حساب‌های مشتریان بانک‌ها و دیگر مؤسساتی که سپرده می‌پذیرند، گفته می‌شود و معمولاً به وسیله چک یا ابزاری دیگر از حسابی به حساب دیگر قابل انتقال است. بخش مهمی از دادوستدها و مبادلات از طریق پول تحریری صورت می‌گیرد و بخش دیگر آن با اسکناس و مسکوک انجام می‌شود؛ بنابراین سپرده‌ها هم می‌توانند به نوعی وظایف پول را انجام دهند.

پول دیجیتال

پول دیجیتالی در واقع یک عدد (شامل بیت‌های دیجیتالی) است که پس از امضای دیجیتالی ناشر آن، با ارزش معینی اعتبار می‌یابد و قابلیت انتشار و مبادله سریع را در شبکه رایانه‌ای دارد. این پول باوجود اینکه دوران تکوین خود را می‌گذراند، اما داعیه جایگزینی اسکناس و مسکوک را داشته و از معیارهایی نظیر امنیت، اطمینان، کاربری و انتقال آسان، نامشخص بودن کاربر و همچنین استفاده مستمر و دائمی برخوردار است.

۱-۱-۲- اصطلاحات پولی

شبه پول

اگر سپرده‌ها را به دیداری، پس‌انداز و مدت‌دار تقسیم کنیم، سپرده‌های دیداری فرق عمده‌ای با اسکناس و مسکوک ندارند، زیرا به سهولت قابل نقل و انتقال هستند. اما سپرده‌های پس‌انداز و مدت‌دار از درجه نقدینگی کمتری برخوردار بوده و در مقایسه با سپرده‌های دیداری به سادگی نمی‌توانند جایگزین اسکناس و مسکوک شوند. از این رو به سپرده‌های پس‌انداز و مدت‌دار شبه پول می‌گویند. یکی از مهم‌ترین خصوصیات شبه پول، ضد تورمی بودن آن در کوتاه مدت است. چرا که دارندگان این نوع دارایی لااقل برای مدتی از هزینه و خرج کردن آن منصرف شده‌اند. با این حال، این اثر در چارچوب فعالیت‌های اعتباری بانک‌ها قابل تغییر است. زیرا افزایش شبه پول از یک سو قدرت تسهیلات دهی بانک‌ها را افزایش می‌دهد و گسترش اعتبارات، معمولاً اثر تورمی دارد؛ و از سوی دیگر باید توجه داشت اگر در اقتصادی شبه پول زیادی انباشته گردد، هنگام فرار سیدن مشکلات و بروز بی‌اعتمادی، سپرده‌گذاران خواستار تبدیل آن به پول شده و به یکباره حجم پول در جریان، افزایش چشمگیری می‌یابد. بروز چنین واقعه‌ای برای ارزش پول خطرناک بوده و جامعه را با تورم روزافزونی مواجه می‌کند. در چنین شرایطی معمولاً بانک‌ها با کمبود اسکناس روبرو می‌شوند و برای دریافت اسکناس به بانک ناشر اسکناس رجوع می‌کنند و بانک مزبور نیز ناگزیر به انتشار اسکناس جدید دست می‌زند و اگر این روند با سرعت پیشروی کند، بانک‌ها با ورشکستگی روبرو شده

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 10 از 409

و ارزش پول با کاهش‌های پی‌درپی مواجه می‌شود.

سپرده‌های مدت‌دار + پس‌انداز مردم نزد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری = شبه‌پول

حجم پول در گردش

برای برنامه‌ریزان و تحلیلگران مسائل اقتصادی تنها دانستن تعریف پول کافی نیست بلکه بیشتر، دانستن و در اختیار داشتن میزان اندازه حجم پول در گردش به عنوان یک متغیر کلان اقتصادی مطرح است، تا از این طریق بتوانند آثار تغییرات حجم پول را در ارتباط با دیگر متغیرهای اقتصادی مطالعه و تجزیه و تحلیل نمایند. بنابراین:

سپرده‌های دیداری مردم نزد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری + اسکناس و مسکوک نزد مردم = حجم پول در گردش

نقدینگی بخش خصوصی

نقدینگی بخش خصوصی معادل مجموع حجم پول در گردش و شبه پول است. نقدینگی به معنای اخیر از مهم‌ترین عواملی است که مورد توجه مقامات پولی مملکت است. زیرا افزایش و کاهش آن همراه با سرعت گردش پول از جمله عواملی هستند که در سطح عمومی قیمت‌ها و در نتیجه در تغییرات ارزش پول تأثیر مستقیم دارند. افزایش نقدینگی در جامعه اگر همراه و همگام با افزایش تولید ناخالص داخلی^۱ نباشد یا در صورتی که واردات کشور میسر نشود، عامل تشدیدکننده تورم محسوب می‌گردد.

میزان شبه پول + حجم پول در گردش = نقدینگی بخش خصوصی

سرعت گردش پول

از آنجا که بکار بردن پول سبب از بین رفتن آن نمی‌شود، بلکه فقط انتقال مالکیت صورت می‌پذیرد، بنابراین پول در جریان مبادلات، پیوسته گردش می‌کند و از شخصی به شخص دیگر منتقل می‌شود. منظور از سرعت گردش پول تعداد دفعاتی است که یک واحد پولی طی مقطع زمانی مشخص توسط اشخاص جابجا می‌گردد.

۱-۲- تاریخچه بانکداری

بانکداری در دوره قدیم

- **بابل:** در امپراطوری بابل معاملات بانکی به شیوه ابتدایی آن رواج داشت و حتی در قوانین حمورابی مقرراتی برای دادن تسهیلات و قبول سپرده‌های تجاری ذکر شده و دستوراتی درباره سرمایه‌گذاری آمده است.

۱ تولید ناخالص داخلی: ارزش پولی جریان کالا و خدمات تولیدشده را در محدوده جغرافیایی یک کشور برای دوره جاری اندازه‌گیری می‌نماید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 11 از 409

در شهر بابل تجارت‌خانه‌ها و بانک‌های بزرگی وجود داشتند که در آن‌ها دادن تمسک، حواله، برات و نیز گرفتن ربح تا میزان ۲۰٪ معمول بود و در مواردی به صدی چهل تا چهل‌وسه می‌رسید. معابد این شهر در حدود ۲۰۰۰ سال پیش از میلاد مسیح به عملیات بانکی محدودی مبادرت می‌ورزیدند و در مقابل توثیق اموال غیرمنقول، پول به عاریت می‌دادند.

- **یونان:** در کشور خدایان و ارباب انواع، علاوه بر بانک‌های خصوصی بعضی از معابد هم به کار صرافی اشتغال داشتند؛ به گونه‌ای که سپرده‌های مردم را پذیرفته و به اشخاص یا متقاضیان، تسهیلات اعطا می‌کردند. ازجمله‌ی این معابد، معبد دلفی در شهر افسن بود که به علت جنگ‌های مداوم داخلی، مطمئن‌ترین محل برای نگاهداری و حفاظت اموال گران‌بها و پرارزش به شمار می‌آمد.
- **ایران:** پیش از دوره هخامنشی، بانکداری به طرز ابتدایی مرسوم بود ولی در انحصار معابد و شاهزادگان قرار داشت و در زمان هخامنشیان با رونق بازرگانی، پول مسکوک رواج یافت. معروف‌ترین این بانک‌ها، بانک اجیبی بود که تعلق به مهاجران یهودی مقیم بابل داشت و به کلیه امور بانکی نظیر قبول سپرده و اعطای تسهیلات و رهن گرفتن املاک می‌پرداخت و سرمایه آن برای خرید و فروش منازل، احشام، غلامان و کشتی‌های حامل کالا به کار می‌رفت.
- **روم:** در اوایل تأسیس دولت روم که وصول مالیات‌ها به شکل مقاطعه به اشخاص واگذار می‌شد، مأموران اغلب به شهرها و مؤسسات دولتی تسهیلات می‌دادند که در واقع به نوعی عملیات بانکی مبادرت می‌ورزیدند. بانکدارهای رومی، گذشته از تبدیل پول‌ها به یکدیگر، تعیین عیار آنها، قبول سپرده و دادن تسهیلات، امور صندوق‌داری را نیز برای مشتریان خود انجام می‌دادند. عملیات بانکی بانکداران رومی از بیشتر جنبه‌ها به عملیات بانکی کنونی، نظیر گشایش حساب جاری و مدت‌دار، پرداخت بهره به سپرده‌های مدت‌دار، صدور بروات، دادن قرضه بانکی اعم از مصرفی و تجاری با بهره‌های متفاوت، رهن و صدور اعتبارنامه تجاری شباهت داشته است.
- **چین:** بانکداری در چین در سده‌ی ششم پیش از میلاد رواج داشت و با اختراع کاغذ (۱۰۵ سال پیش از میلاد) بانکداری در این کشور کاملاً متحول شد. زیرا همین اختراع بود که برای نخستین‌بار تهیه اسناد بانکی، تنظیم محاسبات، نگاهداری و نقل و انتقال اسناد را به صورتی ارزان و ساده مقدور ساخت.

بانکداری در قرون وسطی (از سده پنجم تا پانزدهم میلادی)

در قرون وسطی بانکداری و تجارت به مفهوم آنچه در یونان و امپراطوری روم وجود داشت، در عمل از بین رفت و پس از سقوط روم یک سیر قهقرای در عملیات بانکی و دیگر مظاهر تمدن بشری پیدا شد. عرف بانکداری با انجام برخی عملیات بانکی توسط اقوام مختلف به خصوص یهودی‌ها با استعداد طبیعی این قوم که بیشتر به فعالیت‌های بانکی پرداخته بودند، حیات تازه‌ای یافت ولی با مخالفت و تعصب شدید مقامات کلیسا علیه دریافت ربح از افراد و منع مشروط آن در آیین یهود، این فعالیت تقریباً بدون مانع و در برخی از مراکز به‌طور انحصاری در اختیار این قوم قرار گرفت. در آیین مذکور منع دریافت بهره منحصراً به هم‌کیشان یهودی تعبیر یافت و بنابراین عملیات صرافی و به‌خصوص دریافت بهره در برابر دادن قرضه از افراد غیریهودی بدون مانع تلقی گردید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 12 از 409

بانکداری در دوره جدید (از سده پانزدهم به بعد)

دوره جدید با پی شرفت تدریجی تجارت و دادو ستد در سواحل دریای مدیترانه به‌ویژه در شهرهای ونیز و فلورانس آغاز شد و با کشف قاره آمریکا و راه‌های جدید و استقرار روابط بازرگانی بین شرق و غرب کم‌کم دامنه فعالیت از سواحل دریای مدیترانه به کشورهای سواحل اقیانوس اطلس مانند فرانسه، اسپانیا، پرتغال و انگلیس گسترش پیدا کرد. این پی شرفت توأم با استفاده روز افزون از خدمات بانکی و در نتیجه ازدیاد بانکداران به‌خصوص در شهر ونیز بود. فعالیت و قدرت این بانکداران به قدری توسعه یافت که حتی به پادشاهان قرض می‌دادند و همین توسعه‌ی فعالیت و استفاده‌ی بیش از حد از قرضه‌ی بانکی به ورشکستگی‌های متعدد در نیمه دوم سده شانزدهم میلادی منتهی شد و سرانجام منجر به وضع مقررات خاصی مبنی بر منع عملیات بانکداران خصوصاً و ایجاد بانک‌های عمومی در این دوره شد. افزون بر این، ورود طلا و نقره‌ی فراوان از آمریکا و آثار پولی آن در کشورهای مختلف اروپایی از یک سو و رفع ممنوعیت دریافت بهره در آیین مسیح بر اثر فتوای جان کالون- رهبر پروتستان‌ها- از سوی دیگر به ازدیاد فعالیت‌های بانکی و تکامل آن در این دوره کمک شایانی نمود.

۱-۲- بخش دوم: تاریخچه بانکداری در ایران

بانک جدید شرق: نخستین بانکی که در ایران آغاز به کار کرد، بانک جدید شرق بود که مرکز آن در لندن و حوزه عملیاتش مناطق جنوبی آسیا بود. این بانک بدون تحصیل هیچ‌گونه امتیازی در سال ۱۲۶۶ هجری خورشیدی (۱۸۸۸ میلادی) در تهران، محل بانک بازرگانی سابق، فعالیت خود را آغاز و سپس شعبه‌هایی در شهرهای تبریز، اصفهان، شیراز، رشت و بوشهر دایر نمود. این بانک به سپرده‌های ثابت شش‌ماهه ۴٪ و یکساله ۶٪ و به موجودی حساب جاری ۵٪/۲ بهره پرداخت می‌کرد. بانک با این اقدام خود ۱۲٪ از نرخ بهره را کاهش داد و نخستین بار اقدام به انتشار نوعی پول کاغذی به صورت حواله خزانه برای مبالغ ۵ قران به بالا و قابل پرداخت در وجه حامل نمود. این بانک در سال ۱۲۶۹ خورشیدی در برابر دریافت ۲۰,۰۰۰ لیره انگلیسی کلیه شعب و اثاثیه بانک را به بانک شاهی واگذار کرد.

بانک شاهی یا شاهنشاهی ایران: صرافان ایرانی در مقام مقابله و رقابت با عملیات بانک جدید شرق برخاستند، ولی پیش از آنکه نتیجه قطعی این رقابت حاصل شود، حریفی زورمند جای آن را گرفت و این حریف بانک شاهی ایران بود که در سال ۱۲۶۷ هجری خورشیدی (۱۸۸۹ میلادی) به‌موجب امتیازی که از طرف ناصرالدین‌شاه به پاول جولیس‌دورویتر (مؤسس خبرگزاری رویتر) اعطا شد به وجود آمد. رویتر پیش از آن در تاریخ ۱۰ مرداد ماه ۱۲۵۱ خورشیدی (۲۵ ژوئیه ۱۸۷۲ میلادی) در برابر پرداخت ۴۰,۰۰۰ لیره امتیاز بزرگی برای مدت ۷۰ سال برای احداث راه‌آهن، حق انحصاری کلیه معادن (به‌جز طلا و نقره و سنگ‌های قیمتی) تأسیس بانک و ... را به‌دست آورد. این امتیاز بعدها لغو و امتیاز دیگری که اساس آن تأسیس بانک شاهی ایران بود به مدت ۶۰ سال تحصیل گردید که یکی از مواد قرارداد چنین بود: در صورتی که دولت علیه ایران پس از این مصمم بشود امتیاز بانک، یا امتیاز یک دستگاه اعتباری را از هر قبیل که باشد اعطاء کند، آن امتیاز از امروز به حکم این قرارداد محفوظ و مهور و مخصوص است از برای این کمپانی که بر جمیع اشخاص و کمپانی‌های دیگر حق رجحان خواهد داشت. یکی از امتیازات

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 13 از 409

بزرگی که این بانک از آن خود کرده بود، حق انحصاری نشر اسکناس بود. بانک شاهنشاهی هرگز بیش از ۲۵ شعبه در ایران نداشت و شمار این شعب برحسب سود و زیان آن‌ها متغیر بود؛ چنان‌که در سال‌های ۱۲۷۰ و ۱۲۷۹ و ۱۲۹۹ هجری خورشیدی به ترتیب دارای ۱۵ و ۱۸ و ۲۱ شعبه بوده است. تمرکز حساب‌های دولت و وجوه خزانه در بانک شاهنشاهی و دخالت آن در کلیه نقل و انتقالات کشوری و لشگری، از جمله پرداخت حقوق مأموران دولت و نظامیان، به تدریج اسباب استیلای این بانک را بر امور مالی کشور فراهم ساخت.

تبادل بین درآمد و مخارج دولت مانع از آن بود که اولیای امور متوجه عواقب وخیم مداخله بانک در امور کشور شوند، ولی در فاصله بسیار کوتاهی از زمان تشکیل بانک شاهنشاهی، وضع مالی ایران دچار تزلزل و بحران گردید و دولت گرفتار کسر درآمد شد. به ناچار تسهیلاتی از بانک یا بوسیله بانک مزبور دریافت شد و برخی منابع درآمد مملکت مانند گمرک جنوب، شیلات دریای خزر، تلگراف‌خانه و گذرنامه به وثیقه تسهیلات در اختیار بانک درآمد؛ در نتیجه عواید مزبور در ابتدا به بانک واصل و پس از برداشت اقساط و نزول طلب، مازاد آن به حساب دولت واریز می‌شد و در حقیقت بخش عمده درآمد کشور از این مجرا عبور می‌کرد. این شیوه عمل، بانک شاهنشاهی را در ایران از لحاظ سیاسی دارای موقعیتی ممتاز کرد و سرنوشت دولت‌ها و سیاست کشور را به زمان پرداخت عواید و نحوه برداشت اقساط مطالبات وابسته ساخت و حتی پس از آنکه بانک نفوذ و قدرت بیشتری در اقتصاد ایران بدست آورد، آثار سوء مداخله بیش از پیش ظاهر شد.

بانک شاهنشاهی ایران با همین نام تا بهمن ماه سال ۱۳۲۷ خورشیدی، به جز حق نشر اسکناس از دیگر حقوق این امتیاز بهره‌مند بود و از آن تاریخ که مدت شصت سال امتیاز مذکور منقضی شد تا مرداد ماه سال ۱۳۳۱ هجری خورشیدی بدون امتیاز و حقوق خاص بنام بانک انگلیس در ایران و خاورمیانه به فعالیت خود در ایران ادامه داد.

بانک استقراضی ایران: پس از واگذاری امتیاز تأسیس بانک‌شاهی ایران به رویتر یکی از اتباع دولت روسیه به نام ژاک پولیاکوف تأسیس بانک استقراضی را پیشنهاد کرد. این پیشنهاد در سال ۱۲۶۹ خورشیدی (۱۸۹۰ میلادی) پذیرفته و به موجب امتیازی که از طرف ناصرالدین‌شاه صادر شد، برای مدت ۷۵ سال به نامبرده اجازه دایر کردن شرکتی به نام انجمن استقراضی ایران و حق انحصاری برای حراج عمومی داده شد. انجمن استقراضی ایران، که بعدها به بانک استقراضی ایران موسوم گردید، طبق ماده ۱۸ امتیازنامه مذکور، از پرداخت هرگونه حقوق، باج و مالیات معاف بود و تن‌ها طبق ماده ۷ آن مکلف بود که ۱۰٪ عواید خالص خود را به خزانه دولت تأدیه نماید.

این بانک از ۲۲ مرداد ماه سال ۱۳۰۱ خورشیدی به دولت ایران تحویل شد و به بانک ایران موسوم گشت و سرانجام در سال ۱۳۱۲ خورشیدی به موجب قانون، اجازه تأسیس بانک فلاحی و صنعتی (بانک کشاورزی ایران) ضمیمه بانک مزبور گردید.

بانک سپه: در اردیبهشت ماه سال ۱۳۰۴ خورشیدی بانکی کوچک با سرمایه و هدف محدود به نام بانک پهلوی قشون تأسیس و سرمایه اولیه آن مبلغ ۳,۸۸۳,۹۵۰ ریال از محل موجودی صندوق بازنشستگی درجه‌داران ارتش تأمین شد. این بانک بعدها به بانک سپه تغییر نام یافت و چون تنها خدمات مربوط به ارتش را انجام می‌داد، بر این بنیان به‌عنوان نخستین بانک تجاری شناخته می‌شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 14 از 409

۱-۲-۱- تاریخچه تأسیس بانک ملی ایران

تفکر تشکیل بانک با روش جدید بانکداری در ایران با تأسیس بانک دولتی هم‌زمان ظاهر شد. ده سال پیش از تشکیل بانک شاهنشاهی (۱۲۵۸ خورشیدی) حاج محمدحسین امین دارالضرب یکی از صرافان بزرگ و روشن‌بین، برای ایجاد یک بانک ایرانی پیشنهادی به حکومت وقت ارائه نمود که متأسفانه مورد قبول واقع نگردید.

این پیشنهاد، معرف اهمیتی است که در آن زمان محافل اقتصادی و صرافان ایرانی برای بانک قائل بوده و از نقش آن در امور اقتصادی کشور و ایجاد صنایع، خطوط آهن و تلگراف آگاهی داشته و لزوم کمک دولت برای تأسیس بانک و جمع‌آوری پس‌انداز عمومی مورد توجه ایشان بوده است. متأسفانه این طرح که در صورت اجرا مجالی برای بیگانگان در این زمینه باقی نمی‌گذاشت، جامه عمل نپوشید و بانک شاهنشاهی به‌شرعی که گذشت به صورت بانک دولتی در ایران استقرار یافت.

در پنجم آذرماه سال ۱۲۸۵ خورشیدی هنگامی که دولت از مجلس شورای ملی مجوز استقراض خارجی را درخواست نمود، احساسات ملی که از رفتار بانک‌های بیگانه جریحه‌دار بود، به هیجان آمده و نمایندگان ملت برای قطع نفوذ سیاسی و اقتصادی بانک‌های مزبور و ترمیم وضع مالی خزانه، ضمن مخالفت با استقراض خارجی، تأسیس بانک ملی را خواستار شدند و به این ترتیب اجازه تشکیل بانک، صادر و اعلان آن چهار روز بعد یعنی در تاریخ نهم آذرماه ۱۲۸۵ خورشیدی منتشر گردید.

خبر تشکیل بانک ملی با سرمایه ۱۵ میلیون تومان (۳۰ کرور) و قابل افزایش تا ۵۰ میلیون تومان با وجد و شغف فوق‌العاده عموم ملت روبرو شد. اعلان مذکور در همان روز انتشار، در مجلس شورای ملی قرائت گردید و نمایندگان ضمن اظهار شادمانی، ثبات قدم و همراهی خود را بار دیگر ابراز نمودند؛ ولی مشکلاتی برای مجاهدان این راه به‌وجود آمد و تمام کوشش‌ها و تلاش‌ها را نقش بر آب و امیدها را به یأس مبدل ساخت و بانک ملی تأسیس نگردید و تحقق این آرزوی بزرگ ملت ایران سال‌ها به تعویق افتاد.

چهارده سال پس از آن دوباره کوشش‌هایی برای نیل به این مقصود صورت گرفت. کابینه احمد قوام (قوام‌السلطنه) که در خردادماه ۱۳۰۰ خورشیدی به مجلس معرفی شد، تشکیل بانک دولتی را در ماده دوم برنامه خود قرارداد، ولی چون نظر بر این بود که بانک ملی از بقایای بانک استقراضی روس به وجود آید و بانک مزبور نیز با وضعی که به دولت ایران واگذار شده بود قابل احیا نبود، این برنامه باز هم جامه عمل نپوشید و نتیجه‌ای حاصل نشد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 15 از 409

تأسیس بانک ملی ایران

پس از بهبود نسبی وضع خزانه مملکت، با اینکه تجربه‌های تلخ گذشته یأس و ناامیدی را بر دل‌ها چیره کرده بود، ملت ایران برای تحکیم مبانی استقلال سیاسی و نجات اقتصاد کشور از نفوذ بیگانگان، بار دیگر در مقام اجرای افکار دیرین خود، مبنی بر تأسیس بانک ملی برآمد. سرانجام در تاریخ ۱۴ اردیبهشت ماه سال ۱۳۰۶ خورشیدی، قانون اجازه تأسیس بانک ملی ایران پس از بحث و بررسی نمایندگان مجلس شورای ملی به تصویب نهایی رسید. با آنکه افکار عمومی مایل به اجرای سریع قانون بود، اما با توجه به تجربیات گذشته، رعایت احتیاط در هر گام، شرط لازم برای موفقیت بود. به این ترتیب تهیه مقدمات، شروع کار را قریب شانزده ماه به تعویق انداخت. پس از آنکه در شانزدهم آبان ماه سال ۱۳۰۶ خورشیدی، قانون اجازه استخدام متحصانان بانکی از اتباع سوئیس یا آلمان به تصویب مجلس شورای ملی رسید، دکتر کورت لیندن بلات به خدمت بانک دعوت و به ریاست آن گمارده شد و اساسنامه بانک در سی‌ام خردادماه ۱۳۰۷ خورشیدی به تصویب هیئت وزیران و در چهاردهم تیرماه همان سال، به تصویب کمیسیون مالیه مجلس شورای ملی رسید و مقدمات کار از هر نظر فراهم شد. به این ترتیب بانک ملی ایران با سرمایه‌ای ناچیز به مبلغ بیست میلیون ریال که فقط هشت میلیون ریال آن نقدی پرداخت شده بود، تأسیس شد و از روز شنبه ۱۷ شهریورماه سال ۱۳۰۷ خورشیدی (۸ سپتامبر ۱۹۲۸) بدون تشریفات در تهران (محل فعلی ادارات مرکزی) شروع به کار کرد.

سرمایه بانک به موجب قانون مصوب تیرماه سال ۱۳۱۴ هجری شمسی، به مبلغ سیصد میلیون ریال افزایش یافت و با آنکه دامنه عملیات بانک هر روز وسعت می‌یافت و برمبلغ اندوخته‌ها نیز افزوده می‌شد، اما اصل سرمایه هم چنان ثابت ماند تا بالاخره در تاریخ دوازدهم مهرماه سال ۱۳۳۱ هجری شمسی، سرمایه این بانک به دو میلیارد ریال افزایش یافت.

در حال حاضر مشخصات ثبتی بانک ملی ایران به شرح ذیل است:

- شماره ثبت بانک: ۶۰
- تاریخ ثبت بانک: ۱۳۰۶/۰۲/۱۷
- شناسه ملی بانک: ۱۰۸۶۱۶۷۷۵۴۲
- شماره اقتصادی بانک: ۴۱۱۱ ۱۱۳۷ ۸۶۳۵

شماره و تاریخ آگهی آخرین تغییرات افزایش سرمایه مندرج در صفحه ۱۹ روزنامه رسمی شماره: ۲۳۱۶۱ تاریخ ۱۴۰۳/۰۷/۱۲ به مبلغ (۱,۲۴۱,۹۲۳,۶۰۰ میلیون ریال) اعلام گردیده است.

۱-۲-۲- عملیات و وظایف بانک ملی ایران

گرچه طبق ماده اول قانون اجازه تأسیس، وظیفه بانک ملی ایران پیشرفت امور تجارت، فلاح و صنعت اعلام گردید، اما به تدریج، قانون‌گذار وظایف گوناگونی به بانک ملی محول نمود و این بانک را از صورت یک بانک عادی خارج و به بانک مرکزی کشور تبدیل نمود. به‌طوری که علاوه بر فعالیت عادی بانکی مانند گشایش انواع حساب‌ها،

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 16 از 409

تنزیل اوراق و اسناد تجاری، خرید و فروش ارزهای خارجی، قبول بروات برای وصول، تخصیص اعتبار در حساب جاری، وارد کردن طلا و نقره و خرید و فروش آن، اعطای تسهیلات و قرض، تعیین نرخ زر و سیم، تخصیص اعتبار، ضمانت اشخاص و شرکت‌ها و بنگاه‌های خصوصی، نگهداری حساب‌ها در خارج از کشور و تحصیل اعتبار در خارج و... امور دیگری نیز از جمله موارد زیر به وظایف بانک ملی اضافه شد:

- عملیات بانکی خزانه دولت و صندوق ادارات و بنگاه‌های دولتی و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به دولت و نگاهداری محاسبات آن‌ها؛
- نقل و انتقال وجوه، اعطای تسهیلات به دولت و مؤسسات عمومی و شهرداری‌ها با مجوز مجلس شورای ملی؛
- نشر اسکناس، حق نظارت و مداخله در امور ارزی کشور، حفظ موازنه ارزی و نظارت بر اجرای کلیه قوانین و مقررات مربوط به ارز و نگهداری حساب درآمد و هزینه ارزی اعم از بازرگانی و غیربازرگانی؛
- بازرسی دفاتر و اسناد بانک‌های مجاز از نظر مقررات ارزی، عضویت در صندوق بین‌المللی پول و بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه؛
- جذب سرمایه‌های خارجی، سیاست‌های پولی و اعتباری و همچنین حق نظارت بر دیگر بانک‌ها.

نشر اسکناس

یکی از اقدام‌های مهم و اساسی بانک ملی ایران خارج ساختن کنترل اقتصاد پولی ایران از دست بانک‌های خارجی بود که در ازای پرداخت ۲۰۰,۰۰۰ لیره انگلیسی به بانک شاهنشاهی، امتیاز انتشار اسکناس از بانک مذکور سلب و حق انحصاری انتشار اسکناس در اختیار بانک ملی ایران قرار گرفت.

به این ترتیب حق نشر اسکناس که یکی از ارکان استقلال کشور و از مهم‌ترین وسایل هدایت اقتصاد بود، پس از تقریباً ۴۳ سال از دست بیگانگان خارج و به ملت ایران بازگشت و از یکم فروردین ماه سال ۱۳۱۱ خورشیدی، اسکناس‌های جدید بانک ملی ایران به جریان گذاشته شد.

یکم فروردین ۱۳۱۱ خورشید در تاریخ اقتصادی ایران و همچنین در تاریخ بانک ملی ایران روزی درخشان محسوب می‌شود از این تاریخ این مؤسسه ملی به بانک ناشناس مبدل شد و اختیارات و قدرت بیشتری برای انجام وظایف محوله و هدایت و رهبری اقتصاد ایران به دست آورد و توانست نقش موثری در تسهیل رشد و نمو اقتصادی و صیانت منافع کشور ایفا نماید.

بانک ملی ایران تا پیش از سال ۱۳۲۹ خورشیدی، نقش بسیار حساسی در ایجاد و تکامل خدمات بانکی در ایران به عهده داشت. تا پایان جنگ جهانی دوم این مؤسسه تنها بانک عمده دولتی بود که به تشکیل شرکت‌ها و سازمان‌های تجاری اعم از دولتی و غیردولتی کمک‌های قابل توجهی نمود. از سال ۱۳۲۹ خورشیدی به بعد، بانک‌های خصوصی ایران با استفاده از مقررات قانون تجارت و به صورت شرکت‌های سهامی تأسیس و شروع به فعالیت بانکی نمودند. با لایحه قانونی بانک‌ها، مصوب سال ۱۳۳۳ خورشیدی، بانک‌های دیگری در ایران به خصوص بانک‌های مختلط ایرانی و خارجی تأسیس شدند و شمار بانک‌ها در سال ۱۳۴۰ خورشیدی، به ۲۸ بانک دولتی، خصوصی و

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 17 از 409

مختلط رسید. افزایش شمار بانک‌ها در این دوره موجب ازدیاد رقابت بین بانک‌های قدیمی و تازه تأسیس شد. چون از طرفی توسعه دامنه عملیات و فعالیت‌های بانک ملی ایران و وظایف و مسئولیت‌هایی که به عهده داشت، آن را به عنوان یکی از مجهزترین بانک‌های تجاری تبدیل می‌نمود و از طرف دیگر با تنظیم و اجرای سیاست پولی و بانکی فعالیت‌های بانک‌های دیگر را در کنترل و نظارت قرار می‌داد، اما فکر تدوین قانون جامع پولی و بانکی کشور و جدانمودن فعالیت‌های غیرانتفاعی بانک ملی ایران و متمرکز شدن آن در سازمان مستقل دیگری مورد توجه قرار گرفت و سرانجام در هیجدهم مردادماه سال ۱۳۳۹ خورشیدی، وظایف و عملیات غیرتجاری بانک ملی به بانک مرکزی ایران محول گردید.

۱-۲-۳- اهداف و وظایف بانک‌ها

در آغاز فعالیت، بانک‌ها سه وظیفه اساسی داشتند:

- شناختن پول‌های گوناگون (در سیستم فلزی)؛
- تعیین وزن و عیار هر پول و نسبت برابری پول‌ها و معاوضه آن‌ها با یکدیگر؛
- نگهداری پول‌های فلزی اشخاص (طلا و نقره) در محل‌های امن.

بانکداران قدیمی افزون بر وظایف یادشده در ابتدای کار، خود را موظف می‌دیدند در برابر سپرده اشخاص، رسید بدهند که همین رسید مقدمه نقل و انتقال پول شد و با گذشت زمان، تحولی در تکامل بانکداری به وقوع پیوست. بانکداران متوجه شدند تمام صاحبان امانات و سپرده‌ها در یک زمان برای دریافت وجوه خود به بانک مراجعه نمی‌کنند و همیشه مقدار قابل توجهی از سپرده‌ها نزد بانک باقی می‌ماند. بانکداران توانستند از محل سپرده‌های مردم به متقاضیان وام داده و قدرت خرید آنان را در اختیار اشخاص دیگری که اعتبار آن‌ها برای بانکدار مسلم بود، قرار دهند و از این راه برای بانک و همچنین صاحبان سپرده، درآمد ایجاد نمایند. تغییر فاحش دیگری که از مهم‌ترین تحولات در دوره بانکداری است ایجاد بانک‌ها به صورت شرکت سهامی بود که بعدها توسط دولت، ملی شدند.

پیشرفت سریع و افزایش قدرت مالی بانک‌ها و در نتیجه تسلط آن‌ها بر بازارهای پولی جهان، حاصل رشد اقتصادی و توسعه روابط بین‌المللی به دلیل رفع نیازهای مادی فزاینده جامعه امروزی است. تفکیک بانک‌ها به بانک مرکزی ج.ا.ا و بانک‌های دیگر (تجاری، صنعتی، معدنی، کشاورزی) نیز خود موید لزوم این تقسیم و تعیین اهدافی است که انجام آن به بانک‌ها محول شده است. بنابراین وظایف کلیه بانک‌های خصوصی یا دولتی (به جز بانک‌های مسکن و کارگشایی) به صورت اختصار به قرار ذیل است:

- قبول سپرده (دیداری، مدت‌دار)
- اعطای تسهیلات
- خرید و فروش فلزات قیمتی
- اجاره صندوق امانات
- نقل و انتقال پول

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 18 از 409

- نگاهداری و انجام امور مربوط به اوراق بهادار
- انجام عملیات بورس
- ضمانتنامه بانکی
- خدمات امانی که عبارت‌اند از قبول قیمومیت، وصایت و وکالت.

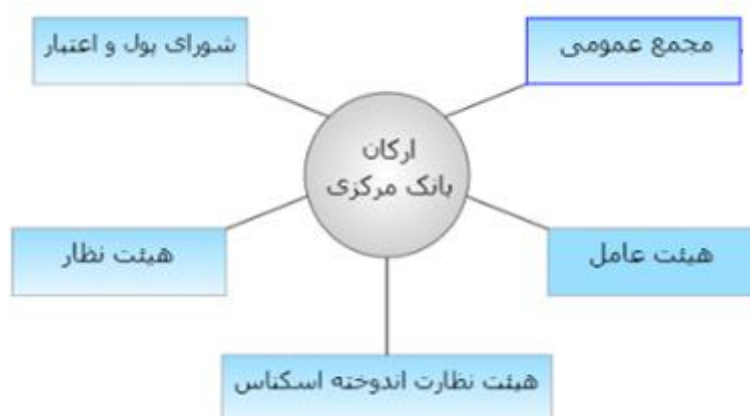
۱-۲-۴- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و وظایف آن

این بانک با سرمایه‌ای معادل ۳/۶ میلیارد ریال، برای تنظیم حجم پول و اعتبار و نظارت بر شبکه بانکی کشور در تاریخ هیجدهم مردادماه سال ۱۳۳۹ خورشیدی با عنوان بانک مرکزی با اهداف زیر تأسیس گردید:

- الف) وظیفه انتشار اسکناس و سکه‌های فلزی رایج کشور؛
- ب) حفظ ارزش پول و موازنه دریافت‌ها و پرداخت‌ها؛
- پ) تسهیل مبادلات بازرگانی؛
- ت) کمک به رشد اقتصادی کشور براساس نظارت بر عملیات بانک‌ها و مؤسسات اعتباری؛
- ث) تنظیم مقررات مربوط به معاملات ارزی و طلا.

ارکان بانک مرکزی

ارکان بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به شرح زیر است:

شکل ۱- ارکان بانک مرکزی

صفحه 19 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

حال به تشکیلات ساختاری و وظایف هر یک از ارکان یادشده می‌پردازیم.

الف) مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

اعضای این مجمع متشکل است از:

- رئیس‌جمهور (ریاست مجمع)
- وزیر امور اقتصادی و دارایی
- معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور
- دو نفر از وزرا به انتخاب هیئت‌وزیران

تبصره ۱- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به پیشنهاد رئیس‌جمهور و پس از تأیید مجمع عمومی بانک مرکزی و با حکم رئیس‌جمهور منصوب می‌شود.

تبصره ۲- قائم مقام بانک مرکزی به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و پس از تأیید مجمع عمومی بانک مرکزی و با حکم رئیس‌جمهور منصوب می‌شود.

وظایف مجمع عمومی

- رسیدگی و تصویب ترازنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
- رسیدگی و اتخاذ تصمیم نهایی نسبت به گزارش‌های هیئت نظار؛
- رسیدگی و اتخاذ تصمیم درباره پیشنهاد تقسیم سود ویژه بانک؛
- انتخاب اعضای هیئت نظار به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی؛
- دیگر وظایفی که طبق مقررات این قانون به عهده مجمع عمومی گذارده شده است.

ب) شورای پول و اعتبار

اعضای این شورا عبارت‌اند از:

- وزیر امور اقتصادی و دارایی یا معاون وی
- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور یا معاون وی
- دو تن از وزرا به انتخاب هیئت‌وزیران
- وزیر بازرگانی^۱

^۱ به موجب قانون تشکیل دو وزارتخانه تعاون، کار و رفاه اجتماعی و صنعت، معدن و تجارت، مصوب ۱۳۹۰/۴/۸ مجلس شورای اسلامی، ادغام سه وزارتخانه تعاون، کار و امور اجتماعی و رفاه و تامین اجتماعی و دو وزارتخانه صنایع و معادن و

صفحه 20 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

- دادستان کل کشور یا معاون وی
- رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن
- رئیس اتاق تعاون
- نمایندگان کمیسیون‌های "امور اقتصادی" و "برنامه و بودجه و محاسبات"
- مجلس شورای اسلامی (هر کدام یک نفر) به عنوان ناظر با انتخاب مجلس.

ریاست شورا بر عهده رئیس کل بانک مرکزی خواهد بود و هر یک از اعضای خبره شورای پول و اعتبار هر دو سال یک بار تغییر می‌یابند و انتخاب دوباره آن‌ها منعی ندارد.

وظایف و اختیارات شورای پول و اعتبار

- شورای پول و اعتبار به منظور مطالعه و اتخاذ تصمیم درباره سیاست کلی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و نظارت بر امور پولی و بانکی کشور عهده‌دار وظایف زیر است:
- رسیدگی و تصویب سازمان، بودجه، مقررات استخدای و آیین‌نامه‌های داخلی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
  - رسیدگی و اظهار نظر نسبت به ترازنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران برای طرح در مجمع عمومی؛
  - رسیدگی و تصویب آیین‌نامه‌های مذکور در قانون پولی و بانکی؛
  - اظهار نظر در مسائل بانکی، پولی و اعتباری کشور و همچنین اظهار نظر نسبت به لوایح مربوط به تسهیلات یا تضمین اعتبار و هر موضوع دیگری که از طرف دولت به شورا ارجاع می‌شود.
  - ارائه نظر مشورتی و توصیه به دولت در مسائل بانکی، پولی و اعتباری کشور که به نظر شورا در وضعیت اقتصادی و به ویژه در سیاست اعتباری کشور موثر خواهد بود.
  - اظهار نظر درباره هر موضوعی که از طرف رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در حدود قانون به شورای مذکور محول می‌شود.

ج) هیئت عامل

هیئت عامل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مرکب است از:

- رئیس کل
- قائم مقام
- دبیر کل بانک
- سه نفر معاون

بازرگانی به ترتیب دو وزارتخانه تعاون، کار و رفاه اجتماعی و صنعت، معدن و تجارت تشکیل شد و تمام وظایف و اختیاراتی که طبق قوانین بر عهده وزارتخانه‌ها و وزیران یاد شده بوده است به دو وزارتخانه جدید و وزیران آنها منتقل شد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 21 از 409

وظایف و اختیارات هیئت عامل

- الف- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به عنوان بالاترین مقام اجرایی و اداری، عهده دار کلیه امور بانک به استثنای وظایفی است که به موجب قانون پولی و بانکی و اصلاحیه های بعدی به عهده ارکان بانک گذارده شده است. همچنین وی مسئول حسن اداره امور بانک و موظف به اجرای قوانین و آیین نامه های مربوط به آن است. رئیس کل بانک، نماینده بانک در کلیه مراجع رسمی داخلی و خارجی با حق توکیل است.
- ب- قائم مقام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی و پس از تأیید مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با حکم رئیس جمهور منصوب می شود.
- ج- دبیر کل بانک به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی و تصویب مجمع عمومی منصوب می گردد و سرپرستی دبیرخانه شورای پول و اعتبار را نیز به عهده دارد و همچنین دادستان هیئت انتظامی بانکها است.
- د- معاونان بانک از طرف رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران منصوب و وظایف آنان بوسیله نامبرده تعیین می شود.

د) هیئت نظارت اندوخته اسکناس

- هیئت نظارت اندوخته اسکناس از افراد زیر تشکیل می شود:
- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران یا معاون وی
- دو نماینده مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس
- دادستان کل کشور یا معاون وی
- خزانه دار کل کشور
- رئیس کل دیوان محاسبات
- رئیس هیئت نظار

وظایف هیئت نظارت اندوخته اسکناس

- نظارت بر حسن اجرای مفاد ماده ۵ قانون پولی و بانکی کشور از طریق تحویل و نگهداری اسکناس های چاپ شده؛
- نگهداری حساب دارایی های موضوع ماده ۵ قانون فوق الذکر و صورت جواهرات ملی؛
- تنظیم مقررات مربوط به نمایش و نظارت بر ورود و خروج آنها از خزانه بانک؛
- نظارت بر معدوم کردن اسکناس هایی که باید از جریان خارج شوند.

ه) هیئت نظار

- هیئت نظار مرکب از یک نفر رئیس و چهار نفر عضو از میان حسابرسان خبره یا افراد مطلع در امور حسابداری یا بانکی با داشتن حداقل ده سال پیشینه کار است که به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و تصویب مجمع عمومی برای مدت ۲ سال انتخاب می شوند و انتخاب دوباره آنان منعی ندارد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 22 از 409

وظایف هیئت نظار

- هیئت نظار مسئول رسیدگی به حسابها و تعهدات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است که نسبت به صحت این حسابها و تعهدات اظهار نظر می کند.
- رسیدگی به ترازنامه پایان سال بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تهیه گزارش برای مجمع عمومی سالانه؛
- رسیدگی به صورت ریز داراییها و بدهیها و خلاصه حسابهای بانک و گواهی آنها برای انتشار؛
- رسیدگی به عملیات بانک از لحاظ انطباق آنها با موازین قانونی؛

۱-۳- بخش سوم: تحول بانکداری در ایران

مهم ترین تحولات نظام بانکی پس از انقلاب اسلامی عبارتند از:

- ملی شدن بانکها
- ادغام بانکها
- حذف ربا از نظام بانکی

۱-۳-۱- ملی شدن بانکها

در آستانه پیروزی انقلاب اسلامی، نظام بانکی ایران به کلی از هم پاشیده بود. عواملی نظیر انتقال سرمایهها به خارج از کشور، توسط سرمایه داران وابسته که خود مؤسس بانکهای خصوصی یا سهام داران عمده آنها بودند، سلب اعتماد مردم نسبت به بانکها و هجوم آنان برای بازپس گرفتن سپردههای خود، وصول نشدن مطالبات بانکها که علاوه بر نامشخص بودن وضع بدهکاران عمده، موجب تعطیلی بسیاری از فعالیتهای اقتصادی گردید و سرانجام کاهش ارزش داراییها اغلب بانکهای خصوصی را در وضعی قرار داده بود که باوجود کمکهای بانک مرکزی ج.ا.ا عملیات شان متوقف یا خطر ورشکستگی آنها را تهدید می نمود، به طوری که حتی قادر به پرداخت چکهای با مبالغ جزئی هم نبودند. در تاریخ هفدهم خردادماه ۱۳۵۸ خورشیدی، طبق مصوبه شورای انقلاب برای حفظ حقوق و سرمایههای ملی و به کار انداختن چرخهای تولیدی کشور و تضمین سپردهها و پس اندازهای مردم در بانکها، بانکهای ایران، ملی اعلام شدند.

ملی کردن بانکها یکی از اقدامهای اساسی شورای انقلاب اسلامی بود که ملت ایران آنرا تأیید کرد. این اقدام گام مؤثری برای حصول استقلال اقتصادی سیاسی و قطع وابستگی به سرمایههای خارجی بود. چرا که نفوذ سرمایههای خارجی از طریق مشارکت در سرمایههای بانکها و همچنین تأسیس بانکهای متعدد، توسط سرمایه داران بزرگ داخلی عملاً منجر به اعمال نفوذ شدید خارجی و ایادی داخلی آنها در تصمیم گیریهای بنیادی در رشتههای مختلف تولیدی و اقتصادی کشور گردیده و ترکیب نامتجانسی به شکل کلی و اساسی اقتصاد کشور داده بود.

به طور کلی در شبکه بانکی کشور ۲۸ بانک مشمول قانون ملی شدن بانکها شدند. از این تعداد در ۱۳ بانک، خارجیها سهیم بودند و ۱۵ بانک دیگر، مالکیت ایرانی داشتند. هدف دولت از ملی کردن بانکها، به عهده گرفتن اداره امور بانکها تحت ضرورت های اجتماعی و اقتصادی، حفظ منافع، مصالح جامعه و کشور بوده است. بنابراین

صفحه 23 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ملی کردن بانکهای مذکور مبتنی بر ضوابطی بود که دوباره شرایط نامساعد مالی بانکها بر مردم تحمیل نشود و ضمن تضمین بازپرداخت سپردههای مردم، منتهی به استقرار یک نظام درست بانکداری در کشور گردد تا این نظام بتواند از جنبه ربوی خارج شده و در خدمت پیشبرد اهداف اقتصادی و اجتماعی قرار گیرد.

با توجه به شرایط مزبور، لایحه قانون ملی شدن بانکها در تاریخ هفدهم خردادماه ۱۳۵۸ خورشیدی، توسط شورای انقلاب اسلامی تصویب گردید. براساس لایحه مذکور ۲۸ بانک و ۱۶ شرکت پس انداز و تسهیلات مسکن و ۲ شرکت سرمایه گذاری، ملی اعلام شدند.

قانون ملی شدن بانکها

ماده ۱- برای حفظ حقوق و سرمایه های ملی، به کار انداختن چرخ های تولیدی کشور و تضمین سپرده ها و پس انداز های مردم در بانکها، ضمن قبول اصل مالکیت مشروع مشروط و با توجه به:

- نحوه تحصیل درآمد بانکها و انتقال نامشروع سرمایه ها به خارج
- نقش اساسی بانکها در اقتصاد کشور و ارتباط طبیعی اقتصاد کشور با مؤسسات بانکی
- مدیون بودن بانکها به دولت و احتیاج آنها به سرپرستی دولت
- لزوم هماهنگی فعالیت بانکها با دیگر سازمان های کشور
- لزوم سوق دادن فعالیت بانکها در جهت اداری و انتفاعی اسلامی

از تاریخ تصویب این قانون، کلیه بانکها ملی اعلام می گردد و دولت مکلف است بلافاصله نسبت به تعیین مدیران بانکها اقدام نماید.

ماده ۲- از این تاریخ تنها امضاء مدیرانی که از طرف دولت برای بانکها معین می گردند دارای اعتبار قانونی می باشد.

ارکان بانکها

به دنبال ملی شدن بانکها، لزوم بازنگری در ارکان بانکها مطرح گردید. بنابراین لایحه قانون اداره امور بانکها در تاریخ سوم مهرماه ۱۳۵۸ خورشیدی به تصویب شورای انقلاب اسلامی رسید که به موجب این لایحه ارکان بانکها به شرح ذیل مشخص شد:

- مجمع عمومی بانکها
- شورای عالی بانکها
- هیئت مدیره هر بانک
- مدیرعامل هر بانک
- بازرسان قانونی هر بانک

صفحه 24 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

مجمع عمومی بانکها

اعضای مجمع عمومی بانکها از ۶ عضو به شرح ذیل تشکیل می‌شود:

- وزیر امور اقتصادی و دارایی
- وزیر صنعت، معدن و تجارت
- وزیر جهاد کشاورزی
- معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور
- وزیر راه و شهرسازی
- وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی

ریاست مجمع عمومی بانکها با وزیر امور اقتصادی و دارایی و در غیاب وی با وزیر صنعت، معدن و تجارت است. مجمع عمومی بانکها به دو صورت عادی و فوق‌العاده تشکیل می‌گردد.

وظایف مجمع عمومی عادی بانکها

- شنیدن گزارش سالانه هر بانک و رسیدگی به ترازنامه و حساب سود و زیان سال مالی قبل، صورت دارایی، دیون و صورت حساب دوره عمل سالانه و تصویب ترازنامه و بودجه آن.
- رسیدگی و اتخاذ تصمیم درباره اندوخته هریک از بانکها و تصویب سود ویژه.
- انتخاب اعضای هیئت مدیره بانکها بنا به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی.
- انتخاب مدیران عامل بانکهای تخصصی به پیشنهاد وزیر مربوط و انتخاب مدیران عامل بانکهای تجاری به پیشنهاد وزیر صنعت، معدن و تجارت.
- احکام مدیران عامل و اعضای هیئت مدیره بانکها با امضای وزیر امور اقتصادی و دارایی صادر خواهد شد.
- انتخاب بازرسان قانونی هریک از بانکها
- تصویب اساسنامه هریک از بانکها
- تصویب آیین‌نامه‌های استخدامی، مالی، اداری و معاملاتی
- اتخاذ تصمیم نسبت به هرگونه مسائل دیگر مربوط به عملیات بانکی که از طرف شورای عالی بانکها به مجمع عمومی پیشنهاد می‌شود.

جلسات مجمع عمومی عادی بانکها، حداقل سالی یک مرتبه تا پایان تیرماه هر سال تشکیل خواهد شد.

وظایف مجمع عمومی فوق‌العاده

هرگونه تغییر در مواد اساسنامه هریک از بانکها، کاهش یا افزایش سرمایه هریک از بانکها، تأسیس، انحلال یا ادغام آنها از وظایف مجمع عمومی فوق‌العاده است.

صفحه 25 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

شورای عالی بانکها^۱

شورای عالی بانکها از ۹ عضو به شرح زیر تشکیل می‌شود:

- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- مدیرعامل بانک ملی ایران
- نماینده وزارت امور اقتصادی و دارایی
- نماینده معاون رئیس‌جمهور و معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور
- نماینده وزارت راه و شهرسازی
- نماینده وزارت صنعت، معدن و تجارت
- نماینده وزارت جهاد کشاورزی
- نماینده وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

ریاست شورای عالی بانکها با رئیس کل بانک مرکزی ج.ا.ا است. عضویت افراد مذکور در ردیف‌های ۳ تا ۹ مدت ۲ سال و انتخاب دوباره آنان بلامانع است. جلسات شورا حداقل هر هفته یکبار به دعوت رئیس شورا و با حداقل سه نفر از اعضای آن تشکیل می‌گردد.

وظایف و اختیارات شورای عالی بانکها

- پیشنهاد انتخاب اعضای هیئت مدیره بانکها به مجمع عمومی؛
- اظهارنظر مشورتی در مورد انتخاب مدیران عامل بانکها؛
- ایجاد هماهنگی در امور بانکها؛
- تهیه آیین‌نامه استخدای و دیگر آیین‌نامه‌های مالی، اداری و معاملاتی مربوط به امور بانکها برای تصویب مجمع عمومی؛
- رسیدگی به بودجه هریک از بانکها برای تصویب مجمع عمومی؛
- اظهارنظر نسبت به ترازنامه، حساب سودو زیان و گزارش سالانه هریک از بانکها برای تقدیم به مجمع عمومی؛
- اظهارنظر نسبت به افزایش یا کاهش سرمایه هریک از بانکها؛
- کسب اطلاعات لازم در امور بانکها از بانکها و بررسی گزارش‌هایی که هیئت مدیره هریک از بانکها به شورای عالی ارسال می‌دارد.
- اتخاذ سیاست کلی در مورد تأسیس انحلال شعب یا هر واحد بانکی دیگر در هر نقطه از ایران یا خارج از کشور؛
- اظهارنظر نسبت به تغییر مواد اساسنامه هریک از بانکها و پیشنهاد آن به مجمع عمومی بانکها
- اتخاذ تصمیم درباره سیاست‌های کلی اقتصادی، اعتباری و اداری بانکها و دیگر مسائل مربوط به اداره امور بانکها؛

^۱ با تصویب مجلس شورای اسلامی و به منظور ارتقای کارایی و تناسب اختیارات و مسئولیت‌ها در مدیریت بانک، شورای عالی بانکها حذف شده و اختیارات آن به هیئت مدیره بانکها واگذار شده است.

صفحه 26 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

- کوشش و ابتکار در حسن اداره بانکها، بهبود مستمر وضع آنها در جهت خدمت به مردم و اقتصاد کشور و افزایش درآمدها بر طبق موازین اسلامی؛

هیئت مدیره

هیئت مدیره دارای کلیه اختیارات لازم برای اداره امور بانک، باتوجه به موضوع و هدف مندرج در اساسنامه است، مگر در مواردی که به موجب قانون و یا اساسنامه، اخذ تصمیم در مورد آنها در صلاحیت مدیرعامل، شورای عالی یا مجمع عمومی بانکها باشد.

هیئت مدیره به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و تصویب مجمع عمومی بانکها انتخاب می گردد. احکام انتصاب اعضای هیئت مدیره توسط وزیر امور اقتصادی و دارایی صادر و ابلاغ می گردد.

مدیرعامل

مدیرعامل بالاترین مقام اداری و اجرایی بانک است که در بانکهای تجاری بنا به پیشنهاد وزیر صنعت، معدن و تجارت، نظر مشورتی شورای عالی بانکها و تصویب مجمع عمومی بانکها انتخاب می گردد. مدیرعامل ریاست جلسات هیئت مدیره را برعهده داشته و حکم مشارالیه نیز همانند دیگر اعضای هیئت مدیره توسط وزیر امور اقتصادی و دارایی صادر و ابلاغ می گردد.

نکته: مدیر عامل بانکهای غیردولتی از طرف هیئت مدیره انتخاب می شود.

هیئت عامل

- قائم مقام مدیر عامل
- معاونت حقوقی و وصول مطالبات
- معاونت اعتباری
- معاونت فن آوری اطلاعات
- معاونت پشتیبانی
- معاونت برنامه ریزی تحول

بازرسان قانونی^۱

مجمع عمومی بانک هر سال یک بازرس ا صلی و یک بازرس علی‌البدل برای مدت یک سال انتخاب می‌نماید. عزل یا تجدید انتخاب بازرس مانعی ندارد. بازرس علی‌البدل در غیاب بازرس اصلی وظایف بازرسی را انجام می‌دهد.

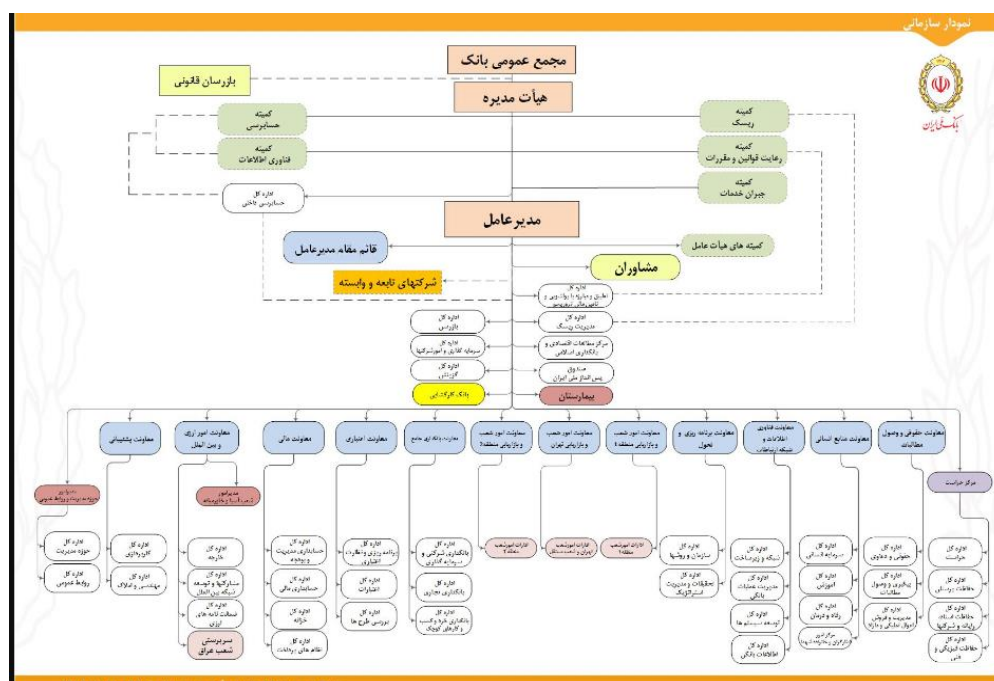
وظایف بازرسان قانونی به قرار زیر است :

الف- نظارت بر اجرای مقررات اساسنامه و آیین‌نامه بانک و دیگر مقررات

ب- رسیدگی و اظهارنظر نسبت به حساب‌ها، ترازنامه سالانه بانک و حساب سودوویان با گواهی درستی ارقام و تهیه گزارش‌های لازم برای تقدیم به شورای عالی بانک‌ها.

پ- رسیدگی به دفاتر و حساب‌های بانک و گواهی خلاصه حساب‌هایی که همراه به بانک مرکزی ج.ا.ا ارسال می‌شود.

بازرس حق مداخله مستقیم در امور اداری و معاملات بانک را نداشته ولی می‌تواند نظریات خود را به صورت مکتوب به مدیرعامل یا هیئت مدیره اطلاع دهد. بازرس می‌تواند برای انجام وظایف خود، در هر زمان به کلیه دفاتر و اسناد و دارایی بانک رسیدگی نموده و در این مورد از هیئت مدیره اطلاعات را دریافت نماید. هیئت مدیره تسهیلات لازم را در این خصوص فراهم خواهد نمود.

شکل ۲- نمودار سازمانی بانک ملی ایران

^۱ طبق قانون تشکیل سازمان حسابرسی مصوب ۱۳۶۲/۱۰/۵، انجام وظایف بازرسی قانونی و امور حسابرسی سالانه بانک‌ها، موسسات و شرکت‌های دولتی در انحصار سازمان حسابرسی است.

صفحه 28 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱-۳-۲- ادغام بانک‌ها

طی سال‌های گذشته، نظام بانکی ایران همراه با رونق کاذب اقتصادی، عملیات و تشکیلات خود را گسترش داد، ولی نتیجه این گسترش متناسب با نیازهای واقعی اقتصادی کشور نبوده و بیشتر در جهت تأمین مقاصد سودجویانه سرمایه‌داران وابسته بوده است. ملی کردن بانک‌ها از اقدامات بسیار مهمی بود که می‌توانست موجبات نیل به استقلال اقتصادی و مالی را فراهم آورد، زیرا با قطع یادی سرمایه‌داران وابسته از کنترل نظام بانکی، امکان برقراری یک نظام پولی و اعتباری مستقل ملی بوجود آمده و با از بین بردن انگیزه سودجویی شخصی در فعالیت‌های بانکی و جایگزین نمودن نفع عمومی جامعه، زمینه مناسب برای هدایت منابع حاصل از پس‌اندازها در مسیر برنامه‌های ملی توسعه اقتصادی فراهم گردید. بدیهی است که انتقال مالکیت بانک‌های خصوصی به دولت که موجب ورشکستگی آن‌ها می‌گردید، به تنهایی برای تجهیز نظام بانکی کشور و سوق دادن آن در جهت تأمین هدف‌های اقتصادی ملی کافی نبوده، بنابراین پس از ملی کردن بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، ادغام بانک‌ها ضرورت یافت.

در اجرای ماده ۱۷ لایحه قانونی اداره بانک‌ها که در تاریخ سوم مهرماه ۱۳۵۸ خورشیدی به تصویب شورای انقلاب اسلامی رسید، لایحه ادغام بانک‌ها نیز توسط مجمع عمومی بانک‌ها تصویب شد. بر این اساس بانک‌های تجاری کشور به شرح زیر هستند:

- **بانک ملی ایران**
  - **بانک سپه**
  - **بانک رفاه کارگران:** این بانک مجاز به انجام کلیه عملیات بانک‌های تجاری است و در برخی اسناد این بانک نشان ثبتی دیده می‌شود که حاکی از تلاش گذشته بانک در حمایت از گروه کارگران کشور به ویژه در مناطق کارگری بوده و اکنون نیز با تغییراتی که در نظر است انجام شود امید می‌رود اسم بانک بیش از پیش با محتوی گردد.
  - **بانک تجارت:** از ادغام بانک‌های ایران و انگلیس، اعتبارات ایران، ایران و خاورمیانه، ایران و هلند، بازرگانی ایران، ایرانشهر، صنایع ایران، شهریار، ایرانیان، کار، بین‌المللی ایران و ژاپن و روس و ایران تشکیل گردیده است.
  - **بانک ملت:** از ادغام بانک‌های تهران، پارس، داریوش، اعتبارات، تعاونی و توزیع، ایران و عرب، بین‌المللی ایران، عمران، بیمه ایران، تجارت خارجی ایران و بانک فرهنگیان تشکیل شده است.
- برای ایجاد هماهنگی در ضوابط اعطای تسهیلات و اجرای سیاست واحد و پیشبرد فعالیت‌های تخصصی در زمینه مسکن، کشاورزی و صنعت و معدن، بانک‌های تخصصی ملی شده در بانک‌های مشابه دولتی در رشته مربوط به ترتیب ذیل ادغام شدند:
- **بانک صنعت و معدن:** از ادغام بانک‌های اعتبارات صنعتی، توسعه صنعتی و معدنی ایران، توسعه سرمایه‌گذاری ایران، شرکت سرمایه‌گذاری بانک‌های ایران، صندوق ضمانت صنعتی و صندوق معدن تشکیل شده است. این بانک فعالیت‌های صنعتی کوچک در شهرستان‌ها را به بانک‌های استان واگذار می‌نماید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 29 از 409

- **بانک مسکن:** از ادغام بانک‌های رهنی ایران، ساختمان، شرکت سرمایه‌گذاری ساختمانی بانک‌های ایران و شرکت پس‌انداز و تسهیلات مسکن کورش، اکباتان، پاسارگاد و در شهرستان‌ها، شرکت‌های پس‌انداز و تسهیلات مسکن مشهد، تبریز، شیراز، اصفهان، اهواز، گیلان، همدان، کرمانشاه، مازندران، گرگان، سمنان و آبادان تشکیل شده‌است.
  - **بانک کشاورزی:** از ادغام بانک توسعه کشاورزی ایران، بانک تعاون کشاورزی ایران و کلیه مؤسسات اعتباری وابسته به وزارت کشاورزی و عمران روستایی به‌وجود آمده‌است.
  - **بانک صادرات ایران:** بانک صادرات فعالیت خود را مانند گذشته در تهران ادامه داده و در خارج از مرکز با عنوان بانک استان فعالیت دارد. بانک‌های استان با استفاده از کلیه شعب بانک صادرات در هر استان و برای نیل به اهداف ذیل تشکیل شد:
    - الف: جلب پس‌اندازهای افراد و هدایت آن‌ها به سمت سرمایه‌گذاری‌های مولد در رشته‌های صنایع کوچک و متوسط، حرف و مشاغل کشاورزی و بازرگانی؛
    - ب: کمک به سیاست عدم تمرکز و جلب حمایت و همکاری شوراها و مردم استان در توسعه اقتصادی؛
    - پ: جلوگیری از مراجعه مکرر سرمایه‌گذاران، بازرگانان و کسبه به تهران؛
    - ت: کمک به سرمایه‌گذاران محلی و توسعه اطلاعات در سرمایه‌گذاری‌های مولد؛
- تبصره ۱- بانک‌های استان علاوه بر تجهیز پس‌اندازهای محلی، از اعتبارات ارزان قیمت بانک مرکزی ج.ا. و نیز کمک‌های بودجه عمومی دولت (به‌صورت پرداخت بخشی از هزینه تسهیلاتی تخصصی در راستای سیاست دولت) برخوردار گردیدند.
- تبصره ۲- بانک‌های گسترش خزر، آذربایجان و خوزستان به ترتیب در بانک‌های استانی مربوط ادغام و کارکنان آن‌ها در کلیه استان‌ها تقسیم شدند.
- بانک‌های استان در ابتدای فعالیت از هر لحاظ مستقل بودند، ولی در جلسه مجمع عمومی بانک‌ها در تاریخ بیست و چهارم آذرماه ۱۳۶۸ خورشیدی موافقت شد که: کلیه سهام بانک‌های استان متعلق به بانک صادرات بوده و عزل و نصب مدیرعامل و هیئت‌مدیره بانک‌های استان جزء وظایف، مسئولیت‌ها و اختیارات بانک صادرات (که بوسیله مدیرعامل و هیئت‌مدیره انجام می‌شود) قرار گیرد. بنابراین مجمع عمومی بانک استان متشکل از پنج نفر است که از بین کارکنان بانک صادرات ایران و مطلعان و صاحب نظران اقتصادی محلی و مردمی، توسط مدیرعامل بانک صادرات ایران انتخاب می‌گردند.
- **بانک توسعه صادرات:** اساسنامه بانک توسعه صادرات با سرمایه‌ای معادل پنجاه میلیارد ریال در تاریخ نوزدهم تیرماه ۱۳۷۰ هجری خورشیدی، با هدف، کمک به توسعه صادرات کشور و گسترش مبادلات تجاری و اقتصادی با دیگر کشورها به تصویب رسید. بانک توسعه صادرات برای دستیابی به هدف خاص خود فعالیت‌های زیر را در نظر گرفت:
    - اعطای تسهیلات و اعتبارات کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت صادراتی و انجام هرگونه معاملات ارزی؛
    - اعطای تسهیلات سرمایه‌گذاری برای پروژه‌های صادراتی در داخل و خارج از کشور؛
    - اعطای اعتبارات وارداتی به واردکنندگان داخلی برای تأمین مواد اولیه و کالاهای تبدیلی برای

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 30 از 409

صادرات و همچنین تهیه‌ی ماشین‌آلات و تجهیزات مورد نیاز؛

- فراهم‌نمودن تسهیلات برای صدور بیمه‌نامه‌های صادراتی و حمایت و پیشبرد صنعت حمل و نقل و گردشگری؛
- اعطای تسهیلات برای توسعه و گسترش صنایع دستی جهت صادرات و نیز مؤسسات و مراکز علمی و تحقیقاتی برای تشویق امر تحقیق در توسعه صادرات؛
- افتتاح و نگهداری حساب‌های بانکی، خریدوفروش اوراق بهادار و اسناد معتبر تجاری، تضمین اوراق و اسناد بازرگانی، چک، بروات ریالی و ارزی، قبول پرداخت‌های بانکی و حواله‌های تلگرافی، خریدوفروش ارز و مسکوکات طلا و نقره و....

۱-۳-۳- انواع بانک‌ها

بانک‌ها در دنیا با اهداف خاصی تأسیس می‌شوند و ماموریت‌های مشخصی برای هر یک تعریف می‌شود. در ایران نیز بانک‌ها با عناوین مختلف اعم از دولتی، خصوصی، تخصصی و توسعه‌ای، تجاری، مشترک، مؤسسه اعتباری غیربانکی و... فعالیت می‌کنند که از طریق سیاست‌گذاری و دستورالعمل‌های بانک مرکزی، خدمات ارائه می‌کنند.

بانک‌های دولتی

این نوع بانک‌ها از طریق مؤسساتی اداره می‌شوند که دولت‌ها به نمایندگی از مردم مالک آن هستند. این بانک‌های عمومی می‌توانند در تمام سطوح محلی، ملی و حتی بین‌المللی وجود داشته باشند. هر نهاد دولتی که بتواند الزامات بانکداری محلی را برآورده کند، می‌تواند چنین نهاد مالی را ایجاد نماید. بانک دولتی، بانکی است که در اصل توسط نهاد دولتی کنترل و تأمین وجه می‌شود و مؤسسه‌ای برخاسته از نهاد حاکمیتی به وجود آورنده خود یعنی دولت، کشور یا شهرداری است. این نهاد حاکمیتی همه درآمدها، مالیات‌ها، کارمزدها و دیگر عایدی‌ها را در بانک مربوط سپرده‌گذاری کرده و در عین حال می‌تواند از بانک مذکور استقراض نیز بکند.

بانک‌های خصوصی

به طور کلی؛ بانکداری خصوصی (Private Banking) به محصولات مالی طراحی شده برای اشخاص و خانواده‌های با ثروت خالص زیاد اشاره دارد. بانکداران خصوصی به مشتریان خود خدمات بانکداری سنتی مانند حساب‌های جاری و پس‌انداز و علاوه بر آن راه‌کارهای سرمایه‌گذاری سفارشی، مالیات، برنامه‌ریزی برای املاک و مستغلات ارائه می‌دهند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی همه بانک‌های خصوصی در ایران براساس اصل ۴۴ قانون اساسی، دولتی اعلام شدند و بدین ترتیب تا چندین سال بانک‌های خصوصی از ایران رخت بربسته و جای خود را به نظام بانکی یکپارچه دولتی دادند. اما رفته‌رفته تأسیس مؤسسه مالی اعتباری از سال ۱۳۷۶ زمینه‌ساز تأسیس بانک‌های خصوصی شد. سرانجام بانک مرکزی در اسفند ۱۳۷۷ موافقت خود را با راه‌اندازی بانک‌های خصوصی اعلام کرد.

صفحه 31 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

به موجب قانون و با عنایت به موضوع ماده (۴) قانون محاسبات عمومی کشور و ماده (۸۶) قانون سیاست‌های کلی اصل (۴۴)، بانک‌های خصوصی با مالکیت و مدیریت اشخاص غیردولتی، با مجوز بانک مرکزی و براساس مقررات مربوط تأسیس می‌گردد و می‌تواند در چهارچوب قوانین و مقررات مربوط به کلیه عملیات مجاز بانکی مبادرت نماید.

بانک‌های تخصصی و توسعه‌ای

بانک‌های تخصصی و توسعه‌ای وظایف دوگانه‌ای دارند که یک بخش انجام وظایف اعتباری بانکی است و یک مسئولیت دیگر این نوع از بانک‌ها نیز تامین منابع ارزان‌قیمت کوتاه‌مدت و بلندمدت برای اجرای طرح‌های اقتصادی کشور است. در واقع این نوع از بانک‌ها، سیاست‌های اقتصادی دولت‌ها را پیگیری کرده و منابع را برای اختصاص به بخش‌های اقتصادی، برنامه‌ریزی می‌کنند. طبق تفکیک بانک مرکزی، در ایران ۵ بانک توسعه تعاون، توسعه صادرات ایران، مسکن، صنعت و معدن و کشاورزی به‌عنوان بانک‌های تخصصی و توسعه‌ای شناخته می‌شوند. که هدف از ایجاد آن‌ها تمرکز بر تامین منابع عموماً دولتی برای اجرای طرح‌های کشور و حمایت تسهیلاتی از بخش‌های اقتصادی مانند مسکن، کشاورزی، صنعت و معدن، تعاون و توسعه صادرات است.

بانک‌های تجاری یا Commercial bank

این بانک‌ها بیشتر به دنبال جذب سپرده‌ها، پرداخت تسهیلات و انجام سرمایه‌گذاری در پروژه‌ها هستند. در واقع بانک‌های تجاری، موضوع سپرده‌پذیری و پرداخت تسهیلات به کسب و کارهای خرد و متوسط تا بزرگ را دنبال می‌کنند. به بیان دیگر، بانک‌های تجاری از طریق پرداخت تسهیلات به کسب و کارها و مردم به ایجاد رشد اقتصادی مثبت در کشور و همچنین ثبات اقتصادی کمک می‌کنند. برخی، بانک‌های تجاری را شبیه بنگاه‌های تولیدی می‌دانند که هر دو به دنبال حداکثر سازی سود بوده و اینکه یک بنگاه تولیدی یا بانک تجاری در ازای خدماتی که ارائه می‌دهد، کارمزد دریافت می‌کند. در عین حال، بانک‌های تجاری به سپرده‌های مردم وابسته هستند و هر زمانی که صاحبان سپرده بخواهند، بانک موظف است سپرده‌های آن‌ها را پس بدهد.

بانک‌های تجاری را می‌توان اصلی‌ترین نهادهای بازار پول دانست، به این دلیل که این بانک‌ها تمامی خدمات خود را به سپرده‌گذاران و تسهیلات گیرندگان به صورت کوتاه‌مدت و اغلب با ریسک کم ارائه می‌کنند و از این‌رو به عنوان اصلی‌ترین نهاد در بازار پولی کشور دارای کارکرد هستند. می‌توان گفت یکی از تفاوت‌های بانک‌های تجاری با بانک‌های توسعه‌ای این است که به تمامی حوزه‌ها در بانک‌های تجاری تسهیلات پرداخت می‌شود؛ اما در بانک‌های توسعه‌ای تنها به یک حوزه خاص فعالیتی تسهیلات پرداخت می‌شود. به‌طور کلی، کارکرد بانک‌های تجاری در نظام بانکی کشور، ویژه محسوب می‌شود و در صورت نبود این بانک‌ها، امکان ارائه خدمات آن‌ها از طریق دیگر وجود نخواهد داشت.

ذکر این نکته نیز با اهمیت است که فعالیت‌های بانک‌های تجاری در بازار پول سرانجام تا ۱۰٪ به منابع خود بانک متکی بوده و بیش از ۹۰٪ منابع این بانک‌ها به سپرده‌گذاران تعلق دارد. در حال حاضر بانک مرکزی، ۱۷ بانک کشور را در زمره بانک‌های تجاری غیردولتی قرار داده که از جمله آن می‌توان به بانک کارآفرین، اقتصادنوین، شهر، ملت، صادرات، تجارت و... اشاره کرد.

بانک‌های دولتی	بانک‌های غیر دولتی	بانک‌های قرض‌الحسنه
بانک ملی ایران	بانک اقتصاد نوین	بانک قرض‌الحسنه مهر ایران
بانک سپه	بانک پارسیان	بانک قرض‌الحسنه رسالت
بانک صنعت و معدن	بانک کارآفرین	
بانک کشاورزی	بانک سامان	
بانک مسکن	بانک سینا	
بانک توسعه صادرات ایران	بانک خاورمیانه	
بانک توسعه تعاون	بانک شهر	
	پست بانک ایران	
	بانک دی	
	بانک صادرات	
	بانک ملت	
	بانک تجارت	
	بانک رفاه کارگران	
	بانک حکمت ایرانیان	
	بانک گردشگری	
	بانک ایران زمین	
	بانک سرمایه	
	بانک پاسارگاد	
	بانک مشترک ایران-ونزوئلا	

جدول - فهرست بانک‌ها و مؤسسه های مالی

۱-۳-۴- مؤسسات اعتباری غیربانکی

طبق ماده یک مقررات تأسیس و نحوه فعالیت مؤسسات اعتباری غیربانکی: "مؤسسه‌ای است که از طریق جذب سپرده‌های غیردیداری، اخذ تسهیلات و استفاده از سایر ابزارهای مالی به تجهیز منابع مبادرت نموده و این منابع را به اعطای تسهیلات اعتباری اختصاص داده و یا به هر نحو دیگری به تشخیص بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واسطه بین عرضه‌کنندگان و متقاضیان منابع مالی باشد."

منظور از منابع مالی همان تجهیزات منابع پولی بانک‌هاست که در قانون عملیات بانکی بدون ربا برای قبول سپرده‌ها ذکر شده است ولی مؤسسات اعتباری غیربانکی برای تجهیز منابع پولی (مالی) خود می‌توانند به قبول سپرده‌های پس‌انداز، سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت و بلندمدت با عنوان سپرده‌های غیردیداری اقدام نمایند. اما به هیچ عنوانی حق افتتاح حساب جاری یا حساب‌های دیگری را که وسیله پرداخت و نقل و انتقال آن چک باشد، ندارند.

صفحه 33 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

انواع مؤسسه‌های اعتباری غیربانکی:

- براساس نوع فعالیت عمومی یا تخصصی که به عهده این گونه مؤسسات واگذار شده آن‌ها را به دو گروه تقسیم کرده‌اند:
- مؤسسه اعتباری غیربانکی تخصصی: مؤسساتی هستند که یک رشته از مجموعه فعالیت‌های اقتصادی یا یکی از انواع تسهیلات اعتباری را پایه‌ی فعالیت خود قرار داده‌اند. مؤسسه اعتباری غیربانکی تخصصی می‌تواند به صورت شرکت‌های سهامی عام یا خاص آغاز به کار نماید.
- مؤسسه اعتباری غیربانکی عمومی: مؤسساتی هستند که چند رشته مجموعه فعالیت‌های اقتصادی یا چند نوع از انواع تسهیلات اعتباری را شالوده‌ی فعالیت خویش قرار داده باشند.
- مؤسسه اعتباری غیربانکی عمومی فقط می‌تواند در قالب شرکت‌های سهامی عام یا سهام با نام آغاز به کار نماید.

شرایط تأسیس:

- از بانک مرکزی ج.ا.ا مجوز دریافت نماید.
- برطبق قانون تجارت اقدام به تشکیل شرکت سهامی عام یا خاص نموده و به ثبت برساند.
- اساسنامه کلیه مؤسسات اعتباری ضمن رعایت اصول قانون تجارت باید به تأیید شورای پول و اعتبار برسد.
- تغییر در اساسنامه ابتدا به تأیید شورای پول و اعتبار رسیده و سپس مورد تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده صاحبان سهام قرارگیرد.
- حداقل سرمایه مؤسسات اعتباری غیربانکی پنج میلیارد ریال است که باید برای تشکیل مجمع عمومی مؤسس، طبق قانون تجارت ۳۵٪ آن (۱۷۵۰ میلیون ریال) در حساب بانکی واریز گردد.
- صلاحیت تخصصی مدیرعامل و قائم مقام مؤسسه اعتباری غیربانکی به تأیید بانک مرکزی ج.ا.ا برسد.

منابع پولی مؤسسه‌های اعتباری غیربانکی:

- قبول سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز و سپرده‌های مشابه غیردیداری.
- قبول سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت و بلندمدت.
- انتشار اوراق مشارکت و اوراق مشابه.
- انتشار اوراق قرض‌الحسنه
- دریافت تسهیلات از اشخاص حقیقی و حقوقی
- ضوابط اجرای ۳ بند آخر توسط بانک مرکزی ج.ا.ا تعیین و اعلام می‌شود.

صفحه 34 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

عملیات مؤسسه اعتباری غیربانکی:

- اعطای تسهیلات اعتباری در چارچوب قانون عملیات بانکی بدون ربا.
- عملیات ارزی با کسب مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- در چارچوب قوانین پولی و بانکی کشور و همچنین عملیات بانکی بدون ربا به عملیاتی بپردازد که در مقررات تأسیس مؤسسه‌های اعتباری تصریح یا پیش‌بینی نشده است، مشروط به موافقت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

تعهدات مؤسسه‌های اعتباری غیربانکی:

- مکلفاند در قبال انواع سپرده‌های دریافتی مقادیر سپرده‌های قانونی را بر مبنای نرخ‌ی که شورای پول و اعتبار تعیین می‌کند نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تودیع نمایند.
- انواع نرخ سود سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی، کارمزد و همچنین جوایزی که برای پیشرفت کار خود در نظر می‌گیرند، باید بر طبق ضوابطی که شورای پول و اعتبار تصویب نموده است، انجام شود.
- موظفاند اموال و یا وثایقی را که در ازای اعطای تسهیلات یا اعتبار پذیرفته‌اند، همه ساله حداقل به میزان مانده تسهیلات به نفع خود بیمه نمایند.

محدودیت‌ها و ممنوعیت‌ها:

- افتتاح حساب جاری و یا حساب‌های دیگری که وجوه آن با چک یا وسائل مشابه قابل نقل و انتقال می‌باشد.
- خرید و فروش کالا یا اموال (به استثنای کالا یا اموالی که موضوع تسهیلات اعتباری باشد).
- خرید و فروش دارایی‌های ثابت به منظور تجارت.
- افتتاح هرگونه سرفصلی در دفاتر حساب‌های مؤسسات اعتباری غیربانکی به استثنای آنچه که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به این مؤسسات ابلاغ می‌شود.

۷ شرایط تأسیس صندوق‌های قرض‌الحسنه

این صندوق‌ها با مجوز بانک مرکزی و با حداقل سرمایه نقدی و غیرنقدی اولیه ۵۰ میلیارد ریال برای پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه و اخذ کارمزد تأسیس شده و مدیریت آن با هیئت مدیره انتخابی توسط هیئت امنا بوده و منابع صندوق علاوه بر مبلغ یادشده، از محل حساب‌های قرض‌الحسنه افتتاح شده، هدایای نقدی و غیرنقدی، موقوفات، وصایا و وجوه خیریه افراد نیکوکار برای پرداخت قرض‌الحسنه ضروری به افراد نیازمند تأمین می‌گردد. در ضمن هیأت امنا نیز توسط بانک مرکزی ج.ا.ا تأیید می‌شوند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 35 از 409

۱-۴- بخش چهارم : نخستین گام اسلامی کردن نظام بانکی

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و برقراری نظام جمهوری اسلامی، لزوم استقرار اقتصاد اسلامی به عنوان یکی از ضرورت‌های اساسی کشور مطرح شد. مهم‌ترین اقدام عملی در این جهت می‌توانست ریشه‌کن کردن ربا از شبکه‌ی بانکی کشور باشد تا بنیان یک اقتصاد اسلامی مبتنی بر قسط و عدل گذارده شود. به همین منظور پس از پیروزی انقلاب اسلامی، در سال ۱۳۵۸ اقداماتی برای اسلامی کردن نظام بانکی به عمل آمد، که این اقدامات را می‌توان در کوشش‌های اولیه برای حذف بهره در شبکه‌ی بانکی و تأسیس بانک اسلامی و توسعه صندوق‌های قرض‌الحسنه خلاصه نمود.

حذف بهره و برقراری سود

به طور کلی یکی از ضرورت‌های اساسی برای حذف بهره و ربا از اقتصاد کشور و مطابقت دادن آن با اصول اقتصاد اسلامی، برقراری ساختاری است که در پی آن، سرمایه‌گذاری‌ها براساس نیازهای واقعی اجتماع، و نه بر پایه حداکثر نمودن سود سهامداران، انجام پذیرد. در این نظام لازم است منابع مادی و معنوی جامعه با اتخاذ تدابیر دیگری غیر از توسل به نرخ بهره به سوی نیازهای اساسی جامعه سوق داده شود.

بدین منظور شورای پول و اعتبار در سیصد و نود و دومین جلسه تاریخ سوم دی‌ماه ۱۳۵۸ تغییراتی در ساختار نرخ بهره بانکی به تصویب رساند که از ابتدای سال ۱۳۵۹ به شرح ذیل به اجرا گذارده شد.

- حداقل سود تضمین شده برای سپرده‌ها: در این روش بانک‌ها در جذب سپرده‌های غیردیداری اختیار پرداخت حداقل ۷٪ سود تضمین شده برای سپرده‌های پس‌انداز و حداقل ۸/۵٪ سود تضمین شده برای سپرده‌های مدت‌دار در سال را دارند. در ضمن مقرر شد در صورتی که بانک‌ها سود اضافی داشته باشند، از ابتدای سال ۱۳۵۸ هجری خورشیدی به صاحبان سپرده‌های غیردیداری علاوه بر حداقل سود تضمین شده نسبت به میزان سپرده‌ها در پایان هر سال سود اضافی نیز پرداخت نمایند.
- کارمزد و حداقل سود تضمین شده: برای تسهیلات اعتباری با توجه به اینکه از ابتدای سال ۱۳۵۹ احتساب و دریافت بهره از انواع اعتبارات و تسهیلات حذف شد، مقرر گردید برای جبران هزینه‌های بانک‌ها، کارمزد و سهم سود تضمین شده بر حسب انواع فعالیت‌های اقتصادی دریافت شود.

به‌طوری‌که ملاحظه می‌شود، پس از پیروزی انقلاب اسلامی، اگرچه سعی شد اقداماتی در جهت حذف بهره انجام گیرد، اما این اقدام نتوانست تغییر اساسی در سیستم گذشته ایجاد نماید، به طوری که ناگزیر مقدار بهره‌ای که به سپرده‌ها پرداخت می‌شد با درصد کمتری به‌عنوان جدید حداقل سود تضمین شده همچنان ادامه یافت.

همچنین دریافت کارمزد و حداقل سود تضمین شده در مورد وام‌ها و اعتبارات پرداختی و سپرده‌های دریافتی بانک‌ها نیز نشان دهنده عدم تغییر اساسی در نظام ربوی گذشته بود. بدیهی است برای حذف کامل بهره از نظام بانکی، لازم بود اقدامات بنیادی و اصولی دیگری در کلیه زمینه‌های اقتصادی انجام پذیرد تا همگام با نظام بانکی، زمینه لازم و ضروری در اقتصاد کشور برای حذف بهره فراهم شود. بدین منظور در سال ۱۳۶۱ خورشیدی، لایحه عملیات بانکی بدون ربا (بهره) برای حذف بهره و انطباق عملیات بانکی با موازین اسلامی، تقدیم مجلس شورای اسلامی گردید که سرانجام در تاریخ هشتم شهریورماه ۱۳۶۲ خورشیدی به تصویب رسید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 36 از 409

براساس این قانون اهداف نظام بانکی عبارت‌اند از:

- استقرار نظام پولی و اعتباری بر مبنای حق و عدل (با ضوابط اسلامی) به منظور تنظیم گردش صحیح پول و اعتبار در جهت سلامت و رشد اقتصاد کشور؛
- فعالیت در جهت تحقق اهداف و سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی دولت جمهوری اسلامی با ابزارهای پولی و اعتباری؛
- ایجاد تسهیلات لازم جهت گسترش تعاون عمومی و قرض الحسنه از طریق جذب وجوه آزاد، اندوخته‌ها، پس‌اندازها و سپرده‌ها تجهیز آن‌ها در جهت تأمین شرایط و امکانات و سرمایه‌گذاری به منظور اجرای بند ۲ و ۹ اصل چهل و سوم قانون اساسی؛
- حفظ ارزش پول و ایجاد تعادل در موازنه پرداخت‌ها و تسهیل مبادلات بازرگانی؛
- تسهیل در امور پرداخت‌ها، دریافت‌ها، مبادلات، معاملات و سایر خدماتی که به موجب قانون بر عهده بانک گذاشته می‌شود.

براین مبنا دو وظیفه‌ی اصلی بانک‌ها، جمع‌آوری پول (تجهیز منابع پولی) و مصارف پول (تخصیص منابع) است. با تلاش مدیریت بانک‌ها و همکاری کارکنان شبکه‌ی بانکی از این طریق گام‌های موثری برداشته شد که نیاز به بررسی بیشتر و مطالعه عمیق‌تر برای بازده روش‌های متخذه در توسعه اقتصادی کشور دارد. همچنین وظایف بانک مرکزی ج.ا. از آنچه در گذشته بود فراتر رفته و تعیین رشته‌های مختلف سرمایه‌گذاری و مشارکت بانک‌ها در فعالیت‌های اقتصادی در چارچوب سیاست‌های اقتصادی مصوب و نیز تعیین حداقل نرخ سود مورد انتظار برای اولویت دادن به طرح‌های سرمایه‌گذاری و مشارکت، بر عهده بانک مرکزی ج.ا. قرار گرفته است. آنچه لازم است یادآوری شود این است که براساس قانون عملیات بانکی بدون ربا نقش بانک‌ها در توسعه اقتصادی، بیشتر اهمیت یافته است؛ مشروط بر آنکه بانک مرکزی ج.ا. برای هدایت بانک‌ها در این راستا گام بردارد. در قانون جدید برای تحکیم عملیات بانکی و تأیید برگشت سرمایه‌گذاری در ارتباط با اعطای تسهیلات بانکی، کلیه قراردادهای منعقد بین بانک و مشتریان در حکم اسناد لازم الاجرا شناخته شده است.

۱-۵- بخش پنجم: خلاصه‌ای از بانکداری بدون ربا

۱-۵-۱- مبانی اندیشه‌ای نظام اعتباری ایران

یا ایهاالذین آمنوا لاتاکلو الربواضعافاً مضاعفه و اتقوا الله لعلکم تفلحون

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید، ربا مخورید که دائم سود بر سرمایه افزایش تا چند برابر شود؛ و از خدا بترسید و ترک این عمل زشت کنید. باشد که سعادت و رستگاری یابید.»

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 37 از 409

براساس اعتقاد دیرینه ملت ایران به حکومت «حق و عدل قرآن» و در پی پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار نظام جمهوری اسلامی، حاکمیت ارزش‌های دینی در کلیه شئون زندگی و تمامی قوانین و مقررات، اساس و محور کار قرار گرفت. همچنین برای تأمین استقلال اقتصادی جامعه و ریشه‌کنی فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان در جریان رشد با حفظ آزادی، در نظام اقتصادی جدید افزایش تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی با هدف تأمین نیازهای عمومی، قطع وابستگی و رسیدن به مرحله خودکفایی، تأکید شده است.

با توجه به مطالب یاد شده، ضرورت داشت که احکام و قوانین شریعت مقدس اسلام در نظام بانکی جاری شده و متناسب با اهداف، سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی دولت، به فعالیت خود ادامه دهد. بدین منظور، مهم‌ترین اقدام عملی حذف ربا از کلیه عملیات بانکی بود.

تعریف ربا

ربا به معنای «زیاده بر اصل» به صورت پول یا کالا در قرآن مجید به‌طور صریح و تأکیدی منع شده است.

بحث کامل ربا و انواع آن در کتاب بانکداری داخلی-۲ بیان خواهد شد، اما از آنجا که براساس قوانین بانکداری بدون ربا، بانک‌ها مجاز به تخصیص سپرده‌هایی هستند که با عناوین سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری، پس‌انداز، سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت و بلندمدت جمع‌آوری شده است، بنابراین به بیان تعاریف و شرح مختصری از انواع تسهیلات پرداختی بانک‌ها به افراد حقیقی و حقوقی در قالب عقود اسلامی پرداخته می‌شود.

۱-۵-۲- عقود بانکداری اسلامی

نظام بانکداری در حقوق ایران، نوعی خاص از حقوق بانکی را به وجود آورده است که به آن بانکداری بدون ربا یا بانکداری اسلامی گفته می‌شود. این نوع از نظام بانکداری، سبب شده است تا قراردادها و عقود نیز مورد تأثیر قرار بگیرند و نظام خاص عقود بانکی را تشکیل دهند. در نظام بانکداری اسلامی، تخصیص منابع و تسهیلات اعطایی به چند گروه تقسیم می‌شود که چهار شاخه‌ی بسیار مهم از عقود بانکی؛ وام، عقود مشارکتی، مبادله‌ای و تعهدات نام دارد که در ادامه به تعریف آن‌ها و اصطلاح و مصادیق آن‌ها می‌پردازیم.

وام قرض‌الحسنه

قرض‌الحسنه عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین (قرض‌دهنده) مقدار معینی از مال خود را به طرف دیگر (قرض‌گیرنده) تملیک می‌کند که قرض‌گیرنده مثل یا در صورت عدم امکان، قیمت آن را به قرض‌دهنده رد نماید.

قرض‌الحسنه در موارد زیر قابل پرداخت است:

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 38 از 409

الف- تأمین وسایل و ابزار و دیگر امکانات لازم برای ایجاد کار جهت کسانی که فاقد این گونه امکانات هستند به شکل تعاونی.

ب- کمک به افزایش تولید با تأکید بر تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی.

ج- رفع احتیاجات ضروری شامل:

- هزینه‌های ازدواج
- تهیه جهیزیه
- درمان بیماری
- تعمیرات و تأمین مسکن
- کمک هزینه تحصیلی
- کمک برای ایجاد مسکن در روستاها
- هزینه تکمیل ساختمان‌های ارزان قیمت

عقود مشارکتی:

به‌طور عمومی عقود مضاربه، مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، مزارعه و مساقات مهم‌ترین عقود مشارکتی در نظام بانکداری ایران هستند. در عقود مشارکتی، بانک سرمایه مورد نیاز مشتری برای شروع یک فعالیت اقتصادی را فراهم می‌آورد و پس از راه‌اندازی کسب‌وکار مذکور و رسیدن آن به سوددهی، در سود به دست آمده شریک می‌شود. ویژگی مهم و اصلی عقود مشارکتی این است که پیش از اتمام فعالیت اقتصادی، تعیین سود ثابت و قطعی ممنوع است و تنها می‌توان در قرارداد نسبت و درصد مشارکت در سود را معین کرد. مطابق قانون، بانک نمی‌تواند در عقود مشارکتی تعیین سود مشخص انجام دهد.

مضاربه

مضاربه عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین (مالک) عهده‌دار تأمین سرمایه (نقدی) می‌شود، با قید اینکه طرف دیگر (عامل) با آن تجارت کرده و در سود حاصل شریک باشند. با توجه به تعریف یادشده، به کسی که سرمایه را تأمین می‌کند، مالک یا مضارب و کسی که با آن سرمایه کار می‌کند عامل می‌گویند. مضاربه فقط در بخش تجارت یا بازرگانی قابل انجام است.

مشارکت مدنی

مشارکت مدنی عبارت است از درآمیختن سهم‌الشرکه نقدی و غیرنقدی متعلق به اشخاص حقیقی یا حقوقی متعدد به نحو مشاع برای انتفاع، طبق قرارداد. مشارکت مدنی توسط بانک‌ها به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای فعالیت‌های تولیدی، بازرگانی و خدماتی صورت می‌گیرد، مشارکت مدنی در تأمین تسهیلات مورد نیاز بخش‌های مختلف اقتصادی کاربرد بسیار گسترده‌ای دارد. بارزترین نمونه استفاده از مشارکت مدنی، کاربرد آن در بخش مسکن است؛ به این معنی که بانک‌ها با متقاضیان شریک شده و سرمایه لازم را برای احداث ساختمان در اختیار آنان قرار می‌دهند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 39 از 409

مشارکت حقوقی

منظور از مشارکت حقوقی عبارت است از تأمین قسمتی از سرمایه شرکت‌های جدید یا خرید بخشی از سهام شرکت‌های سهامی موجود. بانک‌ها می‌توانند برای ایجاد تسهیلات لازم برای گسترش فعالیت بخشهای مختلف تولیدی، بازرگانی و خدماتی، بخشی از سرمایه مورد نیاز شرکت‌های سهامی را تأمین نمایند که برای امور مذکور تشکیل شده یا خواهند شد.

سرمایه‌گذاری مستقیم

سرمایه‌گذاری مستقیم عبارت است از تأمین سرمایه لازم برای اجرای طرح‌های تولیدی و طرح‌های عمرانی توسط بانک‌ها بدون مشارکت اشخاص حقیقی یا حقوقی غیر بانکی. برای تأمین سرمایه توسط بانک بایستی شرکت‌های سهامی ایجاد شوند. بدین معنی که چنانچه بانک بخواهد سرمایه لازم را برای اجرای طرحی تأمین نماید، بایستی یک شرکت سهامی که طبق مقررات به صورت مستقل از بانک عمل می‌کند ایجاد نموده و از این طریق نسبت به اجرای طرح اقدام نماید.

مزارعه

مزارعه قراردادی است که به موجب آن یکی از طرفین (مزارع) زمین مشخصی را برای مدت معین به طرف دیگر (عامل) می‌دهد تا در زمین مذکور زراعت کرده و حاصل بین مزارع و عامل تقسیم گردد.

مساقات

مساقات معامله‌ای است که بین صاحب درخت و امثال آن با عامل در مقابل حصه مشاع معین از ثمره واقع می‌شود. ثمره اعم است از میوه، برگ، گل و غیر آن.

عقود مبادله‌ای

مهم‌ترین مصادیق عقود مبادله‌ای که در عقود بانکی مر سوم هستند، عقود فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک، عقد سلف و جعاله مرابحه و خرید دین و استصناع هستند که در ادامه به تشریح هر یک از این عقود می‌پردازیم. عقود مبادله‌ای، دسته‌ای از عقود بانکی هستند که در آن‌ها می‌توان نرخ ثابت سود را تعیین کرد. به این معنا که در عقود مبادله‌ای، بانک در ازای پرداخت کمک هزینه مالی، می‌تواند در صد ثابت و قطعی سود خود را به شکل منظم (اغلب ماهیانه) از حساب مشتری کسر کند. عقود مبادله‌ای بیشتر در مواقعی کاربرد دارد که مشتری نیاز به داشتن وجه نقد برای خرید کالا یا تجهیزاتی را دارد که خود توانایی پرداخت آن را ندارد. به همین خاطر مشتری با تنظیم عقود مبادله‌ای با بانک، سرمایه مذکور را تأمین می‌کند.

صفحه 40 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

فروش اقساطی (نسیه)

منظور از فروش اقساطی عبارت است از واگذاری عین به بهای معلوم به غیر به ترتیبی که تمام یا بخشی از بهای مزبور به اقساط مساوی یا غیر مساوی در سررسید یا سررسیدهای معین دریافت گردد. عقد فروش اقساطی به منظور تأمین سرمایه برای موارد زیر مورد استفاده قرار می‌گیرد:

- **فروش اقساطی برای تأمین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی:** بانک‌ها می‌توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای تأمین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی (مواد اولیه و لوازم یدکی و ابزار کار مورد نیاز) و دیگر وسایل اولیه مورد استفاده این واحدها را منحصراً بنا به درخواست کتبی و تعهد متقاضیان مبنی بر خرید و مصرف عوامل مذکور خریداری و به صورت اقساطی به متقاضیان به فروش برسانند.
  - **فروش اقساطی و سایل تولید، ماشین‌آلات و تأسیسات:** بانک‌ها می‌توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای گسترش امور صنعت، معدن، کشاورزی و خدمات، ماشین‌آلات و تأسیسات مورد نیاز متقاضیان را منحصراً بنا به درخواست کتبی متقاضیان و تعهد آنها، مبنی بر خرید، مصرف یا استفاده مستقیم اینگونه اموال، خریداری و به صورت اقساطی به متقاضی به فروش برسانند.
  - **فروش اقساطی مسکن:** بانک‌ها می‌توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای گسترش امر مسکن، واحدهای مسکونی ارزان قیمت احداث و آن‌ها را به صورت اقساطی به فروش برسانند.
- همچنین بانک‌ها می‌توانند سهم‌الشرکه خود در مشارکت مدنی ساختمانی را به صورت اقساطی شریک بفروشند.

معاملات سلف

منظور از معامله سلف پیش‌خرید نقدی محصولات تولیدی به قیمت معین، و با در نظر گرفتن ضوابط شرعی است. بانک‌ها می‌توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای تأمین بخشی از سرمایه در گردش واحدهای تولیدی اعم از اینکه مالکیت این واحدها متعلق به شخص حقیقی یا حقوقی باشد، منحصراً بنا به درخواست این‌گونه واحدها نسبت به پیش‌خرید محصولات تولیدی آن‌ها مبادرت نمایند.

اجاره به شرط تملیک

اجاره به شرط تملیک عقد اجاره‌ای است که در آن شرط شود مستأجر در پایان مدت اجاره و در صورت عمل به شرایط مندرج در قرارداد، عین مستأجره را مالک گردد. بانک‌ها می‌توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای گسترش امور خدمات، کشاورزی، صنعتی و معدنی به عنوان مؤجر، مبادرت به معاملات اجاره به شرط تملیک نمایند و همچنین می‌توانند واحدهای مسکونی احداث شده که در بحث فروش اقساطی مسکن به آن اشاره شد، به صورت اجاره به شرط تملیک واگذار نمایند.

جعاله

طبق تعریف آیین‌نامه قانون عملیات بانکی بدون ربا جعاله عبارت است از التزام شخص (جاعل) یا کارفرما به ادای مبلغ یا اجرت معلوم (جُعَل) در مقابل انجام عملی معین طبق قرارداد، طرفی که عمل را انجام می‌دهد «عامل یا پیمانکار» نامیده می‌شود. بانک‌ها می‌توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای گسترش امور تولیدی، بازرگانی و خدماتی با تنظیم قرارداد به عنوان عامل یا عندالاقضاء به عنوان جاعل مبادرت به جعاله نمایند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 41 از 409

تنزیل اسناد و اوراق تجاری (خرید دین)

- خرید دین قراردادی است که به موجب آن شخص ثالثی دین مدت‌دار بدهکار را به کمتر از مبلغ اسمی آن به صورت نقدی از داین خریداری می‌کند
- بانک‌ها می‌توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای واحدهای تولیدی، بازرگانی و خدماتی اسناد و اوراق تجاری متعلق به این قبیل واحدها را طبق ضوابط تنزیل نمایند.
  - اسناد و اوراق تجاری به آن دسته از اسناد و اوراق بهادار گفته می‌شود که مفاد آن حاکی از طلب حقیقی متقاضی باشد.
  - بانک‌ها قبل از تنزیل اسناد و اوراق تجاری بایستی از حقیقی بودن دین، نقدشوندگی آن در سررسید و معتبر بودن متعهد دین اطمینان حاصل نمایند.

استصناع

استصناع عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین در مقابل مبلغی معین، متعهد به ساخت (تولید، تبدیل و تغییر) اموال منقول و غیرمنقول، مادی و غیرمادی با مشخصات مورد تقاضا و تحویل آن در دوره زمانی معین به طرف دیگر می‌شود. به عبارت دیگر گویی عقد استصناع مربوط به خرید و فروش (عقد بیع) در آینده است. عقدی است که کالا در هنگام تنظیم قرارداد وجود ندارد ولی فروشنده تعهد می‌کند که آن را فراهم کند و در موعد مقرر تحویل دهد. در استصناع تهیه مواد اولیه و لوازم کار به عهده سازنده است.

۱-۵-۳- تعهدات

ضمانت‌نامه

براساس ماده ۶۸۴ قانون مدنی، عقد ضمان (ضمانت) عبارت است از اینکه شخصی مالی را که بر ذمه دیگری است به عهده گیرد. متعهد را ضامن، طرف دیگر را مضمون‌له و شخص ثالث را مضمون‌عنه (مدیون اصلی) یا ضمانت‌خواه گویند.

اعتبار اسنادی

یکی از ابزارهای نوین تسهیلاتی است که در بخش تولیدی و بازرگانی به کار می‌رود. در بحث تخصیص منابع عناوین دیگری مانند وجوه اداره‌شده و استصناع نیز وجود دارد که در مجموعه بانکداری ۲ مفصل به آن پرداخته می‌شود. وجوه اداره‌شده اعتباراتی است که قراردادهای منعقدشده با بانک‌های عامل در اختیار آن‌ها قرار می‌گیرد تا با نظارت دولت برای سرمایه‌گذاری به منظور اهداف قوانین برنامه‌های توسعه‌ای بودجه به صورت تسهیلات، در اختیار اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی قرار دهد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 42 از 409

وام	قرض الحسنه
مشارکتی	مضاربه، مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، مزارعه، مساقات و ...
مبادله‌ای	فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک، سلف، جعاله و ...
تعهدات	ضمانت نامه و اعتبار اسنادی

شکل ۳- قالب عقود اسلامی

خودآزمایی فصل یکم:

- ۱- منظور از تعویض کالا در جوامع نخستین چه بوده است؟
- ۲- مشکلات مبادله در جوامع اولیه را نام ببرید.
- ۳- هدف از انتخاب کالای واسطه چه بوده و به چه عواملی بستگی داشته است؟
- ۴- انتخاب کالای واسطه چه مشکلاتی را به دنبال داشت؟
- ۵- انگیزه پیدایش پول به عنوان یک وسیله اقتصادی چه بوده است؟
- ۶- مفهوم واژه پول را در چه مفاهیمی می‌توان جست‌وجو کرد؟
- ۷- وظایف پول از دیدگاه اقتصاددانان چیست؟
- ۸- در سیستم پایه پول فلزی، فلزات قیمتی کدام‌اند؟ به چه صورت ظاهر شده و چه عواملی سبب ضرب سکه گردید؟
- ۹- مزایای پول فلزی را ذکر نمایید.
- ۱۰- منظور از قبض رسید چیست؟
- ۱۱- ابداع اسکناس برای نخستین بار در چه تاریخی، توسط چه کسی و با چه هدفی انجام گرفته و پیش از آن بانک‌ها چگونه عمل می‌نمودند؟

صفحه 43 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

- ۱۲- پول تحریری را تعریف نمایید.
- ۱۳- پول الکترونیکی را تعریف نمایید.
- ۱۴- شبه پول چیست و دارای چه خواصی است؟
- ۱۵- فرمول حجم پول در گردش را بنویسید.
- ۱۶- اجزای تشکیل دهنده نقدینگی بخش خصوصی کدام‌اند؟
- ۱۷- منظور از سرعت گردش پول چیست؟
- ۱۸- وجوه تمایز بانکداری در میان کشورهای بابل، روم، یونان و چین را بنویسید.
- ۱۹- بانکداری در قرون وسطی و دوره جدید را مقایسه نمایید.
- ۲۰- نام نخستین بانکی که در ایران شروع به کار کرد چه بود؟ مرکز آن در کدام کشور قرار داشت و سرانجام آن چه شد؟
- ۲۱- هدف از تشکیل بانک شاهی چه بوده است؟
- ۲۲- با وجود اعطای امتیاز انحصاری تأسیس بانک در ایران به رویتر، چگونه بانک استقراضی اجازه فعالیت یافت؟
- ۲۳- مراحل شکل‌گیری و تأسیس بانک ملی ایران را به اختصار توضیح دهید.
- ۲۴- وظایف بانک ملی در آغاز چه بود و چه اموری بعدها به آن اضافه یا حذف شد؟
- ۲۵- اهداف و وظایف بانک‌ها در آغاز فعالیت چه بوده است؟
- ۲۶- در حال حاضر وظایف کلیه بانک‌های خصوصی و دولتی به جز بانک مسکن و کارگشایی به صورت اختصار کدام‌اند؟
- ۲۷- بانک مرکزی با چه سرمایه‌ای، در چه تاریخی و با کدامین اهداف تأسیس شد؟
- ۲۸- ارکان بانک مرکزی را نام ببرید؟
- ۲۹- دو مورد از وظایف مجمع عمومی، هیئت عامل و هیئت نظارت اندوخته اسکناس بانک مرکزی را توضیح دهید.
- ۳۰- چه عواملی سبب ملی شدن بانک‌ها گردید؟
- ۳۱- بانک‌ها در چه تاریخی و توسط کدام مرجع ملی اعلام شدند؟
- ۳۲- هدف دولت از ملی کردن بانک‌ها چه بوده است؟
- ۳۳- مواد قانونی ملی شدن بانک‌ها کدام‌اند؟
- ۳۴- ارکان بانک‌ها کدام‌اند؟
- ۳۵- اعضای مجمع عمومی بانک‌ها را نام ببرید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 44 از 409

۳۶- مجمع عمومی بانک‌ها به چند صورت تشکیل می‌شود. ریاست آن با چه کسی است و در غیاب وی چه کسی عهده دار این مسئولیت است؟

۳۷- شورای عالی بانک‌ها از چند عضو تشکیل شده و مرکب از چه کسانی است؟

۳۸- تهیه آیین‌نامه‌های استخدامی، تصویب اساسنامه بانک‌ها، اظهارنظر نسبت به ترازنامه حساب سودو زیان و اظهارنظر نسبت به افزایش و کاهش سرمایه هریک از بانک‌ها به عهده چه مرجعی است؟

۳۹- اعضای هیئت‌مدیره بانک‌ها چگونه انتخاب می‌شوند و اختیارات آنان در چه حدودی است؟

۴۰- مدیران عامل بانک‌ها چگونه انتخاب می‌گردند؟

۴۱- وظایف بازرسان قانونی چیست؟

۴۲- ترکیب اعضای شورای پول و اعتبار چگونه است و چهار مورد از وظایف آن‌ها را نام ببرید.

۴۳- ادغام بانک‌ها با چه اهدافی انجام و در چه تاریخی به تصویب رسید؟

۴۴- مؤسسه اعتباری غیربانکی عمومی را تعریف کنید.

۴۵- مؤسسه‌های اعتباری غیربانکی به چند گروه تقسیم می‌شوند؛ شرایط تأسیس آن‌ها را ذکر نمایید.

۴۶- تعهدات مؤسسات اعتباری غیر بانکی را بنویسید.

۴۷- نظام بانکداری اسلامی با چه اهدافی و در چه زمانی تحقق یافت؟

۴۸- منابع پولی مؤسسات اعتباری غیربانکی چگونه تأمین می‌شوند؟

۴۹- مبانی عملیات مؤسسه اعتباری غیربانکی چیست؟

۵۰- مؤسسه‌های اعتباری غیربانکی دارای چه محدودیت‌ها و ممنوعیت‌هایی هستند؟

۵۱- تخصیص منابع را تعریف نموده، انواع تسهیلات اعطایی را نام ببرید.

صفحه 45 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۲- امور صندوق

۲-۱- صندوق

عملیات صندوق به آن بخش از امور بانکی گفته می‌شود که در ارتباط با نگهداری، کنترل و نظارت بر دریافت، پرداخت، نقل و انتقال وجه صورت می‌پذیرد. عملیات مذکور بخش اعظم امور شعب را شامل می‌شود و اغلب در رابطه‌ی مستقیم با مشتریان برای ارائه انواع خدمات بانکی است. ارتباط اکثر مشتریان با شعب بانک از طریق عملیات صندوق آغاز می‌گردد. بنابراین عملیات صندوق بسیار با اهمیت بوده و از حساسیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به تمرکز عمده فعالیت‌های صندوق در سیستم متمرکز، سعی آن می‌شود تا عملیات مذکور بیشتر تشریح گردد.

برای شروع عملیات روزانه در بانک، کاربر ارشد ضمن روشن نمودن رایانه و بازکردن پنجره بانک ملی ایران با درج شناسه و رمز اختصاصی خود اقدام به بازنمودن شعبه می‌نماید. پس از آن دیگر کاربران از جمله بانکداران می‌توانند وارد سیستم تحت‌وب شده و عملیات روزانه را انجام دهند. کارمندی که صندوق به او تحویل شده است، با ثبت سند، مانده‌ی روز قبل خزانه را به صندوق روز جاری منتقل می‌نماید.

بدهکار : صندوق ***** ریال (معادل مانده روز قبل صندوق)

بستانکار : واسطه خزانه و متمرکز ۱۱ DC ***** ریال (معادل مانده روز قبل صندوق)

۲-۲- عملیات دریافت وجه

مشتری پس از ورود به شعبه بانک برای واریز وجه به حساب یا حساب‌های مورد نظر خود به بانکدار مربوط مراجعه نموده و پس از دریافت و تکمیل فرم‌های مورد نیاز و درج درست مبلغ عددی و حروفی، شماره حساب، نام صاحب حساب، نام پرداخت کننده، کد ملی، آدرس، شماره تماس و امضای پرداخت کننده، به همراه وجه موردنظر به متصدی تحویل می‌دهد. متصدی امور بانکی پس از اعمال کنترل‌های لازم و براساس نوع واریزی، اقدام به ثبت اطلاعات سند در سیستم نموده و پس از چاپ سند و پاراف آن، رسید مربوط را به مشتری تحویل می‌دهد. در حساب‌هایی مانند پس‌انداز و کوتاه‌مدت، مشتری دفترچه حساب دارد و بانکدار پس از واریز وجه به حساب مشتری نسبت به چاپ عملیات اقدام می‌نماید.

ت ترکیب اسکنا	پسته	قطعه	جمع کل
ایران چک یک میلیون ریالی			
ایوان چک پانصد هزار ریالی			
اسکناس یکصد هزار ریالی			
اسکناس پنجاه هزار ریالی			
اسکناس بیست هزار ریالی			
اسکناس ده هزار ریالی			
اسکناس یک و اسکناس زیر ده هزار ریالی			
جمع کل مبلغ دریافتی:			

شکل ۴- واریز نقدی

Withdrawal / Deposit Slip **برگه درخواست برداشت / واریز** **بانک ملی ایران**

الف
۵۵۵ Branch: ..... شعبه: Date: ..... / ..... / ..... تاریخ: Bank Melli Iran

Payment Reference No. ..... شناسه واریز ..... Amount (in Figures) ..... مبلغ: ریال / ارز

Amount (in Words) ..... مبلغ به حروف: ریال / ارز

Full Name of Account Holder ..... Account / ATM-Card No. ..... نام ..... از حساب / شماره کارت ..... برداشت

Full Name of Account Holder ..... Account / ATM-Card No. ..... نام ..... به حساب / شماره کارت ..... واریز

Applicants Full Name ..... نام و نام خانوادگی متقاضی: ..... بابت: ..... نام و نام خانوادگی متقاضی: ..... بابت: ..... کد ملی: ..... شماره پاسپورت / فرآوریه اتباع خارجی: ..... Foreigners ID/ Passport No. ....

Place & Date of Issue ..... محل صدور: ..... Date of Birth ..... تاریخ تولد: ..... National ID No. ....

Address ..... نشانی: ..... Mobile ..... تلفن همراه: ..... Tel. .... Zip Code ..... کدپستی: .....

Signature ..... امضاء مشتری

Attention: Not valid if not perforated. بدون ثبت ماشینی اعتبار ندارد.

محل تأیید شعبه: .....

ترکیب اسکناس	پسته	قطعه	جمع
ایران چک یک میلیون ریالی			
ایران چک پانصد هزار ریالی			
اسکناس یکصد هزار ریالی			
اسکناس پنجاه هزار ریالی			
اسکناس بیست هزار ریالی			
اسکناس ده هزار ریالی			
نیکل و اسکناس زیر ده هزار ریالی			
جمع کل مبلغ دریافتی:			

شکل ۵- درخواست برداشت / واریز

۲-۳- عملیات پرداخت وجه به مشتریان

بانکداران ابتدا می‌بایست اسناد پرداختی را از نظر اصالت سند و نیز درستی مندرجات متن سند، مانند تاریخ، مبلغ حروفی و عددی، شماره حساب، نام و نام خانوادگی صاحب حساب و امضاء بررسی نموده و در صورت نبود مغایرت در متن سند، نسبت به کنترل ظهر (پشت) سند اقدام نماید. در حساب‌های پس‌انداز و انواع سپرده‌ها پشت‌نویس، صاحب حساب یا قائم مقام قانونی وی است. پرداخت وجه نیازمند دقت در شناسایی و احراز هویت کامل گیرنده وجه است. به همین منظور بانکداران مربوط، مدارک لازم برای شناسایی^۱ را از متقاضی وجه سند گرفته و اقدام به ثبت سند در سیستم می‌نماید. پس از اجرای درست مراحل یادشده، نسبت به پرداخت وجه^۲ (با در نظر گرفتن موارد مربوط به مقررات پول‌شویی) معادل مبلغ مندرج در سند، به ارائه‌کننده آن اقدام می‌نماید.

^۱ در حال حاضر براساس دستور عمل ۱۷۴۸ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۶ ارائه کارت ملی برای انجام هر گونه عملیات بانکی ضروری است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 48 از 409

بانک ملی ایران

فرم برداشت نقدی یا استفاده از کارت

شماره کارت بانکی: ۶۰۳۷۹۹

نام دارنده کارت: _____

شماره: _____ تاریخ: / /

مبلغ مندرج ذیل در وجه دارنده کارت پرداخت گردید.

توجه: بدون ثبت ماشین اسناد صادره

مبلغ به عدد: _____ ریال به حروف: _____

در وجه اینجانب یا مشخصات ذیل از حساب ☐ پیش فرض / ☐ حساب شماره: _____

مرتبط با کارت به شماره: ۶۰۳۷۹۹ پرداخت گردید.

نام و نام خانوادگی: _____ فرزند: _____

شماره ملی / فراگیر: _____ تلفن ثابت / همراه: _____

نشانی: _____ کدپستی: _____

امضای دارنده کارت: _____ تاریخ: / /

بانک ملی ایران

بانک ملی ایران

تاریخ: / /

الف ۰۰۰۰۰۱ ۳۳۸

مبلغ به عدد: _____ ریال / ارز: _____

مبلغ به حروف: _____ ریال / ارز: _____

بابت حساب شماره: _____ آقای: _____ خانم: _____

نام و نام خانوادگی دریافت کننده: _____ نام پدر: _____

کد ملی / شماره فراگیر / شناسه ملی: _____ سال تولد: _____

صادر: _____ تلفن: _____ کدپستی: _____

آدرس: _____

شرح درخواست (مربوط به حساب‌های ارزی): _____

شعبه: _____

مبلغ مندرج در متن درخواست به شرح این برگه، تحویل اینجانب گردید.

امضا تحویل گیرنده وجه

مبلغ مندرج در متن درخواست به شرح این برگه، تحویل اینجانب ..... گردید.

امضا دریافت کننده وجه

شکل ۶- پرداخت وجه به مشتریان

۲-۴- عملیات پایان روز بانکداران

در پایان وقت بانکدار برای بستن حساب خود، ابتدا نسبت به صفرنمودن شمارنده اقدام می‌کند. در صورت نبود مغایرت، نسبت به انتقال موجودی صندوق به سرتحویلدار اقدام می‌نماید. بدهکار: واسطه عملیات بین سیستم متمرکز و خزانه **** ریال (موجودی پایان وقت)

**** ریال (موجودی پایان وقت)

بستانکار: صندوق

صفحه 49 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۲-۵- کسری صندوق و عملیات حسابداری آن

بانکداران ممکن است هنگام دریافت روزانه از یک مشتری وجه کمتری بگیرد یا هنگام پرداخت، بیشتر از مبلغ سند، به مشتری بپردازد. در پایان روز پس از استخراج حساب‌ها، شمارش پول موجود، بررسی اسناد دریافت و پرداخت و مقابله‌ی آن‌ها با مانده‌ی حساب صندوق، چنانچه متصدی مربوط کسری وجه داشته باشد، باید مبلغ کسری از وی اخذ و به موجودی صندوق اضافه شود و اگر وصول فوری امکان‌پذیر نباشد، باید مبلغ مذکور از محل بدهکاران موقت تأمین و حداکثر ظرف مدت سه روز، ترتیب دریافت کسری صندوق از بانکداران داده شود. به هر حال لازم است برای کنترل بیشتر، مراتب تأمین کسری صندوق بانکداران از طریق حساب بدهکاران موقت انجام گیرد. در صورتی که مبلغ کسری صندوق بیش از ۲ میلیون ریال باشد مراتب به صورت کتبی (اتوماسیون اداری (به اداره امور شعب (واحد بازرسی) اطلاع رسانی شود.

مثال : چنانچه بانکدار در پایان روز مبلغ ۲۰,۰۰۰ ریال کسری صندوق داشته باشد، سندی با امضای مسئولان شعبه به شرح زیر صادر خواهد شد: (نمونه ۱۲۰۱)

بدهکار: حساب بدهکاران موقت کسری صندوق (مبلغ ۲۰,۰۰۰ ریال)

بستانکار: حساب صندوق (مبلغ ۲۰,۰۰۰ ریال)

بابت کسری صندوق آقای..... مورخ.....

هنگام تسویه، پس از دریافت مبلغ کسری از متصدی امور بانکی مربوط (حداکثر ظرف مدت سه روز):

بدهکار: حساب صندوق یا جاری بانکدار (مبلغ ۲۰,۰۰۰ ریال)

بستانکار: حساب بدهکاران موقت- کسری صندوق (مبلغ ۲۰,۰۰۰ ریال)

بابت واریز کسری صندوق آقای..... مورخ.....

به این ترتیب حساب بدهکاران موقت تسویه می‌گردد.

۲-۶- فزونی صندوق و عملیات حسابداری آن

چنانچه بانکدار هنگام دریافت روزانه از یک مشتری، وجه بیشتر اخذ یا هنگام پرداخت کمتر از مبلغ سند، به ذی‌نفع بپردازد، در این صورت فزونی صندوق داشته، وجه مزبور به حساب بستانکاران موقت (فزونی صندوق) منظور و در صورت مراجعه مشتری و ادعا نسبت به مالکیت مبلغ مذکور، پس از بررسی کافی و محرز شدن ادعای وی بر حسب مورد با مجوز اداره کل بازرسی یا اداره امور شعب متبوع یا مسئولان شعبه، با اخذ تعهد کتبی به نامبرده پرداخت می‌شود؛ در غیر این صورت در پایان سال از طریق ادارات امور شعب به حساب اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه بانک منتقل می‌گردد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 50 از 409

برای پرداخت فزونی صندوق از اداره کل بازرسی مجوز اخذ نمی شود

در صورت مراجعه مشتری و محق بودن ادعای او بابت مبلغ فزونی صندوق ، از تعهدنامه استفاده شود.

مثال : با فرض اینکه بانکداران مبلغ ۲۵,۰۰۰ ریال فزونی صندوق داشته باشد، سندی با امضای مسئولان شعبه به شرح زیر صادر خواهد شد: (نمونه ۱۲۰۰)

بدهکار: حساب صندوق (۲۵,۰۰۰ ریال)

بستانکار: حساب بستانکاران موقت- فزونی صندوق (۲۵,۰۰۰ ریال)

پس از مطالبه مشتری و محق بودن او در وصول وجه :

بدهکار: حساب بستانکاران موقت- فزونی صندوق (۲۵,۰۰۰ ریال)

بستانکار: حساب صندوق یا حساب مشتری (۲۵,۰۰۰ ریال)

چنانچه تمام یا بخشی از فزونی صندوق طی سال مطالبه نگردد، در پایان سال مانده حساب بستانکاران موقت- فزونی صندوق به همراه فهرست اقلام تشکیل دهنده، تسویه و به اداره امور شعب مربوط منتقل می گردد. ادارات امور شعب و واحدهای مستقل نیز در موعد مقرر نسبت به انتقال وجه مذکور به اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه اقدام خواهند نمود.

چنانچه مبلغ کسری یا فزونی از دو میلیون ریال بیشتر باشد، باید مراتب به اداره امور شعب متبوع اطلاع داده شود. لازم به توضیح است در حال حاضر ثبت اسناد کسری و فزونی در سیستم سامانه مدیریت وجوه و اوراق بهادار شعب انجام می پذیرد.

۲-۷- عملیات پایان روز دایره صندوق

تنظیم صورت وضعیت صندوق (سیتواسیون)

در پایان وقت اداری صندوق دار شعبه نسبت به تهیه سیتواسیون به صورت دستی (نمونه ۳۴۰) و بر اساس کلیه سرفصل های اسکناس سالم، فرسوده، ناقص، نیکل، سفته، بارنامه و... اقدام و پس از کنترل و مطابقت آنها با ورود به سامانه مذکور فرم های مربوط را تکمیل می نماید. لازم است هر روز مانده این سامانه با مانده مرکز مقایسه شده و مطابقت داشته باشد. در حال حاضر سیتواسیون بطور سیستمی و با ثبت اطلاعات توسط سرتحویلدار در سامانه مدیریت وجوه و اوراق بهادار تهیه می شود.

شرح		مبلغ - ریال
۱- چکهای تضمین شده مبلغ دار		
پسته ۲۰۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۲۰,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۲۰۰,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۵۰۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۵۰,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۵۰۰,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۱,۰۰۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۱,۰۰۰,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۲,۰۰۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۲,۰۰۰,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۵,۰۰۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۵,۰۰۰,۰۰۰	ریالی	»
جمع کل چکهای تضمین شده مبلغ دار		
۲- ایران چک		
پسته ۵۰۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۵۰,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۵۰۰,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۱,۰۰۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۱,۰۰۰,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۲,۰۰۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۲,۰۰۰,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۵,۰۰۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۵,۰۰۰,۰۰۰	ریالی	»
جمع کل ایران چک		
۳- تمپر		
تیمبر مالیاتی	تعداد	قطعه
» واخواست	»	»
» دسته چک ۲۵ برگه جاری ملی	»	»
» دسته چک ۲۵ برگه (قطع کوچک)	»	»
» دسته چک ۲۵ برگه (قطع بزرگ)	»	»
» دسته چک ۵۰ برگه	»	»
» دسته چک ۱۰۰ برگه	»	»
» دسته چک حواله ها	»	»
» چکهای تضمین شده با نام بدون مبلغ	»	»
جمع کل تمپر و دسته چکها		
۳- مسکوک طلا		
سکه یک بهار آزادی : تعداد	»	»
» تیم : تعداد	»	»
» ربع : تعداد	»	»
جمع مسکوک طلا		

امضای تحویلدار

امضای رئیس تحویلخانه

امضای رسیدگی کننده

شرح		مبلغ - ریال
۱- اسکناس سالم		
پسته ۱۰۰	ریالی	هر پسته ۱۰,۰۰۰
قطعه ۱۰۰	ریالی	»
پسته ۲۰۰	ریالی	هر پسته ۲۰,۰۰۰
قطعه ۲۰۰	ریالی	»
پسته ۵۰۰	ریالی	هر پسته ۵۰,۰۰۰
قطعه ۵۰۰	ریالی	»
پسته ۱,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۱۰۰,۰۰۰
قطعه ۱,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۲,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۲۰۰,۰۰۰
قطعه ۲,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۵,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۵۰۰,۰۰۰
قطعه ۵,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۱۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۱,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۱۰,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۲۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۲,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۲۰,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۵۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۵,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۵۰,۰۰۰	ریالی	»
پسته ۱۰۰,۰۰۰	ریالی	هر پسته ۱۰,۰۰۰,۰۰۰
قطعه ۱۰۰,۰۰۰	ریالی	»
جمع اسکناس سالم		
۲- اسکناس فرسوده و ناقص		
اسکناس فرسوده		
اسکناس تکه و ناقص		
جمع اسکناس فرسوده و ناقص		
جمع کل اسکناس		
۳- مسکوک نیکل		
۱	ریالی	»
۲	ریالی	»
۵	ریالی	»
۱۰	ریالی	»
۲۰	ریالی	»
۵۰	ریالی	»
۱۰۰	ریالی	»
۲۵۰	ریالی	»
۵۰۰	ریالی	»
جمع کل اسکناس و نیکل		
جمع کل چکهای تضمین شده مبلغ دار		
جمع کل ایران چک		
جمع کل موجودی نقدی به حروف (.....)		

امضای تحویلدار

امضای رئیس تحویلخانه

امضای رسیدگی کننده

شکل ۷- عملیات پایان روز دایره صندوق

۲-۸- سامانه مدیریت وجوه و اوراق بهادار

این سامانه در راستای مدیریت مبادلات وجوه در سطح بانک طراحی شده و ثبت کلیه صورت مجلس های دریافت و پرداخت وجه از اداره کل خزانه به ادارات امور، از اداره امور شعب به شعب و صورت مجلس های فروش به مشتری، دریافتی و پرداختی با دیگر بانک ها، پول گذاری خودپرداز، دریافت و پرداخت با بانکداران و کسری و فزونی دیگر دریافت و پرداخت های متفرقه را که روی موجودی خزانه اثر گذار است، شامل می شود.

صفحه 52 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۲-۹- اسکناس‌های فرسوده، تکه و ناقص:

تمامی واحدها موظفاند وجوه فرسوده، تکه و ناقص ارائه‌شده توسط مشتریان را در چارچوب دستورالعمل‌های صادره، دریافت و از طریق اداره امور شعب متبوع خود با رعایت ضوابط و مقررات، برای بانک مذکور ارسال نمایند.

تعیین ارزش و پرداخت بهای اسکناس تکه و ناقص

اسکناس‌های زیر به تمام بهای اسمی قابل پرداخت است:

- اسکناسی که تمام سطح آن موجود و بهای اسمی و شماره و حرف یا شماره سری آن قابل تشخیص است.
- اسکناسی ناقصی که همه مشخصات اصلی اسکناس (مندرج در تبصره ۱ همین ماده) و لااقل یکی از عبارات یا ارقام معرف بهای اسمی روی اسکناس را داشته باشد.
- اسکناس ناقصی که فقط یک بخش از مشخصات اصلی را نداشته باشد به شرط آنکه کسری سطح آن از ده درصد اسکناس تجاوز ننماید.

* تبصره ۱- مشخصات اصلی اسکناس عبارتست از فیللیگران و تمثال و چهار حرف یا چهار سری و چهار شماره کامل و امضاهای اسکناس.

* تبصره ۲- پرداخت بهای اسکناس به طریق مزبور مشروط بر آن است که اسکناس از قطعات مجزا تشکیل نشده باشد، مگر آنکه برای بانک کاملاً محرز باشد قطعات مزبور مربوط به یک اسکناس است.

اسکناس‌های ذیل به نسبت سطح موجود قابل پرداخت خواهد بود:

- هر اسکناسی که یکی از مشخصات اصلی را نداشته باشد ولو اینکه کسری آن از ده درصد سطح اسکناس تجاوز ننماید.
- اسکناس‌های ناقص و تکه‌های اسکناسی که لااقل دارای یک شماره کامل با حرف سری یا شماره سری بوده و بتوان آن را معلوم نمود.

* تبصره ۱- در صورتی که بانک بتواند از روی شماره‌های غیر کامل اسکناس ارائه شده یک شماره کامل و حرف یا شماره سری اسکناس را معلوم نماید، اسکناس مزبور طبق مقررات این ماده قابل پرداخت خواهد بود.

* تبصره ۲- در مورد قطعات اسکناسی که به هم چسبانده شده، چنانچه برای بانک محرز نشود که قطعات مزبور مربوط به یک اسکناس است، هر یک از قطعات جداگانه ارزیابی خواهد شد.

* تبصره ۳- برای هر نوع اسکناس جدول‌هایی که به ده بخش مساوی تقسیم شده، تهیه و برای تعیین ارزش اسکناس‌های ناقص بکار میرود. در موقع تطبیق سطح اسکناس ناقص با جدول‌های مزبور، تنها خانه‌های کامل جدول درنظر گرفته و خانه‌های ناقص ولو اینکه مجموع آن‌ها یک خانه کامل یا بیشتر شود، محسوب نخواهد شد.

واحدهای بانک می‌توانند هر موقع جدول‌های موجود نزد آن‌ها غیر قابل استفاده شده از اداره امور شعب متبوع درخواست کتبی ارسال از یک یا چند نوع جدول یا سری کامل آن را بنمایند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 53 از 409

۱	۲	۳	۴	۵
۱				
۲				

جدول ۱- شمای جدول تعیین ارزش اسکناس های تکه و ناقص

اسکناس های سوخته

اسکناس های سوخته یا اسکناس هایی که تشخیص ارزش آن طبق مقررات مواد یاد شده مقدور نباشد، در گروهی مرکب از نماینده هیئت نظارت اندوخته اسکناس، رئیس اداره نشر اسکناس و بانکداران اسکناس های تکه و ناقص و در صورت لزوم با حضور رئیس اداره اسکناس و اوراق بهادار بانک ملی ایران مورد رسیدگی قرار خواهد گرفت.

اسکناس های مشکوک

اسکناس های معیوبی که به نحوی از انحا مورد سوءظن واقع گردد یا نسبت به آن احتمال جعل داده شود، از ارائه دهنده اخذ و شرحی حاکی از نام و نشانی ارائه دهنده و مشخصات اسکناس ارائه شده و علل معیوب شدن اسکناس یا چگونگی بدست آمدن آن تهیه و با احراز هویت ارائه دهنده که به امضای او رسیده است، در صورت لزوم برای اقدامات قانونی و تعقیب موضوع مراتب به اطلاع مراجع ذیصلاح خواهد رسید.

اسکناس تقلبی

گاهی اتفاق می افتد اشخاص نادرست و شاید مبادرت به جعل اسکناس می نمایند و با توسل به حیل های مختلف اسکناس های مذکور را خرج می کنند بدیهی است که بانک بمحض اطلاع از این موضوع مراتب را با دستورات لازم با اطلاع واحدها میرساند، بنابراین لازم است که بانکداران مربوط در اینگونه موارد مراقبت و دقت کافی معمول داشته و طبق دستوراتی که صادر می شود عمل نمایند.

۲-۱۰- جابجایی اسکناس و عملیات حسابداری آن

شعب در صورت نیاز به اسکناس، مبلغ مورد درخواست خود را به صورت سیستمی (از طریق سامانه) یا به صورت تلفنی به خزانه اعلام می نمایند. خزانه مبلغ مورد درخواست را در سامانه وجوه مربوط به اداره خود ثبت نموده و توسط واحد پول رسانی به شعبه ارسال می نماید. صندوق دار شعبه پس از دریافت وجوه و اعمال کنترل های لازم، وارد سامانه وجوه شده و صورت مجلس تنظیم شده و وجوه ارسالی را کنترل و تأیید نموده و اسناد مربوط را به صورت سیستمی صادر می نماید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 54 از 409

عملیات حسابداری ارسال و دریافت وجه

اسناد حسابداری پس از انجام عملیات یادشده به صورت سیستمی و به شرح زیر صادر می گردد.

الف: در واحد ارسال کننده:

بدهکار : سرفصل وجوه در راه (۲۰۰۰۰۰)

بستانکار : سرفصل صندوق (۱۰۰۰۰۰)

بدهکار : مرکز صادره (۱۲۱۰۰۱۰۲)

بستانکار : سرفصل وجوه در راه (۲۰۰۰۰۰)

ب: در شعبه/واحد دریافت کننده وجه:

بدهکار : سرفصل صندوق (۱۰۰۰۰۰)

بستانکار : سرفصل بستانکاران داخلی (۲۶۲۰۳۲۰۱)

بدهکار : سرفصل بستانکاران داخلی (۲۶۲۰۳۲۰۱)

بستانکار : مرکز وارده (۱۲۱۰۰۱۰۱)

۲-۱۱- ثبت و دریافت سفته و بارنامه

شعبه درخواست سفته و بارنامه خود را به صورت کتبی یا به صورت سیستمی به خزانه اعلام می نماید. خزانه سفته و بارنامه مورد درخواست را در سامانه وجوه مربوط به اداره خود ثبت نموده، آن ها را از طریق پول رسانی طبق رویه های معمول و اعمال کنترل های لازم تحویل شعبه می نماید. شعبه نیز پس از دریافت سفته و بارنامه وارد سامانه شده و صورت مجلس ارسالی از سوی خزانه را کنترل و با تایید در سامانه خزانه به شرح زیر براساس آخرین تعرفه در سیستم ثبت می نماید.

شکل ۸- ثبت و دریافت سفته و بارنامه

همچنین اسناد حسابداری به شرح ذیل در سیستم صادر می‌شود:

زمان ورود سفته به شعبه:

بدهکار: حساب انتظامی تمبر امانی (به ریز تمبر سفته‌ها)

بستانکار: طرف حساب انتظامی (مبلغ کل تمبر سفته‌ها)

در زمان فروش توسط تحویلدار:

با ثبت کد ملی خریدار و سریال سفته‌ها در سامانه خزانه و دریافت مبلغ معادل تمبر سفته و کارمزد مربوط

بدهکار: طرف حساب انتظامی (تمبر سفته فروخته شده)

بستانکار: حساب انتظامی تمبر امانی تمبر سفته فروخته شده

بدهکار صندوق معادل کارمزد اخذ شده

بستانکار: کارمزد معادل کارمزد اخذ شده

لازم به توضیح اینکه کلیه اسناد بطور سیستمی در سرفصل‌های مربوط ثبت می‌گردد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 56 از 409

۲-۱۲- نگهداری کلیدهای خزانه

کلید خزانه‌ها، صندوق‌های سنگین (خزائن شعب) و نیمه سنگین (نیم‌تنه) دارای دوسری کلید هستند که یک سری آن‌ها در شعبه مورد استفاده قرار گرفته و سری دوم به همراه رمز صندوق نزد شعبه دیگر که معمولاً شعبه اصلی هر شهرستان یا نزدیک‌ترین شعبه است، نگهداری می‌شود.

وظیفه نگهداری این سری کلیدها به عهده مسئولان خزانه است. معمولاً کلیدها به همراه یک نسخه از صورت‌مجلس تنظیمی توسط شعبه تحویل‌دهنده در جعبه‌ای بسته‌بندی، لفاف و لاک و مهرشده و پس از ثبت در حساب انتظامی، به شعبه اصلی یا نزدیک‌ترین شعبه همان بانک طی نامه تحویل می‌شود.

بدهکار: حساب انتظامی کلیدهای امانی نزد دیگران ۱ ریال

بستانکار: طرف حساب‌های انتظامی ۱ ریال

شعبه تحویل گیرنده پس از کنترل، جعبه لاک و مهرشده را درون خزانه یا صندوق نگهداری و به مبلغ یک ریال در حساب انتظامی کلیدها به شرح زیر ثبت می‌نماید:

بدهکار: حساب انتظامی کلیدهای امانی نزد ما ۱ ریال

بستانکار: طرف حساب‌های انتظامی ۱ ریال

سپس یک نسخه از سند انتظامی را به همراه تأییدیه وصول جعبه لاک و مهرشده، به شعبه فرستنده ارسال می‌نماید. کلیدها تا زمانی که شعبه فرستنده به آن‌ها نیاز نداشته باشد، در شعبه تحویل گیرنده نگهداری و در صورت فقدان کلیدهای سری اول یا هر نوع تغییر و تحولی در وضعیت کلیدهای صندوق، بنا به درخواست شعبه واگذارنده، به آن شعبه تحویل و از حساب انتظامی نیز خارج می‌گردد. سری اول کلیدها که در شعبه مورد استفاده قرار می‌گیرد، در دفتری که به همین منظور تهیه شده، ثبت و به امضای تحویل گیرندگان کلید رسیده و هر نوع تحویل و تحول که بین تحویلداران و مسئولان شعبه انجام می‌پذیرد در دفتر کلیدها ثبت می‌گردد.

شعب موظفانند برای آگاهی اداره مرکزی از موجودی کلیدهای امانی شعبه نزد دیگران یا کلیدهای امانی دیگران نزد شعبه، فرم نمونه ۲۱۳ را هنگام تحویل و تحول عمومی شعبه یا در گزارش سالانه تکمیل و به انضمام دیگر فهرست‌ها به ادارات امور شعب ارسال نمایند. شعب مستقل نیز نسبت به ارسال فرم‌ها به اداره کل بازرسی اقدام می‌نمایند.

صفحه 57 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۲-۱۳- تأمین تمبر مالیاتی

تمبر مالیاتی مورد نیاز توسط شعبه پیش‌بینی و از ادارات امور شعب یا اداره کل خزانه درخواست می‌شود. به محض تحویل تمبرهای مالیاتی، بهای تمبرها باید از طریق تایید در سامانه خزانه به شرح زیر براساس آخرین تعرفه در حساب‌ها ثبت گردد.

شکل ۹- تمبر مالیاتی

عملیات حسابداری دریافت تمبر مالیاتی

بدهکار: حساب تمبر مالیاتی

بستانکار: حساب مرکز (اداره کل خزانه یا مرجع فرستنده)

هنگام فروش در پایان هر روز به میزان تمبرهای فروش رفته اسناد ذیل صادر می‌شود:

بدهکار: حساب صندوق / قرض‌الحسنه جاری مشتری

بستانکار: حساب تمبر مالیاتی

هنگام مراجعه مشتری برای دریافت دسته چک صیادی شخصی‌سازی شده:

بدهکار: صندوق / جاری مشتری - به میزان مبلغ حق الطبع و تمبر مالیاتی دسته چک

بستانکار: حساب تمبر مالیاتی - دسته چک - به میزان مبلغ تمبر مالیاتی

بستانکار: موجودی انبار دسته چک‌های شخصی‌سازی شده - به میزان مبلغ حق الطبع

پس از مراجعه مشتری یا قائم مقام قانونی وی به شعبه برای دریافت دسته‌چک، ابتدا نسبت به اخذ استعلام جدید از سامانه بانک مرکزی ج.ا.ا اقدام و پس از حصول اطمینان از نبود هرگونه چک برگشتی و تعهدات معوق دسته چک به صاحب حساب یا نماینده قانونی وی تسلیم (تحویل) و در دفتر تسلیم دسته چک ضمن درج شماره سریال به شماره حساب، تاریخ تحویل امضاء اخذ می‌شود

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 58 از 409

بدهکار: صندوق / جاری مشتری - به میزان مبلغ حق الطبع و تمبر مالیاتی دسته چک
 بستانکار: حساب تمبر مالیاتی-دسته چک - به میزان مبلغ تمبر مالیاتی
 بستانکار: موجودی انبار دسته چک‌های شخصی سازی شده - به میزان مبلغ حق الطبع

چنانچه سه ماه پس از ثبت تقاضای مشتری و پیگیری‌های لازم، مشتری برای دریافت دسته‌چک مراجعه ننماید، واحدها ضمن برداشت وجه دسته‌چک از حساب مشتری، سرفصل تمبر مالیاتی و موجودی انبار مربوط به دسته‌چک مورد نظر را تسویه و ضمن تنظیم صورت‌مجلس در حضور رئیس، معاون و سرتحویلدار شعبه و با تأیید ایشان، دسته‌چک مذکور به خزانه برگشت و از موجودی دسته چک‌های شعبه خارج می‌شود. در ضمن یک نسخه از صورت‌مجلس برای ثبت در فایل اطلاعات چک‌های صادرشده به اداره کل خزانه و نسخه دیگر آن در پرونده مشتری بایگانی می‌گردد.

توجه: با توجه به اینکه از مرحله ارسال تراکنش درخواست دسته چک شخصی سازی شده از طریق سامانه‌های مربوط به مرکز تا زمان تحویل آن به مشتری، حداقل ۵ روز کاری زمان نیاز دارد؛ بنابراین ضرورت دارد واحدها، مشتریان را در این زمینه توجیه نموده تا پیش از اتمام کلیه برگ‌های دسته‌چک، نسبت به درخواست جدید اقدام نمایند. در ضمن با توجه به صدور چک‌های صیادی توسط بانک مرکزی، برای این امر لازم است ۸۰٪ این دسته‌چک وصول و در سامانه صیاد تعیین تکلیف شده باشد.

۱۴-۲- انواع دسته‌چک

دسته چک‌های پرکاربرد مشتریان:

این دسته‌چک‌ها عبارت‌اند از دسته‌چک‌های ۲۵ برگی فارسی و لاتین، ۵۰ برگی فارسی و لاتین و ۱۰۰ برگی فارسی و چک موردی. دسته‌چک ۲۵ و ۵۰ برگی، مخصوص استفاده اشخاص حقیقی یا حقوقی و دسته‌چک ۱۰۰ برگی مخصوص استفاده از حساب‌های دولتی (حساب‌های بانک مرکزی ج.ا.ا.) است. هنگام تحویل، بهای تمبر و چاپ این دسته‌چک‌ها از مشتریان دریافت می‌شود.

چک موردی

چک موردی ابداع که اعلام می‌دارد « به منظور کاهش تقاضا برای دریافت دسته‌چک و رفع نیاز اشخاص به ابزار پرداخت وعده‌دار، بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت یک سال پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون، ضوابط و زیرساخت خدمات برداشت مستقیم را به صورت چک موردی برای اشخاصی که دسته‌چک ندارند، به صورت یکپارچه در نظام بانکی تدوین و راه‌اندازی نماید تا بدون نیاز به اعتبارسنجی، رتبه بندی اعتباری و استفاده از دسته‌چک، امکان برداشت از حساب این اشخاص برای ذی نفعان معین فراهم شود. در صورت عدم موجودی کافی برای پرداخت چک موردی، صاحب حساب تا زمان پرداخت دین، مشمول موارد مندرج در بندهای (الف) تا (د) ماده (۵) مکرر این قانون و نیز محرومیت از دریافت دسته‌چک، صدور چک جدید و استفاده از چک موردی می‌باشد.^۱»

۱ مقررات ناظر بر اعطای چک موردی مصوب چهل و یکمین جلسه کمیسیون مقررات و نظارت موسسات اعتباری بانک مرکزی ج.ا.ا. به تاریخ ۱۳۹۹/۱۲/۱۷ است. (دستورالعمل اجرایی

صفحه 59 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

در حقیقت چک موردی همان دسته چک یک برگی یا دوبرگی است که صادرکننده‌ی آن قادر است چک را در وجه شخص دیگری صادر نماید. این گونه چک‌ها امکان انتقال به غیر را ندارد و تنها در وجه ذی‌نفع قابل پرداخت می‌باشد.

استفاده از چک موردی نیازمند داشتن حساب جاری بدون دسته چک نزد بانک بوده و صدور آن نیازمند ثبت درخواست در سامانه صیاد است.

حداکثر تعداد چک موردی قابل اعطا به هر مشتری در شبکه بانکی در مجموع سالیانه حداکثر پنج فقره و در هر درخواست حداکثر دو فقره است.

اعطای دسته چک موردی به حساب جاری مشترک ممنوع است

استفاده از چک موردی به عنوان ضمانت ، ممنوع است

(دستورالعمل اجرایی چک موردی نامه ۴۶۹۹۸ مورخ ۱۴۰۱/۰۳/۰۴ اداره کل سازمان وروش ها)

دسته چک عهده شعب:

این نوع دسته چک‌ها ۵۰ برگی بوده و در اختیار شعب قرار می‌گیرد و بنابه درخواست مشتریان (خریداران حواله چکی) عهده شعبه یا بانک معینی صادر می‌گردد. هزینه تمبر این دسته چک‌ها از حساب هزینه کل شعبه تأمین می‌شود.

دسته چک‌های تضمین شده با نام:

این نوع دسته چک‌ها ۲۵ برگی بوده و در اختیار شعب قراردارند تا بنا به درخواست مشتریان و دریافت وجه، معادل آن چک تضمین شده به نام وی یا شخصی دیگر صادر و در اختیار آنان قرار می‌گیرد. این چک‌ها قابل پرداخت در کلیه شعب بانکی است که شماره شبای ذی‌نفع بر آن نوشته شده باشد و هزینه تمبر آن‌ها از حساب هزینه کل تأمین می‌شود.

بدهکار: حساب هزینه کل

بستانکار: حساب تمبر مالیاتی- چک‌های تضمین شده

صفحه 60 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

دفتر تحویل دسته چک

دسته چک‌های دریافتی از مرکز یا اداره امور شعب باید بی‌درنگ در دفتر مخصوص (نمونه د/۳۳۰) که برای همین منظور در نظر گرفته شده، به ترتیب شماره سریال دسته چک‌های ۲۵، ۵۰ و ۱۰۰ برگی ثبت شود. این دفتر دارای ستون‌های مخصوص تاریخ تحویل، شماره مسلسل دسته چک، شماره حساب، نام صاحب حساب، محل امضای تحویل گیرنده و پاراف تحویلدار است. برای ثبت دسته چک‌ها در این دفتر ابتدا باید برای هر نوع دسته چک صفحات مشخص در نظر گرفته شود، سپس هر جلد دسته چک در یک ردیف از صفحه دفتر نوشته شود.

هنگام تحویل دسته چک به مشتری باید در دفتر مذکور از وی امضاء اخذ گردد و چنانچه مشتری شخصاً نتواند برای تحویل دسته چک مراجعه کند، می‌بایست شخص دیگری را کتباً به بانک معرفی نماید. بانک نیز ضمن احراز هویت، پس از تحویل دسته چک به آن شخص و اخذ امضاء از نامبرده در دفتر دسته چک مراتب را طی نمونه ۵۹۲ به اطلاع صاحب حساب رسانیده و تأییدیه اخذ نماید.

۲-۱۵- وظائف و مسئولیت‌های شغلی تحویلداران و بانکداران

- بانکدار (تحویلدار) مسئول خزانه در اول وقت و پیش از باز نمودن درب خزانه یا صندوق سنگین (بدپانزر) می‌باید ضمن بازدید قفل‌های خزانه، پلمپ و نخ‌کشی آن، از درستی و عدم دست‌خوردگی آن‌ها اطمینان حاصل نماید.
- بدیهی است در صورت ملاحظه هرگونه دستکاری بر روی قفل‌ها یا پلمپ و نخ‌کشی بدون ایجاد تغییر در وضعیت محیط بی‌درنگ مسئولان شعبه را در جریان امر قرار خواهند داد.
- بازگشایی خزانه (صندوق) و بهره‌برداری از ابواب جمعی آن، باید با حضور یکی از مسئولان شعبه که دارنده‌ی کلید اول و بانکداران (تحویلدار) مسئول خزانه که دارنده‌ی کلید دوم است در محل خزانه انجام گیرد. مراجعه‌ی دارنده‌ی کلید اول یا دارنده‌ی کلید دوم به صورت انفرادی برای بازگشایی خزانه به هیچ وجه مجاز نیست.
- از قرار دادن کلیدهای خزانه بر روی درب خزانه، یا درون کشوی میز یا در معرض دید اشخاص ثالث به طور جدی پرهیز شود.
- بدیهی است نگهداری و حفظ کلیدهای خزانه در خارج از محیط بانک نیز از اهمیت ویژه برخوردار بوده و در همه حال باید نهایت دقت و مراقبت در نگهداری آن بکار رود.
- نگهداری کلیدهای اول و دوم به هردلیل نزد یک نفر اعم از مسئولان شعبه یا تحویلداران به هیچ وجه مجاز نیست.
- تحویلدار دارنده‌ی کلید دوم مجاز به تحویل کلید به اشخاص دیگر نبوده و در صورت بروز هرگونه مشکل، می‌باید در محل شعبه حاضر و کلید خود را در حضور مسئولان شعبه ضمن انعکاس موضوع در دفتر کلیدها به تحویلدار جایگزین تحویل دهد. به یقین در صورت وجود شرایط خاص و استثنایی و عدم امکان حضور در محل شعبه، باید مراتب را به ترتیب مقتضی به مسئولان شعبه اعلام و کلید را توسط فرد امین و مورد اعتماد به شعبه ارسال دارد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 61 از 409

- هرگونه تحویل و تحول کلیدهای خزانه بین بانکداران (تحویلداران) باید در دفتر کلیدها ثبت گردد.
- در صورت فقدان کلید، تحویلدار دارندهی کلید باید بی‌درنگ مراتب را به مسئولان شعبه اعلام تا اقدامات احتیاطی و لازم معمول گردد.
- بانکداران (تحویلدار) مسئول خزانه پس از باز نمودن درب خزانه (با حضور دارندهی کلید اول) و اطمینان از درستی موجودی خزانه، نقدینگی مورد نیاز برای شروع کار خود یا دیگر تحویلداران و دیگر اوراق بهادار مورد مصرف را با رعایت جوانب احتیاطی و اصول ایمنی از خزانه خارج نموده و حسب ضرورت، نقدینگی را بین دیگر تحویلداران با تنظیم برگ صورت وضعیت و اخذ امضاء از تحویلدار ذی ربط توزیع می نماید.
- مراجعه و ورود اشخاص ثالث یا دیگر تحویلداران به محوطه‌ی خزانه ممنوع بوده و در صورت ضرورت باید با حضور مسئولان خزانه انجام پذیرد.
- در صورت ضرورت جابجایی وجوه نقدی بین بانکداران (تحویلداران) در خلال روز، این امر باید با تنظیم رسید موقت نمونه همراه با مهر و امضای دریافت کننده وجه انجام گیرد. دقت شود رسید موقت فقط مخصوص داد و ستد بین تحویلداران بوده و در هیچ شرایطی نباید به دست مشتریان داده شود و چنانچه مشتری تقاضا نماید وجهی را که قصد دریافت دارد به باجه دیگری برای پرداخت وی حواله نمایند، می بایست روی مبلغ عددی و حروفی رسید موقت نمونه را با دقت و رعایت احتیاط‌های لازم با نوارچسب پوشانده و سپس آن را توسط یکی از کارکنان شعبه به باجه مربوط تحویل نمایند.
- استفاده از اوراق شماره دار برای اعمال کنترل‌های لازم و جلوگیری از سوء استفاده‌های احتمالی است. بنابراین ضروری است مصرف فرم‌های شماره دار با حفظ تسلسل شماره انجام گرفته و از مصرف اوراق مذکور به صورت پراکنده و نامنظم به طور جدی خودداری شود. بدیهی است مسئولان ذی ربط در شعبه بر این مهم نظارت لازم معمول خواهند داشت.
- برای رعایت اصول ایمنی، از نگهداری نقدینگی مازاد بر نیاز در باجه‌های تحویلداری به طور جدی خودداری نموده و در صورت ایجاد نقدینگی مازاد بر مصرف، در خلال روز با هماهنگی مسئولان شعبه و مسئول خزانه، مازاد وجوه نقدی باید به خزانه منتقل شود.
- از بازگذاشتن در خزانه یا وجوه نقدی درون باجه‌های تحویلداری در معرض دید عمومی، به جد خودداری شود.
- رعایت سقف نقدینگی شعبه الزامی است و نباید بیش از میزان تعیین شده اقدام به نگهداری وجوه نقدی نمود. بنابراین ضروری است در صورت دریافت وجوه نقدی قابل ملاحظه و مازاد بر حد مجاز نقدینگی، مسئولان شعبه را برای انتقال وجوه به خزانه‌ی اداره امور ذی ربط با خبر نمایند.
- هنگام اعلام موجودی یا اعلام مازاد نقدینگی یا درخواست تأمین وجه و تقویت خزانه، نهایت حزم و احتیاط و مراقبت در محرمانه بودن مکالمه باید به کار برده شود و مراتب به ترتیبی به خزانه اداره امور شعب مربوط اعلام شود که مورد توجه و استراق سمع اشخاص ثالث قرار نگیرد.
- واحدها موظف به تأمین نقدینگی مورد نیاز مشتریان و مراجعان خود بوده و با توجه به شرایط زمان و پرداخت‌های خود، باید نقدینگی مورد مصرف را پیش بینی نمایند. بانکداران (تحویلداران) مجاز به ارجاع مشتریان برای دریافت وجوه خود به دیگر شعب نخواهند بود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 62 از 409

- کلیه وجوه دریافتی از خزانه اداره امور شعب یا اداره مرکزی برای تقویت موجودی باید توسط بانکداران (تحویلدار) مسئول مأمور گردد. نگهداری وجوه نقدی در لفاف نایلونی یا با باند و مهر دیگر بانکها در خزانه ممنوع است.
- به محض دریافت وجوه نقدی برای تقویت صندوق یا ارسال وجوه مازاد به خزانه‌ی اداره امور شعب، اسناد مربوط توسط بانکداران (تحویلدار) مسئول صندوق صادر و پس از تکمیل امضای خود و امضای یک نفر از مسئولان شعبه بی‌درنگ در سیستم تحویلدار ثبت گردد.
- با توجه به مکلف بودن واحدها به فروش انواع اوراق بهادار، سفته، برات و بارنامه بانکداران (تحویلدار) مسئول صندوق باید با توجه به مصارف روزانه و نیاز مراجعان هر روز به میزان لازم، اوراق مذکور را به بانکداران (تحویلدار) مسئول فروش تحویل داده و پیش از اتمام موجودی اوراق بهادار موجود در خزانه، با هماهنگی مسئولان شعبه از طریق خزانه‌ی اداره امور شعب نسبت به تأمین نیاز شعبه اقدام نمایند. بانکداران (تحویلداران) مجاز نیستند به هر دلیلی از فروش اوراق سفته، برات و بارنامه خودداری و متقاضیان را به دیگر شعب راهنمایی نمایند.
- در پایان وقت اداری باید اسناد مربوط به فروش انواع سفته، برات و بارنامه توسط بانکداران (تحویلدار) مربوط به تفکیک نوع صادر و در سامانه‌ی مدیریت وجوه نقد ثبت شود. بانکداران (تحویلداران) مجاز به نگهداری وجوه مربوط به فروش روزانه‌ی اوراق بهادار نزد خود یا داخل خزانه نیستند.
- نظر به اهمیت حفظ اعتماد عمومی مردم نسبت به بانک، لازم است بانکداران (تحویلداران) در امر دریافت و پرداخت‌های خود نهایت دقت و مراقبت را معمول داشته و از انجام رفتاری که موجب تردید یا تشویش اذهان عمومی گردد، به‌جد خودداری نمایند. بنابراین در هنگام دریافت وجوه مشتریان پیش از شمارش وجوه که به تفکیک بسته شمار و اقلام ریز خواهد بود و مطابقت جمع آن‌ها با مبلغ مندرج در متن سند مشتری، مجاز به ادغام وجوه دریافتی با موجودی‌های درون باجه‌ی خود نخواهند بود. بدیهی است کنترل و شمارش وجوه (به صورت بسته‌شمار و اقلام ریز) در برابر مشتری انجام شده و سپس برای کنترل، بسته‌های اسکناس را به داخل باجه منتقل خواهند نمود و در هنگام پرداخت وجه به مشتریان نیز دقت شود که پس از رعایت ضوابط مربوط به پرداخت اسناد، وجوه پرداختی را به صورت یکجا با شمارش و کنترل کلی به مشتری تحویل و از پرداخت وجه به صورت بخشی و تکه‌تکه خودداری شود. مشتری نیز وجوه دریافتی را (بسته‌های اسکناس و اقلام ریز) در برابر باجه، شمارش و کنترل نماید.
- متصدیان امور بانکی (تحویلداران) پیش از پرداخت اسناد بدهکار، ابتدا از اصالت سند اطمینان حاصل نموده و سپس ذی‌نفع سند را احراز هویت نموده و سپس مبادرت به پرداخت وجه نمایند.
- احراز اصالت اسناد بدهکار از طریق کنترل ارکان سند به شرح ذیل میسر است:
  - الف) تطبیق مبالغ عددی و حروفی
  - ب) داشتن تاریخ صدور سند
  - پ) داشتن شرح سند و توضیحات لازم در خصوص موضوع صدور سند، مشخصات ذی‌نفع و دریافت

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 63 از 409

کننده وجه، مشخصات و شماره حساب مورد برداشت

- (ت) داشتن دو امضاء مجاز پایوران ذیربط در ذیل سند
- (ث) اخذ مجوز پرداخت برای مبالغ بیش از سقف اختیارات بانکداران
- (ج) امضای ذی‌نفع و دریافت کننده سند در متن و ظهر آن
- (چ) داشتن مهر گواهی امضا و پاراف (تأیید) مسئول گواهی امضا در متن سند

در حال حاضر گواهی امضاء، با زدن «مهر امضاء درست» انجام نمی‌شود. این کار در حال حاضر مرسوم و معمول نیست. توضیح: در صورتی که سند بدهکار مربوط به حساب‌های واسطه و داخلی شعبه باشد، باید دارای امضای مجاز رئیس یا معاون شعبه همراه با امضای مسئول دایره ذی‌ربط باشد.

- بانکداران (تحویله‌داران) برای احراز اصالت اسناد بدهکار حتماً باید با نمونه امضای مسئولان شعبه و دوایر و کارکنان قسمت‌های مربوط آشنایی کامل داشته باشند و در صورت عدم شناسایی یا تردید در مورد امضای مسئولان یا پایوران ذی‌ربط، پیش از پرداخت، از اصالت و درستی امضاها مجاز سند، اطمینان حاصل نمایند.
- بانکداران (تحویله‌داران) باید دقت نمایند، اسناد بدهکار برای پرداخت از طریق مسئولان و کارکنان قسمت‌های مربوط به آنان ارائه گردد. چنانچه سند بدهکار اعم از حساب‌های داخلی یا واسطه یا حساب‌های شماره‌دار اشخاص نظیر حساب جاری، پس‌انداز و انواع سپرده‌ها به‌طور نامشخص در دسترس آنان قرار گرفته یا از طریق مشتری برای دریافت وجه ارائه گردد، بانکداران (تحویله‌دار) مربوط پیش از پرداخت باید اصالت و درستی صدور سند را از مسئولان ذی‌ربط مورد پرسش قرارداده و پس از اطمینان از چگونگی سند اقدام مقتضی معمول دارد.
- بانکداران (تحویله‌داران) وجه اسناد بدهکار را فقط به صاحبان حساب یا ذی‌نفع اسناد پرداخت نمایند و به هیچ عنوان مجاز به پرداخت وجوه اسناد به اشخاص ثالث (به‌خصوص کارکنان بانک) نیستند؛ حتی اگر وجه مورد مطالبه مربوط به بستگان درجه اول کارمند باشد. چنانچه کارکنانی از شعبه خواستار دریافت وجه اسناد متعلق به غیر باشند، متصدی امور بانکی (تحویله‌دار) مربوط موظف است بی‌درنگ مسئولان شعبه را در جریان امر قرار دهد.
- چنانچه مشتری یا کارکنان شعبه، اسناد بدهکار و بستانکار برای پایاپای با مبالغ یکسان به‌ویژه مبلغ قابل ملاحظه ارائه نمایند (برداشت از یک حساب و واریز به حساب اشخاص ثالث دیگر) باید درستی صدور اسناد ارائه شده از مسئولان شعبه یا مسئول دایره ذی‌ربط استعلام گردد.
- پرداخت از حساب‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز یا سپرده کوتاه‌مدت بدون ارائه اصل دفترچه‌های مربوط ممنوع است، مگر در موارد خاص و حسب دستور رئیس شعبه همراه با پاراف وی. بدیهی است جمله «بدون ارائه دفترچه پس‌انداز، پرداخت گردید» در متن سند قید خواهد شد. توجه خواهند داشت در شعبه درجه یک و ممتاز، مسئولان دایره صندوق به جای رئیس شعبه سند را امضا خواهند نمود.
- پرداخت وجوه اسناد بدهکار از محل وجوه واریزی مشتریان که شمارش و کنترل نگردیده، به‌هیچ وجه مجاز نیست.
- باتوجه به احتمال تعویض چک‌های پاس شده اشخاص یا چک‌های تأیید شده با چک‌های مجعول یا دخل و تصرف در چک‌ها توسط افراد جاعل، هنگام اخذ امضای مجدد لازم است نهایت دقت و مراقبت را معمول داشته و از جابجایی

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 64 از 409

- چک‌ها (به‌ویژه چک‌های کشف رمز شده و تأیید شده) توسط مشتریان دور از دید خود اکیداً خودداری نمایند.
- چک‌های تضمینی صادره شعب عهده سایر واحدها پیش از واریز به حساب‌های اشخاص یا پرداخت نقدی حتماً توسط مسئولان مربوط بررسی و اصالت چک و درستی رمز آن مورد بررسی قرار گیرد.
- بانکداران برای احراز هویت متقاضیان خدمات غیر پایه از جمله ارائه دهندگان چک‌ها، باید نهایت دقت را در تطبیق مشخصات ارائه دهنده چک با مدرک شناسایی معتبر وی (کارت ملی عکس دار یا موارد عنوان شده در نامه ۴۱۶۱۳ مورخ ۱۳۹۴/۳/۱۷ اداره کل سازمان و روش‌ها در خصوص نحوه پذیرش شناسنامه عکس‌دار جدید، گواهینامه رانندگی یا گذرنامه معتبر دارای شماره ملی) معمول داشته و دقت نمایند که ثبت مشخصات در ظهر چک به‌صورت کامل با ذکر سریال چاپی مدرک شناسایی انجام گیرد.
- دقت شود که اسناد بستانکار تنظیمی توسط مشتریان برای واریز وجه یا اسناد بدهکار بدون قلم‌خوردگی و خوانا باشد. در صورت وجود قلم‌خوردگی در متن سند حتماً باید توسط مشتری ظهرنویسی و امضا شود.
- کلیه اسناد بدهکار و بستانکار نقدی می‌باید توسط بانکداران (تحویلداران) در ماشین مربوط ثبت گردد. در صورت بروز اشکال و عدم ثبت ماشین بر روی سند، مراتب دریافت وجه با ذکر ردیف ثبت ماشین توسط بانکداران (تحویلدار) در متن سند درج و مهر و امضا شده و توسط مسئولان شعبه یا دایره ذی‌ربط تأیید گردد.
- برای جلوگیری از ایجاد مبالغ حذفی بانکداران (تحویلداران) هنگام ثبت اسناد در سیستم تحویل‌داری باید نهایت دقت و مراقبت را معمول نمایند و در صورت بروز اشتباه ثبت و لزوم حذف مبالغ ثبت شده، بانکداران (تحویلدار) مربوط، باید ضمن در جریان قراردادن مسئولان شعبه، مبلغ حذف شده را در پایان وقت در ذیل گزارش مربوط، توضیح داده و پاراف نمایند.
- بانکداران (تحویلداران) در هنگام ثبت اسناد در سیستم تحویل‌داری باید دقت نمایند، بر اساس ضوابط تعیین شده و نوع فرم به‌کار رفته برای ثبت اسناد بستانکار از چاپ‌های سیستم تحویل‌داری استفاده نمایند و مجاز به استفاده از چاپ‌های اضافی نیستند. بدیهی است در صورت استفاده از چاپ اضافی بانکداران (تحویلدار) باید توضیح قابل قبول ارائه نموده و درستی عملیات وی توسط مسئولان ذی‌ربط و خود وی در ذیل نوار یا ژورنال تحویل‌داری تأیید شود.
- در هنگام دریافت وجوه به حساب‌های خزانه یا حساب‌های دولتی، باید دقت شود نام صاحب حساب و شماره حساب صحیح و کامل باشد تا وجوه دریافتی بلا تکلیف باقی نمانند. دقت شود اینگونه فیش‌ها حتماً دارای آدرس پرداخت کننده باشند.
- کلیه وجوه دریافتی توسط بانکداران (تحویلداران) پس از باند شدن باید به مهر نام بانکداران (تحویلدار) مربوط و مهر تاریخ و شعبه مهر شود و از پرداخت وجوه باند شده بدون مهر نام شعبه و بانکداران (تحویلدار) و تاریخ به مشتریان خودداری گردد.
- وجوه پرداختی به مشتریان باید فاقد اسکناس فرسوده یا تکه و ناقص بوده و براین اساس کلیه وجوه دریافتی توسط بانکداران (تحویلداران) باید پاک‌سازی شود.
- در صورت ارائه اسکناس‌های تکه و ناقص از طرف مشتریان باید با استفاده از جداول مربوط، نسبت به ارزیابی و

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 65 از 409

پرداخت مابه‌ازای آن اقدام و مبلغ ارزیابی در روی اسکناس ناقص درج شده و در دفتر مخصوص اسکناس‌های تکه و ناقص ثبت شود. عدم پذیرش اسکناس‌های تکه و ناقص مشتریان، خلاف مقررات است.

- باتوجه به اهمیت سپرده‌های دیداری (جاری) که ارزان‌قیمت بوده، ارائه خدمات و تسریع امور دارندگان حساب‌های قرض‌الحسنه جاری اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی از اولویت خاص برخوردار است. بنابراین دسته‌چک‌های مورد تقاضای دارندگان حساب‌های موصوف با رعایت مقررات و ضوابط مربوط باید در اسرع وقت دریافت و به مشتریان ارائه شود.
- تسلیم دسته‌چک‌های مورد تقاضای دارندگان حساب‌های قرض‌الحسنه جاری باید پس از ارائه برگ تقاضای دسته‌چک توسط مشتری و انجام بررسی‌های لازم توسط مسئولان ذی‌ربط و تأیید بلامانع بودن تسلیم دسته‌چک به دارنده حساب توسط مسئول شعبه یا رئیس دایره صندوق، انجام گردد.
- نوع دسته‌چک تحویلی به دارندگان حساب‌های قرض‌الحسنه جاری (۲۵ برگی، ۵۰ برگی و ۱۰۰ برگی) توسط مسئولان شعبه تعیین می‌شود و بانکداران (تحویلداران) رأی مجاز به تعیین یا تغییر نوع دسته‌چک تسلیمی نخواهند بود.
- در هنگام صدور دسته‌چک باید دقت شود که در کلیه برگ‌های دسته‌چک نقش مهر شعبه و همچنین شماره حساب، نام دارنده حساب و کد ملی یا شناسه ملی به صورت واضح و خوانا درج شده باشد (از درج شماره حساب یا نام شعبه به صورت دستی خودداری شود).
- درستی تعداد برگ‌های دسته‌چک تحویلی به دارندگان حساب‌های قرض‌الحسنه جاری باید در برگ تقاضای دسته‌چک توسط مشتری با قید شماره سری دسته‌چک، تأیید و امضا گردد.
- دسته‌چک حتماً باید به صاحب حساب یا نماینده قانونی وی با اخذ امضا در دفتر مربوط تحویل و محل مربوط توسط بانکداران (تحویلدار) پاراف شود. در صورتی که طبق درخواست صاحب حساب، شخص دیگری برای دریافت دسته‌چک معرفی شده باشد، علاوه بر گواهی امضای دارنده حساب در برگ تقاضای مربوط، باید گیرنده دسته‌چک احراز هویت کامل شده و مراتب تحویل دسته‌چک به وی، فوری و کتبی به صاحب حساب اعلام شود.
- از نگهداری دسته‌چک بیش از نیاز روزانه در خارج از خزانه خودداری نموده، دسته‌چک‌های مصرفی طی روز نیز در محلی مطمئن (صندوق دستی) نگهداری شود.
- در صورت ملاحظه کسری در برگ‌های دسته‌چک‌ها یا فقدان دسته‌چک، مراتب فوری توسط بانکداران (تحویلدار) مربوط به مسئولان شعبه اعلام تا اقدام قانونی لازم برای جلوگیری از سوءاستفاده احتمالی معمول گردد.
- شماره سری کلیه دسته‌چک‌های دریافتی با ذکر شماره فرعی فوری و به محض دریافت، باید در دفتر تسلیم دسته‌چک ثبت گردد.
- هنگام ثبت شماره سری دسته‌چک‌های دریافتی یا تحویل دسته‌چک به مشتریان در دفتر مربوط دقت لازم معمول و از مخدوش نمودن و قلم‌خوردگی دفتر خودداری شود.
- تحویل دسته‌چک‌های تضمین شده، چک‌های عمومی یا دسته‌چک حواله شعب در دفتر مربوط ثبت و هنگام تحویل از مسئول مربوط امضا گرفته شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 66 از 409

- بانکداران (تحویلهدار) مسئول صندوق همواره مصرف اوراق شمارهدار را کنترل نموده و پیش از اتمام فرم‌های شمارهدار، میزان فرم مورد نیاز را به مسئولان شعبه یا دایره صندوق اعلام کرده تا نسبت به تأمین فرم اقدام شود.
- کلیه اوراق شمارهدار می‌باید در داخل خزانه و زیرکلید نگهداری گردد. هنگام دریافت اوراق شمارهدار مراتب در دفتر خشتی مخصوص فرم‌های شمارهدار ثبت و در هنگام مصرف نیز نام دریافت کننده با ذکر تاریخ، درج و از وی امضا گرفته شود.
- باتوجه به اینکه دفاتر حساب‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، سپرده کوتاه‌مدت و اوراق سپرده بلندمدت می‌باید در داخل خزانه و زیر کلید نگهداری گردند، بنابراین بانکداران (تحویلهدار) مسئول خزانه باید پیش از اتمام دفترچه مرتبط با حساب‌های مذکور یا اوراق سپرده بلندمدت، مراتب را به مسئولان شعبه یا دواير ذی‌ربط اعلام تا درخصوص تأمین آن‌ها اقدام لازم معمول گردد.
- کلیه دفترچه‌های قرض‌الحسنه یا سپرده کوتاه‌مدت و اوراق سپرده بلندمدت دریافتی از اداره امور شعب یا ادارات مرکزی، باید توسط مسئولان ذی‌ربط فوری شمارش و کنترل و مهر شعبه شده و در دفتر خشتی مخصوص با ذکر شماره سریال‌های مربوط درج و به داخل خزانه منتقل گردند.
- هنگام مصرف دفترچه‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز یا اوراق سپرده بلندمدت، نام کارمند یا مسئول دریافت‌کننده دفترچه‌ها یا اوراق سپرده در دفتر مربوط با ذکر تاریخ تحویل، ثبت و از وی امضا گرفته شود.
- بانکداران (تحویلهداران) در هنگام دریافت وجوه از مشتریان یا پرداخت به آنان باید نهایت دقت و مراقبت را معمول داشته تا از ایجاد کسری و فزونی جلوگیری شود. بدیهی است تبعات کسری و فزونی‌های مکرر متصدیان امور بانکی (تحویلهداران) چه از نظر مالی و اداری متوجه آنان خواهد بود.
- بانکداران (تحویلهداران) موظف‌اند میزان کسری و فزونی صندوق خود را به هر میزان که باشد، پس از کنترل و شمارش موجودی‌های نقدی به مسئولان شعبه اعلام نمایند. بدیهی است پس از رسیدگی مسئولان شعبه، چنانچه علت کسری یا فزونی مشخص نگردد، باید اسناد مربوط به کسری یا فزونی به تاریخ همان روز صادر و ثبت گردد. عدم اعلام کسری یا فزونی صندوق یا نگهداری مبالغ فزونی صندوق بدون صدور سند، تخلف محسوب می‌شود. در ضمن کسری صندوق بانکداران (تحویلهداران) به هر مبلغ و میزان که باشد باید حداکثر طی مدت سه روز واریز و تسویه شود.
- در صورت بروز اختلاف با مشتری در ارتباط با مبالغ دریافتی یا پرداختی، باید فوری مسئولان شعبه یا دواير ذیربط را در جریان قرارداد تا رسیدگی‌های لازم زیر نظر آنان به‌عمل‌آید.
- استرداد وجوه فزونی صندوق به مشتریان باید با رعایت ضوابط و مقررات و حسب دستور مسئولان شعبه انجام پذیرد و بانکداران (تحویلهداران) رأساً مجاز به استرداد وجوه فزونی صندوق به مدعیان فزونی نیستند.
- بانکداران (تحویلهداران) به هیچ‌وجه مجاز به ترک باجه خود در خلال انجام کار روزانه نیستند و در صورت نیاز ضمن جمع‌آوری وجوه نقدی و اوراق بهادار خود و خاموش نمودن ماشین مربوط، باید مسئولان شعبه را در جریان امر قراردهند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 67 از 409

- ورود کارکنان شعبه و اشخاص ثالث (حتی بستگان درجه اول تحویلداران) به باجه‌های بانکداران (تحویلداری) اکیداً ممنوع است.
- در پایان وقت پس از بستن حساب‌ها و مطابقت مجموع مانده روز قبل به اضافه جمع دریافت‌ها و پرداخت‌ها با موجودی خزانه و تطابق با روزنامه نقدی، برگ صورت وضعیت خزانه با نهایت دقت بدون قلم خوردگی و مخدوش بودن با ذکر کلیه موجودی‌های خزانه (وجوه نقدی، مسکوک طلا، انواع تمبر و تمبر سفته، چک‌های تضمین شده مبلغ‌دار و موجودی دسته‌چک‌ها) تهیه و پس از امضا برای کنترل همراه با موجودی‌های نقدی به مسئول دارنده کلید اول (در محل خزانه) ارائه گردد.
- پس از انتقال وجوه نقدی و دیگر ابواب جمعی به خزانه و کنترل موجودی‌ها توسط دارنده کلید اول باید، در خزانه در حضور وی بسته و نخ‌کشی و پلمپ گردد.
- پس از تهیه صورت گردش عملیات تحویلداری، بانکداران (تحویلدار) مربوط باید ذیل گزارش پایان روز را مهر و امضاء و در صورت وجود مبالغ حذفی، توضیحات لازم را درج و پاراف نموده و فرم‌های شماره‌دار باطل شده را به ضمیمه گزارش مذکور به مسئولان شعبه برای بررسی ارائه نماید.
- در پایان وقت، دفتر خزانه باید بدون قلم‌خوردگی براساس مندرجات برگ صورت وضعیت صندوق توسط بانکداران (تحویلدار) مسئول خزانه تحریر و پس از امضاء ذیل آن برای کنترل به مسئولان شعبه ارائه نماید.
- بانکداران (تحویلداران) در پایان کار روزانه باید مهرهای خود و کلیه فرم‌های شماره‌دار استفاده نشده را جمع‌آوری و در محلی مطمئن قرار دهند.
- هنگام تحویل و تحول خزانه بین بانکداران (تحویلداران)، تحویل گیرنده خزانه موظف است کلیه ابواب جمعی خزانه شامل موجودی‌های نقدی، چک‌های تضمین شده مبلغ‌دار، مسکوک طلا و اوراق بهادار را کنترل و از درستی آن‌ها اطمینان حاصل نماید. بنابراین عدم تحویل و تحول خزانه و اعمال کنترل‌های لازم به دلایلی مانند همکاری، دوستی و آشنایی، قرابت و اعتماد، خلاف مقررات است.
- باتوجه به اینکه یکی از شگردها و روش‌های افراد کلاهبردار برای سوءاستفاده، ایجاد جو ناآرام است، بنابراین متصدیان اموربانکی (تحویلداران) می‌باید از هرگونه درگیری با مشتریان خودداری نموده و به محض ایجاد تنش و برخورد نامطلوب از طرف مراجعان یا مشتریان ضمن حفظ خونسردی خود فوری مسئولان شعبه را در جریان امر قراردهند.
- بانکداران (تحویلداران) مجاز به برقراری ارتباط مالی و شخصی و غیراداری با مشتریان نیستند و دریافت هرگونه وجه یا هدیه که مشتریان به‌عنوان قدردانی از زحمات و خدمات آنان پرداخت می‌نمایند، خلاف مقررات است. بدیهی است تلاش و فعالیت‌های کارکنان در جهت جلب رضایت و جذب مشتریان و اعتلای نام بانک توسط مسئولان مربوط (رئیس شعبه، رئیس حوزه) به ادارات امور شعب مربوط گزارش و ضمن درج فعالیت‌های این‌گونه کارکنان در سوابق پرسنلی و تأثیر آن در وضعیت شغلی کارکنان به نحو مقتضی نیز از آنان تجلیل و قدردانی خواهد شد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 68 از 409

- کاربران می‌بایست در حفظ رمز اختصاصی خود و همچنین عدم افشای آن به دیگران، مراقبت لازم را به عمل آورند.
- بانکداران فقط تا سقف اختیارات تعیین شده می‌توانند خود، امور مشتریان و مراجعان را انجام دهند و پرداخت‌های با مبالغ بیش از اختیارات تعیین شده حتماً می‌بایست با امضای مسئولان مربوط و مجوز پرداخت انجام گردد.
- بانکداران هنگام پرداخت اسناد بدهکار به اشخاص می‌باید کلیه مقررات مربوط به احراز هویت (دقت در اصالت مدرک شناسایی معتبر، تطبیق عکس مدرک شناسایی با مراجعه کننده، درج مشخصات مراجعه کننده براساس اطلاعات مندرج در مدرک شناسایی با ذکر شماره سریال چاپی) را رعایت نمایند.
- نظر به اینکه این امکان وجود دارد افراد کلاهبردار حتی از زمان کوتاهی که بانکداران مشغول ثبت مشخصات اسناد بدهکار هستند، از فرصت استفاده نموده و خود را به جای ذی‌نفع چک‌ها و اسناد بدهکار معرفی نمایند، بنابراین برای جلوگیری از کار خلاف این‌گونه افراد، گرفتن امضای دوباره از ذی‌نفع اسناد در هنگام پرداخت وجه و تطبیق آن با نمونه امضای قبلی الزامی است.
- باتوجه به اینکه بانکداران مسئول احراز هویت ارائه دهنده اسناد بدهکار (پشت‌نویسی)، تطبیق امضای متن اسناد با نمونه امضای موجود (گواهی امضاء)، کسر نمودن سند بدهکار از حساب مشتری (موجودی کافی) هستند؛ بنابراین نهایت دقت و مراقبت را در احراز هویت، تطبیق امضاء و ثبت اسناد در سیستم معمول خواهند داشت.
- در احراز اصالت چک‌های ارائه شده اعم از چک‌های عهده حساب جاری اشخاص یا چک‌های تضمینی که متن یا پشت آن‌ها مخدوش بوده یا آثار تراشیدگی و مواد شیمیایی بر روی آن‌ها مشاهده می‌گردد و همچنین با استفاده از دو نوع جوهر یا دو نوع قلم تحریر گردیده است، در احراز هویت ارائه‌دهندگان این‌گونه اسناد دقت مضاعف اعمال شود.
- هنگام افتتاح هرگونه حساب اعم از حساب‌های قرض‌الحسنه جاری و پس‌انداز، سپرده کوتاه‌مدت یا بلندمدت، مدارک شناسایی معتبر از متقاضیان گرفته شود. بانکداران آگاهی دارند، عدم دقت در این خصوص موجب خواهد شد افراد کلاهبردار با استفاده از مدارک جعلی امکان بهره‌برداری از حساب‌های گشایش‌یافته برای انجام اعمال خلاف خود را به راحتی کسب نمایند. بنابراین هنگام افتتاح هرگونه حساب باید ابتدا مشخصات متقاضی با کارت ملی و شناسنامه معتبر ارائه شده تطبیق، پس از اطمینان از نبود مغایرت در استعلام ماخوذه از سامانه ثبت احوال و نیز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نسبت به بررسی مندرجات فرم تقاضای افتتاح حساب متقاضی بر اساس مندرجات مدرک شناسایی اقدام شود. بدیهی است درستی ثبت مشخصات توسط مسئولان ذی‌ربط نیز کنترل خواهد شد.
- دفاتر سفید حساب‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز و سپرده‌های کوتاه‌مدت که برای افتتاح حساب‌های جدید و تعویض دفترچه پرشده، در اختیار بانکداران قرار می‌گیرد؛ در محلی مطمئن نگهداری شده و دقت گردد که هنگام افتتاح حساب جدید یا تعویض دفترچه (پرشده)، مراتب در دفتر ردیف با ذکر مشخصات صاحب حساب درج و از مشتری در مقابل آن امضاء گرفته شود.

صفحه 69 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

- عدم تحویل ملی کارت و رمز آن به افرادی غیر از صاحب حساب یا وکیل قانونی وی؛
- عدم افشای اطلاعات و مانده حساب مشتریان
- اخذ امضاء و تأیید کاربر ارشد برای انجام عملیات بیش از اختیارات
- خروج از سیستم، قفل و انسداد محفظه‌های نگهداری وجوه در زمان ترک محل خدمت (به صورت موقت)
- اخذ رسید چک‌های واگذاری برگشت شده در زمان استرداد آن‌ها از مشتریان
- عدم ثبت اسناد بستانکار به صورت واهی و بدون تأمین وجه به‌خصوص در زمان انعکاس چک‌های صادره بدون محل مشتریان.

۳- صندوق‌های اجاره‌ای و شرایط واگذاری

- بانک ملی ایران صندوق اجاره‌ای را با خصوصیات و با شرایطی به مشتریان خود به صورت اجاره واگذار می‌کند و هر شخص حقیقی یا حقوقی که مطابق قانون، اهلیت معامله داشته باشد، می‌تواند با رعایت مقررات مربوط مبادرت به اجاره صندوق‌های مزبور نماید. اجاره این صندوق‌ها اجاره‌ای کاملاً شخصی و اسمی است؛ یعنی فقط اجاره کننده می‌تواند از آن استفاده نماید، مگر در مواردی که استفاده از آن برای دیگر افراد با تنظیم وکالت‌نامه پیش‌بینی شده باشد.
- اجاره صندوق قابل انتقال نیست و مباشرت خود مشتری شرط است.
  - صندوق‌های اجاره‌ای در ابعاد و اندازه‌های مختلف بوده و هریک به دو قفل مجهزند. یک قفل مربوط به مشتری و قفل دیگر متعلق به بانک است. هر قفل دارای یک کلید اصلی و یک کلید یدکی بوده که هر دو کلید قفل مشتری در موقع اجاره به وی تحویل می‌گردد.
  - مدت اجاره صندوق اجاره‌ای یک سال تمام خورشیدی از تاریخ انعقاد قرارداد است و تجدید آن برای سنوات بعد منوط به موافقت بانک خواهد بود؛ مضاف بر این که برای هر مدت کمتر از یکسال که مشتری بعد از انقضای مدت اجاره از صندوق‌ها استفاده نماید، برابر اجاره بهای یکسال طبق تعرفه‌ای که در آن مقطع رسمیت دارد، دریافت خواهد شد.
  - چنانچه مشتری پیش از سررسید، صندوق را تخلیه نماید بقیه مال الاجاره برگردانده نمی‌شود.

شرایط اجاره

- مشتری برای اجاره کردن صندوق می‌بایست ضمن پرداخت ودیعه و کارمزد سالانه صندوق، اوراق مشروحه ذیل را امضاء و به بانک تسلیم نماید:
- برگ درخواست اجاره صندوق اجاره‌ای (تقاضای کتبی مشتری)
  - آیین‌نامه صندوق اجاره‌ای که به عنوان قبول شرایط بانک در ۳۴ ماده و ۶ تبصره در پشت کارت درج گردیده است.
  - دو برگ کارت نمونه امضای عکس‌دار؛ این کارت‌ها را باید علاوه بر مشتری، شخص دیگری که مورد اعتماد بانک باشد، به عنوان معرف امضاء نماید. (فرم نمونه ۱۵۱۵)

صفحه 70 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

- چنانچه شخص حقوقی، متقاضی اجاره صندوق باشد، ضرورت دارد ضمن ارائه رونوشت مصدق اساسنامه مؤسسه که اجازه‌ی اجاره نمودن صندوق اجاره‌ای در آن قید گردیده، نسخه‌ای از روزنامه رسمی کشور را نیز - که آگهی ثبت مؤسسه همراه با معرفی مدیر یا مدیران مؤسسه در آن ثبت شده - به بانک تسلیم نماید.

بانک پس از قبول درخواست، یک برگ گواهی‌نامه اجاره صندوق، با قید شماره صندوق واگذار شده به مشتری تحویل می‌دهد. مشتری برای استفاده از صندوق باید گواهی‌نامه یادشده را ارائه نماید. (فرم شماره نمونه ۱۵۱۰)

عملیات حسابداری صندوق‌های اجاره‌ای

بدهکار: حساب صندوق / جاری مشتری (ریال معادل ودیعه و کارمزد دریافتی از مشتری)

بستانکار: حساب بستانکاران موقت (ودیعه صندوق اجاره‌ای) (ریال طبق تعرفه)

بستانکار: حساب کارمزد دریافتی (ریال طبق تعرفه)

بهای اجاره صندوق به ازای هر سانی متر مکعب طبق تعرفه محاسبه می‌شود.

مدارک مورد لزوم

- اصل کارت ملی

- اصل شناسنامه

- یک برگ تصویر صفحه اول شناسنامه

- دو قطعه عکس جدید

لازم به یادآوری است پس از اتمام مدت اجاره و با تحویل دو عدد کلید و تسویه حساب کامل، مبلغ ودایع به مشتریان بازپرداخت خواهد شد.

توضیح: هر بار ورود به محوطه‌ی صندوق شامل پرداخت کارمزد طبق تعرفه می‌شود.

خودآزمایی فصل دوم

۱- در عرف بانکداری تعریف صندوق چگونه تبیین می‌گردد؟

۲- وظایف بانکداران پس از اخذ فرم تکمیل شده توسط مشتری را بنویسید.

۳- سند بدهکار صندوق (نمونه ۱۲۰۱) به چه منظور و در چه مقطعی صادر می‌گردد؟

۴- نحوه پرداخت وجوه به مشتریان را به طور مشروح بنویسید.

۵- وظایف و مسئولیت‌های شغلی دایره صندوق هنگام شروع عملیات روزانه در بانک را توضیح دهید.

۶- منظور از کسری و فزونی صندوق را نوشته، برای هر کدام مثالی از آغاز تا تسویه مبالغ با ثبت عملیات حسابداری مربوط مرقوم فرمایید.

۷- سرنوشت تمام یا بخشی از فزونی صندوق که در طی سال مطالبه نمی‌گردد چه خواهد شد؟

صفحه 71 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۸- واحدها با مبالغ کسری یا فزونی صندوق بیشتر از دو میلیون ریال و بیش از ده میلیون ریال چگونه برخورد می نمایند؟

۹- عملیات مربوط به آغاز فعالیت روزانه و پایان روز بانکداران را بنویسید.

۱۰- عملیات پایان روز دایره صندوق توسط کاربران ارشد را توضیح دهید.

۱۱- صورت وضعیت صندوق چیست؟

۱۲- سامانه مدیریت وجوه اوراق بهادار را به طور مختصر توضیح دهید.

۱۳- دفتر خزانه در واحدها چگونه نگهداری می شود، بیانگر چیست و اقلام تشکیل دهنده آن کدام اند؟

۱۴- خزانه شعبه ها چند سری کلید دارد، در کجا و نزد چه کسانی نگهداری می شود؟

۱۵- نحوه جابجایی کلیدهای خزانه را با ثبت عملیات حسابداری مربوط شرح دهید.

۱۶- جابجایی اسکناس در چه شرایطی و به چه منظوری صورت می پذیرد؟

۱۷- عملیات حسابداری وجوه ارسالی را با ذکر مثالی بنویسید.

۱۸- عملیات حسابداری فروش سفته و بارنامه در سامانه مدیریت وجوه اوراق و بهادار را بنویسید.

۱۹- نحوه تأمین انواع تمبرها (تمبر مالیاتی) و انواع دسته چک به چه ترتیب است؟

۲۰- انواع دسته چک های مورد استفاده مشتریان را بنویسید.

۲۱- دسته چک عهده شعب چیست؟

۲۲- دسته چک تضمین شده با نام شهری را شرح دهید.

۲۳- هنگام تنظیم دفتر تحویل دسته چک، چه نکاتی را باید مورد توجه قرار داد؟

۲۴- شرایط اجاره صندوق های اجاره ای را مرقوم فرمایید.

۲۵- عملیات حسابداری صندوق های اجاره ای را در زمان تحویل بنویسید.

۲۶- مدارک مورد لزوم در صندوق های اجاره ای چیست؟

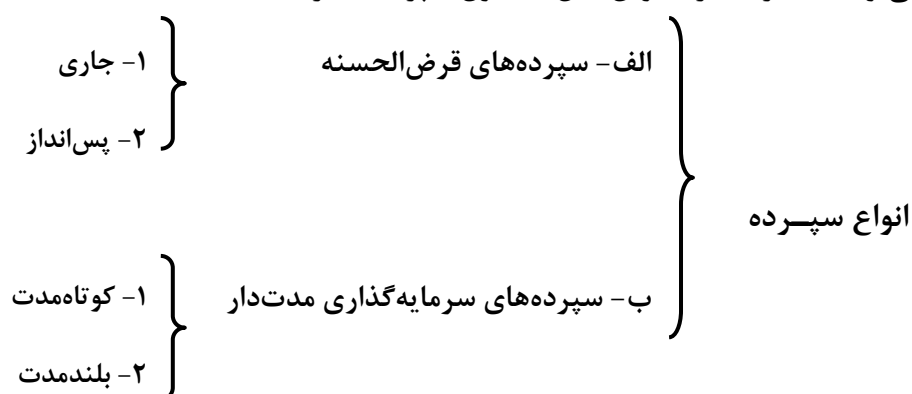
۲۷- طرح شخصی سازی در ارائه دسته چک مشتریان را توضیح دهید.

۴- انواع سپرده و موضوعات مرتبط با آن

سپرده‌ها از مهم‌ترین منابع بانک‌ها بوده و بدون آن وجود بانک چندان قابل توجیه نیست، زیرا سرمایه بانک‌ها در برابر سپرده آن‌ها رقم ناچیزی را تشکیل می‌دهد و چون اعطای تسهیلات که یکی از راه‌های اصلی کسب درآمد بانک‌ها است، معمولاً از محل جذب سپرده‌ها تأمین می‌شود، بنابراین مجهز بودن بانک‌ها به منابع سپرده از امور ضروری است.

باید توجه داشت سپرده‌ها که به عنوان ابزار سودآوری بانک‌ها تلقی شده و از طریق اعطای تسهیلات در بخش‌های مختلف اقتصادی (تخصیص منابع) نقش مهمی در توسعه اقتصادی کشور ایفا می‌نمایند، دارای هزینه‌هایی مانند سود پرداختی به سپرده‌گذاران، هزینه اداری، تشکیلاتی و... هستند، چنانچه از آن‌ها استفاده بهینه نشود، موجب کاهش سودآوری یا ضرر و زیان بانک خواهد شد؛ از این رو کارکنان که مهم‌ترین منابع سازمان هستند و نقش اساسی در پیشبرد برنامه‌های بانک به عهده دارند، باید به اهمیت سپرده‌ها و جذب آن توجه داشته باشند. آن‌ها باید از طریق خوش رفتاری با مشتری، رازداری، امانت‌داری و ارائه راهنمایی‌های درست، بانک را محل امنی برای نگهداری وجوه مردم و کسب سود مطمئن و مکفی برای آنان معرفی نمایند، تا نام بانک ملی ایران در اذهان مشتریان تداعی‌کننده سرعت، خدمت، اعتماد، احترام و سودآوری باشد و در بازار رقابت بتواند همچنان سهم و جایگاه خود را حفظ نماید.

به موجب ماده ۳ فصل دوم قانون عملیات بانکی بدون ربا به عنوان تجهیز منابع پولی، مقرر شده است که بانک‌ها می‌توانند با هریک از عناوین ذیل به قبول سپرده مبادرت نمایند:

شکل ۱۰- انواع سپرده

- هر یک از سپرده‌های یادشده دارای اقسامی به شرح ذیل هستند:
- حساب‌های جاری شامل جاری اشخاص حقیقی، حقوقی، بخش خصوصی و جاری دولتی است. حساب‌های پس‌انداز دارای اقسامی مانند پس‌انداز عادی، ویژه و... است.
  - حساب‌های کوتاه‌مدت در اشکال گوناگون، کوتاه‌مدت عادی و شش‌ماهه افتتاح می‌گردد، از سپرده‌های بلندمدت هم می‌توان به گواهی سپرده عام اشاره نمود.^۱

^۱ علاوه بر موارد یادشده، وجوه متمرکز در حساب‌های بستانکاران موقت، سپرده نقدی ضمانت‌نامه، حساب مشترک مشارکت مدنی، مانده‌های مطالبه نشده و چک‌های صادره فروخته شده، جزء منابع بانکی تلقی می‌گردند.

صفحه 73 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۴-۱- اشخاص حقیقی و حقوقی

کلیه اشخاص براساس نحوه اعمال اراده، چگونگی ایجاد و تأسیس نوع مالکیت به اشکال زیر تقسیم می‌شوند:

الف- اشخاص حقیقی: شامل انسان‌ها است که با تولد دارای حق می‌گردند و بدون در نظر گرفتن ویژگی‌هایی نظیر مذهب، فرهنگ، نژاد و قابلیت‌های فردی، در این طبقه قرار می‌گیرند. اما به دلیل وجود تفاوت‌هایی که دارند هر یک رابطه خاصی را از لحاظ حقوقی با بانک برقرار نموده و به طور کلی ممکن است خود (اصالتاً)، یا به‌عنوان سرپرست (قیمومتاً)، طبق وصیت (وصایتاً) یا به‌عنوان ولی (ولایتاً) با بانک مراوده نمایند.

ب- اشخاص حقوقی: اجتماع عده‌ای از افراد یا تمرکز اموال برای انجام مقاصد خاص، اعم از انتفاعی یا غیرانتفاعی است. مانند مؤسسات دولتی، شرکت‌های تجاری، شهرداری‌ها، انجمن‌ها، سازمان‌ها و بنگاه‌ها.

بنا بر تعریف یاد شده شخص حقوقی، به موجب قانون خاص یا با رعایت مقررات عمومی قوانین ثبتی مانند قانون ثبت شرکت‌های تجاری یا آیین‌نامه ثبت انجمن‌ها و مؤسسات غیرتجارتی بوجود می‌آید.

اشخاص حقوقی به دو دسته عمومی و خصوصی تقسیم می‌شوند:

- اشخاص حقوقی عمومی: آن دسته از اشخاص حقوقی هستند که حدود وظایف و تکالیف آن‌ها را قانون معین می‌کند و موجودیت حقوقی آن‌ها به تشریفات و ثبت نیاز ندارد و به محض ایجاد، دارای شخصیت حقوقی می‌شوند. مانند وزارتخانه‌ها، سازمان‌های دولتی و شهرداری‌ها.
- اشخاص حقوقی خصوصی: آن دسته از اشخاص حقوقی هستند که پس از ثبت در مرجع قانونی، شخصیت پیدا می‌کنند و به دو نوع تقسیم می‌شوند:

الف- تشکیلات و مؤسسات غیرتجاری

- مؤسسه انتفاعی: که هدف از تشکیل آن کسب سود است، مانند مؤسسات حسابرسی، آموزشی و....
- مؤسسه غیرانتفاعی: که تنها برای سودآوری تأسیس نشده‌اند، مانند مؤسسات خیریه، احزاب، انجمن‌های فرهنگی و....

ب- شرکت‌های تجاری

براساس مفاد ماده ۵۸۳ قانون تجارت کلیه شرکت‌های تجاری مذکور در این قانون شخصیت حقوقی دارند.

طبق ماده ۲۰ قانون مذکور شرکت‌های تجاری بر هفت قسم هستند:

- شرکت سهامی (عام و خاص)
- شرکت با مسئولیت محدود
- شرکت تضامنی
- شرکت مختلط غیرسهامی

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 74 از 409

- شرکت مختلط سهامی
- شرکت نسبی
- شرکت تعاونی

شرکت سهامی

- شرکت سهامی شرکتی است که سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهام، محدود به مبلغ اسمی سهام آنهاست. شرکت سهامی بر دو نوع است: عام و خاص
- شرکت سهامی عام: شرکتی است که مؤسسان آن بخشی از سرمایه شرکت را از طریق فروش سهام به مردم تأمین می کنند. حداقل سرمایه برای این نوع شرکت، مبلغ ۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال است.
- شرکت سهامی خاص: شرکتی است که سرمایه آن در زمان تأسیس، منحصرأً توسط مؤسسان تأمین گردیده است و حداقل سرمایه برای این نوع شرکت ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال است.

شرکت با مسئولیت محدود

شرکتی است که بین دو یا چند نفر برای امور تجاری تشکیل شده و هریک از شرکا بدون اینکه سرمایه به سهام یا قطعات سهام تقسیم شده باشد، فقط به میزان سرمایه خود مسئول دیون و تعهدات شرکت هستند. قید کلمه با مسئولیت محدود الزامی است، در غیر این صورت شرکت در برابر اشخاص ثالث تضامنی محسوب می شود.

شرکت تضامنی

شرکتی است که با نام مخصوصی برای امور تجاری بین دو یا چند نفر با مسئولیت تضامنی تشکیل و در عنوان آن باید عبارت شرکت تضامنی و حداقل نام یک نفر از شرکا ذکر شود. اگر دارایی شرکت برای تأدیه تمام دیون کافی نباشد، هریک از شرکا مسئول پرداخت تمام دیون شرکت هستند.

شرکت مختلط غیر سهامی

شرکتی است که برای امور تجاری با نام مخصوصی بین یک یا چند نفر شریک ضامن و یک یا چند نفر شریک با مسئولیت محدود، بدون انتشار سهام تشکیل می شود. شریک ضامن، مسئول کلیه دیونی است که علاوه بر دارایی شرکت ممکن است ایجاد شود. (در اسم شرکت مختلط، حداقل نام یکی از شرکا ضامن قید شود).

شرکت مختلط سهامی

شرکتی است که با نام مخصوصی بین تعدادی شرکای سهامی و یک یا چند نفر شریک ضامن تشکیل می شود. شرکای سهامی کسانی هستند که سرمایه آنها به صورت سهام یا قطعات سهام متساوی القیمه در آمده و مسئولیت آنها به میزان سرمایه ای است که در شرکت دارند. شریک ضامن کسی است که سرمایه او به صورت سهام در نیامده و مسئول تمام دیونی است که ممکن است علاوه بر دارایی شرکت ایجاد شود. (در اسم شرکت باید عبارت شرکت مختلط و حداقل نام یکی از شرکای ضامن قید شود. مدیریت شرکت مختلط سهامی با شریک یا شرکای ضامن است).

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 75 از 409

شرکت نسبی

شرکتی است که برای امور تجاری، با نام مخصوص، بین دو یا چند نفر تشکیل می‌شود و مسئولیت هر یک از شرکا به نسبت سرمایه‌ای است که در شرکت دارند.

شرکت تعاونی تولید، مصرف و مسکن

طبق مواد ۱۹۰ و ۱۹۲ قانون تجارت شرکت‌های تعاونی تولید و مصرف تعریف شده‌اند. براساس ماده اول قانون، شرکت تعاونی شرکتی است که برای مدت نامحدود برای رفع احتیاجات مشترک شرکا و بهبود وضع مادی و اجتماعی آنان تشکیل می‌شود.

انحلال و تصفیه شرکت‌های سهامی

در مواردی که شرکت سهامی، طبق مقررات قانونی منحل می‌گردد امور شرکت طبق مقررات قانون تجارت انجام می‌گیرد، مگر در مورد ورشکستگی که تابع مقررات مربوط به ورشکستگی است. امر تصفیه با مدیران شرکت است مگر آن‌که اساس‌نامه شرکت یا مجمع عمومی فوق‌العاده که رای به انحلال می‌دهد، ترتیب دیگری مقرر داشته باشد. شرکت به محض انحلال، در حال تصفیه محسوب می‌شود و باید به دنبال نام شرکت عبارت در حال تصفیه ذکر و نام مدیر یا مدیران تصفیه در کلیه اوراق و آگهی‌های مربوط به شرکت قید گردد. تا پایان امر تصفیه، شخصیت حقوقی شرکت برای انجام امور مربوط به تصفیه محفوظ بوده و مدیران تسویه موظف به خاتمه دادن امور جاری، اجرای تعهدات، وصول مطالبات، تقسیم دارایی شرکت و در صورت لزوم انجام معاملات جدید برای اجرای تعهدات شرکت هستند. تصمیم انحلال، اسامی مدیر یا مدیران تصفیه و نشانی آن‌ها باید طی مدت ۵ روز از طرف مدیران تصفیه به مرجع ثبت شرکت‌ها اعلام، تا پس از ثبت برای اطلاع عموم در روزنامه رسمی و روزنامه کثیرالانتشاری که اطلاعیه‌ها و آگهی‌های شرکت در آن درج می‌گردد، منتشر شود. انحلال شرکت تا زمانی که به ثبت نرسیده و اعلان نشده باشد، نسبت به اشخاص ثالث بدون اثر است. از تاریخ تعیین مدیر یا مدیران تصفیه، اختیارات مدیران شرکت خاتمه یافته و تصفیه شرکت آغاز می‌شود. مدیران تصفیه باید کلیه اموال، دفاتر، اوراق و اسناد مربوط به شرکت را تحویل گرفته و بی‌درنگ امر تصفیه شرکت را عهده‌دار شوند. مدیران تصفیه، نماینده شرکت در حال تصفیه بوده و کلیه اختیارات لازم را برای امر تصفیه از طرق طرح دعوی، ارجاع به دادرسی و حق سازش دارند و می‌توانند برای طرح دعاوی و دفاع از آن‌ها وکیل تعیین نمایند. محدود کردن اختیارات مدیران تصفیه باطل و کان لم یکن بوده، مدت مأموریت مدیران تصفیه نباید از ۲ سال تجاوز کند. اگر تا پایان مأموریت آن‌ها، امر تصفیه خاتمه نیافته باشد، مدیر یا مدیران تصفیه باید با ذکر علل و جهات خاتمه نیافتن تصفیه امور شرکت، مهلت اضافی را که برای خاتمه دادن امر تصفیه در نظر گرفته‌اند، به اطلاع مجمع عمومی صاحبان سهام برسانند و تمدید مدت مأموریت خود را خواستار شوند. پس از اعلام ختم تصفیه، مدیران تصفیه باید وجوه باقی‌مانده را در حساب مخصوصی نزد یکی از بانک‌های ایران تودیع و صورت اسامی بستانکاران و صاحبان سهامی که حقوق خود را استیفا نموده‌اند، به آن بانک تسلیم و مراتب را طی آگهی مذکور در همان ماده به اطلاع اشخاص ذی‌نفع برسانند تا برای گرفتن طلب خود به بانک مراجعه کنند.

صفحه 76 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

بنابراین در مواردی که شرکت منحل می‌گردد، لازم است آگهی منتشره در روزنامه رسمی درخصوص انحلال شرکت و تعیین مدیر تصفیه به بانک ارائه گردد. در این صورت مدیر تصفیه نماینده قانونی شرکت بوده و حق دخل و تصرف در حساب‌های شرکت را دارد.

تغییرات در سرمایه شرکت‌های سهامی

سرمایه شرکت را می‌توان از طریق صدور سهام جدید یا از طریق افزایش مبلغ اسمی سهام موجود انجام داد. هیئت مدیره شرکت مکلف است در هر نوبت پس از عملی ساختن افزایش سرمایه، حداکثر طی یک ماه مراتب را ضمن اصلاح اساسنامه به مرجع ثبت شرکت‌ها اعلام کند تا پس از ثبت، برای اطلاع عموم آگهی شود. هرگاه افزایش سرمایه شرکت تا نه ماه از تاریخ تسلیم طرح اعلامیه پذیرهنویسی به مرجع ثبت شرکت‌ها به ثبت نرسد، به درخواست هریک از پذیرهنویسان سهام جدید، مرجع ثبت شرکت که طرح اعلامیه پذیرهنویسی به آن تسلیم شده است، گواهی‌نامه‌ای حاکی از عدم ثبت افزایش سرمایه شرکت صادر و به بانکی که تعهد سهام و تأدیه وجوه در آن به‌عمل آمده است ارسال می‌دارد تا اشخاصی که سهام جدید را پذیرهنویسی کرده‌اند، به بانک مراجعه و وجوه پرداختی خود را مسترد دارند. وجوهی که بابت افزایش سرمایه تأدیه می‌شود باید در حساب سپرده مخصوصی نگهداری شود. تأمین و توقیف و انتقال وجوه مزبور به حساب‌های شرکت ممکن نیست، مگر زمانی که افزایش سرمایه شرکت به ثبت رسیده باشد.

بنابراین در مواردی که سرمایه شرکت افزایش می‌یابد، لازم است مراتب در اداره ثبت شرکت‌ها به ثبت رسیده و آگهی منتشره در روزنامه رسمی مبنی بر افزایش سرمایه به بانک ارائه گردد؛ و چنانچه افزایش سرمایه شرکت به هر دلیل به ثبت نرسیده و اداره ثبت شرکت‌ها پس از انقضای مهلت قانونی (۹ ماه) گواهی‌نامه‌ی عدم ثبت افزایش سرمایه شرکت را صادر و به بانک ارسال دارد، استرداد وجوه پذیرهنویسان منعی نخواهد داشت. همچنین وجوهی که بابت افزایش سرمایه شرکت تأدیه می‌شود، بایستی در حساب مسدود نگهداری و از هرگونه نقل و انتقال، تأمین و توقیف آن قبل از به‌ثبت رسیدن افزایش سرمایه شرکت خودداری نمایند.

فوت شریک یا مدیر شرکت

در مورد شرکت‌های سهامی در صورتی که شریک متوفی از مدیران و صاحبان امضای مجاز شرکت نباشد، مرگ شریک اثری نداشته و شرکت همچنان به کار خود ادامه خواهد داد. ولی هرگاه شریک متوفی از مدیران یا صاحبان امضای مجاز باشد، با توجه به اساسنامه شرکت و اختیارات مقرر در آن اقدام خواهد شد. در شرکت‌های تضامنی طبق مقررات ماده ۱۳۹ قانون تجارت پس از مرگ شریک چنانچه دیگر شرکا حاضر به بقا و ادامه عملیات شرکت باشند، شرکت باقی مانده و به کار خود ادامه خواهد داد، مگر اینکه ورثه یا قائم مقام قانونی شریک متوفی طی یک ماه از تاریخ مرگ، نارضایتی خود را به بقای شرکت کتبی اعلام نمایند.

در مورد شرکت‌های با مسئولیت محدود نیز هرگاه در اساسنامه شرکت، مرگ شریک موجب انحلال شرکت نباشد،

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 77 از 409

فوت او موثر نبوده و شرکت می‌تواند به عملیات خود ادامه دهد. بدین ترتیب هنگام افتتاح حساب یا انجام دیگر معاملات، این امر باید مورد توجه قرار گرفته و با مراجعه به اساسنامه، در صورتی که مرگ شریک موجب انحلال شرکت باشد، مراتب در کارت حساب و سوابق مربوط قید گردد و پس از مرگ شریک با توجه به مفاد اساسنامه شرکت و تغییراتی که در آن داده شده است، اقدام شود. در خصوص تمام شرکت‌ها، اگر متوفی مدیر منحصر به فرد شرکت باشد یا با مدیران دیگر متفقاً حق امضاء داشته و بدون امضای او نتوان پرداخت و اقدامی نمود، در این صورت قهراً عملیات و حساب‌های شرکت متوقف خواهد ماند تا زمانی که طبق مقررات با رعایت مفاد اساسنامه، به جای متوفی صاحب امضای دیگر تعیین گردد. ولی اگر شرکت دارای مدیران متعدد باشد که در صورت بقای شرکت، طبق اساسنامه با امضای دیگر صاحبان امضاء بتواند به اقدامات خود ادامه دهد، ادامه عملیات شرکت و استفاده از حساب‌ها در حدود اختیار مدیران منعی ندارد.

قرارداد

تعریف: سندی است که از وقوع یک یا چند عقد^۱ حکایت می‌کند و متضمن شرایط وقوع آن عقد است.

ماده ۱۰ قانون مدنی: قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد نموده‌اند، در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد، نافذ است.

ماده ۲۱۰ قانون مدنی: متعاملین باید برای معامله اهلیت داشته باشند. اهلیت عبارت است از توانایی اشخاص برای دارا شدن حق و اعمال آن.

اهلیت بردونوع است: تمتع و استیفاء^۲

- الف- اهلیت تمتع: با تولد انسان شروع می‌شود.

- ب- اهلیت استیفاء: همان اهلیت قانونی است که پس از حصول رشد و رفع حجر حاصل می‌شود.

اداره نظارت بر امور بانک‌های بانک مرکزی ج.ا.ا طبق بخشنامه شماره نب/۵۲۳۴ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۱ و دستورعمل حساب جاری، ضمیمه نامه شماره ۴۰۱۸۶ مورخ ۱۳۹۱/۹/۷ شرط افتتاح حساب جاری برای اشخاص حقیقی را ۱۸ سال تمام اعلام نموده و بر اساس مستندات قوانین مدنی، متقاضی بایستی عاقل و بالغ نیز باشد.

۱- تعریف عقد: یک یا چند نفر در مقابل یک یا چند نفر دیگر تعهد بر امری نمایند و مورد قبول آن‌ها باشد (م ۱۸۳ ق م)

عقد معینه: عقدی است که در قانون دارای عنوان معین باشد و نصوص قانون، متعرض خصوصیات و مقررات اختصاصی آن شده باشد. مانند بیع، بیمه، صلح و نکاح عقد غیرمعینه: عقدی است که در قانون دارای عنوان معین نبوده و دارای مقررات اختصاصی مذکور در قانون نباشد.

۲- اهلیت تمتع و اهلیت استیفاء: توانایی شخص جهت دارا شدن حق (تمتع) و اعمال و اجرای آن (استیفاء) است.

تمبر مالیاتی

درخواست تعریف مشتری / افتتاح حساب

☐ حقیقی   ☐ حقوقی   ☐ مشترک

بانک ملی ایران

تاریخ: /   /

خواهشمند است نسبت به تعریف مشتری / افتتاح حساب: (پس انداز ☐ جاری ☐) کوتاه مدت ☐ با مشخصات ذیل اقدام نمایید.

نام صاحب حساب: _____ تاریخ تولد: _____ / _____ / _____

نام خانوادگی صاحب حساب (حقیقی): _____ جنسیت: ☐ زن   ☐ مرد

کد ملی / شماره فراگیر / شناسه ملی: _____ وضعیت تاهل: ☐ متاهل   ☐ مجرد   ☐ میزان تحصیلات: _____ وضعیت اقامت: ☐ مقیم   ☐ غیر مقیم

تلفن همراه: _____ آدرس پست الکترونیکی: _____

نشانی محل اقامت: _____ کد پستی: _____ تلفن ثابت: _____

نشانی محل کار: _____ کد پستی: _____ تلفن ثابت: _____

شغل / فعالیت: _____ کارفرما: _____ شماره مجوز: _____ کد اقتصادی: _____

پیش بینی از میزان درآمد سالیانه: _____ پیش بینی از حداکثر مبلغ هر تراکنش: _____ کد بورس: _____

پیش بینی از مجموع مبالغ واریزی و برداشتی سالیانه: _____ سایر منابع درآمدی: _____

به شرح:

۱- آقای/خانم: _____ شماره مشتری: _____ سمت: _____ درصد سهم (برای حساب های مشترک): _____

۲- آقای/خانم: _____ شماره مشتری: _____ سمت: _____ درصد سهم (برای حساب های مشترک): _____

۳- آقای/خانم: _____ شماره مشتری: _____ سمت: _____ درصد سهم (برای حساب های مشترک): _____

۴- آقای/خانم: _____ شماره مشتری: _____ سمت: _____ درصد سهم (برای حساب های مشترک): _____

۵- آقای/خانم: _____ شماره مشتری: _____ سمت: _____ درصد سهم (برای حساب های مشترک): _____

ابزار برداشت از حساب: ☐ چک   ☐ دفترچه   ☐ کارت   ☐ ابزار برداشت کارت/دفترچه به شماره: _____ به همراه رمز مربوطه را دریافت نمود.

خدمات: بیمه کارت ☐ صورتحساب اینترنتی ☐ سرویس ساپتا ☐ سامانه پام ☐ شماره همراه: _____ امضاء: _____

بازکننده حساب چنانچه بازکننده حساب شخصی به غیر از صاحب حساب می باشد، لطفا اطلاعات زیر را تکمیل نمایید.

نام و نام خانوادگی: _____ شماره مشتری: _____ شماره ملی / فراگیر: _____ شماره شناسنامه: _____

نام پدر: _____ صادره از: _____ ولی / وکیل / وصی / قیم به موجب وکالتنامه / وصیت نامه / قیم نامه شماره: _____ مورخ: _____ صادره از: _____

محل مهر و امضاء

این قسمت در صورتی که حساب قرض الحسنه جاری افتتاح شود تکمیل گردد

نام معرفی: _____ شماره حساب معرف (نزد بانک/شعبه): _____

شماره ملی / فراگیر: _____

امضاء معرف: _____ تأییدیه شعبه: _____

این قسمت توسط بانک تکمیل می گردد

نام صاحب/صاحبان حساب: _____

شماره مشتری: _____

شماره حساب: _____

محل ثبت مائشینی

مندرجات فوق مورد تایید اینجانب ..... می باشد و همچنین اعلام می نمایم / می نماید اطلاعات ارائه شده براساس آخرین تغییرات می باشد و به علاوه متعهد و ملتزم می شوم / می شود هرگونه تغییری در نشانی و کدپستی / ثبتی و سایر تغییرات را در کوتاه ترین زمان ممکن به مراجع قانونی ذیربط (ثبت احوال و یا اسناد و املاک) اطلاع داده و مستندات تغییرات را به بانک ارائه نمایم / نمایم ضمناً مقررات و شرایط عمومی مربوط به قانون مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم و حساب های قرض الحسنه جاری و پس انداز و سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت و سپرده سرمایه گذاری بلند مدت و ملی کارت و OTP و سایت و بام و همراه بانک و بانکداری اینترنتی (سبا) را دریافت، مطالعه و با امضای ذیل این برگه مورد قبول واقع گردید.

شرایط عمومی و اختصاصی استفاده از خدمات فوق را از شعبه / سایت بانک ملی ایران دریافت و به دقت مطالعه نموده ام و با آگاهی و اطلاع کامل از مفاد آن مسئولیت عدم رعایت هرگونه موارد امنیتی و احتیاطی خدمات مربوطه، سرقت یا مفقود گردیدن کارت، افشای رمز، در دسترس قراردادن اطلاعات حساب و هرگونه اطلاعات شخصی و محرمانه، هرگونه سوء استفاده احتمالی از سوی اشخاص ثالث و ورود خسارت به خود یا بانک و همچنین در صورت هرگونه ایراد یا خسارت به نرم افزار / سخت افزار دریافتی مربوط به خدمات درخواستی کلیه هزینه ها اعم از رفع ایراد یا تحویل دستگاه جدید را تحت هر عنوان و شرایط پذیرفتم و مورد قبول اینجانب می باشد بدیهی است بانک هیچگونه مسئولیتی در این خصوص نخواهد داشت.

همچنین چنانچه استفاده از هر یک از خدمات فوق مشمول اخذ کارمزد و هزینه از مشتری می باشد. بانک ملی ایران رأساً نسبت به پرداخت کارمزد و هزینه متعلقه طبق مقررات مربوطه از حساب اینجانب اقدام نماید.

مهر و امضاء شعبه

امضاء مشتری / امضاء داران

تاریخ : .....

شکل ۱۱- فرم درخواست افتتاح حساب

صفحه 80 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۴-۲- سپرده قرض الحسنه جاری ۱۴ ب

تعریف: این حساب که در دفاتر بانک بنا به تقاضای اشخاص حقیقی یا حقوقی افتتاح می‌گردد، قرارداد دوجانبه‌ای است که رعایت مفاد آن برای بانک و مشتری الزامی است. حسابی است که بانک براساس قرارداد منعقد شده با متقاضی برای مشتری، سپرده قرض الحسنه حساب جاری افتتاح می‌نماید. برداشت و یا انتقال از این حساب می‌تواند از طریق چک، کارت‌های الکترونیکی یا دیگر ابزارهای مجاز (ساتنا، سحاب و...) صورت پذیرد.

حساب جاری ممکن است فعال یا غیر فعال (راکد) باشد. چنانچه حساب جاری یک‌سال هیچ‌گونه عملیاتی نداشته باشد، بطور سیستمی به وضعیت راکد در می‌آید.

تعریف: حساب سپرده قرض الحسنه جاری حسابی است که به موجب قرارداد بین بانک و متقاضی نزد بانک افتتاح می‌گردد و بانک تا میزان موجودی وجوهی که به حساب وی منظور گردیده، پرداخت یا به حساب دیگر منتقل می‌نماید.

الف: افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه جاری اشخاص حقیقی

شرایط و مدارک لازم برای افتتاح حساب:

- اهلیت متقاضی عبارت است از توانایی قانونی شخص برای دارا شدن حق و اعمال و اجرای آن، بعبارت دیگر عاقل، بالغ و رشید بوده، محجور نباشد و ۱۸ سال تمام خورشیدی سن داشته باشد و افتتاح حساب برای افراد کمتر از ۱۸ سال منوط به ارائه حکم رشد صادره از سوی مراجع ذیصلاح است.
- درخواست کتبی متقاضی
- ارائه کارت ملی و شناسنامه عکس‌دار

مراحل افتتاح حساب:

- رسیدگی به درخواست متقاضی و تحقیق در مورد شغل، محل کار و سکونت وی و حصول اطمینان از صحت آن‌ها
- هنگام افتتاح حساب نسبت به اخذ اصل کارت ملی و شناسنامه عکس‌دار، تطبیق عکس با چهره ارائه دهنده و کنترل سایر مندرجات مدارک شناسایی در محل شعبه اقدام شود.
- تصویر مدارک اخذ شده از مشتری با درج عبارت "رونوشت با اصل برابر است" بر روی آن به مهر شعبه و تأیید مسئول مربوط رسیده و در سابقه نگهداری شود.
- استعلام از بانک مرکزی درخصوص بلامانع بودن افتتاح حساب جاری؛
- تکمیل متن و پشت فرم‌های افتتاح حساب توسط متقاضی و امضای آن در حضور بانکدار مربوط همراه با اخذ اثر انگشت، درج کد ملی و کد پستی متقاضی؛
- کنترل و اطمینان از تخصیص سیستمی شماره حساب سپرده قرض الحسنه جاری به مشتری و درج آن در فرم افتتاح حساب وی.

توجه: به هنگام ثبت مشخصات کامل متقاضی در رایانه، دقت لازم از سوی کاربر و کاربر ارشد به عمل آید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 81 از 409

- کنترل و تأیید مندرجات فرم‌های تکمیل شده توسط دو تن از پایوران ذیربط در شعبه و ممهور نمودن آن به مهر شعبه.

توجه: فرم‌های افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری باید با مراقبت مسئول مربوط به ترتیب شماره حساب تخصیصی و حسب مورد در محل امنی نگهداری شود و غیر از کارمند مسئول، هیچ کارمندی حق مراجعه به فرم مزبور را ندارد.

- هر شخص صرفاً مجاز به افتتاح یک فقره حساب جاری انفرادی و یک فقره حساب جاری مشترک است.

توجه: به هنگام افتتاح حساب از عدم اختصاص شماره مشتری متعدد به یک مشتری اطمینان حاصل شود.

هنگام تسلیم دسته‌چک به متقاضی مراتب در دفتر تحویل دسته‌چک درج و همچنین نسبت به ارایه فرم هشدار به دارندگان حساب‌های جاری و اخذ امضاء در دفتر مذکور اقدام گردد.

افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری برای کارکنان و بازنشستگان دستگاه‌های دولتی و وابسته به دولت

افتتاح حساب برای کارکنان دستگاه‌های دولتی برای واریز حقوق و مزایای آنان علاوه بر رعایت شرایط و مقررات مربوط به حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری اشخاص حقیقی، ارائه موافقت‌نامه کتبی از دستگاه اجرایی الزامی است.

مدارک و شرایط لازم برای افتتاح حساب و اعطای دسته چک:

شرایط افتتاح حساب برای کارکنان دستگاه‌های دولتی همانند شرایط و مدارک مورد لزوم اشخاص حقیقی خواهد بود مضاف بر اینکه معرفی‌نامه سازمان مربوط برای تحقیق در مورد شغل متقاضی کافی می‌باشد. محل مخصوص معرف در متن فرم افتتاح حساب توسط امور مالی سازمان محل اشتغال پرسنل و مهر و امضا آن توسط اشخاص که امضای آنان قبلاً به بانک معرفی شده تکمیل گردد.

- چنانچه سازمانی طی نامه اقدام به معرفی کارکنان خود جهت افتتاح حساب نماید، لازم است شماره و تاریخ نامه در محل مخصوص معرف ثبت شود.

- حداقل مبلغ برای افتتاح حساب جاری هر دو سال یکبار براساس تصمیم هیئت مدیره بانک تعیین می‌گردد. لیکن در صورت استفاده از ملی کارت می‌بایست نسبت به واریز هزینه مربوط به حساب مفتوحه اقدام نماید.

- تحویل دسته‌چک به کارکنان دولت منوط به ارایه موافقت‌نامه از دستگاه دولتی ذیربط و واریز نخستین حقوق به حساب مفتوحه است.

^۱ در حال حاضر این مبلغ برای جاری بدون دسته چک پانصد هزار ریال و برای جاری عادی یک میلیون ریال می‌باشد. حسب متن بند ۱۹، نود و هشتمین جلسه هیأت محترم عامل بانک مورخ ۱۳۹۰/۰۷/۱۱

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 82 از 409

تبصره: در مورد آن دسته از کارکنان دولت که حساب جاری آنان با توافق اداره متبوعه بدون دسته چک افتتاح می گردد، پرداخت حقوق می تواند از طریق ملی کارت و در شرایط خاص (همراه نداشتن ملی کارت) با نظر مسئولان شعبه وفق ضوابط انجام پذیرد.

- برای کنترل و جلوگیری از صدور چک های بلامحل، بانکداران امر از تحویل دسته چک جدید به کارکنان دستگاه های دولتی، پیش از ثبت حداقل چهارپنجم برگ های دسته چک قبلی در رایانه خودداری نمایند.
- برای افتتاح حساب برای افراد بازنشسته علاوه بر رعایت شرایط و مقررات مربوط به حساب سپرده قرض الحسنه جاری اشخاص حقیقی، ارائه موافقت نامه کتبی از بالاترین مقام اجرایی الزامی است. براین اساس برای جلوگیری از افزایش بی رویه حساب های باطل و بسته شده، بازنشستگان می توانند با ارائه گواهی مذکور از حساب قرض الحسنه جاری حقوقی زمان اشتغال خود استفاده نمایند.

اخذ تعهدنامه تکمیل شده (فرم نمونه ۵۵۴) طبق نمونه ذیل از سازمان درخواست کننده، که امضای معاون وزارتخانه یا رئیس سازمان یا اداره یا صاحبان امضای مجاز در حساب جاری دولتی دستگاه مربوط را داشته باشد. بدیهی است امضای اشخاص مزبور بایستی قبلاً به بانک معرفی شده باشد تا مورد گواهی و تصدیق قرار گیرد.

نحوه برگشت وجه از حساب های حقوقی کارکنان، بازنشستگان، موظفان و مستمری بگیران دستگاه های دولتی:

در صورتی که از طرف وزارتخانه ها یا سازمان های دولتی تقاضای برگشت مبلغی از حساب شاغلین، بازنشستگان، موظفان و مستمری بگیران به علت اضافه یا اشتباه واریزی به عمل آید، برای تشریک مساعی و جلوگیری از تضییع حقوق دولت، هرگونه وجهی که اشتباهی یا پس از مرگ صاحب حساب به حساب های مذکور واریز شود، ذی حساب دستگاه اجرایی مربوط می تواند با تکمیل و تنظیم تعهدنامه ۵۵۴ طی نامه به بانک عامل پرداخت با متمایز نمودن حساب های یادشده، درخواست استرداد وجه را به شرح ذیل نماید:

صفحه 83 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

تعهدنامه

بانک ملی ایران - شعبه

بدین وسیله اعلام می‌دارد که مبلغ _____ ریال که به درخواست این
_____ به حساب قرض الحسنه جاری شماره _____

پس‌انداز

خانم _____ طی فهرست مورخ _____ نزد شعبه _____ آن بانک منظور

آقای

نموده‌اید، مبتنی بر اشتباه بوده است؛ بنابراین خواهشمند است دستور فرمایید مبلغ مذکور را به مسئولیت این
_____ از حساب وی برگشت داده و به حساب شماره _____ این
_____ نزد _____ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران منظور نمایند.

بانک ملی ایران - شعبه

در ضمن پاسخگویی به هرگونه اعتراض یا ایراد یا شکایت احتمالی صاحب حساب یا هر شخص یا

اشخاص ثالث نیز برعهده این _____ خواهد بود.

شماره ۵۵۴

معاون وزیر

رئیس اداره / سازمان

۱- وجوه برگشتی مربوط به سال مالی مورد عمل به حساب پرداخت جاری دستگاه اجرایی برگشت داده شود.

۲- چنانچه وجوه برگشتی مربوط به سال‌های قبل باشد، به عنوان اعتبارات مصرف نشده جاری به حساب ۵۵ خزانه
نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران یا حساب تمرکز وجوه درآمد اعتبارات مصرف نشده جاری نمایندگی خزانه
در استان برگشت شود.

افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه جاری برای اشخاص نابینا، بی‌سواد و معلول دو دست:

الف) در خصوص افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه جاری برای اشخاصی که به لحاظ ناتوانایی‌های لازم از نظر
خواندن و نوشتن یا عوارض بدنی قادر به ارائه نمونه امضای خود به بانک نیستند، علاوه بر رعایت مواردی که در مورد
حساب‌های سپرده قرض الحسنه جاری اشخاص حقیقی درج گردیده، بایستی فرم افتتاح حساب را به مهر خود

صفحه 84 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ممه‌ور و شخص معتمد علاوه بر متقاضی (شخص نابینا، بی سواد و معلول دو دست) فرم‌های مربوط را امضاء نمایند. برداشت از حساب با مهر معرفی شده توأم با امضای شخص معتمد انجام می‌پذیرد.

از مشتریانی که از مهر به جای امضاء یا افزون بر مهر، امضای مخصوصی را نیز برای خود در نظر می‌گیرند، تعهدی به شرح زیر اخذ و پس از الصاق و ابطال تمبر مالیاتی در حساب انتظامی اوراق و اشیای امانی ثبت و شماره انتظامی در روی فرم افتتاح حساب آنان درج می‌گردد.

تعهدنامه

بانک ملی ایران - شعبه.....

در مورد استفاده از حساب سپرده قرض الحسنه جاری شماره ..... اینجانب..... دارنده شناسنامه شماره..... صادره از..... که به لحاظ ناتوانی در ارائه نمونه امضای خود به بانک، مهر و همچنین آقای..... دارنده شناسنامه شماره..... صادره از..... فرزند..... به عنوان معتمد معرفی نموده‌ام، هرگاه در اثر فقدان مهر معرفی شده در کارت افتتاح حساب یا به کار بردن مهر دیگری به جای آن و نیز در تصدیقی که برای انطباق مهر با نمونه‌ای که در کارت افتتاح حساب معرفی شده یا به هر علت دیگری هر ایراد یا اعتراضی از طرف اینجانب یا شخص دیگری با هر عنوان بشود، بانک ملی ایران به هیچ وجه مسئولیتی نخواهد داشت.

اثر مهر یا مهر و نمونه امضاء

ب) چنانچه متقاضی (شخص نابینا ۱ - بی سواد یا معلول از هر دو دست) با اصرار تقاضای افتتاح حساب قرض الحسنه جاری، با استفاده از دسته چک و ملی کارت را داشته باشد، با توجه به اینکه ضم (همراه نمودن) امضای شخص ثالث به عنوان امین و معتمد و به مهر یا امضای صاحب حساب در صدور چک، متضمن مسئولیت کیفری امضاء کنندگان به عنوان معتمد علاوه بر صاحب حساب و همچنین مسئولیت تضامنی آنان در پرداخت وجه چک است، افتتاح حساب قرض الحسنه جاری با دسته چک که استفاده از آن با مهر یا امضای صاحب حساب توأم با امضای شخص معتمد باشد، با اخذ تعهدنامه کتبی و محضری طبق فرم ذیل بلامانع است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 85 از 409

تعهدنامه

بـ اطلاع از مـ فـ ا د شـ ر ا ی ط ع م و م ی ا ف ت ت ا ح ح سـ ا ب س پ ر د ه ق ر ض ا ل ح س ن ه ج ا ر ی ک ه ب ه م ه ر ی ا م ض ا ی ا ی ن ج ا ن ب
دارنده شناسنامه شماره _____ صادره از _____ فرزند _____ رسیده و
آقای _____ دارنده شماره شناسنامه _____ صادره از _____ فرزند _____
به عنوان معتمد آن را تأیید و امضاء نموده است و با وقوف به اینکه در اثر سوء استفاده از دسته چک، مهر یا امضای
اینجانب که نابینا / بی سواد / معلول از دو دست هستم از طرف شخص یا اشخاص دیگری محتمل الوقوع است، اقرار و
اعتراف و تأیید می کنم، مسئولیت فقدان مهر و به کاربردن مهر و امضای دیگری بجای مهر یا امضای معرفی شده در
کارت افتتاح حساب، عهده اینجانب است و در صورت بروز هرگونه اشکال و اختلافی شخصاً مسئول بوده و حق
هرگونه ایراد و اعتراض و گفتگویی را بر بانک ملی ایران از خود سلب و اسقاط می نمایم

مهر یا امضای مشتری

درستی امضای خانم / آقای.....

به مشخصات مذکور مورد گواهی دفتر اسناد رسمی شماره..... شهر..... است.

مهر و امضای دفترخانه

ج) آن دسته از نابینایان که واجد شرایط عمومی افتتاح حساب جاری بوده و قادر به ارائه نمونه امضای خود به
بانک باشند، طبق نظریه اداره نظارت بر بانکهای بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران که طی نامه شماره نب/۷۱۶۰
مورخ ۱۳۷۳/۱/۱۸ به بانکها ابلاغ گردیده است. مشمول مقررات یادشده نخواهند بود منوط بر اینکه کلیه
مسئولیت های حساب اعم از حقوقی و کیفری حساب خود را کتبی در زمان افتتاح حساب قبول و تأیید نمایند.
بدین ترتیب می توان برای نابینایان با سواد با اخذ تعهدنامه که نمونه آن ذیلاً چاپ گردیده است، نسبت به افتتاح
حساب سپرده قرض الحسنه جاری با دسته چک اقدام نمود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 86 از 409

تعهدنامه

به اطلاع از مفاد مقررات و شرایط افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه جاری اینجانب _____ دارنده شماره شناسنامه _____ صادره از _____ فرزند _____ که نابینا هستم نزد بانک ملی ایران شعبه _____ اقدام به افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه شماره _____ با امضای شخصی نموده و با وقوف به اینکه سوء استفاده از دسته چک، مهر و امضاء یا امضای مشتری توسط شخص یا اشخاص دیگری محتمل الوقوع است، اقرار و اعتراف و تأیید می‌نمایم که مسئولیت‌های حقوقی و کیفری ناشی از فقدان مهر یا به کار بردن مهر و امضای دیگری به جای نمونه‌های معرفی شده در کارت نمونه امضای حساب ذکر شده تماماً برعهده اینجانب _____ است و در صورت بروز هرگونه اشکال یا سوء استفاده از حساب مذکور شخصاً مسئول بوده و به موجب این تعهدنامه حق هرگونه ایراد و اعتراض و شکایتی را علیه بانک ملی ایران و کارکنان آن از خود سلب و اسقاط می‌نمایم.

مهر یا مهر و امضای مشتری

تبصره: مطابق ماده ۳۱۱ قانون تجارت «در چک باید محل و تاریخ صدور قیدشده و به امضای صادرکننده برسد،...» چنانچه افراد نابینا - بی‌سواد و معلول (به عنوان صاحب حساب) قادر به امضاء نباشد چک واجد شرایط قانونی مذکور مبنی بر لزوم امضای آن نخواهد بود، مضاف بر این که اشخاص ناتوان از امضای وفق ماده ۳۱۲ ق.ت که انتقال چک را به صرف امضاء در ظهر آن معتبر دانسته، حتی نمی‌توانند در صورت عدم امکان امضاء از طریق ظهروپسی، وجه چک را به دیگران منتقل نمایند. بنابراین مهر طبق قانون نمی‌تواند جایگزین امضاء جهت صدور و یا حتی ظهروپسی چک جهت انتقال محسوب و قلمداد شود.

گشایش حساب سپرده قرض الحسنه جاری برای اشخاص حقیقی تبعه کشورهای خارجی مقیم ایران

برای اتباع خارجی که دارای سن قانونی و مدارک ذیل باشند، می‌توان حساب سپرده قرض الحسنه جاری افتتاح نمود:

- گذرنامه معتبر صادره از کشورهای خارج
- ویزای اقامت حداقل یکساله از جمهوری اسلامی ایران
- پروانه اشتغال به کار در جمهوری اسلامی ایران
- معرفی‌نامه از یکی از سازمان‌های دولتی، سفارتخانه‌ها و کنسولگری‌های خارجی یا یکی از مشتریان بانک که دال بر شناسایی و تأیید متقاضی باشد.

بدیهی است پیگیری کلیه مکاتبات با نمایندگی‌های سیاسی و کنسولی خارجی مستقر در ایران می‌بایست از طریق اداره کل تشریفات وزارت امور خارجه انجام گردد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 87 از 409

توجه: اعطای دسته‌چک و صدور ملی کارت برای اتباع یادشده منعی ندارد اما در مورد اتباع خارجی که پروانه اقامت ندارند ولی دارای روادید موقت اقامت هستند، افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری بدون دسته‌چک محدودیتی ندارد.

شعب می‌توانند برای گشایش حساب برای این قبیل مشتریان از فرم افتتاح حساب استفاده نمایند. بدیهی است در فرم مذکور شماره‌های گذرنامه، جواز اقامت، پروانه اشتغال به کار و معرفی نامه متقاضی را قید و دیگر شرایط و مقررات افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری اشخاص حقیقی را رعایت خواهند نمود.

توجه: در خصوص افتتاح حساب قرض‌الحسنه برای اتباع افغانی شرکت کننده در طرح آمایش ۳ و نحوه ثبت اطلاعات مشتریان خود در کلیه فرم‌های موجود از جمله صدور گواهی‌نامه‌های عدم پرداخت چک و استعلام از فایل چک‌های برگشتی و تسهیلات موارد ذیل را لحاظ نمایند.

- دفترچه پناهندگی، کارت هویت ویژه اتباع خارجی، برگه آمایش در صورتی که همراه گذرنامه بوده به عنوان سند هویت برای افتتاح حساب قرض‌الحسنه پس‌انداز قابل قبول است.
- در صورت اضطرار که امکان صدور گذرنامه از مقامات موطن اصلی وجود نداشته باشد، در صورتی که اسناد سه‌گانه که توسط وزارت کشور صادر می‌گردد، همراه تأییدیه آن وزارتخانه باشد، قابل قبول است.
- ثبت شماره گذرنامه بدون درج فاصله و ممیز در محل شماره سریال شناسنامه، تاریخ تولد میلادی پس از تبدیل به تاریخ خورشیدی در محل تاریخ تولد و کد کشور خارجی با ۹۹۹ در محل صدور شناسنامه
- از آنجایی که در فرم‌های موجود بانک‌ها شماره سریال شناسنامه تا ۱۰ رقم در نظر گرفته شده است، برای ثبت اطلاعات کد شناسایی اتباع خارجی براساس دستورالعمل شورای هماهنگی اجرایی اتباع خارجی ۴ رقم سمت راست کد شناسایی فرد حذف و بقیه شماره از سمت چپ در محل شماره سریال شناسنامه درج شود. تاریخ تولد و محل صدور نیز طبق بند الف عمل می‌شود.

افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری مشترک:

- حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری مشترک به حسابی گفته می‌شود که صاحب حساب بیش از یک نفر باشد.

افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری مشترک در شرایط و مقررات مشروحه ذیل که در ظهر فرم افتتاح حساب و همچنین بطور جداگانه طی فرم نمونه ۱۲۴۲ تهیه و در اختیار واحدهای بانک قرار گرفته امکان‌پذیر است. هنگام افتتاح حساب علاوه بر تنظیم و تکمیل فرم افتتاح حساب بایستی فرم نمونه ۱۲۴۲ (به عنوان مقررات و شرایط حساب‌های قرض‌الحسنه جاری / پس‌انداز و سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت و کوتاه‌مدت مشترک) نیز توسط کلیه صاحبان حساب امضاء و پس از الصاق و ابطال تمبر مالیاتی در حساب انتظامی اوراق و اشیای امانی ثبت و شماره انتظامی آن در متن فرم افتتاح حساب درج گردد.

تبصره: افتتاح حساب مشترک برای بیش از چند شخص حقوقی خصوصی یا چند شخص حقوقی حقوق خصوصی با یک یا چند شخص حقیقی به شرط درج صریح این موضوع در اساسنامه اشخاص حقوقی مذکور بلامانع است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 88 از 409

آوردن شرایط سه گانه برای افتتاح حساب مشترک (طبق ماده ۹ دستورالعمل ۴۷۶۹۶ مورخ ۱۴۰۲/۰۴/۰۶ اداره کل مبارزه با پولشویی)

- وجود روابط (سببی و یا نسبی) درجه اول و دوم از طبقات اول و دوم بین صاحبان حساب سپرده مورد تقاضا
- تعیین حساب سپرده مشترک مورد تقاضا بعنوان حساب تجاری
- وجود رابطه قراردادی یا هر نوع رابطه کاری مشخص و مستند بین صاحبان حساب سپرده مورد تقاضا و وجود تناسب بین قدرالسهم هریک از صاحبان حساب سپرده مشترک مورد تقاضا با رابطه کاری و قرارداد آن ها افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه جاری برای شرکت ها (اشخاص حقوقی)

مدارک لازم برای افتتاح حساب :

- تقاضای شرکت مبنی بر افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه جاری که به امضای اعضا امضای مجاز و مهر شرکت رسیده باشد
- ارائه اصل و تصویر کارت ملی و شناسنامه عکس دار اعضا هیئت مدیره (در صورت لزوم)
- یک نسخه رونوشت مصدق اساسنامه شرکت؛
- یک نسخه رونوشت مصدق شرکت نامه شرکت؛
- آگهی روزنامه رسمی کشور جمهوری اسلامی ایران مبنی بر تأسیس شرکت و تصویر آخرین صورت جلسه تغییرات، انتخاب اعضای هیئت مدیره و مدیر عامل و معرفی اشخاصی که حق امضای چک ها و اسناد تعهدآور شرکت را دارند.

توجه: در رابطه با اشخاص حقوقی اخذ استعلام برای مدیران (فارغ از امضادار بودن آنها) و نیز اشخاصی که چک ها را به وکالت امضاء می نمایند، الزامی است.

علاوه بر دریافت مدارک ثبتی و قانونی که دال بر احراز شخصیت حقوقی شرکت است، توجه به مطالب ذیل نیز ضروری است.

الف - در اساسنامه شرکت که به تصویب صاحبان سهام رسیده، اجازه افتتاح حساب قرض الحسنه جاری و معاملات با بانک تصریح یا قابل حصول از طریق مصوبات هیئت مدیره بوده و صاحبان امضای مجاز شرکت، طبق مقررات اساسنامه قابل تعیین باشند.

ب- با دریافت یک نسخه از آخرین صورت جلسه مجمع عمومی حدود و مدت اختیارات هیئت مدیره، مدیر عامل و صاحبان امضای مجاز شرکت را تعیین و این مشخصات را در روی فرم افتتاح حساب یادداشت و مورد نظر قرار گیرد تا در موقع پرداخت وجوه از حساب شرکت از نظر امضاهای مجاز اشکالی پیش نیاید. در این خصوص پرداخت وجه چک از حساب اشخاص حقوقی می بایست با امضای مجاز زمان صدور چک صورت پذیرد. (ماده ۱۴ قانون صدور چک)

ج- هر نوع تغییر در هیئت مدیره و صاحبان امضای مجاز شرکت

یا حدود و مدت اختیارات آنان بایستی با ارسال آخرین صورت جلسه مجمع عمومی و روزنامه رسمی کشور به

صفحه 89 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

اطلاع بانک برسد، تا در صورت تغییر صاحبان امضاء مجاز شرکت، شعبه بتواند نسبت به تعویض فرم افتتاح حساب اقدام لازم بعمل آورد.

توجه: با عنایت به مفاد ماده ۲۵ قانون شرکت‌های تعاونی، انتشار آگهی در روزنامه رسمی کشور برای اعلام تغییر هیئت مدیره بازرسان و مدیرعامل شرکت‌های تعاونی الزامی نیست.

د- پس از بررسی مدارک یادشده از اشخاصی که طبق آگهی رسمی، اختیار امضای اسناد تعهدآور شرکت به آنان واگذار شده، دعوت به عمل آید تا با ارائه کارت ملی و شناسنامه برای تنظیم و تکمیل فرم نمونه امضاء و افتتاح حساب جاری در بانک حاضر شوند.

و از نظر عدم مراجعه به پرونده شرکت در موارد غیر ضروری، لازم است خلاصه‌ای از خصوصیات شرکت مانند شماره ثبت، محل ثبت، تابعیت، مدت شرکت، حدود اختیارات و مدت تصدی هیئت مدیره، نمونه مهر شرکت، اسامی اشخاصی که حق برداشت از حساب را دارند و مرکز اصلی و نشانی درست شرکت، روی فرم افتتاح حساب درج شود. بدیهی است هنگام تغییر امضاء و اخذ نمونه امضای جدید، تغییر شماره حساب و افتتاح حساب جدید ضروری نیست و با همان شماره سابق عملیات ادامه خواهد یافت.

نظر کلیه مسئولان را در رابطه با اخذ معرف در هنگام افتتاح حساب قرض الحسنه جاری اشخاص حقوقی به موارد ذیل جلب می‌نماید:

۱- الزام بانک‌ها در شناسایی و احراز هویت مشتریان ایجاب می‌نماید مسئولان بانک‌ها در مورد اخذ معرف به عنوان یکی از ابزارهای شناسائی مشتری (اعم از حقیقی و حقوقی) دقت لازم را به عمل آورده و با توجه به عواقب سوء احتمالی، ضروری است یکی از مشتریان معتبر و مورد اعتماد نزد بانک / شعبه مربوط به عنوان معرف متقاضی افتتاح حساب، معرفی و درستی امضای وی تصدیق گردد.

۲- اشخاص حقوقی برای افتتاح حساب جاری، علاوه بر رعایت شرایط مقرر برای اشخاص حقیقی ایرانی (مبنی بر این که حداقل یک نفر از مشتریان که نزد بانک مربوط حساب جاری داشته یا برای رئیس شعبه شناخته شده باشد، معرف متقاضی برای افتتاح حساب باشد) در صورت ارائه اسناد و مدارک مورد اشاره در بخشنامه و داشتن شرایط مقرر، مجاز به افتتاح حساب جاری هستند.

۳- مدیران شخص حقوقی متعهد به حفظ منافع شرکت بوده و با شرکت مورد نظر دارای منافع مشترک هستند، و براین بنیان شخص حقوقی و مدیران آن در حکم شخص واحد محسوب می‌شوند، بنابراین در مورد افتتاح حساب جاری برای اشخاص حقوقی/مدیران آن:

الف: پذیرفتن یکی از مدیران به عنوان معرف شرکتی که خود در آن ذی‌نفع است به منظور کسب اطمینان از اعتبار شخص حقوقی، به مصلحت نیست.

صفحه 90 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ب : شخص حقوقی بویژه یک شرکت تازه تأسیس را نمی‌توان ابزار مطمئنی برای شناسایی و کسب اطمینان لازم در مورد شخص حقیقی به‌ویژه یکی از مدیران همان شرکت محسوب نمود.

افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری برای شرکت‌های در شرف تأسیس

افتتاح حساب قرض‌الحسنه جاری برای این قبیل شرکت‌ها به تقاضای مؤسس یا مؤسسان که ممکن است یک یا چند شخص حقیقی یا حقوقی باشند با عنوان “ شرکت ... در شرف تأسیس ” صورت می‌گیرد، تقاضاکنندگان باید تعهدنامه‌ای به شرح زیر امضاء و به بانک تسلیم نمایند.

تعهدنامه

“ پیرو تقاضای کتبی مورخ ..... در مورد افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری شرکت ..... در شرف تأسیس امضاکنندگان زیر بدین‌وسیله تعهد می‌نماییم که حداکثر تا پایان روز ..... شرکت را رسماً تشکیل داده و مدارک ثبتی دال بر تشکیل شرکت (گواهی ثبت شرکت‌ها و روزنامه رسمی) را به آن بانک ارائه داده و امضاکنندگان مجاز را معرفی نماییم و در ظرف این مدت هیچ شخصی اعم از حقیقی یا حقوقی حق استفاده از حساب مزبور را نخواهد داشت، درضمن در صورتی که به‌عللی تا پایان مدت مزبور شرکت تشکیل نشود با ارائه گواهی‌نامه اداره ثبت شرکت‌ها مبنی بر عدم تأسیس شرکت بانک حق دارد که به شرط ارائه اعلامیه بستانکار از طرف پرداخت کننده / پرداخت کنندگان یا وکیل قانونی آنان وجه پرداختی را بنامبرده / نامبردگان یا نمایندگان قانونی آنان مسترد نماید و در این مورد حق هرگونه اعتراضی را از خود سلب می‌نماییم.

امضاء ..... به تاریخ .....

پس از تشکیل رسمی شرکت و ارائه مدارک ثبتی لازم، ضروری است مشخصات شخص حقوقی (شامل عنوان، تاریخ ثبت و...) که در زمان افتتاح حساب با زیر نوع «شرکت در شرف تأسیس» در سیستم ثبت گردیده، به همراه زیر نوع صحیح مشتری مطابق مدارک ثبتی جدید در سیستم به روزرسانی گردد. بدیهی است پس از انجام موارد یادشده فعالیت شخص حقوقی با همان شماره حساب استمرار خواهد داشت.

توجه: مهلت ثبت شرکت در اداره ثبت شرکت‌ها ۶ ماه از تاریخ تسلیم اظهارنامه به اداره مذکور تعیین گردیده و چنانچه ظرف این مدت تشریفات ثبت به انجام نرسد، به درخواست هریک از مؤسسان یا پذیرهنویسان، اداره ثبت شرکت‌ها گواهی‌نامه‌ای حاکی از عدم ثبت شرکت صادر و به بانکی که تعهد سهام و تادیه وجوه در آن صورت گرفته ارسال می‌دارد تا مؤسسان و پذیرهنویسان به آن بانک مراجعه و تعهدنامه و وجوه پرداختی خود را مسترد نمایند.

صفحه 91 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه برای انجمن های اولیا و مربیان:

افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه جاری برای انجمن های اولیا و مربیان دبستان ها، مدارس راهنمایی و دبیرستان های دولتی و غیردولتی همانند افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه جاری برای شرکت ها (اشخاص حقوقی) بوده و می بایستی مدارک ثبتی و قانونی مطالبه گردد.

افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه جاری برای دیگر بانک ها :

در صورتی که درخواست افتتاح حساب جاری و تغییر امضاء برای بانک ها با تقاضای مسئولان واحدهای ذی ربط در هر یک از بانک ها (اعم از دولتی و خصوصی) به ادارات امور شعب یا مستقیم به شعب ارسال شود، پس از بررسی های لازم وفق مقررات و ضوابط انجام و در صورت لزوم در موارد ابهام، مراتب به اداره کل حسابداری مالی اعلام و براساس نظر آن اداره اقدام به عمل آید.

افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه جاری برای درآمد موقوفات:

افتتاح حساب باعنوان سپرده قرض الحسنه جاری موقوفات منوط به اخذ نظریه از اداره حسابداری مدیریت و بودجه است.

۱- درآمد موقوفات

نظر به این که درآمد موقوفات، درآمد دولت نبوده و مشمول قانون محاسبات عمومی و مقررات دولتی نیستند و ذی حسابی سازمان اوقاف و خزانه و نمایندگی خزانه در نحوه وصول و هزینه کردن آن دخالت و نظارت ندارند و هیچ گونه تکلیف قانونی در مورد وجوه مربوط، به آن ها محول نگردیده است، بنابراین واحدها می توانند برای هر موقوفه به موجب درخواست رئیس اداره اوقاف محل و معرفی امضای استفاده کنندگان از جانب اداره مزبور، حسابی با عنوان درآمد موقوفات و بقاع متبرکه افتتاح نمایند. بدیهی است هرگونه تغییرات در مورد استفاده کنندگان از حساب مذکور نیز با درخواست اداره اوقاف محل می باشد.

۲- حساب پرداخت عواید اوقاف

این حساب بنا به درخواست اداره اوقاف محل و از طریق وزارت امور اقتصادی و دارایی - خزانه و اداره حسابداری مالی قابل افتتاح است.

در رابطه با افتتاح حساب برای موقوفات شماره حساب ها را به شرح یادشده برای ردیف ۱- با عنوان درآمد موقوفات در ردیف حساب های سپرده قرض الحسنه جاری اشخاص حقوقی و ردیف ۲- به نام پرداخت عواید موقوفات در ردیف/حساب های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (حساب های سپرده قرض الحسنه جاری دولتی) افتتاح خواهند نمود و به اداره حسابداری مالی اعلام نمایند.

صفحه 92 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

تبصره: حسب مفاد ماده ۱۴ آئین نامه نحوه انتخاب و برکناری، شرایط و حدود اختیارات و وظایف امین یا هیئت امنا اماکن مذهبی و موقوفات مصوب سال ۱۳۶۵ برای آنکه حساب دریافت و پرداخت‌های اماکن مذهبی اسلامی برمبنای روشنی استوار شود، برای کلیه این اماکن متبرکه با معرفی اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل، حسابی نیز از طرف امنا نزد یکی از بانک‌ها با رعایت ضوابط و مقررات افتتاح تا درآمدها کلاً در آن متمرکز و پرداخت‌ها نیز بوسیله چک صورت گیرد. چک‌های صادره عموماً با دو امضای امین یا رئیس هیئت امنا بر حسب مورد و نماینده اداره حج و اوقاف و امور خیریه خواهد بود.

افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری برای مدارس غیر انتفاعی:

گشایش حساب برای مدارس غیر انتفاعی صرفاً با تقاضای مدیر کل یا رئیس اداره آموزش و پرورش و در ردیف حساب‌های اشخاص حقوقی غیردولتی با اخذ مجوز از اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه انجام می‌پذیرد.

حق برداشت از حساب مدرسه غیر انتفاعی بر عهده منتخبی از شورای مالی مرکب از مدیر مدرسه و مؤسس یا نماینده او (دارای امضاء ثابت) و نمایندگان معلمان و انجمن اولیا و مربیان (دارای امضای متغیر) است.

چون امکان تغییر قانونی مدیر مدرسه، نماینده اولیاء و نماینده مؤسس در پایان هر سال تحصیلی امکان‌پذیر است و از طرفی طبق قانون شهریه و کمک‌های دریافتی از افراد خیر و آموزش و پرورش الزاماً باید زیر نظر شورای مالی مدرسه هزینه شود، اداره آموزش و پرورش موظف است جانشین قانونی افراد صاحب امضاء را به بانک معرفی کند تا مدارک حساب به نام آن‌ها تغییر یابد.

افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری هزینه سرانه مدارس دولتی :

با درخواست مشترک رئیس یا سرپرست مدرسه و یکی از اعضای شورای مالی جهت هر واحد آموزشی یک شماره حساب هزینه سرانه در ردیف بانک مرکزی - بنگاه‌های دولتی مستقیماً توسط شعبه افتتاح می‌گردد، همچنین در صورت تغییر امضاء هزینه سرانه به ترتیب مذکور اقدام خواهند نمود. بدیهی است برای هر مدرسه فقط یک شماره حساب هزینه سرانه قابل افتتاح می‌باشد.

افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری جهت مؤسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی :

مؤسسه وابسته به سازمان یا نهاد عمومی غیردولتی، واحد سازمانی مشخصی است که به صورتی غیر از شرکت و برای مقاصد غیرتجاری و غیرانتفاعی توسط یک یا چند مؤسسه و نهاد عمومی غیردولتی تأسیس و اداره می‌شود و به نحوی مالکیت آن متعلق به یک یا چند مؤسسه یا نهاد عمومی غیردولتی خواهد بود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 93 از 409

واحدهای سازمانی مشروحه زیر و مؤسسات وابسته به آنها، مؤسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی هستند:

۱- بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی

۲- هلال احمر

۳- کمیته امداد امام

۴- بنیاد شهید انقلاب اسلامی

۵- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

۶- بنیاد ۱۵ خرداد

۷- سازمان تأمین اجتماعی

۸- دهیاری « چنانچه وجوهی از طرف دولت و از طریق خزانه‌داری کل در اختیار شورای اسلامی شهر و دهیاری‌ها قرار می‌گیرد، رعایت ضوابط و مقررات مربوط به حساب‌های دولتی از سوی آنها الزامی است (و در غیر این صورت در شهرستان‌ها مستقیم توسط شعبه افتتاح می‌شود)».

۹- شهرداری‌ها و شرکت‌های تابعه آنان مادام که بیش از ۵۰ درصد سهام و سرمایه آنها متعلق به شهرداری‌ها باشد. (در شهرستان‌ها مستقیم توسط شعب افتتاح می‌شود)

افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری برای مؤسسات و نهادهای عمومی یادشده و همچنین معرفی و تغییر امضاء و بستن حساب‌ها، بر اساس درخواست اداره مرکزی آنها از طریق اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه بانک میسر خواهد بود. بنابراین واحدها موظف‌اند این گونه حساب‌ها را با کسب نظر از اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه افتتاح نمایند.

حساب‌های دولتی:

نگاهداری حساب وزارتخانه‌ها و مؤسساتی که دارای ذی حساب منتخب وزارت امور اقتصاد و دارایی هستند و همچنین شهرداری‌ها، بنگاه‌ها، نهادها، ارگان‌ها و شرکت‌هایی که تمام یا بخشی از سرمایه آنها متعلق به دولت یا با نظارت دولت است، جزء وظایف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بوده که به چند گروه متمایز تقسیم می‌شوند. از آنجا که بانک مرکزی در نواحی تهران و شهرستان‌ها شعبه‌ای ندارد، کلیه امور مربوط به حساب‌های دولتی را شعب بانک ملی ایران و دیگر بانک‌ها به نمایندگی از سوی بانک مذکور انجام می‌دهند و چون دستور افتتاح و بستن و نحوه استفاده از حساب‌های دولتی از طرف خزانه داری کل، ادارات مرکزی، بنگاه‌های دولتی و امور مالی شهرداری‌ها صادر می‌شود، براین اساس این قبیل دستورات باید از طریق اداره حسابداری مالی (در تهران) و ادارات امور شعب (در شهرستان‌ها) به شعب ابلاغ گردد. این عمل درخصوص شهرداری‌ها (در شهرستان‌ها) بنا به درخواست شهرداری محل توسط شعب قابل اجرا خواهد بود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 94 از 409

هنگام افتتاح حساب دولتی توسط بانک، دریافت تأییدیه بانک قبلی (به هنگام تغییر بانک) مبنی بر پرداخت بدهی‌های معوق و تعیین تکلیف بدهی‌ها و تعهدات جاری الزامی است.

تبصره ۱: در صورتی که چک‌های دولتی پس از گذشت ۶ ماه از تاریخ صدور برای دریافت وجه به بانک ارائه گردد واحدها به هنگام پرداخت وجوه مربوط، مکلف به اخذ تأیید دوباره از مرجع صادر کننده چک هستند.

تبصره ۲: در ارتباط با تعیین تکلیف حساب‌های دولتی که بیش از ۶ ماه راکد و فاقد گردش و عملیات هستند، مقتضی است هنگام پیگیری این گونه حساب‌ها، از انسداد حساب بدون اخذ مجوز مربوط خودداری نموده و تصویر آخرین کارت نمونه امضاء (ممه‌ور به گواهی خزانه یا خزانه معین استان) و در صورت غیرقابل برداشت بودن حساب، تصویر مجوز افتتاح به همراه مانده و تاریخ آخرین عملیات حساب را در استان تهران از طریق اداره حسابداری مالی - و در دیگر شهرستان‌ها توسط اداره امور شعب متبوع - به خزانه معین استان ارسال تا برای تعیین تکلیف اقدام نمایند.

توجه: واحدها از انتقال مانده حساب‌های راکد به حساب مانده‌های مطالبه نشده خودداری نمایند.

استعلام حساب‌های دولتی

در مورد افتتاح حساب‌های دولتی که در اجرای ماده ۷۶ قانون محاسبات عمومی کشور بنا به تقاضای ذی حسابان دستگاه‌های دولتی و با محوز اداره کل خزانه امور اقتصادی و دارایی در مرکز یا خزانه معین استان‌ها در استان درخواست می‌شود، بدون نیاز به استعلام چک‌های برگشتی صاحبان امضاء، اقدام نمایند.

حساب‌های دولتی شامل گروه‌های ذیل می‌باشند:

گروه اول: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران "حساب‌های خزانه"

شامل کلیه حساب‌های وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، شرکت‌ها، ارگان‌ها و نهادها و ... که دارای ذی حساب منتخب وزارت امور اقتصادی و دارایی هستند، از طریق خزانه‌داری کل، و در مواردی براساس دستورالعمل‌های صادره، توسط نمایندگی خزانه در استان افتتاح و انسداد می‌شوند و امضای استفاده‌کنندگان (که هرگز از دو امضاء کمتر نخواهد بود) مستقیم در استان تهران به اداره حسابداری مالی و در دیگر استان‌ها به ادارات امور شعب معرفی می‌گردند تا به شعب ابلاغ شود. در ادامه اسامی برخی از وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و شرکت‌ها و ارگان‌ها و نهادهای دولتی اشاره می‌گردد:

وزارت جهاد کشاورزی، سپاه پاسداران، سازمان تربیت بدنی، جهاد دانشگاهی، دادگاه‌های انقلاب، سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، نهضت سوادآموزی، سازمان هواپیمایی کشوری، پرداخت عواید اوقاف و ...

گروه دوم: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران "حساب‌های بنگاه‌های دولتی"

شامل کلیه حساب‌های سازمان‌ها، شرکت‌ها، ارگان‌ها و نهادها و ... که فاقد ذی حساب منتخب وزارت امور اقتصادی و دارایی بوده اما دارای مدرک ثبتی و قانونی دارند، اینگونه مؤسسات درخواست خود را مبتنی بر افتتاح، انسداد و تغییر امضا باید به بانک تسلیم نمایند تا از طریق اداره حسابداری مدیریت و بودجه، مجوز لازم برای شعب صادر گردد.

صفحه 95 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

مانند : شرکت ملی گاز ایران.

گروه سوم: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران " حساب‌های شهرداری‌ها"

مذکور مجوز لازم برای شعب صادر گردد. همچنین این عمل در شهرستان‌ها مستقیم بنا به درخواست شهرداری محل توسط شعب قابل اجرا خواهد بود.

گروه چهارم: حساب‌های معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری (سازمان برنامه و بودجه سابق). همانند گروه اول با مجوز خزانه افتتاح می‌گردد.

شامل کلیه حساب‌های شهرداری‌ها، سازمان‌ها و دستگاه‌های وابسته به آن می‌باشد. چون این دسته از سازمان‌ها دارای شخصیت حقوقی هستند، بنابراین بایستی درخواست خود مبتنی بر افتتاح یا انسداد حساب و همچنین تغییر امضای استفاده‌کنندگان از حساب را در تهران از طریق اداره کل امور مالی شهرداری به اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه تسلیم نمایند تا توسط اداره

تبصره ۱: حساب‌های رابط تمرکز درآمدی (غیرقابل برداشت) همانند گروه اول افتتاح می‌گردند و وجوه متمرکز در حساب مفتوحه براساس مفاد مجوز افتتاح حساب در مواعد مقرر به حساب مورد نظر خزانه نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران یا دیگر حساب‌های دولتی منتقل گردد و از رسوب مانده حساب خودداری شود.

تبصره ۲: نمونه فرم‌های مورد استفاده در حساب‌های دولتی ۵۲۸/۴ و... است.

مسدود کردن حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری

نحوه و چگونگی مسدودکردن حساب جاری

حساب‌های جاری که براساس ضوابط و رعایت کامل مقررات و دستورالعمل‌های بانک مرکزی افتتاح گردیده است تنها براساس یکی از موارد ذیل قابل انسداد خواهد بود:

۱- دستور مراجع قضایی

۲- دستور مستقیم بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۳- تقاضای کتبی مشتری (اعمال ماده ۱۴)

تبصره : درخصوص بند سوم این نکته را در نظر داشته باشند، در صورتی که مشتری، خود تقاضای مسدودی حساب جاری‌اش را بنماید، بایستی شعبه دقت کافی را در مطابقت دسته‌چک‌های تحویلی به مشتری و چک‌های دریافتی برای وصول، و بقیه چک‌های مصرف‌نشده که به شعبه برگردانده شده است، انجام دهد و سپس نسبت به مسدود نمودن حساب اقدام نماید.

صفحه 96 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

توجه : شعب به صرف اینکه حساب مشتری فعال نباشد یا دارای سابقه صدور چک بلامحل باشد، مجاز به بستن یا مسدود نمودن حساب نخواهند بود، همچنین به مسئولان شعب توصیه می‌شود از صاحبان حساب‌های سپرده قرض‌الحسنه جاری که به هر علت حساب آنان بسته می‌شود، باقیمانده اوراق سفید دسته‌چک قبلی را مطالبه و پس از منگنه نمودن از چند ناحیه و ابطال بوسیله مهر (باطل شد) در محل محفوظی نگهداری و در انقضای هر شش ماه با تنظیم صورت‌مجلسی نسبت به معدوم نمودن آن‌ها مبادرت نمایند.

- دستور عدم پرداخت

در مواردی ممکن است صادرکننده، محل کافی برای پرداخت وجه چک صادره نزد بانک محال علیه داشته، اما صاحب حساب، ذی‌نفع چک یا قائم‌مقام قانونی آن‌ها دستور عدم پرداخت وجه چک را صادر نموده باشد.

هرچند به موجب ماده ۳ قانون صدور چک، صادرکننده از صدور دستور عدم پرداخت وجه چک به بانک محال علیه منع شده است، با وجود این در مواردی طبق ماده ۱۴ قانون صدور چک، می‌توان دستور عدم پرداخت وجه چک را صادر نمود که در ادامه تشریح می‌گردد:

الف: موارد دستور عدم پرداخت

ب: افرادی که حق صدور دستور عدم پرداخت وجه چک را دارند

طبق ماده مذکور، صادرکننده چک یا ذی‌نفع یا قائم‌مقام قانونی آن‌ها می‌توانند دستور عدم پرداخت وجه چک را به بانک بدهند. دستور عدم پرداخت وجه چک باید به صورت کتبی به بانک ارائه‌شده و در آن علت صدور دستور عدم پرداخت تصریح شود. بانک پس از احراز هویت دستوردهنده از پرداخت وجه چک خودداری نموده و در صورت ارائه چک، گواهی عدم پرداخت را با ذکر علت اعلام‌شده صادر و به ارائه‌دهنده تسلیم می‌نماید.

پ: وظایف و تکالیف بانک محال علیه و دستوردهنده پس از صدور دستور عدم پرداخت

در موردی که صادرکننده یا ذی‌نفع یا قائم‌مقام قانونی آنها، دستور عدم پرداخت می‌دهند بانک محال علیه مکلف است در صورت داشتن موجودی، وجه چک را تا تعیین تکلیف آن در مرجع رسیدگی یا انصراف دستوردهنده در حساب مسدودی نگهداری نماید.

دستور دهنده مکلف است پس از ابلاغ دستور عدم پرداخت به بانک محال علیه، شکایت خویش را به مرجع قضایی تسلیم و حداکثر ظرف مدت یک هفته گواهی تقدیم شکایت خود را به بانک تسلیم نماید. پس از انقضای مهلت مذکور در صورتی که دستوردهنده به تکلیف قانونی خود عمل ننماید، بانک از محل موجودی مسدودشده، به تقاضای دارنده چک وجه آن را پرداخت می‌نماید.

صفحه 97 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ت: تعقیب کیفری دستوردهنده

دارنده چک می‌تواند علیه کسی که دستور عدم پرداخت وجه چک را داده شکایت کند و هرگاه خلاف ادعایی که موجب عدم پرداخت شده ثابت گردد، دستوردهنده علاوه بر مجازات مقرر در ماده ۷ قانون صدور چک، به پرداخت تمامی خسارات وارده به دارنده چک محکوم خواهد شد.

عملیات مسدودی حساب مشروط بر اینکه تعهدنامه‌ای به شرح ذیل مبنی بر سلب مسئولیت از بانک در کلیه موارد از صاحب حساب دریافت گردد، انجام خواهد شد. بدیهی است تعهدنامه مذکور از الصاق و ابطال تمبر مالیاتی در حساب انتظامی اوراق و اشیاء امانی نگهداری خواهند نمود.

تاریخ _____ ۱۴

بانک ملی ایران - شعبه _____

اینجانب _____ فرزند _____ به شناسنامه شماره _____

صادره از _____ مقیم _____

شرکت _____ ثبت شده بشماره _____ در _____

مقیم _____

امضاءکننده ذیل / دارنده حساب سپرده قرض الحسنه جاری شماره.....نزد آن شعبه با اطلاع کامل از مقررات مربوط به چک بدینوسیله درخواست می‌نمایم/ می‌نماید که وجه چک شماره..... مورخ..... به مبلغ..... ریال را در صورت ارائه به آن بانک به علت ..... پرداخت ننمایید. به موجب همین نوشته بطور غیرقابل فسخ متعهد و ملتزم می‌گردم/می‌گردد که چنانچه به سبب این درخواست با عدم پرداخت وجه چک مزبور به صرف اظهار آن بانک مسئولیت یا ضرر و زیانی به هر عنوان متوجه بانک ملی ایران گردد جواب‌گویی نموده و جبران نمایم/ نماید. ضمناً در صورتی که چک مزبور به هر علت و جهتی و به هر عنوان پرداخت شود مسئولیتی متوجه آن بانک نبوده و اعتراض و ادعایی ندارم/ندارد و هرگاه ادعایی که موجب عدم پرداخت وجه چک شده، ثابت نشود مجازات‌های مقرر قانونی نیز نسبت به اینجانب /شرکت قابل اعمال و اجرا خواهد بود و جواب‌گویی به هر گونه ادعا و ایراد و اعتراض شخص یا اشخاص ذی‌نفع هم با اینجانب/شرکت است.

امضاء

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 98 از 409

صدور گواهی نامه عدم پرداخت چک

۱- طبق ماده ۲ قانون صدور چک، چک‌های صادره عهده بانک‌هایی که طبق قوانین ایران در داخل کشور دایر شده یا می‌شوند همچنین شعب آن‌ها در خارج از کشور در حکم اسناد لازم الاجراست و دارنده چک در صورت مراجعه به بانک و عدم دریافت تمام یا قسمتی از وجه آن به علت نبودن محل و یا به هر علت دیگری که منتهی به برگشت چک و عدم پرداخت گردد شعب مکلف‌اند نسبت به تکمیل و صدور گواهی نامه مذکور وفق شرایط و مقررات اقدام نمایند.

۲- طبق ماده ۵ قانون صدور چک، در صورتی که موجودی حساب صادرکننده چک نزد بانک کمتر از مبلغ چک باشد، به تقاضای دارنده چک، بانک مکلف است مبلغ موجود در حساب را به دارنده چک بپردازد؛ و دارنده چک با قید مبلغ دریافت شده در پشت چک و تسلیم آن به بانک گواهی نامه مشتمل بر مشخصات چک و مبلغی که پرداخت شده از بانک را دریافت نماید. چک مذکور نسبت به مبلغی که پرداخت نگردیده بی محل محسوب و گواهی نامه بانک در این مورد برای دارنده چک جانشین اصل چک خواهد بود و در این خصوص شعب مکلف‌اند از فرم مربوط به گواهی نامه عدم پرداخت بخشی از وجه چک استفاده نمایند.

توجه: در موارد یادشده شعب موظف هستند نسبت به ارسال یک نسخه از گواهی نامه عدم پرداخت/ فرم شماره ۵۵۵ برای صاحب حساب اقدام نمایند.

چنانچه مشتری درخواست صدور گواهی نامه عدم پرداخت چک را از هریک از شعب بنماید، شعب موظف‌اند نسبت به صدور گواهی نامه مذکور اقدام نمایند. بدیهی است ارسال اطلاعات مربوط به بانک مرکزی به صورت سیستمی انجام می‌گردد و رفع سوء اثر از چک برعهده شعبه افتتاح‌کننده حساب خواهد بود. درضمن لازم است به آورنده‌ی چک توضیح داده شود، اقامه دعوی در همان شهری که گواهی نامه عدم پرداخت چک صادر شده امکان‌پذیر است.

تأمین موجودی:

چنانچه مشتری اقدام به تأمین موجودی چک بنماید و در نهایت وجه چک برگشتی از محل حساب پرداخت گردد، ضروری است چک برگشتی رفع سوء اثر گردد تا صاحب حساب امکان صدور چک را داشته باشد.

رفع سوء اثر چک‌های برگشتی

درحال حاضر امکان رفع سوء اثر در کلیه شعب فراهم شده است چنانچه مشتری نسبت به تأمین وجه چک، ارائه لاشه چک یا رضایت‌نامه رسمی (تأیید امضای دارنده چک توسط دفاتر اسناد رسمی الزامی است) یا تودیع وجه چک نزد بانک اقدام نماید، شعب می‌بایست به منظور رفع سوء اثر از چک اقدام نمایند.

ضمائم مورد لزوم هنگامی که چک برگشتی از حساب جاری مشتری پاس شده باشد و صاحب حساب متقاضی

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 99 از 409

رفع سوء اثر باشد، عبارت‌اند از: صورت‌حساب مربوط به پیوست تصویر لاشه‌ی چک ارائه شده، یا تصویر نامه قضایی (همراه با مهر کپی برابر اصل است)، یا تصویر توافق نامه یا رضایت‌نامه ذی‌نفع چک که توسط دفاتر اسناد رسمی تصدیق امضاء گردیده است یا تصویر سند حسابداری (پرداخت ودیعه معادل مبلغ چک برگشتی به مدت ۱۲ ماه) هریک از موارد فوق یادشده برحسب اقتضا می‌بایست پس از ممه‌ور به مهر شعبه و امضای مسئولان در سوابق مربوط برای ارائه و بازبینی نگهداری شود.

دستورات متفرقه

۱- در مورد استعلام یا بازداشت وجوه مشتریان توسط مراجع ذیصلاح مفاد بخشنامه شماره ۸ ب (امور حقوقی) را مورد توجه و اجرا قرار دهند.

۲- واحدها مجاز به پاسخ‌گویی به استعلامات به عمل آمده درخصوص حساب‌های اشخاص از جمله حساب‌های قرض‌الحسنه جاری از ادارات وزارت امور اقتصادی و دارایی نیستند اما در اجرای تبصره ماده ۲۳۱ قانون مالیات‌های مستقیم اصلاحی سال ۱۳۸۰ «در مورد بانک‌ها ..... سازمان امور مالیاتی کشور اسناد و اطلاعات مربوط به درآمد مؤدی را از طریق وزیر امور اقتصادی و دارائی مطالبه خواهد کرد و بانک‌ها..... موظف‌اند حسب نظر وزیر امور اقتصادی و دارایی اقدام نمایند» چنانچه استعلام از طریق وزیر محترم امور اقتصادی و دارایی درخواست شود، مراتب پاسخگویی لازم الاجراست. همچنین مطابق ماده ۳۴ قانون مالیات‌های مستقیم «بانک‌ها و شرکت‌ها و مؤسسات و اشخاصی که اموالی از متوفی نزد خود دارند مکلف‌اند ظرف یک‌ماه از تاریخ اطلاع از فوت، صورت آن اموال اعم از وجوه نقد یا سفته یا جواهر و نیز مقدار سهام یا سهم الشرکه متوفی را تنظیم و به حوزه مالیاتی محل تسلیم نمایند. همچنین موظف‌اند در صورت مراجعه مأموران تشخیص، دفاتر و اسناد مورد نیاز را برای رسیدگی در اختیار آن‌ها بگذارند» بنابراین واحدها درخصوص اموال متوفی موظف به همکاری با حوزه‌های مالیاتی در حدود مقررات یادشده هستند.

همچنین موظف‌اند در صورت مراجعه مأموران تشخیص، دفاتر و اسناد مورد نیاز را برای رسیدگی در اختیار آن‌ها بگذارند.

توجه: به موجب ماده ۳۰ قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۷ مجلس شورای اسلامی: «کلیه بانک‌ها، مؤسسات و تعاونی‌های اعتباری، صندوق‌های قرض‌الحسنه و صندوق تعاون مکلفند صرفاً اطلاعات و اسناد لازم مربوط به درآمد مؤدیان را که در امر تشخیص و وصول مطالبات مورد استفاده می‌باشد حسب درخواست رئیس کل سازمان امور مالیاتی کشور به سازمان مزبور اعلام نمایند. اشخاص مزبور در صورت عدم ارائه اطلاعات و اسناد مذکور مسئول جبران زیان وارده به دولت خواهند بود.»

۳- برای یکنواخت شدن نحوه اجرای مفاد قانون صدور چک در کلیه شعب، دستورات مشروح زیر درج می‌شود:

الف - طبق ماده (۲) قانون صدور چک، چک‌های صادره مشتریان، در حکم اسناد لازم‌الاجرا بوده و دارندگان حساب‌های سپرده قرض‌الحسنه جاری را باید به ارزش واقعی چک‌ها و مسئولیتی که ممکن است ملاً در نتیجه عدم توجه آنان ایجاد گردد آگاه نموده، هنگام گشایش حساب‌های سپرده قرض‌الحسنه جاری مراقبت کافی مبذول دارند که

صفحه 100 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

دسته‌چک با این همه مزایای قانونی در اختیار افراد ناباب قرار نگیرد که از این راه مشکلاتی رافراهم سازند.

ب- چک‌هایی را که دارندگان آن‌ها برای وصول به بانک واگذار می‌نمایند، ضروریست طبق ماده ۱۱ قانون صدور چک مشخصات کامل دارنده چک در ظهر چک قید گردد.

ج - طبق ماده (۳) قانون صدور چک، چک‌هایی که دارای نواقصی مانند عدم مطابقت امضاء، قلم‌خوردگی در متن، اختلاف در مندرجات و امثال آن باشند، قابل پرداخت نیستند و نیز اگر در متن چک شرطی ذکر شده باشد، مانع پرداخت چک نبوده و نباید به شرط مندرج در چک مزبور ترتیب اثر داده شود.

د - به دستور مقام قضایی مستنداً به تبصره ۳ ماده ۵ قانون صدور چک، صادرکننده یا ذی‌نفع یا قائم مقام قانونی آن‌ها با تصریح به اینکه چک مفقود، سرقت یا جعل شده و یا از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا جرائم دیگر تحصیل گردیده، می‌توانند با ذکر علت، دستور عدم پرداخت چک را صادر نمایند.

بنابراین به درخواست‌های مذکور، که توسط صاحب حساب یا ذی‌نفع چک بدون ذکر یکی از علل مذکور به عمل آید، ترتیب اثر داده نخواهد شد. برای انجام دستور عدم پرداخت وجه چک لازم است فرم (نمونه ۵۴۰) مطابق نمونه ذیل توسط متقاضی تکمیل و پس از امضاء ارائه گردد. در موردی که صاحب حساب یا ذی‌نفع چک دستور عدم پرداخت به شرح مزبور را می‌دهد، شعب مکلف‌اند وجه چک را از محل حساب (در صورتی که حساب دارای موجودی باشد) تا تعیین تکلیف آن توسط مرجع رسیدگی کننده و یا اعلام انصراف دستور دهنده به حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری مسدود و نگهداری نمایند.

ه- پس از تأمین وجه توسط صاحب حساب، موجودی حساب باید در خود همان حساب مسدود شود تا در صورت مراجعه ذینفع به هر شعبه در سراسر کشور ضمن آگاهی از تأمین موجودی توسط صاحب حساب، بتواند وجه چک خود را نقد کند.

واریز وجه دریافتی یادشده بحساب سپرده قرض‌الحسنه جاری صاحب حساب مطلقاً ممنوع است. پرداخت وجوه تودיעی چک‌های بلامحل، فقط با ارائه اصل چک و یا گواهی‌نامه عدم پرداخت قسمتی از وجه چک به دارنده چک مقدور می‌باشد. در ضمن هنگام پرداخت این وجوه اصل چک‌ها یا گواهی‌نامه عدم پرداخت بخشی از وجه چک‌ها را که جانشین چک اصلی است سند بدهکار حساب (بستانکاران متفرقه حساب مسدود چک‌های بلامحل) تلقی و از صدور سند بدهکار اضافی خودداری نمایید.

و - چنانچه چکی پس از انقضای شش ماه از تاریخ صدور به بانک ارائه شود، پرداخت وجه آن بلامانع است و در صورت عدم موجودی، واحدها ملزم به صدور گواهی‌نامه عدم پرداخت و تسلیم آن به ذی‌نفع است. چک مذکور در صورت صدور گواهی‌نامه عدم پرداخت وجه چک فاقد جنبه کیفری است.

ز - قید هر گونه عبارتی در متن چک‌ها که مهلتی را برای ارائه آن به بانک تعیین نماید (مانند: فقط یک‌ماه اعتبار دارد) از نظر بانک فاقد ارزش بوده و نباید به آن ترتیب اثر داده‌شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 101 از 409

ح - خط زدن یا خط زدن کلمات (به حواله کرد) یا (آورنده) در متن چک‌ها تأثیری در قابلیت انتقال آن‌ها ندارد و به عبارت دیگر هر دو نوع چک به یک ترتیب قابل انتقال است.

ط - چنانچه مشتری به موجب دستور مقام قضایی و براساس ماده (۱۸) قانون صدور چک تقاضای صدور ضمانت‌نامه بانکی نماید، ضمانت‌نامه برای مدت ۵ سال صادر و کارمزد پنج‌ساله در ابتدا دریافت گردد.

بدیهی است در صورت ختم پرونده پیش از این مدت و درخواست ابطال ضمانت‌نامه، کارمزد دریافتی طبق ضوابط (آخرین تعرفه خدمات ریالی) قابل استرداد خواهد بود.

پس از انقضای مدت ۵ سال نیز در صورت عدم مختومه شدن پرونده، همانند دیگر ضمانت‌نامه‌ها ضمانت‌خواه مکلف خواهد بود شرایط تمدید را فراهم نماید؛ در غیر این صورت وجه ضمان به حساب مرجع قضایی واریز و نسبت به وصول آن از محل وثایق و تضمین‌های مآخوذه اقدام گردد.

همچنین موافقت ضمانت‌خواه و وثیقه‌گذار و متعهدان / ضامنین مبنی بر ابقای وثایق و تضمینات مآخوذه تا ابطال یا ضبط ضمانت‌نامه را اخذ و در سوابق نگهداری نمایند.

در ضمن تأکید می‌نماید ضمانت‌نامه موصوف تنها در قالب فرم تهیه شده توسط اداره حقوقی و دعاوی صادر گردد.

رعایت مفاد فصل شانزدهم دستورالعمل اجرایی معاملات و تسهیلات اعتباری (بخشنامه ۲۰ ب) الزامی است.

ی - طبق ماده (۱۹) قانون صدور چک، موکل و وکیل متضامناً مسئول پرداخت وجه چک هستند بنابراین هنگام صدور گواهینامه عدم پرداخت چک، درج کامل نام و نشانی صاحب حساب و وکیل وی ضروری است.

ک - فرم‌های افتتاح حساب‌هایی که به علت فوت، بستن حساب، تغییر امضای دارنده حساب، تعیین وکیل و امثالهم، از جریان خارج می‌شوند بر حسب نوع حساب تفکیک و به‌طور مرتب زیر کلید مسئولان شعب در محل مطمئن نگهداری شوند.

۵- ارائه صورت حساب به مشتریان:

نظر به این که خدمات نوین بانکی از جمله ارائه صورت حساب از طریق تلفن بانک، دستگاه‌های خودپرداز (ATM)، اینترنت (خدمات اینترنتی) فراهم گردیده است در مواقع ضروری و به درخواست صاحب حساب، شعب با اخذ کارمزد مربوط طبق تعرفه اقدام به تهیه و تأیید درستی صورت حساب خواهد نمود.

۶- چون حسب مفاد نظام‌نامه قانون ثبت شرکت‌ها، شرکت‌های خارجی یا نمایندگی آن‌ها بایستی وفق مقررات نظام‌نامه مزبور و با رعایت ماده واحد قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی مصوب ۱۳۷۶ و ماده ۳ قانون ثبت شرکت‌ها مصوب سال ۱۳۱۰ و آئین‌نامه اجرایی قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی مصوب سال ۱۳۷۸ که عیناً در ذیل درج گردیده است نسبت به افتتاح حساب اقدام نمایند.

در ضمن سفارت‌خانه‌ها با مجوز وزارت امور خارجه مجاز هستند برای پرداخت هزینه‌های جاری و واریز درآمد دریافتی از فعالیت خود حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری افتتاح نمایند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 102 از 409

بدیهی است درخصوص پیگیری کلیه مکاتبات با نمایندگی‌های سیاسی و کنسولی خارجی مستقر در ایران می‌بایست از طریق اداره کل تشریفات وزارت امور خارجه انجام گردد.

قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی

ماده واحده - شرکت‌های خارجی که در کشور محل ثبت خود شرکت قانونی شناخته می‌شوند، مشروط به عمل متقابل از سوی کشور متبوع، می‌توانند در زمینه‌هایی که توسط دولت جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌شود در چهارچوب قوانین و مقررات کشور به ثبت شعبه یا نمایندگی خود اقدام کنند.

قانون ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۱ خرداد ۱۳۱۰

ماده ۳- از تاریخ اجرای این قانون هر شرکت خارجی برای اینکه بتواند به وسیله شعبه یا نماینده بامور تجاری، صنفی یا مالی در ایران مبادرت نماید باید در مملکت اصلی خود شرکت قانونی شناخته شده و در اداره ثبت اسناد تهران به ثبت رسیده باشد.

آئین‌نامه اجرایی قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی

ماده ۱- شرکت‌های خارجی که در کشور محل ثبت خود، شرکت قانونی شناخته می‌شوند، مشروط به عمل متقابل در کشور متبوع، می‌توانند برای فعالیت در ایران در زمینه‌های زیر براساس مقررات این آئین‌نامه و سایر قوانین و مقررات مربوط نسبت به ثبت شعبه یا نمایندگی خود اقدام نمایند:

۱- ارائه خدمات بعد از فروش کالاها یا خدمات شرکت خارجی؛

۲- انجام عملیات اجرایی قراردادهایی که بین اشخاص ایرانی و شرکت خارجی منعقد می‌شود.

۳- بررسی و زمینه سازی برای سرمایه‌گذاری شرکت خارجی در ایران؛

۴- همکاری با شرکت‌های فنی و مهندسی ایرانی برای انجام کار در کشورهای ثالث؛

۵- افزایش صادرات غیرنفتی جمهوری اسلامی ایران؛

۶- ارائه خدمات فنی و مهندسی و انتقال دانش فنی و فن‌آوری؛

۷- انجام فعالیت‌هایی که مجوز آن توسط دستگاه‌های دولتی که به‌طور قانونی مجاز به صدور مجوز هستند، صادر می‌گردد، از قبیل ارائه خدمات در زمینه‌های حمل و نقل، بیمه و بازرسی کالا، بانکی، بازاریابی و غیره... .

ماده ۲- شعبه شرکت خارجی، واحد محلی تابع شرکت اصلی است که مستقیماً موضوع و وظایف شرکت اصلی را در محل، انجام می‌دهد. فعالیت شعبه در محل، تحت نام و با مسئولیت شرکت اصلی خواهد بود.

ماده ۳- شرکت‌های خارجی متقاضی ثبت شعبه در ایران موظفند اطلاعات و مدارک زیر را به همراه درخواست کتبی خود به اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی ارائه نمایند.

صفحه 103 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱- اساسنامه شرکت، آگهی تأسیس و آخرین تغییرات ثبت شده در مراجع ذیربط؛

۲- آخرین گزارش مالی تأیید شده شرکت؛

۳- گزارش توجیهی حاوی اطلاعات مربوط به فعالیت‌های شرکت و تبیین دلایل و ضرورت ثبت شعبه در ایران، تعیین نوع و حدود اختیارات و محل فعالیت شعبه، برآورد نیروی انسانی ایرانی و خارجی مورد نیاز و نحوه تأمین منابع وجوه ارزی و ریالی برای آن اداره امور شعبه؛

ماده ۴- نماینده شرکت خارجی، شخص حقیقی یا حقوقی است که بر اساس قرارداد نمایندگی، انجام بخشی از موضوع و وظایف شرکت طرف نمایندگی را در محل برعهده گرفته است. نمایندگی شرکت خارجی، نسبت به فعالیت‌هایی که تحت نمایندگی شرکت طرف نمایندگی در محل انجام می‌پذیرد، مسئولیت خواهد داشت.

ماده ۵- اشخاص حقیقی ایرانی یا اشخاص حقوقی که متقاضی ثبت نمایندگی شرکت خارجی در ایران هستند موظفند، ترجمه فارسی اسناد و اصل مدارک و اطلاعات زیر را به همراه درخواست کتبی خود به اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی ارائه نمایند:

۱- تصویر مصدق قرارداد موضوع ماده ۴ این آئین‌نامه

۲- مدارک شناسایی شخص متقاضی برای اشخاص حقیقی، تصویر شناسنامه و نشانی اقامتگاه قانونی و برای اشخاص حقوقی، اساسنامه شرکت و آگهی تأسیس و آخرین تغییرات ثبت شده آن نزد مراجع ذیربط

۳- ارائه سابقه فعالیت شخص متقاضی ثبت نمایندگی، در زمینه امور پیش‌بینی شده در قرارداد نمایندگی؛

۴- اساسنامه شرکت خارجی طرف نمایندگی، آگهی تأسیس و آخرین تغییرات ثبت شده آن نزد مراجع ذیربط؛

۵- گزارش فعالیت‌های شرکت خارجی طرف نمایندگی و تبیین دلایل و ضرورت اخذ نمایندگی؛

۶- آخرین گزارش مالی تأیید شده شرکت خارجی طرف نمایندگی؛

۷- معرفی وزارتخانه ذیربط؛

ماده ۶- اشخاصی که مجوز فعالیت آن‌ها از سوی مراجع ذیصلاح لغو می‌شود، مکلفند در مهلت تعیین شده توسط اداره ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی، نسبت به انحلال شعبه یا نمایندگی و انجام امور تصفیه آن اقدام نمایند.

تبصره - شرکت‌هایی که مجوز فعالیت آن‌ها تمدید نمی‌شود، (۶) ماه مهلت دارند تا نسبت به انحلال شرکت ثبت شده و انجام امور تصفیه آن اقدام نمایند.

ماده ۷- شعبه شرکت‌های خارجی که نسبت به ثبت شعبه خود در ایران اقدام نموده و به فعالیت می‌پردازند، موظفند هر سال گزارش سالانه شرکت اصلی مشتمل بر گزارش‌های مالی حسابرسی شده توسط حسابرسان مستقل مقیم در کشور متبوع را به دستگاه ذیربط ارائه نمایند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 104 از 409

ماده ۸- کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی مشمول این آئین نامه موظفند گزارش فعالیت شعبه یا نمایندگی در ایران را همراه با صورت های مالی حسابرسی شده خود ظرف مدت ۴ ماه پس از پایان سال مالی به دستگاه های ذیربط ارسال دارند. حسابرسی مذکور تا زمانی که آئین نامه اجرایی (تبصره ۴) ماده واحده قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه ای حسابداران ذی صلاح به عنوان حسابدار رسمی مصوب ۱۳۷۲ اعلام نشده است، توسط سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی مورد قبول دستگاه ذیربط، که شرکای آن افراد حقیقی تأیید شده توسط اداره نظارت سازمان حسابرسی باشند، انجام می گیرد.

ماده ۹- اداره امور شعبه یا نمایندگی ثبت شده طبق این آئین نامه، باید توسط یک یا چند شخص حقیقی مقیم ایران انجام گیرد.

ماده ۱۰- به منظور برخورداری شرکت های خارجی از مزایای این آئین نامه و استمرار فعالیت آن ها، شرکت های خارجی که تا قبل از لازم الاجرا شدن این آئین نامه لطفاً استعلام شود که این آیین نامه بعد از سالها اکنون اجرایی شده یا نه، در ایران از طریق شعبه یا نمایندگی خود فعالیت می کرده اند مکلفند، اطلاعات و مدارک موضوع مواد ۳ و ۵ این آئین نامه را به دستگاه های ذیربط ارائه داده و وضعیت خود را با آئین نامه تطبیق دهند.

بستن حساب جاری

صاحب حساب یا وکیل وی می تواند درخواست بستن حساب جاری را به بانک ارائه نماید. در این صورت مسئولیت ناشی از وجود چک های در گردش بلامحل برعهده وی است.

مقررات و شرایط عمومی حساب جاری

۱- بانک صرفاً ملزم به پرداخت وجه چک، حداکثر تا میزان موجودی حساب جاری است. مشتری به موجب این قرارداد به بانک حق و اختیار بدون قید و شرط داد در صورت نبود وجه کافی در حساب جاری وی، از موجودی قابل برداشت دیگر حساب های ایشان (به استثنای حساب های مشترک با دیگر اشخاص) به ترتیب اولویت از سپرده جاری (برای اشخاص حقوقی)، قرض الحسنه پس انداز، سرمایه گذاری کوتاه مدت و سرمایه گذاری بلندمدت، در همان بانک برداشت و نسبت به تأمین وجه مورد نیاز برای پرداخت تمامی مبلغ چک و در صورت عدم کفایت، بخشی از وجه آن اقدام نماید.

تبصره ۱: در مورد حساب جاری مشترک در صورت نبود وجه کافی در حساب، بانک حق و اختیار دارد از موجودی قابل برداشت حساب های شخصی هر یک از صاحبان حساب مشترک (مطابق با مفاد برگ مقررات و شرایط حساب های سپرده قرض الحسنه جاری/ پس انداز و سپرده سرمایه گذاری بلندمدت و کوتاه مدت مشترک) و در صورتی که در قرارداد اشاره نشده باشد به صورت متناسباً در همان بانک برداشت و نسبت به تأمین وجه مورد نیاز برای پرداخت مبلغ چک اقدام نماید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 105 از 409

تبصره ۲: بانک حق دارد در برابر ارائه خدمات موضوع این بند، بنا به تشخیص خود کارمزد جداگانه محاسبه و رأساً از حساب مشتری برداشت نماید.

۲- بانک در موارد مشروحه ذیل، مجاز به پرداخت وجه چک نبوده و با درخواست دارنده چک موظف به صدور گواهی نامه عدم پرداخت است:

۱-۲- عدم کفایت موجودی حساب جاری

۲-۲- عدم انطباق امضای مندرج در چک با امضای معرفی شده توسط مشتری یا وکیل وی (در بادی نظر و در حد عرف بانکداری)؛

۳-۲- تشخیص هرگونه مغایرت در مندرجات چک در چارچوب قوانین و مقررات مربوط؛

۴-۲- صدور دستور عدم پرداخت وجه چک توسط مشتری یا ذی نفع یا قائم مقام قانونی وی در راستای مفاد ماده (۱۴) قانون صدور چک؛

۵-۲- بسته بودن حساب جاری یا انسداد بخشی از کل موجودی آن (به گونه ای که امکان پرداخت وجه چک به طور کامل میسر نباشد) به موجب قانون، دستور مراجع قضایی یا به درخواست مشتری؛

۶-۲- هرگونه قلم خوردگی و مخدوشی در متن چک (در صورت فقدان ظهرو نویسی مرتبط با تصحیح قلم خوردگی یا مخدوشی)؛

۷-۲- دیگر موارد به موجب قوانین و مقررات موضوعه.

تبصره ۱- چنانچه حساب جاری که عهده آن چک صادر شده است دارای موجودی کافی یا قابل برداشت نباشد، بانک می تواند در صورت درخواست دارنده چک، اقدام به پرداخت موجودی قابل برداشت نموده و برای باقی مانده آن، گواهی نامه عدم پرداخت (قسمتی) صادر نماید. چک مزبور نسبت به مبلغی که پرداخت نگردیده بی محل محسوب و گواهی نامه عدم پرداخت بانک در این مورد برای دارنده چک، جانشین اصل چک خواهد بود.

تبصره ۲: چنانچه با توجه به مقررات مربوط و موارد مشروحه مذکور، وجه چک از طرف بانک پرداخت نگردد، جواب گویی هرگونه ادعا یا دعوای احتمالی و جبران خسارت دارنده چک به عهده بانک نبوده و در تعهد صاحب حساب و صادرکننده چک خواهد بود.

۳- بانک هنگام پرداخت وجه چک دقت لازم را در صحت مندرجات و امضای صادرکننده خواهد نمود؛ با این حال در مورد جعل امضاء یا الحاق در مندرجات متن و ظهر چک، در صورتی که تشخیص آن در بادی نظر و حد عرف بانکداری ممکن نباشد و در ظاهر امضای چک طبق نمونه ای باشد که در هنگام افتتاح حساب به بانک معرفی شده، هیچ گونه مسئولیتی متوجه بانک نخواهد بود. همچنین بانک مسئولیتی نسبت به تقلب و الحاق در ظهر چک یا جعل امضای پشت نویسان نخواهد داشت، بدین ترتیب کلیه زیان ها و خسارتهایی که ممکن است در اثر تقلب و جعل در چک و برگ درخواست دسته چک یا گم کردن آن ها پیش آید، متوجه صاحب حساب خواهد بود.

صفحه 106 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۴- صاحب حساب باید نهایت دقت را در تحریر و تنظیم چک‌ها بنماید، به نحوی که تا حد امکان قلم‌بردن، الحاق، خراشیدن، تراشیدن و دیگر مصادیق جعل در مندرجات چک میسر نباشد، بدین منظور لازم است مبلغ چک و اعداد را طوری تحریر نماید که علاوه بر خوانا بودن، امکان قلم‌بردن، الحاق و... (حرف، کلمه، عدد و...) به آن مقدور نباشد. بدیهی است در غیراین صورت بانک هیچگونه مسئولیتی نسبت به پرداخت وجه چک نخواهد داشت.

۵- تاریخی که بعضی اشخاص از روی عادت ذیل امضاء می‌گذارند، جزو امضاء محسوب نخواهد شد.

۶- در مورد چک‌هایی که دارای ظهرنویسان متعدد است صرف ملاحظه بانک به اینکه ردیف پشت‌نویسی‌ها مرتب و کامل است، با احراز هویت آخرین امضاءکننده که چک را برای دریافت به بانک ارائه نموده است، کافی بوده و بانک هیچگونه مسئولیتی نسبت به احراز اصالت امضای دیگر پشت‌نویسان نخواهد داشت.

۷- صاحب حساب باید دسته‌چک‌هایی را که از طرف بانک به آن‌ها داده می‌شود حفظ نموده و چنانچه هر یک از برگ‌های چک گم شود یا به سرقت رود، صاحب حساب مکلف است وفق مقررات، بانک را بدون تأخیر، کتبی آگاه سازد و در صورتی که اطلاع ندهد و بانک وجه چک یا چک‌ها راپردازد هیچگونه مسئولیتی متوجه بانک نخواهد بود.

۸- صاحب حساب به موجب این قرارداد، مجوز ارایه سوابق و اطلاعات مربوط به چک‌های برگشتی رفع سوء اثر نشده و موجود در سامانه اطلاعاتی بانک مرکزی به اشخاص ثالث را به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تفویض و حق هرگونه اعتراض و ایرادی را در این مورد از خود سلب و ساقط نمود.

۹- اسناد، دفاتر، گزارش‌ها و همچنین عملیات الکترونیکی ضبط شده در فایل‌های سیستم رایانه‌ای بانک اعم از کاغذی یا الکترونیکی در مقابل صاحب حساب سند و دلیل معتبر است.

۱۰- صاحب حساب و قائم‌مقام وی مکلف است آخرین نشانی (محل کار و سکونت) و کد پستی و شماره‌های تلفن ثابت و همراه خود در هنگام افتتاح حساب و هرگونه تغییرات بعدی در اطلاعات یادشده را به قید فوریت و به صورت کتبی به بانک اعلام نماید.

۱۱- نشانی و کد پستی صاحب حساب موجود در سازمان ثبت احوال کشور (پایگاه اطلاعات جمعیتی کشور) یا سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و دیگر مراجع ذیصلاح، ملاک بانک برای ارسال ابلاغیه‌ها، مکاتبات، گواهی‌نامه عدم پرداخت و دیگر اسناد و مدارک مربوط خواهد بود.

۱۲- تحویل دسته‌چک به اشخاص دارای "سابقه چک برگشتی"، "بدهی غیرجاری" و "مشمولان" موضوع ماده (۷) قانون صدور چک و دیگر قوانین و مقرراتی که تحویل دسته‌چک را منع نموده باشد، ممنوع است.

۱۳- تحویل دسته‌چک به مشتری که حساب جاری وی به موجب دستور مرجع قضایی مسدود شده، مجاز نیست.

۱۴- تحویل دسته‌چک جدید منوط به بازگشت حداقل از برگه‌های آخرین دسته‌چک مشتری، اعم از صادر شده یا ابطال شده، به بانک خواهد بود. کنترل‌های مربوط به این موضوع تنها از طریق سامانه متمرکز بانک مرکزی اعمال می‌گردد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 107 از 409

۱۵- ارائه تصویر متن و ظهر چک صادره به صاحب حساب با تقاضای کتبی وی و پرداخت هزینه مربوط امکان پذیر است.

۱۶- پرداخت نقدی وجه چک ارزی تا سقف مجاز اعلام شده از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با توجه به منشاء آن و نوع ارز یکسان و متجانس براساس آخرین مقررات و دستورالعملها حسب مورد به شرح ذیل است:

۱-۱۶- پرداخت نقدی با رعایت مقررات این برگه و دیگر مقررات مربوط به میزان ارز نقدی واریز شده به حساب مربوط یا معادل آن به دیگر ارزهای جهان روا طبق دستورالعملهای ناظر و امکانات موجود بانک خواهد بود.

۲-۱۶- پرداخت نقدی در دیگر موارد با توجه به منشاء تأمین ارز به صورت معادل ریالی آن با نرخ تبدیل رسمی در روز تقاضا یا به ارز حساب یا دیگر ارزهای جهان روا بنا به مقررات و دستورالعملهای ابلاغی لازم الاتباع و تصمیم و تشخیص بانک و با رعایت دیگر قوانین و مقررات ارزی خواهد بود.

۱۷- در مورد عزل یا تغییر اختیارات وکیلی که به موجب وکالت نامه معتبر و قابل قبول بانک به وکالت از طرف دارنده حساب (موکل) تعیین و معرفی شده است و به موجب آن وکیل مجاز گردیده است به نام دارنده حساب (موکل) با بانک معاملاتی انجام دهد و از وجوه دارنده حساب (موکل) استفاده نماید. دارنده حساب (موکل) باید عزل یا تغییر اختیارات را کتبی (با اخذ رسید) به شعبه مربوط اطلاع دهد، وکیل نیز موظف است در صورت استعفا مراتب را کتبی به بانک اعلام نماید و مادامی که اطلاع کتبی دارنده حساب (موکل) و همچنین وکیل به شعبه بانک نرسیده باشد، بانک وکالت نامه را معتبر خواهد دانست ولو اینکه فسخ یا تغییر شرایط آن در دفاتر اسناد رسمی (درخصوص وکالت نامه های رسمی) به ثبت رسیده باشد.

۱۸- در صورت ورشکستگی یا انحلال بانک، بازپرداخت مانده حساب جاری مشتری مطابق مقررات صندوق ضمانت سپرده ها (موضوع بند الف ماده ۹۵ قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹ مجلس شورای اسلامی) با توجه به سپری شدن این برنامه، بررسی شود آیا در قوانین اخیر این مبحث بروزرسانی شده است؟ یا خیر و نیز اساسنامه آن (موضوع تصویب نامه شماره ۱۰۲۵۹۵/ت/۴۷۶۳۲ هـ مورخ ۹۰/۱۲/۱۰ هیئت محترم وزیران) و ضوابط و مقررات حاکم خواهد بود.

۱۹- حساب جاری علاوه بر موارد قانونی در هر موقع و موردی بنا به تصمیم یکی از طرفین (بانک یا مشتری) ممکن است بسته شود.

تبصره ۱: در مورد اشخاص حقوقی، بستن حساب با تقاضای کتبی کلیه صاحبان امضای مجاز امکان پذیر است.

تبصره ۲: در خصوص حساب های مشترک نیز بستن حساب منوط به درخواست کتبی کلیه صاحبان حساب (شرکا) است.

تبصره ۳: در صورت بستن حساب توسط مشتری کلیه مسئولیت های حقوقی و کیفری و... ناشی از این اقدام و عدم پرداخت وجه چک های در گردش یا تحویل نشده به بانک و پاسخگویی به هرگونه اعتراض و ادعای ذی نفع/ ذی نفعان این چک ها بر عهده مشتری بوده و بانک هیچگونه مسئولیتی در این خصوص نخواهد داشت.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 108 از 409

۲۰- در مورد حساب‌های جاری اشخاص حقوقی، ادعای عدم دخالت و یا سلب بعدی سمت و اختیارات از امضاءکننده یا امضاءکنندگان حساب در مورد چک‌هایی که عدم پرداخت آن‌ها مستند به عمل وی یا آنان باشد، مؤثر نیست. بدیهی است در صورت تغییر اعضای هیئت مدیره و صاحبان امضای مجاز، بانک چک‌هایی را که قبل از تاریخ تغییر امضاء یا امضاهای قبلی صادر شده، پرداخت خواهد نمود.

تبصره: شخص حقوقی موظف است انقضای مدت تصدی مدیران و نیز تغییرات در اعضای هیئت مدیره و صاحبان امضای مجاز را با ارائه مستندات مثبتی و قانونی کتبی به بانک اطلاع دهد در غیر این صورت بانک هیچگونه مسئولیتی در این خصوص نخواهد داشت.

۲۱- در خصوص حساب‌های جاری مشترک، مقررات و شرایط حساب‌های سپرده قرض‌الحسنه جاری/پس‌انداز و سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت و کوتاه مدت مشترک (نمونه ۱۲۴۲) که به رؤیت و امضای صاحبان حساب رسیده و جزء لاینفک این قرارداد نیز محسوب می‌گردد حاکم و مجری است.

تبصره: موجودی حساب جاری مشترک به نسبت سهمی که موقع افتتاح حساب یا در طی فعالیت حساب (طبق توافق) از طرف صاحبان حساب در فرم نمونه مزبور (۱۲۴۲) تعیین شده است، (بالسویه یا با سهم نامساوی) متعلق به صاحبان حساب خواهد بود و اگر در کارت مزبور سهم صاحبان حساب تعیین نشده باشد موجودی بالسویه به صاحبان حساب تعلق خواهد گرفت.

۲۲- چنانچه در مورد حساب‌های مشترک یکی از صاحبان حساب فوت نماید، مادام که اطلاع کتبی به شعبه بانک نرسیده باشد و چک‌های صادره عهده حساب مزبور پرداخت شود، هیچ‌گونه مسئولیتی متوجه بانک نخواهد بود، در ضمن پس از اطلاع از فوت صاحب حساب، بانک چک‌هایی را که صاحب حساب آن فوت کرده باشد، پرداخت نخواهد نمود. همچنین در صورت فوت صاحب حساب انفرادی نیز قاعده مذکور در ماده جاری و ساری خواهد بود.

۲۳- در صورت فوت یا حجر یا ورشکستگی هر یک از صاحبان حساب مشترک و اطلاع کتبی به شعبه افتتاح‌کننده حساب، همچنین در صورت وصول بازداشت نامه به شعبه برای بازداشت موجودی حساب، علیه هر یک از صاحبان حساب از مراجعی که قانوناً حق بازداشت اموال اشخاص را دارند، بانک حسب مورد حساب و یا موجودی را مسدود نموده و موجودی حساب را به نسبت سهمی که موقع افتتاح حساب (به شرح تبصره ماده ۲۱) توسط صاحبان حساب در فرم نمونه (۱۲۴۲) تعیین شده است تقسیم خواهد نمود که در این صورت سهم متوفی، محجور، ورشکسته و مدیون، حسب مورد به ورثه یا مراجع قانونی ذی صلاح پرداخت شده و سهم دیگری یا بقیه شرکا به حساب موقت در بانک منظور می‌گردد و بانک مراتب را به اطلاع صاحبان حساب خواهد رسانید، در ضمن به مانده این حساب سود تعلق نخواهد گرفت.

۲۴- در مورد تعیین سهم صاحبان حساب مشترک، موجودی حساب در تاریخ فوت یا حجر یا ورشکستگی ملاک احتساب خواهد بود. اما اگر تاریخ فوت یا حجر یا ورشکستگی، کتبی به بانک اعلام نگردیده باشد و بانک پرداختی نماید، هیچگونه مسئولیتی متوجه بانک نخواهد بود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 109 از 409

۲۵- مشتری (اشخاص حقیقی) به موجب این قرارداد اعلام نمود که فاقد هرگونه حساب جاری ریالی در بانک می باشد. بدیهی است چنانچه در هر مرحله، خلاف این امر اثبات گردد بانک حق دارد ضمن بستن حساب جاری مازاد (به اختیار و تشخیص خود)، وفق ضوابط و مقررات با مشتری برخورد نماید و مشتری حق هرگونه اعتراض و ادعایی را در خصوص اقدام بانک از خود سلب و ساقط نمود.

۲۶- در صورتی که اسنادی به هر عنوان به بانک واگذار گردد و پیش از وصول، وجوه آنها مورد استفاده دارنده حساب قرار گیرد و بنا به هر دلیل در سررسید وصول نشده و یا منجر به واخواست گردد و در اثر آن دارنده حساب به بانک بدهکار گردد، چون به علت تأخیر در تأدیه از تاریخ سررسید تا تاریخ تسویه کامل بدهی مبلغی بر ذمه دارنده حساب تعلق خواهد گرفت، از این رو دارنده حساب با امضای ذیل این مقررات قبول و تعهد نمود علاوه بر بدهی تأدیه نشده، جریمه تأخیر تأدیه، معادل بالاترین نرخ مصوب تسهیلات اعطایی در بخش خدمات در هر سال به علاوه نرخ خسارت تأخیر تأدیه در همان سال با توجه به زمان پرداخت نسبت به بدهی مذکور که بر حسب اوراق واگذاری به عهده گرفته و همچنین کلیه هزینه های واخواست و دادرسی و حق الوکاله را به بانک پرداخت نماید و به همین منظور دارنده حساب ضمن امضای این ورقه به طور غیرقابل برگشت و بدون قید و شرط به بانک اختیار داد که از تاریخ سررسید تا تاریخ تسویه کامل کل بدهی معادل مبلغ مورد تعهد از حساب های دارنده حساب برداشت یا به همان میزان از سایر دارایی های وی تملک نماید. اخذ مبلغ مقرر موضوع این ماده مانع تعقیب عملیات قانونی برای وصول سایر مطالبات بانک نخواهد شد.

۲۷- مانده کلیه حساب های جاری که به مدت یکسال فاقد گردش باشند به حساب مانده های مطالبه نشده منتقل شده از آن پس سالانه براساس مقررات و تعرفه های مصوب بانک مبلغی بابت هزینه های دفتری از حساب برداشت می گردد.

۲۸- در مواردی که بانک بنا به علی از قبیل خرابی تجهیزات کامپیوتری، سیستم پردازش داده ها، اختلال یا قطع خطوط ارتباط، رویدادها و وقایع غیرقابل اجتناب که خارج از اراده و کنترل بانک است و... و نیز هر موردی که بانک قادر به ارائه خدمات نباشد، مسئولیتی متوجه بانک نخواهد بود.

۲۸- صاحب حساب ضمن عقد خارج لازم و به طور غیرقابل برگشت به بانک اختیار داد که اگر بانک با هر عنوان اشتباهی یا ناحق وجوه یا ارقامی اضافه به حساب صاحب حساب منظور یا در محاسبه هر نوع اشتباهی نماید، مجاز است بدون انجام هیچگونه تشریفات اداری و قضایی نسبت به رفع اشتباه و برگشت از حساب وی اقدام نماید و چنانچه وجوه را قبلاً برداشت نموده باشد، بدینوسیله تعهد نمود که ظرف سه روز کاری پس از اخطار کتبی بانک، نسبت به استرداد وجه اقدام نماید. در غیر اینصورت علاوه بر استرداد اصل، وجه التزامی (معادل بالاترین نرخ سود تسهیلات اعطایی در بخش خدمات + ۶ درصد در سال) از تاریخ برداشت به بانک پرداخت نماید. تشخیص بانک در مورد وقوع اشتباه یا پرداخت بدون حق و لزوم برگشت از حساب، معتبر بوده و صاحب حساب حق هرگونه اعتراضی را در این خصوص از خود سلب نمود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 110 از 409

۳۰- صورت حساب مورد درخواست مشتری از طریق شعبه قابل دریافت است. چنانچه مشتری در مهلت مقرر پس از دریافت یا رؤیت صورت حساب در درگاه‌های مختلف الکترونیکی (شعبه، وبسایت بانک، ATM، دستگاه pos، ساتنا، پایا و...) به تراکنش‌های صورت حساب و مانده حساب خود اعتراضی ننماید، بانک چنین تلقی خواهد نمود که صورت حساب و مانده آن، مورد تصدیق دارنده‌ی حساب قرار گرفته و هرگونه اعتراض و ادعای مشتری پس از انقضای مهلت‌های مقرر در تبصره این بند مسموع نیست.

تبصره: مدت مقرر در این بند در خصوص دارندگان حساب جاری / نمایندگان ایشان (اعم از حقیقی یا حقوقی) مقیم داخل کشور یک ماه و برای دارندگان حساب‌های جاری مقیم خارج از کشور چهار ماه است. حساب‌های یادشده چنانچه دارای نماینده مقیم ایران باشد، مدت مقرر در صدر تبصره ملاک خواهد بود.

۳۱- بانک می‌تواند به تشخیص خود، کلیه وجوهی را که اشخاص در قالب استفاده از خدمات بانکی به نحو غیرمجاز از آن‌ها بهره‌مند شده‌اند و مکلف به استرداد وجوه مزبور و کلیه خسارات مربوط طبق مفاد قراردادهای تنظیمی هستند، از موجودی کلیه حساب‌های آنان و همچنین از هر نوع اعتبار، اسناد و اوراق اعم از ریالی و ارزی و از هر قسم مال و طلب مشارالیه‌م و افراد تحت ولایت آن‌ها نزد هر یک از واحدهای خود، راساً و بدون هیچگونه تشریفات برداشت نماید.

۳۲- بانک می‌تواند هر موقع تشخیص دهد در شرایط و مقررات حساب جاری (سیبا) تغییرات لازم را اعمال نماید. این تغییرات به نحو مقتضی به اطلاع صاحب / صاحبان حساب خواهد رسید و دارندگان حساب موظف به قبول، رعایت و اجرای آن هستند.

۳۳- مقررات و شرایط عمومی حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری (سیبا) جایگزین شرایط و مقررات ملی کارت نیست. چنانچه دارنده حساب سپرده قرض‌الحسنه (سیبا) از کارت به عنوان ابزار برداشت از حساب جاری خود استفاده نماید، باید شرایط و مقررات مربوط به ملی کارت را نیز امضاء نماید.

۳۴- حداقل موجودی برای افتتاح حساب جاری..... ریال است که حداقل هر دو سال یکبار توسط هیئت مدیره بانک مورد بازنگری قرار خواهد گرفت و در خصوص حساب جاری ارزی، تابع ضوابط و مقررات اعلامی از سوی بانک است.

۳۵- هزینه‌ی صدور دسته‌چک و کارمزد انسداد حساب، صدور گواهی‌نامه عدم پرداخت، رفع سوء اثر از آن‌ها و دیگر خدماتی که بنا به مورد به مشتری ارائه می‌شود، طبق ضوابط و مقررات مربوط توسط بانک تعیین و از وی اخذ می‌شود، بانک حق دارد این وجوه را راساً از حساب‌های مشتری برداشت نماید و مشتری حق هرگونه اعتراضی را در این خصوص از خود سلب و ساقط نمود.

۳۶- بانک برای وصول هر نوع طلب و خسارات ناشی از معاملات خود حق دارد از هر نوع اعتبارات و اوراق اعم از ارزی و ریالی و موجودی‌های ارزی و ریالی و هر نوع سپرده و غیره و هر قسم مال و طلب مشتری همچنین شخص

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 111 از 409

یا اشخاص تحت ولایت او نزد خود به هر عنوان که باشد، بدون هیچگونه تشریفاتی راساً تهاتر و برداشت نموده و بنا به نظر و تشخیص خود، بابت هر نوع طلب خود از مشتری که بخواهد محسوب دارد و در صورت عدم تکافو، بقیه طلب خود را از وی مطالبه و دریافت دارد و مشتری حق هرگونه اعتراض و گفت‌وگویی را به هر عنوان که باشد، از خود سلب و ساقط نمود.

۳۷- در صورتی که بخشی یا تمام موجودی حساب مشتری توسط مراجع ذیصلاح قانونی توقیف، بازداشت یا برداشت گردد، بانک هیچگونه مسئولیتی در مقابل نداشته و پیگیری امور مربوط به این موضوع بر عهده مشتری است.

۳۸- با توجه به قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۸۷ مجلس شورای اسلامی، مشتری از دستورالعمل شناسایی و تعیین تکلیف حساب‌های مطالبه نشده و مازاد ریالی مصوب شورای پول و اعتبار (ابلاغی به موجب بخشنامه بانک مرکزی ج.ا.ا) که در وبسایت بانک مرکزی ج.ا.ا منتشر گردیده، اطلاع حاصل نموده است. بر این اساس در صورت عدم گردش مالی حساب یا عدم تعیین تکلیف توسط مشتری، ظرف مدت‌های مقرر در دستورالعمل مذکور، حسب ضوابط و مقررات ابلاغی با مانده حساب برخورد خواهد شد.

۳۹- این قرارداد در هر زمان از قوانین و مقررات جاری آن زمان تبعیت می‌نماید.

مندرجات فوق مشتمل بر ۳۹ بند توسط اینجانب / شرکت ----- به شماره شناسنامه/ثبت ----- محل صدور/ثبت ----- کد ملی/شناسه ملی / شماره اقتصادی ----- در تاریخ ----- به دقت مطالعه و مورد قبول واقع گردید و با علم و اطلاع کامل از مفاد دستورالعمل حساب جاری و قانون صدور چک و اصلاحیه‌های آن و قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶ و آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی و سایر مقررات و ضوابط حاکم مبادرت به افتتاح حساب نموده و متعهد و ملتزم به رعایت کامل مفاد مقررات موصوف می‌باشم.

تاریخ: ----- ماه یک‌هزار و چهارصد ----- شمسی

نام و نام خانوادگی -----

نام و نام خانوادگی -----

نام و نام خانوادگی -----

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 112 از 409

۳-۴- چک

در قانون تجارت از اسناد تجاری با عنوان ویژه‌ای بیان و تعریف نشده، بلکه در باب چهارم به عنوان: برات، فته طلب و چک به ذکر مواد قانونی پرداخته که خود مبین قصد قانون‌گذار برای وضع مقرراتی برای عمده‌ترین اسناد تجاری معمول و متداول بوده‌است. چک پس از گسترش عملیات بانکی یکی از مهم‌ترین اسناد دریافت و پرداخت وجه شناخته شده و پس از برات و سفته تجاری، جانشین پول نقد گردیده است.

فواید و اهمیت چک ناشی از امتیازاتی است که قانون تجارت یا قانون خاصی به آن داده یا می‌دهد تا بهترین وسیله سهولت مبادله پولی از فردی به فرد دیگر باشد. از نظر سیاست پولی و بانکی هر کشور، حجم چک‌های در گردش و نیز پذیرش عام آن که مبتنی بر اطمینان و اعتماد به روابط پولی است، همیشه مورد توجه و مطالعه بوده و از همین‌رو برای استحکام بخشیدن به مقبولیت آن، دولت‌ها کوشش زیادی با تحدید^۱ و تحصیر^۲ حساب‌ها و ضمانت اجرا برای صدور چک‌های بی‌محل نموده‌اند که تعمق و بررسی در آن گویای وضع اقتصادی کشور است.

کلمه چک (بافتحه) یا چک (باکسره) در زبان فارسی به معنای مواجب، قبالة خانه، باغ، منشور و فرمان است.

تعریف چک

ماده ۳۱۰ قانون تجارت: چک نوشته‌ای است که به موجب آن صادرکننده وجوهی را که نزد محال‌علیه دارد، کلاً یا بعضاً مسترد یا به دیگری واگذار می‌نماید.

بنابراین تعریف، چک سند^۳ انتقال وجه است و در هر چک حداقل سه نفر نقش دارند، کسی که چک را صادر می‌کند، کسی که چک عهده او صادر می‌شود یعنی در نزد او مقداری وجه موجود است (بانک) و سرانجام کسی که وجه چک را دریافت می‌نماید (ذی‌نفع).

^۱ تحدید: تعیین حد و کرانه چیزی

^۲ تحصیر: مشخص نمودن حصر چیزی

^۳ سند: نوشته‌ای است که در مقام دعوی و یا دفاع قابل استناد باشد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 113 از 409

با قبول این تعریف قانونی، می‌توان گفت که فرم مخصوصی برای نوشتن چک لازم نبوده و با هر تقاضای کتبی که دارنده حساب (صادرکننده چک) از نگاه‌دارنده وجه (بانک) برای انتقال و پرداخت وجه بنماید، قابل قبول است. اما می‌توان این موضوع را با این توضیح رد نمود که چون بانک به هنگام افتتاح حساب جاری و قبول وجه از شخص، وسیله انتقال خاصی بر طبق قرارداد حساب جاری که همان اوراق چک باشد به بازکننده حساب می‌سپارد، به عبارتی بین طرف‌ها مقرر می‌شود که استرداد و انتقال وجه (به طور خاص) نیز به وسیله همان اوراق (دسته‌چک) باشد که بانک‌ها برای انتقال و بازپرداخت وجه در اختیار مشتریان گذارده‌اند و قانون مالیات‌های مستقیم هم ابطال مبلغ معین تمبر را پیش از تحویل دسته‌چک از طرف بانک بر روی برگ چک تأکید نموده است. پس چک (اوراق تهیه شده در بانک) تنها وسیله انتقال وجه است، خواه دریافت‌کننده وجه، خود صاحب حساب یا هر شخص دیگری باشد.

باتوضیحی که داده شد، بهتر است چک را به این نحو تعریف نماییم که: چک وسیله استرداد و انتقال وجه تودیع شده یا استفاده از اعتبار مصوب و موجود در یکی از بانک‌های قانونی است که معمولاً با استفاده از برگ‌های ویژه‌ای که بانک‌های محال‌علیه قبلاً در اختیار دارندگان حساب جاری گذارده‌اند به عمل می‌آید.

شرایط ظاهری چک صیادی

- اندازه‌ی این چک‌ها ۱۷۰ mm در ۸۵ mm است.
- رنگ چک‌های صیادی جدید بنفش‌رنگ است.
- در چک‌های صیادی لوگوی اختصاصی بانک صادرکننده درج شده است.
- همه‌ی چک‌های صیادی شناسه‌ی ۱۶ رقمی دارند.
- همه‌ی چک‌های صیادی دارای یک عبارت تأکیدی هستند: کارسازی این چک منوط به ثبت صدور، دریافت و انتقال آن در سامانه صیاد است.
- در پشت چک QR کدی قرار دارد که با اسکن آن، اعتبار صادرکننده‌ی چک‌های صیادی قابل استعلام است.

- واژه‌ی "چک" در متن هر چک نوشته شده باشد.
- عبارت تمبر مالیاتی.
- تاریخ صدور چک با حروف و عدد. اگر با حروف نوشته شود امکان الحاق یا جعل عددی، ناممکن است.
- نام و آرم بانک محال‌علیه.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 114 از 409

- نام شعبه بانک محال علیه که محل پرداخت وجه چک است.
- برای کنترل و گردش چک‌ها و شمارش تعداد برگ آنها، هر برگ چک دارای شماره ردیف و سری مختلف است.
- شناسه صیادی
- بارکد
- مبلغ چک باید بر روی این خط با حروف نوشته شود به طوری که پس از کلمه مبلغ، فضایی برای الحاق حروف نباشد.
- نام و کد ملی یا شناسه ملی گیرنده چک
- محل امضای صاحب حساب.
- مبلغ چک که باید به صورت عددی در این جا نوشته شود. لازم است سمت راست عدد با خط تیره بسته و ارقام را از سمت راست، سه رقم سه رقم جدا نمود و طوری آخرین رقم در سمت چپ پایان پذیرد که امکان افزایش عددی در سمت چپ نباشد.
- نام و نام خانوادگی دارنده حساب جاری، طبق قانون صدور چک از طرف بانک باید بر روی هر برگ چک نوشته شود.
- کد ملی یا شناسه ملی صاحب حساب
- شماره شبای جاری دارنده حساب.

شرایط درستی چک

ماده ۳۱۱ قانون تجارت: در چک باید محل و تاریخ صدور، قید شده و به امضای صادرکننده برسد. پرداخت وجه چک نباید وعده داشته باشد. پس محل صدور و تاریخ صدور امضای صادرکننده و همچنین به رویت بودن چک از شرایط اساسی چک است. اما قبول ماهیت صدور چک یعنی استرداد وجه (پرداخت وجه چک نباید...) خود نشان دهنده لزوم ذکر مبلغ در چک است. اکنون می توان شرایط صحت چک را به شکل زیر خلاصه نمود:

الف- محل صدور

ب- تاریخ صدور

پ- امضای صادرکننده چک

ت- مبلغ چک

ث- ثبت در سامانه صیاد

پس با فقدان هریک از شرایط و مندرجات یادشده، چک صادره فاقد ارزش قانونی بوده و از طرف بانک به علت فقدان شرایط، برگشت داده می شود.

الف- محل صدور: امکان دارد محل صدور چک با محل پرداخت وجه آن، یکی باشد یا متفاوت، بنابراین در قانون

صفحه 115 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

تجارت بعد مسافت از محل صدور چک تا محل پرداخت آن را در نظر گرفته و این مطلب در ماده ۳۱۵ می‌گوید: اگر چک در همان مکانی که صادر شده است باید تأدیه گردد، دارنده چک باید طی پانزده روز از تاریخ صدور، وجه آن را مطالبه کند و اگر از یک نقطه به نقطه دیگر ایران صادر شده باشد، باید ظرف چهل و پنج روز از تاریخ صدور، چک مطالبه شود.

ب- امضای صادرکننده چک: امضای صادرکننده باید با نمونه امضای معرفی شده بانک مطابقت داشته باشد.

پ- مبلغ چک: مبلغ چک می‌باید به صورت خوانا و بدون مغایرت مبالغ عددی و حروفی در محل مخصوص خود تحریر شده باشد.

ت- ثبت در سامانه صیاد: بر اساس مفاد ماده (۲۱) مکرر قانون صدور چک، صادرکننده ملزم به ثبت اطلاعات چک در سامانه صیاد است و در صورتی که مالکیت آن‌ها در سامانه یادشده ثبت نشده باشد مشمول قانون صدور چک نبوده و بانک‌ها مکلفاند از پرداخت وجه آن‌ها به مدت ۷ روز خودداری نمایند.

دارنده چک بی‌محل می‌تواند با انتخاب یکی از طرق ذیل وجه چک را مورد مطالبه قرار دهد:

الف- صدور اجرائیه از طریق اجرای ثبت با اخذ گواهی عدم پرداخت که در آن تطابق امضای صادرکننده چک توسط بانک گواهی شده باشد.

ب- مراجعه به پشت‌نویس یا پشت‌نویسان در مدت قانونی.

پ- شکایت کیفری به دادسرا و تسلیم دادخواست مطالبه وجه.

تعقیب کیفری چک

وجود محل (نقد یا اعتبار قابل استفاده) الزام قانونی است و در صورتی که چک به هر علتی از طرف بانک برگشت شود، صادرکننده چک علاوه بر مسئولیت مدنی، مسئولیت کیفری نیز خواهد داشت.

به‌تازگی به جهت استحکام بخشیدن به مبانی حقوقی چک و جلوگیری از صدور چک‌های بی‌محل، مقرراتی دقیق‌تر و ضمانت اجرایی درست‌تر پیش‌بینی گردیده که با اصلاحات آن مورد عمل و اجرا است. در این باب، قانون، مجازات تخلف از ماده ۳ قانون صدور چک را، به حبس تعزیری ۱ از شش ماه تا دو سال و بر حسب مورد جزای نقدی معادل یک‌چهارم وجه چک یا یک‌چهارم کسر موجودی پیش‌بینی نموده است.

۱- تعزیر: در لغت به معنی نکوهش و سرزنش کردن بوده و عبارت است از مجازات جرمی که قانون آن جرم را مستوجب حد* ندانسته باشد.

*حد: در لغت به معنی بند و منع است و در اصطلاح مجازات مصرح در قانون جزا است. این مجازات بدنی بوده و حداقل و حداکثر ندارد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 116 از 409

در شرایط ذیل شکایت کیفری چک، علیه صادرکننده پذیرفته نمی‌شود:

طبق ماده ۱۱ قانون صدور چک:

- ۱- «... در صورتی که دارنده چک تا شش ماه از تاریخ صدور چک برای وصول آن به بانک مراجعه نکند یا ظرف شش ماه از تاریخ صدور گواهی عدم پرداخت شکایت ننماید، دیگر حق شکایت کیفری نخواهد داشت...»
- ۲- «... کسی که چک پس از برگشت از بانک به وی منتقل گردیده، حق شکایت کیفری نخواهد داشت مگر آنکه انتقال قهری باشد...». (مثل ارث)
- ۳- «... هرگاه بعد از شکایت کیفری، شاکی چک را به دیگری انتقال دهد و یا حقوق خود را نسبت به چک به هر نحو به دیگری واگذار نماید، تعقیب کیفری موقوف خواهد شد...»

طبق ماده ۱۳ قانون صدور چک، موارد ذکر شده در ماده مذکور نیز قابلیت تعقیب کیفری نخواهد داشت.

چک در وجه شخص معین با قید حواله کرد / بدون قید حواله کرد: با عنایت به اصلاحات صورت گرفته در قانون صدور چک در سال ۱۳۹۷ و ۱۴۰۰، در هر حال هویت ذی‌نفع چک باید مشخص و درج مشخصات وی در سامانه صیاد الزامی است. ضمن اینکه انتقال آن هم در هر حال نیازمند ثبت در سامانه است و خط زدن عبارت «حواله کرد» خللی به حقوق دارنده چک در انتقال آن به دیگری وارد نمی‌کند. (برگرفته از تبصره ۱ ماده ۲۱ مکرر قانون صدور چک)

صدور گواهینامه عدم پرداخت تمام یا بخشی از وجه چک

هرگاه وجه چک به علتی از علل مندرج در ماده ۳ قانون صدور چک پرداخت نگردد. بانک مکلف است در برگ مخصوصی که مشخصات چک، هویت و نشانی کامل صادرکننده در آن ذکر شده باشد، علت یا علل عدم پرداخت را صریحاً قید و آن را امضاء و مهر نموده و به دارنده‌ی چک تسلیم نماید. در برگ مزبور مطابقت امضای صادرکننده با نمونه امضای موجود در بانک در حدود عرف بانکداری یا عدم مطابقت آن از طرف بانک تصدیق می‌شود. بانک مکلف است برای اطلاع صادرکننده چک فوری نسخه‌ای از گواهی‌نامه را به آخرین نشانی صاحب حساب که در بانک موجود است ارسال دارد. در برگ مزبور باید نام و نام خانوادگی و نشانی کامل دارنده چک نیز قید گردد.

در صورتی که موجودی حساب صادرکننده چک نزد بانک کمتر از مبلغ چک باشد، به تقاضای دارنده‌ی چک، بانک مکلف است مبلغ موجود در حساب را به دارنده چک بپردازد و دارنده‌ی چک با قید مبلغ دریافت شده، در پشت چک و تسلیم آن به بانک، گواهینامه عدم پرداخت مشتمل بر مشخصات چک و کسری مبلغ چک را همراه با کد رهگیری از بانک دریافت می‌نماید. چک مزبور نسبت به مبلغی که پرداخت نگردیده، بی‌محل محسوب و گواهی‌نامه بانک در این مورد برای دارنده‌ی چک جانشین اصل چک خواهد بود. در مورد این امر نیز بانک مکلف است اعلامیه مذکور در ماده قبل را برای صاحب حساب ارسال نماید.

شعب پس از صدور گواهینامه عدم پرداخت چک موظف‌اند طبق تعرفه، کارمزد مربوط را از حساب دارای برگشتی، کسر نمایند. در صورتی که حساب موجودی نداشته یا موجودی آن کمتر از کارمزد مربوط باشد، تا میزان موجودی برداشت نموده و در صورتی که بعداً وجهی به حساب مذکور واریز شود، شعبه موظف است در ابتدا نسبت به برداشت

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 117 از 409

کارمزد مربوط به چک برگشتی به میزان بدهی مشتری از این بابت اقدام نماید.

حساب‌های درگیر و چگونگی رفع سوء اثر چک‌های برگشتی

به موجب دستورالعمل شماره ۳۵/۱۸۵۹ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۳ اداره نظارت بر امور بانک‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تکلیف قانونی بانک در مورد افتتاح حساب جاری و حساب جاری درگیر به شرح ذیل است:

- ۱- بانک، حساب جاری اشخاصی را که مبادرت به صدور یک فقره چک بلامحل بنمایند و بنا به تقاضای دارنده چک منجر به صدور گواهی‌نامه عدم پرداخت به علت فقدان موجودی و یا کسر موجودی شود، تحت عنوان حساب جاری درگیر تلقی و از اعطای دسته‌چک جدید به صاحبان این قبیل حساب‌ها خودداری می‌نماید.
- ۲- با صدور گواهی‌نامه عدم پرداخت کلیه حساب‌های صاحب حساب درگیر، به‌طور خودکار نزد شبکه بانکی مسدود شده و پس از تأمین وجه نسبت به رفع مسدودی بطور سیستمی اقدام خواهد شد. دریافت دسته‌چک جدید، فقط در صورت رفع سوء اثر یا تأمین وجه چک برگشت شده امکان‌پذیر خواهد بود.

شرایط رفع سوء اثر از سوابق چک‌های برگشتی

الف- وجه چک از حساب جاری صادرکننده توسط بانک، طی چک برگشتی، پرداخت شده باشد.

ب- لاشه چک به بانک ارائه شود.

پ- رضایت‌نامه دارنده‌ی چک که مشخصات آن با مندرجات موجود در گواهی‌نامه عدم پرداخت چک مطابقت کامل داشته و امضای آن توسط دفاتر اسناد رسمی گواهی شده باشد. چنانچه ذی‌نفع چک شخص حقوقی دولتی یا نهاد عمومی غیردولتی باشد، می‌تواند با ارائه نامه رسمی خود، رضایتش را اعلام نموده و بانک با دریافت رضایت‌نامه مزبور، نسبت به رفع سوء اثر از چک مورد نظر و ابطال آن اقدام نماید.

ت- هرگاه صادرکننده چک قادر به ارائه لاشه چک یا رضایت‌نامه ذی‌نفع (کسی که گواهی‌نامه عدم پرداخت چک به نام وی صادر شده است) به بانک نیست و در صورتی که:

۱- حساب جاری مشتری نزد شعبه مفتوح باشد،

۲- حساب جاری مشتری توسط مراجع قضایی مسدود نشده باشد؛

مشتری می‌تواند معادل وجه چک یا چک‌های برگشتی را به حساب جاری خود واریز و از شعبه به صورت کتبی درخواست نماید که مبالغ واریزی مورد بحث برای پرداخت وجه چک‌های برگشتی نزد شعبه مسدود شود و تا تعیین تکلیف قطعی چک یا حداکثر به مدت ۱۲ ماه به هر عنوان قابل برداشت نباشد. در این مورد شعبه ظرف مدت پنج روز کاری موظف است مراتب تأمین وجه را به اطلاع شخصی که گواهی‌نامه عدم پرداخت به نام او صادر گردیده است، اعلام نماید.

صفحه 118 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ث- ارائه حکم قضایی مبنی بر رفع سوء اثر از سوابق چک برگشتی،

ج- انقضای مدت نگهداری سوابق چک برگشتی به مدت سه سال از تاریخ صدور گواهی نامه عدم پرداخت به شرط عدم تشکیل پرونده کیفری یا حقوقی.

قانون صدور چک

مصوب ۱۳۵۵/۰۴/۱۶ با اصلاحات و الحاقات بعدی

لایحه اصلاح قانون صدور چک پس از تصویب نهایی مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۷۲/۸/۱۱ و تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۲/۹/۱۶، همراه با اصلاحیه مصوب ۱۳۸۲/۶/۲ مجلس شورای اسلامی در سراسر کشور لازم الاجرا گردید، که مشروح آن چنین است:

ماده ۱- انواع چک عبارت است از:

۱- چک عادی: چکی است که اشخاص عهده بانکها به حساب جاری خود صادر و دارنده آن تضمینی جز اعتبار صادرکننده آن ندارد.

۲- چک تأییدشده: چکی است که اشخاص عهده بانکها به حساب جاری خود، صادر و توسط بانک محال علیه، پرداخت وجه آن تأیید می شود.

۳- چک تضمین شده: چکی است که توسط بانک به عهده همان بانک و به درخواست مشتری صادر و پرداخت وجه آن توسط بانک تضمین می شود.

۴- چک مسافرتی: چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هر یک از شعب آن بانک یا توسط نمایندگان و کارگزاران آن پرداخت می گردد.

ماده ۲- چکهای صادره عهده بانکهایی که طبق قوانین ایران در داخل کشور دایر شده یا می شوند، همچنین شعب آنها در خارج از کشور است، در حکم اسناد لازم الاجرا است و دارنده چک در صورت مراجعه به بانک وعدم دریافت تمام یا قسمتی از وجه آن به علت نبودن محل و یا به هر علت دیگری که منتهی به برگشت چک و عدم پرداخت گردد، می تواند طبق قوانین و آیین نامه های مربوط به اجرای اسناد رسمی، وجه چک یا باقیمانده آن را از صادرکننده وصول نماید. برای صدور اجرائیه، دارنده چک باید، عین چک و گواهی نامه مذکور در ماده ۴ و یا گواهی نامه مندرج در ماده ۵ را به اجرای ثبت اسناد محل تسلیم نماید.

اجرای ثبت در صورتی دستور اجرا صادر می کند که مطابقت امضای چک با نمونه امضای صادرکننده در بانک از طرف بانک گواهی شده باشد.

دارنده چک اعم است از: کسی که چک در وجه او صادر گردیده یا به نام او پشت نویسی شده یا حامل چک (در مورد چکهای در وجه حامل) یا قائم مقام قانونی آنان.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 119 از 409

تبصره: دارنده چک می‌تواند محکومیت صادرکننده را نسبت به پرداخت کلیه خسارات و هزینه‌های وارد شده که مستقیم و به‌طور متعارف در جهت وصول طلب خود، از ناحیه وی متحمل شده است، اعم از آنکه قبل از صدور حکم و یا پس از آن باشد از دادگاه تقاضا نماید. در صورتی که دارنده چک جبران خسارت و هزینه‌های مزبور را پس از صدور حکم درخواست کند، باید درخواست خود را به همان دادگاه صادرکننده حکم تقدیم نماید.^۱

ماده ۳- صادرکننده چک باید در تاریخ مندرج در آن، معادل مبلغ مذکور در بانک محال‌علیه وجه نقد داشته باشد و نباید تمام یا قسمتی از وجهی را که به اعتبار آن چک صادر کرده به صورتی از بانک خارج نماید یا دستور عدم پرداخت وجه چک را بدهد و نیز نباید چک را به صورتی تنظیم نماید که بانک به عللی از قبیل عدم مطابقت امضاء یا قلم‌خوردگی در متن چک یا اختلاف در مندرجات چک و امثال آن، از پرداخت وجه چک خودداری نماید.

هرگاه در متن چک شرطی برای پرداخت ذکر شده باشد، بانک به آن شرط ترتیب‌ناخواهد داد.

ماده ۳ مکرر- چک فقط در تاریخ مندرج در آن یا پس از تاریخ مذکور، قابل وصول از بانک خواهد بود.

ماده ۴- هرگاه وجه چک به علتی از علل مندرج در ماده ۳ پرداخت نگردد، بانک مکلف است در برگ مخصوصی که مشخصات چک و هویت و نشانی کامل صادرکننده در آن ذکر شده باشد، علت یا علل عدم پرداخت را صریحاً قید و آن را امضاء و مهر نموده و به دارنده چک تسلیم نماید.

در برگ مزبور باید مطابقت امضای صادرکننده با نمونه امضای موجود در بانک (در حدود عرف بانکداری) یا عدم مطابقت آن از طرف بانک تصدیق شود.

بانک مکلف است، به منظور اطلاع صادرکننده چک فوری نسخه دوم این برگ را به آخرین نشانی صاحب حساب، که در بانک موجود است، ارسال دارد.

در برگ مزبور باید نام و نام خانوادگی و نشانی کامل دارنده چک نیز قید گردد.

ماده ۵- در صورتی که موجودی حساب صادرکننده چک نزد بانک، کمتر از مبلغ چک باشد به تقضای دارنده چک، بانک مکلف است مبلغ موجود در حساب را به دارنده چک بپردازد و دارنده چک با قید مبلغ دریافت شده در پشت چک و تسلیم آن به بانک، گواهی‌نامه مشتمل بر مشخصات چک و مبلغی که پرداخت شده، از بانک دریافت نماید. چک مزبور نسبت به مبلغی که پرداخت نگردیده بی‌محل محسوب و گواهی‌نامه بانک در این مورد برای دارنده چک جانشین اصل چک خواهد بود.

در مورد این ماده نیز بانک مکلف است اعلامیه مذکور در ماده قبل را برای صاحب حساب ارسال نماید.

ماده ۶- بانک‌ها مکلفند بر روی هر برگ چک، نام و نام خانوادگی صاحب حساب را قید نمایند.

^۱ مصوب ۱۳۷۶/۳/۱۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 120 از 409

ماده ۷- هرکس مرتکب بزه صدور چک بلامحل گردد به شرح ذیل محکوم خواهد شد:

الف- چنانچه مبلغ مندرج در متن چک کمتر از ده میلیون (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال باشد به حبس تا حداکثر شش ماه محکوم خواهد شد.

ب- چنانچه مبلغ مندرج در متن چک از ده میلیون (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال باشد، به شش ماه تا یک سال حبس محکوم خواهد شد.

پ- چنانچه مبلغ مندرج در متن چک از پنجاه میلیون (۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال بیشتر باشد به حبس از یک سال تا دو سال و ممنوعیت از داشتن دسته چک به مدت دو سال محکوم خواهد شد و در صورتی که صادرکننده چک اقدام به اصدار ۱ چکهای بلامحل نموده باشد، مجموع مبالغ مندرج در متون چکها ملاک عمل خواهد بود.

تبصره- این مجازاتها شامل مواردی که ثابت شود چکهای بلامحل بابت معاملات نامشروع و یا بهره ربوی صادر شده، نیست.

ماده ۸- چکهایی که در ایران عهده بانکهای واقع در خارج کشور صادر شده و منتهی به گواهی عدم پرداخت شده باشند، از لحاظ کیفری مشمول مقررات این قانون خواهند بود.

ماده ۹- در صورتی که صادرکننده چک قبل از تاریخ شکایت کیفری، وجه چک را نقداً به دارنده آن پرداخته یا با موافقت شاکی خصوصی ترتیبی برای پرداخت آن داده باشد، یا موجبات پرداخت آن را در بانک محال علیه فراهم نماید قابل تعقیب کیفری نیست.

در مورد اخیر، بانک مذکور مکلف است تا میزان وجه چک، حساب صادرکننده را مسدود نماید و به محض مراجعه دارنده و تسلیم چک وجه آن را بپردازد.

ماده ۱۰- هرکس با علم به بسته بودن حساب بانکی خود مبادرت به صدور چک نماید، عمل وی در حکم صدور چک بی محل خواهد بود و به حداکثر مجازات مندرج در ماده ۷ محکوم خواهد شد و مجازات تعیین شده غیرقابل تعلیق است.

ماده ۱۱- جرائم مذکور در این قانون بدون شکایت دارنده چک، قابل تعقیب نیست و در صورتی که دارنده چک تا شش ماه از تاریخ صدور چک برای وصول آن به بانک مراجعه نکند، یا ظرف شش ماه از تاریخ صدور گواهی عدم پرداخت، شکایت ننماید دیگر حق شکایت کیفری نخواهد داشت.

منظور از دارنده چک در این ماده شخصی است که برای نخستین بار چک را به بانک ارائه داده است. برای تشخیص این که چه کسی نخستین بار برای وصول وجه چک به بانک مراجعه کرده است، بانکها مکلفند به محض مراجعه دارنده چک، هویت کامل و دقیق او را در پشت چک با ذکر تاریخ قید نمایند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 121 از 409

کسی که چک، پس از برگشت از بانک به وی منتقل گردیده حق شکایت کیفری نخواهد داشت، مگر آنکه انتقال قهری باشد. در صورتی که دارنده چک بخواهد چک را به وسیله شخص دیگری به نمایندگی از طرف خود وصول کند و حق شکایت کیفری او در صورت بی محل بودن چک محفوظ باشد، باید هویت و نشانی خود را با تصریح نمایندگی شخص مذکور در ظهر چک قید نماید. در این صورت بانک اعلامیه مذکور در ماده ۴ و ۵ را به نام صاحب چک صادر می کند و حق شکایت کیفری او محفوظ خواهد بود.

تبصره - هرگاه بعد از شکایت کیفری، شاکی چک را به دیگری انتقال دهد یا حقوق خود را نسبت به چک به هرنحو به دیگری واگذار نماید، تعقیب کیفری موقوف خواهد شد.

ماده ۱۲ - هرگاه قبل از صدور حکم قطعی، شاکی گذشت نماید و یا این که متهم، وجه چک و خسارات تأخیر تأدیه را نقداً به دارنده آن پرداخت نماید، یا موجبات پرداخت وجه چک و خسارات مذکور را (از تاریخ ارائه چک به بانک) فراهم کند یا در صندوق دادگستری یا اجرای ثبت تودیع نماید، مرجع رسیدگی، قرار موقوفی تعقیب صادر خواهد کرد. صدور قرار موقوفی تعقیب در دادگاه کیفری مانع از آن نیست که آن دادگاه نسبت به سایر خسارات مورد مطالبه، رسیدگی و حکم صادر نکند.

هرگاه پس از صدور حکم قطعی، شاکی گذشت کند یا این که محکوم علیه به ترتیب یادشده موجبات پرداخت وجه چک و خسارات تأخیر تأدیه و دیگر خسارات مندرج در حکم را فراهم نماید، اجرای حکم موقوف می شود و محکوم علیه فقط ملزم به پرداخت مبلغی معادل یک سوم جزای نقدی مقرر در حکم خواهد بود که به دستور دادستان به نفع دولت وصول خواهد شد.

تبصره - میزان خسارت و نحوه احتساب آن بر مبنای قانون الحاق یک تبصره به ماده (۳) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک - مصوب ۱۳۷۶/۳/۱۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام - خواهد بود.

ماده ۱۳ - در موارد زیر صادرکننده چک قابل تعقیب کیفری نیست:

الف - در صورتی که ثابت شود، چک سفید امضاء داده شده است.

ب - هرگاه در متن چک، وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی شده باشد.

پ - چنانچه در متن چک قیدشده باشد که چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است.

ت - هرگاه بدون قید در متن چک ثابت شود که وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی بوده یا چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است.

ث - در صورتی که ثابت گردد، چک بدون تاریخ صادر شده یا تاریخ واقعی صدور چک، مقدم بر تاریخ مندرج در متن چک باشد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 122 از 409

ماده ۱۴- صادرکننده چک یا ذی‌نفع یا قائم مقام قانونی آن‌ها با تصریح به این‌که چک مفقود یا سرقت یا جعل شده و یا از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا جرائم دیگری تحصیل گردیده، می‌تواند کتباً دستور عدم پرداخت وجه چک را به بانک بدهد. بانک پس از احراز هویت دستوردهنده از پرداخت وجه آن خودداری خواهد کرد و در صورت ارائه چک بانک گواهی عدم پرداخت را با ذکر علت اعلام شده صادر و تسلیم می‌نماید.

دارنده چک می‌تواند علیه کسی که دستور عدم پرداخت داده شکایت کند و هرگاه خلاف ادعایی که موجب عدم پرداخت شده، ثابت گردد دستوردهنده علاوه بر مجازات مقرر در ماده ۷ این قانون به پرداخت کلیه خسارات وارده به دارنده چک محکوم خواهد شد.

در موردی که دستور عدم پرداخت مطابق این ماده صادر می‌شود، بانک مکلف است وجه چک را تا تعیین تکلیف آن در مرجع رسیدگی یا انصراف دستوردهنده در حساب مسدودی نگهداری نماید.^۱

تبصره ۱- دستوردهنده مکلف است پس از اعلام به بانک شکایت خود را به مراجع قضایی تسلیم و حداکثر ظرف مدت یک هفته گواهی تقدیم شکایت خود را به بانک تسلیم نماید، در غیر این صورت پس از انقضای مدت مذکور، بانک از محل موجودی به تقاضای دارنده چک وجه آن را پرداخت خواهد کرد.

تبصره ۳- پرداخت چک‌های تضمین شده و مسافرتی را نمی‌توان متوقف نمود مگر آن‌که بانک صادرکننده نسبت به آن، ادعای جعل نماید. در این مورد نیز حق دارنده چک راجع به شکایت به مراجع قضایی طبق مفاد قسمت اخیر ماده ۱۴ محفوظ خواهد بود.

ماده ۱۵- دارنده چک می‌تواند وجه چک و ضرر و زیان خود را در دادگاه کیفری مرجع رسیدگی مطالبه نماید.

ماده ۱۶- رسیدگی به کلیه شکایات و دعاوی جزایی و حقوقی مربوط به چک در دادسرا و دادگاه تا خاتمه دادرسی، فوری و خارج از نوبت به عمل خواهد آمد.

ماده ۱۷- وجود چک در دست صادرکننده دلیل پرداخت وجه آن و انصراف شاکی از شکایت است مگر این‌که خلاف این امر ثابت گردد.

ماده ۱۸- مرجع رسیدگی کننده جرایم مربوط به چک بلامحل، از متهمان در صورت توجیه اتهام طبق ضوابط مقرر در ماده (۱۳۴) قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور کیفری) - مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸ کمیسیون امور قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی حسب مورد یکی از قرارهای تأمین کفالت یا وثیقه (اعم از وجه نقد یا ضمانت‌نامه بانکی یا مال منقول و غیرمنقول) اخذ می‌نماید.

^۱ تکلیف بانک به نگهداری وجه در حساب مسدود تنها در صورتی است که وجه در حساب مربوط موجود باشد. (به موجب نامه عمومی شماره ۷۹۱۶۴ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۱ اداره کل حقوقی و دعاوی)

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 123 از 409

ماده ۱۹- در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شده باشد، صادرکننده چک و صاحب حساب متضامناً مسئول پرداخت وجه چک بوده و اجرائیه و حکم ضرر و زیان بر اساس تضامن علیه هردو صادر می‌شود. بعلاوه امضاءکننده چک طبق مقررات این قانون مسئولیت کیفری خواهدداشت مگر اینکه ثابت‌نماید که عدم پرداخت، مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است که در این صورت کسی که موجب عدم پرداخت شده از نظر کیفری مسئول خواهدبود.

ماده ۲۰- مسئولیت مدنی پشت‌نویسان چک، طبق قوانین و مقررات مربوط، کماکان به قوت خود باقی است.

ماده ۲۱- بانک‌ها مکلفند کلیه حساب‌های جاری اشخاصی را که بیش از یک بار چک بی‌محل صادر کرده و تعقیب آن‌ها منتهی به صدور کیفرخواست شده باشد بسته و تا سه سال به نام آن‌ها حساب جاری دیگری باز ننمایند.

مسئولان شعب هر بانکی که به تکلیف فوق عمل ننمایند، حسب مورد با توجه به شرایط، امکانات، دفعات و مراتب جرم به یکی از مجازات‌های مقرر در ماده ۹ قانون رسیدگی به تخلفات اداری توسط هیئت رسیدگی به تخلفات اداری محکوم خواهند شد.

تبصره ۱- بانک مرکزی ج.ا.ا. مکلف است سوابق مربوط به اشخاصی را که مبادرت به صدور چک بلامحل نموده‌اند، به صورت مرتب و منظم ضبط و نگهداری نماید و فهرست اسامی این اشخاص را در اجرای مقررات این قانون در اختیار کلیه بانک‌های کشور قرار دهد.

تبصره ۲- ضوابط و مقررات مربوط به محرومیت اشخاص از افتتاح حساب جاری و نحوه پاسخ به استعلام بانک‌ها به موجب آیین‌نامه‌ای خواهدبود که ظرف مدت سه ماه توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تنظیم و به تصویب هیأت دولت می‌رسد.

ماده ۲۲- در صورتی که به متهم دسترسی حاصل نشود، آخرین نشانی متهم در بانک محال‌علیه، اقامتگاه قانونی او محسوب است و هرگونه ابلاغی به نشانی مزبور به عمل می‌آید.

هرگاه متهم حسب مورد به نشانی بانکی یا نشانی تعیین شده، شناخته نشود یا چنین محلی وجود نداشته باشد، گواهی مأمور به منزله ابلاغ اوراق تلقی می‌شود و رسیدگی بدون لزوم احضار متهم به وسیله مطبوعات ادامه خواهدیافت.

ماده ۲۳ قانون صدور چک مصوب خرداد ۱۳۴۴ نسخ می‌شود.

همچنین براساس ماده ۸ قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک، مصوب ۱۳۸۲/۶/۲ کلیه قوانین و مقررات مغایر از تاریخ تصویب این قانون لغو می‌گردد.

ماده ۴ اصلاحی ۱۳۹۷

هرگاه وجه چک به علتی از علل مندرج در ماده (۲) پرداخت نگردد، بانک مکلف است بنا بر درخواست دارنده چک فوراً غیرقابل پرداخت بودن آن را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی ثبت نماید و با دریافت کد رهگیری و درج آن در گواهینامه‌ای که مشخصات چک و هویت و نشانی کامل صادرکننده در آن ذکر شده باشد، علت یا علل عدم پرداخت را صریحاً قید و آن را امضاء و مهر و به متقاضی تسلیم نماید. به گواهینامه فاقد کد رهگیری و فاقد مهر شخص حقوقی در مراجع قضائی و ثبتی ترتیب اثر داده نمی‌شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 124 از 409

در برگ مزبور باید مطابقت یا عدم مطابقت امضای صادرکننده با نمونه امضای موجود در بانک (در حدود عرف بانکداری) از طرف بانک گواهی شود. بانک مکلف است به منظور اطلاع صادرکننده چک، فوراً نسخه دوم این برگ را به آخرین نشانی صاحب حساب که در بانک موجود است، ارسال دارد. در برگ مزبور باید نام و نام خانوادگی و نشانی کامل دارنده چک نیز قید گردد.

ماده ۵ اصلاحی ۱۳۹۷

در صورتی که موجودی حساب صادرکننده چک نزد بانک، کمتر از مبلغ چک باشد، به تقاضای دارنده چک بانک مکلف است مبلغ موجودی در حساب را به دارنده چک بپردازد و دارنده با قید مبلغ دریافت شده پشت چک، آن را به بانک تسلیم نماید. بانک مکلف است بنابه درخواست دارنده چک فوری کسری مبلغ چک را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی وارد نماید و با دریافت کد رهگیری و درج آن در گواهینامه‌ای با مشخصات مذکور در ماده قبل، آن را به متقاضی تحویل دهد. به گواهینامه فاقد کد رهگیری در مراجع قضائی و ثبتی ترتیب اثر داده نمی‌شود.

چک مزبور نسبت به مبلغی که پرداخت نگردیده، بی‌محل محسوب و گواهینامه بانک در این مورد برای دارنده چک، جانشین اصل چک می‌شود. در مورد این ماده نیز بانک مکلف است اعلامیه مذکور در ماده قبل را برای صاحب حساب ارسال نماید.

ماده ۵ مکرر الحاقی ۱۳۹۷

بعد از ثبت غیرقابل پرداخت بودن یا کسری مبلغ چک در سامانه یکپارچه بانک مرکزی، این سامانه مراتب را به صورت برخط به تمام بانک‌ها و مؤسسات اعتباری اطلاع می‌دهد. پس از گذشت بیست و چهار ساعت کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری حسب مورد مکلفند تا هنگام رفع سوء اثر از چک، اقدامات زیر را نسبت به صاحب حساب اعمال نمایند:

الف- عدم افتتاح هرگونه حساب و صدور کارت بانکی جدید؛

ب- مسدود کردن وجوه کلیه حساب‌ها و کارت‌های بانکی و هر مبلغ متعلق به صادرکننده که به هر عنوان نزد بانک یا مؤسسه اعتباری دارد، به میزان کسری مبلغ چک به ترتیب اعلامی از سوی بانک مرکزی؛

ج- عدم پرداخت هرگونه تسهیلات بانکی یا صدور ضمانت‌نامه‌های ارزی یا ریالی؛

د- عدم گشایش اعتبار اسنادی ارزی یا ریالی.

تبصره ۱- چنانچه اعمال محرومیت‌های مذکور در بندهای (الف)، (ج) و (د) در خصوص بنگاه‌های اقتصادی با توجه به شرایط، اوضاع و احوال اقتصادی موجب اخلال در امنیت اقتصادی استان مربوط شود، به تشخیص شورای تأمین استان موارد مذکور به مدت یک سال به حالت تعلیق در می‌آید. آیین‌نامه اجرائی این تبصره با در نظر گرفتن معیارهایی مانند میزان تولید و صادرات بنگاه و تعداد افراد شاغل در آن ظرف مدت سه ماه از لازم‌الاجراء شدن این قانون به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

صفحه 125 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

تبصره ۲- در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شود، اقدامات موضوع این ماده علاوه بر صاحب حساب، در مورد وکیل یا نماینده نیز اعمال می‌گردد مگر اینکه در مرجع قضائی صالح اثبات نماید عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است. بانک‌ها مکلفند به هنگام صدور گواهینامه عدم پرداخت، در صورتی که چک به نمایندگی صادر شده باشد، مشخصات نماینده را نیز در گواهینامه مذکور درج نمایند.

تبصره ۳- در هر یک از موارد زیر، بانک مکلف است مراتب را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی اعلام کند تا فوراً و به صورت برخط از چک رفع سوءاثر شود:

الف- واریز کسری مبلغ چک به حساب جاری نزد بانک محال‌علیه و ارائه درخواست مسدودی که در این صورت بانک مکلف است ضمن مسدود کردن مبلغ مذکور تا زمان مراجعه دارنده چک و حداکثر به مدت یک سال، ظرف مدت سه روز واریز مبلغ را به شیوه‌ای اطمینان‌بخش و قابل استناد به اطلاع دارنده چک برساند.

ب- ارائه لاشه چک به بانک محال‌علیه؛

ج- ارائه رضایت‌نامه رسمی (تنظیم‌شده در دفاتر اسناد رسمی) از دارنده چک یا نامه رسمی از شخص حقوقی دولتی یا عمومی غیردولتی دارنده چک؛

د- ارائه نامه رسمی از مرجع قضائی یا ثبتی ذی‌صلاح مبنی بر اتمام عملیات اجرائی در خصوص چک؛

ه- ارائه حکم قضائی مبنی بر برائت ذمه صاحب حساب در خصوص چک؛

و- سپری شدن مدت سه‌سال از تاریخ صدور گواهینامه عدم پرداخت مشروط به عدم طرح دعوای حقوقی یا کیفری در خصوص چک توسط دارنده.

تبصره ۴- چنانچه صدور گواهینامه عدم پرداخت به دلیل دستور عدم پرداخت طبق ماده (۱۴) این قانون و تبصره‌های آن باشد، سوءاثر محسوب نخواهد شد.

تبصره ۵- بانک یا مؤسسه اعتباری حسب مورد مسئول جبران خساراتی خواهند بود که از عدم انجام تکالیف مقرر در این ماده و تبصره‌های آن به اشخاص ثالث وارد گردیده است.

ماده (۶) اصلاحی ۱۳۹۷

بانک‌ها مکلفند برای ارائه دسته چک به مشتریان خود، صرفاً از طریق سامانه صدور یکپارچه چک (صیاد) نزد بانک مرکزی اقدام نمایند. این سامانه پس از اطمینان از صحت مشخصات متقاضی با استعلام از سامانه نظام هویت‌سنجی الکترونیکی بانکی و نبود ممنوعیت قانونی، حسب مورد نسبت به دریافت گزارش اعتباری از سامانه ملی اعتبارسنجی موضوع ماده (۵) «قانون تسهیل اعطای تسهیلات و کاهش هزینه‌های طرح و تسریع در اجرای طرح‌های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارایی بانک‌ها مصوب ۱۳۸۶/۴/۵» یا رتبه‌بندی اعتباری از مؤسسات موضوع بند (۲۱) ماده (۱) «قانون بازار

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 126 از 409

اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱/۹/۱۳۸۴ اقدام نموده و متناسب با نتایج دریافتی، سقف اعتبار مجاز متقاضی را محاسبه و به هر برگه چک شناسه یکتا اختصاص می‌دهد. ضوابط این ماده از جمله شرایط دریافت دسته چک، نحوه محاسبه سقف اعتبار و موارد مندرج در برگه چک مانند هویت صاحب حساب مطابق دستورالعملی است که ظرف مدت یک سال پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون توسط بانک مرکزی تهیه می‌شود و به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد. (اصلاحی ۲۹/۱/۱۴۰۰)

تبصره ۱ (الحاقی ۱۳۹۷) - بانک‌ها و سایر اشخاصی که طبق قوانین یا مقررات مربوط، اطلاعات مورد نیاز اعتبارسنجی یا رتبه‌بندی اعتباری را در اختیار مؤسسات مربوط قرار می‌دهند، مکلف به ارائه اطلاعات صحیح و کامل می‌باشند.

تبصره ۲ (الحاقی ۱۳۹۷) - به منظور کاهش تقاضا برای دسته چک و رفع نیاز اشخاص به ابزار پرداخت وعده‌دار، بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت یک سال پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، ضوابط و زیرساخت خدمات برداشت مستقیم را به صورت چک موردی برای اشخاصی که دسته چک ندارند، به صورت یکپارچه در نظام بانکی تدوین و راه‌اندازی نماید تا بدون نیاز به اعتبارسنجی، رتبه‌بندی اعتباری و استفاده از دسته چک، امکان برداشت از حساب این اشخاص برای ذی‌نفعان معین فراهم شود. در صورت عدم موجودی کافی برای پرداخت چک موردی، صاحب حساب تا زمان پرداخت دین، مشمول موارد مندرج در بندهای (الف) تا (د) ماده (۵) مکرر این قانون و نیز محرومیت از دریافت دسته چک، صدور چک جدید و استفاده از چک موردی می‌باشد.

تبصره ۳ (الحاقی ۱۳۹۷) - هر شخصی که با توسل به شیوه‌های متقلبانه مبادرت به دریافت دسته چکی غیرمتناسب با اوضاع مالی و اعتباری خود کرده یا دریافت آن توسط دیگری را تسهیل نماید، به مدت سه سال از دریافت دسته چک، صدور چک جدید و استفاده از چک موردی محروم و به جزای نقدی درجه پنج قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود و در صورتی که عمل ارتكابی منطبق با عنوان مجرمانه دیگری با مجازات شدیدتر باشد، مرتکب به مجازات آن جرم محکوم می‌شود.

ماده ۲۱ مکرر الحاقی ۱۳۹۷

بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت دو سال پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون در مورد اشخاص ورشکسته، معسر از پرداخت محکوم به یا دارای چک برگشتی رفع سوءاثر نشده، از دریافت دسته چک و صدور چک جدید در سامانه صیاد و استفاده از چک موردی جلوگیری کرده و همچنین امکان استعلام آخرین وضعیت صادرکننده چک شامل سقف اعتبار مجاز، سابقه چک برگشتی در سه سال اخیر و میزان تعهدات چک‌های تسویه‌نشده را صرفاً برای کسانی که قصد دریافت چک را دارند، فراهم نماید. سامانه مذکور به نحوی خواهد بود که صدور هر برگه چک مستلزم ثبت هویت دارنده، مبلغ و تاریخ مندرج در چک برای شناسه یکتای برگه چک توسط صادرکننده بوده و امکان انتقال چک به شخص دیگر توسط دارنده تا قبل از تسویه آن، با ثبت هویت شخص جدید برای همان شناسه یکتای چک امکان‌پذیر باشد. مبلغ چک نباید از اختلاف سقف اعتبار مجاز و تعهدات چک‌های تسویه نشده بیشتر باشد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 127 از 409

تبصره ۱- در مورد برگه چک‌هایی که از دسته‌چک‌های ارائه شده پس از پایان اسفندماه سال ۱۳۹۹ صادر می‌شوند، تسویه چک صرفاً در سامانه تسویه چک (چکاوک) طبق مبلغ و تاریخ مندرج در سامانه و در وجه دارنده نهائی چک براساس استعلام از سامانه صیاد انجام خواهد شد و در صورتی که مالکیت آن‌ها در سامانه صیاد ثبت نشده باشد، مشمول این قانون نبوده و بانک‌ها مکلفند از پرداخت وجه آن‌ها به مدت ۷ روز خودداری نمایند. در این موارد، صدور و پشت‌نویسی چک در وجه حامل ممنوع است و ثبت انتقال چک در سامانه صیاد جایگزین پشت‌نویسی چک خواهد بود. چک‌های صادرشده از دسته‌چک‌هایی که تاریخ ارائه آن دسته‌چک‌ها قبل از زمان مذکور در این تبصره باشد، تابع قانون زمان ارائه دسته‌چک است و بانک‌ها بدون نیاز به ثبت آن چک‌ها در سامانه صیاد، نسبت به پرداخت وجه چک اقدام می‌کنند. در کلیه برگه‌های دسته‌چک‌های ارائه شده پس از تاریخ فوق‌الذکر باید عبارت « صدور و پشت‌نویسی چک بدون درج در سامانه صیاد فاقد اعتبار است » درج شود. (اصلاحی ۲۹/۱/۱۴۰۰)

تبصره ۲- ممنوعیت‌های این ماده در مورد اشخاص ورشکسته، معسر از پرداخت محکوم به یا دارای چک برگشتی رفع سوءاثر نشده که به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی اقدام می‌کنند نیز مجری است.

ماده (۲۳) اصلاحی ۱۳۹۷

دارنده چک می‌تواند با ارائه گواهینامه عدم پرداخت، از دادگاه صالح صدور اجرائیه نسبت به کسری مبلغ چک و حق‌الوکاله وکیل طبق تعرفه قانونی را درخواست نماید. دادگاه مکلف است در صورت وجود شرایط زیر حسب مورد علیه صاحب حساب، صادرکننده یا هر دو اجرائیه صادر نماید.

الف- در متن چک، وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی نشده باشد؛

ب- در متن چک قید نشده باشد که چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است؛

ج- گواهینامه عدم پرداخت به دلیل دستور عدم پرداخت طبق ماده (۱۴) این قانون و تبصره‌های آن صادر نشده باشد.

صادرکننده مکلف است ظرف مدت ده روز از تاریخ ابلاغ اجرائیه، بدهی خود را بپردازد، یا با موافقت دارنده چک ترتیبی برای پرداخت آن بدهد یا مالی معرفی کند که اجرای حکم را میسر کند؛ در غیر این صورت حسب درخواست دارنده، اجرای احکام دادگستری، اجرائیه را طبق «قانون نحوه محکومیت‌های مالی مصوب ۲۳/۳/۱۳۹۴» به مورد اجرا گذاشته و نسبت به استیفای مبلغ چک اقدام می‌نماید.

اگر صادرکننده یا قائم مقام قانونی او دعای مانع مشروط یا بابت تضمین بودن چک یا تحصیل چک از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا دیگر جرائم در مراجع قضائی اقامه کند، اقامه دعوی مانع از جریان عملیات اجرائی نخواهد شد؛ مگر در مواردی که مرجع قضائی ظن قوی پیدا کند یا از اجرای سند مذکور ضرر جبران ناپذیر وارد گردد که در این صورت با أخذ تأمین مناسب، قرار توقف عملیات اجرایی صادر می‌نماید. در صورتی که دلیل ارائه شده مستند به سند

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 128 از 409

رسمی باشد یا اینکه صادرکننده یا قائم مقام قانونی مدعی مفقود شدن چک بوده و مرجع قضائی دلایل ارائه شده را قابل قبول بداند، توقف عملیات اجرائی بدون أخذ تأمین صادر خواهد شد. به دعاوی مذکور خارج از نوبت رسیدگی خواهد شد.

ماده ۲۴

چک تضمین شده تابع احکام ذیل است:

۱- صدور و تحویل چک‌های تضمین شده توسط بانک‌ها به مشتری، صرفاً از طریق سامانه صدور یکپارچه الکترونیکی دسته چک (صیاد) امکان پذیر و مستلزم تکمیل برگه (فرم) درخواست توسط متقاضی در شعبه بانک در حضور بانکداران، درج مشخصات هویتی و شماره حساب گیرنده روی چک تضمین شده بر اساس دستورالعمل اعلامی توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و نیز ثبت علت درخواست صدور چک مذکور در سامانه صیاد می باشد. سامانه مذکور به هر برگه چک، شناسه یکتا اختصاص می دهد و بانک مرکزی موظف است امکان استعلام اطلاعات چک تضمین شده را برای گیرنده (ذی نفع) فراهم نماید.

۲- پرداخت مبلغ چک تضمین شده توسط بانک صرفاً در وجه و به شماره حساب گیرنده (ذی نفع) که مشخصات وی روی چک تضمین شده درج گردیده است، امکان پذیر می باشد و ظهرنویسی برای انتقال چک تضمین شده فاقد اعتبار است.

۳- ابطال چک تضمین شده به درخواست متقاضی یا وکیل یا نماینده قانونی وی با ارائه اصل چک جهت واریز وجه چک به حساب متقاضی، بدون نیاز به ظهرنویسی گیرنده (ذی نفع)، تنها تا یک ماه پس از صدور آن توسط بانک صادرکننده امکان پذیر است. همچنین پرداخت چک تضمین شده به گیرنده (ذی نفع) با ارائه اصل چک تنها پس از مهلت مقرر در این بند منوط به تکمیل برگه (فرم) های مربوط به مبارزه با پول شویی توسط متقاضی یا گیرنده (ذی نفع) و گزارش شعبه بانک به واحد مبارزه با پول شویی بانک صادرکننده می باشد.

۴- در صورت مفقودی چک تضمین شده، هرگاه متقاضی و گیرنده (ذی نفع) هر دو به بانک صادرکننده مراجعه و نسبت به تکمیل و امضای برگه (فرم) اعلام مفقودی چک تضمین شده و تعهدنامه عدم ادعا نسبت به چک مفقود شده اقدام نموده و نسخه المثنی آن را از بانک درخواست کنند، بانک مکلف است علاوه بر احراز هویت متقاضی و گیرنده (ذی نفع) نسبت به استعلام صحت مشخصات هویتی متقاضی و گیرنده (ذی نفع) از سامانه نظام هویت سنجی الکترونیکی بانکی اقدام نماید و پس از ابطال چک مفقود شده، نسبت به صدور چک المثنی مطابق با اطلاعات مندرج در سامانه صیاد اقدام کند.

د- در صورت جعل چک تضمین شده یا استفاده از چک تضمین شده مجعول، مرتکب علاوه بر مجازات های قانونی مقرر، به حکم دادگاه به مدت دو تا شش سال از گرفتن چک تضمین شده محروم می شود. (الحاقی ۲۹/۱/۱۴۰۰)

ماده ۲۵ الحاقی ۱۳۹۷

در صورت تخلف از هر یک از تکالیف مقرر در این قانون برای بانک‌ها یا مؤسسات اعتباری اعم از دولتی و غیردولتی، کارمند خاطی و مسئول شعبه مربوط حسب مورد با توجه به شرایط، امکانات، دفعات و مراتب به مجازات های مقرر در ماده (۹) «قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۷/۹/۱۳۷۲» محکوم می شوند که رسیدگی به این تخلفات در صلاحیت بانک مرکزی است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 129 از 409

چک الکترونیکی

چک الکترونیکی یا چک دیجیتالی ابزار پرداختی مشابه چک کاغذی و نوع جدیدی از چک است. در چک الکترونیکی «داده پیام» چک مورد استفاده قرار می‌گیرد که با «امضای الکترونیکی» توسط مشتری تایید و صادر می‌شود. امضای الکترونیکی نیز هرگونه علامت مثبت متصل به داده پیام است که برای شناسایی صادرکننده بکار می‌رود. بر اساس تبصره الحاقی به ماده ۱ قانون صدور چک مقررات مربوط به چک حسب مورد شامل چک‌هایی که به صورت الکترونیکی تنظیم می‌شوند نیز می‌گردد.

مراحل اجرایی چک‌های بانکی بین بانک‌ها (رمزدار)

برای جلوگیری از نقل و انتقال فیزیکی پول و تسریع در انجام امور مشتریان و کاهش حجم کار تحویلداران، طرح مبادله چک‌های بانکی بین بانک‌ها از سال ۱۳۵۹ خورشیدی در تهران و متعاقب آن در دیگر شهرهای بزرگ کشور از طریق اتاق پایاپای چک‌های بانک انجام می‌شد و در حال حاضر این عملیات از طریق سامانه چکاوک صورت می‌پذیرد. مهم‌ترین ویژگی طرح مزبور غیرقابل پرداخت بودن این نوع چک به صورت نقد بوده و می‌بایست به حساب مورد نظر مشتری در دیگر بانک‌ها واریز شود.

نکات مهم هنگام صدور چک بانکی بین بانک‌ها (رمزدار)

- ۱- کلیه بانک‌ها برای صدور چک بانکی بین بانک‌ها از دسته چک‌های ۵۰ برگی بانکی که بدین منظور اختصاص داده می‌شود استفاده می‌نمایند.
  - ۲- چک‌های صادره می‌بایست توسط دونفر از امضاداران (ترجیحاً درجه یک و دو) که از قبل امضای آن‌ها به شبکه بانکی معرفی شده، امضاء و به مهر اسم و شماره امضای آن‌ها درج گردد.
  - ۳- مبلغ چک الزاماً باید توسط ماشین چک‌نویسی بر روی چک پرفراژ شود.
  - ۴- عدد رمز سیستمی محاسبه و در گوشه سمت راست چک، بین تاریخ و مبلغ به وضوح درج شود.
- برای تأیید دریافت چک، از متقاضی امضاء گرفته شود.
- در حال حاضر باتوجه به برخط بودن سیستم و اعمال کنترل‌های سیستمی، اخذ تاییدیه تلفنی از شعبه صادرکننده ضروری نمی‌باشد.

بائنت ملی ایران

شماره برگه _____

شعبه _____

تاریخ -

درخواست صدور چکهای تضمین شده / رمزدار بین بانکها

خواهشمند است _____ برگ چک تضمین شده / رمزدار بین بانکها

بمبلغ _____ ريال بحروف _____ ريال

خانم

در وحه آقاء

جهت واريز بحساب شماره _____

نزد بانک _____ شعبه _____ صادر فرمائید.

مشخصات درخواست کننده:

نام و نام خانوادگی _____ نام پدر _____ شماره شناسنامه _____

شماره سریال شناسنامه

شماره سریال گواهینامه

شانی متقاضی _____ تلفن _____

امضاء متقاضی

طرف حساب: صندوق / حساب قرض الحسنه جاری شماره _____ چک شماره _____

برگه	بستانکار : حساب	مبلغ - ریال
	چک های صادره فروخته شده	
	کار مزد دریافتی	
	جمع مبلغ (به حروف)	ریال

توجه: بدون ثبت ماشینی اعتبار ندارد.

بائیں ملی ایران

شعبه _____

چک‌های تضمین شده/رمزدار بین بانکی (به شماره _____)
مندرج در متن درخواست به شرح این ورقه تحویل اینجانب شد.

امضای تحویل گیرنده

صفحه 132 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

نکات مهم هنگام قبول چک بانکی بین بانکها (رمزدار)

- ۱- مندرجات چک به دقت کنترل و از اصالت و درستی آن اطمینان حاصل می شود.
- ۲- امضاهای ذیل چک با نمونه امضاهای مورد نظر که قبلاً توسط بانک صادرکننده معرفی گردیده، تطبیق داده می شود.
- ۳- عدد رمز پس از کشف و تأیید درستی آن، به نحوی که غیرقابل تشخیص باشد، سیاه شده و به وسیله کارمند مسئول با قید (رمز درست است) پاراف می گردد.
- ۴- برای بالا بردن ضریب اطمینان و جلوگیری از هرگونه خسارات احتمالی، درستی صدور این گونه چکها، تلفنی از شعب صادرکننده، استعلام می شود.

عملیات حسابداری

- برای ثبت عملیات حسابداری چکهای بانکی بین بانکها از سرفصلهای حساب چکهای بانکی فروخته شده و حساب پرداخت چکهای صادره دیگر بانکها استفاده می شود.
- قبول چکهای بین بانکی و تسویه آنها از طریق سامانه چکاوک انجام می گیرد که در این رابطه در فصل مربوط (فصل دهم) توضیح داده می شود.

فقدان چکهای رمزدار بین بانکها

باتوجه به اینکه چک معمولاً وسیله دارنده آن یا توسط واحدهای بانکی، قبل یا بعد از واریز به حساب مفقود می گردد، وضعیتهای متفاوتی را برای رسیدگی و پی گیری ایجاد می نماید و چون رسیدگی به هریک از صور فوق دارای شرایطی خاص می باشد، به همین دلیل روش اجرایی رسیدگی به مسائل فقدان چکهای رمزدار بین بانکی در دو قسمت و به صورت مجزا به آگاهی می رسد:

الف- فقدان چک توسط مشتری (خریدار یا ذی نفع)

- ۱- در صورت فقدان چک، مشتری باید مراتب را به واحد بانکی صادرکننده چک اعلام و اقدام به تکمیل فرم (شماره ۱) نماید. شعبه صادرکننده چک نیز بر اساس تقاضای مشتری و تطبیق و تأیید اطلاعات مندرج در فرم (شماره ۱) با سوابق موجود در واحد، فرم (شماره ۲) را تنظیم و به منظور چگونگی چک موصوف به شعبه دارنده حساب ذی نفع چک، ارسال خواهد نمود.
- ۲- شعبه موصوف (واحد ذی نفع چک) پس از وصول نامه فوق (فرم شماره ۲) می بایست مراتب را بررسی و با استفاده از فرم (شماره ۳) پاسخ شعبه استعلام کننده را ارسال نماید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 133 از 409

۳- شعبه صادرکننده چک پس از دریافت پاسخ استعلام و کنترل و اطمینان از صحت پاسخ رسیده و گواهی امضای امضاکنندگان نامه، می‌بایست تعهدنامه‌ای بر اساس مندرجات فرم (شماره ۳) از مشتری و ضامن معتبر وی اخذ نماید.

۴- در این مرحله شعبه صادرکننده چک نسبت به تسویه چک قبلی و صدور چک جدید به همان مبلغ اقدام و تسلیم مشتری خواهد نمود.

ب- فقدان چک توسط واحدهای بانکی

در این وضعیت واحد بانکی مفقودکننده چک، می‌بایست با استفاده از فرم (شماره ۵) به شعبه صادرکننده چک، مراتب فقدان را اعلام و درخواست صدور چک جدید نماید. (نمونه ۳۹۶)

چنانچه فقدان چک از جانب واحدهای ستادی بانک‌ها صورت گرفته باشد، به لحاظ عدم دسترسی به امضاهای واحدهای ستادی می‌بایست اطلاعیه‌ای که توأم با تعهدنامه می‌باشد، به تأیید یکی از واحدهای مجاز به صدور چک‌های رمزدار بین بانکی رسانیده شود.

۱- واحد صادرکننده چک به محض دریافت فرم تکمیل‌شده و گواهی امضای آن نسبت به صدور اسناد حسابداری مربوط به تسویه چک قبلی و صدور چک جدید اقدام و جهت اجرای مراحل واریز چک به حساب ذی‌نفع به بانک متقاضی ارسال نماید.

لازم به توضیح می‌باشد که اخذ تضمین و یا وثیقه اضافی برای این‌گونه چک‌ها مجاز نبوده و تنها تعهدنامه (شماره ۴) همراه با فرم (شماره ۵) که صحیح و به طور کامل تهیه شده باشد، وافی به مقصود خواهد بود.

چک تضمین شده (GUARANTEED CHEQUE)

چکی است که از طرف بانکی مجاز، عهده همان بانک صادر می‌گردد. مبلغ مذکور در متن چک از طرف بانک صادرکننده تأمین و تضمین شده و دارنده چک، مالک آن شناخته می‌شود.

۱. امکان صدور و تحویل چک‌های تضمین شده صرفاً از طریق سامانه صیاد؛

۲. صدور و تحویل چک‌های تضمین شده نیازمند تکمیل برگه (فرم) درخواست توسط متقاضی در شعبه بانک در حضور بانکداران، درج مشخصات هویتی و شماره حساب گیرنده روی چک تضمین شده و نیز ثبت علت درخواست صدور چک مذکور در سامانه صیاد است.

۳. اختصاص شناسه یکتا به هر برگ چک و فراهم نمودن امکان استعلام اطلاعات چک تضمین شده برای گیرنده چک (ذی‌نفع)؛

۴. امکان پرداخت مبلغ چک تضمین شده توسط بانک تنها در وجه و به شماره حساب گیرنده (ذی‌نفع) که مشخصات وی روی چک تضمین شده درج گردیده است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 134 از 409

۵. ظهرنویسی برای انتقال چک تضمین شده فاقد اعتبار است.

۶. ابطال چک تضمین شده به درخواست متقاضی یا وکیل یا نماینده قانونی وی با ارائه اصل چک برای واریز وجه چک به حساب متقاضی، بدون نیاز به ظهرنویسی گیرنده (ذی نفع)، تنها تا یک ماه پس از صدور آن توسط بانک صادرکننده امکان پذیر است.

۷. پرداخت چک تضمین شده به گیرنده (ذی نفع) با ارائه اصل چک تنها پس از مهلت مقرر در بند قبل، منوط به تکمیل برگه (فرم) های مربوط به مبارزه با پول شویی توسط متقاضی یا گیرنده (ذی نفع) و گزارش شعبه بانک به واحد مبارزه با پول شویی بانک صادرکننده است.

۸. در فرض مفقودی چک تضمین شده، مراجعه متقاضی و گیرنده (ذی نفع) به بانک صادرکننده ضرورت داشته و تکمیل و امضای برگه (فرم) اعلام مفقودی چک تضمین شده و تعهدنامه عدم ادعا نسبت به چک مفقود شده برای درخواست نسخه المثنی چک الزامی است.

۹. بانک موظف است هویت متقاضی و گیرنده (ذی نفع) و استعلام درستی مشخصات اشخاص یاد شده از سامانه نظام هویت سنجی الکترونیکی بانکی (نهاب) و متعاقبا صدور چک المثنی مطابق با اطلاعات مندرج در سامانه صیاد پس از ابطال چک مفقود شده را احراز نماید.

۱۰. در صورت جعل چک تضمین شده یا استفاده از چک تضمین شده مجعول، علاوه بر مجازات های قانونی مقرر، محرومیت ۲ تا ۶ سال از گرفتن چک تضمین شده به حکم دادگاه پیش بینی شده است.

الف - دریافت چک تضمین شده از خزانه

این گونه دسته چک ها ۲۵ برگه بوده که پس از تحویل آن توسط خزانه به شعبه، کاربر ارشد برای ثبت شماره سری و سریال چک های تضمین شده می بایست در محیط مرکز اقدام نماید.

ب- فرآیند صدور چک تضمین شده

متصدی امور بانکی پس از دریافت تقاضای صدور چک تضمین شده طبق نمونه ۳۹۶ و دریافت وجه و کارمزد مربوط با اعمال کنترل های لازم، از طریق سیستم تحویداری سیبا Teller و با استفاده از گزینه لازم نسبت به تکمیل فیلد اطلاعات متقاضی، مبلغ و مشخصات ذی نفع اقدام و پس از تأیید اطلاعات در سیستم چاپ سند در دو مرحله انجام می پذیرد. ابتدا می بایست اطلاعات مبلغ دریافتی روی نمونه ۳۹۶ و سپس اطلاعات مشتری در ظهر آن چاپ گرفته شود. به همراه اطلاعات درج شده یک شماره سیستمی ۱۳ رقمی و شماره ردیف نیز برای رهگیری سند و اطلاعات مشتری توسط سیستم تولید و بر روی فرم مزبور درج می شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 135 از 409

ج - صدور و چاپ چک

با انجام چاپ سند بانکداران فرم نمونه ۳۹۶ را به کاربر ارشد ارائه می‌نماید. کاربر ارشد با استفاده از گزینه مربوط و درج شماره رهگیری سیستمی ۱۳ رقمی مندرج بر روی سند حسابداری، کلیه اطلاعات چاپ‌شده توسط تحویلدار را روی نمایشگر خود مشاهده نموده که پس از اعمال کنترل‌های لازم و اطمینان از درستی اطلاعات و اصالت سند در این مرحله به محض چاپ اطلاعات بر روی برگ چک، عدد رمز نیز به صورت سیستمی محاسبه و در محل خود چاپ خواهد شد. پس از طی شدن مراحل یادشده با رعایت دیگر نکات کنترلی و امنیتی و انجام درست آن پس از اخذ امضاء از مشتری در پشت فرم نمونه ۳۹۶ نسبت به تحویل چک اقدام می‌شود.

توجه: با عنایت به اینکه عدد رمز به صورت سیستمی محاسبه و هم زمان با چاپ اطلاعات روی برگ چک قابل رویت خواهد بود، ضرورت دارد مسئولان پیش از صدور چک تضمین‌شده، از سالم بودن چاپگر اطمینان حاصل نمایند؛ زیرا با توجه به سیستمی‌شدن و غیر قابل رویت بودن رمز قبل از چاپ روی برگ چک، امکان دست‌نویسی عدد رمز وجود ندارد؛ در این صورت باید نسبت به استرداد برگ چک استفاده شده و ابطال آن اقدام گردد.

نکته: درج کد ملی و شبای ذی‌نفع و کد ملی درخواست‌کننده در متن چک لازم است.

د- بازخرید چک تضمین شده

با توجه به برخط بودن نرم‌افزار، چک‌های صادره در این سیستم در سراسر کشور قابل پرداخت است. بنابراین متصدی اموربانکی با ارائه چک توسط مشتری نسبت به اخذ پشت‌نویسی و احراز هویت وی وفق ضوابط و مقررات اقدام نموده و با ثبت شماره رهگیری سیستمی و رمز چک در فیلدهای مربوط اقدام و پس از اطمینان از مشاهده اطلاعات چک و اطمینان از اصالت آن، چک را برای کنترل‌های لازم نظیر کنترل امضاهای مجاز و صدور دستور پرداخت به کاربر ارشد ارائه می‌نماید. پس از تأیید پرداخت چک توسط کاربر ارشد، متصدیان ذی‌ربط با تکمیل اطلاعات فردی ذی‌نفع در فیلدهای مربوط، عنوان عبارت چک تضمین‌شده در بالای چک و ابطال چک با "مهر باطل شد" در متن آن نسبت به چاپ در پشت چک و پرداخت وجه به مشتری اقدام می‌نمایند.

انسداد یا رفع انسداد از چک‌های تضمین شده

انسداد وجه چک تضمین‌شده به هر دلیل صرفاً از طریق دستور کتبی مراجع قضایی و با رعایت مفاد شیوه‌نامه‌های مربوط، توسط کلیه واحدهای بانک امکان‌پذیر است. بر این اساس کاربر ارشد نسبت به مسدودی یا رفع مسدودی با تکمیل فیلد شماره سیستمی و انتخاب علت مسدودی از فهرست مربوط (۲ دستور مقامات قضایی) نسبت به انسداد آن اقدام می‌نماید. لازم به توضیح است که کارمزد مربوط از مشتری اخذ می‌شود. همچنین برای رفع مسدودی تنها از طریق شعبه‌ی مسدودکننده‌ی چک باید اقدام نمود.

صفحه 136 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

اسناد حسابداری

هنگام صدور چک تضمین شده:

بدهکار: حساب صندوق / مشتری

بستانکار: حساب چک‌های صادره فروخته شده تضمین شده (۲۳۱۰۰۶۰۲)

بستانکار: کارمزد دریافتی (۴۷۸۰۲۲۰۲)

(در سیستم متمرکز به صورت سیستمی)

در صورت استرداد وجه چک:

بدهکار : حساب چک‌های صادره فروخته شده

بستانکار: حساب صندوق / مشتری

(در سیستم متمرکز به صورت سیستمی)

هنگام پرداخت چک تضمین شده در سایر شعب:

بدهکار : حساب مرکز

بستانکار: حساب صندوق / مشتری

(در سیستم متمرکز به صورت سیستمی در شعبه پرداخت کننده)

بدهکار : حساب چک‌های صادره فروخته شده

بستانکار: حساب مرکز

(در سیستم متمرکز به صورت سیستمی در شعبه صادرکننده)

صفحه 137 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

مطالبه اسناد

۱. درخواست صاحب حساب از رو و پشت سند قابل بررسی و اجرا است.

۲. از طرف مراجع قضایی

هرگاه مراجع قضایی اسناد یا اطلاعات مربوط به مشتریان را که در شعب یا واحدهای بانک موجود باشد از بانک مطالبه نمایند، شعب مکلفاند دستور دادگاه را در مهلتی که دادگاه تعیین نموده است با رعایت مقررات مربوط انجام دهند. مگر اینکه ابراز سند با مصالح سیاسی کشور یا نظم عمومی منافات داشته باشد که در این صورت باید مراتب با توضیح لازم به دادگاه اعلام شود.

چنانچه دادگاه موافقت نماید، جواز عدم ابراز سند محرز خواهد شد، در غیر این صورت باید به نحو مقتضی اسناد مذکور به دادگاه ارائه شود. در هر صورت تحویل اسناد سری دولتی باید با اجازه رئیس قوه قضاییه باشد.

در صورتی که مرجع قضایی دستور ارسال اصل اسناد را صادر نماید، اسناد مزبور تا حد ممکن توسط یکی از کارکنان مورد اعتماد شعبه در برابر اخذ رسید به مرجع ذی ربط تسلیم و مراتب تا اعاده اصل اسناد به بانک پیگیری می گردد. بدیهی است پیش از ارسال اصل اسناد، تصویر متن و پشت آن ها را در سوابق مربوط نگهداری می نمایند.

درخواست گواهی امضاء از طرف مشتریان

گاهی مشتریان بانک برای رفع احتیاجات خود، درخواست گواهی امضاء با توجه به کارت نمونه امضای خود از بانک را دارند؛ ولی از آنجا که بانک از نظر قانونی مرجع صالح برای تصدیق امضاء نیست و رسیدگی به درستی امضای مشتریان در داخل بانک فقط مربوط به امور داخلی است، بنابراین در این گونه موارد از گواهی امضاء خودداری نموده و متقاضیان بایستی به مراجع صلاحیت دار (دفاتر اسناد رسمی) راهنمایی شوند.

۴-۴- سپرده قرض الحسنه پس انداز

انواع سپرده های قرض الحسنه پس انداز

تعریف:

حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز به حسابی گفته می شود که صاحب آن به قصد تعاون عمومی، کمک به نیازمندان و برخورداری از پاداش و اجر معنوی نزد بانک افتتاح و وجوه خود را به عنوان قرض الحسنه در آن متمرکز می نماید. انواع حساب های سپرده قرض الحسنه پس انداز عبارتند از :

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 138 از 409

الف- حساب سپرده قرض الحسنه ریالی

- عادی
- مشترک
- مخصوص کارکنان دولت
- ویژه "مصرف نشده"

ب- حساب سپرده قرض الحسنه ارزی

حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز عادی

بخش اول - شرایط و مقررات عمومی حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز

واحدها بنا به درخواست مشتریان، با رعایت شرایط زیر مجاز به افتتاح و قبول سپرده قرض الحسنه پس انداز هستند.

۱- هر شخص حقیقی یا حقوقی با رعایت مقررات قانونی می تواند در هریک از واحدهای بانک ملی ایران به نام خود و یا اشخاص دیگر (به شرط ارائه مدارک مربوط به داشتن حق ولایت، قیمومت، وصایت و یا وکالت) حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز افتتاح نماید.

۲- حداقل مبلغ برای افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز مطابق با آخرین دستورالعمل های صادره است.

۳- افتتاح و حق استفاده از موجودی حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز برای صغار، با ولی قهری (پدر - جد پدری) و در صورتی که ولی قهری فوت شده باشد با وصی یا قیم آنها است.

۴- افتتاح و حق استفاده از موجودی حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز برای سفیه و مجنون (در صورتی که جنون متصل به زمان صغر باشد) با وصی، قیم یا ولی است.

۵- هرگاه علاوه بر ولی، وصی یا قیم، به حکم دادگاه ناظر استصوابی نیز تعیین شده باشد، ناظر همزمان با وصی، قیم یا ولی ضمن ارائه مدارک و اسناد مربوط در افتتاح حساب و استفاده از موجودی آن شرکت می نماید.

۶- از اشخاصی که به قیمومت، وصایت یا وکالت حساب افتتاح می نمایند، حسب مورد اصل یا تصویر مصدق مدارک مربوط به سمت آنها دریافت و پس از درج اطلاعات در فرم افتتاح حساب در سوابق بانک نگهداری می شود.

۷- مادر طبق قانون می تواند به نام فرزند صغیر خود حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز افتتاح نماید. حق استفاده از موجودی این حساب تا رسیدن طفل صغیر به سن ۱۸ سالگی تمام، فقط با مادر است.

۸- اطفالی که به سن ۱۵ سال تمام رسیده باشند، می توانند (بدون ارائه حکم رشد) منحصرأً به نام خود حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز، افتتاح و از موجودی حساب نیز شخصاً استفاده نمایند. همچنین برای این اشخاص امکان صدور کارت به عنوان ابزار برداشت وجود دارد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 139 از 409

۹- اطفالی که به سن ۱۲ سال تمام رسیده باشند، می‌توانند (بدون ارائه حکم رشد) منحصرأً به نام خود حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز افتتاح نمایند. حق استفاده از موجودی این حساب با دارنده حساب، پس از رسیدن به سن ۱۵ سال تمام خواهد بود. در ضمن پیش از رسیدن به سن ۱۵ سالگی، برداشت از حساب با حضور ولی قهری و طفل امکان‌پذیر است.

۱۰- در مواردی که حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز برای محجور (اشخاص غیر رشید، مجانین و صغار) افتتاح شده باشد، پس از رفع حجر طبق حکم قطعی دادگاه یا رسیدن طفل به سن رشد قانونی، حق استفاده از این نوع حساب‌ها با خود آن‌ها خواهد بود و در این مورد لزوماً امضا یا مهر آنان (پس از احراز هویت) در فرم افتتاح حساب جدید اخذ و فرم قبلی از درجه اعتبار ساقط می‌شود.

۱۱- ولی، وصی یا قیم موظف‌اند هرگونه تغییر در وضعیت صغیر، از قبیل رشد، مرگ و غیره را کتبی به بانک اطلاع دهند. در صورت قصور از انجام این امر و بروز هرگونه اختلاف، نامبردگان شخصاً جوابگو هستند و هیچ مسئولیتی متوجه بانک نخواهد بود.

۱۲- افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز به نام اشخاص، به موجب وکالت‌نامه معتبر و مورد قبول بانک و در صورتی که موضوع از اختیارات وکیل باشد، منعی ندارد. مادام که عزل وکیل از طرف موکل به شعبه افتتاح کننده حساب کتبی اعلام نگردد، وکالت‌نامه دارای اعتبار است.

۱۳- افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز به نام اشخاص حقیقی منوط به شناسایی و احراز هویت متقاضی (اخذ تصویر شناسنامه و متن و ظهر کارت ملی به موجب نامه ۴۸۱۶۲ مورخ ۱۴/۰۳/۱۴ و تطبیق با اصل آن‌ها و احراز اصالت از طریق سامانه ثبت احوال) مطابق با آخرین قوانین مبارزه با پول‌شویی و بخشنامه‌های صادره بانک مرکزی است.

۱۴- افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز به نام اشخاص حقوقی توسط صاحبان امضای مجاز، منوط به پیش‌بینی موضوع در اساسنامه و با اخذ مدارک ثبتی قانونی مربوط به اشخاص حقوقی از جمله اساسنامه، شرکت نامه، روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران متضمن آگهی تأسیس، آخرین تغییرات صاحبان امضای مجاز شرکت و... انجام می‌گیرد. حق استفاده از موجودی حساب با دارندگان امضای مجاز شرکت یا مؤسسه است.

۱۵- افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز برای اتباع خارجی با ارائه گذرنامه و اجازه اقامت معتبر که به تأیید وزارت کشور رسیده، میسر است.

تبصره: افتتاح حساب برای پناهجویان افغانی یا معاودین عراقی با کارت آمایش معتبر امکان‌پذیر است.

۱۶- صاحب حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز، امکان استفاده از کارت و دفترچه را دارد و شعب برحسب درخواست مشتری نسبت به صدور ابزار برداشت اقدام خواهند نمود.

۱۷- هنگام افتتاح حساب و تحویل دفترچه به مشتری یا تعویض آن (به دلیل پرشدن، از دست دادن یا فرسودگی و خرابی) شماره سریال دفترچه جدید، تاریخ تعویض، شماره حساب در سیستم متمرکز ثبت و تحویل مشتری می‌گردد. بدیهی است در صورت عدم ثبت شماره دفترچه امکان برداشت از حساب مقدور نخواهد بود همچنین با ثبت شماره سریال دفترچه جدید دفترچه‌های قبلی از درجه اعتبار ساقط خواهند شد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 140 از 409

۱۸- هنگام افتتاح حساب و تحویل کارت به مشتری یا تعویض آن، بانکداران مربوط با ثبت سند خروج حساب انتظامی، نسبت به تحویل رمز و کارت به مشتری و اخذ امضا از وی اقدام و سپس رمز مربوط را فعال می‌نماید.

۱۹- افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز برای اشخاصی که به لحاظ عدم برخورداری از توانایی‌های لازم از حیث خواندن و نوشتن یا عوارض بدنی قادر به ارائه نمونه امضای خود به بانک نیستند (افراد نابینا، بی‌سواد و معلول از دو دست) علاوه بر رعایت مواردی که در مورد حساب‌های سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز برای اشخاص حقیقی درج شده، ضروری است فرم افتتاح حساب را علاوه بر مهر صاحب حساب، شخص معتمد و امین متقاضی (شخص نابینا، بی‌سواد یا معلول از دو دست) امضا نماید. برداشت از حساب با مهر (ترجیحاً برنجی) یا امضای صاحب حساب (در صورت امکان و درخواست مشتری) توأم با امضای شخص معتمد انجام می‌پذیرد.

۲۰- از مشتریانی که از مهر به جای امضا یا افزون بر امضا، مهر مخصوصی را نیز برای خود در نظر می‌گیرند، تعهدی مطابق نمونه ذیل اخذ و پس از الصاق تمبر مالیاتی در حساب انتظامی اوراق و اشیای امانی ثبت و شماره انتظامی تخصیصی در روی فرم افتتاح حساب آنان درج می‌گردد.

تعهد نامه

بانک ملی ایران - شعبه

اینجانب	دارنده شناسنامه شماره	کد ملی
صادره از	دارای حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز شماره	که به لحاظ عدم
توانایی در ارائه نمونه امضاء خود به بانک، دارای مهر می‌باشم آقای/ خانم	دارنده شناسنامه شماره	
صادره از	فرزند	را بعنوان معتمد معرفی نموده، اقرار و اعتراف و تأیید می‌نمایم هرگاه در اثر
فقدان مهر معرفی شده در فرم افتتاح حساب یا بکاربردن مهر دیگری بجای آن و نیز در تصدیقی که برای انطباق مهر		با نمونه‌ای که در فرم افتتاح حساب معرفی شده و یا به هر علت دیگری هر ایراد یا اعتراضی از طرف اینجانب یا شخص
دیگری با هر عنوان بشود، بانک ملی ایران به هیچ وجه مسئولیتی نخواهد داشت.		

اثر مهر یا مهر و نمونه امضا

تبصره : با تأسی از نظریه اداره نظارت بر بانک‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران که طی نامه شماره نب ۷۱۶۰/ مورخ ۷۳/۱۱/۱۸ به بانک‌ها ابلاغ گردیده است. آن دسته از نابینایان که واجد شرایط عمومی افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز بوده و قادر به ارائه نمونه امضای خود به بانک باشند مشمول مقررات فوق نخواهند بود؛ منوط براینکه کلیه مسئولیت‌های حساب مربوط را صاحب حساب کتباً در زمان افتتاح حساب قبول و تأیید نمایند.

بدین ترتیب می‌توان برای نابینایانی که قادر به ارائه نمونه امضای خود به بانک هستند با اخذ تعهدنامه مطابق نمونه ذیل، نسبت به افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز و استفاده آنان به تنهایی با امضای معرفی شده اقدام نمود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 141 از 409

تعهده نامه

بانک ملی ایران - شعبه

با اطلاع از مفاد مقررات و شرایط افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز اینجانب دارنده شناسنامه شماره صادره از فرزند که نابینا هستم نزد بانک ملی ایران شعبه اقدام به افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز شماره با امضای شخصی نموده و با وقوف به اینکه سوءاستفاده از امضا یا مهر و امضای اینجانب توسط شخص یا اشخاص دیگری محتمل الوقوع است، اقرار و اعتراف و تأیید مینمایم که مسئولیت ناشی از سوء استفاده از امضای اینجانب تماماً بعهدۀ اینجانب است و در صورت بروز هرگونه اشکال یا سوءاستفاده از حساب مذکور شخصاً مسئول بوده و به موجب این تعهدنامه حق هرگونه ایراد و اعتراض و شکایتی را علیه بانک ملی ایران و کارکنان آن از خود سلب و اسقاط مینمایم.

امضای مشتری

۲۱- هر گاه نشانی مشتری تغییر یابد، مشتری یا نماینده قانونی او موظف است در اسرع وقت نشانی جدید را به شعبه افتتاح کننده حساب کتباً اطلاع دهد تا نسبت به اصلاح سوابق اقدام شود.

۲۲- افتتاح کننده و صاحب حساب (حسب مورد) موظفاند در حفظ و نگهداری دفترچه یا کارت کمال مراقبت را اعمال نمایند تا در آن دخل و تصرفی نشود. بانک در قبال فقدان دفترچه یا کارت و نیز موارد مشابه هیچگونه مسئولیتی نخواهد داشت.

۲۳- افتتاح کننده، صاحب حساب یا قائم مقام قانونی آنها (حسب مورد) موظفاند در صورت فقدان دفترچه یا کارت مراتب را فوری به صورت کتبی (نمونه ذیل بند ب ماده ۲۴) به نزدیک ترین شعبه اطلاع دهند. در غیر این صورت چنانچه سوء استفاده ای نسبت به حساب ایشان به عمل آید، هیچگونه مسئولیتی متوجه بانک نخواهد بود.

۲۴- دفترچه جدید حسب مورد در دو حالت ذیل صادر می شود:

الف- تعویض دفترچه: به دلیل چاپ عملیات حساب دفترچه پر شده که در این حالت کاربر در سیستم متمرکز با انتخاب گزینه تعویض دفترچه، با توجه به شماره ترتیب صدور دفترچه قبلی نسبت به صدور دفترچه بدون اخذ کارمزد اقدام می نماید .

تبصره: ممکن است به دلیل حجم زیاد عملیات حساب در یک مرحله چند دفترچه صادر شود، سیستم متمرکز رأساً با توجه به کارکرد حساب ترتیب صدور را برای هر دفترچه ثبت می نماید.

*دفترچه های صادره حکم صورت حساب را داشته و تسلیم مشتری می شود.

صفحه 142 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ب- دفترچه به دلیل سوختگی، پارگی، آب خوردگی، پوسیدگی و... مخدوش شدن و... غیرقابل استفاده شده یا مفقود گردیده است که در این حالت مشتری با مراجعه به یکی از شعب و اعلام کتبی مراتب، مطابق نمونه ذیل، صدور دفترچه المثنی را درخواست می نماید. کاربر در سیستم متمرکز با انتخاب گزینه صدور دفترچه المثنی اقدام می نماید؛ به این ترتیب پس از شماره ترتیب صدور دفترچه کلمه المثنی درج می شود. این فرآیند مشمول کارمزد بوده و براساس آخرین تعرفه اعلام شده از مشتری اخذ می شود.

*دفترچه های معیوب یا مخدوش از مشتری اخذ و پس از سوراخ نمودن تسلیم مشتری می شود.

تعهـدنامـه

تاریخ: / / ۱۴ شعبه.....

بدین وسیله اینجانب..... کدملی..... اصلتاً / وکالتاً / ولایتاً / وصایتاً / به نمایندگی درخواست می نماید با توجه به فقدان ، مخدوش شدن در اثر سوختگی ، پارگی ، آب خوردگی، پوسیدگی، سایر موارد ..... دفترچه حساب به شماره..... به نام..... را مجدداً صادر فرمائید.

بدیهی است متعهد می شوم هرگاه که نسخه اصلی دفترچه مفقودی پیدا شود آن را به بانک تسلیم نموده و چنانچه در نتیجه فقدان دفترچه مذکور زیانی متوجه بانک گردد یا در اثر صدور دفترچه المثنی ادعایی علیه بانک مطرح شود کلیه مسئولیت آن را پذیرفته و در اولین مطالبه خسارت وارده را جبران نمایم.

امضاء:

۲۵- مشتریان برای اعلام مفقودی کارت و غیرفعال نمودن آن، علاوه بر اقدام از طریق تلفن بانک ملی ایران در تمام اوقات شبانه روز، می توانند در ساعات اداری به هر یک از شعب بانک ملی ایران مراجعه نمایند. شعب موظفاند پس از بررسی و اطمینان از اصالت تقاضای مشتری، ضمن دریافت مدارک لازم، تغییرات مورد نیاز را در سیستم اعمال و مدارک مزبور را نزد خود نگهداری نمایند.

۲۶- برداشت از حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز توسط دارنده حساب یا نماینده قانونی او با ارائه ابزار برداشت (کارت یا دفترچه) صورت می گیرد. مگر در مورد حساب های مخصوص (به حساب هایی گفته می شود که برداشت از موجودی آن ها برای مدت معینی ازسوی افتتاح کننده حساب منع یا استفاده از آن را مقید به شروطی می نماید) پس از حصول شرایط تعیین شده، با ارائه مدارک شناسایی و احراز هویت امکان پذیر است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 143 از 409

تبصره: پرداخت بدون ابزار برداشت از طریق شعب با ارائه مدارک شناسایی و به شرط احراز هویت از طریق سامانه ساحا (سامانه ثبت احوال) و معادل حداکثر سقف مبلغ قابل برداشت از طریق دستگاه‌های خودپرداز با دریافت کارمزد استعلام و کارمزد پرداخت وجه، امکان‌پذیر خواهد بود.

۲۷- پرداخت مبالغ بیش از یکصد میلیون ریال از حساب‌های مذکور در شعب غیر افتتاح کننده حساب، پس از احراز هویت صرفاً با الصاق تصویری از کارت ملی گیرنده وجه به ضمیمه سند پرداختی امکان‌پذیر خواهد بود.

تبصره: چنانچه مشتری در شعبه دریافت وجه حساب دیگری داشته باشد، به استناد مدارک موجود نیازی به الصاق تصویر کارت ملی به سند پرداخت وجه نیست.

۷- برداشت و واریز وجه به حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز در کلیه شعب امکان‌پذیر است. شعب برای واریز وجه به حساب‌های مذکور از فرم نقدی دو نسخه‌ای استفاده نمایند.

۸- هزینه برداشت وجه از حساب در شعب غیر افتتاح کننده حساب، براساس آخرین تعرفه اعلام شده می‌باشد.

۹- بستن حساب قرض‌الحسنه پس‌انداز: حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز در صورت درخواست صاحب حساب یا نماینده قانونی وی به شرط نداشتن منع قانونی بسته و کلیه موجودی به صاحب حساب یا نماینده قانونی وی پرداخت می‌شود. ابزار برداشت (دفترچه یا کارت) حساب‌های بسته‌شده پس از ابطال (سوراخ نمودن) به صاحب حساب یا نماینده قانونی وی تسلیم می‌گردد.

۱۰- پس از اطلاع واحدها از مرگ مشتریان، ضمن ممانعت از انتقال مانده حساب پس‌انداز قرض‌الحسنه متوفی به سرفصل مانده‌های مطالبه نشده، لازم است روی کلیه سوابق نزد شعبه اعم از برگ درخواست صورت حساب مشتری از طریق منوی اصلاح مشخصات و... با جمله‌ای هشداردهنده، مرگ صاحب حساب درج و از پرداخت سهم الارث به ورثه، پیش از ارائه برگ انحصار وراثت و مفاسد حساب مالیاتی خودداری بعمل آورند.

بخش دوم- نحوه افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز:

افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه برای اشخاص حقیقی و حقوقی با استفاده از فرم‌های مرتبط با رعایت موارد مشروحه ذیل امکان‌پذیر است:

الف- احراز هویت و شناسایی مشتری: حسب مورد اعم از اینکه مشتری شخص حقیقی یا حقوقی (دولتی یا غیردولتی) باشد، مدارک هویتی وی (مطابق با مفاد ماده ۱۳ و ۱۴ این بخشنامه) اخذ می‌گردد. ضرورت دارد به همراه فرم "افتتاح حساب در سیبا" یک نسخه از فرم شرایط و مقررات حساب مربوط برای مطالعه تحویل متقاضی افتتاح حساب گردد.

ب- متقاضی افتتاح حساب پس از مطالعه و قبول شرایط و مقررات حساب مورد تقاضا، علاوه بر تکمیل کلیه قسمت‌های فرم افتتاح حساب، فیلد مربوط به شرایط و مقررات آن حساب خاص را نیز با علامت × تکمیل خواهد نمود. (فرم مذکور نزد متقاضی باقی خواهد ماند).

صفحه 144 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ج- تمبر مالیاتی در محل مربوط الصاق گردد.

د- در صورتی که ملی کارت به عنوان ابزار برداشت حساب انتخاب گردد، ضروری است علاوه بر تحویل فرم شرایط و مقررات حساب مربوط، فرم تعاریف شرایط و مقررات ملی کارت نیز به مشتری تحویل شده و مشتری فیلد مربوط در ذیل فرم افتتاح حساب را نیز تکمیل نماید.

تبصره: ملی کارت اشخاص حقوقی به صورت مجازی صادر و به عنوان ابزار برداشت تلقی نمی شود. بدیهی است ابزار برداشت اشخاص حقوقی صرفاً دفترچه خواهد بود.

بخش سوم- حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز مشترک

تعریف : حساب سپرده قرض الحسنه پس اندازی که صاحب حساب آن بیش از یک شخص باشد را حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز مشترک گویند.

۱- هنگام افتتاح حساب مشترک تحت شرایط و مقررات مربوط فرم اشخاص حقیقی یا اشخاص حقوقی حسب مورد در اختیار افتتاح کنندگان حساب برای تکمیل و درج مشخصات خود طبق مندرجات شناسنامه عکس دار قرار می گیرد. علاوه بر آن یک برگ فرم "مقررات و شرایط حساب های مشترک" و یک برگ فرم مربوط به انتقال امضا مشتری به رایانه در اختیار آنان قرار داده می شود.

۱- استفاده از حساب مشترک با ابزار برداشت کارت مشروط به قبول نحوه برداشت هریک به تنهایی در فرم مندرج در ردیف ۱ است. در این حالت باید برای هریک از استفاده کنندگان از حساب، کارت مجزا صادر شود.

۳- موجودی حساب مشترک به نسبت سهمی که موقع افتتاح حساب از طرف صاحبان حساب تعیین می شود متعلق به آنان خواهد بود. چنانچه سهم افراد در حساب مفتوحه تعیین نشده باشد، موجودی حساب بالسویه به صاحبان حساب یا قائم مقام قانونی آنها تعلق خواهد گرفت. نحوه برداشت از حساب (هریک به تنهایی یا متفقاً) در هنگام افتتاح تعیین و پس از درج در فرم افتتاح حساب به امضای صاحبان حساب می رسد.

۴- فرم "مقررات و شرایط حساب های مشترک" پس از تکمیل و الصاق یک قطعه تمبر مالیاتی (به هزینه مشتری) در حساب انتظامی "اوراق اشیای امانی" ثبت و زیر کلید نگهداری می گردد.

۵- یک، دو یا چند نفر از شرکا می توانند با اذن و اجازه دیگران از موجودی حساب سپرده استفاده نمایند. امضا یا امضاهایی که موقع افتتاح حساب مشترک، برای استفاده از موجودی حساب تعیین می شود، تا زمانی برای بانک معتبر خواهد بود که درخواست یا دستور کتبی مخالفی از طرف هیچ یک از صاحبان حساب به بانک واصل نشده باشد.

۶- هرگاه شخص یا اشخاصی که حق امضا و برداشت از حساب مشترک را دارند، بخواهند این حق را به دیگری تفویض نمایند، باید قبلاً ضمن اخذ اجازه کتبی از سایر صاحبان حساب مشترک مراتب را به بانک اعلام نموده باشند.

۷- در صورت فوت، حجر یا ورشکستگی هر یک از صاحبان حساب مشترک و اطلاع کتبی یا وصول بازداشت نامه از مراجعی که قانوناً حق بازداشت اموال اشخاص را دارند، برای بازداشت موجودی حساب و علیه هر یک از صاحبان حساب،

صفحه 145 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

بانک حساب مشترک را مسدود نموده و موجودی حساب را به نسبت سهمی که موقع افتتاح حساب تعیین شده است، تقسیم خواهد نمود. در این صورت سهم متوفی، محجور، ورشکسته و مدیون حسب مورد به ورثه یا مراجع قانونی ذیصلاح پرداخت و سهم الشرکه دیگری یا دیگران تا زمان مراجعه ایشان در حساب مذکور به صورت مسدود باقی می ماند.

۸- پس از فوت، حجر یا ورشکستگی یکی از صاحبان حساب و پرداخت سهم متوفی، محجور یا ورشکسته بقیه شرکا امکان شرکت در قرعه کشی جوایز قرض الحسنه پس انداز را با حفظ امتیازات حساب را کما فی السابق خواهند داشت.

۹- در مورد تعیین سهم صاحبان حساب مشترک از موجودی حساب، ملاک احتساب تاریخ فوت، حجر یا ورشکستگی خواهد بود. اما اگر تاریخ فوت، حجر یا ورشکستگی کتبی به بانک اعلام نشده باشد و بانک پرداختی نماید، هیچ گونه مسئولیتی متوجه بانک نخواهد بود.

حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز (مخصوص کارکنان دولت)

بخش اول : شرایط و مقررات افتتاح حساب

افتتاح حساب قرض الحسنه پس انداز مخصوص کارکنان دولت تنها با ارائه معرفی نامه از دستگاه های دولتی برای واریز حقوق مقدور خواهد بود. بنابراین هنگام افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه مذکور، علاوه بر رعایت شرایط و مقررات افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز، تکمیل یک برگ تعهدنامه (مطابق متن ذیل) توسط صاحب حساب الزامی است تا بانک به استناد آن - که در بند ۱/ بخش دوم توضیح داده خواهد شد - از مجوز برگشت وجه اضافی از حساب کارکنان دولت برخوردار گردد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 146 از 409

تعهدنامه

بانک ملی ایران شعبه

نظر به اینکه برای منظور نمودن حقوق و مزایای ماهانه اینجانب ..... حساب قرض الحسنه جاری / قرض الحسنه پس انداز شماره ..... به نام اینجانب نزد شعبه ..... بانک ملی ایران افتتاح شده است، بدینوسیله اعلام می دارد چنانچه به اظهار و تشخیص ..... به هر عنوان اشتباهی در مبلغی که به حساب منظور شده است روی دهد و اضافه بر استحقاق مبلغی به بستانکار حساب اینجانب منظور گردد، وزارت / سازمان ..... حق دارد هر موقع و زمان وجه اضافی را از طریق بانک ملی ایران از حساب اینجانب به یکی از حساب های دولتی برگشت دهد و اینجانب حق هیچگونه ایراد یا اعتراضی به عمل بانک ملی ایران نخواهم داشت.

امضاء :

گواهی می شود

امضای

- مراجعه بازنشستگان، وظیفه و مستمری بگیران به واحدهای بانک برای دریافت حقوق و مستمری الزامی نیست و پرداخت حقوق افراد مذکور به وکیل ایشان در صورتی که این امر به موجب وکالت نامه ارائه شده از اختیارات وکیل باشد اعم از اینکه وکالت نامه در خارج یا داخل کشور قانوناً تنظیم شده باشد با رعایت سایر مقررات مربوط بلامانع خواهد بود.

بخش دوم : برداشت وجه از حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز کارکنان دولت

- در صورتی که از طرف وزارتخانه یا سازمان های دولتی تقاضای برگشت مبلغی از حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز کارکنان دولت شود. برای تشریک مساعی و جلوگیری از حیف و میل شدن وجوه دولت به شرط رعایت نکات ذیل درخواست آنان عملی خواهد گردید:
- اخذ تعهدنامه تکمیل شده (طبق نمونه ذیل) از سازمان درخواست کننده که امضای معاون وزارتخانه یا رئیس اداره یا رئیس سازمان یا صاحبان امضای مجاز در حساب جاری دولتی دستگاه مربوط را داشته باشد. بدیهی است نمونه امضای اشخاص مزبور بایستی قبلاً به بانک معرفی شده باشد تا مورد گواهی و تصدیق قرار گیرد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 147 از 409

تعهدنامه

بانک ملی ایران شعبه

بدینوسیله اعلام می‌دارد که مبلغ..... ریال که به درخواست این..... به حساب قرض‌الحسنه جاری/ پس‌انداز شماره..... خانم/ آقای..... طی فهرست مورخ..... نزد آن شعبه منظور نموده‌اید مبتنی بر اشتباه بوده است. بنابراین خواهشمند است دستور فرمایید مبلغ مذکور را به مسئولیت این..... از حساب وی برگشت داده و به حساب شماره..... این..... نزد..... منظور نمایند، درضمن پاسخ‌دهی به هر گونه اعتراض یا ایراد یا شکایت احتمالی یا هر شخص یا اشخاص ثالث نیز به عهده این..... خواهد بود.

- چنانچه وجوهی اضافه بر میزان مقرری یا اشتباهی به حساب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز کارکنان شاغل، بازنشسته و وظیفه‌بگیر واریز شده باشد؛ با اخذ تعهدنامه کتبی از اداره واریز کننده‌ی وجه و تعیین میزان مبلغ اضافه واریزی، بدون اصلاح در فهرست‌های تأییدشده وجوه درخواستی را به حساب «تمرکز وجوه برگشت اضافه واریزی» از حساب‌های حقوقی کارکنان شاغل منتقل و مراتب را به اداره مربوط اعلام نمایند.

تبصره ۱: چنانچه افراد بازنشسته، وظیفه و مستمری‌بگیر فوت نمایند، اداره پرداخت‌کننده می‌تواند کتبی درخواست نماید وجوهی را که پس از مرگ به حساب آنان واریز نموده، برگشت دهد. در این صورت این قبیل وجوه را به حساب مانده برگشتی حقوق بازنشستگان و موظفان نمایندگی های خزانه منتقل نمایند.

تبصره ۲: منظور از حساب‌های حقوقی کارکنان دولت، حساب‌های کارکنانی است که مشمول قانون استخدام کشور یا بازنشستگان سازمان بازنشستگی کشوری هستند و در مورد کارکنان شهرداری‌ها و شرکت‌های دولتی و همچنین سازمان‌هایی که مشمول مقررات این بند نمی‌گردند، صادق نیست.

- برگشت وجه از حساب حقوقی کارکنان دولت، فقط در صورتی که در نامه سازمان مربوط ذکر شده باشد «مبلغی اضافه بر حقوق و یا اشتباهی به حساب حقوقی پرسنل واریز شده است» امکان‌پذیر خواهد بود، بدیهی است وجه مذکور باید صرفاً به حساب خزانه واریز گردد.

۴-۴-۱- طرح‌ها و محصولات معاونت بانکداری جامع

۱- طرح مهربانی

معرفی طرح: در راستای جلب رضایت مشتریان و ارائه خدمات اعتباری مبتنی بر کارمزد با هدف رفع احتیاجات ضروری جامعه هدف، طرح مهربانی معرفی و عملیاتی گردید و در حال حاضر در مرحله پشتیبانی و پرستاری قرار دارد.

صفحه 148 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ویژگی های طرح:

-جامعه هدف افتتاح کننده حساب در طرح مهربانی : همه اشخاص حقیقی و حقوقی

-جامعه هدف دریافت کننده وام: همه اشخاص حقیقی

- تمامی اشخاص حقوقی (شرکت ها/سازمان ها و ...) می توانند نسبت به افتتاح حساب قرض الحسنه پس انداز ریالی با کد زیرنوع ۱۲ اقدام و با معرفی کارکنان خود امتیاز کسب شده را به آنان انتقال داده و با احراز امتیاز لازم شرایط دریافت وام را فراهم نمایند.

- مشتریانی که امکان استفاده از وام متعلقه را نداشته باشند در صورت احراز شرایط دریافت وام می باید افراد درجه یک خانواده را به شعبه معرفی نمایند. (امکان انتقال قسمت و یا تمامی امتیاز به افراد درجه یک خانواده وجود دارد)

- به منظور رفاه حال مشتریان محترم، امکان افتتاح حساب ویژه طرح یادشده در سامانه بام نیز فراهم گردیده است.

- وام موصوف امتیازی بوده و در سامانه سیتا ۲ و به صورت غیرحضوری و حضوری پرداخت می گردد.

- اعطای وام مزبور خارج از سقف تسهیلات خرد می باشد.

- سقف اعطای وام طرح مهربانی ملی برای هر شخص حقیقی حداکثر سه میلیارد ریال می باشد.

-کارمزد تسهیلات اعطایی ۴ درصد

- نوع عقد قرض الحسنه می باشد.

- دوره بازپرداخت از ۶ماه تا ۶۰ ماه می باشد.

تضامین مورد نیاز طرح: یک ضامن معتبر و مورد قبول بانک به همراه یک فقره چک صیادی از ضامن

- تسریع و تسهیل در ارائه خدمات قرض الحسنه به مشتریان (با یک نفر ضامن و بدون ارائه چک، سفته و گواهی کسر از حقوق)

-تمامی اشخاص حقوقی (شرکت ها/سازمان ها و ...) می توانند نسبت به افتتاح حساب قرض الحسنه پس انداز ریالی اقدام و با معرفی کارکنان خود امتیاز کسب شده را به آنان انتقال دهند.

اعتبارسنجی متقاضی و ضامن قبل از اعطای وام مطابق ضوابط و مقررات الزامی می باشد.

صفحه 149 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱- اعتبار ملی

معرفی طرح: بانک ملی ایران، در راستای کمک به تأمین منابع مالی مورد نیاز اقتصاد خانوارها، طرح "اعتبار ملی" را تهیه و تدوین نموده است. در این طرح، کلیه مشتریان مشمول می‌توانند در چارچوب ضوابط و مقررات و شرایط طرح، نزد بانک ملی سپرده‌گذاری نموده و بعد از گذشت مدت تعیین شده و کسب امتیازات لازم، مطابق شرایط تعریف شده، از تسهیلات موضوع طرح بهره‌مند گردند.

ویژگی های طرح:

- جامعه هدف افتتاح کننده حساب: کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی
- نوع حساب: کوتاه‌مدت عادی
- نرخ سود: یک دهم درصد
- جامعه هدف دریافت کننده تسهیلات: اشخاص حقیقی
- اشخاص حقوقی (شرکت‌ها/سازمان‌ها) می‌توانند نسبت به افتتاح حساب ویژه طرح اقدام نموده و امتیاز حاصله را به کارکنان خود برای دریافت تسهیلات هبه نمایند.
- اشخاص حقیقی می‌توانند فارغ از نوع شغل خود، از تسهیلات موضوع این طرح استفاده نمایند.
- نوع عقد: مرابحه
- موضوع تسهیلات: رفع کلیه نیازهای شخصی و اساسی خانوارها
- سقف تسهیلات: پنج میلیارد ریال
- کارکنان شرکت‌ها/سازمان‌ها براساس سپرده‌گذاری شرکت/سازمان در طرح می‌توانند تا سقف پنج میلیارد ریال از تسهیلات موضوع طرح استفاده نمایند.
- مجموع تسهیلات اعطایی به کارکنان شرکت‌ها/سازمان‌ها از محل سپرده‌گذاری شخصی، دریافت امتیاز از شرکت/سازمان، نباید از سقف‌های تعیین شده فوق بیشتر شود.
- پرداخت تسهیلات موضوع این طرح خارج از سقف تسهیلات خرد می‌باشد.
- برای این گروه از متقاضیان تسهیلات نیازی به اخذ فاکتور/پیش فاکتور نمی‌باشد.
- مبلغ تسهیلات مستقیماً به حساب متقاضی تسهیلات واریز می‌گردد.
- سرفصل تسهیلات: مرابحه غیردولتی / رفع نیازهای اساسی خانوار
- نرخ سود تسهیلات اعطایی: ۱۴ درصد.
- با توجه به اینکه نرخ سود مصوب شورای پول و اعتبار در زمان تهیه طرح ۲۳ درصد می‌باشد، در صورت تغییر نرخ سود تسهیلات در طول اجرای طرح، نرخ سود تسهیلات موضوع طرح به همان میزان تغییر خواهد یافت.
- مدت بازپرداخت تسهیلات: دوره بازپرداخت تسهیلات ۱۲، ۲۴، ۳۶، ۴۸ و ۶۰ ماهه است.
- نحوه بازپرداخت تسهیلات: بازپرداخت کلیه تسهیلات موضوع طرح بصورت اقساطی با اقساط ماهانه، مساوی و متوالی خواهد بود.
- وثایق و تضامین: تضامین و وثایق لازم برای اعطای تسهیلات موضوع طرح (حضوری و غیرحضوری) تعیین می‌گردد.

صفحه 150 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۲- پذیرنده ملی

معرفی طرح: این طرح در راستای توسعه و بهبود وضعیت بانک در شبکه پذیرندگی (جبران/تعدیل عدم توازن بین توسعه کارت‌های بانک ملی نزد مردم و توسعه شبکه پذیرندگی بانک ملی) با تمرکز بر دو گروه از مشتریان (دارندگان کارت و پذیرندگان) طراحی و معرفی گردیده است. شرایط و فرآیند ارائه خدمات اعتباری طرح پذیرنده ملی به صورت غیرحضوری بر بستر همراه بام و به صورت حضوری بر بستر سامانه یکپارچه تسهیلات و اعتبارات (سیتا۲) می باشد.

ویژگی های طرح:

- بهبود تراز بانک و ارتقاء سهم بازار پذیرش شده
- بهبود کسری نقدینگی (افزایش میانگین رسوب حساب‌های پذیرندگان به دلیل افزایش ورودی حساب‌ها)
- بهبود شاخص سود و زیان
- پرداخت پاداش بازاریابی و ارتقاء به پرسنل
- پیاده‌سازی و راه‌اندازی سامانه سمباد جهت رصد عملکرد پذیرنده‌ها و تعریف پروژه‌های ارتقاء عملکرد
- طراحی و پیاده‌سازی سامانه شاهین جهت ارائه گزارشات عملکرد
- ارتقاء کیفیت پشتیبانی شامل بازدیدهای ادواری، بازدیدهای اضطراری، نصب و ...
- هماهنگی بهتر بین شعب بانک ملی و پشتیبان‌ها و دفاتر استانی سداد

الف) بسته اعتباری ویژه پذیرندگان:

این طرح برای پذیرندگانی است که دستگاه کارتخوان خود را به حساب‌های بانک ملی متصل نموده‌اند و پذیرندگان موصوف براساس سطح فعالیت خود در مدت اجرای طرح به شرح زیر بهره‌مند خواهند گردید:

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 151 از 409

بسته اعتباری			
نسبت تسهیلات به افزایش میانگین سپرده		اعطای تسهیلات با نرخ 23%	
مدت زمان میانگین ایجاد شده			
۶	۳		
۷ برابر	۴ برابر	۶	مدت بازپرداخت
۳/۵ برابر	۲ برابر	۱۲	
سقف: ۵۰ میلیارد ریال حداقل میانگین برای شرکت در طرح برای سپرده‌های جاری و پس‌انداز ۳۰۰ میلیون ریال و برای سپرده‌های کوتاه مدت ۵۰۰ میلیون ریال در نظر گرفته شده و مبنای محاسبه میانگین، زمان شروع طرح می‌باشد. میانگین کل حساب‌های مشتری ملاک محاسبه خواهد بود.			
نسبت وام به مابه‌التفاوت افزایش میانگین سپرده		اعطای وام با نرخ 0% ویژه سپرده‌های جاری و پس‌انداز	
مدت زمان افزایش میانگین ایجاد شده			
۶	۳		
۱/۲ برابر	۰/۷ برابر	۶	مدت بازپرداخت
۰/۷ برابر	۰/۳۵ برابر	۱۲	
فقط برای سپرده‌های جاری و پس‌انداز متصل به پایانه تا سقف ۲ میلیارد ریال مبنای محاسبه، افزایش میانگین حساب‌های متصل به کارتخوان از زمان شروع طرح جدید می‌باشد.			

بسته اقلام ارزش افزوده
ارائه کارتخوان اندرویدی، پایه دستگاه کارتخوان و پین‌پد (دستگاه ورود رمز)
ارائه اقلام فروشگاهی مانند صندوق فروشگاهی، ترازوی دیجیتال، بارکدخوان و ماشین حساب باسیم و بی‌سیم، دوربین مدار بسته نظارتی، مودم و ...

تبصره: طرح فقط برای دستگاه های کارتخوان تعریف و اجرای می‌گردد و در صورت لزوم جهت ورود درگاه‌های اینترنتی، دستورالعمل آن بصورت جداگانه الحاق خواهد گردید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 152 از 409

(ب) وثایق و تضمینات اعطای تسهیلات موضوع طرح:

ردیف	مبلغ وام / تسهیلات	وثایق و تضامین	نحوه ارائه خدمت	توضیحات
۱	وام قرض الحسنه تا سقف ۲ میلیارد ریال و تسهیلات مرابحه تا سقف ۳ میلیارد ریال	قرارداد لازم الاجرا + ضمانت شخص ثالث با شرایط جدول رتبه اعتباری ۱	غیر حضوری	-
۲	تسهیلات مرابحه برای مبالغ بیش از ۳ میلیارد ریال الی ۵۰ میلیارد ریال	قرارداد لازم الاجرا + سایر وثایق و تضمینات طبق شرایط ذیل	حضوری شعبه	متقاضی مبلغ تسهیلات را در همراه بام مشاهده نموده و برای ادامه فرآیند به شعبه دارای پذیرنده مراجعه می نماید.

- اعطای تسهیلات / وام تا سقف ۳ میلیارد ریال: در قبال یک نفر ضامن معتبر
- اعطای تسهیلات / وام تا سقف ۵ میلیارد ریال: در قبال یک نفر ضامن معتبر و اخذ یک فقره چک صیادی (از متقاضی یا ضامن)
- اعطای تسهیلات / وام تا سقف ۱۰ میلیارد ریال: در قبال دو نفر ضامن معتبر و اخذ دو فقره چک صیادی (از متقاضی / ضامنین)
- اعطای تسهیلات / وام تا سقف ۵۰ میلیارد ریال: در قبال سه نفر ضامن کاسب دارای جواز کسب و اخذ دو فقره چک صیادی (از متقاضی / ضامنین) یا وثیقه غیرمنقول ارزنده شهری یا طلا و جواهرات یا گواهی سپرده مدت دار ویژه سرمایه گذاری (خاص) یا سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس و فرابورس

(ج) رتبه اعتباری متقاضی و ضامن / ضامنین:

۱- اعطای وام قرض الحسنه تا سقف ۲ میلیارد ریال و تسهیلات مرابحه تا سقف ۳ میلیارد ریال به متقاضیان در قبال قرارداد لازم الاجرا و ضمانت شخص ثالث به شرح جدول ذیل به صورت کاملاً غیر حضوری در بام صورت می پذیرد. (جدول شماره ۱- رتبه اعتباری)

رتبه اعتباری متقاضی	رتبه اعتباری ضامن / ضامنین
A	A,B,C,D
B	A,B,C
C	A,B
D	A

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 153 از 409

تبصره: متقاضیان فاقد رتبه اعتباری یا دارای رتبه اعتباری E یا متقاضیانی که ضامن/ضامین آنها دارای رتبه اعتباری به شرح جدول فوق (بند ۱) نمی‌باشند، می‌بایست برای اخذ تسهیلات به صورت حضوری به واحدها مراجعه نمایند.

۲- اعطای تسهیلات/ وام به متقاضیان بند (۲) به شرح ذیل امکان‌پذیر می‌باشد:

۱-۲ متقاضیان فاقد رتبه اعتباری یا دارای رتبه اعتباری E1 و E2 یا متقاضیانی که ضامن/ضامین آنها دارای رتبه اعتباری به شرح جدول بند (۱) نمی‌باشند:

- تا سقف ۳ میلیارد ریال: یک نفر ضامن با رتبه اعتباری A یا B و اخذ یک فقره چک صیادی از متقاضی و ضامن (جمعا دو فقره)

- تا سقف ۵ میلیارد ریال: دو نفر ضامن با رتبه اعتباری A یا B و اخذ یک فقره چک صیادی از متقاضی و ضامنین (جمعا سه فقره)

- تا سقف ۵۰ میلیارد ریال: در قبال وثیقه غیرمنقول ارزنده شهری یا طلا و جواهرات یا گواهی سپرده مدت‌دار ویژه

سرمایه‌گذاری (خاص) یا سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و فرابورس

۲-۲ متقاضیان دارای رتبه اعتباری E3:

- تا سقف ۳ میلیارد ریال: دو نفر ضامن با رتبه اعتباری A یا B و اخذ یک فقره چک صیادی از متقاضی و ضامنین (جمعا سه فقره)

- تا سقف ۵۰ میلیارد ریال: در قبال وثیقه غیرمنقول ارزنده شهری یا طلا و جواهرات یا اوراق گواهی سپرده

تبصره ۱: توثیق وثایق (غیرمنقول، طلا و جواهرات، گواهی سپرده و سهام) در چارچوب ضوابط، مقررات و دستورالعمل‌های صادره و با مارژهای مربوطه امکان‌پذیر می‌باشد. ضمناً واحدها می‌بایست اقدام لازم جهت انتقال چک صیادی به بانک را مطابق ضوابط و مقررات معمول نمایند.

تبصره ۲: اعطای تسهیلات/ وام به فاقدین جواز کسب، تا سقف تعیین شده در سیاست اعتباری امکان‌پذیر می‌باشد.

تبصره ۳: اعطای تسهیلات/ وام موضوع طرح با رعایت کلیه ضوابط و مقررات بخش اقتصادی مرتبط با نوع فعالیت پذیرنده امکان‌پذیر می‌باشد.

تبصره ۴: اسناد حسابداری تسهیلات/ وام مذکور براساس کد شعبه دارنده پذیرنده ملی POS در سامانه حسابداری متمرکز (سایما) ثبت می‌گردد.

تبصره ۵: قراردادهای و فرم‌ها به صورت سیستمی در طول فرآیند تولید و تکمیل می‌گردد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 154 از 409

(و) نکات حائز اهمیت:

• جدول ضرایب براساس نوع حساب‌ها برای محاسبه میانگین

ردیف	نوع حساب	ضریب
۱	حساب قرض‌الحسنه پس‌انداز و جاری	۱
۲	حساب سپرده کوتاه‌مدت	0.7

- محاسبات میانگین براساس حداقل مانده روز می‌باشد.
- در یک بازه زمانی مشخص، مشتری صرفاً قادر به انتخاب یکی از محصولات خدمات اعتباری قرض‌الحسنه یا مرابحه می‌باشد.
- در صورتی که مشتری قبلاً از مزایای طرح استفاده کرده باشد و تسهیلات ایشان تسویه گردیده باشد تاریخ محاسبه میانگین از تاریخ اخذ تسهیلات قبلی محاسبه می‌گردد.
- در طرح پذیرنده ملی انتقال امتیاز وجود ندارد.
- کنترل سقف فردی وام قرض‌الحسنه پذیرنده ملی تا مبلغ ۲ میلیارد ریال و مرابحه پذیرنده ملی تا سقف ۵۰ میلیارد ریال (اعطا شده در سامانه سیتا ۲) به صورت سیستمی صورت می‌پذیرد.
- در صورتی که مشتری در سایر سامانه‌های بانک ملی دارای وام قرض‌الحسنه و مرابحه باشد، مبلغ تسهیلات/ وام / مانده بدهی مذکور می‌بایست از سقف تسهیلات/ وام کسر گردد و کنترل آن برعهده مسئول شعبه می‌باشد.
- در صورتی که بازه زمانی محاسبه میانگین توسط مشتری انتخاب گردد، امکان محاسبه میانگین برای بازه زمانی دوره ماقبل وجود ندارد، لذا واحدها می‌بایست این موضوع را به نحو مقتضی به مشتری اطلاع رسانی نمایند.
- امکان محاسبه میانگین از تاریخ تا تاریخ (۳ و ۶ ماه) در سامانه سیتا ۲ تعبیه شده است که بازه زمانی محاسبه طرح پذیرنده ملی از تاریخ آغاز طرح و با حداقل بازه زمانی ۹۰ روز می‌باشد.
- راهنمای کاربری ثبت درخواست تسهیلات/ وام به صورت غیرحضوری در همراه بام و حضوری در شعبه در فایل الحاقی قرارداد.
- کلیه درخواست‌های تسهیلاتی اعم از اینکه مشتری تمایل به اخذ تسهیلات/ وام به صورت حضوری یا غیرحضوری را داشته باشد یا اینکه شرایط اخذ تسهیلات/ وام به صورت حضوری یا غیرحضوری فراهم باشد، می‌بایست مطابق فرآیند، توسط مشتری در سامانه بام ثبت گردد.
- در اعطای تسهیلات/ وام موضوع طرح پذیرنده ملی رعایت سایر ضوابط و مقررات و دستورالعمل‌های ابلاغی الزامی است.

صفحه 155 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱- اتباع

معرفی طرح: با هدف ساماندهی اتباع و مهاجرین خارجی و جذب سرمایه‌های خرد و سرگردان ایشان تفاهم نامه‌ای فی‌مابین بانک، سازمان ملی مهاجرت به نمایندگی از وزارت کشور و شرکت مدیریت زنجیره تامین دانش در تاریخ ۱۴۰۲/۰۴/۱۱ منعقد گردید.

ویژگی های طرح:

۱- جامعه هدف تأمین کنندگان منابع مالی طرح:

کلیه اتباع افغانستانی که دارای مجوز اقامت در ایران بوده و از طرف سازمان ملی مهاجرت

(یا نماینده سازمان در استان‌ها) جهت افتتاح حساب و سپرده‌گذاری به بانک معرفی می‌شوند.

۲- استان‌های هدف جهت افتتاح و جذب منابع اتباع: در حال حاضر استان‌های تهران، خراسان رضوی،

اصفهان، کرمان، فارس، یزد، قم، البرز، مرکزی، قزوین، گلستان، سمنان، بوشهر، هرمزگان و سیستان و بلوچستان

می‌توانند نسبت به افتتاح حساب و اعطای تسهیلات موضوع تفاهم‌نامه اقدام نمایند.

۳- خدمات قابل ارائه به تأمین کنندگان منابع مالی (اتباع):

۳-۱- افتتاح حساب ویژه طرح:

(۱) نوع حساب: حساب کوتاه مدت عادی با زیرنوع ۰۷۷

(۲) نرخ سود حساب: صفر درصد

(۳) مدارک مورد نیاز برای افتتاح حساب: معرفی‌نامه و مجوز اقامت صادره از سازمان ملی مهاجرت به همراه سایر

مستندات لازم که می‌بایست طبق بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های ارائه خدمات به اتباع خارجی اخذ گردد.

(۴) حداقل مبلغ موردنیاز برای افتتاح حساب: یک میلیون ریال

(۵) حداقل مبلغ موردنیاز برای مشارکت در طرح: واریز مبلغ یکصد میلیون ریال در مرحله/ ماه اول

تبصره ۱: طبق تفاهم صورت گرفته، اتباع می‌بایست طی ۱۰ ما (به صورت متوالی)، حداقل مبلغ یک میلیارد ریال (هر ماه یکصد میلیون ریال) به حساب مزبور واریز نمایند.

تبصره ۲: در قبال افتتاح حساب ویژه طرح، شعب می‌بایست دفترچه حساب کوتاه مدت به اتباع تحویل نمایند.

تبصره ۳: سپرده‌های اتباع به محض افتتاح، مسدود شده و پرداخت آن منوط به ارائه تائیدیه از طرف سازمان ملی مهاجرت می‌باشد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 156 از 409

تبصره ۴: در صورتی که به هر دلیل سپرده‌گذار تمایل به بستن سپرده خود و خروج از طرح را داشته باشد، می‌بایست بدو به سازمان ملی مهاجرت مراجعه و تأییدیه کتبی از سازمان به بانک ارائه نماید. بانک پس از دریافت نامه سازمان مبنی بر بستن سپرده، نسبت به بستن سپرده و پرداخت وجه آن به سپرده‌گذار اقدام می‌نماید.

۲-۳ - افتتاح حساب عادی (با زیرنوع ۰۷۷): علاوه بر حساب ویژه طرح، شعب در چارچوب ضوابط و مقررات حسابی با ابزار برداشت ملی کارت (جهت انجام امور بانکی روزمره) برای اتباع افتتاح می‌نمایند و آنها می‌توانند به حساب موصوف واریز و از آن برداشت نمایند.

۴- اعطای تسهیلات موضوع طرح:

- اجرای طرح ایجاد (ساختمان و محوطه سازی، تاسیسات، ماشین آلات و تجهیزات و...)
- تکمیل طرح نیمه تمام
- خرید و نوسازی ماشین آلات
- نوع تسهیلات و عقد: پرداخت تسهیلات اجرا و تکمیل طرح در قالب عقد مشارکت مدنی و تقسیط سهم الشرکه بانک در قالب عقد فروش اقساطی است. همچنین تسهیلات خرید / نوسازی ماشین آلات در قالب عقد فروش اقساطی اعطا می‌گردد.

- مبلغ تسهیلات: حداکثر به میزان ۷۰ درصد هزینه‌های مورد نیاز طرح/خرید و نوسازی ماشین آلات

- نرخ سود تسهیلات: ۱۰ درصد

- دوره اجرا (مشارکت): حداکثر ۲۴ ماه

- دوره بازپرداخت سهم الشرکه بانک در طرح با احتساب دوره تنفس: حداکثر ۳۶ ماه (با اقساط مساوی، متوالی، ماهیانه)

تبصره: مجموع دوره تامین مالی طرح حداکثر ۶۰ ماه می‌باشد.

- مدت تقسیط تسهیلات خرید/نوسازی ماشین آلات: حداکثر ۳۶ ماه (با اقساط مساوی، متوالی، ماهیانه)

- وثایق و تضمینات: مطابق ضوابط و مقررات و دستورالعمل‌های داخلی بانک

۵- اوراق گواهی حق تقدم استفاده از تسهیلات مسکن (تملی)

معرفی طرح: اوراق موضوع طرح، برگه‌های الکترونیکی دریافت تسهیلات خرید، ساخت و تعمیرات مسکن می‌باشد که به دارندگان حساب سپرده سرمایه‌گذاری ویژه طرح (طرح‌های ۱ و ۳) تحت شرایطی تخصیص می‌یابد. بخش IT بانک هر ماه اطلاعات مربوط به مانده حساب دارندگان سپرده ویژه طرح را جمع‌آوری و پردازش نموده و تعداد اوراق

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 157 از 409

تخصیص یافته را در سامانه مربوطه ثبت می‌نماید. دارندگان این اوراق علاوه بر استفاده از تسهیلات مسکن، امکان فروش و هبه اوراق به غیر را دارا می‌باشند.

طرح شماره (۱)

حد اقل مانده به منظور تحقق اوراق (در طول دوره ی مد نظر)	۱۶۰ میلیون ریال
دوره ی تخصیص اوراق به سپرده سرمایه گذاری	۱۵ هر ماه تا ۱۵ ماه بعد
نرخ سود متعلقه به سپرده	۵ درصد
میانگین مبلغ مانده سپرده برای تخصیص یک فقره اوراق	به ازای هر ۱۸۲ میلیون ریال یک فقره اوراق به صورت ماهیانه

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 158 از 409

سقف تسهیلات فروش اقساطی و جعاله مسکن از محل اوراق

(مبالغ به میلیون ریال)

سقف تسهیلات خرید مسکن از محل اوراق				
برحسب مناطق شهری	انفرادی	زوجین	مدت بازپرداخت	نرخ سود تسهیلات
تهران	۴۰۰۰	۸۰۰۰	۱۲ ساله	نیم درصد کمتر از نرخ مصوب شورای پول و اعتبار
مراکز استان ها و شهرهای بالای ۲۰۰ هزار نفر جمعیت	۳۲۰۰	۶۴۰۰		
سایر مناطق شهری (شهرهای با جمعیت ۲۰۰ هزار نفر و کمتر)	۲۴۰۰	۴۸۰۰		

(مبالغ به میلیون ریال)

سقف تسهیلات خرید مسکن از محل اوراق برای مشتریانی که فرزندان زیر ۲۰ سال سن دارند									
انفرادی					زوجین				
فرزند اول	فرزند دوم	فرزند سوم	فرزند چهارم	فرزند پنجم و بیشتر	فرزند اول	فرزند دوم	فرزند سوم	فرزند چهارم	فرزند پنجم و بیشتر
۵۰۰۰	۶۰۰۰	۷۰۰۰	۸۰۰۰	۸۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۲۰۰۰	۱۴۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۶۰۰۰
۴۰۰۰	۴۸۰۰	۵۶۰۰	۶۴۰۰	۶۴۰۰	۸۰۰۰	۹۶۰۰۰	۱۱۲۰۰۰	۱۲۸۰۰۰	۱۲۸۰۰
۳۰۰۰	۳۶۰۰	۴۲۰۰	۴۸۰۰	۴۸۰۰	۶۰۰۰	۷۲۰۰	۸۴۰۰	۹۶۰۰	۹۶۰۰
۱۴	۱۶	۱۸	۲۰	۲۲	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰	۲۲
مدت بازپرداخت (سال)									

(مبالغ به میلیون ریال)

تسهیلات تعمیرات مسکن						
از محل اوراق					بدون نیاز به خرید اوراق	شرح
بدون فرزند	فرزند اول	فرزند دوم	فرزند سوم	فرزند چهارم و بیشتر		
۱۶۰۰	۲۰۰۰	۲۴۰۰	۲۸۰۰	۳۲۰۰	۴۰۰	مبلغ
حداکثر ۳۶ ماه					حداکثر ۳۶ ماه	مدت بازپرداخت
نیم درصد کمتر از نرخ مصوب شورای پول و اعتبار					نرخ مصوب شورای پول و اعتبار	نرخ سود

ویژگی های طرح:

- امکان پرداخت تسهیلات متعدد از محل اوراق بابت پلاک های ثبتی جداگانه به هر فرد در صورت حائز شرایط بودن
- نرخ سود تسهیلات نیم درصد کمتر از نرخ مصوب شورای پول و اعتبار
- نوع عقد تسهیلات خرید و ساخت و تعمیر به ترتیب فروش اقساطی، مشارکت مدنی و جعاله
- مدت تسهیلات مشارکت مدنی ساخت حداکثر یکسال بوده و امکان تمدید حداکثر برای یک دوره
- تسهیلات خرید و ساخت مسکن، درقبال ترهین ملک
- پرداخت تسهیلات خرید مسکن الزاماً برای خرید پلاک ثبتی جدید

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 159 از 409

- عدم تجاوز مجموع دوران مشارکت، تمدید و تقسیط تسهیلات ساخت مسکن از محل اوراق از ۱۲ سال

- عدم اعطای تسهیلات مشارکت مدنی ساخت به اعضای شرکت‌های تعاونی

- اعطای تسهیلات جعاله تعمیر مسکن صرفاً یکبار

- امکان استفاده از تسهیلات موضوع طرح توسط همکاران شاغل

- اشخاص حقوقی مجاز به افتتاح حساب می‌باشند لیکن مجاز به اخذ تسهیلات موضوع طرح نبوده صرفاً مجاز به خرید و فروش در فرابورس و هبه به اشخاص ثالث می‌باشند.

- اعطای تسهیلات مسکن به زوجین "صرفاً یک بار"

- اعطای تسهیلات به زوجین بدون رعایت شرط ازدواج اول و بدون توجه به تاریخ ازدواج

- اعطای تسهیلات به زوجین صرفاً به صورت جداگانه (دو فقره تسهیلات مستقل)

- سهم هر یک از زوجین درخصوص ملک خریداری شده نباید کمتر از سه دانگ باشد.

- اوراق تملی به صورت با نام

- اعتبار زمانی اوراق به مدت ۲ سال

- فرآیند افتتاح حساب مشابه حساب کوتاه مدت با زیرنوع خاص

- ۰۵۷ زیرنوع طرح ۱

- ۰۵۹ زیرنوع طرح ۳

- هر اوراق به ارزش اسمی ۵ میلیون ریال

- در صورت کاهش مانده حساب از مبلغ تعیین شده، توقف تخصیص اوراق

- عدم محاسبه اوراق برای اتباع

- ممنوعیت افتتاح حساب مشترک در این طرح

- کلیه نقل و انتقالات در بازار ابزارهای نوین مالی فرابورس

- آخرین مهلت دریافت تسهیلات مربوط به اوراق منقضی شده صرفاً یک ماه پس از تاریخ سررسید

- تعیین قیمت اوراق در فرابورس براساس عرضه و تقاضای بازار

- خرید و فروش اوراق مستلزم دارابودن «کد بورسی»

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 160 از 409

۶- کارت اعتباری طلایی

معرفی طرح: کارتی است که بانک در چارچوب تفاهم‌نامه و با رعایت ضوابط و مقررات به صورت فیزیکی یا الکترونیکی به منظور خرید کالا و خدمات از پذیرندگان صادر نموده و صرفاً در پایانه های فروش و درگاه های اینترنتی سداد بانک ملی قابل استفاده می‌باشد.

ویژگی های طرح:

- قابل استفاده صرفاً در پایانه های فروش و درگاه های اینترنتی سداد بانک ملی
- صدور کارت یک هفته پس از درخواست و تکمیل پرونده
- مبلغ اعتبار بیشتر نسبت به کارت اعتباری نقره ای
- دارای ضرایب جذاب تری نسبت به سایر کارت های اعتباری می باشد

۷- کارت اعتباری نقره ای

معرفی طرح: کارتی است که بانک در چارچوب تفاهم‌نامه و با رعایت ضوابط و مقررات به صورت فیزیکی یا الکترونیکی به منظور خرید کالا و خدمات از پذیرندگان صادر نموده و صرفاً در تمامی پایانه های فروش و درگاه های اینترنتی قابل استفاده می‌باشد.

ویژگی های طرح:

- قابل استفاده صرفاً در تمامی پایانه های فروش و درگاه های اینترنتی
- صدور کارت یک ماه پس از درخواست و تکمیل پرونده
- مبلغ اعتبار کمتر نسبت به کارت اعتباری طلایی

۸- تنخواه کارت

معرفی طرح: بانک ملی ایران به موجب بند (و) تبصره ۱۹ قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور در راستای پروژه شفاف سازی و هوشمند سازی عملیات مالی دولت و به منظور تسهیل مدیریت هزینه سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۲۹) قانون بودجه پنج ساله ششم توسعه اقدام به افتتاح حساب ویژه کارپردازان بخش عمومی پیش‌شماره (۲۱۲) و ارائه خدمات تنخواه‌کارت برای جایگزینی ابزار برداشت سنتی حساب های جاری نظیر دسته چک نموده است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 161 از 409

ویژگی های طرح:

- خرید از کلیه درگاه های پرداخت اینترنتی و پایانه های فروشگاهی
- خرید در بستر سامانه تدارکات الکترونیکی دولت
- برداشت نقدی از دستگاه های خودپرداز
- انتقال به کلیه کارت های عضو شتاب
- پرداخت کلیه قبوض
- امکان شارژ و دشارژ موجودی کارت

۹- کارت اعتباری مدیریت شده (B2C)

معرفی طرح: کارت اعتباری مدیریت شده بانک ملی ایران در حقیقت نوعی کارت اعتباری خرید است که دارندگان آن میتوانند نسبت به خرید محصولات و خدمات مورد نیاز خود از فروشندگان کالاها و خدمات طرف قرارداد با بانک ملی اقدام کنند و وجه آن را به صورت یکجا یا قسطی، پرداخت کنند.

ویژگی های طرح:

- امکان استفاده از اعتبار سهام عدالت یا سایر سهام ها به عنوان وثیقه و صدور کارت مجازی
- امکان ثبت نام و اعتبارسنجی در کلیه شعب بانک ملی و همچنین بصورت غیرحضور از طریق اپلیکیشن ایوا و سهولت بیشتر در دریافت کارت اعتباری

۱۰- وام کارت اعتباری مدیریت شده (B2B)

معرفی طرح: بانک ملی ایران در راستای ارائه خدمات به صاحبان اصناف و کسب و کارها و حمایت از تولید داخلی، اقدام به تعریف محصول وام کارت اعتباری مدیریت شده (B2B) نموده است. این کارت مشابه کارت های اعتباری عادی یا کارت اعتباری مدیریت شده و به صورت فیزیکی صادر می گردد.

ویژگی های طرح:

- تخصیص اعتبار به میزان حداکثر ۲۰ میلیارد ریال
- امکان تسویه حساب حداکثر ۴ ماهه

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 162 از 409

- امکان دو دوره تمدید تسهیلات

برای کسب اطلاعات بیشتر می توانید به سایت بانک ملی به آدرس <https://bmi.ir> بخش ویژه همکاران منوی بخشنامه و دستورالعمل ها مراجعه فرمایید، به برخی از بخش نامه ها و دستورالعمل های مرتبط به شرح ذیل اشاره شده است:

دستورالعمل وام قرض الحسنه طرح مهربانی به شماره ۴۷۸۷۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۷/۲۴ ، اصلاحیه به شماره ۴۷۹۱۰ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۲۱

دستورالعمل جامع اعطای تسهیلات خرد در قالب کارت اعتباری به شماره ۴۸۳۱۱ مورخ ۱۴۰۳/۰۴/۲۳

طرح اعتبار ملی به شماره ۴۸۲۷۳ مورخ ۱۴۰۳/۰۳/۳۰ ، شماره نامه ۴۸۴۲۷ مورخ ۱۴۰۳/۰۷/۲۵

اجرای طرح پذیرنده ملی به شماره ۴۸۰۳۱ مورخ ۱۴۰۲/۱۱/۰۲

نحوه ارائه خدمات به اشخاص خارجی به شماره ۴۷۰۶۸ مورخ ۱۴۰۱/۰۴/۰۵

سامانه کانون جوانه های بانک ملی به شماره ۴۷۸۳۷ مورخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۴

محصول جدید تنخواه کارت ویژه کارپردازان بخش عمومی به شماره ۴۶۹۴۱ مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۱۱

دستورالعمل جامع طرح "اوراق گواهی حق تقدم استفاده از تسهیلات مسکن (تملی)" به شماره ۴۷۸۹۰ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳ در صورت تغییرات در بخشنامه ها و دستورالعمل ها آخرین نسخه منتشره ملاک عمل می باشد.

شرایط و مقررات افتتاح حساب و اعطای تسهیلات

۱- حساب قرض الحسنه ویژه به حسابی گفته می شود که بانک با این عنوان افتتاح و وجوه تودیع شده توسط اشخاص حقیقی و حقوقی به این حساب را طبق نظر تودیع کننده وجوه و براساس شرایطی که به موجب قرارداد عاملیت منعقد بین تودیع کننده و بانک معین می شود، به صورت قرض الحسنه به اشخاص حقیقی و مؤسسات خیریه و عام المنفعه اعطا می نماید.

۲- حداقل مبلغ سپرده لازم برای افتتاح حساب قرض الحسنه ویژه ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال است.

۳- حداقل مبلغ تسهیلات قرض الحسنه قابل اعطا به هر متقاضی از محل هر حساب قرض الحسنه ویژه ۳,۰۰۰,۰۰۰ ریال و مدت بازپرداخت آن حداکثر پنج سال است.

۴- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران می تواند هر سه سال یک بار بر اساس رشد شاخص کل بهای کالا و خدمات مصرفی و دیگر شاخص ها، نسبت به اصلاح ارقام ذکر شده در موارد (۲) و (۳) یادشده اقدام نماید.

۵- اعطای تسهیلات تا سقف یکونیم میلیارد ریال از محل وجوه تودیع شده (وجوه اداره شده) از طریق سپرده گذاری قرض الحسنه ویژه بخش خصوصی نزد بانک ها، منعی ندارد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 163 از 409

۶- از مبالغ تودیع شده به حساب های قرض الحسنه ویژه همواره معادل مجموع قرض الحسنه های اعطا شده، مسدود و مازاد آن توسط تودیع کننده وجوه قابل برداشت بوده و نظیر دیگر حساب های قرض الحسنه پس انداز مشمول شرکت در قرعه کشی جوایز است.

۷- مبالغ مسدود شده در این حساب ها جزء سپرده های بانک محسوب نگردیده و مشمول تودیع سپرده قانونی نیست.

۸- مبالغ قرض الحسنه اعطایی بانک از محل این حساب ها جزء تسهیلات اعتباری اعطایی بانک محسوب نگردیده و خارج از حد مجاز اعتباری بانک خواهد بود.

۹- دارنده حساب قرض الحسنه ویژه می تواند به موجب قرارداد عاملیت، نوع و میزان وثایق مورد نظر خود را مشخص و از بانک بخواهد که در برابر اعطای قرض الحسنه از این حساب، وثایق مشخص شده را اخذ نماید. در صورتی که نوع و میزان وثایق مورد نظر تعیین نشده باشد، اخذ وثیقه توسط بانک تابع ضوابط دستورالعمل اجرایی قرض الحسنه اعطایی بانک ها خواهد بود.

۱۰- بانک می تواند به موجب قرارداد عاملیت پیگیری وصول اقساط قرض الحسنه های اعطایی یا در صورت لزوم انجام اقدامات حقوقی مربوط را نیز به عهده بگیرد. اما در هر حال استرداد وجوه تودیع شده به حساب قرض الحسنه ویژه موکول به بازپرداخت قرض الحسنه های اعطا شده بوده و از این بابت مسئولیتی متوجه بانک نخواهد بود.

۱۱- مبالغ وصولی توسط بانک بابت اقساط قرض الحسنه های اعطا شده طبق نظر تودیع کننده وجوه، دوباره قابل مصرف است.

۱۲- بابت خدماتی که بانک در مورد هر یک از حساب های قرض الحسنه ویژه انجام می دهد، با توجه به نوع و میزان این خدمات، کارمزدی به بانک تعلق می گیرد که میزان آن بر اساس توافق بانک و تودیع کننده وجوه به موجب قرارداد عاملیت تعیین خواهد شد.

۱۳- تودیع کننده وجوه می تواند به منظور تأمین تمام یا بخشی از کارمزد عاملیت بانک به شرح مذکور در ماده ۱۲، از بانک بخواهد که علاوه بر اصل مبلغ قرض الحسنه اعطایی، مبلغی به عنوان کارمزد از دریافت کنندگان قرض الحسنه وصول نماید که میزان آن نمی تواند از کارمزد مقرر از طرف شورای پول و اعتبار برای قرض الحسنه اعطایی بانک ها برای رفع احتیاجات ضروری اشخاص حقیقی تجاوز نماید.

امکان افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز ارزی در شعب ارزی حسب ارزهای دلار، یورو، درهم و پوند امکان پذیر است.

تعهد نامه استفاده از مهر به جای امضاء یا همراه با امضاء

تعدنامه	محل الصاق تمبر مالیاتی
شماره انتظامی :	
بانک ملی ایران - شعبه	
اینجانب ..... فرزند ..... به شناسنامه شماره ..... صادره از ..... کد ملی ..... دارای حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز شماره ..... که به لحاظ عدم توانایی در ارائه نمونه امضای خود به بانک، دارای مهر می باشم آقای/ خانم ..... فرزند ..... به شناسنامه شماره ..... صادره از ..... کد ملی ..... را به عنوان معتمد معرفی نموده، اقرار و اعتراف و تأیید می نمایم هر گاه در اثر فقدان مهر معرفی شده در فرم افتتاح حساب یا به کار بردن مهر دیگری به جای آن و نیز در تصدیقی که برای انطباق مهر با نمونه ای که در فرم افتتاح حساب معرفی شده و یا به هر علت دیگری هر ایراد یا اعتراضی از طرف اینجانب یا شخص دیگری تحت هر عنوان پیشود، بانک ملی ایران به هیچ وجه مسئولیتی نخواهد داشت.	
اثر مهر و یا مهر و نمونه امضا	

تعهد نامه افراد نابینا برای استفاده از امضای شخصی

محل الصاق تمبر مالیاتی
شماره انتظامی : .....
تعدهدنامه
بانک ملی ایران - شعبه .....
با اطلاع از مفاد مقررات و شرایط افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز اینجانب ..... فرزند ..... به شناسنامه شماره ..... صادره از ..... کدملی ..... که نابینا هستم نزد بانک ملی ایران شعبه ..... اقدام به افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز به شماره ..... با امضای شخصی نموده و با وقوف به اینکه سوء استفاده از امضا و یا مهر و امضای اینجانب توسط شخص یا اشخاص دیگری محتمل الوقوع است، اقرار و اعتراف و تأیید می نمایم که مسئولیت ناشی از سوء استفاده از امضای اینجانب تماماً بعهده اینجانب ..... بوده و در صورت بروز هرگونه اشکال یا سوءاستفاده از حساب مذکور شخصاً مسئول می باشم و به موجب این تعهد نامه حق هرگونه ایراد و اعتراض و شکایتی را علیه بانک ملی ایران و کارکنان آن از خود سلب و اسقاط می نمایم.
امضاء مشتری

تعهدنامه صدور دفترچه المثنی

محل الصاق تمبر مالیاتی
شماره انتظامی:
تعهدنامه
تاریخ: ۱۳ / / شعبه
بدین وسیله اینجانب ..... کدملی ..... اصالتاً / وکالتاً / ولایتاً / وصایتاً / به نمایندگی درخواست می نماید با توجه به فقدان ☐ ، مخدوش شدن در اثر سوختگی ☐ پارگی ☐ ، آب خوردگی ☐ ، پوسیدگی ☐ ، سایر موارد ..... دفترچه حساب <u>سپرده قرض الحسنه پی انداز</u> شماره ..... <u>سپرده سرمایه گذاری کوتاه</u> به نام ..... را مجدداً صادر فرمائید. بدیهی است متعهد می شوم هرگاه که نسخه اصلی دفترچه مفقودی پیدا شود آنرا به بانک تسلیم نموده و چنانچه در نتیجه فقدان دفترچه مذکور زبانی متوجه بانک گردد یا در اثر صدور دفترچه المثنی ادعایی علیه بانک مطرح شود کلیه مسئولیت آنرا پذیرفته و در اولین مطالبه خسارت وارده را جبران نمایم.
امضاء

معرفی نامه و تعهدنامه کارکنان دولت برای افتتاح حساب قرض الحسنه پس انداز برای واریز حقوق ماهانه

محل الصاق تمبر مالیاتی	
شماره انتظامی :	
تعدیه نامه	
بانک ملی ایران - شعبه	
نظر باینکه برای منظور نمودن حقوق و مزایای ماهانه حساب قرض الحسنه جاری/ پس انداز شماره ..... به نام اینجانب ..... نزد آن شعبه افتتاح شده است بدینوسیله اعلام می دارد چنانچه به اظهار و تشخیص <u>وزارت</u> ..... به هر عنوان سازمان اشتباهی در مبالغی که به حساب منظور شده است روی دهد و اضافه بر استحقاق مبلغی به بستانکار حساب اینجانب منظور گردد <u>وزارت</u> ..... حق دارد هر موقع و زمان وجه اضافی سازمان را از طریق بانک ملی ایران از حساب فوق الذکر به یکی از حسابهای دولتی برگشت دهد و اینجانب حق هیچگونه ایراد یا اعتراضی به عمل بانک ملی ایران نخواهم داشت.	
امضا	
* این قسمت توسط <u>وزارت</u> ..... معرفی کننده برای افتتاح حساب تکمیل می شود. سازمان	
بانک ملی ایران - شعبه	بدینوسیله <u>خانم</u> ..... برای افتتاح حساب معرفی می شود. <u>وزارت</u> ..... مهر و امضا آقای سازمان

تعهدنامه سازمان دولتی / وزارت خانه برای برداشت وجوه اضافه واریزی به حساب کارکنان دولت

محل الصاق تمبر مالیاتی
شماره انتظامی : .....
تعهدنامه
بانک ملی ایران - شعبه .....
بدینوسیله اعلام می دارد که مبلغ ..... ریال که به درخواست این وزارت سازمان به حساب قرض الحسنه جاری / پس انداز شماره ..... خانم / آقای ..... طی لیست مورخ ..... نزد آن شعبه منظور نموده اید مبتنی بر اشتباه بوده است. بنابر این خواهشمند است دستور فرمائید مبلغ مذکور را به مسئولیت این وزارت سازمان از حساب فوق برگشت داده و به حساب شماره ..... این وزارت سازمان نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران منظور نمایند، ضمناً جواب گویی به هر گونه اعتراض یا ایراد یا شکایت احتمالی یا هر شخص یا اشخاص ثالث نیز به عهده این وزارت سازمان خواهد بود.
وزارت سازمان

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 169 از 409

۴-۵- سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار

انواع سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار

سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت عادی

سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت آن دسته وجوهی هستند که بر اساس قرارداد بین بانک و مشتری برای مدت معینی نزد بانک تودیع می‌شوند و چنانچه مدت قرارداد تعیین نشده و حساب به صورت سیال (دارای امکان واریز و برداشت) باشد، سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت نامیده می‌شود.

درخصوص گشایش این حساب، مشتری به بانک وکالت با حق توکیل می‌دهد تا سپرده وی را طبق قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) به‌طور مشاع به کار گرفته و منافع حاصل را طبق آیین‌نامه و مقررات مربوط با داشتن حق مصالحه بین بانک و سپرده‌گذار به تناسب مبلغ و مدت پس از کسر حق وکالت پرداخت نماید؛ همچنین در فرم مربوط، حق اجازه تمدید یا ابطال سپرده در سررسید برای مشتری محفوظ گردیده است.

$$\text{نرخ} \times \text{کمترین مانده طی ماه} \\ \text{محاسبه سود} = \frac{\quad}{100 \times \text{تعداد روزهای سال}}$$

تبصره: روزهای ماه حسب مورد ۲۹ یا ۳۰ یا ۳۱ روز و روزهای سال ۳۶۵ روز (برای سال‌های کبیسه ۳۶۶ روز) محاسبه می‌گردد.

برداشت از حساب مشتریان با توجه به ابزار برداشت آن‌ها در بانک امکان‌پذیر است، در صورتی که دفترچه حساب کوتاه‌مدت آنان پر شده باشد، طبق رویه‌های معمول اقدام به صدور دفترچه جدید می‌گردد. ولی در صورتی که مشتری به دلیل فقدان یا پوسیدگی دفترچه یا به هر دلیل دیگر، تقاضای صدور دفترچه جدید بنماید، این کار فقط با اخذ تعهدنامه نمونه ۸۴۷ کارمزد مربوط امکان‌پذیر است. در ضمن افتتاح حساب سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت برای واریز حقوق کارکنان شاغل یا بازنشسته دولت ممنوع است.

سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت

در صورتی که سپرده‌گذار تمایلی به استفاده از وجوه خود در طول مدت سپرده‌گذاری نداشته باشد، می‌تواند از سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت استفاده نماید. در سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت، مشتری هر زمان که بخواهد، می‌تواند به موجودی دفترچه، اضافه یا از آن برداشت نماید، اما به موجودی سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت نمی‌توان اضافه نمود؛ و چنانچه مشتری چنین تقاضایی داشته باشد باید سپرده جدیدی افتتاح شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 170 از 409

سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت در حال حاضر از نظر مدت به سپرده یک‌ساله، دو‌ساله، سه ساله تقسیم می‌گردند. هرنوع سپرده با توجه به مدت و نرخ سهم سود از سودهای مختلفی برخوردار است.

سپرده‌ها با توجه به مدت و نرخ سهم سود از سودهای مختلفی برخوردار هستند و بر مبنای مضاربی از مبالغ تعیین شده به صورت چندین فقره در یک‌برگ صادر می‌گردد تا در صورت برداشت تعدادی از قطعات سپرده قبل از سررسید، موجب ابطال بقیه سپرده نشود. قبل از آذر ۱۳۷۴ این امکان برای سپرده‌گذاران فراهم نبوده و موجب زیان آن‌ها می‌گردید.

افتتاح حساب سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار برای اشخاص خاص

افتتاح حساب برای اشخاص خاص مانند آنچه در گذشته بیان شده است. لازم است برای اشخاص خاصی که دارای فرد معتمد یا وکیل هستند با اخذ تعهدنامه نمونه ۸۴۶ در صورتی که شخص خاص بخواهد خود با امضایش امور بانکی مربوط به حسابش را رسیدگی نماید، با اخذ تعهد نامه نمونه ۸۳۹ اقدام به افتتاح حساب گردد.

اشخاص بی‌سواد و نابینا که قادر به ارائه امضای خود نیستند یا افزون بر امضاء از مهر برنجی استفاده می‌کنند باید علاوه بر اخذ تعهدنامه نمونه ۸۴۶ الزاماً ۲ قطعه عکس خود را برای الصاق به دفترچه و فرم افتتاح حساب به بانک ارائه نمایند. اخذ اثر انگشت متقاضیان بی‌سواد در فرم افتتاح حساب علاوه بر امضاء یا مهر ضروری است.

افتتاح سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار برای اتباع خارجی مقیم ایران

افتتاح حساب سپرده برای اتباع خارجی مقیم ایران مانند مطالب بخش افتتاح این‌گونه حساب‌ها است. بنابراین اشخاص دارای گذرنامه و اجازه اقامت معتبر که به تأیید اداره امور اتباع خارجی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (ناجا) رسیده باشد و همچنین برای اتباع افغانستانی و معاونین عراقی با ارائه کارت آمایش معتبر پس از اخذ شناسه اتباع خارجی از سیستم مربوط و درج آن در سوابق حساب و تصویر مدارک شناسایی معتبر فرد امکان‌پذیر است.

افتتاح حساب سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت اشخاص حقوقی

همانند دیگر حساب‌های بانکی، اشخاص حقوقی نیز می‌توانند در بانک حساب سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت افتتاح نمایند، منوط به اینکه در اساسنامه شرکت حق افتتاح حساب پیش‌بینی شده باشد. نحوه افتتاح حساب و اخذ مدارک مورد نیاز نیز طبق آنچه در فصول قبل بیان شد، انجام می‌گردد.

شهرداری‌ها و شرکت‌های دولتی و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت که بودجه آن‌ها در بودجه کل کشور منظور می‌شود، در صورتی می‌توانند اقدام به افتتاح حساب سرمایه‌گذاری مدت‌دار نمایند که از طرف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مجوز مربوط را دریافت نموده باشند. در ضمن وجوه حاصل از اعتبارات بودجه کل کشور اعم از جاری و عمرانی فقط به صورت سپرده قرض‌الحسنه قابل تودیع است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 171 از 409

طریقه افتتاح حساب سپرده بلندمدت

همانند دیگر حساب‌های بانک، هر شخص که اهلیت قانونی داشته باشد یا حکم رشد او از دادگاه صالحه صادر شده باشد، می‌تواند به نام خود یا کسانی که تحت ولایت یا قیمومیت او باشند، در بانک حساب سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت افتتاح نماید. برای افتتاح این‌گونه سپرده‌ها، فرم مخصوصی توسط بانک تهیه شده تا پس از مراجعه مشتری و تکمیل فرم‌های ثبت مشخصات و نمونه امضاء و واریز وجه به حساب، فرم برگ رسید سپرده تکمیل و در اختیار مشتری قرارگیرد (نمونه ۳۷۸). افرادی که قبلاً سپرده بلندمدت توسط سایر اشخاص به نامشان افتتاح شده است، در صورتی که به سن رشد رسیده یا دارای حکم رشد از محاکم صالحه باشند، می‌توانند از حساب گشوده‌شان به نام خود استفاده نمایند. در این صورت لازم است متصدیان مربوط ضمن اخذ نمونه امضای وی و درج آن در سیستم متمرکز نسبت به تغییر امضای موجود در سیستم یک نسخه از تصویر حکم رشد یا تصویر شناسنامه عکس‌دار و کارت ملی‌شان را پس از تطبیق با اصل آن و درج مهر "کپی برابر اصل است" و استعلام از سامانه ثبت احوال به سوابق مربوط به افتتاح حساب پیوست نمایند.

۱-۶-۴- طرز تکمیل فرم نمونه ۳۷۸

فرم نمونه ۳۷۸ از سه نسخه تهیه شده، نسخه اول، برگ درخواست متقاضی است که پس از تکمیل به عنوان کارت نمونه امضاء و همچنین به منظور اجرای دستورات بعدی متقاضی در سوابق نگهداری می‌گردد.

نسخه دوم، برگ گواهی سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت است که پس از تکمیل به سپرده‌گذار تحویل می‌شود. این برگ جایگزین گواهی سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت قبلی بوده که قابل استفاده برای انواع سپرده‌ها، مبلغ مندرج در گواهی باید مضربی از اعداد صحیح نسبت به حداقل سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت یک‌ساله، دو‌ساله، سه ساله بوده و چنانچه مجموع مبلغ سپرده، مضرب کاملی از هرنوع سپرده نباشد، مازاد مبلغ با یکی از مضارب جمع و جداگانه به عنوان یک سپرده محسوب می‌شود که به دلیل محدودیت‌های نرم‌افزاری، منحصراً در زمان انسداد کامل قابل پرداخت خواهد بود. برای بقیه سپرده که مضربی از مبلغ پایه است، برداشت بخشی از آن به صورت یک‌باره یا مکرر محدودیتی وجود ندارد.

نسخه سوم نمونه ۳۷۸، سند حسابداری بانک بوده و در سوابق اسناد بانک نگهداری می‌شود. قابل ذکر است که نسخه سوم فرم مذکور دوماظوره بوده و می‌تواند به عنوان سند بستانکار یا بدهکار مورد استفاده قرارگیرد.

در ظهر سند اول، شرایط عمومی سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت درج شده که سپرده‌گذار بایستی آن را مطالعه و امضاء نموده و مبلغ ۱۰,۰۰۰ ریال تمبر به آن الصاق و باطل گردد و ظهر سند دوم شامل دو قسمت است که به درخواست مشتری قابل اعمال است.

صفحه 172 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

شرایط عمومی سپرده سرمایه گذاری بلندمدت

- ۱- بانک ملی ایران به وکالت /وصایت از طرف ذی نفع سپرده های سرمایه گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه با داشتن حق توکیل به غیر، وجوه آن ها را بر طبق قانون عملیات بانکداری بدون ربا به طور مشاع به کار گرفته و منافع حاصل را پس از کسر حق الوکاله وحق الوصایه و با داشتن حق مصالحه، طبق آئین نامه ومقررات مربوط، به تناسب مبلغ و مدت به ذی نفع سپرده یا قائم مقام قانونی وی پرداخت می نماید.
- ۲- سهم سود سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت عادی / کوتاه مدت ویژه بر اساس ضوابط مربوط به طور علی الحساب محاسبه و به حسابی که ذی نفع تعیین می نماید منظور یا واریز سود پرداخت خواهد شد. تسویه حساب نهایی در هنگام ابطال یا پس از سررسید با دارنده یا انتقال گیرنده سپرده به عمل خواهد آمد.
- ۳- سهم سود سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت طلایی براساس ضوابط مربوط و با توجه به وضعیت ماندگاری سپرده محاسبه و به حسابی که ذی نفع تعیین می نماید منظور یا نقد پرداخت خواهد شد. تسویه حساب نهایی در هنگام ابطال یا پس از سررسید با دارنده یا انتقال گیرنده سپرده به عمل خواهد آمد.
- ۴- مدت سپرده سرمایه گذاری بلند مدت عادی... سال / کوتاه مدت ویژه... ماه از تاریخ صدور است و بانک ملی ایران در سررسید انواع سپرده ها را متناوباً برای دوره های بعدی به مدت قبلی یا مشخصات موجود در چهارچوب ضوابط و مقررات بانک تمدید می نماید. مگر آنکه ذی نفع به صورت کتبی دستور دیگری داده باشد.
- ۵- مدت سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت طلایی... سال از تاریخ صدور است و در صورت ماندگاری و تداوم مشمول دریافت سود با نرخ مقاطع بالاتر (شناور) خواهد شد. سپرده های بلندمدت طلایی بعد از ۵ سال در قالب سپرده بلند مدت ۵ ساله تمدید شده و تابع شرایط و مقررات سپرده ۵ ساله و نرخ سود اعلام شده در زمان تمدید خواهد بود. **تبصره:** به آن دسته از سپرده هایی که بانک مجاز به تمدید آن ها نباشد، پس از سررسید سودی تعلق نمی گیرد.
- ۶- بانک ملی ایران استرداد اصل سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه را تعهد می نماید.
- ۷- ذی نفع سپرده می تواند در صورت لزوم شماری از سپرده های خود را دریافت نماید در این صورت بقیه سپرده های وی تا سررسید به قوت خود باقی خواهد ماند.
- ۸- ذی نفع در هر زمان می تواند کل فقرات سپرده سرمایه گذاری بلندمدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه خود را صرفاً به پدر، مادر، همسر و فرزندان خود با رعایت سایر مقررات انتقال دهد. بنابراین ضروری است با همراه داشتن برگه گواهی سپرده سرمایه گذاری بلندمدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه به اتفاق گیرنده به شعبه مراجعه نماید، پس از انتقال ذی نفع قبلی هیچ گونه حقی نسبت به اصل و منافع سپرده مورد انتقال نداشته و مسئولیت بروز هرگونه اشکالی نسبت به انتقال سپرده به عهده انتقال دهنده خواهد بود. در این صورت انتقال گیرنده با پذیرش انتقال سپرده، کلیه شرایط سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه را قبول می نماید.
- ۹- حداقل مبلغ هر فقره از انواع سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه به هنگام افتتاح حساب سپرده و هم چنین سهم سود سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه که پیش از سررسید مسترد می گردد، براساس مقررات حاکم خواهد بود.
- ۱۰- در صورتی که سپرده سرمایه گذاری مدت دار مشمول نرخ شناور (طلایی) پیش از سررسید مقاطع یکساله،

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 173 از 409

دوساله، سه ساله و چهارساله برداشت شود، وفق دستورالعمل‌های موجود، سودی معادل نیم درصد کمتر از نرخ سود دوره ما قبل به نسبت مدت زمان توقف پرداخت می‌گردد.

۱۱- ذی‌نفع موظف است گم‌شدن یا به سرقت رفتن گواهی سپرده‌ی سرمایه‌گذاری بلندمدت عادی/ طلایی/ کوتاه‌مدت ویژه را در اسرع وقت به اطلاع شعبه مربوط برساند.

۱۲- مسئولیت هرگونه سوءاستفاده از برگ گواهی سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت عادی/ طلایی/ کوتاه‌مدت ویژه به عهده ذی‌نفع است.

۱۳- در صورت تغییر نرخ سود از سوی مراجع ذی‌ربط در طی دوره، تغییرات مربوط در سود سپرده‌های سرمایه‌گذاری موجود قابلیت اعمال نداشته و سود متعلق، تابع شرایط زمان افتتاح خواهد بود (به استثنای صدور دستور مقامات ذی‌صلاح مبنی بر ممنوعیت پرداخت سود تعیین‌شده در زمان افتتاح حساب که بانک ناگزیر از اجرای دستورالعمل‌های مقامات مذکور است).

بانک ملی ایران		برگ درخواست متقاضی	
شعبه:	شماره سریال:	تاریخ:	شماره:
خواهشمند است تعداد فقره سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی/ طلایی/ کوتاه مدت ویژه ریالی و یک فقره سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی/ طلایی/ کوتاه مدت ویژه ریالی جمعاً به مبلغ عدد ریالی			
(مبلغ به حروف)	شماره ملی	ریال به مدت	سال شمسی/ ماه بنام
شناسنامه	شناسنامه حقوقی	محل صدور	تاریخ تولد
ثبت	شماره فراگیر اتباع خارجی	ثبت	ثبت
اینجانب	فرزند	شماره شناسنامه	شماره ملی
اینجانبان			
به نشانی			کد پستی
تلفن طبق ضوابط آن بانک و شرایط مندرج در ظهر این برگه که آن را مطالعه نموده و مورد قبول می‌باشد:			
افتتاح			
افتتاح و سود علی‌الحساب را در مقاطع مقرر نقداً پرداخت/ به حساب شماره بنام نزد خودتان واریز فرمایید			
ضمناً مشخصات و نمونه امضاء اشخاص و یا اشخاصی که حق برداشت اصل و منافع سپرده‌های فوق متعلق به شخص حقوقی را دارند، ذیلاً معرفی می‌شوند:			
خانم	فرزند	شماره شناسنامه	شماره ملی
آقای			صادر
نمونه امضاء			متولد
امضاء ذینفع سپرده			
فسخ			
فسخ و خالص وجه آن(ها) را از گواهی سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی/ طلایی/ کوتاه مدت ویژه شماره نقداً پرداخت/ به حساب شماره بنام نزد خودتان واریز فرمایید.			
امضاء ذینفع سپرده			
انتقال به غیر			
خالص وجه گواهی سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی/ طلایی/ کوتاه مدت ویژه شماره را به خانم آقای فرزند			
که شرایط عمومی سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی/ طلایی/ کوتاه مدت ویژه را مطالعه و قبول نموده است منتقل فرمایید.			
امضاء ذینفع سپرده			

بانک ملی ایران

شرایط و مقررات عمومی سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه

- ۱- بانک ملی ایران به وکالت و وصایت از طرف ذینفع سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه، با داشتن حق توکیل به غیر وجوه آن‌ها را بر طبق قانون عملیات بانکی بدون ربا بطور مشاع بکار گرفته و منافع حاصله را پس از کسر حق الوکاله و حق الوصایه و یا داشتن مصالحه، طبق آیین‌نامه و مقررات مربوط به تناسب مبلغ و مدت به ذینفع سپرده یا قائم مقام قانونی وی پرداخت می‌نماید.
- ۲- سهم سود سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / کوتاه مدت ویژه بر اساس ضوابط مربوط بطور علی‌الحساب محاسبه و به حسابی که ذینفع تعیین می‌نماید منظور و یا نقداً پرداخت خواهد شد. تسویه حساب نهایی در هنگام ابطال و یا پس از سر رسید یا دارنده یا انتقال گیرنده سپرده بعمل خواهد آمد.
- ۳- سهم سود سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت طلایی بر اساس ضوابط مربوط و با توجه به وضعیت ماندگاری سپرده محاسبه و به حسابی که ذینفع تعیین می‌نماید منظور و یا نقداً پرداخت خواهد شد. تسویه حساب نهایی در هنگام ابطال و یا پس از سر رسید یا دارنده یا انتقال گیرنده سپرده بعمل خواهد آمد.
- ۴- مدت سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی ..... سال / کوتاه مدت ویژه ..... ماه از تاریخ صدور است. و بانک ملی ایران در سر رسید انواع سپرده‌ها را متناوباً برای دوره‌های بعدی به مدت قبلی و یا مشخصات موجود در چارچوب ضوابط و مقررات بانک تمدید می‌نماید مگر آنکه ذینفع کتبا دستور دیگری داده باشد.
- بدیهی است از تاریخ تمدید مشمول شرایط سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / کوتاه مدت ویژه جدید خواهد بود.
- ۵- مدت سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت طلایی ..... سال از تاریخ صدور است و در صورت ماندگاری و تداوم مشمول دریافت سود با نرخ مقاطع بالاتر (شناور) خواهد شد. سپرده‌های بلند مدت طلایی بعد از پنج سال در قالب سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت پنج ساله تمدید شده و تابع شرایط و مقررات سپرده پنج ساله و نرخ سود‌های اعلام شده در زمان تمدید خواهند بود.
- تصبر: به آن دسته از سپرده‌هایی که بانک مجاز به تمدید آن‌ها نباشد از تاریخ انقضاء سر رسید سودی تعلق نخواهد گرفت.
- ۶- بانک ملی ایران استرداد اصل سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه را تعهد می‌نماید.
- ۷- ذینفع سپرده می‌تواند عنداللزوم تعدادی از سپرده‌های خود را دریافت نماید. در این صورت مابقی سپرده‌های وی تا سر رسید بقوت خود باقی خواهد ماند.
- ۸- ذینفع در هر زمان می‌تواند کل فقرات سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه خود را صرفاً به پدر، مادر، همسر و فرزندان خود با رعایت سایر مقررات انتقال دهد. لذا ضروری است با همراه داشتن برگ گواهی سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه به اتفاق گیرنده به شعبه مراجعه نماید. پس از انتقال، ذینفع قبلی هیچگونه حقی نسبت به اصل و منافع سپرده مورد انتقال نداشته و مسئولیت بروز هر گونه اشکالی نسبت به انتقال سپرده به عهده انتقال دهنده خواهد بود. در این صورت انتقال گیرنده با پذیرش انتقال سپرده، کلیه شرایط سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه را قبول می‌نماید.
- ۹- حداقل مبلغ هر فقره از انواع سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه به هنگام افتتاح حساب سپرده و همچنین سهم سود سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / کوتاه مدت ویژه که قبل از سر رسید مسترد می‌گردد، بر اساس مقررات حاکم خواهد بود.
- ۱۰- در صورتی که سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار مشمول نرخ شناور (طلایی) قبل از سر رسید مقاطع یکساله، دوساله، سه ساله و چهارساله برداشت شود وفق دستورالعمل‌های موجود سودی معادل ۰/۵ درصد کمتر از نرخ سود دوره ماقبل، به نسبت مدت زمان توقف پرداخت می‌گردد.
- ۱۱- ذینفع موظف است فقدان یا سرقت گواهی سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه را در اسرع وقت به اطلاع شعبه مربوطه برساند.
- ۱۲- مسئولیت هر گونه سوء استفاده از برگ گواهی سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه به عهده ذینفع می‌باشد.
- ۱۳- در صورت تغییر نرخ سود از سوی مراجع ذیربط در طی دوره، تغییرات مربوطه در سود سپرده‌های سرمایه‌گذاری موجود قابلیت اعمال نداشته و سود متعلقه، تابع شرایط زمان افتتاح خواهد بود. (به استثنای صدور دستور مقامات ذی صلاح مبنی بر ممنوعیت پرداخت سود تعیین شده در زمان افتتاح حساب که بانک ناگزیر از اجرای دستورالعمل‌های مقامات مذکور می‌باشد).
- مندرجات فوق را مطالعه نموده و مورد قبول اینجانب/ این شرکت ..... می‌باشد.

محل الصاق
تمبر

نام و امضاء ذینفع سپرده/ انتقال گیرنده

بانک ملی ایران
شعبه

تاریخ:		شماره سریال	شماره:				بانک ملی ایران	
گواهی سپرده سرمایه گذاری بلند مدت عادی								
ساله / کوتاه مدت ویژه ماهه								
این گواهی نماینده تعداد فقره سپرده سرمایه گذاری بلند مدت عادی / کوتاه مدت ویژه								
ریالی								
و یک فقره سپرده سرمایه گذاری بلند مدت عادی / کوتاه مدت ویژه								
طلایی								
جمعاً به مبلغ								
ریال (جمع مبلغ به حروف)								
(								
بمدت								
سال شمسی / ماه از تاریخ می باشد که بنام								
فرزند								
شماره شناسنامه ثبت								
نوع شرکت								
محل ثبت								
با ولایت / وکالت / وصایت خانم								
نماینده قیومت آقای								
فرزند								
شناسنامه شماره								
شماره ملی								
صادر								
صادر گردید								
متولد								
بانک ملی ایران								
شعبه								
این گواهی جایگزین گواهی سپرده سرمایه گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه به شماره سریال								
مورخ								
گردید								

نمونه ۳۸۸۱ - پیوسته ۱۳۰/۱/۶

بانک ملی ایران

درخواست فسخ سپرده

تاریخ:

خواهشمند است تعداد ..... فقره سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه ..... ریالی و یک فقره سپرده
سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه ..... ریالی به نام اینجانب ..... شرح مندرج در ظهر
این برگه گواهی را فسخ و خالص وجه آن (ها) را نقداً پرداخت/ به حساب شماره ..... بنام ..... نزد خودتان واریز فرمایید.

امضاء ذینفع سپرده

تاریخ:

طبق درخواست شرکت خانم ..... دارای سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه شماره ..... برای باقیمانده
تعداد ..... فقره سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه جمعاً بمبلغ ..... ریال
گواهی جدید به شماره ..... مورخ ..... و با شماره سریال ..... صادر و تحویل گردید.
برگ گواهی فوق‌الذکر به اینجانب ..... تحویل شد.

بانک ملی ایران

شعبه

امضاء ذینفع سپرده

درخواست انتقال به غیر

تاریخ:

خواهشمند است تعداد ..... فقره سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه ..... ریالی و یک فقره سپرده
سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه ..... ریالی به نام اینجانب ..... شرح مندرج در ظهر
این برگه گواهی را به خانم ..... پدر □ مادر □ فرزند □ همسر که شرایط عمومی سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی /
کوتاه مدت ویژه را مطالعه و قبول نموده است منتقل فرمایید.

امضاء ذینفع سپرده

تاریخ:

طبق درخواست خانم ..... دارنده سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه شماره ..... ریالی
و یک فقره گواهی جدید به شماره سریال ..... صادر و به خانم ..... پدر □ مادر □ فرزند □ همسر
به شماره شناسنامه ..... شماره ملی ..... شماره فراگیر اتباع خارجی ..... محل صدور ..... تاریخ تولد .....
به نشانی ..... کد پستی ..... تلفن ..... تحویل گردید.
برگ گواهی فوق‌الذکر به اینجانب ..... تحویل شد.

بانک ملی ایران

شعبه

امضاء (انتقال گیرنده سپرده)

بانک ملی ایران

بدهکار / بستانکار

شعبه:

شماره سریال

تاریخ:

شماره:

حسب درخواست سپرده‌گذار مبلغ ..... ریال نقدی / انتقالی از حساب ..... بابت صدور
تعداد ..... فقره سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه ..... ریالی و یک فقره سپرده سرمایه‌گذاری
بلند مدت عادی / طلایی / کوتاه مدت ویژه ..... ریالی بمدت ..... سال شمسی / ماه .....
از شرکت خانم ..... به نشانی ..... دریافت گردید.
به آقای ..... تلفن ..... پرداخت

بانک ملی ایران

شعبه

توجه: بدون ثبت ماشینی اعتبار ندارد

درخواست فسخ چند فقره سپرده:

چنانچه مشتری نیاز به بخشی از وجه سپرده داشته باشد، در این حالت گواهی سپرده دیگری با مبلغ جدید و با همان شماره سپرده قبلی صادر و به مشتری تحویل می‌شود. در این صورت با تکمیل قسمت‌های مربوط در فرم جدید و قبلی، آن تعداد از سپرده را که مورد نیاز وی باشد فسخ نموده و در وضعیت بقیه فقرات سپرده، تغییری حاصل نخواهد شد. نسخه سوم برگ سپرده‌ی جدید به‌عنوان سند بدهکار (پرداخت بابت آن بخش از فقرات سپرده که فسخ شده است) مورد استفاده قرار می‌گیرد. در ضمن آن میزان از سپرده که قبل از سررسید دریافت می‌شود، وفق دستورالعمل‌های صادره، مشمول تعدیل سود معادل نیم درصد کمتر از نرخ سود دوره متناظر مدت سپرده گذاری به نسبت زمان توقف می‌گردد.

اخذ مبلغ سپرده توسط صاحب حساب یا نماینده قانونی وی با ارائه برگ گواهی سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار امکان‌پذیر است و در صورت اعلام مفقودی یا سرقت برگ سپرده به منظور دریافت وجه، لازم است ابتدا نسبت به اخذ تعهدنامه کتبی نمونه شماره ۸۴۸-۱۳۹۴/۰۵ و گواهی امضای صاحب حساب در ذیل برگ تعهدنامه توسط دفترخانه اسناد رسمی اقدام شود.

سند حسابداری انتظامی هنگام صدور هر برگ سپرده:

بدهکار: حساب طرف حساب‌های انتظامی

بستانکار: حساب انتظامی اوراق سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت

۲-۶-۴- عملیات حسابداری

عملیات حسابداری در مورد سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز و سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت و بلندمدت برای افتتاح حساب و یا دریافت و پرداخت مشابه بوده و به شرح ذیل است:

۱- هنگام واریز وجه به حساب:

بدهکار: حساب صندوق / جاری مشتری

بستانکار: حساب پس‌انداز قرض‌الحسنه / سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت / سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت

۲- هنگام پرداخت وجه از حساب:

بدهکار: حساب سپرده پس‌انداز قرض‌الحسنه / سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت / سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت

بستانکار: حساب صندوق / سپرده قرض‌الحسنه جاری / هر حساب دیگر مشتری

صفحه 178 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

باتوجه به این که به حساب های سپرده سرمایه گذاری (کوتاه مدت و بلندمدت) سود تعلق می گیرد، بنابراین هنگامی که سهم سود آن ها محاسبه می شود، سهم سود سپرده ها از محل حساب هزینه کل شعبه (سود پرداختی) به حساب مشتریان واریز و اسناد مشروحه ذیل نیز صادر می شود:

الف - هنگام واریز سهم سود:

بدهکار: حساب - سود پرداختی

بستانکار: حساب مشتری.....

ب - برگشت سهم سود

در صورت ابطال سپرده پیش از سررسید، اسناد حسابداری در رابطه با برگشت سود به صورت زیر در طی روزهای ماه صادر می گردد:

بدهکار: حساب مشتری..... معادل مبلغ برگشتی

بستانکار: حساب سود پرداختی (کد ۵۲۷۰۰۰۰۰) معادل مبلغ برگشتی

در ضمن در پایان سال حساب سود پرداختی، به حساب سود و زیان شعبه بسته می شود.

توصیه می شود برای روشن تر شدن موضوع نسبت به حل نمونه مسئله اقدام شود.

صفحه 179 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

فوت صاحب حساب سپرده‌های سرمایه گذاری

در صورت مرگ صاحب حساب سپرده سرمایه‌گذاری، تا زمان مراجعه وراثت برای دریافت وجه، حساب سپرده مفتوح بوده و سود آن نیز استمرار دارد و برای رفاه حال وراثت و به‌منظور تداوم سپرده‌گذاری، پرداخت سهم الارث احدی یا بعضی از وراثت، تنها در شعبه افتتاح‌کننده بدون حضور کلیه وراثت امکان‌پذیر است درحال حاضر «مالیات بر ارث» در شعبه محاسبه می‌شود، بنابراین نیازی به حضور وراثت در اداره کل امور مالیاتی و ارائه گواهی مفصلا حساب نیست. در این رابطه ضروری است اصل برگ سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار به بانک ارائه شود و در صورت عدم امکان ارائه آن با اخذ تعهدنامه نمونه ۸۵۴ از هر یک از وراثت به هنگام دریافت سهم الارث اقدام نمود. به منظور جلوگیری از پرداخت تکراری سهم ارث باید اصل و کپی برابر اصل شده گواهی مالیات بر ارث و حصر وراثت، که سهم هر یک از وراثت در آن تعیین شده است، به همراه مدارک کامل احراز هویت شامل شناسنامه، کارت ملی و استعلام از سامانه ثبت احوال از ایشان دریافت و در سوابق نگهداری شود.

در صورت عدم مراجعه همزمان تمام وراثت بخشی از سپرده معادل سهم الارث به مراجعان پرداخت می‌گردد؛ به این ترتیب باقی‌مانده وجه سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار تا مراجعه دیگر وراثت در حساب سپرده بلندمدت باقی مانده و مشمول دریافت سود می‌گردد.

سپرده عام

این سپرده به صورت با نام و با قابلیت انتقال به غیر، به مدت یک یا دو سال با نرخ سود روزشمار، افتتاح شده و در سررسید قابل تمدید نبوده و سودی نیز به آن تعلق نمی‌گیرد.

فقدان دفترچه‌های پس‌انداز قرض‌الحسنه، سپرده کوتاه‌مدت و اوراق سپرده بلندمدت

چنانچه دفترچه و یا برگ سپرده مفقود گردد، مشتری باید در اسرع وقت مراتب را کتبی به بانک اعلام نماید. در مورد حساب‌هایی که دارای دفترچه هستند بانک با اخذ تعهدنامه (نمونه ۶۷۰) که به گواهی یکی از مشتریان بانک نیز باید برسد، نسبت به مسدود نمودن حساب اقدام و حساب دیگری به نام مشتری افتتاح می‌نماید و تعهدنامه یادشده در حساب انتظامی اوراق و اشیای امانی نگهداری می‌شود.

چنانچه برگ سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت مفقود شود، بانک تعهدنامه‌ای از مشتری می‌گیرد، مبنی بر این‌که نسبت به آن هیچ‌گونه معامله‌ای به هیچ عنوان به عمل نیاورده و حقوق خود نسبت به آن را به کسی واگذار ننموده و در صورت عدم درستی اظهارات، پاسخگوی خسارات وارده به بانک خواهد بود. در این صورت بانک وجه سپرده را به مشتری برمی‌گرداند.

چگونگی پرداخت سود سپرده‌های بلندمدت

سود سپرده‌های بلندمدت به صورت علی‌الحساب طبق تعرفه‌های اعلام‌شده توسط بانک مرکزی جمهوری

صفحه 180 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

اسلامی ایران محاسبه و به صورت ماهانه پرداخت خواهد شد.

از تاریخ انقضای سررسید سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت، سودی به آن تعلق نخواهد گرفت مگر آنکه سپرده‌گذار هنگام عقد قرارداد سپرده، اجازه تمدید آن را برای یک یا چندبار به همان مدت داده باشد. از آنجا که سود قطعی متعلقه به انواع سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت در پایان دوره مالی بانک تعیین می‌گردد، بنابراین سودهای پرداختی یا واریزی به حساب سپرده‌گذاران در طی دوره‌های مالی و در مقاطع ماهانه به صورت علی‌الحساب بوده و پس از مشخص شدن سود قطعی بانک در دوره‌های مالی مزبور، چنانچه سودهای علی‌الحساب پرداختی با سود قطعی تفاوت داشته باشد، بانک می‌تواند نسبت به تعدیل آن اقدام نماید.

سود علی‌الحساب سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت به شرح ذیل محاسبه می‌گردد:

$$\text{سود علی‌الحساب سپرده} = \frac{\text{تعداد روزهای ماه} \times \text{نرخ} \times \text{مبلغ سپرده}}{\text{تعداد روزهای سال} \times 100}$$

سهام سود سپرده‌های سرمایه‌گذاری که پیش از سررسید برگشت داده می‌شود، مطابق ضوابط مربوط و به شرح ذیل محاسبه و پرداخت خواهد گردید:

در صورتی که مانده سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت پیش از ۳۰ روز برداشت شود، سودی به آن تعلق نمی‌گیرد. درضمن روز گشایش حساب در شرط مدت توقف ۳۰ روز محاسبه می‌شود.

چنانچه سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت پس از ۳۰ روز و پیش از سررسید برداشت شود، با توجه به مدت ماندگاری سود آن معادل نرخ سپرده‌های سرمایه‌گذاری متناظر با کسر نیم درصد، بر مبنای تعداد کل روزهای سپرده‌گذاری بدون احتساب روز انسداد محاسبه و پرداخت می‌گردد.

بنابراین در صورتی که مشتری پیش از سررسید، خواستار بستن حساب سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت باشد، سود متعلقه به روش ذیل محاسبه و پرداخت می‌شود:

$$\text{سود استحقاقی} = \frac{\text{تعداد روزهای سپرده‌گذاری (غیر از روز انسداد)} \times \text{نرخ سود سپرده متناظر} - \text{نیم درصد} \times \text{مبلغ سپرده}}{\text{تعداد روزهای سال} \times 100} \times \text{سهام مشتری}$$

۴-۶- نحوه کسب اطلاع از وضع مشتریان و حساب آن‌ها و بازداشت وجوه

علاوه بر موارد متعددی که در قانون چک برای مسدودکردن موجودی حساب مشتریان پیش‌بینی شده است، مراجع صلاحیت‌دار قضایی می‌توانند دستور بازداشت موجودی حساب اشخاص حقیقی یا حقوقی را به سود ذی‌نفع

صفحه 181 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

اعم از دولت یا اشخاص ثالث صادر یا از وضع حساب مشتریان بانک، کسب اطلاع نمایند. پاسخ به مقامات قانونی در موارد فوق از لحاظ صحت مندرجات و همچنین رعایت مواعد قانونی کمال اهمیت را دارد و بانک‌ها ناگزیر از اجرای احکام صادره یا دستورات قضایی هستند:

۱- بانک‌ها به موجب احکام صادره زیر از پرداخت وجه چک یا چک‌ها خودداری می‌نمایند:

الف: به موجب حکم دادگاه، دارنده حساب محجور شناخته شود.

ب: به موجب حکم دادگاه، مشتری بانک (اعم از حقیقی یا حقوقی) ورشکسته اعلام گردد.

۲- بانک‌ها قانوناً ملزم به ارائه اطلاعات به مراجع قضایی و غیرقضایی زیر هستند:

الف: ارائه اطلاعات به دادرها و دادگاه‌های کیفری (به استناد ماده ۱۰۱ قانون اصول محاکمات جزایی)؛

ب: ارائه اطلاعات به دادرها و دادگاه‌های نظامی (ماده ۱۱ قانون نیروهای مسلح)؛

پ: ارائه اطلاعات به حوزه مالیاتی محل پس از اطلاع از مرگ یکی از مشتریان بانک (مواد ۳۴ و ۳۶ و ۴۳ قانون مالیات‌های مستقیم)؛

ت: ارائه اطلاعات به مأموران تشخیص مالیاتی که فقط از طریق دادستان کل کشور مجاز است.

ث: ارائه اطلاعات به دادرهای ویژه روحانیت (ماده ۲۸ آیین‌نامه قانون تشکیل دادرها و دادگاه‌های ویژه روحانیت)؛

ج: ارائه اطلاعات به سازمان بازرسی کل کشور

چ: ارائه اطلاعات به بازرسان و هیأت‌های حسابرسی دیوان محاسبات کشور؛

ح: اعلام بدهی‌های بانکی مربوط به دارایی‌های مشمول ماده ۲ قانون مالیات تعاون ملی برای بازسازی

خ: ارائه اطلاعات مورد نیاز وزارت اطلاعات بدون تلف کردن وقت و در صورت لزوم به صورت محرمانه.

کسب این گونه اطلاعات محرمانه بوده و مکاتبات مستقیماً بین بانک و درخواست کننده اطلاعات انجام می‌یابد.

۳- بانک‌ها مکلف به توقیف موجودی اشخاص طبق صدور احکام اجرایی مقامات ذیل نیز هستند:

الف: اجرای احکام دادگستری و توقیف موجودی حساب محکوم علیه به میزان اجرائیه صادره

ب: اجرای ثبت و توقیف موجودی به میزان اجرائیه صادره

پ: اداره وصول و اجرای مالیات‌های وزارت امور اقتصادی و دارایی و توقیف موجودی حساب محکوم علیه

ت: سازمان تأمین اجتماعی و توقیف موجودی حساب

ث: هیئت‌های حل اختلاف وزارت کار و امور اجتماعی که به وسیله اجرای احکام دادگستری به موقع اجرا گذارده می‌شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 182 از 409

ج: دستور ابلاغ بازداشت‌نامه توسط دادگاه‌های عمومی، انقلاب و نظامی.

در احکام صادره معمولاً مستندات قانونی عبارت است از: صدور قرار تأمین، صدور حکم ورشکستگی، اجرائیه مستند به احکام دادگستری و اسناد رسمی.

درخصوص بازداشت حساب‌های وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی با توجه به قانون نحوه پرداخت محکوم به دولت و عدم تأمین و توقیف اموال دولتی مصوب سال ۱۳۶۵ هجری خورشیدی، شعب در ابتدا نظر اجرای مربوط را به قانون مزبور معطوف نمایند، بدیهی است چنانچه پس از اعلام مراتب مذکور، اجرای مربوط دوباره خواستار بازداشت وجوه باشد، انجام دستور اجرا از نظر قانون منعی خواهد داشت.

درضمن درخصوص بازداشت حساب شهرداری‌ها با توجه به قانون منع توقیف اموال منقول و غیرمنقول متعلق به شهرداری‌ها مصوب سال ۱۳۶۱ الحاقی دوتبصره به آن در سال ۱۳۸۹ به شرح ذیل است:

ماده واحده- وجوه و اموال منقول و غیرمنقول متعلق به شهرداری‌ها اعم از این که دربانک‌ها و یا در تصرف شهرداری یا نزد اشخاص ثالث و به صورت ضمانت‌نامه به نام شهرداری باشد، پیش از صدور حکم قطعی، قابل تأمین، توقیف و برداشت نیست.

شهرداری‌ها مکلف‌اند وجوه محکوم به احکام قطعی صادره از دادگاه‌ها یا اوراق اجرایی ثبتی یا اجرای دادگاه‌های مراجع قانونی دیگر را درحدود مقدورات مالی خود از محل اعتبار بودجه سال مورد عمل یا درصورت عدم امکان از بودجه سال آتی خود، بدون احتساب خسارت تأخیر تأدیه به محکوم‌له پرداخت نمایند. در غیر این صورت ذی‌نفع می‌تواند برابر مقررات نسبت به استیفای طلب خود از اموال شهرداری تأمین یا توقیف یا برداشت نماید.

تبصره : چنانچه ثابت شود که شهرداری با داشتن امکانات لازم از پرداخت دین خود استنکاف نموده است، شهردار به مدت یکسال از خدمت منفصل خواهد شد.

در آغاز نظر مرجع بازداشت‌کننده را به قانون مزبور معطوف و درمورد احکام صادره از دادگاه‌ها، گواهی قطعیت حکم را نیز مطالبه نمایند. بدیهی است پس از وصول پاسخ و اصرار مرجع بازداشت‌کننده نسبت به انجام دستور صادره اقدام خواهند نمود.

البته توجه خواهند داشت که در هر مورد، نتیجه اقدام را در پاسخ به‌طورمحرمانه و فوری به مراجع مزبور اعلام فرمایند.

درضمن چون بانک همیشه موظف است که منافع مشتریان را حفظ نماید، بنابراین در مورد اجرای دستورهای مذکور به مراتب ذیل نیز توجه کامل مبذول خواهند داشت.

هنگامی که دستور بازداشت از طرف مقامات صلاحیت‌دار صادر می‌شود، ابتدا باید از طرف شعبه نسبت به تطبیق مشخصات، نهایت مراقبت به عمل آید، سپس به شرح ذیل اقدام گردد:

الف) چنانچه مشخصات اعلام شده در دستورهای مربوط با مشخصات مشتری بانک طبق مدارک موجود در

صفحه 183 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

شعبه (کارت حساب و غیره) تطبیق ننماید، به علت عدم تطبیق مشخصات از توقیف وجه خودداری نموده، در اسرع وقت مراتب رابه مقام دستوردهنده اعلام نمایند. تا موجبات عدم رضایت مشتریان بانک فراهم نشود.

ب) اگر مشخصات اعلام شده از طرف مقامات صلاحیت دار با مدارک موجود در شعبه منطبق است ولی حساب مشتری فاقد موجودی است، فوری عدم موجودی به اطلاع مرجع دستوردهنده رسانده شود.

پ) هرگاه موجودی حساب شخص موردنظر، کافی بوده و مشخصات اعلام شده نیز با مشخصات مشتری تطبیق نماید، تا میزان مورد تقاضا از حساب مشتری با قید تاریخ وصول دستور، بازداشت نموده و مراتب را ضمن اعلام تمام مشخصات صاحب حساب به مرجع مربوط اطلاع دهند.

در صورتی که مرجع مزبور پس از تطبیق مجدد هویت بدهکار با مشخصات مشتری بانک تأیید این که مشتری بانک همان شخص موردنظر است، تقاضای ارسال وجه را نمود، ارسال وجه بازداشت شده با ابلاغ توقیف نامه، بازداشت نامه، قرار تأمین یا اجرائیه صادره به بانک، منعی نخواهد داشت.

البته پس از توقیف موجودی حساب، همچنین هنگام برداشت وجه و ارسال آن به مرجع قانونی، رونوشت نامه هایی که به مرجع مزبور نوشته می شود علاوه برسند حسابداری باید فوری برای صاحب حساب نیز ارسال گردد؛ در این صورت صاحب حساب از توقیف موجودی باخبر شده و اگر اعتراضی دارد اقدام نموده و سپس از ارسال وجه مطلع می شود.

ت) چنانچه موجودی مشتری نزد بانک کمتر از مبلغ مورد تقاضا باشد، به فرض مطابقت کامل مشخصات، تمام موجودی را بازداشت نموده، به شرح مذکور در بند (پ) عمل می نمایند.

بدیهی است پس از بازداشت موجودی حساب و اعلام آن به متقاضی، وجوهی که پس از آن به حساب مشتری منظور شود از بازداشت مصون است، مگر این که دوباره تقاضای بازداشت به بانک ارسال گردد.

باید مراقبت نمود که پاسخ نامه مراجع بازداشت کننده هرچه زودتر و ظرف مهلت مقرر در دستور صادره ارسال گردد تا موجبات اشکال و زیان برای بانک فراهم نشده و مشکلی برای حساب مشتری پیش نیاید.

بدیهی است هرگاه بدهکار موردنظر (به استثنای ورشکستگان) در هریک از حساب ها یا تحت هر عنوان به خود شعبه بدهی داشته باشد؛ طلب بانک مقدم بوده، شعبه باید تا میزان طلب موعد رسیده خود از حساب مدیون برداشت نموده و به حساب بدهی مربوط منظور کند.

چنانچه درهمان روز ابلاغ دستور بازداشت، پس از برداشت مطالبات بانک، مازادی در حساب مشتری باقی بماند، تأمینان موردنظر و به شرح مذکور قابل توقیف خواهد بود.

ث) چون در اجرای دستورهای صادره از طرف دوائر اجرای دادگاه های دادگستری برای بازداشت وجوه مشتریان به علت عدم اعلام مشخصات و معرفی کامل شخص بدهکار از طرف اجرا، ممکن است وجوه شخص دیگری در اثر تشابه اسمی بازداشت گردیده و از این نظر مشکلاتی برای بانک و مشتریان فراهم شود؛ بنابراین براساس دستورالعمل شماره

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 184 از 409

۱۳۴۷/۱۱/۲۰ مورخ ۷/۷۸۵۳ وزارت دادگستری، به کلیه دوائر اجرای دادگاهها ابلاغ شد که هنگام درخواست بازداشت وجوه بدهکاران اجرایی فقط به ذکر نام و نام خانوادگی بدهکاران اکتفا نکرده، بلکه نام و نام خانوادگی، نام پدر، شماره شناسنامه، محل اقامت و شغل آنان را ذکر نمایند تا اشکالی برای بانک فراهم نشود.

بر این اساس هنگام بازداشت وجوه مشتریان به دستور دوائر اجرا مراقبت کامل معمول و چنانچه مشخصات شخص موردنظر اجرا، کامل نبوده و برای شعبه ابهامی وجود داشته باشد، به محض وصول دستور اجرا با اشاره به دستورالعمل مزبور از مرجع صادرکننده دستور، مشخصات کامل و کافی را درخواست و سپس اقدام می‌نمایند.

درضمن طبق تبصره ماده ۹۱ آیین‌نامه اجرای مفاد رسمی لازم‌الاجرا مقرر گردیده است در مواردی که بستانکار برای استیفای طلب خود تقاضای بازداشت از موجودی حساب و سپرده بانکی بدهکار را از اجرای ثبت می‌کند، نام و نام خانوادگی، نام پدر، شماره شناسنامه، محل اقامت، شغل بدهکار و در صورت امکان شماره حساب را به نحوی که اشکالی برای بانک ایجاد نشود، در تقاضانامه ذکر نماید و این مشخصات باید در بازداشت‌نامه صادره از اجرای ثبت هم که به بانک ابلاغ می‌شود قید گردد.

به این ترتیب چنانچه هریک از مشخصات اصلی صاحب حساب از قبیل نام و نام خانوادگی، نام پدر، شماره شناسنامه موجود در سوابق بانک با مشخصات مندرج در بازداشت‌نامه تطبیق ننماید با اشاره به تبصره ماده ۹۱ آیین‌نامه اجرای مفاد لازم‌الاجرا از مرجع صادرکننده دستور بازداشت، مشخصات کامل و کافی را درخواست و سپس اقدام می‌نمایند؛ ولی در صورت عدم تطبیق شغل و محل اقامت صاحب حساب، موضوع حائز اهمیت نبوده و می‌توان اقدام نمود.

۴-۷- پرداخت موجودی حساب مشتریان متوفی

پرداخت موجودی مشتریان متوفی در بدو امر مستلزم ملاحظه گواهی یا دادنامه حصر وراثت و گواهی مالیاتی است. چنانچه با ملاحظه و رسیدگی آنها، مدارک دیگری از قبیل وصیت‌نامه، وکالت‌نامه، تأیید اداره امور سرپرستی، قیم نامه و غیره لازم باشد باید مدارک مزبور نیز رسیدگی و سپس اقدام گردد.

الف- دادنامه یا گواهی حصر وراثت از طرف دادگاه صادر می‌شود و رونوشت مصدق یا تصویر آن باید اخذ و ضمیمه سوابق گردد. در گواهی‌نامه مزبور نام، مشخصات، تعداد ورثه و نسبت سهم هریک از آنان از دارایی متوفی تعیین می‌شود. اگر علاوه بر حصر وراثت صادره از طرف دادگاه صلاحیت‌دار وصیت‌نامه‌ای منتسب^۱ به متوفی ابراز شود، بایستی تنفیذ^۲ وصیت‌نامه صادره‌ی دادگاه نیز وجود داشته باشد. در غیر این صورت لازم است ورثه را راهنمایی نمود تا وصیت‌نامه مزبور را به دادگاه ارائه و پس از تنفیذ آن، اقدام مقتضی براساس نظر دادگاه انجام شود. در ضمن به وصیت‌نامه در صورتی می‌توان ترتیب اثر داد که گواهی‌نامه اداره دارایی مبنی بر این که وصیت‌نامه

^۱ منتسب: نسبت داده شده به

^۲ تنفیذ: تأیید شده

صفحه 185 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

مزبور از طرف موصی^۱ یا وراثت به اداره دارایی تسلیم شده است، به بانک ارائه شود.

بعضی از گواهی نامه های حصر وراثت تا مبلغ پانصد میلیون ریال اعتبار دارد و در آنها به این موضوع تصریح شده است؛ بنابراین در این گونه موارد باید توجه کرد که چنانچه موجودی حساب بیش از مبلغ مذکور است، پرداخت آن موکول به ارائه گواهی حصر وراثت بدون حد نصاب خواهد بود که با انجام تشریفات لازم صادر شده باشد.

ب- در صورتی که بین ورثه، شخص صغیر، سفیه و مجنون وجود داشته باشد، پرداخت سهم وی بر حسب مورد به ولی قهری، وصی^۲ یا قیم^۳ با رسیدگی و ملاحظه مدارک و رعایت مقررات مربوط انجام خواهد گرفت. در این صورت گیرنده وجه ذیل اسناد را باقید: به ولایت، به وصایت، یا به قیمومت امضاء خواهد نمود.

^۱ موصی: وصیت کننده

^۲ وصی: وصیت شده، سفارش شده

^۳ قیم: (راست، معتدل) کسی که عهده دار سرپرستی یتیم است

صفحه 186 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

پ- هرگاه یکی از ادارات امور اقتصادی و دارایی یا حوزه‌های مالیاتی، وجهی از حساب متوفی بابت مالیات بر ارث وراثت مطالبه نمایند، در صورتی که کلیه ورثه یا قائم مقام قانونی آنان در شعبه حضور یافته و کتبی موافقت خود را با پرداخت وجه مورد مطالبه اداره امور اقتصادی و دارایی اعلام دارند، برداشت وجه از حساب متوفی و پرداخت آن به حساب اداره مذکور مانعی ندارد. در غیراین صورت به اداره امور اقتصادی و دارایی اعلام می شود که به ورثه متوفی اطلاع دهند با در دست داشتن مدارک وراثت به بانک مراجعه و موافقت خود را با پرداخت وجه از حساب متوفی به حساب اداره امور اقتصادی و دارایی اعلام نموده تا اقدام لازم به عمل آید. درضمن در مواردی که اداره امور اقتصادی و دارایی تقاضای کتبی کلیه ورثه را که به امضایشان و گواهی اداره مزبور رسیده است، همراه با گواهی انحصار وراثت برای بانک ارسال و تقاضای واریز سهم مالیاتی ورثه از موجودی حساب را بنماید، واریز وجه به حساب وزارت امور اقتصادی و دارایی بابت مالیات بر ارث ورثه منعی ندارد.

ث- در صورت عدم مراجعه هریک از وراثت تا پایان سال، سهم ارث مربوط به حساب مانده‌های مطالبه نشده متفرقه به نام همان شخص انتقال می‌یابد.

۴-۸- مقررات حساب‌های جاری، پس‌انداز، سپرده سرمایه‌گذاری مشترک

۱- حساب مشترک به حسابی گفته می‌شود که اختصاص به اشخاص حقیقی دارد و صاحب حساب بیش از یک نفر است.

۲- موجودی حساب مشترک به نسبت سهمی که هنگام افتتاح حساب از طرف صاحبان حساب تعیین می‌شود، (بالسویه یا با سهام نامساوی) متعلق به صاحبان حساب خواهد بود.

۳- امضاء یا امضاهایی که هنگام افتتاح حساب برای استفاده از حساب تعیین می‌شود، تا زمانی برای بانک معتبر خواهد بود که درخواست یا دستور کتبی مخالفی از طرف هیچ یک از صاحبان حساب به شعبه بانک واصل نشده باشد. در غیر این صورت بانک از پرداخت در مقابل امضاء یا امضاهای تعیین شده قبلی خودداری خواهد نمود.

تبصره- هرگاه هریک از صاحبان امضاء بخواهد برای استفاده از تمام موجودی حساب به شخص ثالثی وکالت بدهد، قبول آن از طرف بانک نیازمند این است که بقیه صاحبان امضاء کتبی و به‌صراحت به بانک اطلاع داده باشند که شخص مذکور حق دارد برای استفاده و برداشت از تمام موجودی حساب به دیگری وکالت بدهد.

در صورت مرگ یا حجر یا ورشکستگی هریک از صاحبان حساب و اطلاع کتبی به بانک و همچنین در صورت وصول بازداشت‌نامه به شعبه بازکننده حساب برای بازداشت موجودی حساب علیه هریک از صاحبان حساب از مراجعی که قانونی حق بازداشت اموال اشخاص را دارند، بانک حساب مشترک را مسدود نموده و موجودی حساب را به نسبت سهمی که هنگام افتتاح حساب تعیین شده است تقسیم خواهد نمود که در این صورت سهم متوفی، محجور، ورشکسته و مدیون بر حسب مورد به ورثه یا مراجع قانونی ذی‌صلاح پرداخت شده و سهم دیگری یا دیگران تا مراجعه به بانک و دریافت قدر سهم خود در حساب مذکور باقی خواهد ماند.

صفحه 187 از 409	بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)

به مانده حساب‌های سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت یا کوتاه‌مدت طبق شرایط مربوط سود پرداخت می‌شود.

۴- در مورد تعیین سهم صاحبان حساب مشترک از موجودی حساب، ملاک احتساب تاریخ مرگ یا حجر یا ورشکستگی خواهد بود. اما اگر تاریخ مرگ یا حجر یا ورشکستگی کتبی به بانک اعلام نشده و بانک پرداختی انجام داده باشد، هیچگونه مسئولیتی متوجه بانک نخواهد بود.

۵- شرایط و مقررات حساب‌های جاری، پس‌انداز و سپرده سرمایه‌گذاری (غیرمشترک) هم‌چنان به قوت و اعتبار خود باقی است.

۶- در صورت نبود ابزار برداشت حساب‌های سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز و سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت و کوتاه‌مدت مشترک، برای صدور ابزار برداشت دوباره، مراجعه کلیه شرکا یا نماینده قانونی آنان و ارائه تمهیدات لازم به بانک الزامی است. در غیر این صورت هریک از شرکا با ارائه درخواست و تعهدنامه انفرادی می‌توانند نسبت به دریافت قدرالسهم خود و خروج از حساب مشترک اقدام نمایند.

نمونه شماره ۱۲۴۲

مقررات و شرایط حسابهای سپرده قرض الحسنه جاری/پس انداز

و سپرده سرمایه گذاری بلندمدت و کوتاه مدت مشترک

شماره انتظامی: _____

محل الصاق

تمبر

- ۱- حساب مشترک به حسابی گفته میشود که صاحب حساب پیش از یک شخص (اعم از حقیقی و حقوقی) باشد.
  - ۲- موجودی حساب مشترک به نسبت سهمی که موقع افتتاح حساب از طرف صاحبان حساب تعیین می شود (بالمویه یا با سهم نامسولی) متعلق به صاحبان حساب خواهد بود. در صورت عدم تعیین سهم، موجودی حساب بالمویه متعلق به شرکا خواهد بود.
  - ۳- امضاء یا امضاهایی که موقع افتتاح حساب، برای استفاده از حساب تعیین می شود، تا زمانی برای بانک معتبر خواهد بود که درخواست یا دستور کتبی مخالفی از طرف هیچ یک از صاحبان حساب به شبهه بانک واصل نشده باشد. در تیراقتصاد بانک از پرداخت در مقابل امضاء یا امضاهای تعیین شده قبلی خودداری خواهد نمود. تبصره: هرگاه هر یک از صاحبان امضاء بخواند برای استفاده از موجودی حساب به شخص ثالثی وکالت بدهد قبول آن از طرف بانک مستلزم این است که بقیه صاحبان امضاء، کتباً و صریحاً به بانک اطلاع داده باشند که شخص مذکور حق دارد برای استفاده و پرداخت از تمام موجودی حساب به دیگری وکالت بدهد.
  - ۴- در صورت فوت یا حجر یا ورشکستگی هر یک از صاحبان حساب و اطلاع کتبی بانک و همچنین در صورت وصول بازداشت نامه به شبهه بازکننده حساب برای بازداشت موجودی حساب و علیه هر یک از صاحبان حساب از مراجعی که قانوناً حق بازداشت اموال اشخاص را دارند بانک حساب مشترک را مسدود نموده و موجودی حساب را به نسبت سهمی که موقع افتتاح حساب تعیین شده است تقسیم خواهد نمود، که در این صورت سهم متوفی و مجبور و ورشکسته و مدیون بر حسب مورد به ورثه یا مراجع قانونی ذیصلاح پرداخت و سهم دیگری یا دیگران تا مراجعه آنها به بانک و دریافت قدرالسهم خود در حساب مذکور باقی خواهد ماند.
  - در این قبیل موارد بانک مراتب را به صاحبان حساب اطلاع خواهد داد. ضمناً صرف نظر از شرایط پرداخت مقرر در زمان افتتاح حساب، در این گونه موارد هر یک از شرکا صرفاً به نسبت قدرالسهم خود مجاز به پرداخت و خروج از حساب مشترک میشوند.
  - ۵- در خصوص حساب های سپرده سرمایه گذاری بلندمدت یا کوتاه مدت طبق شرایط مربوطه به مانده حسابهای مذکور سود پرداخت میشود.
  - ۶- در مورد تعیین سهم صاحبان حساب مشترک از موجودی حساب، ملاک احتساب تاریخ فوت یا حجر یا ورشکستگی خواهد بود. لیکن اگر تاریخ فوت یا حجر یا ورشکستگی کتباً به بانک اعلام نشده باشد و بانک پرداختی نماید، هیچگونه مسئولیتی متوجه بانک نخواهد بود.
  - ۷- شرایط و مقررات حسابهای قرض الحسنه جاری/پس انداز و سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت و بلندمدت معمولی (تیرامشترک) کماکان به قوت و اعتبار خود باقی است.
  - ۸- در صورت فقدان ابزار پرداخت حساب های سپرده قرض الحسنه پس انداز و سپرده سرمایه گذاری بلندمدت و کوتاه مدت مشترک جهت صدور ابزار پرداخت مجدد مراجعه کلیه شرکا یا نماینده قانونی آنان و ارائه تمهیدات لازم به بانک الزامی می باشد. در تیر این صورت هر یک از شرکا یا ارائه درخواست و تمهیدات انفرادی می توانند نسبت به دریافت قدرالسهم خود و خروج از حساب مشترک اقدام نمایند.
- مقررات و شرایط فوق و همچنین نحوه پرداخت بشرح زیر مورد قبول امضاء کنندگان ذیل (دارندگان حساب سپرده قرض الحسنه جاری/پس انداز و سپرده سرمایه گذاری بلندمدت/ کوتاه مدت مشترک شماره _____ شبهه بانک ملی ایران) می باشد.

شماره	شماره	شماره	شماره	شماره	شماره
۱- خاتم/القای شرکت شماره	شماره	شماره	شماره	شماره	شماره
کارت ملی/شماره ملی	کارت ملی	کارت ملی	کارت ملی	کارت ملی	کارت ملی
شماره	شماره	شماره	شماره	شماره	شماره
۲- خاتم/القای شرکت شماره	شماره	شماره	شماره	شماره	شماره
کارت ملی/شماره ملی	کارت ملی	کارت ملی	کارت ملی	کارت ملی	کارت ملی
شماره	شماره	شماره	شماره	شماره	شماره
۳- خاتم/القای شرکت شماره	شماره	شماره	شماره	شماره	شماره
کارت ملی/شماره ملی	کارت ملی	کارت ملی	کارت ملی	کارت ملی	کارت ملی
شماره	شماره	شماره	شماره	شماره	شماره
نحوه پرداخت:					
امضاء	امضاء	امضاء	امضاء	امضاء	امضاء

۱۳۹۳/۸/۱۸ - ۱۳۹۴/۸/۱۸

صفحه 189 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

خودآزمایی فصل سوم

- ۱- انواع سپرده‌ها را نام ببرید.
- ۲- اشخاص حقیقی و حقوقی را تعریف نمایید.
- ۳- اقسام اشخاص حقوقی را نام برده و تعریف نمایید.
- ۴- انواع مؤسسات غیرتجاری کدام‌اند؟
- ۵- انواع شرکت‌های تجاری را نام ببرید.
- ۶- وظیفه و حدود مسئولیت مدیر تصفیه در زمان انحلال شرکت چیست؟
- ۷- تغییرات در سرمایه شرکت‌های سهامی چگونه صورت می‌گیرد؟
- ۸- در صورت مرگ شریک یا مدیر شرکت چه اقداماتی باید انجام گیرد؟
- ۹- عقد را تعریف نموده و انواع آن را بنویسید.
- ۱۰- وجوه افتراق قرارداد و عقد را بنویسید.
- ۱۱- اهلیت را تعریف نموده و انواع آن را بنویسید.
- ۱۲- حساب جاری را تعریف نمایید.
- ۱۳- افتتاح حساب جاری برای اشخاص حقیقی چگونه صورت می‌گیرد؟
- ۱۴- در حساب جاری معرف کیست و چه مسئولیتی دارد؟
- ۱۵- اقدامات لازم پیش از افتتاح حساب جاری را بنویسید.
- ۱۶- افتتاح حساب جاری مشترک چگونه است؟
- ۱۷- بانک برای اشخاص بی‌سواد به چه طریقی حساب جاری افتتاح می‌نماید؟
- ۱۸- ایرانیان مقیم کشورهای بیگانه به چه ترتیب حساب جاری افتتاح می‌نمایند؟
- ۱۹- آیا بانک مجاز است برای اتباع کشورهای بیگانه (مقیم ایران) حساب جاری افتتاح نماید؟ مشروحاً توضیح دهید.
- ۲۰- آیا نابینایان مجاز به افتتاح حساب جاری در بانک هستند؟
- ۲۱- نحوه تغییر امضای اشخاص حقیقی را بنویسید.
- ۲۲- نحوه افتتاح حساب جاری برای بانک‌های داخلی را بنویسید.

صفحه 190 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

- ۲۳- آیا بانک می‌تواند برای یک شخص، دو یا چند حساب جاری افتتاح نماید؟
- ۲۴- حساب‌های دولتی را تعریف نموده و نحوه افتتاح حساب را برای آن‌ها مشروحاً بنویسید.
- ۲۵- شعبه با حساب‌های جاری دولتی را کد چگونه برخورد می‌نماید؟
- ۲۶- مراحل افتتاح حساب قرض‌الحسنه جاری برای شرکت‌های در شرف تأسیس را بنویسید.
- ۲۷- افتتاح حساب جاری برای شرکت‌های رسمی به ثبت رسیده را مشروحاً توضیح دهید.
- ۲۸- بانک برای شرکت‌ها و مؤسسات خارجی چگونه افتتاح حساب می‌نماید؟
- ۲۹- افتتاح حساب جاری برای انجمن‌ها (ثبت شده و نشده) چگونه است؟
- ۳۰- در چه مواردی حساب جاری بسته می‌شود؟
- ۳۱- به موارد ذیل درخصوص مقررات و شرایط عمومی حساب جاری پاسخ دهید.
- الف- بانک ملزم به پرداخت وجه چه چک‌هایی است؟
- ب- در صورت فقدان یا سرقت برگ‌هایی از دسته‌چک، مشتری چگونه باید عمل کند؟
- پ- بانک در برابر ظهرنویسان چک چه مسئولیتی دارد؟
- ت- به هنگام وجود مغایرت میان مانده حساب جاری با دفاتر بانک ملاک عمل چه خواهد بود؟
- ث- چنانچه صاحب حساب درخواست تصویر متن و ظهر چک صادره خود را بنماید، وظیفه بانک در این خصوص چیست؟
- ج- وظیفه بانک را در حالت‌های ذیل توضیح دهید:
- ۱- تاریخ چک مقدم بر تاریخ فوت باشد.
- ۲- تاریخ فوت مقدم بر تاریخ چک باشد.
- چ- نحوه عمل بانک درخصوص آن دسته از حساب‌های جاری که در طول یک سال بدون فعالیت می‌باشند، چگونه است؟
- ح- منظور از نسبت سهم چیست؟
- خ- در چه مواردی بانک اقدام به بستن حساب مشترک می‌نماید و وظیفه بانک در این حالت چیست؟
- ۳۲- اسناد تجاری را تعریف و اقسام آن را نام ببرید.
- ۳۳- چک را تعریف نمایید.
- ۳۴- شرایط ظاهری و ارکان چک را نام ببرید.
- ۳۵- تبعات حقوقی درج مکان صدور چک را توضیح دهید.

صفحه 191 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۳۶- شرایط حذف کیفری چک را توضیح دهید.

۳۷- چنانچه چک دارای ظهرونویسان متعدد باشد، وظیفه بانک را در این حالت توضیح دهید.

۳۸- گواهی نامه عدم پرداخت چک چیست؟ توضیح دهید.

۳۹- چنانچه چکی به شعبه ارائه و میزان موجودی حساب کمتر از مبلغ چک باشد و ذی نفع تقاضای دریافت موجودی حساب را بنماید، وظیفه بانک در این حالت چیست؟

۴۰- حساب درگیر چیست، چگونگی رفع سوء اثر را توضیح دهید.

۴۱- انواع چک از نظر بانک محال علیه را نام ببرید.

۴۲- چک گواهی شده را توضیح دهید.

۴۳- چک عمومی چیست؟

۴۴- چک مسافرتی را توضیح دهید.

۴۵- ویژگی ایران چک را توضیح دهید.

۴۶- چک بانکی چیست؟

۴۷- هنگام صدور چک های بانکی، رعایت چه شرایطی الزامی است؟

۴۸- مهم ترین ویژگی چک های بانکی را بنویسید.

۴۹- نکات مهم هنگام قبول چک های بانکی را توضیح دهید.

۵۰- آقای احمدی به یکی از شعب بانک صادرات ایران مراجعه و اقدام به دریافت یک برگ چک بانکی در وجه حساب خود به مبلغ ده میلیون ریال نزد بانک ملی ایران شعبه ب نموده است. مطلوب است طریقه عمل و صدور اسناد حسابداری در زمان ارائه چک موصوف به شعبه ب.

۵۱- چنانچه چک رمزدار بین بانکی توسط مشتری (ذی نفع) مفقود گردد، نحوه عمل مشتری و شعبه را توضیح دهید.

۵۲- چنانچه چک رمزدار بین بانکی توسط واحدهای بانکی مفقود گردد، نحوه عمل شعبه و واحدهای بانکی را توضیح دهید.

۵۳- چک تضمین شده را تعریف کنید و انواع آن را نام ببرید.

۵۴- نحوه صدور و پرداخت وجه چک های تضمین شده را بنویسید.

۵۵- در چه صورت می توان چک تضمین شده را مسدود و نحوه انسداد یا رفع انسداد از چک های تضمینی را توضیح دهید.

۵۶- عملیات حسابداری هنگام صدور و استرداد وجه چک تضمین شده را بنویسید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 192 از 409

۵۷- آقای احمدی به شعبه ایثار مراجعه و تقاضای صدور یک برگ چک تضمین شده به مبلغ سی میلیون ریال را می نماید. چنانچه وجه چک موصوف در روز بعد از همان شعبه دریافت گردد، مطلوب است صدور اسناد مربوط تا مرحله تسویه.

۵۸- انواع چک از دیدگاه قانون صدور چک را نام ببرید.

۵۹- بانک چه کسی را به عنوان دارنده چک می شناسد، این تشخیص چگونه است و بانک ها در قبال چنین فردی چگونه عمل می نمایند؟

۶۰- صدور چک با چه عناوینی ممنوع است و شکایت ذی نفع چه عواقبی برای صادر کننده در پی خواهد داشت؟

۶۱- در چه صورتی صادرکننده یا ذی نفع چک می توانند دستور عدم پرداخت وجه چک را کتبی صادر نمایند و بانک در این حالت چه وظایفی دارد؟

۶۲- مرجع تعقیب، برای صادرکنندگان چک های برگشتی متعدد، وجه ضمان (ضمانت نامه بانکی) را چگونه و بر چه مبنایی صادر می نماید؟

۶۳- شعب چگونه درخواست گواهی امضاء توسط مشتریان را تأیید می نمایند؟

۶۴- انواع حساب های مطالبه نشده را نام برده و نحوه نگهداری حساب های مزبور را بنویسید.

۶۵- اقسام سپرده های قرض الحسنه را بنویسید.

۶۶- هدف از پس انداز نمودن چیست؟ شرح دهید.

۶۷- ابزارهای تشویقی بانک در خصوص منابع قرض الحسنه پس انداز را مختصراً توضیح دهید.

۶۸- سپرده قرض الحسنه پس انداز با چه هدفی در بانک افتتاح می شود؟

۶۹- انواع حساب قرض الحسنه پس انداز را نام ببرید.

۷۰- حداقل موجودی برای افتتاح انواع سپرده های قرض الحسنه پس انداز را بنویسید.

۷۱- نحوه افتتاح حساب برای اشخاص خاص را توضیح دهید.

۷۲- پدر یا جد پدری چگونه مبادرت به افتتاح سپرده قرض الحسنه پس انداز می نمایند؟

۷۳- افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز توسط مادران را شرح دهید.

۷۴- حق استفاده از سپرده قرض الحسنه پس انداز گشایش یافته توسط مادر را بنویسید.

۷۵- اشخاص غیر به چه طریقی می توانند حساب قرض الحسنه پس انداز افتتاح نمایند؟

۷۶- اشخاص حقوقی چگونه در بانک حساب قرض الحسنه پس انداز افتتاح می نمایند؟

۷۷- آیا افتتاح دو یا چند حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز توسط یک نفر مجاز است؟

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 193 از 409

۷۸- کارکنان دولت به چه طریقی اقدام به افتتاح حساب قرض الحسنه پس انداز می نمایند؟

۷۹- اگر وجوهی اضافه یا اشتباهی به حساب شخصی واریز شده باشد، چگونه قابل برگشت است؟

۸۰- انواع سپرده های سرمایه گذاری مدت دار به همراه حداقل میزان موجودی برای افتتاح را بنویسید.

۸۱- نحوه افتتاح حساب سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت توسط اشخاص حقیقی را توضیح دهید.

۸۲- نحوه افتتاح حساب سپرده سرمایه گذاری برای شرکت ها چگونه است؟

۸۳- سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت ویژه را تعریف و نحوه افتتاح آن را توضیح دهید.

۸۴- طریقه افتتاح حساب های سپرده بلندمدت را توضیح دهید.

۸۵- نحوه افتتاح حساب های سپرده سرمایه گذاری توسط اشخاص غیر (ولی، وصی و قیم) چگونه است؟

۸۶- شرایط افتتاح حساب سپرده سرمایه گذاری بلندمدت برای اشخاص حقوقی را بنویسید.

۸۷- در صورتی که مشتری تمایل به فسخ چند فقره سپرده سرمایه گذاری خود داشته باشد، نحوه عمل و طریقه محاسبه سود متعلقه را بنویسید.

۸۸- سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت به چه اشخاصی قابل انتقال است؟

۸۹- سندهای صادره هنگام واریز و برگشت سود از حساب مشتری را بنویسید.

۹۰- در صورت فقدان دفترچه های قرض الحسنه و سپرده کوتاه مدت نحوه عمل، توسط بانک و مشتری را توضیح دهید.

۹۱- نحوه پرداخت سهم الارث وراثت از حساب های متوفی را بیان نمایید.

۹۲- چهار مرجع از مراجعی که مجاز به کسب اطلاع از حساب های مشتریان می باشند، نام ببرید.

۹۳- چهار مرجع از مراجعی که حق انسداد و برداشت از حساب های مشتریان را دارا هستند، نام ببرید.

۹۴- نحوه بازداشت وجوه توسط مراجع قانونی از حساب های دولتی را مشروح بنویسید.

۹۵- نحوه توقیف موجودی شهرداری ها توسط مراجع قانونی را توضیح دهید.

۹۶- به هنگام دریافت دستور بازداشت از مراجع قضایی، نحوه عمل شعب در هریک از حالات ذیل را توضیح دهید:

۹۷- الف- چنانچه مشخصات اعلام شده با اطلاعات موجود در بانک تطابق ننماید.

۹۸- ب- چنانچه حساب فاقد موجودی باشد.

۹۹- پ- چنانچه موجودی مشتری نزد بانک کمتر از مبلغ مورد تقاضا باشد.

۱۰۰- پرداخت مبالغ تا ده میلیون ریال بابت هزینه کفن و دفن با ارائه چه مدارکی انجام می گیرد و چه کسانی

صفحه 194 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

می‌توانند از وجه مذکور استفاده نمایند؟

۱۰۱- پرداخت سهم ارث مشتریان متوفی با ارائه چه مدارکی صورت می‌پذیرد؟ توضیح دهید.

۱۰۲- حساب مشترک را تعریف کنید.

۱۰۳- درچه صورتی حساب مشترک مسدود می‌شود؟ توضیح دهید.

۱۰۴- در صورتی که در حساب‌های مشترک نسبت سهم تعیین نشده باشد، نحوه تقسیم وجه را توضیح دهید.

۱۰۵- نحوه افتتاح حساب پس‌انداز مشترک را توضیح دهید.

۱۰۶- نحوه تحویل دسته‌چک به اشخاص حقوقی و درخصوص حساب مشترک چگونه است؟

۱۰۷- چنانچه چکی در وجه یک سازمان دولتی صادر شده باشد، نحوه عمل شعبه در رابطه با نقد کردن آن را توضیح دهید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 195 از 409

۵- کلیات حسابداری

تعریف: حسابداری عبارت است از فن ثبت، طبقه‌بندی، و تلخیص فعالیت‌های مالی یک مؤسسه در قالب اعداد قابل سنجش به پول و تفسیر نتایج حاصل از بررسی این اعداد.

دوره مالی

مدت زمانی است که فعالیت‌های مالی یک مؤسسه با آغاز آن شروع یا تجدید و در پایان آن حساب‌ها بسته و نتیجه عملیات و وضعیت مالی مؤسسه تعیین می‌گردد. در ایران معمولاً دوره مالی از اول فروردین ماه شروع و پایان اسفند هر سال خاتمه می‌یابد که به آن سال مالی گفته می‌شود.

مراحل مختلف قابل انجام در یک دوره مالی به ترتیب عبارت‌اند از:

۱- ثبت فعالیت‌های مالی در دفتر روزنامه

۲- نقل اقلام ثبت شده از دفتر روزنامه به حساب‌های مربوط به دفتر کل

۳- تهیه تراز آزمایشی

۴- تهیه کاربرگ

۵- ثبت عملیات مربوط به اصلاح حساب‌ها در دفتر روزنامه و نقل اقلام ثبت شده مذکور از دفتر روزنامه به دفتر کل.

۶- بستن حساب‌های موقت

۷- تهیه تراز اختتامیه

۸- تهیه صورت حساب‌ها (صورت سود و زیان، ترازنامه و دیگر صورت حساب‌ها)

۵-۱- اصول حسابداری

اصول و موازین حسابداری، نظریه‌ها و قواعد هماهنگی است که توسط خبرگان فن و انجمن‌های رسمی حسابداری، برای اجرای یکنواخت و هرچه صحیح‌تر فن مربوط اعم از چگونگی نگاهداری حساب و تعیین نتیجه عملیات و نمایش وضعیت مالی یک مؤسسه به کار گرفته می‌شود. در ادامه چند اصل رایج از این اصول ذکر می‌شود.

۱- اصل ادامه فعالیت: به طور کلی در عملیات حسابداری فرض بر این است که مؤسسه و عملیات آن در آینده ادامه داشته و از روندی برخوردار خواهد بود و بر همین مبنا در تهیه و تنظیم صورت‌های مالی ارزش فروش دارایی‌ها موردنظر نخواهد بود.

۲- اصل تعیین ارزش اقلام دارایی براساس قیمت تمام شده: به موجب این اصل حسابداری باید در ثبت اقلام دارایی،

صفحه 196 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

اعم از دارایی مشهود و غیرمشهود، بهای تمام شده آن‌ها را در دفاتر و اسناد حسابداری منعکس کند.

۳- اصل واقعیت: قضاوت، عقاید شخصی، تقریب و تخمین باید تا حد ممکن نباید تأثیری در حسابداری و نتایج حاصل داشته باشد.

۴- اصل تساوی دارایی با بدهی و سرمایه: دارایی = بدهی + سرمایه. این معادله و رابطه بین دارایی با بدهی و سرمایه به عنوان یکی از اصول مسلم و تغییرناپذیر در حسابداری پذیرفته شده است. نتیجه قبول این اصل، اجرای سیستم دفترداری دویل یا دوطرفه است.

۵- اصل ثبات رویه: حسابداری باید از بهترین روش‌های موجود برای انجام محاسبات، ثبت، طبقه‌بندی، تلخیص و نتیجه‌گیری از اعداد استفاده کند. هنگامی که روش لازم برای هرمرحله از مراحل کار او تعیین شد، باید کوشش کافی به عمل آورد تا از همان رویه در سنوات مالی بعد نیز پیروی کند.

۶- اصل احتیاط: منظور از اصل احتیاط یا محافظه کاری این است که باید کوشش لازم به عمل آید تا درآمد مؤسسات بیش از آنچه واقعیت دارد در حساب‌ها منظور نشود.

۷- اصل وضع هزینه‌های یک دوره از درآمدهای همان دوره: در تعیین سود یا زیان یک دوره مالی باید کلیه اقلام درآمد و هزینه همان دوره منظور و محاسبه شود.

لازم به ذکر است که اصول مذکور از اهم اصول ۲۱ گانه حسابداری است که در این بخش عنوان گردید.

۵-۲- دفاتر قانونی (دفاتر تجاری)

به موجب ماده ۶ قانون تجارت مصوب سیزدهم اردیبهشت ماه ۱۳۱۱ هجری شمسی، هر تاجری به استثنای کسبه جزء، مکلف است دفاتر ذیل یا دفاتر دیگری را که وزارت عدلیه (دادگستری) به موجب نظام‌نامه، قائم مقام این دفاتر قرار می‌دهد، داشته باشد:

- دفتر روزنامه
- دفتر کل
- دفتر دارایی
- دفتر کپی

۱- دفتر روزنامه :

دفتری است که تاجر باید هرروز مطالبات، دیون، داد و سند تجاری، معاملات مربوط به اوراق تجاری (از قبیل خرید، فروش و ظهرنویسی) و به‌طور کلی واردات و صادرات تجاری خود را به هر اسم و رسمی که باشد و همچنین وجوهی را که برای مخارج شخصی خود برداشت می‌کند، در آن ثبت نماید.

صفحه 197 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۲- دفتر کل:

دفتری است که تاجر باید کلیه معاملات را حداقل هفته‌ای یک مرتبه از دفتر روزنامه استخراج و انواع مختلف آن را مشخص و جدا نموده، هر نوعی را در صفحه مخصوصی در آن دفتر به‌طور خلاصه ثبت کند و به عبارتی هر نوع معامله و عملیاتی که در دفتر روزنامه انجام شده است در دفتر کل با سرفصل مربوط به خود ثبت گردد.

۳- دفتر دارایی:

دفتری است که تاجر باید هر سال صورت جامعی از کلیه دارایی منقول، غیرمنقول، دیون و مطالبات سال گذشته خود را به صورت ریز در آن دفتر ثبت و امضاء نماید. این کار باید تا پانزدهم فروردین سال بعد انجام پذیرد.

۴- دفتر کپی:

دفتری است که تاجر باید کلیه مراسلات، مخابرات و صورت حساب‌های صادره خود را در آن به ترتیب تاریخ ثبت نماید. دفاتر یادشده به استثنای دفتر کپی پیش از آنکه چیزی در آن نوشته شود، توسط نماینده اداره ثبت امضاء خواهد شد.

این دفاتر که برای امضاء به متصدی مربوط تسلیم می‌شود، باید قیطان‌کشی شده و تمام صفحات آن شماره‌گذاری شوند و هیچ شماره‌ای از قلم نیفتاده یا باطل نشود. متصدی مربوط مکلف است صفحات دفتر را شمارش نموده، در صفحه اول و آخر هر دفتر مجموع عدد صفحات آن را با تصریح اسم و رسم صاحب دفتر قید نماید، همچنین مجموع عدد صفحات و دوطرف قیطان را با مهرسری که وزارت دادگستری (اداره ثبت اسناد) برای این مقصود تهیه می‌نماید، منگنه کند.

لازم است کلیه اعداد حتی تاریخ با تمام حروف نوشته شود، همان‌گونه که ذکر شد، دفتر کپی نیاز به امضای نماینده ثبت و مواردی که ذکر شد ندارد.

در حال حاضر در بانک ملی ایران به جای دفتر کپی از دفتر رونوشت که شامل یک نسخه از کلیه نامه‌ها و مخابرات صادره است، استفاده نموده و دفتری به نام دفتر کپی تهیه نمی‌گردد و نسخه‌های دفتر رونوشت را به ترتیب شماره نگهداری و بایگانی می‌نمایند.

دفترداری دوبل

اساس حسابداری مبتنی بر عملیات دفترداری دوبل است. بدین معنی که هر معامله تجاری متضمن حداقل دو عمل متقابل است. در واقع در یک معامله حداقل دو حساب دخالت دارد که هریک، طرف دیگری واقع می‌شود (طرف حساب). این دو طرف به صورت دو حساب زیر در ثبت‌های دوگانه عملیات دفترداری کلیت پیدا می‌کنند:

۱- حساب گیرنده ارزش

۲- حساب دهنده ارزش

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 198 از 409

ماهیت بدهکاری و بستانکاری: حساب گیرنده را در اصطلاح حسابداری بدهکار و حساب دهنده را بستانکار می‌نامند.

ثبت ساده: هر ثبت دفتر روزنامه که حاوی یک قلم بدهکار و یک قلم بستانکار است.

ثبت مرکب: هر ثبت دفتر روزنامه که در برگیرنده بیش از یک قلم بدهکار و یا بستانکار باشد.

حساب: عبارت است از جدول یا صورتی که فعالیت مالی یک شخص یا مؤسسه در آن ثبت می‌گردد.

طبقه‌بندی حساب‌ها: حساب‌های یک مؤسسه را می‌توان به چهار دسته کلی تقسیم کرد:

- حساب‌های دارایی
- حساب‌های بدهی و سرمایه
- حساب‌های درآمد
- حساب‌های هزینه

به‌طور کلی حساب‌های یک مؤسسه با توجه به ماهیت آن‌ها دارای مانده بدهکار یا مانده بستانکار هستند. از این‌رو در طبقه‌بندی مذکور حساب‌های دارایی دارای مانده بدهکار، حساب‌های بدهی و سرمایه دارای مانده بستانکار و حساب‌های درآمد و هزینه به ترتیب دارای مانده بستانکار و بدهکار خواهند بود.

دارایی

اموال، حقوق یا دیگر منابع اقتصادی متعلق به یک شخص یا یک مؤسسه که قابل تقویم به پول و دارای منافع آتی باشد.

دارایی‌ها به سه دسته کلی به شرح ذیل تقسیم می‌شوند:

الف- دارایی‌های ثابت: اموال مشهود و بادوامی که به قصد نگهداری بلندمدت خریداری یا ساخته شده و در عملیات عادی یک مؤسسه به کار می‌رود مانند زمین و ساختمان.

ب- دارایی‌های جاری: موجودی نقد و دیگر اقلام دارایی که انتظار می‌رود در جریان عادی عملیات طی یکسال به نقد تبدیل شود، فروش رفته یا به مصرف برسد. مانند موجودی صندوق، مطالبات از بدهکاران.

پ- دارایی‌های نامشهود: دارایی‌هایی که موجودیت مادی ندارند و ارزش آن‌ها به منافع محدود است که از استفاده یا واگذاری حقوق مربوط به آن‌ها حاصل می‌شود. مانند حق انتفاع، حق اختراع، علامت تجاری و سرقفلی.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 199 از 409

بدهی

تعهداتی که یک شخص یا یک مؤسسه در برابر دیگران (مثلاً بستانکاران) دارد و از طریق پرداخت پول، ساخت و تحویل کالا، ارائه خدمت یا طرق دیگر ایفا می‌شود.

بدهی‌ها به دو دسته کلی به شرح زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

الف- بدهی‌های جاری: تعهداتی که انتظار می‌رود طی سال بعد از محل دارایی‌های جاری پرداخت، تسویه یا خدمات موضوع آن انجام شود، مانند بستانکاران.

ب- بدهی‌های بلندمدت: تعهداتی که انتظار نمی‌رود "طی سال بعد" از محل دارایی‌های جاری پرداخت، تسویه یا خدمات موضوع آن انجام شود، مانند تسهیلات بلندمدت.

حقوق صاحبان سهام (سرمایه)

مبلغ سرمایه‌گذاری شده توسط صاحب (صاحبان) یک مؤسسه، سرمایه آن مؤسسه است.

درآمد

فروش کالاها، انجام خدمات و عواید ناشی از استفاده دیگران از اموال و حقوق یک مؤسسه که به تحصیل وجوه نقد یا ایجاد دارایی‌های دیگر منجر شود یا بدهی‌های مؤسسه را کاهش دهد.

هزینه

بهای تمام‌شده کالا و خدماتی که در فرآیند کسب سود به فروش رسیده، مصرف یا انجام شده است.

۵-۳- صورت‌های مالی

ترازنامه، صورت سود و زیان و دیگر صورت‌هایی که از مدارک حسابداری استخراج و وضعیت مالی و نتایج عملیات یک مؤسسه را نشان می‌دهد.

صورت سود و زیان

صورتی از خلاصه درآمدها و هزینه‌ها که سود یا زیان خالص یک مؤسسه را در یک دوره زمانی مشخص نشان می‌دهد.

صفحه 200 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

صورت حساب سرمایه

صورتی که سرمایه ابتدای دوره و تغییرات حق مالی صاحب سرمایه را بر اثر سرمایه‌گذاری دوباره، سود یا زیان خالص و برداشت‌های طی دوره نشان می‌دهد.

ترازنامه

صورت وضعیت مالی یک واحد اقتصادی در لحظه‌ای از زمان (تاریخی معین) است که در آن دارایی‌ها به بهای تمام شده، بدهی‌ها و حق مالی صاحب (صاحبان) سرمایه منعکس می‌شود.

حساب‌های اسمی (موقتی)

حساب‌های درآمد و هزینه و هر حساب دیگری که مانده آن در پایان سال مالی در نهایت به حساب سرمایه (سود و زیان سنواتی) بسته می‌شود.

حساب‌های واقعی (دائمی)

حسابی که مانده آن به دوره مالی بعد منتقل می‌شود. با این تعریف هریک از حساب‌های ترازنامه یا هر حسابی که جزء حساب‌های اسمی نیست، جزء حساب‌های واقعی طبقه‌بندی می‌گردد.

حساب‌های مختلط یا مخلوط

حسابی که مانده آن ترکیبی از یک حساب واقعی (دائمی) و یک حساب اسمی (موقت) باشد. مانند حساب‌های اصلاح نشده پیش‌پرداخت هزینه و پیش‌دریافت درآمد.

۵-۳-۱- آشنایی با ترازنامه سود و زیان بانک

اینک به جهت آشنایی بیشتر با عملکرد دوایر فعال در شعب به‌طور اختصار به تشریح عمده‌ترین سرفصل‌های حسابداری مورد استفاده در این کتاب می‌پردازیم.

دارایی‌ها

موجودی اسکناس و نقود ریالی و بیگانه، انواع تمبر (مالیاتی، سفته و دسته‌چک)، موجودی انبار، وجوه در راه، اموال منقول (اثاثیه)، بدهکاران موقت، بدهکاران داخلی، انواع تسهیلات پرداخت شده، زمین و ساختمان، وسائط نقلیه، حساب پایاپای (دارای مانده بدهکار)، حساب مرکز (دارای مانده بدهکار)، پیش‌پرداخت، مطالبات معوق و سررسید گذشته، ودایع، حق‌الامتياز، پرداخت چک‌های صادره سایر بانک‌ها و پرداخت چک‌های سایر شعب جزء دارایی‌های بانک هستند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 201 از 409

- ۱- حساب صندوق: نشان دهنده موجودی ریالی شعبه یا خزانه بوده و شامل اسکناس، مسکوک و چک‌های تضمین شده مبلغ دار است.
  - ۲- حساب بدهکاران موقت: معرف طلب بانک از اشخاص بوده که می‌بایست در اسرع وقت تسویه شود.
  - ۳- حساب وجوه در راه: وجوه نقدی ارسال شده از یک واحد به واحد دیگر که هنوز به مقصد نرسیده است.
  - ۴- حساب مرکز: نشان دهنده رابطه مالی بین واحدها با مانده بدهکار بوده و به دو بخش صادره و وارده تقسیم می‌شود.
  - ۵- حساب تمبر مالیاتی: نشان دهنده بهای انواع تمبرهای موجود در خزانه یک واحد است.
  - ۶- حساب موجودی انبار کل: هزینه چاپ انواع دسته چک‌هایی است که در اختیار مشتریان قرار می‌گیرد.
  - ۷- پرداخت چک‌های فروخته شده بانک: مانده بازخرید شده کلیه چک‌های صادره فروخته شده و تسویه نشده بانک در این حساب نگهداری می‌شود.
  - ۸- حساب پرداخت چک‌های صادره سایر بانک‌ها: مانده کل پرداختی‌های تسویه نشده بانک، مربوط به چک‌های صادره سایر بانک‌ها در این حساب نشان داده می‌شود.
  - ۹- بدهکاران داخلی: در این حساب مانده‌های مربوط به پرداخت‌های داخلی بانک، برای هرآنچه که جزء دارایی‌ها یا هزینه‌های خود بانک است، ولی قابل ثبت در حساب‌های معین سرفصل‌های یادشده و دیگر حساب‌های بدهکار نیست، منظور می‌شود.
  - ۱۰- حساب اموال منقول (اثاثیه): این حساب از دارایی‌های ثابت محسوب و دارای ویژگی‌های مربوط به آن است. ارزش تمام شده اثاثیه به بدهکار حساب مذکور ثبت و مانده آن کل ارزش تمام شده اثاثیه بانک را نشان می‌دهد.
- تسهیلات پرداختی مانند فروش اقساطی، جعاله، مشارکت مدنی، اجاره به شرط تملیک، سلف و وام قرض‌الحسنه از مهم‌ترین دارایی‌های بانک هستند.

بدهی‌ها

از بدهی‌های بانک می‌توان به حساب بستانکاران موقت، بستانکاران داخلی، انواع حساب‌های مشتریان (جاری، پس‌انداز، سپرده‌های کوتاه‌مدت، بلندمدت و...) مانده‌های مطالبه نشده مشتریان، پیش‌دریافت، چک‌های صادره فروخته شده، حساب پایاپای (دارای مانده بدهکار)، حساب مرکز (دارای مانده بستانکار) سپرده نقدی، ضمانت‌نامه‌ها و... اشاره کرد.

عمده‌ترین بدهی‌های بانک، مانده حساب‌های مشتریان است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 202 از 409

۱- **حساب مرکز:** نشان دهنده رابطه مالی بین واحدها با مانده بستانکار بوده و به دو بخش صادره و وارده تقسیم می‌شود.^۱

۲- **حساب پایاپای:** برای تسویه مبادلات واحدها در یک شهر به کار می‌رود و با ماهیتی بستانکار به دو بخش صادره و وارده تقسیم می‌شود.

۳- **بستانکاران موقت:** مانده هرگونه بدهی به اشخاصی (اعم از حقیقی و حقوقی) که در بانک حساب نداشته یا نشانی از آن‌ها در دست نیست، در این حساب نگهداری می‌شود.

۴- **بستانکاران داخلی:** نشان دهنده هرگونه بدهی به سایر واحدهای بانک می‌باشد.

۵- **حساب انواع چک‌های فروخته شده بانک:** معادل کلیه مبالغ دریافتی از متقاضیان دریافت انواع چک‌های بانکی بوده که تا قبل از برگشت وجوه دریافتی در این حساب نگهداری می‌شود.

۶- **ذخیره استهلاک اثاثیه:** برای جبران کاهش ارزش دارایی‌ها که در اثر استهلاک بوجود می‌آید، همه ساله درصد معینی از ارزش دارایی‌های ثابت به بستانکار حساب مذکور، منظور می‌شود.

سرمایه

حساب سرمایه شامل سرمایه پرداخت شده، اندوخته‌های قانونی، احتیاطی، سود و زیان انباشته و... می‌باشد. لازم به توضیح آنکه حساب سرمایه بانک و اجزای آن در صورت‌های مالی منعکس می‌شود که توسط ادارات مرکزی ذیربط تهیه می‌گردد و در شعب بانک وجود ندارد.

انواع درآمدها - (مشاع و غیرمشاع)

درآمد های مشاع به درآمدهایی اطلاق می‌شود که بانک‌ها از طریق عملیات مشاعی منابع بانک و مشتریان به صورت مشترک کسب می‌کنند. این نوع درآمدها معمولاً مرتبط با انواع سپرده‌ها و تسهیلات بانکی است

درآمدهای غیر مشاع به درآمدهایی اطلاق می‌شود که بانک‌ها از منابع و فعالیت‌های خود کسب می‌کنند و ارتباطی به سپرده‌ها و یا سرمایه‌گذاری‌های مشترک با مشتریان ندارد معمولاً شامل هزینه‌های خدمات، کارمزدها و سایر درآمدهای غیر عملیاتی است. مانند کارمزد صدور ضمانت نامه‌ها، کارمزد فروش ارز، کارمزد صدور چک‌های رمز دار، تضمینی و کارمزد خدمات الکترونیک و ...

^۱ حساب‌های مرکز و پایاپای دارای ماهیت دوگانه (بدهکار یا بستانکار) هستند. نوع مانده این حساب‌ها، بستگی به وضعیت تبادل وجوه یک شعبه، نسبت به سایر شعب خواهد داشت.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 203 از 409

انواع هزینه‌ها

هزینه (سود) پرداختی به سپرده‌گذاران، هزینه‌های پرسنلی، حقوق، اضافه‌کار کارکنان، هزینه‌های حقوقی و دعاوی، اجاره ساختمان‌ها، چاپ و انتشار، هزینه‌های اداری، هزینه‌های استهلاک، هزینه مطبوعات و ملزومات، هزینه‌های تعمیر ساختمان‌ها و... را شامل می‌شود.

۵-۳-۲- صورت حساب سود و زیان

در صورت حساب سود و زیان دو بخش عمده درآمدها و کارمزدها در ستون بستانکار و انواع مختلف هزینه‌ها نیز در ستون بدهکار تأثیرگذار است. بخش اعظم درآمدها به درآمد حاصل از انواع تسهیلات پرداختی مربوط می‌شود و سهم بیشتر هزینه‌ها به هزینه (سود) پرداختی به سپرده‌گذاران شعب بانک مربوط می‌گردد.

حساب‌های انتظامی

این حساب‌ها جنبه آماری و نظم‌دهی داشته و بر ارکان اصلی ترازنامه مانند دارایی‌ها، بدهی‌ها، سرمایه یا عناصر سود و زیان مانند هزینه‌ها و درآمدها تأثیری نداشته ولی بدلیل آنکه به طور متقارن به طرفین ترازنامه منتقل می‌شوند، جمع دو طرف ترازنامه را افزایش می‌دهند. حساب‌های انتظامی نقش‌های دیگری مانند کنترل، احصاء و شمارش دارایی‌ها را برعهده دارند. به عنوان مثال ثبت قراردادهای وام در حساب انتظامی قراردادهای هر یک به مبلغ یک ریال باعث می‌شود، آمار تعداد تسهیلات پرداختی بدون رجوع به پرونده‌ها و شمارش آن‌ها به سادگی از مانده حساب انتظامی قراردادهای حاصل شود. همچنین ثبت اثاثیه متفرقه در حساب انتظامی مربوط باعث حفظ آن‌ها و عدم فراموشی این اقلام از دارایی‌ها می‌گردد و سرانجام نگهداری تعهدنامه‌های دریافتی از مشتریان در حساب‌های انتظامی باعث یادآوری آن‌ها پس از مدت زمان طولانی می‌گردد. از جمله این حساب‌ها می‌توان به حساب انتظامی کلیدهای امانی، اوراق سپرده، قراردادهای وکالت‌نامه و اوراق اشیای امانی اشاره نمود.

طرف حساب‌های انتظامی

چون براساس اصول حسابداری دو طرفه (دوبل) برای ثبت هر فعالیت مالی، حداقل دو حساب تحت تأثیر واقع می‌شود، بنابراین طرف حساب‌های انتظامی با عنوان «طرف حساب‌های انتظامی» انتخاب شده است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 204 از 409

۵-۴- مرور حسابداری

ترازنامه ساده یک بانک اسلامی

منابع / بدهی‌ها + سرمایه	مصارف / دارایی‌ها
حقوق صاحبان سرمایه: سرمایه xxx اندوخته‌ها xxx سپرده‌ها: الف) قرض الحسنه ۱- جاری xxx ۲- پس انداز xxx ب) سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت دار ۱- کوتاه مدت xxx ۲- بلندمدت xxx ج) سایر xxx جمع کل xxx	تسهیلات اعطائی: الف) در قالب قرض الحسنه xxx ب) در قالب عقد یا قراردادهای مشارکتی ۱- مضاربه xxx ۲- مشارکت مدنی xxx ۳- مشارکت حقوقی xxx ۴- مزارعه و مساقات xxx ۵- سرمایه‌گذاری مستقیم xxx ج) در قالب معاملات یا مبادلات ۱- انواع فروش اقساطی xxx ۲- انواع اجاره بشرط تملیک xxx ۳- سلف (پیش‌خرید) xxx ۴- خرید دین xxx ۵- مرابحه xxx ۶- استصناع د) در قالب انجام عمل ۱- جعاله xxx جمع کل xxx

شکل ۱۲- نمونه‌ای از ترازنامه یک بانک

۵-۴-۱ پیوست‌ها

در این بخش به گزارش‌هایی اشاره می‌شود که با عنوان پیوست برای کنترل اقلام تشکیل دهنده دفتر کل و دفتر معین، در مقاطع مختلف زمانی استخراج می‌شود.

پیوست ۳: (اقلام دارایی، بدهی) این پیوست شامل گردش تجمعی حساب‌های دفتر کل از ابتدای سال تا پایان ماه مورد نظر و همچنین مانده این حساب‌ها در آن ماه می‌باشد. در واقع این پیوست نشانگر وضعیت حساب‌های دفتر کل هر شعبه است و شامل بخش‌های ذیل است:

الف - حساب‌های دارایی: شامل صندوق، بدهکاران موقت، بدهکاران داخلی، تسهیلات اعطایی، اموال منقول و ... .

ب - حساب‌های بدهی: شامل حساب بستانکاران موقت، بستانکاران داخلی، سپرده‌های قرض الحسنه و سرمایه‌گذاری و ... .

صفحه 205 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

پ- حساب‌های انتظامی: شامل بروات وصولی عهده شهرستان‌ها، اوراق واشیای امانی و ... .

ت- گردش حساب تراز افتتاحیه

برای کنترل عملیات شعب، می‌بایست جمع گردش بدهکار و بستانکار موارد یادشده با گردش عملیات دفتر روزنامه در مقطع موردنظر مطابقت داده شود. در ضمن پس از آن که کلیه حساب‌های درآمد و هزینه‌های شعبه به حساب سودوزیان منتقل گردید و مانده این حساب به اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه منتقل شد، پیوست ۳ دیگری تنظیم می‌گردد. در واقع پیوست ۳ دو مرتبه در پایان سال تهیه می‌شود. یک بار پیش از افتتاح حساب سود و زیان (نوع اول) و بار دیگر پس از بستن حساب سود و زیان شعبه (نوع دوم). بنابراین حساب‌هایی نظیر کارمزدها، درآمدها، هزینه‌ها و حساب سودوزیان در پیوست ۳ نوع دوم فاقد مانده و تنها دارای گردش هستند.

پیوست ۸: این پیوست شامل صورت ریز اقلام باز حساب‌های بدهکاران داخلی، بدهکاران موقت، پرداخت چک‌های فروخته شده بانک، پرداخت چک‌های تسویه شده صادره سایر بانک‌ها و موجودی انبار است. در این پیوست اقلام باز حساب‌های مذکور با ذکر تاریخ ثبت اولیه و شرح هر کدام از اقلام ثبت می‌شود.

پیوست ۱۲: این پیوست مربوط به سرفصل‌های معین حساب هزینه کل است، پیوست مذکور حاوی اطلاعاتی نظیر اعتبار هر سرفصل، گردش عملیاتی ماه مورد گزارش و مانده هر سرفصل از ابتدای سال تا پایان ماه مورد نظر است.

پیوست ۱۳: در این پیوست کلیه درآمدها و هزینه‌های شعبه به طور جداگانه و تحت سرفصل‌های مختلف به تفکیک نشان داده می‌شود. ستون هزینه‌ها شامل کلیه هزینه‌ها و هزینه استهلاک اثاثیه و ستون درآمدها شامل درآمد معاملات، درآمد متفرقه، کارمزد و سود دریافتی است که از دفاتر معین استخراج می‌گردد. تفاوت جمع دو ستون هزینه‌ها و درآمدها، سودوزیان شعبه را در پایان سال مالی نشان می‌دهد. بنابراین پیوست مذکور فقط در پایان هر سال تهیه می‌شود.

پیوست ۱۶: این پیوست مربوط به اقلام باز حساب‌های بستانکاران موقت، بستانکاران داخلی و چک‌های صادره فروخته شده است. در این پیوست همانند پیوست ۸ اقلام باز حساب‌های موردنظر که تاریخ ثبت اولیه و شرح هر کدام از اقلام را شامل شده، به ریز ثبت می‌گردد. این پیوست پایان هر شش ماه تهیه می‌شود.

۵-۴-۲- تراز اختتامیه

در پایان سال مالی با استفاده از حسابداری به نام تراز اختتامیه مانده کلیه حساب‌های دارایی‌ها و بدهی‌های مندرج در ترازنامه صفر می‌گردد. بدین ترتیب که ابتدا کلیه حساب‌های دارای مانده و ماهیت بدهکار، بستانکار شده و معادل آن‌ها حساب تراز اختتامیه بدهکار می‌گردد و برعکس، آن دسته از حساب‌های مندرج در ترازنامه که دارای مانده بستانکار هستند، بدهکار شده و معادل آن‌ها حساب تراز اختتامیه بدهکار می‌گردد، این عملیات ابتدا در دفتر روزنامه ثبت و سپس به حساب‌های دفترکل منتقل می‌شود تا مانده همه حساب‌ها در دفاتر سال مالی قبل صفر و عملیات مربوط خاتمه یابد.

صفحه 206 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۵-۴-۳- تراز افتتاحیه

برعکس آنچه در مبحث یادشده ذکر شد، با استفاده از حساب تراز افتتاحیه مانده همه حساب‌های مندرج در ترازنامه احیا و برای شروع فعالیت سال جدید در دفاتر ثبت می‌گردند.

برای تحقق این موضوع ابتدا تمام حساب‌های دارای مانده بدهکار مطابق ماهیت آن‌ها بدهکار و حساب تراز افتتاحیه بستانکار می‌گردد، سپس حساب تراز افتتاحیه بدهکار و تمام حساب‌های دارای مانده بستانکار مستقیم بستانکار شده و با ثبت این عملیات در دفاتر روزنامه و کل، زمینه ثبت فعالیت‌ها در سال جدید فراهم می‌شود.

توجه: در پایان سال مالی همه پیوست‌ها و گزارش‌های ماهیانه و شش ماهه به علاوه پیوست‌های نوع اول تا سوم ترازنامه، گزارش سود و زیان و تراز اختتامیه در قالب نرم‌افزار تهیه و به اداره امور شعب مربوط ارسال می‌گردد.

۵-۴-۴- گزارش‌های روزانه

پ - گزارش ۲۵۰: در این فهرست گردش عملیات و مانده حساب‌های معین و دفترکل که در روز گزارش دارای عملکرد بوده یا فاقد عملیات هستند، در سیستم متمرکز، غیر متمرکز و حساب‌های ارزی یا به صورت تلفیقی، در تاریخ معین نشان داده می‌شود. در انتهای فهرست جمع کل بدهکار و بستانکار سالیانه برای کنترل برابری آن‌ها و همچنین جمع کل مانده دارایی‌ها و بدهی‌ها مشخص است.

ت - گزارش‌های ۹۲۵ و ۹۲۷ در سیستم متمرکز: گزارش ۹۲۵ برای نمایش اسناد نقدی و گزارش ۹۲۷ برای نمایش اسناد نقدی و انتقالی کاربرد دارد.

ث - گزارش ۸۶۵۱: گردش بدهکار، بستانکار کلیه سرفصل‌های که در روز قبل متاثر شده است برای نمایش گردش حساب‌های دفتر کل در سیستم متمرکز کاربرد دارد.

ج - گزارش ۸۶۵۳: گزارش چاپ مجدد تراکنش‌ها

چ - گزارش ۹۲۹: گزارش چاپ گردش حساب واسطه سیستم

۵-۴-۵- آمار منابع و مصارف

برای اطلاع مستمر از عملکرد شعب، جدولی به صورت غیرسیستمی تهیه گردیده که همه روزه تغییرات مانده منابع، مصارف و مطالبات طبقه‌بندی شده (سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول) در آن ثبت می‌شود. این ارقام توسط مسئولین شعب از طریق سایت بانک ملی - خدمات اینترنتی - خدمات مدیریتی - گزارشات ..... می‌توان اخذ و استخراج کرد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 207 از 409

۵-۴-۶- سایما: سامانه یکپارچه اسناد مدیریت مالی

تعاریف و اصطلاحات

۱. قالب سند:

هر یک از عملیات در واحدهای مختلف بانک که منجر به ثبت سند حسابداری می‌شود با یک قالب سند شناسایی تعریف شده است.

۲. سند پیش‌نویس:

پیش از ثبت سند حسابداری مربوط به هر یک از عملیات حسابداری، ابتدا کاربر باید سند پیش‌نویس را صادر کند. سپس این سند پیش‌نویس توسط کاربر مربوط بررسی شده و امکان تایید یا عدم تایید آن توسط وی وجود دارد. کاربر ثبت‌کننده سند پیش‌نویس و کاربر تأییدکننده آن در یک اداره مرکزی، اداره امور شعب یا شعبه هستند.

۳. شعبه:

منظور از شعبه در این مستند، هر یک از شعب، اداره‌های مرکزی یا اداره‌های امور شعب بانک ملی است.

۴. شعبه جاری:

منظور از شعبه/ اداره جاری، شعبه یا اداره‌ای است که صدور و تأیید سند پیش‌نویس در آن انجام می‌شود.

۵. خروج قلم پوانته:

در مورد سرفصل‌های پوانته‌ای نظیر سرفصل‌های اموال منقول و برخی از سرفصل‌های انتظامی، در زمان خروج از سرفصل‌های پوانته‌ای، سه قلم اطلاعاتی مبلغ ورود به سرفصل، شماره سند یا شماره ارجاع و ماهیت سرفصل توسط سامانه کنترل و در صورت یکسان بودن مبلغ و شماره سند یا شماره ارجاع و خلاف ماهیت سرفصل پوانته، خروج مبلغ واردشده به آن سرفصل امکان‌پذیر می‌شود.

برای آشنایی بیشتر با چگونگی عملکرد سامانه سایما و ثبت اسناد حسابداری در آن سامانه، توجه علاقه‌مندان را به مطالعه پیوست دستورالعمل ۴۴۴۸۵ مورخ ۹۷/۱۱/۲۴ و سلسله دستورالعمل‌های پس از آن جلب می‌نماییم.

۵-۴-۷- وظایف و مسئولیت‌های شغلی رئیس دایره حسابداری

رئیس دایره حسابداری مسئول حسن انجام امور حسابداری واحد از نظر احراز اصالت اسناد، ثبت به‌موقع اسناد و تقسیم وظایف بین حسابداران، کیفیت ثبت دفاتر، کنترل اقلام باز حساب‌های داخلی و واسطه، پیگیری مستمر تا تسویه اقلام باز و بلاتکلیف، تهیه صورت‌های مالی، گزارش‌های مقرر، موازنه‌های ماهیانه و استخراج ترازنامه است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 208 از 409

احراز اصالت اسناد وارده به دایره حسابداری

۱- قسمت عمده اسناد حسابداری اسناد نقدی و انتقالی مربوط به حساب‌های داخلی است که پس از ثبت در روزنامه و بستن حساب‌ها و اطمینان از درستی عملیات روز، از طریق دایره صندوق یا دوایر مربوط تحویل دایره حسابداری می‌گردد. مسئول جابجایی اسناد تا حد ممکن باید فرد مشخصی باشد.

مسئول دایره ابتدا می‌باید اسناد را از نظر احراز اصالت حسب مورد به‌ترتیب ذیل مورد بررسی قرار دهد:

الف- به روز بودن سند از نظر تاریخ

ب- معین بودن سرفصل حساب

پ- داشتن شرح کافی در متن سند

ت- داشتن امضای مجاز مسئول دایره ذی‌ربط و یکی از مسئولان شعبه؛

ث- داشتن پشت‌نویسی و امضای ذی‌نفع، یا شماره حساب و نام ذی‌نفع؛

ج- داشتن شماره برگه

د- مطابقت مبلغ عددی و حروفی.

چنانچه اسناد ناقص بوده یا از نظر نحوه تحریر مندرجات سند، امضاهای مجاز، تاریخ سند یا صدور برگه مخدوش یا مشکوک باشد، ضروری است بی‌درنگ با انجام بررسی‌ها و رسیدگی‌های لازم از درستی اسناد مذکور اطمینان حاصل و سپس براساس تعداد حسابداران زیرمجموعه نسبت به تقسیم اسناد برای ثبت در دفاتر معین و حساب‌های مربوط اقدام نمایند.

۲- بخش دیگر اسناد حسابداری سند وارده مرکز است، که از طریق مسئولان شعب یا دایره دبیرخانه به دایره حسابداری ارسال می‌گردد. در این خصوص نیز مسئول دایره در آغاز باید موارد ذیل را در اسناد مذکور کنترل نماید:

الف- نام شعبه صادرکننده و کد حسابداری در سند درج شده باشد.

ب- درج شماره سند و تاریخ صدور در متن سند؛

پ- درج شرح کافی و علت صدور سند؛

ت- عدم مغایرت مبالغ حروفی و عددی؛

ث- داشتن دو امضای مجاز همراه با مهر نام امضاکنندگان و مهر شعبه؛

چنانچه سندی از نظر نحوه تحریر یا امضاهای مجاز، قلم‌خوردگی و مغایرت مبالغ عددی و حروفی مشکوک و مورد تردید باشد، بی‌درنگ با اعمال کنترل‌های لازم و اخذ تأیید از شعبه صادرکننده، اصالت و درستی سند

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 209 از 409

یا اسناد مشکوک را احراز و سپس ضمن تعیین سرفصل حساب واسطه و درج تاریخ در کادر مخصوص اسناد با انجام پاراف آن‌ها را تأیید و برای ثبت در روزنامه به دایره ذی‌ربط ارسال می‌نماید.

۳- برای جلوگیری از ایجاد اقلام باز و بلا تکلیف، مسئولان دایره حسابداری، پس از احراز اصالت اسناد و پیش از تأیید و تعیین سرفصل سند وارده مرکز، باید اسناد وارده را از نظر سابقه ثبت اولیه یا ثبت در حساب‌های شعبه بررسی نمایند. در غیر این صورت لازم است سند مرکز وارده را در حساب‌های داخلی ثبت و بی‌درنگ برای تعیین تکلیف با شعبه مبدا مکاتبه و پیگیری لازم به عمل آید.

۴- حفظ و نگهداری اسناد در خلال عملیات ثبت از اهم امور دایره حسابداری است، بنابراین مسئولان دایره حسابداری می‌باید ضمن اعمال نظارت لازم حسابداران را در خصوص به کارگیری دقت و مراقبت مقتضی راهنمایی و توجیه نمایند. بدیهی است در صورت ملاحظه کسری سند باید فوری چگونگی فقدان سند را بررسی و چنانچه دسترسی به سند میسر نگردد بی‌درنگ مسئولان شعبه را در جریان امر قرار داده تا اقدامات لازم به عمل آید.

کنترل اقلام باز و گردش حساب‌های واسطه در دفاتر معین و دفتر کل

مسئولان دایره حسابداری با اعمال کنترل‌های مشروحه ذیل می‌باید از درستی عملیات حسابداری اطمینان حاصل نمایند.

۱- کنترل و مطابقت موجودی خزانه براساس مندرجات برگ صورت وضعیت و دفتر خزانه با مانده‌های مشابه در دفاتر معین و دفتر کل.

۲- کنترل فهرست‌ها و گزارش‌های استخراجی شعبه از رایانه یا ارسالی ادارات مرکزی و تأیید درستی و مطابقت آن‌ها با اقلام مشابه در دفاتر معین و دفتر کل، نظیر فهرست‌های ۷۹۰۱، ۲۵۰ PC و گزارش ۸۶۵۱ طرح سیبا، که در شعبه تهیه می‌گردد، گزارش ۰۷۴ RETPB سیبا، که توسط ادارات مرکزی تهیه و به شعبه ارسال می‌شود. چنانچه فهرست‌ها و گزارش‌های مذکور دارای مغایرت باشند مسئولان حسابداری باید ضمن پیگیری نسبت به رفع مغایرت اقدام و سپس فهرست‌ها را به ترتیب تاریخ روز بایگانی نمایند.

۳- کنترل گردش و مانده فهرست حساب‌های مرکز و تطبیق آن‌ها با اقلام مشابه در دفاتر معین و دفتر کل.

۴- رسیدگی و پی‌گیری به موقع سریع به موارد اقلام باز اعلام شده از اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه و مشخص نمودن علت عدم تسویه به موقع اسناد مرکز.

بدیهی است در صورت ملاحظه موارد مشکوک و تأخیر در ارسال یا ثبت اسناد باید بی‌درنگ مراتب به مسئولان شعبه اعلام تا اقدام مقتضی معمول گردد. در ضمن هنگام ثبت المثنی اسناد باید دقت شود تا اسناد به صورت مکرر ثبت نگردند.

^۱ گزارش ۷۹۰، مانده‌های تأیید شده شعبه، توسط سیستم Main را نمایش می‌دهد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 210 از 409

- کنترل و نظارت بر مصرف بودجه تعیین شده از طرف اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه اعم از بودجه مرتبط با هزینه‌های پرسنلی و یا اداری، اقدام به‌موقع برای تأمین بودجه لازم پیش از انجام هزینه (در ضمن باید توجه گردد که مسئولیت هزینه‌های انجام شده و تعیین میزان بودجه مورد لزوم با مسئولان شعبه است).
- محاسبه و صدور اسناد مرتبط با کارمزد و سود خدماتی که بانک ارائه می‌نماید، محاسبه سود یا زیان مازاد منابع و مصارف، کارمزد قبوض خدمات عمومی و ....
- محاسبه ذخیره استهلاک اثاثیه خریداری شده و صدور اسناد مربوط طبق مقررات و دستورالعمل‌های صادره در پایان هر سال با انتخاب گزینه مربوط توسط نرم افزار.
- چنانچه حسب ضرورت، پرونده‌ها و سوابق مرتبط با حساب‌های انتظامی نظیر اوراق اشیای امانی، سپرده تحویلداران، وکالت‌نامه و .... نزد دایره حسابداری نگهداری می‌گردد، مسئولان دایره می‌باید ضمن اعمال کنترل‌های لازم در مقاطع زمانی مختلف برای اطمینان از مطابقت پرونده‌های موجود و اقلام باز دفاتر معین و مانده مشابه دفتر کل، پرونده‌های مربوط را در محفظه آهنی و زیرکلید نگهداری نمایند.

تهیه صورت‌های مالی، گزارش‌های مقرر، موازنه‌های ماهیانه و ترازنامه

مسئولان دایره حسابداری می‌باید حداکثر طی مدت مقرر که توسط اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه تعیین می‌گردد، موازنه‌های ماهیانه، شش ماهه، پایان سال، ترازنامه شعبه و صورت جلسات تحویل و تحول مسئولان را براساس ضوابط و دستورالعمل‌های صادره ادارات مرکزی تهیه و پس از اعمال کنترل‌های لازم و تطبیق گردش‌ها و مانده‌های آن با گردش و مانده‌های مشابه در دفتر کل و حصول اطمینان از درستی صورت‌های تهیه شده و درج شرح کافی درخصوص چگونگی اقلام باز حساب‌های واسط، ذیل صورت‌ها و پیوست‌ها را مهر و امضاء نموده و برای کنترل و انجام رسیدگی، امضاء و تأیید مسئولان شعبه به آنان ارائه نمایند.

کلیه صورت‌ها و موازنه‌هایی که توسط دیگر حسابداران تهیه می‌شود، الزاماً باید توسط مسئولان دایره حسابداری مورد رسیدگی و کنترل قرار گرفته و پس از حصول اطمینان از درستی مندرجات و جمع‌بندی‌ها، ذیل آن‌ها را امضاء و تأیید نمایند.

مسئولان حسابداری هنگام انتقال یا استفاده طولانی از مرخصی می‌باید با تنظیم پیوست‌های مربوط و استخراج صورت ریز اقلام باز و کنترل گردش و مانده حساب‌ها و مطابقت با مانده مشابه در دفتر کل، نسبت به انجام تحویل و تحول با مسئول جدید دایره یا مسئول موقت اقدام نمایند.

مسئولان دایره حسابداری همواره باید طرز رفتار، عملکرد و نحوه برقراری ارتباط پرسنل زیر مجموعه خود را با دیگر کارکنان و مشتریان مورد نظر داشته و در صورت مشاهده هرگونه رفتار سوء یا مشکوک بی‌درنگ مسئولان شعبه را با خبر نمایند.

با توجه به اینکه روزانه شمار قابل توجهی اسناد، چک‌های تضمین شده و اوراق بهادار برای ثبت در دایره حسابداری

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 211 از 409

و روی میز حسابداران قرار دارد، بنابراین ضروری است از تردد اشخاص ثالث یا کارکنان غیرمرتبط در دایره حسابداری به نحو مقتضی جلوگیری شود.

کاربران هنگام کار با سیستم می‌بایست به پیام‌ها و هشدارهایی که سیستم می‌دهد توجه نموده و در صورت لزوم مراتب را به متصدیان و واحدهای ذی‌ربط مانند اداره کل مدیریت عملیات بانکی اعلام نمایند.

کاربران سیستم به هیچ عنوان مجاز به ورود به برنامه‌ها و بسته‌های نرم‌افزاری سیستم نبوده و در صورت بروز هرگونه اشکال در بسته نرم‌افزاری یا خرابی در سیستم سخت‌افزاری می‌بایست بلافاصله مراتب را به مسئولان ذی‌ربط اعلام تا نسبت به رفع اشکال برنامه یا خرابی سخت‌افزاری سیستم توسط کارشناسان مربوط اقدام گردد. در صورت نیاز به تغییر در بسته‌های نرم‌افزاری مراتب را به‌طور روشن و واضح به اداره ذی‌ربط اعلام تا پس از انجام بررسی‌های لازم توسط کارشناسان مربوط اقدام بایسته به‌عمل آید.

خودآزمایی فصل چهارم

- ۱- هدف از تنظیم پیوست‌ها چیست؟
- ۲- انواع پیوست‌های مورد استفاده در شعبه را نام ببرید.
- ۳- اقلام تشکیل دهنده پیوست ۳ را نام ببرید. منظور از پیوست (۳) نوع اول و دوم چیست؟
- ۴- تراز افتتاحیه و اختتامیه را توضیح کامل دهید.
- ۵- انواع گزارش‌هایی را که به‌طور معمول در شعبه تهیه می‌گردد، نام ببرید.
- ۶- گزارش‌های ۲۵۰ تلفیقی و ۷۹۰ چه کاربردی دارند؟
- ۷- انواع برنامه‌هایی را که به‌طور معمول توسط M/F برای شعب ارسال می‌گردد، نام برده و به‌اختصار توضیح دهید.
- ۸- پنج وظیفه از وظایف مهم کاربران A را بنویسید.
- ۹- هفت وظیفه از وظایف سوپروایزر شعبه را توضیح دهید.
- ۱۰- پنج وظیفه از وظایف کاربر B را بنویسید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 212 از 409

انواع گزارش‌ها:

نوع گزارش	شرح	نام گزارش	زمان تولید
ACRPT			
گزارش حساب‌ها	گزارش جمع حساب‌ها	ACRPT000	روزانه
	* گزارش بهنگام‌سازی مانده انواع حساب‌ها	ACRPT004	روزانه
	خلاصه وضعیت اضافه برداشت	ACRPT005	هفتگی
	گزارش مانده جاری انواع مشتریان	ACRPT006	هفتگی
	* فهرست حساب‌های مسدود و بسته شده	ACRPT008	ماهانه
	روزانه		
	گزارش ماهیانه مسدود شده	ACRPT009	ماهانه
	گزارش حساب‌های راکد شده در ماه جاری	ACRPT010	روزانه
	گزارش ریز حساب‌ها	ACRPTE00	
	* گزارش مانده حساب‌های فعال شده + مانده کل	ACRPTE03	
	شعبه		
	تصویه مازاد بر اضافه برداشت	ACRPTE04	روزانه
	حساب‌های راکد بسته شده (بعد از یکسال)	ACRPTE08	
	حساب‌های مسدود شده	ACRPTE09	روزانه
	تراکنش‌های اعمال شده روی حساب‌ها	ACRPTE10	
	* گزارش حساب‌های با مانده منفی	ACRPTE19	
RETPB			
روزانه	* روزنامه ریز بررسی جزئیات (صورت ریز دفتر کل)	RETPB017	
	* گزارش دفتر کل شعبه (سرفصل‌های دفتر کل)	RETPB074	

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 213 از 409

نوع گزارش	تراکنش های شعب	RETPB160	زمان تولید
TRRPT			
بازرس	گزارش ممیزی : افتتاح حساب و مشتری، ایجاد/ حذف مسدودی، درخواست صورت حساب، ایجاد و تغییر در نام و آدرس	TRRPT001	روزانه
	تراکنش های انجام شده در تحویل داری	TRRPT002	
	تعداد تراکنش های روزانه سیستم تحویل داری شعبه	TRRPT003	
	آمار تراکنش ها	TRRPT004	
	دسته چک های صادر شده	TRRPT5A	
	تراکنش های چک های برگشتی	TRRPT5B	
	آمار تراکنش ها	TRRPTE00	
	*گزارش تراکنش های مالی و غیرمالی ثبت نشده در حساب ها	TRRPTE07	
	*گزارش تغییرات اطلاعات ثابت مشتری	TRRPTE10	
	گزارش رسیدگی به موارد خاص	TRRPTE11	
	*گزارش تراکنش های ثبت شده در حساب های مشتریان	TRRPTE12	
	ROCPB		
چک سایر بانک ها	چک های عهده سایر بانک ها که توسط اپراتور A وصول شده و توسط اپراتور B وصول نشده	ROCPB 004	روزانه
	*چک های عهده سایر بانک ها که توسط اپراتور B وصول شده	ROCPB 005	
RDAPB			
	حساب های بسته	RDAPB021	روزانه
	حساب های بسته	RDAPB030	
سایر گزارشات			
	تغییر اطلاعات مرجع	MCSPBnn	روزانه
	تغییر اطلاعات مرجع	SCTPB200	

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 214 از 409

۶- اوراق خزانه

تأمین منابع مورد نیاز جهت رشد و توسعه اقتصادی، دغدغه تمام کشورهای در حال توسعه است. با وجود شیوه‌های متنوع تأمین این منابع، امروزه اکثر کشورهای در حال توسعه میزان بدهی عمومی بسیار فراوانی داشته و بدهی‌های تعدادی از آنها سال به سال با افزایش روبه‌رو است.

اوراق خزانه

اوراق خزانه یا Treasury Bill یا T.B از اوراق بهادار قابل معامله‌ای هستند که می‌توانند پیش از سررسید، بدون اعمال جریمه به وجه نقد تبدیل شوند. این اوراق توسط دولت‌ها منتشر می‌شوند و سررسیدی کمتر از یک‌سال دارند. در کشورهای دیگر این اوراق به بهایی کمتر از ارزش اسمی فروخته شده و در سررسید معادل با ارزش اسمی بازخرید می‌شود.

هدف اصلی انتشار این اوراق توسط دولت‌ها، تأمین کسری بودجه خود است. این اوراق از ابزارهای مالی با ماهیت بدهی هستند و جزء اصلی‌ترین ابزار بازار پول برای اعمال سیاست‌های پولی است.

۶-۱- اوراق خزانه اسلامی

دولت برای پرداخت بدهی‌های خود به طلبکاران غیردولتی (مثل پیمانکاران)، از این اوراق استفاده می‌کند، در واقع با انتشار این اوراق دولت پرداخت بدهی‌هایش را به تعویق می‌اندازد. تنها تفاوتی که اوراق خزانه اسلامی با اوراق خزانه رایج در دنیا دارد این است که در ایران اوراق صادر شده به شکل مستقیم به طلبکاران داده می‌شود و آن‌ها در صورت نیاز به وجه نقد می‌توانند آن را در بازار فرابورس به فروش برسانند. این تفاوت ناشی از وجود مشکلات فقهی در اوراق خزانه رایج در دنیا است.

با استفاده از این اوراق دولت علاوه بر تسویه بدهی‌های خود، می‌تواند در کنار کنترل وجوه نقد موجود در بازار کسری بودجه خود را نیز از این طریق تأمین کند.

در ادبیات مالی؛ اسناد خزانه اوراق بهاداری است که بیانگر تعهد ناشر (به طور عموم دولت‌ها) به بازپرداخت مبلغ اسمی آنها در آینده است. این اوراق به پشتوانه اعتبار و تعهد خزانه داری کل منتشر شده و کوپن سود علی‌الحساب به دارنده گواهی تعلق نمی‌گیرد و از طبقه ابزارهای تأمین مالی با ماهیت بدهی می‌باشند. اسناد خزانه یکی از ابزارهای سیستم بانکی جهت اجرای سیاست‌های پولی کشور بوده و در مقایسه با دیگر ابزارهای سیستم‌های بانکی (بازار پول)، درجه نقد شوندگی بیشتری دارد. از دیگر کارکردهای اسناد خزانه اسلامی می‌توان به تعیین نرخ سود بدون ریسک بانکی اشاره نمود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 215 از 409

برنامه ها

هدف اصلی این ابزار، تامین کسری بودجه دولت می باشد، کسری بودجه دولت از دو دیدگاه مورد بررسی قرار می گیرد؛

۱- ماهیت

۲- سررسید

از دیدگاه سررسید، کسری بودجه دولت به کوتاه مدت (کمتر از سه ماه)، میان مدت (۳ ماه تا یکسال) و بلند مدت (بیشتر از یکسال) قابل تقسیم است. از دیدگاه ماهیت نیز با سه مسئله اساسی روبروست که شامل؛ تامین کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای، تامین هدف‌های توسعه‌ای (اجرای پروژه‌ها و انجام خدمات) و تامین وجوه نقد می‌باشد.

اسناد خزانه در کشورهای در حال توسعه به صورت کسر (پایین تر از مبلغ اسمی) منتشر می‌شوند. این اسناد با توجه به ضوابط و اصول بانکداری اسلامی، ماهیت ربوی داشته و قابل انتشار در کشورهای اسلامی نیست. اما با استفاده از ظرفیت‌های عقود اسلامی (بر اساس قرارداد بیع الدین (ابزار خرید و فروش دین)) می‌توان اسناد خزانه اسلامی را منتشر کرد .

اسناد خزانه اسلامی اوراق بهادار با نامی می‌باشند که خزانه داری کل وزارت امور اقتصادی و دارایی با سررسید معین بدون کوپن سود علی‌الحساب منتشر نموده و در برابر بدهی‌های بخش دولتی به بانک مرکزی، بدهی دولت به پیمانکاران طرف قرارداد در طرح های تملک دارایی‌های سرمایه ای مذکور در پیوست قوانین بودجه سنواتی، تعهدات دولت (موضوع ماده ۱۹ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۶۶)، دیون بلامحل و سایر دیون موضوع ماده ۸ قانون محاسبات عمومی (مصوب ۱۳۶۶)، به بهای اسمی در اختیار بانک مرکزی، بانک‌های بستانکار، پیمانکاران و سایر بستانکاران قرار می‌دهد. این اسناد با دوره های سررسید کمتر از یک سال و حداکثر تا پنج سال منتشر شده و بازپرداخت اسناد خزانه در سررسید توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تضمین می‌شود. همچنین اسناد خزانه اسلامی قبل از سررسید، از قابلیت تنزیل در بازار ثانویه برخوردار خواهند بود.

۶-۲- اسناد خزانه در ایران

پیش از انقلاب اسلامی دولت وقت با هدف های گوناگون در چند مرحله به انتشار این اوراق اقدام کرده است. به سبب قانون بودجه سال ۱۳۲۰، وزارت دارایی اجازه یافت تا مبلغ ۴۰۰ میلیون ریال اسناد خزانه با سررسیدهای حداکثر چهار ماهه منتشر کند. نرخ بهره این اسناد ۶ درصد بود و به علت عدم استقبال مردم، سازمان‌های دولتی موظف به خرید آن شدند و حداکثر ۲۰ میلیون ریال آن به فروش رسید .

در سال ۱۳۴۱ با تصویب هیئت وزیران، اجازه انتشار سه میلیارد ریال اسناد خزانه به وزارت دارایی داده شد . بهره این اسناد ۶ درصد و از پرداخت مالیات معاف بودند. بعد از آن نیز قانون برای سالهای ۱۳۴۴ و ۱۳۴۶ و ۱۳۴۸ به

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 216 از 409

ترتیب مبلغ ۱۵، ۲۰ و ۳۰ میلیارد ریال اجازه انتشار اسناد خزانه را صادر کرد؛ اما در تمام این موارد به علت عدم استقبال مردم، طبق الزام‌های قانونی، اوراق به مقاطعه کاران، صندوق‌های بازنشستگی و شرکت‌های بیمه فروخته شد.

بررسی سوابق انتشار و فروش اسناد خزانه در ایران نشان می‌دهد که اوراق منتشره نتوانست اقبال بخش خصوصی را جلب کند. یکی از عوامل مهم برای عدم کامیابی این اوراق می‌تواند ماهیت ربوی اوراق و حرام و ممنوع بودن معامله این اوراق از دید عامه مردم باشد. برای انتشار اسناد خزانه اسلامی، بستر قانونی مورد نیاز باید فراهم شود. این قانون در سالهای بعد از انقلاب اسلامی، به دلیل ماهیت ربوی عملیات آن، قابل استفاده نبوده است. به عنوان شاهدهی بر این مدعا می‌توان به سابقه انتشار اوراق مشارکت اشاره کرد. اوراق مشارکت به رغم تمام کاستی‌های موجود توانسته تا حدود فراوانی اقبال مردم و بخش خصوصی را به خود جلب کند. بانک مرکزی می‌تواند به جای انتشار اوراق مشارکت، از اوراق خزانه اسلامی برای اعمال سیاست کنترل نقدینگی استفاده کند. یکی از کارکردهای اوراق خزانه اسلامی پوشش ریسک تامین مالی فعالان اقتصادی توسط بانکها و موسسات اعتباری است و همچنین می‌تواند به عنوان ابزار پولی برای بانک مرکزی مورد استفاده قرار گیرد. اسناد خزانه که یکی از انواع صکوک است در قانون بودجه سال ۱۳۹۳ تصویب شد و شورای نگهبان نیز آن را تأیید کرده است.

سازگاری با ضوابط مالی اسلامی

۱- رعایت تعریف بدهی: در تعریف بدهی‌های مشمول جایگزینی با اسناد خزانه اسلامی، معیار شرعی تعریف دین که عبارت است از «مال کلی ثابت در ذمه یک فرد به نفع دیگری» رعایت شده است

۲- رعایت شرط واقعی بودن بدهی: مطابق با احکام فقهی، مجاز بودن هرگونه دادوستدی بر روی بدهی، موکول به واقعی بودن آن است.

۳- رعایت منع معاوضه بدهی با بدهی: شبهه نقض ممنوعیت شرعی معاوضه دین با دین، در دو مرحله از سازوکار پیشنهادی انتشار و داد و ستد اسناد خزانه اسلامی ممکن است مطرح شود. اول در مرحله جایگزینی اسناد خزانه با بدهی‌های مسجل بخش دولتی به طلبکاران. دوم، هنگامی که بانک مرکزی در بازار ثانویه اسناد خزانه اقدام به عملیات خرید و فروش بازار باز می‌نماید.

۴- رعایت منع هرگونه افزایش در بدهی در مقابل تمدید مدت: مطابق با گام اول سازوکار پیشنهادی، اسناد خزانه با هم ارز ریالی بدهی‌های مسجل خزانه داری کل، جایگزین می‌شود

۵- تنزیل اسناد در بازار ثانویه: مطابق با ضوابط شرعی، تنزیل اسناد خزانه توسط مالک نزد بدهکار (خزانه‌داری کل) و یا نزد شخص ثالث بر مبنای عقد خرید دین امکان پذیر است.

از نظر فقه اسلامی محور قرارداد است و اگر قرارداد قرض باشد، سود ثابت و متغیر ربا است. اگر قرارداد قرض نبوده و از نوع شرکت، اجاره، بیع یا سلف باشد، سود ثابت ربا نیست؛ در واقع در صورت ثابت بودن سود، نمی‌توان سود را ربوی دانست؛ بلکه نوع قرارداد تعیین‌کننده است. با توجه به اینکه قرارداد اسناد خزانه اسلامی براساس فروش

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 217 از 409

دین و بیع دین تعیین می‌شود و قرض نیست و سود ثابت آن ربا محسوب نمی‌شود، این ابزار هم در بازار پول و سیستم بانکی و هم در بازار سرمایه می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

نبود اوراق خزانه در ایران، موجب بروز مشکلاتی در حوزه اجرای سیاست های پولی و مالی دولت شده بود. اهم این مشکلات عبارتند از

- انباشت بدهی های دولت به دلیل کمبود نقدینگی
- عدم دسترسی به منابع مالی جهت اجرای طرحهای عمرانی و خدماتی
- افزایش تورم ناشی از افزایش نقدینگی در زمان افزایش درآمدهای دولت
- نبود ابزار مناسب پولی برای انجام عملیات بازار باز
- نبود ابزاری برای مدیریت نقدینگی بانکهای بدون ربا
- نبود ابزار پولی کوتاه مدت، بدون ریسک و با درآمد ثابت قابل معامله .
- نبود ابزاری برای سنجه نرخهای بازار پول و سرمایه

همه انواع بدهی‌هایی که به عنوان بدهی‌های قابل جایگزینی با اسناد خزانه اسلامی از آنها نام برده می‌شود، دارای ویژگی های مشترک زیر می باشند.

- به دلیل شخصیت حقوقی مستقل طرفین معامله، مفهوم بدهی یا دین یک شخص به شخص دیگر محقق می‌شود.
- این بدهی‌ها یا دیون ناشی از قراردادهای واقعی و یا معاملات در بخش های واقعی اقتصاد هستند
- بخشی از این بدهی‌ها یا دیون، بدهی یا دین سابق بوده و عموماً بدون سررسید و یا سررسید گذشته می‌باشند.
- بخش دیگری از بدهی‌ها، در طی زمان با ارائه صورت وضعیت پروژه و اسناد هزینه، مثلاً توسط پیمانکاران در طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، محقق می‌شوند. تعهدات قانونی دولت به سازمان‌های بیمه و تأمین اجتماعی در سال اجرای بودجه نیز از این گونه هستند.
- تمامی این بدهی‌ها دارای تضمین بازپرداخت توسط دولت (وزارت امور اقتصادی و دارایی و یا معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور) می‌باشند .

بازار اولیه اسناد خزانه

بازار اولیه اسناد خزانه اسلامی بین خزانه داری کل، بانک مرکزی، شبکه بانکی، پیمانکاران، سازمان های بیمه و تأمین اجتماعی، برخی نهاد های عمومی غیردولتی و سایر بستانکاران موضوع ماده ۸ قانون محاسبات عمومی ایجاد می‌شود. در این بازار اسناد خزانه به قیمت اسمی با بدهی های مسجل (بدهی مسجل: بدهی قابل پرداخت دولت به پیمانکاران غیردولتی طرف قرارداد در طرح های تملک دارایی های سرمایه‌ای که به استناد ماده ۱۹ قانون محاسبات عمومی کشور ایجاد و با توجه به ماده ۲۰ قانون مذکور تسجیل شده و به تأیید ذیحساب و رییس دستگاه اجرایی ذیربط رسیده باشد) خزانه داری کل معاوضه می‌شوند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 218 از 409

بازار ثانویه اسناد خزانه

بازار ثانویه اسناد خزانه می تواند بازار بین بانکی و یا بورس اوراق بهادار باشد. در این بازار، اسناد خزانه بر مبنای ضوابط خرید دین و بر حسب شرایط عرضه و تقاضای وجوه در بازار مالی، به قیمتی متفاوت با قیمت اسمی، دادوستد می شوند. در هر زمان، خزانه داری کل نیز این امکان را دارد که در قبال پرداخت زود هنگام بدهی های خود، اسناد خزانه را به قیمتی کمتر از قیمت اسمی، از بازار جمع آوری نماید.

آشنایی با ساز و کار انتشار اسناد خزانه اسلامی به عاملیت بانک ملی ایران

بانک ملی ایران بزرگترین بانک جهان اسلام به عنوان بانک عامل از طرف خزانه داری کل کشور، برای اولین بار مفتخر بود ۱۰ هزار میلیارد ریال اسناد خزانه اسلامی را به منظور پرداخت بخشی از بدهی دولت به طلبکاران غیر دولتی (پیمانکاران) در شعب منتخب واگذار نماید، قیمت اسمی هر یک از این اوراق مبلغ یک میلیون ریال می باشد.

اسناد فوق که با نماد «اخزا» شناخته می شود، فاقد کوپن سود علی الحساب بوده و خریداران این اوراق تنها از تفاوت قیمت خرید و ارزش اسمی آن در سررسید سود خواهند کرد و تنها در سررسید، مبلغ اسمی این اوراق به دارندگان آنها پرداخت خواهد شد، لازم به ذکر است اسناد مذکور با نام بوده و معامله آنها قبل از سررسید از طریق شرکت فرابورس ایران انجام خواهد شد. سررسید این اوراق معمولاً در بازه زمانی ۴ تا ۵۲ هفته است.

چرا اسناد خزانه اسلامی را اسناد بدون ریسک میدانند؟

اسناد خزانه اسلامی به دلیل ضمانت بازپرداخت توسط دولت به عنوان اوراق بدهی بدون ریسک شناخته میشوند. این اسناد به صورت مستقیم توسط دولت منتشر میشوند و دولت ضامن بازپرداخت اصل آنها در سررسید مشخص است. به این معنا که ریسک نکول یا عدم پرداخت بدهی توسط دولت بسیار پایین است و در نتیجه، این اوراق به عنوان گزینه ای امن برای سرمایه گذاری در نظر گرفته میشوند.

علاوه بر این، اسناد خزانه اسلامی معمولاً در بازار ثانویه قابل معامله هستند، که این امکان را به سرمایه گذاران می دهد تا در صورت نیاز به نقدینگی، اوراق خود را قبل از سررسید به فروش برسانند. این ویژگی ها باعث میشود که اسناد خزانه اسلامی به عنوان یکی از امن ترین انواع اوراق بهادار برای سرمایه گذاری در بازار مالی ایران محسوب شوند.

ریسک نقدشوندگی چیست و آیا اسناد خزانه اسلامی ریسک نقدشوندگی دارند؟

ریسک نقدشوندگی به احتمالی اشاره دارد که دارنده یک دارایی نتواند آن را در بازار به سرعت و بدون از دست دادن ارزش به پول نقد تبدیل کند. این ریسک زمانی اهمیت می یابد که دارنده نیاز به نقدینگی داشته باشد و بخواهد دارایی خود را قبل از سررسید بفروشد. اسناد خزانه اسلامی (اخزا) به طور کلی ریسک نقدشوندگی پایینی دارند، زیرا این اوراق در بازار فرابورس قابل معامله هستند و معمولاً بازار فعالی برای خرید و فروش آنها وجود دارد. با این حال، در شرایطی که حجم معاملات در بازار کم باشد یا تقاضا برای این اوراق کاهش یابد، ریسک نقدشوندگی میتواند افزایش یابد و دارندگان

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 219 از 409

اسناد خزانه ممکن است با دشواری بیشتری برای فروش اوراق خود روبرو شوند. این شرایط میتواند به ویژه در زمانهای بحران مالی یا نوسانات شدید بازار رخ دهد. بنابراین، در حالی که اسناد خزانه اسلامی به عنوان اوراق بدون ریسک شناخته میشوند، اما همچنان ممکن است در شرایط خاصی با ریسک نقدشوندگی مواجه باشند.

تفاوت اسناد خزانه اسلامی با سایر اوراق بهادار

تفاوت های اسناد خزانه اسلامی با سایر اوراق بهادار در چند جنبه کلیدی قابل مشاهده است:

- ۱- نرخ سود: اسناد خزانه اسلامی بدون سود هستند و هیچ گونه پرداخت میان دوره ای تحت عنوان سود نخواهند داشت. سرمایه گذاران از مابه التفاوت قیمت خرید اوراق و ارزش اسمی دریافتی آن در سررسید، منتفع میشوند. این در حالی است که سایر اوراق بهادار ممکن است دارای نرخ سود پرداختی باشند.
- ۲- ریسک نکول: اسناد خزانه اسلامی به دلیل ضمانت بازپرداخت توسط دولت، ریسک نکول ندارند. این در حالی است که سایر اوراق بهادار ممکن است دارای ریسک نکول باشند.
- ۳- نقدشوندگی: اسناد خزانه اسلامی معمولاً در مقایسه با دیگر ابزارهای بازار پول از درجه نقدشوندگی بیشتری برخوردار هستند.

این تفاوت ها باعث میشوند که اسناد خزانه اسلامی به عنوان یک ابزار مالی منحصر به فرد در بازار سرمایه ایران شناخته شوند و برای سرمایه گذارانی که به دنبال گزینه های سرمایه گذاری کم ریسک هستند، جذاب باشند.

مزایای انتشار اسناد خزانه اسلامی

مزایای انتشار اسناد خزانه اسلامی متعدد است و شامل جنبه های مختلفی می شود که به شرح زیر است:

۱. تسویه بدهی های دولت: اسناد خزانه به دولت امکان میدهند تا بدهی های خود را به پیمانکاران و طلبکاران دیگر به صورت مؤثر تسویه کند.
۲. تأمین کسری بودجه: این اوراق به دولت کمک میکنند تا کسری بودجه خود را بدون نیاز به استقراض بینالمللی یا افزایش مالیات تأمین کند.
۳. کنترل نقدینگی: اسناد خزانه ابزاری مؤثر برای بانک مرکزی در اجرای سیاستهای پولی و تنظیم حجم نقدینگی در اقتصاد هستند.
۴. کشف نرخ سود بدون ریسک: این اوراق به بازار کمک میکنند تا نرخ سود بدون ریسک مورد انتظار در اقتصاد کشور را کشف کند.
۵. تسریع پرداخت بدهی ها: اسناد خزانه تسریع در پرداخت بدهیها به پیمانکاران را فراهم میآورند، که این امر به چرخه اقتصادی کمک می کند.

صفحه 220 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۶. حفظ استقلال کشور: با کاهش نیاز به استقراض بینالمللی، انتشار این اوراق به حفظ استقلال مالی کشور کمک می‌کند.

۷. معافیت مالیاتی: درآمدها و معاملات اسناد خزانه اسلامی معمولاً از مالیات معاف هستند.

۸. توسعه ابزارهای مالی: انتشار اسناد خزانه به توسعه و تنوع ابزارهای مالی در بازار سرمایه کمک می‌کند.

این مزایا باعث میشوند که اسناد خزانه اسلامی به عنوان یک ابزار مالی مهم و کارآمد در بازار سرمایه ایران مورد استفاده قرار گیرند.

ضمانت پرداخت در سررسید

ضمانت پرداخت اصل و سود اسناد خزانه اسلامی در سررسید به عهده دولت است. دولت به عنوان متشرکننده این اوراق، متعهد می‌شود که در تاریخ سررسید، مبلغ اسمی اوراق را به دارندگان آنها بازپرداخت کند. این ضمانت باعث میشود که اسناد خزانه به عنوان یکی از امنترین انواع سرمایه گذاری در بازار مالی شناخته شوند و به همین دلیل، به عنوان اوراق بدون ریسک محسوب میگردند. بانک مرکزی نیز ممکن است در فرآیند بازپرداخت و تسویه این اوراق نقش داشته باشد، اما در نهایت مسئولیت با دولت است. این ضمانت دولتی، اطمینان لازم را به سرمایه گذاران می‌دهد که سرمایه گذاری آنها در سررسید به طور کامل بازپرداخت خواهد شد.

فرآیند پرداخت مبلغ اسمی اسناد خزانه اسلامی در سررسید

فرآیند پرداخت مبلغ اسمی اسناد خزانه اسلامی در سررسید به این صورت است که خزانه داری دولت مبلغ اسمی اوراق را به حسابی نزد بانک عامل واریز می‌کند. سپس شرکت سپرده گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه، مبلغ اسمی را به شماره حساب بانکی دارندگان اوراق واریز خواهد کرد بنابراین، دارندگان اوراق باید شماره حساب و شبای بانکی خود را به کارگزار مربوطه اعلام کنند تا در زمان سررسید، وجوه مربوطه به حساب آنها واریز شود. این فرآیند اطمینان میدهد که پرداختها به صورت مستقیم و بدون تأخیر به دارندگان اوراق انجام می‌شود.

فرآیند انتشار و فروش اسناد خزانه اسلامی

فرآیند انتشار و فروش اسناد خزانه اسلامی به این صورت است که وزارت امور اقتصادی و دارایی به نمایندگی از دولت، این اوراق را از محل بودجه اختصاص یافته منتشر می‌کند. دستگاه های ذیربط براساس بودجه اختصاص یافته و اولویت بندی، لیست پیمانکاران طلبکار از دولت را به بانک عامل معرفی می‌کنند پس از احراز هویت و اخذ اطلاعات لازم توسط بانک عامل، لیست پیمانکاران به فرابورس ایران اعلام میشود. سپس، حداکثر ظرف ۱۰ روز کاری، اطلاعات در سامانه معاملات ثبت شده و پیمانکاران می‌توانند با مراجعه به یکی از کارگزاری های عضو فرابورس ایران نسبت به فروش اسناد خزانه اسلامی در بازار ابزارهای نوین مالی فرابورس ایران اقدام کنند. قیمت اسناد خزانه در بازار براساس مکانیزم عرضه و تقاضا معین می‌شود و قیمت نهایی پس از برگزاری حراج در جلسه معاملاتی و در روز عرضه

صفحه 221 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

اولیه مشخص خواهد شد. فرابورس ایران به عنوان ناظر بازار، بر کل فرآیند عرضه، تقاضا و قیمت گذاری نظارت می کند تا اطمینان حاصل شود که تمام فعالیت ها طبق روال قانونی و مطابق مقررات انجام پذیرد. این فرآیند تضمین میکند که اسناد خزانه اسلامی به شکل شفاف و عادلانه در بازار معامله شوند.

اوراق گواهی اعتبار مولد (گام)

اوراق گواهی اعتبار مولد (گام) اوراقی است که بر مبنای عقد ضمان به عاملیت و ضمانت موسسه اعتباری (در چارچوب میزان مجاز ضمانت از سوی بانک مرکزی) حداکثر تا سقف اعتباری تعیین شده برای بنگاه اقتصادی، با سررسیدهای متفاوت از طریق سامانه گام در ازای بدهی اشخاص حقوقی فعال در خرید کالا و خدمات در بخش های اقتصادی صادر می گردد. این اوراق قابل معامله در بورس و فرابورس و بازارهای خارج از بورس است و سامانه ی صدور و مدیریت اوراق گام در بازار پول و درگاه تبادل اطلاعات بین بازار پول و بازار سرمایه است.

اوراق گام قابلیت استفاده برای پرداخت بدهی به دستگاه های اجرایی طبق آیین نامه ابلاغی را نیز دارد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 222 از 409

۷- وکالت

هرگاه صاحب حساب به عللی مانند مسافرت، بیماری یا گرفتاری شغلی و موارد مشابه نتواند شخصاً برای امور بانکی خود اقدام کند (موکل) شخصی را به وکالت (وکیل) از طرف خود برای انجام تمام یا بخشی از امور بانکی (مورد وکالت) انتخاب و با تنظیم وکالت‌نامه به بانک معرفی می‌نماید.

طبق ماده ۶۵۶ ق.م. وکالت عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین، دیگری را برای انجام امری نایب خود می‌نماید.

انتخاب وکیل برای اموری است که موکل اهلیت قانونی برای انجام آن را دارد. بنابراین وکیل نیز باید از همان اهلیت قانونی برخوردار باشد. وکالت باید در امری داده شود که خود موکل بتواند آن را به جای آورد، وکیل هم باید کسی باشد که برای انجام آن امر اهلیت داشته باشد. (ق.م. ۶۶۲)

ماده ۶۵۷ (ق.م.): تحقق وکالت منوط به قبول وکیل است.

چنانچه وکیل بخواهد انجام اموری را که به او محول شده است به دیگری واگذار نماید، باید این حق واگذاری (وکیل در توکیل) قبلاً از موکل تحصیل شده باشد.

ماده ۶۷۲ (ق.م.): وکیل در امری نمی‌تواند برای آن امر به دیگری وکالت دهد، مگر این که صریحاً یا به دلالت قرائن، وکیل در توکیل باشد.

۷-۱- انواع وکالت‌نامه

۱- وکالت‌نامه‌های رسمی: وکالت‌نامه رسمی در دفترخانه اسناد رسمی تنظیم و به ثبت می‌رسد. مندرجات وکالت‌نامه برای انجام عملیات مورد درخواست وکیل از بانک، بایستی روشن و واضح بوده و ابهامی نداشته باشد. برای انجام درخواست وکیل، به استناد وکالت‌نامه باید اصل وکالت‌نامه به بانک ارائه گردد. بدیهی است اخذ تصویر وکالت‌نامه رسمی پس از مطابقت با اصل، مانعی نخواهد داشت. در صورتی که از تاریخ تنظیم وکالت‌نامه بیش از سه سال گذشته باشد به منظور حصول اطمینان از عدم عزل وکیل می‌توانیم به اخذ تاییدیه از دفترخانه اسناد رسمی و تصدیق از سامانه اصالت اسناد و اوراق ir.ssaa اقدام نمود.

۲- وکالت‌نامه‌های تنظیمی در خارج از کشور: نظر به این که فقط امضای وکالت‌نامه‌های عادی که در خارج از کشور تنظیم می‌شود، بدون توجه به مندرجات متن وکالت‌نامه از طرف سفارت‌خانه‌ها و کنسولگری‌های جمهوری اسلامی ایران در کشور مربوط گواهی می‌شود، چنانچه این گونه وکالت‌نامه‌ها برای انجام امور بانکی، از طرف مشتریان ارائه شود باید اصل آن‌ها اخذ گردد. در ضمن به موجب نامه‌های شماره ۷۲۲/۵۲۴-۶/۵۶۸۹ مورخ ۱۳۸۲/۲/۹ و ۷۲۲/۲۲۶۲۹ مورخ ۱۳۸۲/۵/۱۹ اداره سجلات و احوال شخصیه وزارت امور خارجه ج.ا.ا. وکالت‌نامه‌های تأییدشده در نمایندگی‌های سیاسی و کنسولی ج.ا.ا. در خارج از کشور نیازی به تأیید دوباره اداره سجلات و احوال شخصیه وزارت

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 223 از 409

امور خارجه نداشته و تنها اسنادی که به نحوی مخدوش شده یا احتمال جعل آن‌ها توسط اقدام کننده مورد شبهه است، قابل بررسی و تأیید دوباره خواهد بود. لازم به ذکر است در موارد خاص، اقدام وکیل در حدود اختیارات تعیین شده، نیاز به تنفیذ دادگاه انقلاب اسلامی ندارد.^۱

تبصره: در خصوص اعطای تسهیلات، انجام معاملات و امضای قراردادها توسط وکیل بدون در نظر گرفتن تاریخ تنظیم وکالت‌نامه، اصلح است تأییدیه جدید از دفترخانه تنظیم کننده وکالت‌نامه اخذ و ضمیمه پرونده شود. استعلام از سامانه میخک وزارت امور خارجه

بانک پس از رسیدگی به متن وکالت‌نامه، یک نسخه کارت نمونه امضاء به امضای وکیل تنظیم می‌کند و پس از رویت شناسنامه و کارت ملی وکیل و احراز هویت وی، تصویر وکالت‌نامه، شناسنامه و کارت ملی را اخذ و اطلاعات مربوط به وکیل و شرایط وکالت و امضای وکیل را بر روی حساب مشتری در رایانه ثبت می‌نماید.

توجه: در رابطه با عقد مضاربه، اخذ وکالت‌نامه نافذ نیست.

۷-۲- مدت وکالت‌نامه

وکالت ممکن است برای مدتی محدود یا نامحدود صادر گردد. اگر وکالت برای مدت معینی باشد باید سررسید وکالت‌نامه در کارت نمونه امضاء و کارت حساب یادداشت شود تا به هنگام مراجعه قابل دسترس باشد. چون اگر بانک دسترسی را پس از انقضای مدت وکالت‌نامه از وکیل پذیرفت در مقابل صاحب حساب مسئول خواهد بود.

در مواقعی که وکالت‌نامه رسمی بوده و مدت ۳ سال از تاریخ صدور آن گذشته باشد، برای اطمینان از بقای وکالت رسمی، بهتر است مراتب کتبی از دفترخانه اسناد رسمی - به عنوان صادرکننده وکالت‌نامه - استفسار شود تا چنانچه موکل پس از صدور وکالت‌نامه، وکیل خود را تا زمان پرسش، عزل ننموده باشد نسبت به تقاضای وکیل ترتیب اثر داده شود. (مسئولیت هرگونه فساد با موکل است).

برای نگهداری وکالت‌نامه‌ها در پرتفوی، باید آن‌ها را شماره زده و هر وکالت‌نامه را به مبلغ یک ریال در حساب‌های انتظامی ثبت و ضبط نمود.

۷-۳- اقسام وکالت (به اعتبار طرفین وکالت‌نامه)

وکالت ممکن است که از طرف شخصی به شخص دیگر یا شرکت به شخص یا شخصی به شرکت و سرانجام شرکتی به شرکت دیگر داده شود.

^۱ در موارد ذیل اقدامات وکیل در حدود اختیارات تعیین شده، نیاز به تنفیذ دادگاه انقلاب اسلامی ندارد:

- افتتاح حساب و برداشت از حساب مفتوحه

- دریافت حقوق بازنشستگی موکلین با تأیید اداره کارگزینی وزارتخانه متبوع

- اخذ وام مسکن (مشارکت مدنی) ترهین ملک موکل

- دریافت موجودی حساب در رابطه با سهم الارث موکل

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 224 از 409

۱- وکالت شخصی به شخص دیگر: همان گونه که گفته شد، چنانچه شخصی بخواهد به شخص دیگری وکالت دهد که امور بانکی او را وکالتاً انجام دهد و همچنین به جای موکل بتواند کلیه اسناد و اوراق تجاری او را امضاء نماید، باید از وکالت نامه رسمی استفاده کند.

۲- وکالت شرکت به شخص: در مورد وکالت شرکت به یک شخص یا اشخاص، لازم است اساسنامه شرکت به دقت بررسی شود که آیا به هیئت مدیره آن شرکت اجازه واگذاری اختیاراتی به اشخاص دیگر داده شده یا خیر.

توضیح: باید توجه شود که مدت اعتبار وکالت شرکت به اشخاص دیگر نباید از مدت اختیارات هیئت مدیره-که در صورت جلسه مجمع عمومی شرکت تصریح شده- بیشتر باشد و اطلاع از این مدت طبق صورت جلسه مجمع عمومی است که شرکت یک نسخه از آن را در اختیار بانک قرار می دهد.

۳- وکالت شخص به شرکت یا شرکت ها: درباره وکالت اشخاص به شرکت ها، ضروری است در اساسنامه شرکت (وکیل) حق قبول وکالت و انجام امور مالی دیگران از طرف هیئت مدیره پیش بینی و تصریح شده باشد. در این مورد هم، توجه به سررسید اختیارات هیئت مدیره شرکت در موقع قبول وکالت الزامی است و تغییرات هیئت مدیره نیاز به تنفیذ وکالت نامه ندارد، بلکه انجام آن به هیئت مدیره منتخب جدید واگذار می شود، مگر آنکه در وکالت نامه یا اساسنامه غیر از این ذکر شده باشد.

۴- وکالت شرکتی به شرکت دیگر: در مورد وکالت از طرف شرکتی به شرکت دیگر لازم است به اساسنامه شرکت های موکل و وکیل به دقت توجه شود که تفویض اختیارات هیئت مدیره شرکتی به هیئت مدیره شرکت دیگر در اساسنامه قید و تصریح شده باشد. واضح است که حدود و سررسید اختیارات هیئت مدیره هر دو شرکت در تنظیم سررسید وکالت نامه واگذاری آنان به بانک باید کاملاً رعایت گردد.

لازم به یادآوری است، اعطای وکالت توسط هر یک از شرکا در حساب های مشترک به غیر، منوط به اخذ رضایت از سایر شرکا است.

۷-۴- لغو وکالت نامه

وکالت نامه در موارد ذیل لغو می گردد:

۱- بر حسب تقاضای کتبی موکل: موکل می تواند با توجه به نوع وکالت نامه رسمی کتبی تقاضای لغو وکالت نامه را بنماید:

- اگر وکالت نامه رسمی باشد، موکل ابطال وکالت نامه را از دفترخانه تقاضا می نماید. دفترخانه اسناد رسمی باید به موجب ابلاغ کتبی، عزل وکیل از مورد وکالت را به بانک اعلام نماید. تا زمانی که ابلاغ کتبی صورت نگرفته است، وکالت نامه به قوت خود باقی می ماند.

۲- بسته شدن حساب به تقاضای وکیل یا موکل: موکل شخصاً و وکیل به استناد وکالت نامه می توانند نسبت به بستن

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 225 از 409

حساب اقدام نمایند، ولی اگر وکالت شامل به موارد مختلف باشد، وکالتنامه لغو نخواهد شد، بلکه وکالت در مورد حسابی که بسته شده است لغو و در دیگر موارد به قوت خود باقی خواهد ماند. (به استناد ماده ۶۸۳ ق.م.)

۳- فوت وکیل یا موکل: قانوناً وکیل پس از مرگ موکل از وکالت معزول می گردد و مرگ وکیل هم استفاده از وکالتنامه را که قائم به شخص وکیل است، ناممکن می سازد.

۴- جنون یا حجر وکیل یا موکل: جنون یا حجر وکیل یا موکل، موجب ابطال وکالتنامه می گردد. با این شرط که اعلام جنون موکل باید از طریق مراجع قانونی باشد.

۵- استعفای وکیل یا انقضای مدت وکالت:

با توجه به این که وکالت از عقود جایز است بنابراین هر گاه وکیل استعفا دهد، وکالت ابطال می شود و چنانچه وکیل پس از خاتمه مدت دوره وکالت پایان پذیرفته اقدام به انجام امر وکالت نماید، عمل وی فصولی محسوب می شود. در کلیه موارد یادشده لازم است لغو وکالتنامه با ذکر تاریخ و شماره نامه روی کارت نمونه امضاء، یادداشت و کارتها از جریان خارج و در محل محفوظی نگهداری شوند؛ و عین اوراق وکالتنامه نیز از حساب انتظامی خارج و ضمیمه اسناد روزانه بایگانی گردند.

تذکر:

۱- استرداد اوراق وکالتنامه های لغوشده به مشتریان اعم از وکیل یا موکل به هیچ وجه مجاز نیست.

۲- هنگامی که وکیل از طرف مشتری به وکالت اقدام می کند، در هر مورد باید پیش از امضای خود عبارت «به وکالت از طرف.....» را اضافه نماید.

خودآزمایی فصل ششم

۱- عقد وکالت را تعریف نمایید.

۲- وکالت در چه اموری اعطا می شود و وکیل باید از چه ویژگی هایی برخوردار باشد؟

۳- تحقق وکالت در چیست؟

۴- مفهوم وکیل در توکیل را توضیح دهید.

۵- انواع وکالتنامه را شرح دهید.

۶- نکات قابل بررسی در عقد وکالتنامه را توضیح دهید.

۷- اقسام وکالت به اعتبار طرفین وکالتنامه را مشروحاً بنویسید.

۸- موارد لغو وکالتنامه را توضیح دهید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 226 از 409

۸- حساب مرکز

شعب به غیر از مبادلات و نقل و انتقال داخلی حساب‌های خود، مبادلات بسیار زیادی با دیگر شعب و بانک‌ها در سراسر کشور دارند. ارسال وجوه به شعب و یا دریافت از آن‌ها و به طور کلی هر نوع ارتباط مالی شعب با یکدیگر از طریق حسابی به نام **حساب مرکز** انجام می‌گیرد. حساب مرکز از جمله حساب‌هایی است که مانده آن خاصیت دوگانه دارد، به عبارت دیگر در اکثر شعب، مانده این حساب بدهکار و جزء اقلام دارایی طبقه‌بندی می‌گردد، اما در شعبی که مصرف کننده وجوه بوده و در آن‌ها مجموع تسهیلات اعطایی از مجموع سپرده‌ها بیشتر باشد، مانده حساب مرکز بستانکار خواهد بود. در گذشته نه چندان دور، شعب بابت نقل و انتقال حساب‌ها بین خود از اسنادی به نام **سند مرکز** استفاده نموده و با ارسال اسناد برای شعبه مقصد و ثبت، در فرمی به نام **فهرست مرکز** با آن شعبه تسویه حساب می‌نمودند. هر شعبه یک نسخه از فهرست مرکز را که کلیه اسناد مرکز صادره و وارده در آن ثبت شده بود به اداره کل حسابداری مدیریت بودجه (اداره مسئول رسیدگی به امور این گونه اسناد) فرستاده و اداره مزبور کلیه حساب‌های شعب را ثبت و نگهداری و پس از کنترل، با استفاده از فهرست‌های ارسالی شعب، اقدام به تسویه حساب بین شعب می‌نمود.

امروزه به دلیل استفاده از نرم‌افزارهای جدید مانند سیبا نیازی به تنظیم فهرست مرکز و ارسال اسناد جز در موارد معدود وجود نداشته و تسویه حساب مرکز بین واحدها و ادارات به صورت سیستمی و آنی صورت می‌پذیرد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 227 از 409

۹- انواع حواله‌های بانکی

تعریف حواله:

ماده ۷۲۴ قانون مدنی حواله را چنین تعریف کرده است « حواله عقدی است که به موجب آن طلب شخصی از ذمه مدیون به ذمه شخص ثالثی منتقل می‌گردد. مدیون را محیل، طلبکار را محتال، شخص ثالث را محال علیه می‌گویند».

۹-۱- انتقال وجه درون بانکی

انتقال وجه از حساب بانک ملی به دیگر حساب‌های بانک ملی از طریق مراجعه به شعبه و تکمیل فرم‌های مربوط یا استفاده از دستگاه‌های خودپرداز، سامانه‌های اینترنتی نظیر سبا، کارت به کارت، همراه بانک و دیگر خدمات الکترونیکی امکان‌پذیر است.

عملیات حسابداری

الف- واریز نقدی وجه به یک حساب نزد سایر شعب

بدهکار: حساب صندوق

بستانکار: حساب مرکز (شعبه مقصد)

بدهکار: حساب مرکز (شعبه مبدأ)

بستانکار: حساب جاری / پس‌انداز / کوتاه‌مدت شعبه مقصد

ب- واریز وجه به صورت انتقالی

بدهکار: حساب جاری / پس‌انداز / کوتاه‌مدت نزد شعبه مبدأ

بستانکار: حساب مرکز (شعبه مقصد)

بدهکار: حساب مرکز (شعبه مبدأ)

بستانکار: حساب جاری / پس‌انداز / کوتاه‌مدت شعبه مقصد

اسناد $lb;v$ به صورت سیستمی صادر می‌شود.

صفحه 228 از 409	بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)

۹-۲- انتقال وجه بین بانکی

از طریق روش‌های زیر می‌توان مبادرت به انتقال وجه، عهده سایر بانک‌ها نمود.

الف - با مراجعه به شعبه و استفاده از روش‌های سحاب، ساتنا، پایا، شیبا (طرح خدمت)

سحاب: برای انتقال وجه از یک کارت مشتری بانک ملی به کارت دیگر بانک‌ها و برعکس کاربرد دارد. انجام این عملیات از طریق دستگاه خودپرداز (ATM) یا مراجعه به داخل شعبه و تکمیل فرم سحاب و استفاده از دستگاه POS با پرداخت کارمزد مقرر امکان‌پذیر است.

دستور پرداخت برای انتقال وجه بین بانکی از طریق سامانه حواله الکترونیکی بین بانکی (سحاب)	
تاریخ:	شعبه:
شماره:	شماره شناسنامه:
نام پدر:	نام و نام خانوادگی:
تاریخ تولد:	کد ملی:
صادره از:	تلفن:
بدین وسیله از بانک درخواست می‌نمایم	به نشانی:
مبلغ ذیل را از حساب اصلی متصل به کارت خود برداشت و به حساب اصلی متصل به کارت مقصد انتقال دهد:	
مبلغ (به عدد):	ریال
مبلغ (به حروف):	ریال
بابت:	
بانک:	شعبه:
کد:	از مبدأ
شماره کارت متقاضی:	
(حواله دهنده)	
بانک:	شعبه:
کد:	به مقصد
شماره کارت ذینفع:	
(حواله گیرنده)	
نام و نام خانوادگی گیرنده:	
بدین وسیله تأیید می‌نمایم که با ارائه این دستور پرداخت به بانک مسئولیت صحت مندرجات آن بر عهده اینجانب بوده و کلیه شرایط صدور و پذیرش دستور پرداخت و همچنین پرداخت کارمزد به بانک را مطابق با مندرجات ظهر این دستور پرداخت می‌پذیرم.	
این قسمت توسط بانک تکمیل می‌گردد	
امضاء متقاضی:	
☐ مشخصات اظهار شده حواله دهنده با مدارک احراز هویت مطابقت دارد. ☐ مشخصات اظهار شده حواله گیرنده با مشخصات سامانه مطابقت دارد. ☐ انتقال وجه با موفقیت انجام شد.	
مهر و امضای متصدی:	
محل چاپ رسیب ماشینی:	

نسخه ۱: سند حسابداری
نسخه ۲: ۱۰۳۱ - ۱۲۰۰۰۰ - ۱۰۰۰ - ۱۴۰۰/۰۵

انتداب بانک ملی ایران

بانک ملی ایران

دستور پرداخت برای انتقال وجه بین بانکی از طریق سامانه حواله الکترونیکی بین بانکی (سحاب)

تاریخ: ..... شعبه: ..... شماره: .....

اینجانب (نام و نام خانوادگی): ..... نام پدر: ..... شماره شناسنامه: .....
کد ملی: ..... تاریخ تولد: ..... صادره از: ..... تلفن: .....
به نشانی: ..... بدین وسیله از بانک درخواست می‌نمایم
مبلغ ذیل را از حساب اصلی متصل به کارت خود برداشت و به حساب اصلی متصل به کارت مقصد انتقال دهد:
مبلغ (به عدد): ..... ریال
مبلغ (به حروف): ..... ریال
بابت: .....
از مبدأ: بانک: ..... شعبه: ..... کد: .....
شماره کارت متقاضی: ..... (حواله دهنده)
به مقصد: بانک: ..... شعبه: ..... کد: .....
شماره کارت ذینفع: ..... (حواله گیرنده)
نام و نام خانوادگی گیرنده: .....

بدین وسیله تأیید می‌نمایم که با ارائه این دستور پرداخت به بانک مسئولیت صحت مندرجات آن بر عهده اینجانب بوده و کلیه شرایط صدور و پذیرش دستور پرداخت و همچنین پرداخت کارمزد به بانک را مطابق با مندرجات ظهر این دستور پرداخت می‌پذیرم.

امضاء متقاضی: ..... این قسمت توسط بانک تکمیل می‌گردد

☐ مشخصات اظهار شده حواله دهنده با مدارک احراز هویت مطابقت دارد.
☐ مشخصات اظهار شده حواله گیرنده با مشخصات سامانه مطابقت دارد.
☐ انتقال وجه با موفقیت انجام شد. مهر و امضای متصدی:

محل چاپ رسید ماشینی:

نسخه ۲: رسید مشتری

نمونه ۱۰۲۱ - ۱۲۰۰۰۰ د ۱۰۰ - پ ۱۴۰۰/۰۵

شرایط صدور دستور پرداخت برای استفاده از خدمات سامانه حواله الکترونیکی بین بانکی (سحاب)

- ۱- مشتری با امضای این دستور پرداخت به بانک اجازه می‌دهد تا وجه مورد انتقال و کارمزدهای مربوطه را از حساب متصل به کارت وی برداشت نماید.
- ۲- دستور پرداخت‌هایی که فاقد تأیید پذیرش و ثبت ماشینی توسط بانک باشند فاقد اعتبار بوده و مشتری نمی‌تواند در خصوص انجام یا عدم انجام مندرجات آن ادعایی نماید.
- ۳- دستور پرداخت صادر شده پس از پذیرش و انجام آن توسط بانک قطعی و غیر قابل برگشت است.
- ۴- استرداد وجه مورد انتقال و کارمزد آن پس از پذیرش دستور پرداخت توسط بانک به هیچ‌وجه امکان‌پذیر نیست.
- ۵- مسئولیت عواقب ناشی از هرگونه خطا یا اشتباه در مندرجات فرم دستور پرداخت بر عهده صادرکننده آن است و بانک در این خصوص هیچ مسئولیتی را نمی‌پذیرد.

کارمزد استفاده از خدمات حواله الکترونیکی بین بانکی از حساب مرتبط با کارت دستور دهنده:

تا ده میلیون ریال (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال مبلغ پنج هزار (۵/۰۰۰) ریال
برای مبالغ بیش از ده میلیون ریال تا سقف یکصد و پنجاه میلیون ریال به ازای هر ده میلیون ریال، ۲۰۰۰ ریال به مبلغ کارمزد اولیه (۵۰۰۰) ریال اضافه می‌شود.

تبصره: سقف کارمزد دریافتی برای مبلغ یکصد و پنجاه میلیون ریال ۳۳،۰۰۰ ریال می‌باشد.

شماره تماس واحدهای پاسخگویی (شتاب) در شبکه بانکی کشور

نام بانک	شماره تلفن پاسخگویی شتاب	نام بانک	شماره تلفن پاسخگویی شتاب
اقتصاد نوین	۸۴۶۱۲۰۶۸ - ۸۴۶۱۲۰۶۶	سرمایه	۸۴۲۴۵۴۱۴ - ۸۴۲۴۵۴۱۲
انصار	۲۲۵۲۸۴۴۴ - ۲۲۵۸۲۸۸۹	سینا	۸۵۵۷۳۰۸۱ - ۸۵۵۷۳۰۸۷
ایران زمین	۱۶۰ داخلي ۸۸۶۰۷۶۳۹	شهر	۸۳۳۶۴۳۵۰ - ۱
پارسیان	۸۸۳۶۱۹۳۰ داخلي ۲	صادرات	۶۶۷۵۰۱۵۵ - ۶۶۷۳۸۰۲۲
پاسارگاد	۸۲۸۹۱۱۹۴ - ۸۲۸۹۱۱۶۸	صنعت و معدن	۲۷۸۷۲۲۲۴
پست بانک	۸۸۷۰۲۷۷۷	کارآفرین	۲۶۲۱۵۰۰۰
تجارت	۸۸۸۰۱۸۱۱ - ۸۸۹۰۱۳۷	کشاورزی	۸۸۲۴۴۲۵۹
آینده (تات)	۲۷۶۶۳۲۰۰	گردشگری	۲۶۶۰۱۹۳۶ - ۲۶۶۰۱۹۳۵
توسعه صادرات	۸۸۷۰۰۹۲۴	مرکزی	۲۹۹۵۴۷۵۸ - ۲۹۹۵۴۷۵۷
توسعه تعاون	۶۴۳۸۰۱۴۰	مسکن	۶۴۵۷۲۸۱۳۴
حکمت ایرانیان	۸۹۵۷۱۲۲۸	ملت	۶۶۴۹۷۴۷۷ - ۶۶۴۸۲۵۷۴
دی	۲۸۹۳۱۲۲۵	ملی	۳۳۹۲۴۵۳۴ - ۳۳۱۱۲۱۷۷ - ۳۳۹۵۵۰۵۶
رفاه کارگران	۸۴۸۵۲۸۹۴ - ۹۶	مهر ایران	۸۹۵۹۰۲۰۵
سامان	۸۴۳۴۵۳۲۱ - ۸۴۳۴۵۳۱۲	موسسه اعتباری توسعه	۸۳۷۹۲۱۸۹
سپه	۳۵۹۱۲۴۰۰		

پایا: برای انتقال وجه از یک حساب نزد بانک ملی به یک یا چند حساب نزد دیگر بانک‌ها برای وجوه کمتر از ۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال به کار می‌رود. این روش برای واریزهای دسته‌ای نیز قابل استفاده است.

ساتنا: جهت انتقال وجوه بیش از ۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال به حساب دیگر بانکها استفاده می‌شود. ارائه شماره شبا^۱ در زمان استفاده از روش‌های پایا و ساتنا الزامی است.

 پایا ☐
 ساتنا ☐
 پل ☐
میزبان‌شدن

فرم دستور پرداخت الکترونیکی بین بانکی

شعبه: _____
 تاریخ صدور: _____

شماره ملی / شناسه اتباع خارجی: _____
 شماره تلفن همراه: _____
 کد پستی (۱۰ رقمی): _____
 نشانی الکترونیکی (اختیاری): _____

مشخصات حقوقی

نام و نام خانوادگی: _____
 به شماره ثبت: _____
 شناسه ملی: _____
 کد پستی (۱۰ رقمی): _____
 نشانی الکترونیکی (اختیاری): _____
 محل ثبت: _____
 شماره تلفن: _____

مشخصات میداد

شماره شبا^۱ (حساب میداد): _____
 (حساب میداد): _____
 ثبت شماره شبا^۱ اختیاری است.

مشخصات مقصد

شماره شبا (حساب مقصد): _____
 شناسه پرداخت: _____
 بابت: _____

(۱) مشتری با امضای این دستور پرداخت به بانک اجازه می‌دهد تا وجه مورد انتقال و کارمزدهای مربوط را از حساب وی برداشت نماید.

(۲) دستور پرداخت صادر شده پس از پذیرش آن توسط بانک قطعی و غیرقابل برگشت بوده و انجام آن جزء تعهدات بانک محسوب می‌شود.

(۳) استرداد وجه مورد انتقال پس از پذیرش دستور پرداخت توسط بانک به هیچ وجه امکان‌پذیر نیست.

(۴) بانک متعهد است در تاریخ درخواست شده توسط مشتری (تاریخ مؤثر)، وجه را در صورت تکافوی موجودی حساب مشتری به بانک ذی‌نفع ارسال نماید.

(۵) در سامانه‌های ساتنا و پایا در صورتی که به هر دلیل تاریخ مؤثر انتقال با یکی از ایام تعطیل رسمی مصادف باشد، بانک انتقال را در اولین روز کاری بعد از ایام تعطیل انجام می‌دهد.

(۶) مسئولیت واریز وجه انتقال داده شده به حساب ذی‌نفع (مقصد) در تاریخ مؤثر انتقال بر عهده بانک ذی‌نفع (مقصد) است و لذا در این خصوص مسئولیتی متوجه بانک صادرکننده دستور پرداخت (میداد) نیست.

(۷) نام دارنده حساب مقصد و وضعیت فعلی مذکور باید توسط بانک میداد از سامانه استعلام استخراج و به صورت چاپی به رویت و تایید مشتری برسد.

(۸) در صورت عدم ارسال درخواست استعلام به سامانه استعلام در بانک میداد و وقوع هرگونه اشتباه واریزی، ریسک مربوطه بر عهده بانک میداد خواهد بود.

(۹) در صورت ارسال پاسخ استعلام از بانک مقصد و عدم توجه به پاسخ توسط بانک میداد، ریسک مربوطه بر عهده بانک میداد می‌باشد.

(۱۰) در صورت ارسال درخواست استعلام و عدم دریافت پاسخ استعلام از بانک مقصد به هر دلیل، بانک میداد موظف به اعلام موضوع به مشتری بوده و در صورت تاکید وی بر ارسال درخواست دستور پرداخت و پذیرش مسئولیت مربوطه، خدمت ارائه گردد.

مسئولیت را می‌پذیرم - امضای مشتری

(۱۱) چنانچه بانک میداد در رابطه با بند ۱۰ فوق، براساس مشکلات سامانه‌های خود، اطلاع‌رسانی نادرست به مشتری انجام دهد، متضمن جبران خسارات مترتب بر دستور پرداخت خواهد بود.

(۱۲) صادرکننده و یا ذی‌نفع دستور پرداخت می‌تواند با در دست داشتن شماره پیگیری نسبت به استعلام وضعیت انجام دستور پرداخت از بانک میداد و بانک مقصد اقدام نماید.

(۱۳) فرم دستور پرداخت بدون ثبت ماتمیانی فاقد اعتبار است.

مهر و امضای شعبه _____
 امضای متصدی _____

مشخصات اظهارنده دستور دهنده با مدارک احراز هویت مطابقت دارد. ☐
 دستور پرداخت پذیرفته شد. ☐

^۱ شبا: شناسه منحصر به فرد برای هر شماره حساب بوده که توسط هر بانک تعریف شده و ترکیبی است از نام بانک، شماره حساب، نوع حساب و...

شماره تماس واحدهای پاسخگویی (ساتنا و پایا) در شبکه بانکی کشور

نام بانک	تلفن واحد پایا	تلفن واحد ساتنا	نام بانک	تلفن واحد پایا	تلفن واحد ساتنا	نام بانک	تلفن واحد پایا	تلفن واحد ساتنا
ملی	۰۲۱-۶۴۱۴۰۰ داخل ۴	۰۲۱-۶۴۱۴۰۰ داخل ۴	توسعه صادرات ایران	۸۱۹۳۰۱۲۷۷	۸۸۷۰۰۹۳۴	آینده	۸۵۹۳۱۰۱۰	۸۵۹۳۳۵۲۵ ۸۵۹۳۳۵۲۲
شهر	۸۳۳۴۰۰۰	۸۳۳۴۰۰۰	پست بانک	۸۱۵۶۲۰۵۲	۸۱۵۶۲۰۴۵	گردشگری	۳۳۵۳۱۱۹	۳۳۵۳۱۱۹
سپه	۸۲۱۳۳۱۲۹	۸۲۱۳۳۱۲۹	صنعت و معدن	۲۷۸۷۳۰۶۶	۲۷۸۷۳۲۶۹	انصار	۸۲۱۳۳۱۲۳	۸۲۱۳۳۱۲۳
رفاه کارگران	۸۲۱۸۸۳۰۰۰	۸۲۱۸۸۳۰۰۰	مسکن	۶۴۵۷۲۷۰۰۰	۶۴۵۷۲۷۰۰۰	ایران زمین	۲۶۴-۱۵۶۲	۲۶۴-۱۵۶۲ داخل ۱۳۳۲-۱۳۳۴
صادرات	۸۸۸۳۶۱۷۹	۸۸۸۳۶۱۷۹	موسسه اعتباری توسعه	۸۸۶۷۷۸۵۴	۸۳۷۹۲۱۹۱ ۸۳۷۹۲۱۵۴	قرض الحسنه رسالت	۸۸۱۹۹۶۸۹	۸۸۱۹۹۶۸۹
کشاورزی	۸۴۸۹۳۹۷۶-۵	۸۴۸۹۳۹۷۶-۵	سینا	۸۵۵۷۳۱۳۳-۴	۸۵۵۷۳۱۱۰	اعتباری کوثر	۸۲۱۳۳۱۳۰	۸۲۱۳۳۱۳۰
قرض الحسنه مهر ایران	۸۸۸۱۰۳۸۵	۸۸۸۱۰۳۸۵	پاسارگاد	۸۲۸۹۳۴۰۱-۲	۸۲۸۹۳۴۰۰۰-۲	قوامین	۸۲۱۵۷۰۰۰	۸۲۱۳۳۱۷۱
ملت	۷۷۴۱۲۰۵۷	۷۷۴۱۲۰۵۷	سرمایه	۸۴۴۵۲۵۲	۸۴۴۵۲۵۲	موسسه عسکریه (ملی)	۴۱۶۳۹۱۱۰	۴۱۶۳۹۱۱۰
سامان	۲۳۰۹۵۴۱۹	۲۳۰۹۵۴۱۹	مرکزی	۶۴۴۶۲۵۸۳	۶۴۴۶۲۵۸۳	حکمت ایرانیان	۸۹۵۷۱۲۰۶	۸۹۵۷۱۲۰۶
پارسیان	۸۴۸۴۳۵۶۵	۸۴۸۴۳۵۶۵	اقتصاد نوین	۲۴۵۹۵۳۸۵	۲۴۵۹۵۳۸۵	ایران وئوئلا	۸۸۱۹۹۰۱۷	۸۸۱۹۹۰۱۷
تجارت	۳۳۹۴۵۳۱	۳۳۹۴۵۳۱	دی	۲۸۹۳۱۲۸۷	۲۸۹۳۱۲۸۷	خاورمیانه	۴۲۱۷۸۴۱۲	۴۲۱۷۸۴۱۲
کارآفرین	۳۶۲۱۵۰۰۰	۳۶۲۱۵۰۰۰ داخل ۱۳۳۲-۱۳۳۴	توسعه تعاون	۲۷۵۹۱۲۴۲	۲۷۵۹۱۲۴۲	موسسه نور	۲۳۵۹۱۶۲۴	۲۳۵۹۱۶۲۴

صادرکننده و یا ذینفع دستور پرداخت می تواند یا در دست داشتن شماره پیگیری دستور پرداخت نسبت به استعلام وضعیت انجام دستور پرداخت از بانک مبدأ و بانک ذینفع اقدام نماید.

روش های سحاب، پایا و ساتنا به دلیل عدم نیاز به مراجعه مشتری به دیگر بانک های مقصد و سرعت انتقال وجه، جایگزین مناسبی برای چک های رمزارز بین بانکی هستند.

شیبا (طرح خدمت): براساس تفاهم نامه منعقد شده با بانک های توسعه صادرات، صنعت و معدن و... امکان پرداخت چک های اشخاص و واریز به حساب اشخاص نزد بانک های مذکور میسر است. سقف ارسال وجه به حساب مشتریان نزد دیگر بانک ها با استفاده از فرم های نقدی نمونه ۵۷۶ حداکثر صد میلیون ریال در هر بار حواله

صفحه 233 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

بوده و سقف چک‌های پرداختی نیز حداکثر پانصد میلیون ریال برای هر برگ چک است.

ب - استفاده از دستگاه‌های خودپرداز؛

پ - مراجعه به اینترنت و استفاده از سامانه‌های سبا، کارت به کارت و بام یا استفاده از همراه بانک.

سامانه سبا: انتقال وجه از یک حساب نزد بانک ملی به حساب شخص یا حساب دیگران در کلیه بانک‌های عضو شتاب تا سقف روزانه سه میلیارد ریال (در هر مرحله حداکثر ۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال)، یکی از خدمات ارائه شده در این سامانه است که دارای امنیت بالا با احراز هویت الکترونیکی از طریق دستگاه رمزیاب است.

امکان انتقال وجه برای اشخاص حقوقی در سامانه بانکداری اینترنتی مشتریان حقوقی (BIB) فراهم گردیده است.

سامانه کارت به کارت: در این سامانه امکان انتقال وجه از کارت‌های بانک ملی به کارت‌های بانک ملی (درون بانکی) تا سقف ۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال و از کارت‌های بانک ملی به کارت‌های دیگر بانک‌های عضو شتاب تا سقف ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال امکان‌پذیر است.

همراه بانک: با استفاده از قابلیت‌های موجود در این نرم افزار امکان انتقال وجه به حساب خود یا انتقال به حساب و کارت‌های دیگران نزد بانک ملی به مبلغ ۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال و انتقال بین بانکی از طریق پایا و با استفاده از شماره شبا تا سقف ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال امکان‌پذیر است.

سامانه بام: این سامانه با هدف ارائه کامل مجموعه خدمات بانکداری الکترونیک به مشتریان و با استفاده از جدیدترین تکنولوژی‌های اطلاعات و یکپارچه نمودن خدمات طراحی گردیده است. یکی از قابلیت‌های این سامانه انتقال وجه از حساب بانک ملی به دیگر حساب‌های بانک ملی یا دیگر بانک‌ها است. برای انجام عملیات انتقال وجه در سامانه بام به صورت پیش‌فرض محدودیت‌هایی برای مشتری تعریف شده است. سقف انجام تراکنش‌های مختلف از هر درگاه‌های معرفی شده، تنها توسط بانک مرکزی تعیین می‌شود.

خودآزمایی فصل هشتم

۱- روش‌های انتقال وجه را نام ببرید.

۲- روش‌های انتقال وجه بین بانکی را نام ببرید.

۳- سامانه‌های سبا، همراه بانک و بام را اجمالاً توضیح دهید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 234 از 409

۱۰- اوراق و اسناد تجاری

اسنادی که فعالیت‌های تجاری را شامل شده و معرف وجود طلبی در سررسید معین باشند، اسناد تجاری تلقی گردیده و معمولاً در معاملات تجاری مورد استفاده تجار (اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی) قرار می‌گیرند.

طبق آیین‌نامه موقت تنزیل اسناد و اوراق تجاری به آن دسته از اسناد، اوراق تجاری گفته می‌شود که مفاد آن حاکی از بدهی ناشی از معاملات تجاری باشد. این اسناد و اوراق به علت امضاهایی که در متن و ظهر آنها وجود دارد، از نظر قانون دارای مزایای خاصی هستند. در قانون تجارت ایران در خصوص این اوراق با عنوان برات، سفته و چک با ذکر شکل، شرایط تنظیم و همچنین حقوق صاحبان آن اسناد و مسئولیت کسانی که به نحوی از انجا در تنظیم آن اسناد نقشی داشته‌اند، توضیح داده شده است.

اسناد تجاری عبارت‌اند از:

۱- برات

۲- سفته یا فته طلب

۳- چک و ...

۱۰-۱- برات

برات نوشته‌ای است که به موجب آن براتکش به دیگری دستور می‌دهد به دیدار یا چند روز پس از دیدار یا در سررسید معین، مبلغی را در وجه یا به حواله کرد خود او یا شخص ثالث بپردازد.

طبق ماده ۲۲۳ قانون تجارت، برات علاوه بر امضاء یا مهر براتکش باید دارای شرایط ذیل باشد:

۱- قید کلمه (برات) در روی ورقه

۲- تاریخ تحریر (روز و ماه و سال)

۳- اسم شخصی که باید برات را تأدیه کند.

۴- تعیین مبلغ برات

۵- تاریخ تأدیه وجه برات

۶- مکان تأدیه وجه برات اعم از این که محل اقامت محال علیه باشد یا محل دیگر؛

صفحه 235 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۷- اسم شخصی که برات در وجه یا حواله کرد او پرداخت می‌شود.

۸- تصریح به این که نسخه اول، دوم، سوم و یا چهارم است.

ماده ۲۲۵- تاریخ تحریر و مبلغ برات با تمام حروف نوشته می‌شود. اگر مبلغ بیش از یک دفعه به تمام حروف نوشته شود و بین آن‌ها اختلاف باشد، مبلغ کمتر ملاک اعتبار است. اگر مبلغ با حروف و رقم هر دو نوشته شده و بین آن‌ها اختلاف باشد مبلغ با حروف، معتبر است.

ماده ۲۲۶- در صورتی که برات دربرگیرنده‌ی یکی از شرایط اساسی مقرر در فقرات ۲-۳-۴-۵-۶-۷ و ۸ ماده ۲۲۳ نباشد، مشمول مقررات راجع به بروات تجاری نخواهد بود.

ماده ۲۴۴- در صورتی که موعد پرداخت برات با تعطیل رسمی مصادف گردد، باید روز بعد از تعطیل، وجه تأدیه شود.

تبیین واژه‌ها

در این بخش برای تبیین واژه‌های کاربردی مرتبط با بحث سفته و برات به تشریح هریک از آن‌ها به شرح ذیل می‌پردازیم:

۱- براتکش (محیل)

براتکش یا برات‌دهنده شخصی است که برات را عهده براتگیر صادر و درخواست پرداخت آن را می‌نماید؛ برای آنکه تعهد محقق شود، براتکش باید ذیل اوراق و اسناد صادره را امضاء نماید.

۲- براتگیر (محال علیه)

براتگیر شخصی است که برات عهده او صادر شده و باید وجه آن را پرداخت کند، براتکش باید نام شخص حقیقی یا حقوقی را که پرداخت وجه برات به عهده اوست (براتگیر) در برات بنویسد تا دارنده برات برای وصول وجه آن به براتگیر رجوع نماید.

۳- ذی‌نفع یا گیرنده وجه برات (محال له)

صدور برات در وجه حامل ناممکن برات است. را می‌توان در وجه شخص معین یا بحواله کرد شخص معین (ذی‌نفع) صادر نمود.

۴- متعهد سفته

شخصی است که با امضای سفته تعهد می‌کند مبلغ آن را در موعد معین یا در صورت درخواست طلب کارسازی نماید.

۵- واگذارنده

واگذارنده شخصی است که برات، سفته را برای وصول به بانک واگذار کرده و وجه آن به نفع او صادر یا ظهرنویسی شده باشد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 236 از 409

۶- قبول برات

قبول تعهد از جانب براتگیر است که به موجب آن براتگیر متعهد می‌گردد وجه برات را در سررسید پرداخت نماید. در صورتی که برات به وعده از دیدار باشد، تاریخ قبولی باید به تمام حروف نوشته شود.

اگر قبولی بدون ذکر تاریخ نوشته شود، تاریخ برات، تاریخ رویت محسوب می‌شود.

هر عبارت که براتگیر در برات نوشته و امضاء یا مهر نماید، قبولی محسوب می‌شود، مگر این که عبارت، به صراحت دلیل بر عدم قبول باشد. اگر عبارت فقط دال بر عدم قبول یک جزء از برات باشد، بقیه وجه برات قبول شده تلقی و چنانچه براتگیر بدون قید عبارتی برات را امضاء یا مهر کند، برات قبول شده محسوب می‌شود.

قبولی برات مشروط، موجب می‌شود که برات نکول شده محسوب گردد، بنابراین براتگیر در حدود شرطی که پذیرفته، مسئول پرداخت وجه برات است. برات باید به محض ارائه یا حداکثر ظرف مدت ۲۴ ساعت از تاریخ ارائه، قبول یا نکول شود.

۷- نکول

منظور از نکول، عدم قبول برات از سوی براتگیر است. به موجب ماده ۲۳۵ قانون تجارت: "برات باید به محض ارائه یا منتهی در ظرف ۲۴ ساعت از تاریخ ارائه، قبول یا نکول شود."

۱۰-۱-۱ تفاوت‌های بین سفته و برات

۱- صدور برات در نتیجه معامله تجاری است اگرچه از طرف غیر بازرگان صادر شده باشد، در حالی که صدور سفته در نتیجه معامله تجاری نیست، مگر آنکه بین بازرگانان یا برای امور بازرگانی صادر گردد.

۲- در برات معمولاً سه نفر دخیل هستند (محیل - محال علیه - محال له) در حالی که در سفته دو نفر دخالت (متعهد - متعهدله) دارند.

۳- برای برات وجود محل لازم است؛ یعنی براتکش باید از براتگیر طلبکار بوده یا اعتباری نزد وی داشته باشد، در صورتی که در سفته وجود محل ضرورت ندارد.

۴- برات را باید به قبولی براتگیر رسانید، در صورتی که سفته خود از طرف متعهد قبول شده است، به عبارت دیگر سفته به محض صدور، دین متعهد است در صورتی که برات پس از قبولی براتگیر بدهی وی تلقی می‌شود.

۵- در برات قید اسم محال له الزامی است، ولی سفته را می‌توان بدون ذکر محال له در وجه حامل صادر کرد.

اهمیت سفته و برات

معاملات بازرگانی معمولاً به صورت نقد انجام نمی‌شود، بلکه سهمی از آن نقد و بقیه با تنظیم سفته و برات بین

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 237 از 409

خریدار و فروشنده شکل می‌پذیرد. برای مثال اگر یک کارگاه تولیدی را در نظر بگیریم که برای توسعه عملیات تولیدی خود بخواهد از تسهیلات مالی بانک استفاده نماید، با امضای قرارداد و تنظیم سفته یا برات متعهد پرداخت بدهی خود طی مدت معین خواهد شد. همین‌طور موسسه‌های صنعتی که بخواهند ماشین‌آلات و مواد خام مورد نیاز خود را از کشورهای بیگانه تأمین نمایند، در برابر این خریدها ملزم به پرداخت بخشی نقد و بقیه به صورت بروات در سررسیدهای معین خواهند شد. سپس کالاهای تولید شده را با اخذ سفته و برات به عمده فروش واگذار می‌نمایند و عمده‌ی فروش معاملات خود را با خرده‌فروش به صورت نقد و نسیه انجام می‌دهد. خرده‌فروش نیز کالاهای خود را به به فروش می‌رساند. در تمامی این موارد سفته، برات و چک جانشین پول شده و در عین حال موجب گسترش امور بازرگانی، افزایش سطح زندگی مردم و رشد اقتصادی جامعه می‌گردد.

بانک نیز در راستای به کارگیری منابع پولی خویش از طریق خرید اسناد تجارتي (سفته و برات) ناشی از انجام معاملات بازرگانی از بازرگانان حمایت و خود نیز منتفع می‌گردد.

مصرف‌کننده نهایی، گاهی به صورت نقد و زمانی اقساطی

مسئولیت امضاکنندگان برات

کلیه کسانی که برات را به هر عنوان امضاء نموده‌اند در برابر دارنده‌ی برات مسئولیت تضامنی دارند و در صورت عدم پرداخت آن برات در سررسید، دارنده برات می‌تواند برای وصول وجه برات بدون رعایت تقدّم و تأخّر به هر کدام از آن‌ها مراجعه نماید. دارنده برات می‌تواند به هریک از پشت‌نویسان یا به چند نفر یا به تمام آن‌ها یا به براتکش منفرداً یا مجتمعاً رجوع نماید. بنابراین باید توجه نمود پشت‌نویسی فقط یک انتقال طلب ساده نیست، بلکه با پرداخت وجه برات را تضمین می‌کند. در ضمن دارنده‌ی برات می‌تواند در صورتی که وجه برات در سررسید وصول نشود، افزون بر مبلغ اصل برات، خسارتی را که برای وصول برات متحمل شده است از هریک از امضاکنندگان برات، مطالبه نماید.

۱۰-۱-۲- انواع ظهرنویسی (پشت‌نویسی)

۱- پشت نویسی برای انتقال: یعنی کلیه حقوق ناشی از برات را به دیگری منتقل کردن، به عبارت دیگر واگذاری برات به دیگری است.

۲- پشت‌نویسی به عنوان وکالت: یعنی دارنده برات یا سفته، شخصی را به عنوان وکیل برای وصول وجه برات خود معین می‌کند. مانند براتی که برای وصول به بانک واگذار و توسط دارنده برات به عنوان وکالت پشت‌نویسی می‌شود. یعنی واگذارنده برات بانک را وکیل خود نموده تا وجه برات را وصول نماید. در این حالت پس از مرگ موکل، وکیل معزول نخواهد شد و بانک نسبت به وصول برات اقدام نموده و چنانچه برات مزبور دارای واخواست باشد، واخواست‌نامه را تهیه و برای وارثان مربوط ارسال خواهد نمود. بدیهی است در صورتی که وراث متوفی صغیر باشند، بانک واخواست‌نامه مزبور را به اداره قیمومیت یا سرپرستی ارسال خواهد داشت.

صفحه 238 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۳- پشت‌نویسی به عنوان وثیقه: از آنجا که برات دارای ارزش مالی است، ممکن است به وسیله دارنده آن، برای تحصیل اعتبار یا اخذ تسهیلات به وثیقه گذاشته شود.

۴- پشت‌نویسی به عنوان تضمین پرداخت (جیرو): چنانچه طلبکار بخواهد علاوه بر متعهد، اشخاصی به عنوان ضامن، مبلغ سفته یا برات را تضمین نمایند، از آنان می‌خواهد که ظهر اسناد مذکور را امضاء نمایند.

۱۰-۱-۳- واخواست

واخواست، اعتراض یا پروتست و صدور آن: اگر براتگیر برات را قبول نکند یا وجه سفته یا برات در سررسید پرداخت نشود، باید به علت عدم پرداخت و در مورد برات به دلیل نکول یا عدم قبول و نکول، واخواست نمود. ماده ۲۹۳ قانون تجارت، موارد صدور واخواست را معین نموده است.

ماده ۲۹۳- اعتراض در موارد ذیل به عمل می‌آید:

۱- در مورد نکول

۲- در مورد امتناع از قبول یا نکول

۳- در مورد عدم تأدیه وجه

واخواست عدم تأدیه

هرگاه وجه براتی در سررسید پرداخت نشود، باید به علت عدم پرداخت وجه، واخواست گردد.

اگر براتی به علت عدم قبولی واخواست شد، به همراه برگ واخواستی برگشتی از دادگستری تا سررسید در پرتفوی باقی می‌ماند و در آن تاریخ اگر وجه آن واریز نشد، به علت عدم پرداخت نیز واخواست می‌شود. بنابراین واخواست‌نامه به علت امتناع از تأدیه وجه برات باید طی مدت ده روز از تاریخ وعده به‌وسیله نوشته‌ای که **اعتراض عدم تأدیه** نامیده می‌شود، تنظیم گردد و چنانچه روز دهم مصادف با روز تعطیل باشد، نخستین روز کاری پس از آن تاریخ اعتراض به عمل خواهد آمد.

بدیهی است مرگ براتگیر، ورشکستگی یا اعتراض نکولی، دارنده برات را از انجام اعتراض عدم تأدیه مستغنی نخواهد کرد. پس از آنکه برات به علت عدم تأدیه وجه، واخواست شد؛ دارنده برات باید طی مدت ده روز از تاریخ صدور واخواست‌نامه، مراتب را با اظهارنامه رسمی یا پست سفارشی به کسی که برات را به او واگذار نموده، اطلاع دهد.

این وظیفه برای هریک از ظهرنویسان نیز معین گردیده است.

پس از صدور واخواست‌نامه، طبق ماده ۲۸۶ قانون تجارت، دارنده برات حق دارد حداکثر تا یکسال از تاریخ اعتراض، علیه براتکش و ظهرنویس‌ها اقامه دعوی نماید.

صفحه 239 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

در مورد برواتی که وجه آن‌ها باید در خارج از کشور پرداخت شود، اقامه دعوی علیه براتکش یا ظهرنویس‌های مقیم ایران، طی مدت دو سال از تاریخ اعتراض به عمل می‌آید.

۱۰-۱-۴- انواع بروات

در عنوان حساب‌های بانک لفظ سفته و برات با کلمه بروات به کار رفته که شامل هر دو مورد است.

بروات را برحسب نحوه وصول آن‌ها می‌توان به سه دسته تقسیم کرد:

الف- بروات وصولی:

- وصولی محلی
- وصولی عهده شهرستان‌ها
- دریافتی از شهرستان‌ها (وصولی و تضمینی آنها)

ب- بروات تضمینی:

- تضمینی محلی
- تضمینی عهده شهرستان‌ها
- پ- بروات خریداری (خرید دین):
- خرید دین محلی
- خرید دین عهده شهرستان‌ها
- دریافتی از شهرستان‌ها و خریداری آنها

بروات وصولی

سفته و براتی هستند که مشتریان با پشت‌نویسی، آن را برای وصول وجه به بانک واگذار می‌کنند. مشتریانی که سفته و بروات خود را با پشت‌نویسی برای وصول وجه آن به بانک می‌سپارند، به اصطلاح واگذارنده نامیده می‌شوند.

بروات وصولی عهده شهرستان‌ها :

بروات و سفته‌هایی را گویند که محل اقامت واگذارنده و متعهد آن در دو شهر مختلف باشد.

صفحه 240 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

بروات تضمینی

برواتی هستند که بانک آن‌ها را طبق قراردادی به عنوان تضمین بازپرداخت تسهیلاتی که در اختیار مشتری قرار می‌دهد، دریافت می‌نماید. به عنوان مثال اگر بانک از مشتری کالایی را پیش خرید نماید (معاملات سلف) به منظور حسن اجرای قرارداد، سفته‌ای به عنوان تضمین اخذ می‌نماید تا چنانچه در موعد مقرر مشتری کالا را تحویل ندهد، بانک بتواند از طریق بروات تضمینی که در اختیار دارد، حقوق خود را مطالبه نماید.

توضیح: لازم به ذکر است بروات تضمینی کلاً عندالمطالبه و با واخواست بوده و درخصوص محاسبه زمان ۹ روزه مهلت قانونی برای واخواست، تاریخ ابلاغ اظهارنامه به بدهکار مبنای محاسبات قرار می‌گیرد.

بروات خریداری (خرید دین)

بروات خریداری که اکنون با عنوان خرید دین (خرید اسناد تجاری) مورد بحث قرار می‌گیرند، اسنادی هستند که مفاد آن‌ها باید حاکی از انجام یک معامله تجاری یا یک دین واقعی باشد که مشتری پیش از سررسید با پشت‌نویسی به بانک منتقل و بانک آن را به بهای کمتر از مبلغ اسمی خریداری می‌نماید. بروات خریداری دو نوع هستند:

۱- بروات خرید دین محلی

سفته و براتی را گویند که متعهد یا برانگیر آن در همان محل واگذارنده بوده و بانک آن را خریداری نماید.

۲- بروات خرید دین عهده شهرستان‌ها

سفته و براتی است که محل واگذارنده و محل پرداخت در دو شهر مختلف باشد و بانک آن را خریداری نماید. چنین براتی در شهرستان محل وصول، با سرفصل «دریافتی از شهرستان‌ها- خریداری آنها» نگهداری می‌شود.

۳- بروات دریافتی از شهرستان‌ها و خریداری آنها

سفته و براتی که محل واگذارنده و محل پرداخت آن‌ها در دو شهر مختلف باشد، در شعبه مقصد تحت این عنوان ثبت و ضبط می‌گردند.

۱۰-۲- سفته (فته طلب)

براساس مفاد ماده ۳۰۷ قانون تجارت، سفته سندی است که به موجب آن امضاکننده تعهد می‌کند مبلغی را در موعد معین یا در زمان طلب در وجه حامل یا شخص معین یا به حواله کرد آن شخص کارسازی نماید.

به موجب ماده ۳۰۸ قانون تجارت، سفته علاوه بر امضاء یا مهر باید دارای تاریخ و دربرگیرنده‌ی مراتب ذیل باشد:

۱- مبلغی که باید تأدیه شود با تمام حروف

۲- گیرنده وجه

۳- تاریخ پرداخت

صفحه 241 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

علاوه بر شرایط یادشده، قانون تجارت (ماده ۳۰۹) تمام مقررات راجع به بروات تجارتي را در مورد سفته نیز لازم به رعایت دانسته است.

خودآزمایی

- ۱- اسناد تجاری را تعریف نموده و انواع آن را بنویسید.
- ۲- قانون تجارت سفته را چگونه تعریف نموده است؟
- ۳- تحریر سفته متضمن چه مراتبی است؟
- ۴- برات چیست؟
- ۵- در زمان تحریر برات رعایت چه نکاتی الزامی است؟
- ۶- ایام تعطیل چه تأثیری بر موعد پرداخت برات یا سفته دارد؟
- ۷- واژگان ذیل را تعریف نمایید.
- الف- براتکش ب- براتگیر پ- ذی نفع یا گیرنده وجه برات ت- متعهدسفته ث- واگذارنده
- ۸- منظور از قبول و نکول برات چیست؟
- ۹- منظور از تاریخ تحریر و تاریخ پرداخت وجه برات چیست؟
- ۱۰- وجوه افتراق سفته و برات را بنویسید.
- ۱۱- اهمیت سفته و برات در چیست؟
- ۱۲- امضاکنندگان و ظهرنویسان برات چه مسئولیتی دارند؟
- ۱۳- انواع پشتنویسی را بنویسید.
- ۱۴- پروتست (اعتراض) به چه مفهومی است؟
- ۱۵- سفته‌ای به مبلغ دومیلیون ریال پس از واگذاری به شعبه جم به علت عدم واریز در سررسید وخواست گردیده است. مطلوب است عملیات حسابداری مربوط.
- ۱۶- انواع بروات را برحسب وصول آن‌ها چگونه تقسیم بندی می‌نمایند؟
- ۱۷- منظور از بروات وصولی و تضمینی چیست؟
- ۱۸- انواع بروات تضمینی کدام‌اند؟
- ۱۹- یک فقره سفته وصولی محلی به مبلغ ۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال به شعبه حافظ واگذار گردیده، چنانچه وجه سفته در موعد مقرر در شعبه تجریش وصول گردد، مطلوب است ثبت عملیات حسابداری در شعب مذکور از مرحله

صفحه 242 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

واگذاری تا وصول، در صورتی که کارمزد طبق تعرفه دریافت شده و دستور واگذارنده بدون واخواست موردنظر باشد.

۲۰- چنانچه سفته‌ای به مبلغ هشتاد میلیون ریال به تعهد آقای رحمتی ساکن کرمان جهت وصول از طریق دورنگار و بدون واخواست به شعبه مرکزی تهران واگذار گردد و در سررسید وصول شده باشد، اسناد حسابداری مورد نیاز در شعب مبدأ و مقصد را براساس آخرین تعرفه‌های کارمزد دریافتی و درآمد متفرقه صادر فرمایید.

۲۱- بروات خرید دین را توضیح داده، انواع آن را ذکر نمایید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 243 از 409

۱۱- پایاپای چک‌ها و اتاق پایاپای اسناد بانکی

طبق سنت، تحصیلداران بانک‌های لندن عادت داشتند هر روز هنگام ظهر یکدیگر را در قهوه‌خانه‌ای واقع در خیابان لمبارکی لندن ملاقات نمایند. این گروه مانند افراد دیگر اصناف در این اجتماع در مورد کار و مشکلاتشان از این‌که ناگزیر بودند هر روز در حداقل زمان به شمار زیادی از بانک‌ها برای وصول وجه حواله‌ها و چک‌ها مراجعه نمایند، گفت‌وگو می‌کردند.

شخصی که متأسفانه هویتش نامعلوم است، پیشنهاد می‌نماید که در ملاقات‌های روزانه هر یک از تحصیلداران، چک‌ها و حواله‌های عهده بانک خود را از دیگر تحصیلداران تحویل گرفته و حواله‌های عهده بانک‌های دیگر را به تحصیلداران مربوط تسلیم نماید. در این صورت بدون این‌که احتیاج به رفت و آمد و مراجعه به هر یک از بانک‌ها را داشته باشند، مستقیم به بانک‌های خود مراجعه نموده و پس از تعیین این‌که کدام حواله قابل پرداخت و کدام قابل پرداخت نیست، دوباره یکدیگر را در قهوه‌خانه‌ی مورد بحث، ملاقات و بدهی خود را واریز یا طلب خود را وصول کنند و اگر این مبادله تفاوتی داشته باشد، تفاوت را نقدی به‌طرف دیگر پرداخت نمایند.

بدین ترتیب نخستین پایه‌های تسویه حساب براساس پایاپای به نام **معاملات کلرینگ** و سازمان آن به نام **کلرینگ‌هاوس** معروف گردید.

سالی که بانک‌های مزبور این روش را پذیرفته‌اند، دقیق معلوم نیست ولی در هر حال بین سال‌های ۱۷۶۰ تا ۱۷۷۰ میلادی بوده‌است.

در ایران، پس از تصویب قانون پولی و بانکی کشور (خرداد ۱۳۳۹ خورشیدی) و تأسیس بانک مرکزی ج.ا.ا، از تاریخ هفتم بهمن ماه ۱۳۴۰ خورشیدی، اداره کل نظام‌های پرداخت بانکی شروع به فعالیت نمود و در سال ۱۳۴۷ خورشیدی، اتاق پایاپای اسناد بانکی مستقیم طبق اساسنامه مدون با شورای هیئت مدیره و هیئت عامل تأسیس شد. نام اداره پایاپای اسناد بانکی در سال ۱۳۸۸ به اداره کل پایاپای اسناد بانکی و در سال ۱۳۹۳ به اداره کل نظام‌های پرداخت تغییر نمود.

۱۱-۱- سامانه چکاوک

با توسعه فناوری اطلاعات، زیرساخت‌های اطلاعاتی و رواج مبادلات الکترونیکی و با هدف ارائه خدمات نوین بانکی، طرح چکاوک در سال ۱۳۹۳ راه‌اندازی شد. سامانه چکاوک در حوزه بانک مرکزی تعریف می‌شود و از طریق واسطه‌های مختلف به اداره پایاپای بانک عضو منتقل می‌گردد. این سامانه جایگزین مبادله لاشه چک بین بانک‌ها در اتاق پایاپای اسناد بانکی شده‌است.

۱۱-۲- نحوه وصول چک‌های انتقالی

الف- چکی که صادرکننده و ذی‌نفع چک هر دو در یک بانک حساب دارند: سامانه جامع چک درون بانکی:

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 244 از 409

چنانچه دارنده چک بخواهد مبلغ یک یا چند فقره چک را به حساب خود در همان شعبه منظور نماید، ابتدا می‌بایست در ظهر چک درخواست نماید که وجه چک را به حساب شماره..... اینجانب..... نزد آن بانک واریز کند.

سپس ضمن تکمیل فرم سه نسخه‌ای (نمونه ۳۸۰ یا ۳۸۵) که توسط متصدی باجه در اختیار وی گذاشته می‌شود با پیوست چک، آن را به باجه انتقالات تحویل می‌دهد. با توجه به این که پشت‌نویسی کلیه چک‌های انتقالی که وجه آن‌ها توسط هریک از واحدها وصول و به حساب واگذارنده منظور می‌شود به عهده همان بانک است، بنابراین متصدیان امور در شعبه واگذارنده موظف‌اند ظهرنویسی‌ها و درستی انتقال چک را با نهایت دقت مورد بررسی قرارداده و مشخصات چک را با مندرجات فرم مقابله نموده، آنگاه یک برگ از نمونه اشاره شده را به عنوان رسید موقت به مشتری تحویل نمایند.

پیش از منظور نمودن وجه چک به حساب مشتری، ضروری است کل عملیاتی که برای پرداخت وجه چک در مباحث قبلی مطرح گردید، اعمال و سپس به حساب واگذارنده منظور و رسید قطعی تحویل مشتری شود. چنانچه چک انتقالی به علت عدم موجودی یا به علل دیگر قابل پرداخت نباشد، واحدها مکلف‌اند با هماهنگی واگذارنده، طبق مقررات ضمن صدور گواهی‌نامه عدم پرداخت چک، مراتب را به اطلاع واگذارنده برسانند.

ب - نحوه واگذاری چک‌های سایر بانک‌ها برای وصول توسط ذی‌نفع سامانه جامع چک بین‌بانکی:

چنانچه دارنده چک (ذی‌نفع) بخواهد یک یا چند فقره چک را به حساب خود منظور نماید، ابتدا می‌بایست در پشت چک درخواست کند؛ وجه چک را به حساب شماره..... اینجانب..... نزد آن بانک واریز نمایند.

واگذارنده لازم است در ظهر چک / چک‌های واگذاری نسبت به درج مشخصات خود و همچنین شماره شبای حساب خود اقدام نماید و سپس با تکمیل فرم نمونه (۳۸۰ یا ۳۸۵) همانند آنچه در بند الف بیان شده، اقدام به تحویل چک / چک‌ها به همراه فرم مربوط به بانکدار نماید. متصدی مربوط پس از بررسی همه‌جانبه‌ی متن و ظهر چک‌های واگذاری و مطابقت اطلاعات مندرج در آن‌ها با فرم نمونه (۳۸۰ یا ۳۸۵) و اعمال کنترل‌های لازم برای احراز اصالت چک‌ها بر اساس عرف بانکداری، وفق ویژگی‌های اعلام شده از سوی اتاق پایاپای اسناد بانکی اقدام به تحویل رسید موقت چک‌ها به ذی‌نفع می‌نماید. برای وصول چک/چک‌ها از طریق سامانه چکاوک، لازم است پشت آن‌ها طبق نمونه اعلام شده به مهر چکاوک مهر شود.

چک‌های واگذاری برای وصول از طریق سامانه چکاوک می‌بایست سالم و دارای قابلیت اسکن باشند. بنابراین برای وصول چک‌های فرسوده که فاقد قابلیت اسکن بوده، باید از طریق مراجعه ذی‌نفع به شعبه عهده، اقدام نمود.

در طرح چکاوک، اصل چک در شعبه واگذارنده باقی مانده و فقط نسبت به ارسال تصویر متن و پشت چک به شعبه عهده ارسال می‌شود. بنابراین مسئولیت اصالت چک‌های دریافتی به عهده شعبه واگذارنده است که در این خصوص باید مراقبت‌های لازم صورت پذیرد.

تاریخ:

شناسه واریز:

بنابank ملی ایران شعبه:

وجه: برگ چک / چکهای مشروحه زیر را پس از وصول وجه به حساب تعیین شده زیر منظور فرمایید:

شماره حساب / شناسه شبا: نام صاحب حساب:

کدملی: نام آورنده چک: کدملی:

شماره فراگیر اتباع خارجی: شماره فراگیر اتباع خارجی:

نشانی صاحب حساب: تلفن: کدپستی:

تاریخ واریز به حساب:

مبلغ به حروف: پس از کسر وجه چک / چکهای برگشتی

ریال وصول و به حساب فوق منظور گردید.

افضاء مشتری:

دستور واگذارنده: یا صور گواهینامه عدم پرداخت

چفت چکهای دورنگار: بدون صور گواهینامه عدم پرداخت

بانک ملی ایران شعبه:

برای حسابهای شناسه دار تکمیل فیلد مربوطه الزامی است.

صفحه 246 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ارسال اطلاعات چک‌ها از طریق سامانه چکاوک

متصدیان ذیربط پس از دریافت چک‌های واگذاری مشتریان با ورود به سامانه چکاوک،^۱ تصویر متن و ظهر چک‌ها را پس از ورود به پنجره مربوط به اطلاعات منعکس و کلیه فیلدهای مربوط را طبق اطلاعات مندرج در متن و ظهر چک تکمیل می‌نمایند. یکی از نکاتی که باید مورد توجه قرار گیرد، ثبت درست کد شعبه عهده است. شماره شب یا شماره حساب متعهد به صورت کامل و درست ثبت شود. همچنین لازم است شماره شبای ذی‌نفع چک نیز در فیلد مربوط ثبت شود.

در تکمیل فیلدهای اطلاعاتی چک‌هایی که دارای مهر برجسته و هولوگرام هستند، بایستی گزینه «چک با مهر برجسته می‌باشد» انتخاب شود.

با توجه به اینکه تصویر چک‌ها و اطلاعات مربوط به آن‌ها برای شعبه عهده چک (مقصد) ارسال می‌شود، بنابراین امکان اصلاح اطلاعات برای شعبه مقصد وجود ندارد. بنابراین هنگام تکمیل فیلدهای اطلاعاتی باید دقت لازم صورت پذیرد تا از برگشت چک‌ها به علت مغایرت و تبعات آن از جمله نارضایتی مشتریان، جلوگیری بعمل آید.

پس از ارسال اطلاعات چک‌ها از طریق سامانه چکاوک اصل چک‌ها به انضمام نمونه ۳۸۰ و ۳۸۵ تا زمان اعلام وصول یا برگشت چک، زیر کلید مسئولان شعبه نگهداری می‌شود.

دریافت فایلی چک‌های واگذاری (در شعبه مقصد)

شعبه با مراجعه به کارتابل چک‌ها که لازم است در طول روز به صورت متناوب صورت پذیرد، نسبت به دریافت چک‌های عهده خویش و چاپ و ذخیره سازی فایل pdf آن اقدام می‌نماید.

در این هنگام می‌بایست اطلاعات مندرج در متن تصویر چک با اطلاعات موجود در سامانه به دقت کنترل و بازبینی شود و در صورت بروز مغایرت نسبت به برگشت چک با اعلام کد خطای مربوط اقدام شود. متصدی مربوط پس از اطمینان از مطابقت فیلدهای اطلاعاتی با تصویر چک موظف است با ورود به سیستم، از طریق گزینه تعیین وضعیت آنلاین اقدام به برداشت وجه چک از حساب مشتری نماید. در این صورت وجه چک‌های (عادی) به سرفصل hs26 منتقل می‌گردد و برای اطمینان از درستی عملیات، وجه سند واریزی بابت این قبیل چک‌ها به سرفصل یادشده با تابلوی چک‌های عادی وصولی در سامانه چکاوک که در قسمت تابلوی بانک قرار گرفته کنترل و سپس به حساب مذکور واریز می‌گردد.

در صورتی که حساب فاقد موجودی یا دارای کسر موجودی باشد، نسبت به برگشت چک اقدام خواهد شد. ثبت اطلاعات چک برگشتی در مورد چک‌هایی که منتج به صدور گواهی‌نامه عدم پرداخت می‌گردد، در حال حاضر از طریق گزینه ثبت چک برگشتی سامانه جامع چک مقدور است.

در این صورت شعبه عهده در مورد چک‌های دریافتی می‌تواند ۳ گزینه را انتخاب نماید:

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 247 از 409

۱. در صورت وصول چک گزینه تایید انتخاب می گردد.
۲. در صورت برگشت چک گزینه برگشت چک انتخاب و دلیل برگشت چک و اطلاعات مندرج در فرم گواهی نامه عدم پرداخت در سیستم تکمیل خواهد شد.
۳. در صورت بروز مغایرت در اطلاعات موجود در سامانه و تصویر متن چک با ذکر دلیل گزینه برگشت (عودت)، انتخاب می گردد.

به دلیل عدم امکان اصلاح مبلغ در این سیستم می بایست هنگام دریافت تصویر چک مبلغ دریافتی تطبیق داده شده و در صورت وجود مغایرت با کد خطای مربوط برگشت اعلام گردد. همچنین در هنگام واگذاری چک نیز در ثبت مبلغ چک دقت کافی اعمال گردد.

دریافت فایل وصولی ها (در شعبه واگذارنده)

با مراجعه به گزینه "فهرست وصول نشده ها" و انتخاب چک هایی که دارای علامت چاپگر هستند، چاپ گواهی نامه عدم پرداخت چک انجام می شود. پس از امضاء و مهر شعبه، چک های برگشتی از پرتفوی چک های واگذاری خارج و پس از مهر شدن به "مهر برگشتی" به گواهی نامه مزبور الصاق تا به ذی نفع چک تحویل گردد. سپس با کلیک برروی گزینه واگذاری های ناموفق که نشان دهنده اطلاعات چک هایی است که توسط شعب به صورت ناقص ارسال شده و توسط بانک مرکزی برگشت داده شده و به بانک مقصد ارسال نشده است، می بایستی این چک ها دوباره با ثبت اطلاعات کامل ارسال شود؛ و بقیه چک های واگذاری را نیز که وصولی تلقی خواهند شد، خارج نموده، با الصاق به فرم ۳۸۵ و ۳۸۰، مهر نمودن متن چک ها به "مهر پرداخت شد" و پانچ نمودن چک ها به نحوی که به ارکان چک و مندرجات متن و پشت چک آسیب نرسد، در دسته برگه روزانه شعب بایگانی می نمایند.

نکات قابل توجه در مرحله دریافت فایل وصولی ها در شعبه واگذارنده

- با عنایت به واریز سیستمی وجه چک های وصولی به حساب مشتریان، ضرورت دارد متصدیان ذی ربط با مراجعه به سامانه جامع چک - زیر سیستم چکاوک، فهرست چک های وصولی را دریافت و نسبت به مطابقت آن با اصل چک های خارج شده از پرتفوی (چک های خروجی مرحله چهارم) اقدام نمایند.
- برای بایگانی نمونه فرم واگذاری به همراه اصل چک، ضرورت دارد شعب ابتدا ردیف های مندرج بر روی فهرست دریافتی از سامانه چکاوک را به وسیله نمراتور از شماره ۳۵۰۰۰۰ به صورت روزانه شماره گذاری نموده، شماره مربوط را بر روی فرم واگذاری و چک های متناظر درج و سپس نسبت به بایگانی آن ها در انتهای دسته برگه روزانه اقدام نمایند. بدیهی است برای انجام پیگیری های بعدی و دسترسی به چک های مذکور ضرورت دارد متصدیان ذی ربط نسبت به بایگانی تصویر فهرست یادشده به نحو مقتضی در شعبه اقدام نمایند.
- با توجه به مسئولیت مالی و حقوقی، شعب واگذارنده می بایست در حفظ، نگهداری و مهر نمودن چک های وصول شده ملی و سایر بانک ها به مهرهای مربوط و نیز بایگانی آن ها همانند دیگر اسناد خود اقدام نمایند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 248 از 409

۱۱-۳- اسناد حسابداری صادره در شعب

الف - نحوه صدور اسناد حسابداری برای چک‌های رمزدار بین بانکی

۱. هنگام واگذاری چک‌های رمزدار سایر بانک‌ها:

بدهکار: سرفصل پرداخت چک صادره سایر بانک‌ها (۱۲۶۰۰۰۰۰)

بستانکار: حساب مندرج در متن چک

توجه: چک‌های بین بانک‌ها فقط به صورت انتقالی عمل گردیده و قابلیت پرداخت به صورت نقدی ندارند، همچنین پس از اتمام ساعت ارسال چک‌های رمزدار بین بانکی در سامانه چکاوک باید از واریز وجوه آن‌ها به حساب مشتریان خودداری گردد.

۲. هنگام دریافت فایل چک‌های رمزدار واگذاری توسط سایر بانک‌ها

- بدهکار: سر فصل چک‌های صادره فروخته شده (۲۳۱۰۰۰۰۰)

- بستانکار: سر فصل بستانکاران داخلی پایاپای چک‌ها (۲۶۲۰۰۳۰۵)

۳. هنگام دریافت فایل وصولی‌ها

- بدهکار: سرفصل بستانکاران داخلی پایاپای چک‌ها (۲۶۲۰۰۳۰۵)

- بستانکار: سر فصل پرداخت چک صادره سایر بانک‌ها (۱۲۶۰۰۰۰۰)

- بدهکار/بستانکار: سرفصل مرکز وارده

سند مرکز مربوط به چک‌های رمزدار از سامانه <http://ch.bmi.ir//chakavak> به صورت روزانه دریافت و سرفصل‌های یادشده تسویه می‌گردد.

ب - نحوه صدور اسناد حسابداری برای چک‌های واگذاری

۱- هنگام دریافت فایل چک‌های واگذاری توسط سایر بانک‌ها:

بدهکار: حساب جاری مشتریان (چک‌های عادی)

بستانکار: حساب بین بانک‌ها - حساب آن‌ها - چکاوک (۲۷۳۰۹۰۰۷)hs26

سر فصل hs26 می‌بایست با تابلوی عادی وصولی که در سامانه چکاوک بخش تابلوهای بانک قرار گرفته، مقایسه و پس از اطمینان از درستی عملیات، سند مربوط صادر شود.

۲- هنگام دریافت فایل وصولی‌ها:

بدهکار: حساب بین بانک‌ها - حساب ما - چکاوک (۲۳۰۹۰۰۷)(کد ۲۹۱)

بستانکار: حساب جاری مشتریان/ CR26 (۲۶۴۰۳۶۰۲)

صفحه 249 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

سند مذکور به صورت سیستمی صادر می گردد.

۱۱-۴- رفع مغایرت های سامانه چکاوک

به دلایل مختلفی ممکن است مغایرت هایی در سامانه چکاوک به وجود آید، برای کنترل و کشف مغایرت های احتمالی در رابطه با چک های عادی، لازم است متصدی مربوط گردش بستانکار ۲ روز متوالی سرفصل ۲۷۳۰۹۰۰۷ را مورد بررسی قرار دهد که در این صورت جمع آن ها باید معادل مانده پایان روز دوم در این سرفصل باشد. بنابراین در صورت وجود هرگونه مغایرت لازم است ارقام چک ها با رقم ثبت شده در فیلد مربوط مطابقت داده شده و طبق آنچه در ذیل بیان شده است، نسبت به رفع مغایرت اقدام گردد.

۱- چنانچه به هنگام ارسال چک، مبلغ آن در فیلد مربوط کمتر از مبلغ واقعی ثبت شود و کاربر شعبه بانک عهده (گیرنده چک) نیز چک را وصولی اعلام نماید، در این صورت برای رفع مغایرت و دریافت مبلغ تفاوت از بانک واگذارنده، بایستی شعب با اداره نظام های پرداخت مکاتبه نموده و اداره نظام های پرداخت، طی فرآیندی که ممکن است طولانی و باعث نارضایتی مشتریان گردد، مبلغ تفاوت را طی سند مرکز به شعبه مربوط ارسال نماید، در این صورت شعبه با دریافت سند نسبت به واریز مبلغ تفاوت چک به حساب مشتری اقدام می نماید:

۲- در حالت قبلی، چنانچه مبلغ آن در فیلد مربوط بیشتر از مبلغ واقعی چک ثبت گردد و کاربر شعبه بانک عهده نیز چک را وصولی اعلام نماید، در این صورت مبلغ تفاوت از حساب مشتری برداشت و طی سند مرکز به اداره نظام های پرداخت ارسال می گردد.

۳- چنانچه مبلغ چک های عهده شعب در فیلد مربوط کمتر از مبلغ واقعی چک باشد و کاربر شعبه نیز چک را وصولی اعلام نماید، در این صورت مبلغ تفاوت طی سند مرکز به اداره نظام های پرداخت ارسال می شود.

بدهکار : حساب بین بانک ها - حساب آن ها - چکاوک (۲۷۳۰۹۰۰۷) hs26

بستانکار : حساب مرکز صادره

۴- چنانچه به هنگام دریافت چک مبلغ آن در فیلد مربوط بیشتر از مبلغ واقعی چک باشد و کاربر شعبه نیز چک را وصولی اعلام نماید، در این صورت مانند مورد اول مبلغ تفاوت طی سند مرکز بایستی از اداره نظام های پرداخت دریافت و سند حسابداری زیر ثبت گردد:

بدهکار : حساب مرکز وارده

بستانکار : حساب بین بانک ها - حساب آن ها - چکاوک (۲۷۳۰۹۰۰۷) hs26

۵- اگر مبلغ چک از حساب مشتری برداشت، اما در تعیین وضعیت چک های دریافتی گزینه برگشت یا برگشت انتخاب گردیده باشد، در این صورت از بانک مربوط درخواست می شود تا نسبت به ارسال دوباره ی چک اقدام نماید.

صفحه 250 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۶- چنانچه برای چک گواهی نامه عدم پرداخت صادر، اما در تعیین وضعیت چک های دریافتی گزینه قبولی انتخاب شده باشد، در این صورت مکاتبات اداری برای دریافت مبلغ چک صورت می پذیرد.

۷- اگر به هر دلیلی کاربر شعبه چک های عهده را تعیین وضعیت ننماید، در این صورت پس از ساعت اعلامی، تمامی چک ها به صورت سیستمی، قبولی تلقی می شود. بنابراین در صورت نبود موجودی این چک ها، مکاتبات اداری برای دریافت مبلغ چک انجام می گیرد.

خودآزمایی فصل دهم

۱- چنانچه مجموع چک های دریافتی سایر بانک های شعبه کالج ۲۰ فقره به مبلغ ۵۰۵،۰۰۰،۰۰۰ ریال و شمار چک های واگذاری مشتریان آن واحد برای وصول تعداد ۱۵ فقره به مبلغ ۳۰۰،۰۰۰،۰۰۰ ریال باشد. مطلوب است ثبت اسناد حسابداری صادره در شعبه در صورتی که مبلغ ۱۵،۰۰۰،۰۰۰ ریال از چک های ارسالی برگشت شده باشد.

۲- چنانچه مجموع چک های صادره فروخته شده بانک دریافتی از سایر بانک ها ۳ فقره به مبلغ ۶۵۰،۰۰۰،۰۰۰ ریال و تعداد چک های رمزار صادره سایر بانک ها برای واریز به حساب مشتریان بانک ۲ فقره به مبلغ ۳۰۰،۰۰۰،۰۰۰ ریال باشد، مطلوب است ثبت اسناد حسابداری صادره هنگام واگذاری چک های رمزار و هنگام دریافت فایل وصولی ها در طرح چکاوک.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 251 از 409

۱۲- اموال منقول (اثاثیه)

تمامی لوازم و وسائط نقلیه که برای شعب یا ادارات خریداری می‌شوند، جزء اثاثیه آن واحد یا اداره محسوب می‌گردند.

اثاثیه خریداری شده یا دریافتی از اداره مرکزی یا دیگر واحدها که بهای آن‌ها ۸,۰۰۰,۰۰۰ ریال یا بیشتر باشد، در حساب اموال منقول (اثاثیه) ثبت می‌گردد، اما بهای لوازم کمتر از ۸,۰۰۰,۰۰۰ ریال از محل هزینه کل پرداخت و در حساب انتظامی اثاثیه متفرقه ثبت و نگهداری می‌گردد، مشروط بر آنکه حداقل عمر مفید آن سه سال باشد.

براساس دستورالعمل اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه^۱ اموال در حکم مصرفی به شرح ذیل است:

۱- انواع مصالح ساختمانی و همچنین اموالی که برای نصب در ساختمان و تأسیسات خریداری می‌شود و پس از نصب عرفاً و برابر مقررات جزء بنا یا تأسیسات محسوب می‌گردند.

۲- انواع لاستیک‌های خودرو

۳- لوازم یدکی به طور اعم

۴- انواع تشک، پتو، بالش، ملحفه و نظایر آن

۵- انواع باتری

۶- لوازم مورد مصرف در شبکه‌های آب و فاضلاب، برق، گاز، مخابرات و نظایر آن

۷- انواع پوشاک، کفش و دستکش، چمدان، ساک، کیف دستی و نظایر آن

۸- انواع لوله و شیشه‌های آزمایشگاهی و انواع کفپوش و پرده

۹- انواع میز، صندلی و تخته سیاه یا سفید مورد استفاده در کلاس‌های درسی

۱۰- انواع نوار، فیلم و دیسکت (نوار خام)

۱۱- انواع ابزار و لوازم کار از قبیل آچار، چکش، بیل، کلنگ، مته برقی، فرقون، سطل و نظایر آن

۱۲- نهال و مواد خام

نحوه نگهداری حساب‌ها و عملیات حسابداری مربوط به خرید، انتقال، فروش و حساب ذخیره استهلاک اثاثیه به شرح ذیل است:

^۱ نامه عمومی شماره ۹۴۰۷۴ مورخ ۱۳۹۴/۵/۱۲ اداره کل سازمان و روش‌ها

صفحه 252 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱۲-۱- عملیات حسابداری

الف- هنگام خرید یا دریافت اثاثیه

بدهکار: حساب اموال منقول (اثاثیه) به مبلغ خرید

بستانکار: حساب مرکز

چنانچه اثاثیه توسط اداره کل کارپردازی خریداری شود، سند آن از طریق اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه و در صورت خرید توسط اداره امور شعب متبوع از طریق شعبه اصلی (یا شعب دیگر) زیر نظر اداره امور شعب صادر می‌شود.

استهلاک

استهلاک یک روش در حسابداری است که به وسیله آن، هزینه‌ی مربوط به دارایی شرکت در طول عمر مفید آن دارایی، محاسبه می‌شود. به عبارتی استهلاک، میزان استفاده از یک دارایی را در بازه‌ای از زمان نمایش می‌دهد. به زبان ساده زمانی که یک دارایی (بلند مدت) توسط شرکت خریداری می‌شود، به عنوان هزینه‌ی حسابداری در صورت سود و زیان آورده نمی‌شود، و باید در بخش دارایی‌های ترازنامه به عنوان دارایی مشهود یا نام‌شهود ثبت شود. چرا که ممکن است شرکت چندین سال از آن دارایی برای تولید درآمد استفاده کند و طبق اصل تطابق در حسابداری تعهدی، هزینه‌ها باید بدون در نظر گرفتن زمان پرداخت در دوره‌ای که به وقوع پیوسته، ثبت شود.

روش‌های محاسبه هزینه استهلاک

برای محاسبه هزینه استهلاک، روش‌های مختلفی وجود دارد که با توجه به ماهیت دارایی از روش مناسب استفاده می‌شود. اصلی‌ترین روش‌ها عبارت‌اند از:

- روش خط مستقیم

- روش نزولی

- روش کارکرد

توضیح: اثاثیه اداری، تجهیزات رایانه‌ای، وسائط نقلیه و موتورسیکلت متعلق به بانک براساس ماده ۱۵۱ قانون مالیات‌ها در پایان هر سال براساس معیارهای زیر مستهلک می‌گردند:

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 253 از 409

- اثاثیه اداری: ۱۰ ساله به روش مستقیم^۱
- تجهیزات رایانه‌ای: ۱۰ ساله و ۲ ساله به روش مستقیم
- وسایط نقلیه (خودرو): ۲۵٪ به روش نزولی^۲
- موتور سیکلت: ۳۵٪ به روش نزولی
- دستگاه‌های کنترل امضاء، ماژول و روتر اسکناس‌شمار، نوبت‌دهی، چک‌زنی، پول‌شمار: ۴ سال به روش مستقیم.
- دستگاه‌های خودپرداز (ATM)، کارت‌خوان (POS)، صدور کارت، پین پد (Pin Pad)، وب کیوسک (Web Kiosk): ۵ سال به روش مستقیم
- دستگاه‌های سورت‌ر، تست اسکناس و پرفراژ چک‌زنی: ۶ سال به روش مستقیم

پ- هنگام احتساب ذخیره استهلاك

بدهکار: حساب سود و زیان

بستانکار: حساب ذخیره استهلاك اموال منقول (اثاثیه)

محاسبه ذخیره استهلاك و نحوه صدور سند مربوط

مثال ۱- چنانچه اثاثیه اداری به مبلغ ۹۰۰,۰۰۰ ریال خریداری شود و هزینه استهلاك به صورت مستقیم و ده ساله محاسبه گردد، خواهیم داشت:

$$\text{هزینه استهلاك سال اول} = \frac{۹۰۰.۰۰۰}{۱۰} = ۹۰,۰۰۰$$

بدهکار: حساب سود و زیان (هزینه استهلاك اثاثیه) ۹۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب ذخیره استهلاك اموال منقول (اثاثیه) ۹۰,۰۰۰ ریال

^۱ در این روش که مورد استفاده در اکثر قریب به اتفاق مؤسسات است، هر سال مبلغ ثابتی به حساب هزینه استهلاك منظور می‌گردد:

$$\text{ارزش دارایی} \div \text{هزینه استهلاك سالیانه} = ۱۰$$

^۲ نحوه محاسبه هزینه استهلاك به روش نزولی به شرح زیر است:

بهای وسائط نقلیه سال اول $\times ۲۵\%$ = بهای وسائط نقلیه در سال اول $\times$ نرخ = هزینه استهلاك سال اول
 (ذخیره استهلاك سال قبل - بهای وسائط نقلیه) $\times ۲۵\%$ = (ذخیره استهلاك سال قبل - بهای وسائط نقلیه) $\times$ نرخ = هزینه استهلاك سال دوم

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 254 از 409

مثال ۲- در صورت تحویل خودرو به مبلغ ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال به اداره امور الف، نحوه صدور اسناد و میزان هزینه استهلاك سال‌های اول و دوم به این شرح خواهد بود:

صدور سند:

بدهکار: حساب اموال منقول (اثاثیه) ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب مرکز (اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه) ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

$25,000,000 = 100,000,000 \times 25\%$ میزان هزینه استهلاك سال اول

بدهکار: حساب سود و زیان (هزینه استهلاك اثاثیه) ۲۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب ذخیره استهلاك اثاثیه ۲۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال

$(100,000,000 - 25,000,000) \times 25\% =$ میزان هزینه استهلاك سال دوم

ریال ۱۸,۷۵۰,۰۰۰ = میزان هزینه استهلاك سال دوم

صدور سند:

بدهکار: حساب سود و زیان (هزینه استهلاك اثاثیه) ۱۸,۷۵۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب ذخیره استهلاك اثاثیه ۱۸,۷۵۰,۰۰۰ ریال

هنگام نقل و انتقال اثاثیه

شعب با رعایت مقررات مربوط به نقل و انتقال و با اطلاع و نظر اداره امور شعب متبوع اقدام به نقل و انتقال اثاثیه می‌نمایند. چنانچه اثاثیه‌ای به مرکز یا واحد دیگری ارسال گردد، اعم از این که تمام یا بخشی از بهای آن مستهلك گردیده یا هنوز بخشی از بهای آن مستهلك نشده باشد، بهای اثاثیه و ذخیره استهلاك مربوط با صدور اسناد حسابداری به شرح ذیل به شعبه گیرنده یا اداره مرکزی منتقل و در دفتر موجودی اثاثیه و دفتر معین در سرفصل‌های مربوط ثبت خواهد شد:

بدهکار: حساب مرکز (شعبه گیرنده یا اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه) به مبلغ خرید اثاثیه

بستانکار: حساب اموال منقول (اثاثیه) به مبلغ خرید

بدهکار: حساب ذخیره استهلاك اموال منقول (اثاثیه) به مبلغ ذخیره استهلاك اثاثیه ارسالی

صفحه 255 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

بستانکار: حساب مرکز (شعبه گیرنده یا اداره کل حسابداری و بودجه) به مبلغ ذخیره استهلاک ارسالی

در شعبه گیرنده، اسناد مربوط عکس عملیات یادشده در دفاتر روزنامه و کل، ثبت و در دفتر موجودی اثاثیه و دفتر معین برحسب مورد و با توجه به میزان استهلاک در یکی از سرفصل‌های مرتبط ثبت شود.

چنانچه اثاثیه‌ای به مرکز یا به شعب دیگر فرستاده شود، ارسال یک نسخه از رونوشت‌نامه که حاوی مشخصات کامل اثاثیه است همراه با نسخه‌ای از اسناد صادره که از حساب اثاثیه و ذخیره استهلاک شعبه مبدأ خارج و در شعبه مقصد به حساب‌های مربوط وارد می‌شود به اداره کل حسابداری و بودجه، ضروری است.

مثال ۱- ورود اثاثیه:

مقداری اثاثیه اداری به ارزش ۱,۸۰۰,۰۰۰ ریال توسط اداره مرکزی در تاریخ ۱۳۷۴/۱/۵ به شعبه‌ای تازه تاسیس فرستاده می‌شود. عملیات حسابداری و نحوه نگهداری آن در دفاتر معین و کل به طریق ذیل است:

بدهکار: حساب اموال منقول (اثاثیه) ۱,۸۰۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب مرکز (اداره کل حسابداری و بودجه) ۱,۸۰۰,۰۰۰ ریال

اثاثیه، پلاک کوبی شده و به ترتیب شماره پلاک و با ذکر مشخصات کامل در دفتر موجودی اثاثیه ثبت می‌شود.

ثبت دفتر معین:

سرفصل اثاثیه خریداری شده با مانده ۱,۸۰۰,۰۰۰ ریال ایجاد می‌شود.

مثال ۲- انتقال اثاثیه

حالت اول: چنانچه اثاثیه‌ای به مرکز یا شعبه دیگر ارسال و بهای تمام شده آن (۱۰۰,۰۰۰ ریال) تماماً مستهلک شده باشد، اسناد حسابداری ذیل صادر می‌گردد:

در شعبه مبدأ:

بدهکار: حساب ذخیره استهلاک (اثاثیه) ۱۰۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب مرکز (اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه یا شعبه گیرنده) ۱۰۰,۰۰۰ ریال

- بابت انتقال ذخیره استهلاک یک دستگاه.....

بدهکار: حساب مرکز (اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه یا شعبه گیرنده) ۱۰۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب اموال منقول (اثاثیه) ۱۰۰,۰۰۰ ریال

- بابت انتقال یک دستگاه.....

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 256 از 409

در شعبه مقصد:

عملیات حسابداری در شعبه مقصد (گیرنده) عکس عملیات مزبور است.

حالت دوم: اثاثیه از شعبه‌ای به مرکز یا شعبه دیگر ارسال و تماماً مستهلک نشده باشد.

مثال: چنانچه اثاثیه‌ای به بهای ۱۲۰,۰۰۰ ریال خریداری و ۴۰,۰۰۰ ریال آن مستهلک شده باشد، اسناد حسابداری ذیل صادر می‌گردد:

در شعبه فرستنده:

بدهکار: حساب مرکز (اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه یا شعبه گیرنده) ۱۲۰,۰۰۰ ریال
 بستانکار: حساب اموال منقول (اثاثیه) ۱۲۰,۰۰۰ ریال
 بدهکار: ذخیره استهلاک اثاثیه ۴۰,۰۰۰ ریال
 بستانکار: مرکز (اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه یا شعبه گیرنده) ۴۰,۰۰۰ ریال

در شعبه گیرنده:

بدهکار: حساب اثاثیه ۱۲۰,۰۰۰ ریال
 بستانکار: حساب مرکز (اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه یا شعبه فرستنده) ۱۲۰,۰۰۰ ریال
 بدهکار: حساب مرکز (اداره کل حسابداری مدیریت و بودجه یا شعبه فرستنده) ۴۰,۰۰۰ ریال
 بستانکار: حساب ذخیره استهلاک اثاثیه ۴۰,۰۰۰ ریال

در دفتر معین و در سرفصل اثاثیه‌ای که یک‌سوم آن مستهلک شده، ثبت می‌شود.

مثال ۳- فروش اثاثیه

حالت اول: چنانچه اثاثیه‌ای به قیمت ۱۵۰,۰۰۰ ریال خریداری و تماماً مستهلک شده باشد و به قیمت ۶۰,۰۰۰ ریال فروخته شود، اسناد ذیل صادر می‌گردد:

بدهکار: حساب صندوق یا حساب مشتری ۶۰,۰۰۰ ریال
 بستانکار: حساب بستانکاران داخلی- سایر ۶۰,۰۰۰ ریال

بابت فروش اثاثیه.....

سپس حاصل فروش با صدور سند حسابداری تسویه و اثاثیه موردنظر از حساب‌های اثاثیه و ذخیره استهلاک اثاثیه به طریق ذیل خارج می‌شود:

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 257 از 409

بدهکار: حساب بستانکاران داخلی - سایر ۶۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: درآمد متفرقه - سایر ۶۰,۰۰۰ ریال

بدهکار: حساب ذخیره استهلاك ۱۵۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب اموال منقول (اثاثیه) ۱۵۰,۰۰۰ ریال

حالت دوم: چنانچه اثاثیه‌ای به بهای ۱۵۰,۰۰۰ ریال خریداری و ۱۰۰,۰۰۰ ریال آن مستهلك شده باشد و به قیمت ۷۰,۰۰۰ ریال به فروش برسد، خواهیم داشت:

بدهکار: حساب صندوق یا حساب مشتری به مبلغ فروش اثاثیه ۷۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب بستانکاران داخلی - سایر ۷۰,۰۰۰ ریال

بدهکار: حساب ذخیره استهلاك اثاثیه ۱۰۰,۰۰۰ ریال

بدهکار: حساب بستانکاران داخلی - سایر ۵۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب اموال منقول - اثاثیه به قیمت تمام شده (خرید) ۱۵۰,۰۰۰ ریال

سپس باقیمانده حساب بستانکاران داخلی به شرح ذیل تسویه می‌شود:

بدهکار: حساب بستانکاران داخلی - سایر ۲۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب درآمد متفرقه - سایر ۲۰,۰۰۰ ریال

حالت سوم: چنانچه اثاثیه‌ای به بهای ۱۵۰,۰۰۰ ریال خریداری و ۱۰۰,۰۰۰ ریال آن مستهلك شده باشد و به قیمت ۴۰,۰۰۰ ریال فروخته شود، اسناد ذیل صادر می‌شود:

بدهکار: حساب صندوق / حساب مشتری به مبلغ فروش اثاثیه ۴۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب بستانکاران داخلی - سایر ۴۰,۰۰۰ ریال

سپس اثاثیه موردنظر و ذخیره استهلاك آن به شرح ذیل تسویه می‌شود:

بدهکار: حساب ذخیره استهلاك اثاثیه ۱۰۰,۰۰۰ ریال

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 258 از 409

بدهکار: حساب بستانکاران داخلی - سایر ۴۰,۰۰۰ ریال

بدهکار: حساب هزینه کل کد ۴۱۰۳۱ (تعمیر اثاثیه و لوازم اداری) ۱۰,۰۰۰ ریال

بستانکار: حساب اموال منقول - اثاثیه ۱۵۰,۰۰۰ ریال

۱۲-۲- سامانه سیما: (سامانه یکپارچه مدیریت اسناد و املاک)

به عنوان یک سامانه نرم افزاری در ایران به منظور ثبت و مدیریت اطلاعات مربوط به املاک و اثاثیه اطلاق می گردد، زیرا در مدیریت دارایی ها و ایجاد شفافیت در اطلاعات به کار می رود.

هدف: ارایه جزئیات مربوط به ثبت اثاثیه، اقلام باز، ردیابی، خروج اموال، گزارش استهلاك، گزارش ورود و خروج اموال، گزارش ردیابی اموال، جست و جو کالا در سامانه یکپارچه مدیریت اثاثیه است.

خودآزمایی فصل یازدهم

۱- اثاثیه را تعریف کنید.

۲- منظور از اثاثیه متفرقه چیست؟

۳- بهای اثاثیه متفرقه از چه محلی تأمین و در چه حسابی ثبت می شود؟

۴- نحوه ثبت اثاثیه را هنگام ورود در دفتر موجودی اثاثیه به طور مختصر توضیح دهید.

۵- روش های موجود در بانک برای احتساب هزینه استهلاك را توضیح دهید.

۶- هزینه استهلاك اثاثیه اداری و تجهیزات رایانه ای به چه صورت محاسبه می شود؟

۷- روش محاسبه هزینه استهلاك دستگاه های خودپرداز (ATM)، وب کیوسک (Web Kiosk) و دستگاه سورت، تست اسکناس و پرفراژ چک زنی چگونه است؟

۸- یک دستگاه گوشی تلفن به مبلغ ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال در تاریخ ۱۳۸۲/۲/۸ توسط شعبه فردوسی خریداری گردیده است. اسناد حسابداری مربوط به خرید اثاثیه را صادر نمایید.

۹- در شهریور ماه سال ۱۳۷۸ رایانه ای به مبلغ ۶,۰۰۰,۰۰۰ ریال توسط اداره امور شعب برای شعبه الف بنا به درخواست ارسال شده است. در صورتی که در آبان ماه سال ۱۳۷۹ نیز یک دستگاه یخچال به مبلغ ۱,۲۰۰,۰۰۰ ریال توسط شعبه به صورت نقدی خریداری شده باشد، مطلوب است محاسبه ذخیره استهلاك و صدور کلیه اسناد حسابداری مربوط.

۱۰- شعبه سپند در تاریخ ۱۳۸۰/۳/۳ تعداد دو دستگاه یخچال هریک به مبلغ ۶,۰۰۰,۰۰۰ ریال خریداری نموده

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 259 از 409

است، چنانچه شعبه یادشده در تاریخ ۱۳۸۱/۴/۵ یکی از یخچال‌ها را به علت معیوب بودن به مبلغ ۴,۷۰۰,۰۰۰ ریال و در تاریخ دوم مهرماه همان سال، یخچال دیگر را به علت فرسوده بودن به مبلغ ۱,۲۰۰,۰۰۰ ریال با کسب مجوز از اداره امور متبوع در محل به فروش برساند، مطلوب است صدور اسناد حسابداری تا مرحله تسویه.

۱۱- در تاریخ ۱۳۷۸/۶/۳۰ تعداد یک دستگاه کولرگازی به مبلغ ۲,۴۰۰,۰۰۰ ریال توسط شعبه بازار خریداری شده است. چنانچه اثاثیه مذکور، به علت عدم نیاز شعبه در پایان بهمن ماه همان سال به شعبه سعدی منتقل گردد، مطلوب است صدور اسناد حسابداری در هر دو شعبه.

۱۳- گزارش‌ها و پیوست‌ها در بانک

۱۳-۱- دفتر روزنامه در بانک

در بانک‌ها، عملیاتی که در روزنامه ثبت می‌شود، عمدتاً مربوط به دادوستدهای مالی بانک با مشتریان است و به دلیل حجم بالای عملیات و برای انتخاب بهترین روش برای ثبت اسناد در روزنامه، اسناد را تقسیم‌بندی نموده، سپس خلاصه‌گیری و در دفتر روزنامه کل ثبت می‌نمایند، تقسیم‌بندی روزنامه کل به شرح زیر است:

الف- روزنامه نقدی

ب- روزنامه انتقالی

الف- روزنامه نقدی

کلیه اسنادی که به واسطه آن‌ها توسط متصدیان امور بانکی وجوهی دریافت یا پرداخت می‌شود، اسناد نقدی نامیده می‌شوند. ثبت این‌گونه اسناد در بانک در روزنامه‌ای با عنوان **روزنامه نقدی** انجام می‌گردد.

ب- روزنامه انتقالی

لازم به ذکر است هم‌زمان با ثبت روزانه اسناد نقدی به شرح یادشده، اسناد صادره‌ای که هیچ‌گونه ارتباط مستقیمی با صندوق (دریافت پرداخت نقدی) پیدا نمی‌کردند (اسناد انتقالی) با عنوان ثبت می‌گردیدند. اسناد نقدی اسنادی هستند که در آن‌ها وجه نقد مبادله شده و یک‌طرف حساب‌ها در آن، حساب صندوق است. اما در اسناد انتقالی پول نقد مبادله نمی‌شود، بلکه تمام یا بخشی از مانده یک یا چند حساب به یک یا چند حساب دیگر منتقل می‌شود.

۱۳-۲- ثبت اسناد در سیستم متمرکز

در این سیستم بانکداران، اسناد نقدی و انتقالی را پس از اعمال کنترل‌های لازم در رایانه ثبت نموده، و اسناد ثبت شده را به ترتیب شماره سند دریافتی از سیستم تا زمان اتمام کار، نگهداری نموده و همراه با فهرست اسناد ثبت شده (گزارش ۹۲۷) به کاربر ارشد تحویل می‌نماید. کاربر ارشد موظف است اسناد هریک از کاربران را با فهرست مربوط

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 260 از 409

دفتر روزنامه تلقی می‌شود، در پایان روز تطبیق داده و از اصالت و درستی تنظیم آن‌ها اطمینان حاصل نماید.

در پایان روز پس از خروج همه کاربران از سیستم، کاربر ارشد با استفاده از گزینه «بستن شعبه» عملیات شعبه را تا روز کاری بعد خاتمه می‌دهد. در سیستم متمرکز کلیه فعالیت‌ها و تراکنش‌هایی که از طریق شعبه، دیگر شعب، سایر بانک‌ها، دستگاه‌های خودپرداز، POS، اینترنت و غیره، حساب‌های شعبه را تحت تأثیر قرار می‌دهند، در عملیات شبانه ثبت و به روزرسانی شده و در دفتر کل ثبت می‌گردند، عملیات ثبت شده در دفتر کل در گزارش ۸۶۵۱ قابل استخراج است.

در ضمن اخذ گزارش‌های (RETPB۱۷) و (RETPB۷۴) و گزارش ۷۹۰ تلفیقی برای حل اختلاف و کنترل مانده پایان ماه مؤثر خواهد بود.

خودآزمایی فصل دوازدهم

- ۱- دفتر روزنامه را تعریف کنید.
- ۲- دفتر کل را تعریف کنید.
- ۳- روزنامه‌های نقدی و انتقالی را تعریف کنید.
- ۴- هدف از تلفیق روزنامه‌های نقدی و انتقالی را توضیح دهید.
- ۵- باتوجه به بسته نرم‌افزاری شعب انواع کاربران سیستم را نام ببرید.
- ۶- معرفی کاربران جدید و همچنین حذف کاربر توسط چه اشخاصی صورت می‌پذیرد؟
- ۷- اقداماتی را که به هنگام انتقال کاربر از شعبه‌ای به شعبه دیگر و همچنین زمان معرفی کاربر جدید به سیستم می‌بایست صورت پذیرد، شرح دهید.
- ۸- عملیات پایان وقت در شعبه را مشروحاً توضیح دهید.
- ۹- نکات با اهمیت به هنگام کنترل فهرست به روزرسانی را توضیح دهید.
- ۱۰- نحوه ارسال اطلاعات به Main Frame چگونه است؟

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 261 از 409

۱۴- تحویل و تحول شعب (بخشنامه ۷ ب)

نظر به این که قبول مدیریت یک واحد نیازمند تقبل مسئولیت‌های ناشی از امور گذشته و انجام امور جاری آن است، ضروری است همکاران با اصول اولیه تحویل و تحول واحدها آشنا شوند تا با تسلط بر این اصول نسبت به تحویل صحیح واحد اقدام و ضمن مشخص نمودن مشکلات، معضلات، مغایرت‌ها و نارسایی‌های موجود در واحد هنگام قبول مسئولیت، بتوانند صبورانه این‌گونه مسائل را بررسی و نسبت به مرتفع ساختن آن‌ها اقدام نمایند. با توجه به مراتب مذکور و برای حسن اجرای امور توجه همکاران را به موارد زیر معطوف می‌دارد:

۱- در هر مورد که ایجاب نماید رئیس شعبه بطور موقت (یک روز کامل یا بیشتر) یا بطور دائم، شعبه را به دیگری تحویل دهد، لازم است صورت‌مجلس نمونه ۱۳۷۱ و پیوست‌های مربوط به حساب‌های مندرج در آن را به تاریخ تحویل، تنظیم نموده و پس از تکمیل و امضاء، شعب مستقل نسخه اول آن را به اداره کل بازرسی و دیگر واحدها در صورت وجود حوزه پس از تأیید مسئول حوزه به اداره امور متبوع ارسال نمایند.

تبصره: بدیهی است در صورت عدم وجود حوزه، اوراق مزبور مستقیم به اداره امور ذی‌ربط ارسال خواهد شد.

۲- هر نوع تحویل و تحول از طرف رئیس شعبه به شخص صلاحیت‌دار دیگر به تشخیص ادارات کل یا اداره امور متبوع باید در حضور معاون یا عضو مقدم شعبه انجام گیرد، مگر در مواردی که طبق دستور ادارات کل باید معاون همان شعبه عهده دار انجام امور شعبه گردد که در این صورت تحویل در حضور ارشدترین دارنده امضای مجاز شعبه صورت خواهد پذیرفت.

۳- تحویل گیرنده، تحویل دهنده و امضاداری که در حضور او تحویل و تحول انجام خواهد شد، ذیل صورت‌مجلس و پیوست‌های مربوط را امضاء می‌نمایند.

۴- چنانچه هنگام تحویل گرفتن شعبه نواقصی مشاهده گردید که به نظر تحویل گیرنده دارای اهمیت است، لازم است مراتب را ذیل صورت‌مجلس در محلی که برای درج این مطالب اختصاص داده شده به طور صریح ذکر نمایند. به خصوص هنگام تحویل دقت شود چنانچه کسری یا نواقصی در ابواب جمعی و اثاثیه وجود دارد، مراتب ذیل صورت‌مجلس قید گردد، زیرا مسئولان شعب از زمان تحویل واحد زیرمجموعه‌ی خود، مسئول کلیه امور جاری و گذشته شعبه هستند و هرگونه تسامح یا اهمال در حفظ حقوق، اموال بانک و پیگیری وصول مطالبات، متوجه ایشان بوده و هیچ‌گونه عذری در این خصوص پذیرفته نخواهد شد.

۵- صورت‌مجلس نمونه ۱۳۷۱ تحویل و تحول و پیوست‌های مربوط به آن در دو نسخه تنظیم می‌شود. نسخه اول به مدیریت امور بازرسی و حسابرسی یا اداره امور ذی‌ربط (بر اساس موارد مندرج در بند ۱) ارسال و نسخه دوم در شعبه بایگانی خواهد شد.

صورت‌مجلس نمونه ۱۳۷۱ باید در برگیرنده کلیه اقلام دارائی، تضمینات، وثایق و امانت‌های مندرج در گزارش ۲۵۰ حسابداری و پیوست ۳ خلاصه دفترکل، پرونده‌های معاملات و کارکنان، مهر برجسته و ماشین‌های پرفراژ

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 262 از 409

(فارسی و لاتین) باشد و چنانچه به هر علت نام یک یا چند نوع از دارایی‌ها، تضمینات، وثایق، امانات و پرونده‌ها در پیوست مزبور نباشد، باید پس از ردیف ۵۷ صورت‌مجلس عین آن مطابق نام و مانده مندرج در خلاصه دفترکل یا عناوین اشاره شده ثبت شود؛ چنانچه نام برخی حساب‌ها تغییر یافته باشد، تا چاپ جدید صورت‌مجلس نمونه ۱۳۷۱ نام‌های قبلی به نام جدید اصلاح می‌گردد.

۶- در مواردی که مدت غیبت رئیس شعبه به هر عنوان (از قبیل کسالت، مأموریت و مرخصی) کمتر از یک ماه باشد به یکی از دو طریق زیر عمل نمایند:

الف) چنانچه بنا به دستور ادارات کل یا اداره امور ذی‌ربط، امور شعبه به معاون همان شعبه تحویل می‌گردد، لازم است پس از تنظیم صورت‌مجلس تحویل و تحول (نمونه ۱۳۷۱) وضع دارایی و بدهی (گزارش ۲۵۰ حسابداری و پیوست ۳) را نیز تهیه نمایند.

ب) در صورتی که جانشین رئیس شعبه از ادارات کل یا سایر شعب به موجب حکم اعزام شود، علاوه بر تنظیم صورت‌مجلس مذکور، تهیه کلیه پیوست‌هایی که در نمونه مزبور با علامت (x) مشخص گردیده‌اند، ضرورت دارد.

* بدیهی است اعزام جانشین بدون صدور حکم بر خلاف ضوابط بوده و موجب ایجاد مسئولیت برای صادرکننده و مجری دستور است.

۷- هرگاه تحویل شعبه برای مدت یک ماه یا بیشتر یا مدت نامعلومی باشد (اعم از قطعی یا موقتی، بدون توجه به سمت تحویل گیرنده) علاوه بر تنظیم صورت‌مجلس، تهیه پیوست حساب‌هایی که در آن درج گردیده، ضرورت دارد.

۸- کلیه دستورات مذکور باید هنگام تحویل دوباره به رئیس شعبه رعایت و پیوست‌ها به همان ترتیب که هنگام تحویل اولیه تنظیم گردیده بود، تهیه و ارسال شود.

۹- با توجه به مفاد بند الف از ماده ۶، چون در برخی موارد ممکن است از طرف ادارات کل / اداره امور ذی‌ربط دستور واگذاری امور شعبه‌ای به معاون همان شعبه صادر شود، بنابراین رؤسای شعب موظف‌اند معاونان خود را که در مسئولیت با آنان شریک هستند، به کلیه امور آشنا نموده، نامبردگان را با این قبیل موارد برای اداره امور شعبه آماده نمایند تا در مواقعی که به‌طور مستقل مسئولیت شعبه را بر عهده می‌گیرند، اشکال یا وقفه‌ای در جریان امور ایجاد نشود.

۱۰- در مواردی که رئیس شعبه‌ای به ریاست شعبه دیگری منصوب می‌شود، علاوه بر رئیس قبلی و رئیس جدید شعبه، معاون یا یکی از کارمندان ارشد شعبه نیز در تحویل و تحول نظارت داشته، ذیل صورت‌مجلس را امضا خواهد نمود.

۱۱- مسئولان شعب پیش از تحویل شعبه موظف‌اند گزارشی از وضعیت عمومی واحد شامل منابع، مصارف، سود و زیان، امور کارکنان و دیگر موارد را در دو نسخه تهیه نموده و یکی از نسخ را پیوست سوابق نزد شعبه نگهداری و نسخه دیگر را به همراه پیوست‌های تحویل و تحول به اداره امور متبوع و شعب مستقل نیز به اداره کل بازرسی ارسال نمایند.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
صورت مجلس

[illegible]

مبلغ به ریال	مبلغ به ریال
۱- موجودی صندوق (پنلون) و جوه در زلف)	۳۱- صورت مجلس موجودی برای برات دریافتی (ارزی از خارج)
۲-) باجه‌های شهری	۳۲- صورت ریز اوراق و اشیاء امائی
۳-) تمبر (امائیلی) دست‌چک - چنگهای تعیین شده و غیره)	۳۳- صورت مجلس درستی قرار داده‌ها
۴-) تمبر سفید، برات، بارنامه و حق الطبع بارنامه	۳۴- صورت ریز تعدادهای نمونه A۳۲ (۱۰۰)
۵-) اسکناس و قوه و بلیط طبق صورت ضمیمه	۳۵-) ضمانتنامه‌های تعدادی از مشتبان و غیره گرفته شده
۶-) چنگهای تعیین شده بانک ملی ایران	۳۶-) سهام و اوراق بهادار از گروه بانک
۷-) بان و چنگ‌های بانک ملی ایران	۳۷- صورت مجلس غیر منقول از گروه بانک
۸-) خرید دین محلی و شهرستانها	۳۸-) صورت ریز کالای از گروه بانک (که معاینه و رسیدگی شد)
۹-) صورت ریز برانه‌های و احواسات شده به ریال و سوابق آنها	۳۹-)) کتیدهای امائی توده ما
۱۰-)) اعتبار در حیدرآبادی (پوست ۷)	۴۰-)) کتیدهای امائی توده سایرین
۱۱-)) بدهکاران موقت	۴۱- صورت مجلس درستی و کاتنامه‌ها
۱۲-)) موجودیهای مفرقه	۴۲-)) اقالیه مفرقه
۱۳-)) بدهکاران داخلی	۴۳-)) امار معاملات و تسهیلات مالی (نمونه A۳۳)
۱۴-) صورت مجلس درستی مائه وام (تخصاس - کارمندان - مفرقه)	۴۴- صورت مجلس درستی ماشینهای و پرفر (آفراس - لالین)
۱۵-)) درستی مائه انواع معاملات و عقود اسلامی	۴۵-) صورت ریز مسافرتی بانهای پیگانه به تفکیک نوع اوراق
۱۶-) صورت ریز مطابق مفرقه	۴۶-)) جمع (عمده و تنوع به تفکیک)
۱۷-) اموال و سررسید گذاشت	۴۷-) ماشین آلات از گروه بانک
۱۸-) صورت ریز و بهای تولیدی و صنعتی از محل پتوله و از محل و بهای بانک)	۴۸-) صورت مجلس درستی فیوض شئی و اشیاء (که تفکیک انواع وام)
۱۹-)) حساب بدهکاران بابت اعتبارات استانی پرداخت شده	۴۹-) بدهکاران - اسناد - رسیده از خارج
۲۰-))) ضمانتنامه‌های پرداخت شده	۵۰-) صورت مجلس انواع دست چنگها به تفکیک
۲۱-) صورت مجلس درستی اقلیتی	۵۱-)) کتیدهای خورانه و صندوق‌های شعبه
۲۲-)) موجودی انواع مسکو ک - خلا	۵۲-)) رزم بانک ملی و بانکهای داخلی
۲۳-)) درستی مائه و اقالیم باز بانکاران مفرقه	۵۳-)) با فقرگزاران بانهای بانک
۲۴-))) جمع اقدام باز اوراق قرضه	۵۴-)) ویندهای مختلف و تسهیلات مالی و اعتبارات ستم به تفکیک
۲۵-)) موجودی برات و وصولی محلی	۵۵-)) کار گزینی
۲۶-))) عهده شهرستانها	۵۶-) مطابق مشکوک کف وصول و وصول نشدنی (به ریال و اوراق)
۲۷-)) دریافتی از شعب (خرید دین)	۵۷-) بانگینی راقد و جاری طبق آیین نامه بانگینی درست است
۲۸-)) (وصولی)	۵۸-) تعداد مالی قارت‌ها
۲۹-)) تعیین محلی و عهده شهرستانها	۵۹-) قارت‌های عهده
۳۰-)) وصولی ارزی عهده خارج	۶۰-) سایر قارت‌ها اعدا، تسو، تسو، تسو قارت و ...
	۶۱-) بانکهای رزم
	۶۲-) دستکامی، توله در (Token)

[illegible]

doi:10.1016/j.jmb.2006.04.004

ضمناً به استحضار می‌رساند که هنگام تعویض و تعویض مجدد

نام و نام خانوادگی تحویل دهنده	نام و نام خانوادگی تحویل گیرنده	در صورتی که معاون تحویل گیرنده یا تحویل دهنده باشد کارمند ارشد شعبه ضمن نوشتن نام خود امضا خواهد نمود.
امضا	امضا	نام و امضا

کلیات سیستم یکپارچه بانک ملی ایران (سیبا)

صفحه 265 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱۵-۱- کلیات سیستم متمرکز

- اهداف
- خصوصیات
- امنیت

اهداف سیستم:

- امکان سرویس دهی بهتر و سریع تر به مشتریان
- کاهش ازدحام مشتریان در شعب
- انتقال وجه از حالت فیزیکی خارج شده به صورت الکترونیکی انجام می گیرد.
- حذف فواصل جغرافیایی
- امکان دسترسی سریع و آسان به اطلاعات مشتریان برای سیاست گذاری های آتی بانک.

خصوصیات سیستم:

- ON LINE بودن سیستم عملیات به صورت لحظه ای حساب مشتریان را متأثر می سازد (Real Time).
- سیستم بر پایه مشتری است (Customer base)، مشخصات مشتری پس از اخذ و انتقال به سیستم مرکزی به ایجاد یک شماره واحد ده رقمی به نام شماره مشتری می انجامد.
- چند ارزی بودن آن
- چند تقویمی بودن آن (تقویم کشورهای مختلف به راحتی قابل تعریف است).
- پارامتریک بودن سیستم (کلیه سرفصل های مورد استفاده در عملیات بانکی با استفاده از کدهای مشخص طبقه بندی گردیده اند).
- تولید گزارش عملیات به صورت روزانه
- ایجاد بستری مناسب برای ارتباط با دیگر سیستم های جانبی نظیر دستگاه های خودپرداز (ATM)، پایانه های نقطه فروش (pos)، بانکداری الکترونیکی و home banking.

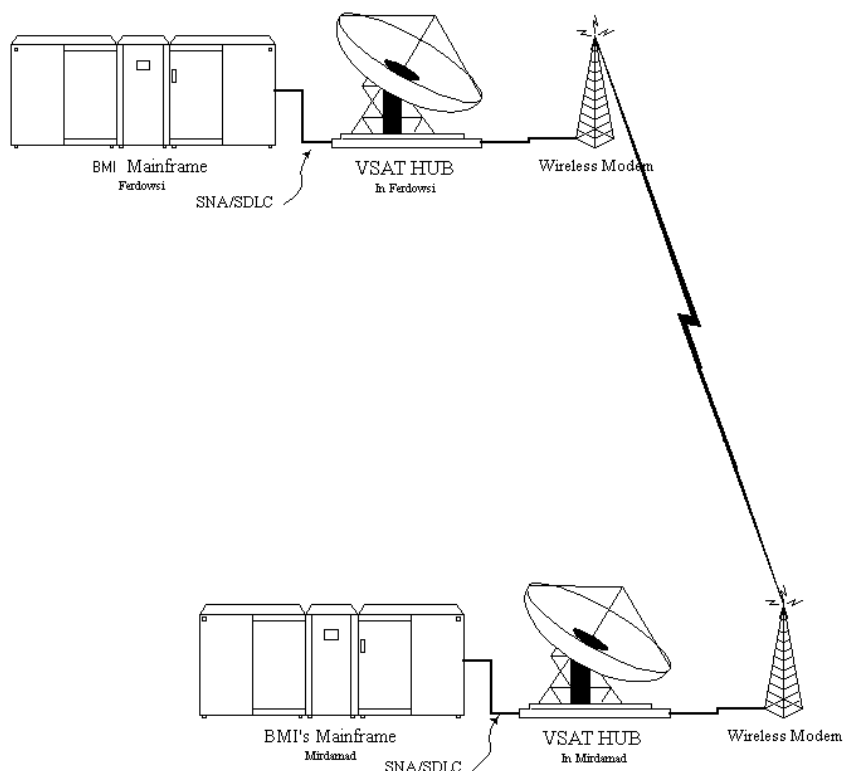
امنیت سیستم:

- تعریف کاربران در دو بخش مرکزی و تحویل داری و ایجاد کد شناسایی برای کاربران (کد شناسایی معمولاً حرف اول نام خانوادگی به همراه شماره استخدامی کاربر است).
- تعیین رمز عبور (Password) برای جلوگیری از استفاده های غیرمجاز و قابل تغییر توسط کاربران؛
- تعیین سطوح دسترسی در بخش مرکزی؛
- تعریف سطوح عملیاتی در بخش تحویل داری (TELLER)؛

عملیات در بخش تحویلدهاری بر سه قسم است:

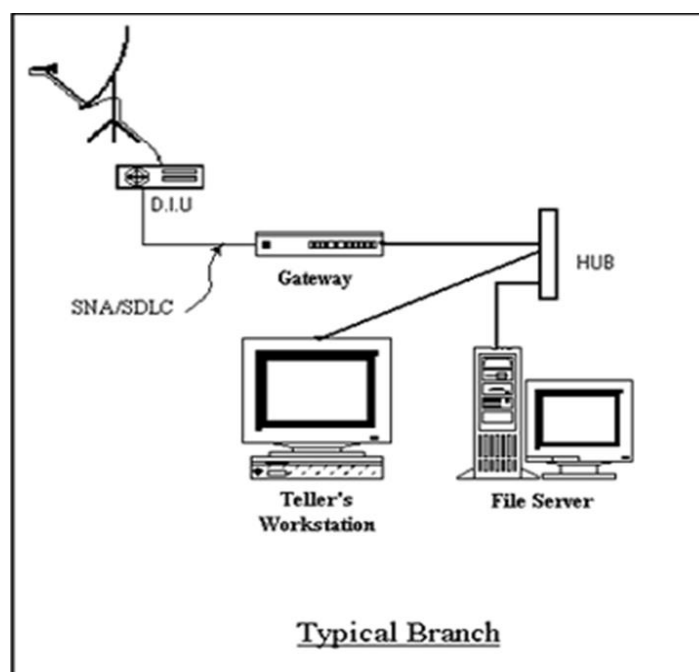
- ۱- عملیات غیرمالی (N)^۱
- ۲- عملیات مالی (M)^۲
- ۳- عملیات مدیریتی (A)^۳

^۱ Non Monetary

^۲ Monetary

^۳ Administrative

۱۵-۲- عملیات سیبا

راه اندازی تجهیزات سیستم:

الف- فعال نمودن دستگاه D.I.U (دستگاه D.I.U یکی از تجهیزات داخلی شعبه بوده که سیگنال های دریافتی یا ارسالی را پردازش می کند).

ب- روشن نمودن دستگاه HUB (دستگاهی است که برای پیاده سازی شبکه در شعبه به کار می رود).

پ- فعال نمودن دستگاه GATE WAY (دستگاه GATE WAY، کامپیوتر مجهز به کارت مخابراتی SDLC، برای ارتباط بین شبکه محلی شعبه با سیستم مرکزی است).

ت- کامپیوتر SERVER (این کامپیوتر مدیریت شبکه محلی را به عهده دارد).

ث- روشن نمودن دستگاه چاپگر شبکه و آماده سازی آن از طریق server برای چاپ گزارش های ارسالی از مرکز؛

ج- روشن نمودن دیگر ایستگاه های کاری و چاپگرهای تحویل داری.

نحوه تعریف مشتریان در سیستم یکپارچه بانک ملی ایران

مشتریان در سیستم یکپارچه بانک ملی ایران دو نوع اند:

الف- حقیقی

ب- حقوقی

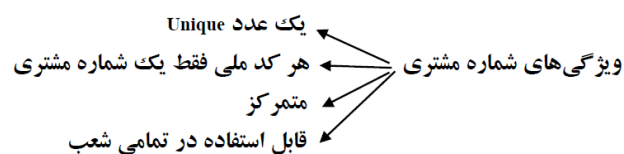
صفحه 268 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

الف - مشتری حقیقی:

پس از تکمیل فرم نمونه ۵۲۸ توسط مشتری، متصدی مربوط کلیه مشخصات مشتری را با انتخاب گزینه ۴۱۱۱ وارد سیستم نموده و پس از برقراری ارتباط، از طریق سیستم مرکزی شماره مشتری دریافت می‌شود. (شماره مشتری ۱۰ رقمی است)

ب - مشتری حقوقی:

پس از تکمیل فرم نمونه ۵۲۸ توسط مشتری، متصدی مربوط با انتخاب گزینه ۴۱۱۲ کلیه مشخصات را وارد سیستم نموده و از طریق سیستم مرکزی یک شماره مشتری دریافت می‌گردد. (شماره مشتری ۱۰ رقمی است).

نحوه افتتاح حساب برای مشتریان

الف - افتتاح حساب

پس از تکمیل فرم نمونه ۵۲۸ توسط مشتری، متصدی مربوط اطلاعات موردنظر را با انتخاب گزینه ۴۱۲ در مکان‌های مربوط وارد نموده و پس از تأیید متصدی و مسئول، گشایش حساب صورت می‌پذیرد.

سیستم به طور خودکار شماره حساب سیزده رقمی را تولید می‌نماید.

ترکیب شماره حساب به صورت زیر است:

نوع حساب		شماره سریال حساب								نوع ارز		رقم واریسی

لازم به توضیح است که دو رقم نخست، بیان کننده نوع حساب (۰۱ حساب جاری و.....) هشت رقم بعدی شماره سریال حساب، دو رقم بعدی نوع ارز (.. - ریال) و رقم آخر رقم واریسی (رقم کنترلی) است.

رعایت شرایط عمومی افتتاح حساب جاری برای این گونه حساب‌ها نیز الزامی است. (نمونه ۵۸۹)

صفحه 269 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

تعریف شرایط برداشت از حساب:

ابتدا نمونه امضاء مشتری اسکن شده، سپس با انتخاب گزینه‌ی مناسب، عملیات ثبت و ویرایش شرایط برداشت از حساب انجام می‌گیرد. لازم به توضیح است که برای هر یک از حساب‌های مشتریان باید شرایط برداشت از حساب با شماره مشتری هریک از شرکا حساب مشترک ثبت شود. (فرم نمونه ۵۲۸)

۱۵-۳- بستن شعبه

۱- پس از خروج کلیه کاربران از سیستم، مسئول شعبه اقدام به بستن آن می‌نماید. در هنگام بستن شعبه سیستم اقدام به چاپ سه گزارش می‌نماید که عبارت‌اند از:

۲- گزارش نقدینگی صندوق

۳- گزارش نقل و انتقال وجوه بین تحویلداران

۴- گزارش جمع گردش‌های نقدی و غیرنقدی شعبه (چاپ جمع صورت وضعیت شعبه)

این گزارش‌ها توسط مسئول شعبه کنترل می‌شود.

۱۵-۴- انواع مانده در سیستم متمرکز (سیبا)

الف- مانده موثر : میزان واقعی موجودی:

(مبلغ اضافه برداشت - مبلغ مسدودی + مانده قابل دسترس = مانده موثر)

ب- مانده قابل دسترس: حداکثر میزان برداشت از حساب:

(مبلغ مسدودی - مبلغ اضافه برداشت + مانده موثر = مانده قابل دسترس)

توضیح: هم اینک مبلغ اضافه برداشت فقط برای کارکنان بانک ملی ایران است.

۱۵-۵- مسدود نمودن بخشی از مانده حساب

در برخی از موارد بنا به ضرورت، عملیات مسدودنمودن بخشی از مانده‌ی حساب انجام می‌پذیرد. این عملیات با انتخاب گزینه ۴۲۱ انجام گردیده و مبلغ مسدودی فقط از مانده قابل دسترس کسر می‌شود.

۱۵-۶- جلوگیری از پرداخت چک (مسدود نمودن چک)

برای جلوگیری از پرداخت چک با انتخاب گزینه ۴۲۳ و وارد نمودن شماره چک یا چک‌های مسدود شده اقدام می‌شود.

در این حالت مانده‌های حساب متأثر نمی‌گردند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 270 از 409

پ- کنترل گزارش‌ها

گزارش‌های مهم دفتر کل در این سیستم عبارت‌اند از گزارش RETP که شامل دو بخش مهم هستند:

- ۱- گزارش خلاصه دفتر کل که با RETPB074 مشخص می‌شود، دقیق همان گزارش دریافتی توسط گزینه ۸۶۵۱ است با این تفاوت که جمع گردش بدهکار و جمع گردش بستانکار سرفصل‌ها نیز لحاظ گردیده‌است.
- ۲- گزارش روزنامه بررسی جزئیات که با RETPB017 مشخص می‌شود:

این گزارش دربرگیرنده کلیه تراکنش‌هایی است که کاربران شعبه و کاربران دیگر شعب، بر روی حساب‌های متعلق به آن شعبه انجام می‌دهند. تراکنش‌هایی که توسط دستگاه‌های جانبی مانند دستگاه خودپرداز (ATM)، پایانه‌های نقطه فروش (POS) و همچنین PIN PAD بر روی حساب‌های متعلق به شعبه انجام پذیرفته، در این گزارش نیز قابل ملاحظه است. در گزارش RETPB017 عملیات ارسالی که در حالت برون خطی انجام گرفته است، با وضعیت I در فهرست جزئیات تراکنش‌ها مشخص می‌شوند. کاربر ارشد در شعبه، مسئول کنترل فهرست چابی عملیات برون خطی روز گذشته شعبه با تراکنش‌های مشخص شده در گزارش است.

۱۵-۷- ملی کارت

یکی از ابزارهایی که امکان استفاده از سیستم‌های جانبی سیبا را فراهم نموده است، ملی کارت است. برای صدور ملی کارت داشتن یکی از حساب‌های زیر در سیستم متمرکز الزامی است:

الف- حساب سپرده قرض الحسنه جاری

ب- حساب سپرده قرض الحسنه پس‌انداز

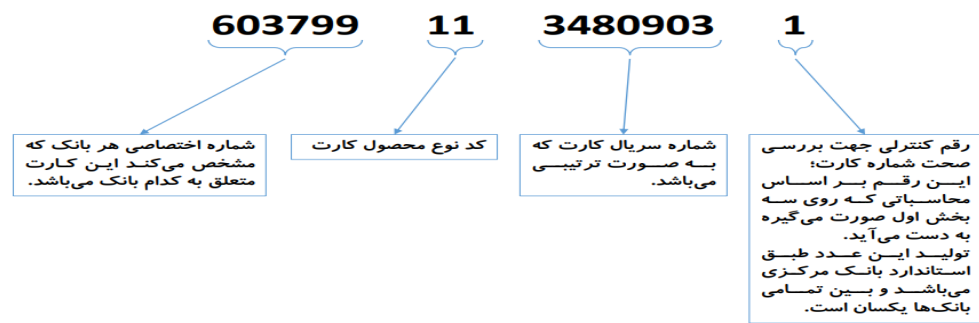
پ- حساب سپرده کوتاه‌مدت

این حساب به عنوان حساب ترجیحی یا پیش‌فرض تلقی می‌شود.

ساختار شماره کارت‌های بانکی

هر کارت بانکی از ۱۶ رقم تشکیل می‌شود. مثلاً شرح ساختار کارت شماره ۹۰۳۱ ۳۴۸۰ ۹۹۱۱ ۶۰۳۷ به این شکل است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 271 از 409

۱۵-۷-۱- درخواست ارتباط حساب با کارت

این مورد از طرف آن دسته از مشتریانی درخواست می‌شود که قبلاً برای آن‌ها کارت صادر شده است. در صورتی که مشتری دارای حسابی است که قابلیت استفاده از کارت را دارد، می‌تواند درخواست ارتباط حساب خویش را به کارت بنماید.

۱۵-۷-۲- درخواست دوباره صدور کارت

این درخواست از طرف آن دسته از مشتریانی مطرح می‌شود که کارت آن‌ها مفقود یا منقضی شده یا به دلیل خراب شدن نمی‌توانند بکار ببرند.

۱۵-۷-۳- درخواست حذف ارتباط حساب با کارت:

این گونه درخواست‌ها از طرف مشتری در یکی از حالات زیر تقاضا می‌گردد:

الف- بسته شدن حساب

ب- مسدود شدن حساب

پ- علل شخصی

متصدی مسئول پس از احراز هویت مشتری و ارائه فرم درخواست خدمات کارت و تکمیل آن توسط مشتری از طریق پورتال جامع کارت یا سیستم متمرکز از طریق گزینه ۴۳۶۵ (حذف ارتباط حساب از کارت) عملیات مزبور را انجام می‌دهد.

۱۵-۷-۴- درخواست تولید رمز جدید کارت:

این درخواست از طرف مشتریانی تقاضا می‌شود که رمز خویش را فراموش نموده‌اند؛ و مشمول اخذ کارمزد جداگانه (مطابق مجلد اعلامی کارمزد) می‌شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 272 از 409

۱۵-۷-۵- صدور کارت برای حساب‌های مشترک:

- ۱- حق برداشت هر یک به تنهایی باشد.
- ۲- در صورت داشتن شماره مشتری تکراری اصلح است ابتدا عملیات یکسان‌سازی برای هر یک از ذی‌نفعان انجام‌پذیرد.
- ۳- در حال حاضر درخواست صدور کارت حساب‌های مشترک صرفاً از طریق ثبت در سامانه تحویل‌داری تحت وب (سیبا) انجام می‌پذیرد.

۱۵-۸- آنی‌کارت

- صدور کارت (اولیه و دوباره) نیازمند انجام فرآیند شناسایی مشتری مطابق رویه‌های اعلامی اداره کل مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم بوده و ضمن اطمینان از درستی اطلاعات هویتی و داشتن کد شهاب می‌بایست دیگر اطلاعات مشتری مانند آدرس و شماره تماس در سامانه جامع اطلاعات اشخاص به روزرسانی گردد.
- ۱- لازم است شماره همراه مشتری برای تطابق کد ملی دارنده سیم‌کارت و صاحب حساب و کارت اخذ گردد تا امکان تایید انجام خدمت توسط مشتری از طریق ارسال کد پیامکی فراهم شود. در صورت عدم تطابق، درخواست صدور کارت برای تایید به کاربر ارشد ارسال خواهد شد.
  - ۲- در صورت وجود شماره مشتری متعدد، ضروری است عملیات یکسان‌سازی شماره مشتری انجام‌پذیرد.
  - ۳- استعلام سیستمی چک برگشتی:
    - ۱-۳- با توجه به ممنوعیت صدور کارت برای مشتریان دارای چک برگشتی، صدور کارت (اولیه و دوباره) و صدور هدیه‌کارت برای مشتری دارای چک برگشتی، با پیغام خطا مواجه خواهد شد.
    - ۲-۳- لازم به ذکر است در حال حاضر عملیات برگشت چک یا رفع سوء اثر آن در همان روز اجرا، بروزرسانی می‌شود.
    - ۴- کارمزد خدمات مربوط به شرح ذیل و به صورت سیستمی ثبت و اخذ می‌گردد.
      - ۱-۴- صدور اولیه/ مجدد کارت
      - ۲-۴- استعلام ثبت احوال
      - ۳-۴- کارمزد اخذ هر مورد استعلام (مطابق مجلد اعلامی)

صفحه 273 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

نکات قابل توجه درخصوص کارمزد :

- ۱- فرآیند ارتباط حساب با کارت یا قطع ارتباط با کارت یا حساب قبلی در زمان صدور کارت از طریق پورتال به صورت آنی و سیستمی انجام می‌شود.
- ۲- تیک مربوط به ثبت احوال برای همه درخواست‌ها فعال است و تنها در صورت تکرار فرآیند به علت بروز خطا، واحدها مجاز به عدم اخذ و غیر فعال نمودن آن هستند.
- ۳- لازم است بانکداران شعبه پیش از شروع عملیات درخواست صدور کارت، مانده حساب مشتری را برای دریافت کارمزد کنترل نماید.
- ۴- برای رفع مغایرت‌های احتمالی حاصل از تراکنش‌های ناموفق کسر کارمزد، لازم است شعب، سرفصل‌های کارمزد مرتبط با صدور کارت را در شروع روز کاری بعد کنترل نمایند.
- ۵- در حال حاضر کارمزد صدور کارت هدیه و کارت اعتباری به صورت سیستمی اخذ نمی‌شود و بر این اساس می‌بایست کارمزد مربوط، طبق روال گذشته و برابر دستورالعمل‌های صادره به سرفصل مربوط واریز شود.
- ۶- برای چاپ رمز کارت، گزینه مورد نظر فوری پس از صدور کارت فعال می‌شود. ضروری است رمز کارت در پاکت‌های مخصوص رمز، چاپ و در اختیار مشتری قرار گیرد. برای دریافت پاکت رمز می‌بایست درخواست مربوط از طریق ثبت تیکت در سامانه‌ی پیشخوان خدمت ثبت شود.
- ۷- برای اعلام تعاریف کاربران جدید، ادارات امور و شعب مستقل ضمن گردآوری اطلاعات موردنظر از شعب تابعه مطابق جدول مشخصات مندرج در نامه شماره ۶۸۰۷۵۰ مورخ ۱۳۹۸/۰۶/۲۶، مراتب را از طریق ثبت تیکت در سامانه‌ی پیشخوان خدمت ارسال تا اقدام لازم صورت‌پذیرد. لازم به توضیح است شعب تابعه، امکان ثبت تیکت مذکور را ندارند.
- ۸- در صورت تغییر شعبه محل خدمت کاربرانی که پیشتر در پورتال جامع کارت تعریف شده و فعال هستند، شعبه جدید نیازی به اقدام مطابق بند ۸ مزبور نداشته و تنها می‌بایست از طریق ارائه درخواست به اداره امور متبوع خود، نسبت به تغییر کد شعبه کاربر یادشده در پورتال اقدام نماید.
- ۹- برای تغییر نقش کاربر (عادی / ارشد / چاپ) نیز می‌بایست مشابه رویه مندرج در بند ۹ مزبور و از طریق ارائه درخواست به اداره امور متبوع اقدام شود.
- ۱۰- استفاده از سامانه صدور کارت در سامانه قدیم شعب، تنها برای صدور کارت اتباع بیگانه مجاز خواهد بود و مسئولیت ناشی از صدور کارت و رمز در سامانه قبلی به عهده شعبه است. کارت اتباع بیگانه ۲۴ ساعت پس از صدور فعال خواهد شد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 274 از 409

۱۱- امکان کنترل امضای مشتری در پورتال جامع کارت (مدیریت صدور کارت نقدی) فراهم است و در صورت مغایرت امضاء می‌بایست امضای جدید مشتری پس از انجام رویه معمول از مشتری اخذ و در سیستم ثبت گردد.

۱۲- فعال‌سازی کارت پس از تغییر رمز کارت توسط کاربر یا مراجعه مشتری به تجهیزات مکانیزه بانک نظیر ATM , BTM , CRS , Kiosk , Cashless, ... انجام می‌پذیرد.

۱۳- فرآیند صدور کارت با شماره قبلی به نحوی است که کارت قبلی مشتری پس از صدور کارت دوباره، به صورت سیستمی غیرفعال شده و قابل استفاده نخواهد بود. بنابراین الزامی به دریافت کارت قبلی نیست؛ اما مناسب است واحدها، کارت قبلی را اخذ و به نحو مقتضی نسبت به از بین بردن آن اقدام لازم مبذول نمایند.

۱۴- واحدها مکلف به اخذ تایید دریافت کارت در فرم درخواست خدمات کارت (نمونه ۵۳۸/۲) هستند و امکان اخذ گزارش عملیات روزانه پورتال برای کنترل و ردگیری ارائه خدمات توسط مسئولان واحدها وجود دارد.

۱۵- صدور کارت جدید برای حساب‌هایی که به صورت غیرحضوری افتتاح شده‌اند، پس از انجام رویه شناسایی مشتری و تکمیل بخش‌های مربوط به تعریف شرایط برداشت و ثبت نمونه امضای جدید در فرم خدمات سیبا (نمونه ۵۳۸ و یا ۵۳۸/۱) انجام‌پذیرد.

محل
الصاق تمپر

فرم درخواست خدمات

تاریخ: ..... شعبه: .....

شماره انتظامی: .....

بانک ملی ایران

مشخصات فردی

نام و نام خانوادگی / نام شرکت (صاحب حساب): .....

نام و نام خانوادگی متقاضی (غیر از صاحب حساب): ..... وکیل / وصى / قیم / نماینده قانونی

شناسه ملی / شماره ملی: ..... شماره فراگیر اتباع خارجی: .....

نشانی صاحب حساب / متقاضی: ..... تلفن همراه صاحب حساب / متقاضی: .....

۱- درخواست صدور کارت با شماره کارت: قبلی ☐ جدید ☐

علت عدم استفاده از کارت قبلی: .....

برای شماره حساب: ..... با شماره کارت: ..... به همراه رمز مربوطه تحویل اینجانب گردید.

شماره مشتری مرتبط با حساب: ..... تاریخ: ..... امضاء مشتری

چنانچه مشتری ظرف مدت یک ماه از تاریخ درخواست برای دریافت کارت و رمز مراجعه ننماید کارت و رمز صادره باطل شده و کارمزد دریافتی مسترد نخواهد شد.

۲- خدمات مبتنی بر شماره کارت / حساب

☐ الف- درخواست چاپ صورت حساب از تاریخ: ..... تا تاریخ: ..... به زبان ☐ فارسی ☐ لاتین

☐ ب- ارتباط حساب با کارت

☐ ج- قطع ارتباط حساب با کارت

☐ د- تغییر حساب ترجیحی

☐ ه- درخواست رمز جدید کارت

☐ و - درخواست رمز حساب برای استفاده از تلفن بانک

☐ ز- اعتبار سنجی صورت حساب اینترنتی

☐ ح- درخواست گواهی تمکن مالی به زبان ☐ فارسی ☐ لاتین

☐ ط- مسدود نمودن ☐ رفع مسدودی حساب / کارت به علت: .....

شماره حساب‌های مورد نظر ۱- ..... ۲- ..... ۳- .....

شماره کارت حساب / حساب‌های مذکور: .....

چنانچه استفاده از هر یک از خدمات فوق مشمول اخذ کارمزد و هزینه از مشتری باشد بانک ملی ایران می‌تواند رأساً نسبت به برداشت کارمزد و هزینه متعلقه طبق مقررات مربوطه از حساب اینجانب اقدام نماید.

نام / نام خانوادگی: .....

۳- تغییر شرایط برداشت / تغییر نمونه امضاء

☐ شرایط برداشت به شرح: .....

با امضاء داران ذیل:

نام و نام خانوادگی	شماره مشتری	امضاء

☐ خواهشمند است دستور بفرمایید نمونه امضاء اینجانب به امضاء مقابل تغییر یابد. **امضاء مشتری (قبلی)**

توجه: در صورت درخواست بند ۵ (فعال سازی سامانه بام، همراه بانک ملی و افزایش / کاهش سقف انتقال وجه در بام) الصاق تمپر و درج شماره انتظامی الزامی می‌باشد و سایر بندها نیازی به الصاق تمپر و درج شماره انتظامی ندارد.

امضاء مشتری

۴- درخواست فعال سازی / غیر فعال سازی خدمات:

غیر فعال سازی	تغییر یا فعال سازی
☐	☐ سرویس سایت (پیام کوتاه)
☐	☐ همراه بانک ملی
☐	☐ شناسه کاربری بانکداری اینترنتی (سبا)
☐	☐ درخواست دستگاه رمزپای
☐	☐ خدمات بیمه برای ملی کارت
☐	☐ سامانه بام • تغییر سقف انتقال وجه در بام درون بانکی:

شماره تلفن همراه:

شماره تلفن همراه سابق:

شماره حساب:

شماره کارت:

بین بانکی

امضاء مشتری

ضمناً شرایط عمومی و اختصاصی استفاده از خدمات فوق را از شعبه / سایت بانک ملی ایران دریافت و به دقت مطالعه نموده و با آگاهی و اطلاع کامل از مفاد آن، مسئولیت عدم رعایت هرگونه موارد امنیتی و احتیاطی خدمات مربوطه، سرقت یا مفقود گردیدن دستگاه رمزپای، افشاء رمز ورود، سوء استفاده احتمالی ناشی از افزایش سقف انتقال وجه در سامانه بام، در دسترس قرار دادن اطلاعات حساب و هرگونه اطلاعات شخصی و محرمانه، هرگونه سوء استفاده احتمالی از سوی اشخاص ثالث و ورود خسارت به خود یا بانک و همچنین در صورت ورود هرگونه ایراد یا خسارت به نرم افزار / سخت افزار دریافتی مربوط به خدمات درخواستی کلیه هزینه های مربوطه اعم از رفع ایراد یا تحویل دستگاه جدید را تحت هر عنوان و شرایط پذیرفته و مورد قبول اینجانب می باشد. بدیهی است بانک هیچگونه مسئولیتی در این خصوص نخواهد داشت. با ثبت نام اولیه و فعال سازی کد کاربری در سامانه بام، سقف انتقال وجه به صورت پیش فرض برای تمامی حساب های مشتری به صورت سیستمی اعمال خواهد گردید.

۵- تغییر مشخصات مشتری حقیقی / حقوقی:

خواهشمند است دستور بفرمایید مشخصات اینجانب با شماره ملی / شماره شناسه ..... به شرح زیر تغییر یابد.

نام و نام خانوادگی قبلی: ..... نام و نام خانوادگی جدید: .....

شماره تلفن همراه قبلی: ..... شماره تلفن همراه جدید: .....

نشانی و کد پستی قبلی: ..... نشانی و کد پستی جدید: .....

امضاء بانک

امضاء مشتری

دانلود سوالات آزمون

۴- درخواست فعال سازی / غیر فعال سازی خدمات:

شماره تلفن همراه:

شماره تلفن سابق:

شماره حساب:

شماره کارت:

بین بانکی

تغییر یا فعال سازی

سرویس سایت (اطلاع رسانی پیامکی) ☐

همراه بانک ملی (سب) ☐

شناسه کاربری بانکداری اینترنتی ☐

درخواست دستگاه رمزبان ☐

سامانه بام / تغییر سقف انتقال وجه در بام درون بانکی: ☐

امضاء مشتری

ضمناً شرایط عمومی و اختصاصی استفاده از خدمات فوق را از شعبه/ سایت بانک ملی ایران دریافت و به دقت مطالعه نموده و با آگاهی و اطلاع کامل از مفاد آن، مسئولیت عدم رعایت هرگونه موارد امنیتی و احتیاطی خدمات مربوطه، سرقت یا مفقود گردیدن دستگاه رمزبان، افشاء رمز ورود، سوء استفاده احتمالی ناشی از افزایش سقف انتقال وجه در سامانه بام، در دسترس قرار دادن اطلاعات حساب و هرگونه اطلاعات شخصی و محرمانه، هرگونه سوء استفاده احتمالی از سوی اشخاص ثالث و ورود خسارت به خود یا بانک و همچنین در صورت ورود هرگونه ایراد یا خسارت به نرم افزار/ سخت افزار دریافتی مربوط به خدمات درخواستی کلیه هزینه های مربوطه اعم از رفع ایراد یا تحویل دستگاه جدید را تحت هر عنوان و شرایط پذیرفتم و مورد قبول اینجانب می باشد. بدیهی است بانک هیچ گونه مسئولیتی در این خصوص نخواهد داشت. با ثبت نام اولیه و فعال سازی کد کاربری در سامانه بام، سقف انتقال وجه به صورت پیش فرض برای تمامی حساب های مشتری به صورت سیستمی اعمال خواهد گردید.

• توجه: در صورت درخواست (فعال سازی سامانه بام همراه بانک ملی و افزایش / کاهش سقف انتقال وجه در بام) الصاق تمپر و درج شماره انتظامی الزامی می باشد.

۵- تغییر مشخصات مشتری حقیقی / حقوقی:

نام صاحب حساب:

نام خانوادگی صاحب حساب:

کد ملی / شماره فراگیر:

جنسیت: زن ☐ مرد ☐ میزان تحصیلات:

تاریخ تولد:

وضعیت تاهل: متاهل ☐ مجرد ☐

شناسه ملی:

First Name:

Last Name:

نام صاحب حساب:

نام خانوادگی صاحب حساب:

کد ملی / شماره فراگیر:

جنسیت: زن ☐ مرد ☐ میزان تحصیلات:

تاریخ تولد:

وضعیت تاهل: متاهل ☐ مجرد ☐

شناسه ملی:

اطلاعات تماس

تلفن همراه:

نشانی محل اقامت:

نشانی محل کار:

اطلاعات اقتصادی

شغل / فعالیت:

پیش بینی از میزان درآمد سالیانه:

پیش بینی از مجموع مبالغ واریزی و برداشتی سالیانه:

محل چاپ تراکنش:

مهر و امضای شعبه

بانک ملی ایران

فرم درخواست خدمات کارت

تاریخ: ..... / ..... / .....

مشخصات فردی

نام و نام خانوادگی / نام شرکت (صاحب حساب):

نام و نام خانوادگی متقاضی (غیر از صاحب حساب):

نشانی صاحب حساب / متقاضی:

کد ملی / شماره فراگیر / شناسه ملی:

تاریخ تولد: ..... / ..... / .....

تلفن همراه صاحب حساب / متقاضی:

اطلاعات کارت و حساب

شماره کارت فعلی / قدیم:

شماره حساب:

خدمات مورد درخواست

☐ صدور کارت با شماره کارت ☐ قبلی ☐ جدید

☐ علت عدم استفاده از کارت قبلی:

☐ ۱. فعال سازی ☐ غیر فعال سازی سرویس اطلاع رسانی پیامکی رمز دوم

☐ ۲. تمدید کارت

☐ ۳. درخواست رمز جدید کارت

☐ ۴. قطع ارتباط حساب با کارت

☐ ۵. مسدود نمودن ☐ رفع مسدودی کارت به علت:

☐ ۶. تغییر حساب ترجیحی

☐ ۷. فعال سازی ☐ غیر فعال سازی سرویس اطلاع رسانی پیامکی (سایت) / بن کارت

☐ ۸. پیامکی حساب/بن کارت مزبور برای مبالغ بالاتر از ..... ریال

☐ ۹. برداشت از طریق ☐ پیامک ☐ پیام رسان بله به شماره همراه:

☐ ۱۰. درخواست چاپ صورت حساب از تاریخ: ..... تا تاریخ: ..... به زبان ☐ فارسی ☐ لاتین

امضاء مشتری

ضمناً تفرقه و شرایط عمومی و اختصاصی استفاده از خدمات فوق را از شعبه/سایت بانک ملی ایران دریافت و به دقت مطالعه نموده و با آگاهی و اطلاع کامل از مفاد آن، مسئولیت عدم رعایت هر گونه موارد امنیتی و احتیاطی خدمات مربوطه را تحت هر عنوان و شرایط پذیرفته و مورد قبول اینجانب می باشد. بدیهی است بانک هیچ گونه مسئولیتی در این خصوص نخواهد داشت.

محل چاپ تراکش

تایید دریافت کارت و رمز مربوطه

ملی کارت با شماره ☐ اعلامی / ☐ جدید

به همراه رمز مربوطه تحویل اینجانب

گردید. تاریخ: ..... / ..... / .....

امضاء مشتری

محل تایید شعبه

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 280 از 409

۱۵-۹- دستگاه‌های جانبی خدمات کارت

در حال حاضر برای انجام خدمات بانکی از طریق کلیه کارت‌های عضو شتاب، دستگاه‌های زیر فعال هستند:

الف- دستگاه خودپرداز ATM

ب- دستگاه P.O.S

ج- دستگاه PIN PAD

د- دستگاه خودپرداز هوشمند (BTM)

هـ- دستگاه خودبانک (VTM)

و- دستگاه خوددریافت (CRS)

ز- دستگاه وب کیوسک

ح- پایانه غیرنقدی (Cashless)

دستگاه خودپرداز (ATM)

دستگاهی است که بدون نیاز به اپراتور، عملیات برداشت از حساب توسط ملی کارت را به طور خودکار انجام می‌دهد (در آینده، عملیات واریز نیز به وسیله این دستگاه صورت می‌گیرد). همچنین توسط این دستگاه می‌توان برای انتقال از حساب به حساب دیگر و تغییر رمز ملی کارت یا پرداخت قبوض خدمات همگانی که مجهز به بارکد مبلغ هستند، بهره‌برداری نمود.

این دستگاه دارای ۴ محفظه برای اسکناس‌های سالم و یک یا دو محفظه برای اسکناس‌های مرجوعی بوده و طبق آخرین دستورالعمل جاری پول‌گذاری می‌شود. هر محفظه برای اسکناس‌های سالم، گنجایش ۲۰۰۰ قطعه اسکناس را دارد.

دستگاه P.O.S

این دستگاه‌ها به نام پایانه‌های نقطه فروش معروف بوده و در برخی از مراکز ارائه خدمات مانند فروشگاه‌ها، بیمارستان‌ها و... نصب می‌شوند.

صفحه 281 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

دستگاه PIN PAD

یکی از پایانه‌های منصوب در شعبه است که با کشیدن ملی‌کارت بر روی این دستگاه، مشتریان می‌توانند از خدمات واریز، برداشت و همچنین اعلام مانده از حساب فعال یا غیرفعال نمودن کارت بهره‌مند شوند.

نحوه تأمین موجودی دستگاه خودپرداز (A.T.M)

برای تأمین نقدینگی دستگاه خودپرداز بانکداران مربوط در سیستم تحویل‌داری به روش زیر عمل می‌نمایند:

الف- با انتخاب گزینه ۱۵۱، عملیات پول‌گذاری دستگاه خودپرداز انجام می‌شود.

ب- با انتخاب گزینه ۱۵۲، عملیات برگشت موجودی پایان روز دستگاه خودپرداز صورت می‌گیرد.

پ- با انتخاب گزینه ۱۵۳، اعلام مانده دستگاه خودپرداز امکان‌پذیر است.

د- دستگاه خودپرداز هوشمند (BTM): این دستگاه افزون بر امکانات خودپرداز قابلیت ارائه خدمات شخصی‌سازی شده از طریق سامانه بام و همچنین انتقال وجه بین بانکی ساتنا/پایا را دارد.

ه- دستگاه خودبانک (VTM): این دستگاه علاوه بر امکان ارائه خدمات دریافت و پرداخت مبتنی بر کارت امکان ارائه خدمات پایه نظیر افتتاح حساب، صدور کارت، انتقال وجه بین بانکی پایا/ساتنا، صدور صورت‌حساب و گواهی تمکن مالی و... را دارد.

و- دستگاه خوددریافت (CRS): این دستگاه قابلیت واریز آنی وجه نقد، ایران چک و واگذاری چک به حساب، پرداخت قبوض و انتقال وجه بین حساب‌ها را دارد.

ز- دستگاه وب کیوسک: این دستگاه توانایی انجام تراکنش‌های غیرمالی را دارد.

ح- پایانه غیر نقدی (Cashless): این دستگاه قابلیت انجام عمده خدمات ارائه شده در دستگاه‌های خودپرداز به جز خدمات نقدی را دارد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 282 از 409

خودآزمایی

- ۱- کلیات سیستم متمرکز را نام ببرید.
  - ۲- اهداف و خصوصیات سیستم متمرکز را به طور خلاصه توضیح دهید.
  - ۳- نحوه تأمین امنیت در سیستم متمرکز را توضیح دهید.
  - ۴- چه نوع عملیاتی در بخش تحویل‌داری انجام می‌گیرد؟ نام ببرید.
  - ۵- برای راه‌اندازی سیستم متمرکز چه اقداماتی انجام می‌پذیرد؟
  - ۶- نحوه تعریف مشتریان حقیقی در سیستم متمرکز چگونه است؟
  - ۷- نحوه تعریف مشتریان حقوقی در سیستم متمرکز را توضیح دهید.
  - ۸- شماره حساب جاری ملی چندرقمی است؟ ترکیب آن را توضیح دهید.
  - ۹- شرایط برداشت از حساب و همچنین نحوه صدور دسته‌چک در سیستم متمرکز چگونه تعریف می‌شود؟
  - ۱۰- برای تأمین نقدینگی صندوق سیبای شعبه الف مبلغ یکصد میلیون (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از صندوق غیرمتمرکز دریافت شده است. اسناد حسابداری مربوط را صادر نمایید. در ضمن در صورتی که در پایان وقت اداری، مانده صندوق سیبا مبلغ ۵۰۰,۰۰۰ ریال باشد، اسناد مربوط به انتقال مبلغ مزبور به صندوق سیستم غیرمتمرکز را نیز صادر نمایید.
  - ۱۱- گزارش‌هایی را که می‌بایست به هنگام بستن شعبه تهیه گردد، نام ببرید.
  - ۱۲- در صورتی که شعبه الف تعداد هشتاد جلد دسته‌چک سیبا از خزانه اداره امور شعب متبوع دریافت نماید، مطلوب است صدور اسناد حسابداری تا مرحله تسویه.
  - ۱۳- جاهای خالی را تکمیل نمایید.
- ..... - مبلغ مسدودی + ... = مانده موثر
- مبلغ مسدودی - ..... + مانده موثر = مانده قابل دسترس
- ..... + مانده موثر = مانده جاری
- ۱۴- عملیات قابل انجام در وضعیت برون خطی (Off Line) را مشروح توضیح دهید.
  - ۱۵- اقداماتی را که می‌بایست پس از حالت برون خطی و برقراری ارتباط صورت گیرد توضیح دهید.
  - ۱۶- مراحل صدور کارت عضو شبکه شتاب آنی را بنویسید.

صفحه 283 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱۷- دستگاه‌های جانبی سیستم متمرکز را نام ببرید.

۱۸- گزارش‌های RETPB017 و RETPB074 حاوی چه اطلاعاتی نیستند؟

۱۹- حساب ترجیحی یا پیش فرض را توضیح دهید.

۲۰- در صورت مفقود شدن ملی کارت توسط مشتری، چه اقدامی باید صورت گیرد؟

۲۱- مشتری به شعبه مرکزی مراجعه و ضمن افتتاح ملی کارت، نسبت به واریز مبلغ بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال اقدام نموده است. مطلوب است صدور اسناد حسابداری در هر یک از حالات ذیل:

الف- چنانچه مشتری مربوط به شعبه حافظ که دارای سیستم متمرکز باشد، مراجعه و از طریق دستگاه خودپرداز اقدام به دریافت ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال بنماید.

ب- چنانچه مشتری مربوط به شعبه مرکزی مراجعه و از طریق دستگاه PIN PAD شعبه اقدام به واریز مبلغ ۲,۰۰۰,۰۰۰ ریال نماید.

۲۲- عملیات حسابداری دستگاه P.O.S را شرح دهید.

۲۳- نحوه تامین نقدینگی صندوق دستگاه خودپرداز را بنویسید.

۲۴- عملیات دستگاه‌های خوددریافت و وب کیوسک را توضیح دهید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 284 از 409

۱۶- پولشویی

۱-۱۶- آشنایی با مبارزه با پولشویی

مفهوم و تعریف پولشویی و ویژگی های آن:

منظور از پولشویی مخفی کردن منبع اصلی اموال ناشی از جرم و تبدیل آنها به اموال پاک و مشروع است، به گونه‌ای که یافتن منبع اصلی مال غیرممکن یا دشوار گردد.

پولشویی فرآیندی است که در آن درآمدهای ناشی از جرایمی مانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق اسلحه و کالا، قاچاق انسان، رانت‌خواری، تهیه و فروش مشروبات الکلی، اختلاس، رشوه، اخاذی، کلاهبرداری و... را که پولی نامشروع و غیرقانونی است طی روندی، به ظاهر به پول مشروع و قانونی تبدیل می‌گردد. به عبارت دیگر پولشویی فرایندی است برای تغییر ظاهر هویت منشأ سرمایه‌هایی که از راه‌های غیرقانونی و یا نامشروع به‌دست آمده است به گونه‌ای که این سرمایه‌ها قانونی و مشروع به‌نظر برسند.

وفق ماده (۲) قانون مبارزه با پولشویی ایران، که در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۰۲ تصویب و در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۷

به تأیید شورای نگهبان رسید و در ۱۳۹۷/۷/۳ اصلاح شد جرم پولشویی عبارت است از:

- تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از ارتکاب جرائم با علم به منشأ مجرمانه آن
- تبدیل، مبادله، یا انتقال عوایدی به منظور پنهان یا کتمان کردن منشأ مجرمانه آن با علم به این که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از ارتکاب جرم بدست آمده‌بوده یا کمک به مرتکب جرم منشأ به‌نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نشود.
- پنهان یا کتمان کردن منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی، یا مالکیت عوایدی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده‌باشد.

ویژگی های جرم پولشویی

پولشویی فرایندی ساده نیست و مستلزم طی مراحل سخت، پیچیده و مستمر است. فرایندی که طی آن عمل مجرمانه محقق شده و در مراحل مختلف درآمدهای حاصله به شبکه مالی و رسمی به اشکال گوناگون اعم از واریز نقدی، حواله وجوه، سپرده‌گذاری و خریدهای عمده و کلان وارد می‌گردد. در این‌صورت سرمایه‌های حاصله مشروع جلوه داده شده و به‌اصطلاح شسته می‌شود. سپس برای مخفی کردن منشأ واقعی یا رد مال، با استفاده از روش‌های مختلف از جمله جعل، حساب‌های اجاره‌ای و ... درصدد قانونی جلوه دادن مال برمی‌آیند.

جرم ثانویه: به این معنی است که ابتدا می‌بایست جرم منشأ یا اولیه مانند قاچاق مواد مخدر، کلاهبرداری، آدم‌ربایی، قمار و ... اتفاق بیافتد تا مجرمان بتوانند وجوه حاصل از آن جرم را جهت از بین‌بردن منشأ پول در فرایند پولشویی قراردهند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 285 از 409

جرم فراملی: به این معنی است که جرم پولشویی محدود به جغرافیایی خاص یا مرزهای حاکمیت یک کشور نبوده و می‌تواند با فراتر رفتن از مرزهای یک کشور، به مرتکبین این جرم کمک نماید. مجرمان پولشویی می‌توانند با استفاده از این ویژگی، وجوه حاصل از فروش مواد مخدر و اسلحه، وجوه اشخاص یا اموال دیگر را از یک کشور به کشورهای دیگری منتقل نموده تا بتوانند با استفاده از تعارض قوانین و مقررات در کشورهای مختلف، امکان کشف و مبارزه با آن را به دلیل محدودیت‌های قضایی و انتظامی مشکل‌تر نمایند.

جرم سازمان‌یافته: به این معنی است که فعالیت‌های غیرقانونی اغلب به‌وسیله گروهی به هم پیوسته و منسجم از افراد ماهر، متخصص و تحصیل کرده انجام پذیرفته که تقسیم وظایف بین اعضای گروه به هر یک از آنها توانمندی بیشتری در جهت انجام وظایف خود بخشیده و باعث می‌شود در صورت دستگیری یکی از اعضای گروه آسیب زیادی به فرآیند پولشویی وارد نشده و به سرعت فرد دیگری به‌راحتی جایگزین می‌گردد.

جرم یقه سفیدها: پولشویی جرم فرهیختگان یا یقه سفیدان است. یقه سفیدها وابسته به تشکیلات و سازمانی بوده و از موقعیت اجتماعی بالایی برخوردار هستند. اغلب جزء طبقه مرفه و نخبگان بوده و از نظر سیاسی و اقتصادی نیز صاحب نفوذ هستند.

۱۶-۱-۱- تاریخچه پولشویی:

درباره تاریخچه پولشویی نظرات مختلفی وجود دارد لیکن به نظر می‌رسد نزدیکترین نظریه مربوط به قرن بیستم و زمانی است که قمار در آمریکا ممنوع اعلام شد. در دهه ۱۹۳۰ میلادی سران مافیای آمریکایی بر شبکه‌ای از رختشوی‌خانه‌های سکه‌ای آن کشور مالکیت داشتند. با اعلام ممنوعیت قمار در این کشور، برخی افراد که در زمینه قمار فعالیت داشتند، اقدام به خرید این دستگاه‌ها نمودند تا ضمن تلفیق درآمدهای غیرقانونی با درآمدهای این حرفه که حساسیتی روی آن نبود، آنها را قانونی جلوه داده و تلاش کنند نقدینگی بالای خود را مرتبط با خدمات رختشویی معرفی نمایند.

انواع پول

پول تمیز یا سفید: درآمد کسب شده از راه‌های قانونی و مشروع.

پول سیاه یا کثیف: درآمد ناشی از عملیات مجرمانه مانند پول حاصل از رشوه‌خواری، ارتشا، اختلاس، قاچاق کالا، آدم‌ربایی، قاچاق اسلحه، قاچاق مواد مخدر، سرقت و ....

پول خاکستری: درآمد کسب شده از برخی تخلفات، عملیات غیرقانونی یا حتی قانونی که از نظارت دولت دور مانده است مانند فرار مالیاتی یا درآمد حاصل از تخلفات گمرکی.

پول ملتهب: به نوعی پول گفته می‌شود که به لحاظ تغییرات سریع اقتصادی، اجتماعی و سیاسی از کشورها خارج و به مناطق امن منتقل می‌شود؛ نظیر سرمایه‌هایی که به دلیل جنگ از یک کشور خارج می‌شود.

شایان ذکر است، همه پول‌هایی که مورد شست‌وشو واقع می‌شوند، الزاماً از عوائد حاصل از جرم نمی‌باشد و

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 286 از 409

همان گونه که ذکر شد پول های خاکستری ممکن است در ابتدای امر تمیز باشند و سپس آلوده گردند.

۱۶-۱-۳- مراحل پولشویی

۱- مرحله جایگذاری و قرارگیری: The Placement Stage

۲- مرحله لایه گذاری (پوشاندن و سرپوش نهادن): The Layering Stage

۳- مرحله یکپارچه سازی: The Integration Stage

مرحله اول: جایگذاری

جایگذاری مرحله ای است که در آن مجرمان عواید حاصل از جرم را با دورشدن از محل بدست آوردن آن، تبدیل آن از حالت اصلی و مصون ماندن از پیگیری مجریان قانون، وارد سیستم مالی کرده و سپس آن را به صورت دارایی های دیگر مثل حواله های پستی، چک های مسافرتی و سایر اوراق بهادار درمی آورند. در این مرحله ممکن است که مجرمان برای تزریق عواید حاصل به سیستم مالی به مکان هایی که شک برانگیز نبوده و نظارت ضعیفی بر عملکرد آنها وجود دارد سفر نمایند.

از جمله روش هایی که در این مرحله مورد استفاده مجرمان قرار می گیرد شیوه ای است که در اصطلاح اسمورفینگ (تکثر سپرده گذاری) نامیده می شود با این توضیح که وجوه کلان، به مبلغ های کوچک که حساسیت برانگیز نیست تقسیم شده و در بانک های داخلی یا دیگر موسسات مالی رسمی و غیررسمی سپرده گذاری می شود. به طور کلی هر نوع داد و ستدی که دارای قابلیت انجام معاملات با نقدینگی بالا باشد می تواند در مرحله جایگذاری مورد استفاده قرار گیرد، این مرحله ضعیف ترین حلقه از زنجیره پولشویی است زیرا امکان کشف آن بسیار زیاد است مگر اینکه وقفه طولانی بین جمع آوری پول و داخل کردن آن به نظام بانکی ایجاد شود.

مرحله دوم: لایه گذاری

لایه گذاری مرحله دوم فرآیند پولشویی می باشد. هدف این مرحله مخفی کردن منشأ منافع حاصل یا مشروع جلوه دادن آن است. به این ترتیب که با ایجاد لایه های پیچیده مبادلات مالی و یا مجموعه ای از نقل و انتقالات متعدد، رد جرایم ارتكابی پنهان بماند و مجرمان بتوانند از منافع حاصله استفاده کنند. این مرحله با انجام عملیاتی مثل انتقال الکترونیکی وجوه از طریق شبکه الکترونیکی، انجام معاملات با کارگزاران سهام، کالا و انجام معاملات صوری، خروج منابع از کشور و ... انجام می شود. شرکت های کاغذی (پوسته ای) نیز ابزاری مناسب در این مرحله می باشند چرا که در این شرکت ها با اتکاء به قوانین رازداری بانکی، از افشای اطلاعات مالکان شرکت خودداری می شود. به عبارت دیگر در این مرحله شستشوکننده با اتکاء به اصل رازداری بانک ها و محرمانه بودن رابطه وکیل و

صفحه 287 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

موکل به اختفای هویت خویش می‌پردازد و شبکه پیچیده‌ای از انتقالات مالی بوجود می‌آورد.

مرحله سوم: یکپارچه سازی

در این مرحله مجرمان سعی می‌کنند که ظاهری مشروع و قانونی برای عواید حاصله فراهم نمایند، به‌طوری که پول نامشروع حاصل از ارتکاب جرم با منابع مشروع مخلوط شده و به نحوی وارد جریان اصلی نظام اقتصادی می‌شود که دیگر هیچ ردی از خود باقی‌نگذارد. چنانچه مرحله لایه‌گذاری با موفقیت انجام شود؛ وجوه، شکل و ظاهر قانونی به‌خود می‌گیرند و تفاوت بین ثروت قانونی و غیرقانونی مشکل خواهدبود. در این مرحله، وجوه انباشته‌شده در لایه‌های مختلف، صرف خرید دارایی‌های قانونی می‌شود و با ورود به نظام رسمی مالی و اقتصادی با سایر دارایی‌ها در نظام اقتصادی همگون می‌شود.

۱۶-۱-۴- گونه‌شناسی عمومی پولشویی

گونه‌شناسی پولشویی به لحاظ محل وقوع جرم:

پدیده پولشویی به مرزهای یک کشور محدود نمی‌شود و تنها درآمد حاصل از فعالیت‌های مجرمانه انجام شده در حیطه جغرافیایی یک کشور را دربر نمی‌گیرد بلکه ممکن است، عواید به‌دست‌آمده از فعالیت‌های مجرمانه ای که در دیگر نقاط واقع شده‌است، به یک کشور منتقل و در آنجا تطهیر شود. لذا از بعد منطقه‌ای می‌توان پولشویی را به انواع زیر تقسیم نمود:

۱- **پولشویی درونی:** در صورتیکه جرم منشأ در داخل یک کشور واقع‌شود و پولشویی عواید حاصل از آن نیز در همان کشور صورت‌پذیرد پولشویی درونی اتفاق افتاده‌است.

۲- **پولشویی بیرونی:** چنانچه جرم منشأ در خارج از یک کشور و پولشویی عواید حاصل از آن نیز در خارج از کشور صورت‌پذیرد آن را پولشویی بیرونی می‌نامند.

۳- **پولشویی وارداتی:** چنانچه جرم منشأ در خارج از کشور رخ دهد و پولشویی عواید حاصل از آن در داخل کشور صورت‌پذیرد آن را پولشویی وارداتی می‌نامند، زیرا وجوه کثیف ناشی از جرم، از سایر نقاط جهان وارد یک کشور شده و در داخل آن کشور عمل پولشویی روی آن صورت گرفته‌است.

۴- **پولشویی صادراتی:** چنانچه جرم منشأ در داخل کشور اتفاق بیفتد و عواید حاصل از آن در خارج از کشور مورد پولشویی قرارگیرد آن را پولشویی صادراتی می‌نامند زیرا عواید نامشروع از داخل یک کشور به خارج آن صادر شده و عملیات تطهیر صورت می‌پذیرد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 288 از 409

۱۶-۲- قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۰۲ و آخرین اصلاحات ۱۳۹۷/۱۰/۱۵

ماده ۱ (اصلاحی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵) اصطلاحات مندرج در این قانون در معانی مشروح زیر به کار می‌رود:
الف - جرم منشأ: هر رفتاری است که مطابق ماده (۲) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ جرم محسوب شود. از منظر این قانون تخلفات مذکور در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز با اصلاحات بعدی جرم محسوب می‌شود.

ب - مال: هر نوع دارایی اعم از مادی یا غیرمادی، منقول یا غیرمنقول، مشروع یا غیرمشروع و هر نوع منفعت یا امتیاز مالی و همچنین کلیه اسناد مبیّن حق اعم از کاغذی یا الکترونیکی نظیر اسناد تجاری، سهام یا اوراق بهادار.

پ - مال حاصل از جرم: هر مالی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم از جرم منشأ به دست آید؛ از قبیل مالی که از جرائم اقتصادی و جرم تأمین مالی تروریسم حاصل می‌شود همچنین، مال موضوع جرم یا مالی که برای ارتکاب جرم اختصاص داده شده است در حکم مال به دست آمده از جرم است.

ت- اشخاص مشمول: اشخاص مذکور در مواد (۵) و (۶) این قانون.

ث- مشاغل غیرمالی: مشاغلی که شاغلین آن معاملات زیادی را به صورت نقدی انجام داده و از نظر پولشویی در معرض خطر قراردارند از قبیل پیش فروش کنندگان مسکن یا خودرو، طلافروشان، صرافان، فروشندگان خودرو، فرش‌های قیمتی، فروشندگان عتیقه‌جات و هنر و محصول گرانقیمت.

ج - خدمات پایه: خدماتی است که طبق مقررات مربوطه، پیش‌نیاز و لازمه ارائه سایر خدمات توسط اشخاص مشمول می‌باشد و پس از آن ارباب رجوع به منظور اخذ خدمات مکرر و متمادی به اشخاص مشمول مراجعه می‌کنند.

چ - معاملات و عملیات مشکوک: معاملات و عملیات مشکوک شامل هر نوع معامله، دریافت یا پرداخت مال اعم از فیزیکی یا الکترونیکی یا شروع به آنها است که براساس قرائن و اوضاع و احوالی مانند موارد زیر ظن وقوع جرم را ایجاد کند:

- ۱- معاملات و عملیات مالی مربوط به ارباب رجوع که بیش از سطح فعالیت مورد انتظار وی باشد.
- ۲- کشف جعل، اظهار کذب یا گزارش خلاف واقع از سوی مراجعان قبل یا بعد از آنکه معامله یا عملیات مالی صورت گیرد و نیز در زمان اخذ خدمات پایه.
- ۳- معاملات یا عملیات مالی که به هر ترتیب مشخص شود صوری یا ظاهری بوده و مالک شخص دیگری است.
- ۴- معاملات یا عملیات مالی بیش از سقف مقرر در آیین نامه اجرائی این قانون هر چند مراجعین قبل یا حین معامله یا عملیات مزبور از انجام آن انصراف داده یا بعد از انجام آن بدون دلیل منطقی نسبت به فسخ قرارداد اقدام نمایند.

ماده ۲ (اصلاحی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵)- پولشویی عبارت است از:

صفحه 289 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

الف - تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از ارتکاب جرائم با علم به منشأ مجرمانه آن.
ب - تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان یا کتمان کردن منشأ مجرمانه آن با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیرمستقیم از ارتکاب جرم به دست آمده یا کمک به مرتکب جرم منشأ به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نشود.

پ - پنهان یا کتمان کردن منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

تبصره ۱- هرگاه ظن نزدیک به علم به عدم صحت معاملات و تحصیل اموال وجود داشته باشد مانند آن که نوعاً و با توجه به شرایط امکان تحصیل آن میزان دارایی در یک زمان مشخص وجود نداشته باشد مسئولیت اثبات صحت آنها برعهده متصرف است. منظور از علم در این تبصره و تبصره (۳) همان است که در قانون مجازات اسلامی برای علم قاضی تعریف شده است.

تبصره ۲- داراشدن اموال موضوع این قانون منوط به ارائه اسناد مثبت می باشد. علاوه بر این چنانچه ارزش اموال مزبور بیش از ده میلیارد (۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال برای سال پایه و معادل افزایش یافته آن بر اساس نرخ تورم برای سال های بعد باشد وجود سابقه از آن در سامانه های مربوطه مطابق قوانین و مقررات الزام است. عدم تقدیم اسناد مثبت که قابل راستی آزمایی باشد به حکم دادگاه مستوجب جزای نقدی به میزان یک چهارم ارزش آن اموال خواهد بود، در این صورت اصل مال موضوع قانون تا زمان رسیدگی قضائی توقیف می شود. چنانچه پس از رسیدگی اثبات شود دارا شدن مشروع بوده از مال رفع توقیف و در غیراینصورت ضبط می شود.

تبصره ۳- چنانچه ظن نزدیک به علم بر تحصیل مال از طریق نامشروع وجود داشته باشد در حکم مال نامشروع محسوب و مرتکب در صورتیکه مشمول مجازات شدیدتری نباشد به حبس درجه شش محکوم می شود. در هر صورت مال مزبور ضبط خواهد شد مگر اینکه تحصیل مشروع آن اثبات شود.

ماده ۳ (اصلاحی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵) - عواید حاصل از جرم به معنای هر نوع مال یا امتیازی است که به طور مستقیم یا غیرمستقیم از ارتکاب جرائم، اعم از جرائم منشأ و پولشویی، به دست آمده باشد.

تبصره ۱- جرم منشأ موضوع این ماده اعم است از اینکه در داخل یا در خارج از کشور واقع شده باشد مشروط بر اینکه جرم واقع شده در خارج از کشور جمهوری اسلامی ایران نیز مطابق قانون جرم باشد.

تبصره ۲- کلیه آلات و ادواتی که در فرآیند جرم پولشویی وسیله ارتکاب جرم بوده یا در اثر جرم تحصیل شده یا حین ارتکاب، استعمال و یا برای استعمال اختصاص یافته و در هر مرحله از مراحل تعقیب و رسیدگی به دست آید در صورت احراز اطلاع مالک از قصد مجرمانه مرتکب توقیف می شود. این ابزار و اموال از لحاظ شیوه نگهداری و سایر امور تابع مقررات ماده (۱۴۷) قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۰۴ خواهد بود.

ماده ۴ (اصلاحی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵) - به منظور هماهنگی برای پیشگیری و مقابله با جرائم پولشویی

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 290 از 409

و تأمین مالی تروریسم، شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرائم پولشویی و تأمین مالی تروریسم، که در این قانون به اختصار شورا نامیده می‌شود، به ریاست وزیر امور اقتصادی و دارایی و با عضویت وزرای صنعت، معدن و تجارت، اطلاعات، کشور، دادگستری و امور خارجه، نماینده رئیس قوه قضائیه، دادستان کل کشور یا نماینده وی، رئیس سازمان بازرسی کل کشور یا نماینده وی، رئیس سازمان اطلاعات سپاه، رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سه نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به‌عنوان ناظر به پیشنهاد کمیسیونهای اقتصادی، شوراها و امور داخلی کشور و قضائی و حقوقی و تصویب مجلس با وظایف ذیل تشکیل میشود:

۱- تعیین راهبردها و برنامه‌ریزی در جهت اجرای قانون.

۲- تهیه و پیشنهاد آیین‌نامه‌های الزم درخصوص اجرای قانون برای تصویب به هیأت وزیران.

۳- هماهنگ کردن دستگاه‌های زیرمجموعه دولت در امر جمع‌آوری، پردازش و تحلیل اخبار، اسناد، مدارک، اطلاعات و گزارش‌های واصله، تهیه سامانه‌های هوشمند و شناسایی معاملات مشکوک و گزارش به مراجع ذیربط جهت انجام اقدامات لازم.

تبصره ۱- دبیرخانه شورا در وزارت امور اقتصادی و دارایی خواهد بود.

تبصره ۲- ساختار و تشکیلات اجرائی شورا متناسب با وظایف قانونی آن با پیشنهاد شورا به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۳- کلیه آیین‌نامه‌های اجرائی شورای فوق‌الذکر پس از تصویب هیأت وزیران برای تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی ذیربط، با رعایت ماده (۱۴) این قانون لازم‌الاجراء خواهد بود. متخلف از این امر به تشخیص مراجع اداری و قضائی حسب مورد به دو تا پنج سال انفصال از خدمت مربوط یا محرومیت از همان شغل محکوم خواهد شد.

ماده ۵ (اصلاحی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵) - کلیه صاحبان مشاغل غیرمالی و مؤسسات غیرانتفاعی و همچنین اشخاص حقیقی و حقوقی از جمله بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری، بیمه‌ها، بیمه مرکزی، صندوق‌های قرض‌الحسنه، بنیادها و مؤسسات خیریه، شهرداری‌ها، صندوق‌های بازنشستگی، نهادهای عمومی غیردولتی، تعاونی‌های اعتباری، صرافی‌ها، بازار سرمایه (بورس‌های اوراق بهادار) و سایر بورس‌ها، شرکت‌های کارگزاری، صندوق‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذاری و همچنین مؤسساتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام می‌باشد از قبیل شرکت ملی نفت ایران، سازمان گسترش و نوسازی ایران و غیر آنها، مکلفند آیین‌نامه‌های اجرائی هیأت وزیران در ارتباط با این قانون و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم را اجراء کنند.

ماده ۶ (اصلاحی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵) - کلیه اشخاص موضوع ماده (۵) این قانون، از جمله گمرک جمهوری اسلامی ایران، سازمان امور مالیاتی کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، دفاتر اسناد رسمی، وکلای دادگستری، حسابرسان، حسابداران، کارشناسان رسمی دادگستری و بازرسان قانونی مکلفند اطلاعات مورد نیاز در اجرای این قانون را طبق مصوبات هیأت وزیران حسب درخواست شورا یا مرکز اطلاعات مالی به آنها ارائه نمایند.

ماده ۷ (اصلاحی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵) - اشخاص، نهادهای و دستگاه‌های مشمول این قانون (موضوع مواد ۵ و ۶)

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 291 از 409

برحسب نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود مکلف به رعایت موارد زیر هستند:

الف - احراز هویت و شناسایی مراجعان، مالکان واقعی و در صورت اقدام توسط نماینده یا وکیل، احراز سمت و هویت نماینده، وکیل و اصیل.

تبصره - مقررات این بند نافی ضرورت احراز هویت به موجب قوانین و مقررات دیگر نیست.

ب - ارائه اطلاعات، گزارش‌ها، اسناد و مدارک الزام‌به مرکز اطلاعات مالی در چهارچوب قانون و آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران.

پ - ارائه گزارش معاملات یا عملیات یا شروع به عملیات بیش از میزان مصوب شورا یا معاملات و عملیات مشکوک بانکی، ثبتی، سرمایه‌گذاری، صرافی، کارگزاری و مانند آنها به مرکز اطلاعات مالی.

تبصره - معاملات و عملیات مشکوک شامل هر نوع معامله، دریافت یا پرداخت مال اعم از فیزیکی یا الکترونیکی یا شروع به آنها است که براساس اوضاع و احوالی مانند ارزش، موضوع یا طرفین آن برای انسان به طور متعارف ظن وقوع جرم را ایجاد کند؛ نظیر:

۱- معاملات و عملیات مالی مربوط به ارباب رجوع که به نحو فاحش بیش از سطح فعالیت مورد انتظار وی باشد.

۲- کشف جعل، اظهار کذب یا گزارش خالف واقع از سوی مراجعین قبل یا بعد از آنکه معامله یا عملیات مالی صورت گیرد و نیز در زمان اخذ خدمات پایه.

۳- معاملات یا عملیات مالی که به هر ترتیب مشخص شود صوری یا ظاهری بوده و مالک شخص دیگری است.

۴- معاملات یا عملیات مالی که اقامتگاه قانونی هریک از طرفین در مناطق پرخطر (از نظر پولشویی) واقع شده‌است. فهرست این مناطق توسط شورا مشخص می‌شود.

۵- معاملات یا عملیات مالی بیش از سقف مقرر در آیین‌نامه اجرائی هرچند مراجعین، قبل یا حین معامله یا عملیات مزبور از انجام آن انصراف داده یا بعد از انجام آن بدون دلیل منطقی نسبت به فسخ قرارداد اقدام نمایند.

ت - نگهداری سوابق مربوط به شناسایی ارباب رجوع، مالک، سوابق حساب‌ها، عملیات و معاملات داخلی و خارجی حداقل به مدت پنج سال پس از پایان رابطه کاری یا انجام معامله موردی است که شیوه آن به موجب آیین‌نامه اجرائی این قانون تعیین می‌شود.

تبصره - این بند ناقض سایر قوانین که نگهداری اسناد را بیش از مدت یاد شده الزامی نموده نخواهد بود.

ث - تدوین معیارهای کنترل داخلی و آموزش مدیران و کارکنان به منظور رعایت مفاد این قانون و آیین‌نامه‌های اجرائی آن.

تبصره - هر یک از مدیران و کارکنان دستگاه‌های اجرائی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۰۸ علماً و عمداً و به قصد تسهیل جرائم موضوع این قانون از انجام تکالیف مقرر در هر یک از بندهای فوق به استثنای بند «ث» خودداری نماید، علاوه بر انفصال موقت درجه شش به جزای نقدی درجه شش محکوم می‌شود. در صورتی که عدم انجام تکالیف مقرر ناشی از تقصیر باشد مرتکب به انفصال موقت درجه هفت محکوم خواهد شد. مدیران و کارکنان سایر دستگاه‌های حاکمیتی و بخش‌های غیردولتی در

صفحه 292 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

صورت عدم انجام تکالیف مقرر در این ماده به استثنای بند «ث»، به جزای نقدی درجه شش محکوم می‌گردند.

ماده ۷ مکرر (الحاقی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵) - به منظور اجرای این قانون و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، سیاست‌ها و تصمیمات شورا، «مرکز اطلاعات مالی» با ساختار و ترکیب مندرج در تبصره (۲) این ماده زیر نظر شورا با وظایف و اختیارات زیر در وزارت امور اقتصادی و دارایی تشکیل می‌شود:

الف - دریافت، گردآوری، نگهداری، تجزیه و تحلیل و ارزیابی اطلاعات و بررسی معاملات و عملیات مشکوک به پولشویی و تأمین مالی تروریسم، ردیابی جریان وجوه و انتقال اموال با رعایت ضوابط قانونی و گزارش معاملات و عملیات مشکوک به پولشویی و تأمین مالی تروریسم.

ب - وزارت اطلاعات، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌ها، سازمان ثبت احوال کشور، بیمه مرکزی ایران، سازمان امور مالیاتی کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، سازمان حسابرسی، سازمان بورس و اوراق بهادار، ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ستاد مبارزه با مواد مخدر و سازمان تعزیرات حکومتی، موظفند پاسخ استعلامات مرکز در مورد اطلاعات تکمیلی مرتبط با معاملات و تراکنش‌های مالی مشکوک به پولشویی را به صورت برخط امن به این مرکز ارسال نمایند. همچنین، اطلاعات موضوع این ماده با لحاظ مفاد ماده (۱۱۷) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ در اختیار قوه قضائیه قرار می‌گیرد.

تبصره - واگذاری اطلاعات امنیتی طبقه بندی شده بعد از طی مراحل رسیدگی اطلاعاتی ارائه خواهد شد.

پ - بررسی و ارزیابی نحوه تحصیل و مشروعیت دارایی‌ها و عملیات مشکوک اشخاص در گزارش‌های واصله و ارسال آن‌ها به مراجع ذیصلاح قضائی برای رسیدگی در مواردی که به احتمال قوی صحت دارد و یا محتمل بودن آن از اهمیت برخوردار است.

ت - جلوگیری از نقل و انتقال وجوه یا اموال مشکوک به پولشویی و تأمین مالی تروریسم و اطلاع به مرجع ذیصلاح قضائی جهت رسیدگی مطابق حکم تبصره (۱) این ماده.

ث - ارائه مشاوره به اشخاص مشمول برای مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در قالب ابلاغ اصول راهنما.

ج - تدوین آیین‌نامه‌های مربوط به روش‌ها و مصادیق گزارش معاملات مالی مشکوک و اعمال موضوع این قانون و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم جهت تصویب در هیأت وزیران و سپس ارجاع به مراجع ذی ربط.

چ - تهیه برنامه‌های آموزشی در زمینه آثار زیانبار پولشویی و تأمین مالی تروریسم، شیوه‌های متداول در انجام جرائم مذکور و ابزارهای مؤثر پیشگیری از آن، از طریق شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم.

ح - همکاری با اشخاص، سازمان‌ها و نهادها یا دستگاه‌های دولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد که در زمینه مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم فعالیت می‌کنند.

خ - تهیه و ارسال منظم گزارش‌هایی درباره اقدامات انجام شده و ارائه پیشنهادها و شورا و شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم.

د - همکاری و تبادل اطلاعات با مراکز مشابه در سایر کشورها، سازمان‌ها، مجامع منطقه‌ای، بین‌الدولی و بین‌المللی ذی ربط مطابق قوانین و مقررات.

صفحه 293 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ضوابط و نحوه همکاری و تبادل اطلاعات و همچنین چگونگی انتخاب طرف‌های تبادل به‌موجب آیین-نامه‌ای است که توسط شورا تهیه شده و به‌تصویب شورای عالی امنیت ملی می‌رسد.

ذ - انجام سایر وظایف محوله از سوی شورا در چهارچوب مقررات این قانون.

تبصره ۱- توقیف و جلوگیری از نقل و انتقال وجوه یا اموال مشکوک به جرائم پولشویی و تأمین مالی تروریسم و یا انجام هرگونه تحقیقات منوط به اخذ مجوز از مراجع قضائی ذی‌صلاح است؛ مگر در موارد فوری که به مقام قضائی دسترسی نیست که در این صورت مرکز اطلاعات مالی می‌تواند دستور توقیف و جلوگیری از انتقال وجوه و اموال مشکوک را حداکثر تا بیست و چهار ساعت صادر و بلافاصله پس از حصول دسترسی، مراتب را به مقام قضائی گزارش و مطابق دستور وی عمل کند. چنانچه بعد از بیست و چهار ساعت مجوز مراجع قضائی صادر نشود، رفع توقیف می‌شود.

تبصره ۲- مرکز اطلاعات مالی یک مؤسسه دولتی تابع وزارت امور اقتصادی و دارایی است. این مرکز متشکل از رئیس و به تعداد لازم معاون و گروه‌های کارشناسی از قبیل کارگروه حقوقی قضائی، پیگیری و نظارت، تحلیل و بررسی اطلاعات مالی می‌باشد. رئیس مرکز از میان افراد دارای حداقل ده سال سابقه مدیریتی یا قضائی مرتبط و با شرایط زیر با رأی حداقل دو سوم اعضای شورا و با حکم رئیس شورا منصوب می‌شود. دوره ریاست چهار سال و تجدید آن برای یک‌بار مجاز است. تشکیلات این مرکز در چهارچوب این قانون براساس آیین‌نامه‌ای است که توسط شورا تدوین می‌شود و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

علاوه بر رعایت قوانین و مقررات عمومی، رئیس و کارکنان مرکز باید دارای این شرایط باشند:

۱- وثاقت و حسن شهرت

۲- توانایی انجام وظایف

۳ - نداشتن هرگونه سابقه محکومیت کیفری

۴ - سلامت مالی، اخلاقی و امنیتی

۵ - تعهد به اسلام، انقلاب، نظام اسلامی و قانون اساسی و التزام اعتقادی و عملی به ولایت فقیه

شرایط مقرر در بندهای (۱)، (۴) و (۵) از وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه استعلام می‌شود و صرفاً پس از احراز کلیه شرایط مذکور و همچنین پس از دریافت موافقت این دو نهاد در خصوص بندهای مورد اشاره، رئیس مرکز مطابق مقررات فوق و سایر کارکنان مرکز، توسط رئیس مرکز تعیین می‌شوند. کلیه دستگاه‌های اجرائی از قوای سه‌گانه و نیروهای نظامی و انتظامی مکلفند در صورت درخواست مرکز اطلاعات مالی و با تصویب شورا نسبت به تأمین کارکنان بخش‌های مرکز که از افراد مجرب و با سابقه آن نهاد انتخاب می‌شوند همکاری لازم را داشته‌باشند. همکاری نیروهای نظامی و انتظامی براساس ضوابط مربوطه فرماندهی کل قوا است.

تبصره ۳- علاوه بر ضابطین عام، وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه در جرائم این قانون و قانون

صفحه 294 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

مبارزه با تأمین مالی تروریسم ضابط دادگستری می‌باشند.

تبصره ۴- نحوه و سطح دسترسی به اطلاعات مالی و اداری مربوط به جرائم پولشویی و تأمین مالی تروریسم و همچنین تعریف برخط امن به موجب دستورالعملی است که توسط شورا تهیه می‌شود و به تصویب شورای عالی امنیت ملی می‌رسد.

ماده ۸ (اصلاحی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵)- اطلاعات و اسناد گردآوری شده در اجرای این قانون، صرفاً در جهت کشف و رسیدگی به جرائم استفاده می‌شود. افشای اطلاعات و اسناد یا استفاده از آنها به نفع خود یا دیگری به طور مستقیم یا غیرمستقیم توسط مأموران دولتی یا سایر اشخاص مقرر در این قانون ممنوع بوده و متخلف به مجازات حبس تعزیری درجه پنج محکوم خواهد شد.

ماده ۹ (اصلاحی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵)- اصل مال و درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم منشأ و جرم پولشویی (و اگر موجود نباشد مثل یا قیمت آن) مرتکبین جرم پولشویی مصادره می‌شود و همچنین چنانچه جمع اموال، درآمد و عواید مذکور تا ده میلیارد (۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال باشد به حبس تعزیری درجه پنج و ارقام بیشتر از آن به حبس تعزیری درجه چهار در هر دو مورد علاوه بر مجازات قبل به جزای نقدی معادل وجوه یا ارزش مالی که مورد پولشویی واقع گردیده محکوم می‌شوند.

تبصره ۱- چنانچه عواید حاصل از جرم به اموال دیگری تبدیل یا تغییر یافته باشد همان اموال و در صورت انتقال به ثالث با حسن نیت، معادل آن از اموال مرتکب ضبط می‌شود.

تبصره ۲- صدور و اجرای حکم ضبط دارایی و منافع حاصل از آن در صورتی است که متهم به لحاظ جرم منشأ، مشمول این حکم قرار نگرفته باشد.

تبصره ۳- مرتکبین جرم منشأ در صورت ارتکاب جرم پولشویی علاوه بر مجازات‌های مقرر مربوط به جرم منشأ، به مجازات‌های پیش‌بینی شده در این قانون نیز محکوم خواهند شد. مرتکبین جرم پولشویی در صورت عدم ارتکاب جرم منشأ صرفاً به مجازات مقرر در این ماده محکوم می‌شوند.

تبصره ۴- در صورتی که جرم پولشویی به صورت سازمان یافته ارتکاب یابد، موجب تشدید در مجازات به میزان یک درجه خواهد بود.

تبصره ۵- در صورتی که اشخاص حقوقی مرتکب جرم پولشویی شوند علاوه بر مجازات‌های مقرر در ماده (۲۰) قانون مجازات اسلامی به جزای نقدی معادل دو تا چهار برابر وجوه یا ارزش مالی که مورد پولشویی واقع گردیده محکوم می‌شوند.

تبصره ۶- چنانچه این اموال متعلق به غیر باشد و در دادگاه صالحه مشخص شود که بدون اطلاع مالک استفاده شده یا اینکه مالک رضایت نداشته و این امر را به مراجع قانونی اعلام نموده یا اینکه امکان اعلام نداشته است به مالک آن مسترد می‌شود.

ماده ۱۰- کلیه اموری که در اجراء این قانون نیاز به اقدام یا مجوز قضائی دارد باید طبق مقررات انجام پذیرد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 295 از 409

قوه قضائیه موظف است طبق مقررات همکاری نماید.

ماده ۱۱ (اصلاحی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵) - شعبی از دادگاه‌های عمومی در تهران و در صورت نیاز در مراکز استان‌ها به امر رسیدگی به جرم پولشویی و جرایم مرتبط اختصاص می‌یابد. تخصصی بودن شعبه مانع رسیدگی به سایر جرائم نمی‌باشد.

تبصره - در مواردی که مرتکب جرم پولشویی از مقامات موضوع مواد (۳۰۷) و (۳۰۸) قانون آیین دادرسی کیفری و مرتکب جرم منشأ، شخصی غیر از مقامات مذکور باشد، به جرم پولشویی حسب مورد در دادگاه‌های کیفری تهران یا مرکز استان رسیدگی می‌شود.

ماده ۱۲ - در مواردی که بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها قانون معاضدت قضایی و اطلاعات در امر مبارزه با پولشویی تصویب شده‌باشد، همکاری طبق شرایط مندرج در توافقنامه صورت خواهد گرفت.

ماده ۱۳ (الحاقی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵) - مجازات شروع به جرم، معاونت و شرکت در جرایم موضوع این قانون و مقررات راجع به تشدید و تخفیف مجازات، حسب مورد تابع قانون مجازات اسلامی است.

ماده ۱۴ (الحاقی مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۵) - آیین نامه اجرائی این قانون ظرف مدت سه ماه از تاریخ لازم الاجراء شدن این قانون توسط شورا تهیه می‌شود و پس از تأیید توسط رئیس قوه قضائیه به تصویب هیأت وزیران می‌رسد قانون فوق مشتمل بر دوازده ماده و هفت تبصره در جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ دوم بهمن ماه یک هزار و سیصد و هشتاد و شش مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۷ به تأیید شورای نگهبان رسید.

۱۶-۳- احراز هویت و شناسایی مشتریان

واحدها مکلفند به منظور اجرای فرآیند احراز هویت مشتری، به اخذ اطلاعات هویتی وی و بررسی تطابق این اطلاعات با مدارک شناسایی معتبر اقدام نمایند.

به منظور احراز هویت اشخاصی که به نمایندگی از شخص اصیل تحت هر عنوان (از جمله ولی، وصی، قیم، وکیل و نماینده شخص حقوقی) به واحدها مراجعه می‌کنند، واحدها مکلفند علاوه بر اجرای فرآیند احراز هویت در خصوص نماینده، اسناد معتبر و رسمی مبین نمایندگی مانند وکالت‌نامه را اخذ و تطابق آن را بررسی نمایند.

در خصوص خدمات الکترونیکی و غیرحضوری (مانند خدمات اینترنتی) پذیرش ابزار پرداخت، دریافت اطلاعات مرتبط (مانند دریافت رمز، تاریخ انقضای کارت) و انطباق آن‌ها به منزله اجرای فرایند احراز هویت است.

واحدها مکلفند هنگام ارائه همه تعاملات کاری حتی کمتر از سقف مقرر از جمله انجام هرگونه دریافت و پرداخت، حواله وجه، صدور انواع چک‌های بانکی و چک‌های بین‌بانکی (چک رمزدار) و پرداخت چک، به اجرای فرآیند احراز هویت مشتری اقدام و اطلاعات آن را در دفاتر و یا سامانه (سیستم)‌های اطلاعاتی خود ثبت کنند. این اقدام باید پیش از ایجاد تعامل کاری و ارائه هر محصول یا خدمت یا انجام هرگونه تراکنش انجام شود.

پرداخت قبوض دولتی و خدمات شهری کمتر از سقف مقرر و سایر موارد اعلامی شورا به احراز هویت نیازی ندارد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 296 از 409

مدارک معتبر برای احراز هویت اشخاص حقیقی ایرانی

مستفاد از ماده ۱۲ دستورالعمل چگونگی شناسایی مشتریان ایرانی موسسات اعتباری (مصوب ۸۹/۱۱/۲۰ شورای عالی مبارزه با پولشویی) در صورت وجود ارتباط برخط موسسه اعتباری با سازمان ثبت احوال کشور و امکان تطبیق مشخصات اظهار شده توسط مشتری با مندرجات کارت ملی، شناسنامه عکس‌دار، گواهینامه رانندگی یا گذرنامه معتبر، احراز هویت بر اساس این مدارک بلامانع است.

مدارک معتبر برای احراز هویت اشخاص حقیقی خارجی

مدارک معتبر رای احراز هویت اشخاص حقیقی خارجی به شرح ذیل است:

الف- مدارک هویتی اشخاص خارجی مقیم:

- دفترچه اقامت عادی صادره از اداره مهاجرت و گذرنامه نیروی انتظامی.
- دفترچه اقامت ویژه صادره از اداره مهاجرت و گذرنامه نیروی انتظامی.
- گذرنامه(پاسپورت) با پروانه اقامت معتبر صادره از اداره مهاجرت و گذرنامه نیروی انتظامی.
- دفترچه پناهندگی معتبر صادره توسط نیروی انتظامی به شرط دارا بودن اعتبار.
- کارت خروجی مدت دار (آمایش) معتبر و کارت هویت صادره توسط وزارت کشور.

ب- مدارک هویتی اشخاص خارجی غیرمقیم:

- گذرنامه(پاسپورت)با روادید معتبر با تاریخ اعتبار صادره توسط وزارت امور خارجه و درج شده در گذرنامه.
- گذرنامه معتبر با تابعیت کشورهای لغو روادید با ایران و دارای مهر ورود به کشور که مدت اعتبار آن از زمان ورود به کشور تا کنون منقضی نشده باشد.
- گذرنامه(پاسپورت) با روادید تمدید شده توسط نیروی انتظامی و درج شده در گذرنامه حداکثر تا تاریخ اعتبار روادید صادره یا تمدید شده.
- اعتبار دفترچه های اقامت ویژه، پناهندگی، کارت های هویت و آمایش منوط به عدم انقضای تاریخ آن می باشد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 297 از 409

مدارک معتبر برای احراز هویت اشخاص حقوقی ایرانی (حسب مورد)

مدارک معتبر برای احراز هویت اشخاص حقوقی ایرانی (حسب مورد) به شرح ذیل می باشد:

(الف) اصل یا تصویر برابر اصل شده گواهی نامه ثبت شرکت، شرکت نامه.

(ب) مصوبه هیأت مدیره مبنی بر افتتاح حساب (به نام شرکت) و معرفی صاحبان امضاء مجاز.

(پ) اساسنامه مشتمل بر اطلاعات نوع، موضوع، ماهیت و میزان فعالیت شخص حقوقی.

(ت) اطلاعات مربوط به رتبه بندی شخص حقوقی (از مراجعی نظیر شرکت سنجش اعتبار، رتبه بندی معاونت، برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور و یا سایر مراجع حرفه ای)

در صورت عدم رتبه بندی شرکت، واحدها موظفند از طریق بررسی صورت های مالی تأیید شده توسط یکی از اعضای جامعه حسابداران رسمی نسبت به تعیین سطح فعالیت مورد انتظار مشتری اقدام نمایند و در صورت عدم الزام شخص حقوقی به انتخاب یکی از اعضای جامعه حسابداران رسمی، آخرین صورت های مالی معتبر شخص حقوقی مستقیماً مورد بررسی قرار گیرد.

(ث) مشخصات فرد یا افرادی که حق برداشت از حساب شخص حقوقی را دارند (شامل نام و نام خانوادگی، شماره ملی، نام پدر، تاریخ تولد، نشانی و کدپستی) و سمت آنها (همراه نمونه امضای مجاز آنها)

(ج) اسامی، مشخصات، نشانی و کدپستی محل سکونت اعضای هیأت مدیره، هیأت عامل / مدیر عامل، حسابرس یا حسابرسان مستقل، بازرس یا بازرسان قانونی و سهام دارانی که بیش از ۵ درصد سهام شخص حقوقی را در اختیار دارند. (در مورد سایر اشخاص حقوقی از قبیل سازمان های غیر انتفاعی و بنیادها و ... مشخصات، نشانی و کدپستی مؤسسين یا هیأت امناء و ارکان مشابه آنها)

(چ) محل اصلی فعالیت، نشانی و کدپستی دفتر مرکزی، شماره های تلفن و دورنگار آن، اسامی صاحبان امضای مجاز و نمونه امضای آن ها و اطلاعات مربوط به نحوه رسمیت داشتن کلیه اسناد مالی و مکاتبات مربوط، مدت و حدود اختیارات هیأت مدیره و مدیر عامل و یا ارکان مشابه به مؤسسه در مورد حساب ها.

(ح) تعهد از مدیران و صاحبان امضاء شخص حقوقی مبنی بر اینکه آخرین مدارک و اطلاعات مربوط به شخص حقوقی را ارائه داده و هر نوع تغییر در موارد مذکور را بلافاصله به بانک اطلاع رسانی نمایند. (موضوع تعهدنامه رعایت ضوابط و مقررات مبارزه با پولشویی)

در مورد مؤسسات و تشکیلات دولتی و بلدی (موضوع ماده ۵۸۷ قانون تجارت) که به محض ایجاد و بدون احتیاج به ثبت، دارای شخصیت حقوقی می شوند، اخذ تاریخ و شماره ثبت آنها فاقد موضوعیت است. در این موارد، صرفاً اخذ شناسه ملی از مشتریان و استعلام آن از پایگاه شناسه ملی اشخاص حقوقی و حفظ آن در سوابق، کفایت می کند و نیازی به انجام سایر تکالیف مقرر در مورد شناسایی مشتریان نیست.

صفحه 298 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

مدارک معتبر برای احراز هویت اشخاص حقوقی خارجی

مدارک معتبر برای احراز هویت اشخاص حقوقی خارجی به شرح ذیل می باشد:

- معرفی نامه وزارت امور خارجه در خصوص نمایندگی سیاسی کشورها و سازمان های بین المللی.

- معرفی نامه وزارت کشور در خصوص سازمان های مردم نهاد خارجی.

- مدارک ثبتی سایر اشخاص حقوقی خارجی در خارج از ایران و ترجمه رسمی آنها که در آن محل ثبت، تاریخ ثبت، شماره ثبت و موضوع فعالیت شخص حقوقی قید شده باشد.

اشخاص حقوقی و نمایندگی های شرکت های تجاری خارجی به جز نمایندگی های سازمان های بین المللی، سفارت خانه ها و اشخاص حقوقی مشابه، تنها پس از ثبت نمایندگی و اخذ شناسه ملی، مجاز به دریافت خدمات هستند.

اعطای شماره اختصاصی به نمایندگی های سازمان های بین المللی، سفارت خانه ها و سایر اشخاص حقوقی مشابه توسط وزارت اطلاعات، پس از تأیید وزارت امور خارجه مجاز است.

شناسایی مشتریان

واحدها موظفند به منظور دریافت و بررسی مستمر اطلاعات مشتری رویه های شناسایی را متناسب با درخواست تعاملات کاری و براساس مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در سه سطح ساده، معمول و مضاعف به اجرا گذارند و سیاست و خط مشی شناسایی مشتری را با رویکرد ریسک محور انجام داده تا نظارت مستمر و هدفمند بر تعاملات کاری مشتری پدید آید. سطح اطلاعات اخذ شده از مشتری، متناسب با ریسک وی تعیین، نگهداری و به روز رسانی می گردد.

ارائه خدمات غیرپایه کمتر از سقف مقرر به ارزیابی ریسک برقراری تعامل کاری با مشتری نیاز ندارد. واحدها مکلفند پیش از برقراری هرگونه تعامل کاری، رویه های شناسایی مقتضی را انجام دهند و در مواردی که انجام این رویه ها امکان پذیر نیست، برقراری هرگونه تعامل کاری ممنوع است و تخلف محسوب می شود.

ارائه خدمات به مشتری به منزله تأیید انجام رویه شناسایی مشتری توسط مسئولین ذی ربط در واحدها بوده و مسئولیت وجود هرگونه نقص در این زمینه و در چارچوب این دستورالعمل متوجه ایشان می باشد.

واحدها مکلفند به منظور اجرای رویه های شناسایی معمول در خصوص اشخاص حقیقی، تدابیر حداقلی زیر را رعایت نمایند و سه دسته کلی اطلاعات هویتی، اقتصادی و مالک واقعی را همراه با اسناد و مدارک معتبر حسب مورد از مشتری اخذ و توسط دارنده امضای مجاز با اصل مدارک معتبر مطابقت داده و پس از اطمینان از صحت و اصالت اطلاعات، ضمن امضاء و درج تاریخ روز، آن ها را به صورت سامانه ای در پروفایل مشتریان خود نگهداری نمایند. حداقل اطلاعات هویتی، اقتصادی و مالک واقعی در خصوص اشخاص حقیقی ایرانی به شرح ذیل است:

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 299 از 409

۱- اخذ اطلاعات هویتی شامل: نام و نام خانوادگی، تاریخ تولد، شماره ملی، نام پدر، وضعیت حیات و در صورت فوت تاریخ آن، کدپستی محل اقامت.

۷۲- انجام اقدامات مقتضی (نظیر دریافت اظهار کتبی و اخذ تعهد مبنی بر صحت اظهارات) جهت تعیین اینکه مشتری از طرف خود یا از طرف مالکان واقعی دیگری فعالیت می‌کند و در صورت وجود مالک واقعی، اخذ اطلاعات هویتی مالک واقعی.

۳- اخذ اطلاعات اقتصادی شامل: اطلاعات شغلی (مانند مشخصات کارفرما/ سازمان/ مؤسسه محل اشتغال در خصوص کارمندان و کارگران و عنوان فعالیت شغلی و شماره مجوز فعالیت در خصوص مشاغل آزاد)، پیش‌بینی از میزان درآمد سالانه، پیش‌بینی از مجموع مبالغ سالانه واریزی و برداشتی از حساب، پیش‌بینی از حداکثر مبلغ هر تراکنش، اطلاعات سایر منابع درآمدی (مانند کد معاملاتی بورس اوراق بهادار، کد رهگیری اجاره‌نامه املاک و مستغلات)، گزارش بازرس و حسابرس قانونی (در صورت اجباری بودن داشتن بازرس یا حسابرس قانونی برای مشتری)، اظهارنامه مالیاتی و کد اقتصادی (در صورت وجود).

اطلاعات هویتی، اقتصادی و مالک واقعی در خصوص اشخاص حقیقی خارجی به شرح ذیل است:

۱- اخذ اطلاعات هویتی شامل: نام و نام خانوادگی، نام پدر، نام جد(در مورد اشخاص عرب تبار)، شماره اختصاصی، تاریخ و محل تولد، وضعیت حیات و در صورت فوت تاریخ آن، وضعیت اقامت شخص و تاریخ ورود وی به کشور، کدپستی محل اقامت، نوع مدرک هویتی، مدت اعتبار مدارک هویتی و تابعیت.

۲- انجام اقدامات مقتضی (نظیر دریافت اظهار کتبی و اخذ تعهد مبنی بر صحت اظهارات) جهت تعیین اینکه مشتری از طرف خود یا از طرف مالکان واقعی دیگری فعالیت می‌کند و در صورت وجود مالک واقعی، اخذ اطلاعات هویتی مالک واقعی.

۳- اخذ اطلاعات اقتصادی شامل: اطلاعات شغلی و مجوز فعالیت اخذ شده از وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (مانند مشخصات کارفرما/ سازمان/ مؤسسه محل اشتغال در خصوص کارمندان و کارگران و عنوان فعالیت شغلی و شماره مجوز فعالیت در خصوص مشاغل آزاد)، پیش‌بینی از میزان درآمد سالانه، پیش‌بینی از مجموع مبالغ سالانه واریزی و برداشتی از حساب، پیش‌بینی از حداکثر مبلغ هر تراکنش، اطلاعات سایر منابع درآمدی (مانند کد معاملاتی بورس اوراق بهادار، کد رهگیری اجاره‌نامه املاک و مستغلات)، گزارش بازرس و حسابرس قانونی (در صورت اجباری بودن داشتن بازرس یا حسابرس قانونی برای مشتری)، اظهارنامه مالیاتی و کد اقتصادی (در صورت وجود).

به‌منظور شناسایی معمول مشتریان خارجی، واحدها می‌بایست پس از اخذ مدارک شناسایی معتبر و کنترل صحت اصالت آن، نسبت به احراز هویت و راستی‌آزمایی شماره اختصاصی (وارد نمودن شماره مذکور از طریق منوی سامانه جامع اطلاعات اشخاص (CIF)) -گزینه جستجو بر اساس اقلام هویتی- بخش مشتری حقیقی خارجی جهت استعلام آنی، نسبت به کنترل صحت مشخصات شخص خارجی (وفق دستورالعمل مربوطه) اقدام نمایند.

واحدها مکلفند به‌منظور اجرای رویه‌های شناسایی معمول در خصوص اشخاص حقوقی، تدابیر حداقلی زیر را رعایت کنند و سه دسته کلی اطلاعات هویتی، اقتصادی و مالک واقعی را به شرح این ماده همراه با اسناد و مدارک معتبر، حسب مورد از ارباب رجوع یا دستگاه‌های ذی‌ربط اخذ و پس از اطمینان از صحت و اصالت اطلاعات، ضمن امضاء و

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 300 از 409

درج تاریخ روز، آن‌ها را به صورت سامانه‌ای در پروفایل مشتریان خود نگهداری نمایند.

۱- احراز هویت ارباب رجوع و اخذ اطلاعات هویتی زیر با دریافت اسناد و مدارک:

الف- شناسه ملی، نام شخص حقوقی، نوع شخص حقوقی (تجارتی یا غیرتجارتی/ انتفاعی یا غیرانتفاعی/ دولتی یا غیردولتی/ در خصوص شرکت‌های تجارتی نوع آن اعم از مسئولیت محدود، سهامی عام، سهامی خاص و غیره)، نهاد ثبت‌کننده (اعم از ثبت شرکت‌ها و مؤسسات غیرتجارتی، وزارت کشور و غیره)، تاریخ تأسیس، وضعیت (اعم از فعال، منحل‌شده و ختم تصفیه شده) و تاریخ انحلال/ ختم تصفیه با تکیه بر اسناد و مدارک معتبر، دال بر موجودیت شخص حقوقی نظیر اساسنامه و شرکت‌نامه

ب - ساختار مالکیت و ساختار کنترلی مشتری شامل اطلاعات سهام‌داران عمده، اعضای هیأت مدیره، مدیران ارشد اجرائی و حسب مورد بازرسان یا حسابرسان با تکیه بر مقررات حاکم بر شخص حقوقی که به آن‌ها انتظام می‌دهد و براساس آن نظارت می‌شوند (نظیر اساسنامه)

پ - نشانی و کدپستی احراز شده محل اقامت قانونی دفتر مرکزی و محل اصلی فعالیت با تکیه بر اسناد و مدارک معتبر دال بر موجودیت شخص حقوقی

در صورتی که سهام‌داران عمده شخص حقوقی، جزء اشخاصی (حقیقی و حقوقی) باشند که برای واحدها شناخته شده نباشند، لازم است شناسایی مشتریان نسبت به سهام‌داران عمده آنها نیز اعمال شود.

۲- شناخت مالک واقعی اشخاص حقوقی بر اساس اخذ اطلاعات هویتی اشخاص زیر:

الف- اشخاص حقیقی یا آن گروه از اشخاص حقوقی که مستقیم یا غیرمستقیم حداقل دارای منفعت ۲۵ درصد از مالکیت سهام یا یک کرسی مدیریتی در هیأت مدیره شخص حقوقی باشند، مالک واقعی شناخته می‌شوند.

ب - اشخاصی که با استفاده از ابزارهای دیگر نظیر وکالت‌نامه به کنترل اشخاص حقوقی می‌پردازند، در صورت تردید در مورد بند (الف) یا نبود شخص حقیقی که از طریق مالکیت امکان کنترل اشخاص حقوقی را داشته باشد.

پ - مدیران ارشد اشخاص حقوقی در صورت تحقق نیافتن بندهای (الف) و (ب)

۳- اخذ اطلاعات اقتصادی شامل: شناخت موضوع، ماهیت و میزان فعالیت مشتری با اخذ اطلاعاتی نظیر زمینه فعالیت (مانند تولیدی و بازرگانی)، پیش‌بینی از منابع درآمد (مانند درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری و فروش محصولات)، پیش‌بینی از میزان فروش، هزینه و درآمد، پیش‌بینی از میزان صادرات و واردات، پیش‌بینی از میزان گردش حساب مورد انتظار سالانه و پیش‌بینی از تعداد تراکنش‌های مورد انتظار سالانه با تکیه بر اسناد و مدارک معتبر اعم از مجوز فعالیت شخص حقوقی (جواز تأسیس، جواز کسب، پروانه بهره‌برداری یا کارت بازرگانی و مجوز نماد اعتماد الکترونیکی)، آخرین اظهارنامه مالیاتی و یا یکی از گزارش‌های منضم به صورت‌های مالی که قابل استعمال از جامعه حسابداران رسمی ایران باشد.

برای اشخاص حقوقی که سهام آن‌ها در بورس عرضه می‌شود و مالکیت آن‌ها شفاف است، نیازی به شناسایی و تأیید هویت سهام‌داران و مالک واقعی نیست.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 301 از 409

به منظور شناسایی معمول اشخاص حقوقی خارجی، واحدها می‌بایست نسبت به اخذ مدارک شناسایی معتبر اشخاص حقوقی خارجی اقدام نموده و در نهایت به منظور اخذ شماره فراگیر (برای شرکت و کلیه اتباع خارجی در ساختار مالکیتی شرکت) از طریق سامانه فیدا اقدام نمایند.

افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه پس‌انداز و حساب سپرده سرمایه‌گذاری مدت دار برای اشخاص حقوقی خارجی غیرمقیم مجاز است.

در خصوص اشخاص حقوقی خارجی غیرمقیم، ارائه مدارکی مبنی بر تشکیل، ثبت و اساسنامه شخص مذکور که به تأیید نمایندگی ایران در کشور متبوع شخص حقوقی یا نزدیکترین نمایندگی ایران به کشور متبوع آن شخص رسیده باشد، الزامی است.

افتتاح حساب‌های مذکور مستلزم حضور مدیران صاحب امضای مجاز آن‌ها در بانک می‌باشد.

در مورد شرکت‌های خارجی، شعب و دفاتر نمایندگی شرکت‌های خارجی در ایران و همچنین سازمان‌های مردم نهاد خارجی لازم است علاوه بر شناسایی معمول اشخاص حقیقی صاحب امضاء حساب، مسئولین خارجی مقیم و دارای تردد به ایران (به شرح مندرج در مورد اشخاص حقیقی) و نیز مشخصات اعضای هیأت مدیره و مدیران ارشد ارکان مشابه هر یک از آنها در خارج از کشور همراه با مشخصات شرکت اصلی آنها در خارج از کشور اخذ گردد.

در صورتی که وکیل، وصی، قیم و یا ولی به نمایندگی از طرف شخص یا اشخاص دیگری متقاضی دریافت خدمات باشد، شعب مکلفند ارائه هرگونه خدمت به اشخاص فوق را منوط به اجرای فرآیند احراز هویت نماینده و اخذ اسناد رسمی معتبر مبین نمایندگی (مانند وکالت‌نامه تنظیم شده در دفاتر اسناد رسمی و نمایندگی‌های ایران در کشورهای خارجی و احکام مراجع قضایی مبنی بر وصایت و قیمومیت) نموده و پس از استعلام صحت و اصالت اسناد و مدارک اخذ شده اطلاعات احراز شده نماینده را در پروفایل مشتری ثبت نموده و تطابق آن را نیز بررسی نمایند.

ارائه خدمات بانکی از طریق وکالت داخلی به کلیه مشتریان بانک ممنوع می‌باشد.

اصالت وکالت‌نامه‌های کنسولی تنظیم شده در خارج از کشور می‌بایست از سامانه میخک (تاک) استعلام می‌گردد. اصالت وکالت‌نامه‌های تنظیم شده در داخل کشور می‌بایست از سامانه ثبت اسناد و املاک کشور استعلام می‌گردد. در خصوص اشخاصی که وکالت کلی برای انجام کلیه امور بانکی شخص حقیقی و حقوقی دارند، ضمن شناسایی وکیل و اصیل (به شرح مندرج در این دستورالعمل) واحدها باید مراتب را در شعب از طریق ادارات امور شعب و در شعب مستقل رأساً به اداره کل مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم گزارش نمایند.

واحدها بایستی به هنگام ارائه خدمات پایه به مشاغل غیرمالی ضمن دریافت مدارک مربوط به شناسایی معمول، تعهدات لازم در خصوص اجرای قانون و مقررات مبارزه با پولشویی را از آنها اخذ نمایند و در صورت خودداری اینگونه مشاغل از ارائه تعهد و یا خودداری از عمل به تعهدات مذکور، واحدها باید از ارائه خدمات به آنها خودداری نمایند. با توجه به عدم ضرورت اخذ تصویر شناسنامه و کارت ملی و نگهداری آن در سوابق، لازم است مشخصات هویتی اعلام شده از سوی شخص حقیقی با اصل مدارک شناسایی ایشان مطابقت داده و پس از احراز هویت و استعلام برخط از

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 302 از 409

سامانه سازمان ثبت احوال کشور ، کد رهگیری صادره چاپ و ضمن امضاء و درج تاریخ روز ، در پرونده مشتری نگهداری شود.

واحدها بایستی تنها در مواردی که ریسک تعاملات کاری مشتری پایین ارزیابی می شود به انجام رویه های شناسایی ساده اکتفا کنند.

به منظور انجام رویه های شناسایی ساده، واحدها مکلفند تدابیر سهل گیرانه شناسایی ارباب رجوع را متناسب با سطح خطر (ریسک) ارباب رجوع اتخاذ کنند. این تدابیر نباید ناقض سایر مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم باشد. برخی از این تدابیر عبارتند از:

۱- کاهش تعداد دفعات به روزرسانی اطلاعات شناسایی ارباب رجوع.

۲- کاهش میزان پایش مستمر و بررسی موشکافانه تراکنش ها براساس سطح فعالیت مورد انتظار ارباب رجوع.

۳- عدم جمع آوری اطلاعات دقیق و باجزئیات، یا انجام اقدامات خاص برای شناخت هدف و ماهیت مورد نظر روابط تجاری، در مواردی که هدف و ماهیت تراکنش ها از طریق نوع تراکنش ها یا روابط کاری ایجاد شده قابل استنباط باشد. واحدها مکلفند در مواردی که ریسک تعاملات کاری، بالا ارزیابی می شود رویه ها و اقدامات شناسایی مضاعف را حداقل در موارد ذیل اتخاذ نمایند:

۱- در تعاملات کاری با اشخاص حقیقی و حقوقی پرخطر که به نحو مقتضی از سوی اداره مبارزه با پولشویی به واحدها اعلام می گردند.

۲- در خصوص حساب های کارگزاری خارجی

۳- ارائه خدمات بانکداری اختصاصی

۴- هنگام ارائه خدمات پایه به اشخاص دارای ریسک سیاسی

۵- در هنگام تراکنش های غیر معمول یا الگوهای تراکنش غیر معمولی که هدف قانونی یا اقتصادی مشخصی ندارد.

واحدها مکلفند رویه های شناسایی مضاعف را به گونه ای اعمال کنند که حداقل اقدامات زیر صورت گیرد.

۱- کسب اطلاعات بیشتر از مشتری مانند فعالیت اقتصادی و حجم اموال و به روزرسانی اطلاعات پروفایل وی اعم از اطلاعات مالک واقعی در فواصل زمانی کوتاه تر.

۲- کسب اطلاعات بیشتر در خصوص ماهیت تعامل کاری

۳- کسب اطلاعات درباره منبع سرمایه یا منبع اموال مشتری

۴- کسب اطلاعات درباره دلایل تراکنش های با مبالغ بالا

۵- اخذ تأییدیه از اداره مبارزه با پولشویی برای شروع و تداوم تعامل کاری. (شیوه نامه اجرائی متعاقباً اعلام می گردد)

صفحه 303 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۶- استعلام از سامانه‌های اطلاعاتی موردنیاز و یا بانک‌های جامع اطلاعاتی

۷- اعمال کنترل دقیق‌تر و افزایش تعداد دفعات اخذ و بررسی اطلاعات تعامل کاری

واحدها مکلفند در مواردی که نسبت به اصالت یا صحت مدارک شناسایی ارائه‌شده توسط مشتری (اعم از حقیقی و حقوقی) ابهام داشته باشند (نظیر جعل، تقلب و ...)، از طریق تحقیق از سایر نظام‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی و یا استعلام از مراجع ذی‌ربط قانونی مطلع، نسبت به رفع ابهام اقدام کنند و ارائه خدمت تا رفع ابهام متوقف می‌گردد.

به روزرسانی رویه‌های شناسایی معمول (اطلاعات مشتری)

واحدها مکلفند در موارد زیر رویه‌های شناسایی معمول را به‌روزرسانی نمایند:

۱- پیش از ارائه خدمات پایه جدید درخصوص مشتریان فعلی (اعم از افتتاح حساب و ...)

۲- پیش از انجام نقل و انتقالات الکترونیکی بین‌المللی

۳- وجود سوءظن در مورد پولشویی و یا تأمین مالی تروریسم

۴- وجود شک و تردید در مورد صحت یا کفایت اطلاعات از قبل دریافت‌شده از مشتری

۵- وجود دلایلی مبنی بر تغییر در وضعیت و اطلاعات مشتری حین انجام رویه‌های نظارت و پایش

۶- در صورت تغییر در سطح فعالیت مشتری

به منظور اجرای رویه‌های شناسایی معمول، فواصل زمانی به‌روزرسانی اطلاعات برای مشتری نباید بیش از یک سال به‌طول انجامد. در خصوص اشخاص پرریسک باید این به‌روزرسانی در فواصل زمانی کوتاه‌تری انجام پذیرد. واحدها مکلفند اقدامات شناسایی مقتضی را در خصوص مشتریان پیشین اعمال و نسبت به پاکسازی اطلاعات نادرست و مغایرت‌های موجود در اطلاعات هویتی ایشان اقدام نمایند. در صورت عدم امکان شناسایی جدید و به‌روزرسانی اطلاعات از ارائه خدمات پایه جدید خودداری نمایند.

شناسایی و احراز محل اقامت مشتریان

با عنایت به ممنوعیت دریافت کپی مدارک هویتی و احراز محل سکونت از طریق استعلام از پایگاه مربوطه، امکان مشاهده نشانی مرتبط با کد ملی هر شخص در فرآیندهای تعریف و ویرایش مشتری و همچنین استعلام به‌صورت جداگانه در سامانه جامع اطلاعات اشخاص (CIF)، در فرآیند شناسایی اشخاص حقیقی ایرانی به‌منظور ارائه خدمات (اعم از خدمات پایه و غیرپایه) نشانی متناظر با کدملی ایشان در سامانه سازمان ثبت احوال و استعلام کدپستی ملاک عمل بانک خواهد بود.

چنانچه کدپستی اظهار مشتری مغایر با کدپستی ثبت‌شده در سامانه ثبت احوال باشد، ضمن ثبت کدپستی اظهار مشتری در سامانه جامع اطلاعات اشخاص به عنوان نشانی دوم، ضروریست راهنمایی لازم به مشتری در خصوص اصلاح اطلاعات در سامانه اعلام تغییر نشانی سازمان ثبت احوال به نشانی <https://www.ncr.ir> ارائه گردد.

کلیه اشخاص حقیقی ملزم به به‌روزرسانی آدرس محل سکونت خود در پایگاه سازمان ثبت احوال کشور می‌باشند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 304 از 409

در صورتی که وکیل، وصی، قیم و یا ولی به نمایندگی از طرف شخص یا اشخاص دیگری متقاضی دریافت خدمات بانکی باشد، واحدها باید نشانی دقیق و کدپستی محل سکونت و شماره تلفن آنها را علاوه بر شخص اصیل اخذ نمایند. واحدها موظفند کدپستی و نشانی محل سکونت دارندگان امضای مجاز مشتریان حقوقی را مطابق ضوابط احراز محل اقامت و کدپستی اشخاص حقیقی مطابقت داده و صحت آن را از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی استعلام نمایند.

۱۶-۴- شناسایی معاملات و عملیات مشکوک به پولشویی و شیوه گزارش دهی - ارسال فردی

واحدها موظفند در صورت ظن نزدیک به یقین انجام عملیات یا معاملات مشکوک به پولشویی اعم از اینکه مشتری، متقاضی برخورداری از خدمات پایه یا غیر پایه باشد، مراتب را به طور محرمانه و بدون اطلاع وی در قالب گزارش عملیات مشکوک به اداره امور مربوطه یا اداره کل مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم گزارش نمایند.

تشخیص متصدیان امور در شعبه مبنی بر انجام معاملات مشکوک در درجه نخست اهمیت قرارداد.

عواقب افشاء اطلاعات در این خصوص بر عهده مسئولین ذی ربط می‌باشد.

از آنجا که عامل زمان در فرآیند شناسایی عملیات مشکوک به پولشویی و اقدامات بعدی آن از اهمیت بالایی برخوردار است، عواقب ناشی از تأخیر در گزارش به موقع (حداکثر تا پایان روز کاری انجام عملیات مشکوک به پولشویی) متوجه مسئولین ذی ربط می‌باشد.

ادارات امور شعب و شعب مستقل موظفند به محض دریافت گزارش عملیات یا معاملات مشکوک به پولشویی (حداکثر طی همان روز کاری) مراتب را مورد بررسی قراردادده و در صورت تأیید مشکوک بودن عملیات و احراز مصادیقی از پولشویی در گزارش واصله، حسب مورد نسبت به تنظیم نمونه فرم‌های گزارش مشکوک برای اشخاص حقیقی و حقوقی اقدام و ضمن اظهار نظر درخصوص موضوع و ارائه خلاصه‌ای از چگونگی آن، مراتب را همراه با اسناد و مدارک مربوطه به اداره کل مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم ارسال نمایند.

تنظیم و ارسال گزارش معاملات مشکوک به هیچ وجه بیانگر اتهامی به افراد نبوده و اعلام آن به مراجع ذی ربط، افشای اسرار شخصی افراد محسوب نمی‌گردد و در نتیجه هیچ گونه اتهامی از این بابت متوجه گزارش دهندگان نخواهد بود.

به منظور انجام الزامات قانونی، همکاران محترم مستقر در شعب موظفند در صورت مشاهده هرگونه رفتار، معاملات یا عملیات مشکوک به پولشویی با مراجعه به بخش ویژه همکاران بانک - سامانه پیشخوان خدمت - ارسال گزارش معاملات و عملیات مشکوک، به صورت محرمانه، مستقیم، بدون تأیید کاربر ارشد، بدون نظارت کمیته اجرائی اداره امور، بدون نیاز به تکمیل فرم‌های معاملات مشکوک (نمونه ۷۳۳ و ۷۳۵)، گزارش معاملات مشکوک را به اداره کل مبارزه با پولشویی ارسال نمایند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 305 از 409

۱۶-۵- دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها

۱۶-۵-۱- دستورالعمل الزامات اجرائی تعیین سطح فعالیت اشخاص حقیقی فاقد شغل و اشخاص حقوقی غیرفعال

تعیین سطح فعالیت اشخاص حقیقی فاقد شغل و اشخاص حقوقی غیرفعال (الزامات این بخش پس از ایجاد زیرساختها و سیستم های مورد نیاز، با اعلام اداره کل مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم اجرائی خواهد شد)

حد مجاز سطح فعالیت اشخاص حقیقی فاقد شغل یا شخص حقوقی غیرفعال در حال حاضر به شرح جدول ذیل می باشد:

نوع شخص	حداکثر سطح فعالیت مورد انتظار
بازنشسته	۲۰ میلیارد ریال
مستمری بگیر	۱۰ میلیارد ریال
بیکار	۵ میلیارد ریال
غیرفعال مالیاتی	۵ میلیارد ریال

در صورتی که سطح فعالیت مورد انتظار شخص حقیقی فاقد شغل به دلیل وجود درآمدهای غیرشغلی مستمر مانند دریافت اجاره از املاک و یا سود دریافتی از سپرده های بانکی و... بیش از حد مجاز سطح فعالیت مورد انتظار مذکور در جدول فوق برای اشخاص فاقد شغل باشد، واحدها در هر مورد باید تصویر اسناد مثبته ارائه شده توسط مشتری دال بر وجود درآمدهای غیرشغلی مستمر در همان سال شمسی و به نام شخص مزبور را به اداره کل رعایت قوانین و مقررات جهت انعکاس به بانک مرکزی ارسال نمایند.

در صورت اطلاع بانک از عبور سطح فعالیت مشتری از سقف مقرر تعیین شده (طبق جدول فوق)

می بایست مراتب به نحو مقتضی از جمله پیامک، تماس تلفنی و ... به مشتری اعلام گردد.

اشخاص حقیقی فاقد شغل می توانند در صورت اعتراض به سطح فعالیت مورد انتظار تعیین شده توسط بانک برای آن ها، حداکثر ظرف مدت ۲ ماه پس از اطلاع از سطح فعالیت مورد انتظار تعیین شده، به بانک مراجعه نموده و با ارائه اسناد و مدارک مربوط، تقاضای خود را برای افزایش سطح فعالیت مورد انتظار تعیین شده ارائه نمایند.

در صورت تخطی سطح فعالیت محقق شده شخص حقیقی فاقد شغل یا شخص حقوقی غیرفعال قبل از سررسید یک ساله از سطح فعالیت مورد انتظار وی و اعلام مقتضی به مشتری، شعبه مکلف است پس از دریافت اعلامیه

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 306 از 409

سامانه‌ای عبور از سطح فعالیت مورد انتظار، از شخص مزبور به طریق مقتضی از جمله ارسال دعوت‌نامه به نشانی ارباب رجوع، ارسال پیامک و یا سایر روش‌ها دعوت نماید تا برای ارائه توضیحات به بانک مراجعه نماید.

مهلت مراجعه شخص حقیقی فاقد شغل یا شخص حقوقی غیرفعال به درگاه‌های حضوری و غیرحضوری مربوط نمی‌تواند بیش از یک ماه از زمان دریافت اعلامیه سامانه‌ای عبور از سطح فعالیت مورد انتظار باشد. بانک بایستی در دعوت‌نامه ارسالی، مهلت یاد شده را ذکر نماید.

چنانچه عبور از سطح فعالیت مورد انتظار حاکی از تفاوت فاحش باشد، علاوه بر دعوت از شخص مزبور مطابق فرآیند مقرر در ماده (فوق) مراتب باید بلافاصله به صورت محرمانه و بدون اطلاع شخص مورد نظر، حداکثر تا پایان همان روز کاری، به نحو مقتضی به واحد مبارزه با پولشویی بانک اطلاع داده شود.

پس از مراجعه شخص حقیقی فاقد شغل یا شخص حقوقی غیرفعال به درگاه‌های حضوری یا غیرحضوری بانک، «فرم مغایرت سطح فعالیت محقق شده با سطح فعالیت مورد انتظار» باید در اختیار آن شخص قرار داده شود. واحدها باید فرم تکمیل شده مذکور را بررسی نموده و حسب مورد مطابق یکی از روش‌های ذیل اقدام نمایند:

۱- چنانچه دلایل و یا مستندات اعلام شده از سوی شخص حقیقی فاقد شغل یا شخص حقوقی غیرفعال مورد تأیید بانک قرارگیرد و ناشی از تراکنش/تراکنش‌هایی باشد که به صورت غیرمستمر (اتفاقی) و خارج از عملیات متعارف شخص مذکور به وقوع پیوسته باشد، بانک بایستی بدون نیاز به تغییر سطح فعالیت مورد انتظار، مراتب را در پرونده شناسایی آن شخص ثبت نماید

۱- چنانچه دلایل و یا مستندات اعلام شده از سوی شخص حقیقی فاقد شغل یا شخص حقوقی غیرفعال، مورد تأیید بانک قرار گرفته و ناشی از تراکنش/تراکنش‌هایی باشد که به دلیل تغییر وضعیت اقتصادی شخص حقیقی فاقد شغل یا شخص حقوقی غیرفعال به وقوع پیوسته است، بانک باید نسبت به اخذ مستندات کافی از آن شخص اقدام نماید و علاوه بر اصلاح سطح فعالیت مورد انتظار وی با لحاظ حد مجاز اعلام شده در جدول فوق، اسناد و مدارک مرتبط را به روزرسانی نمایند در این صورت محاسبات سامانه‌ای بر مبنای سطح فعالیت مورد انتظار جدید صورت می‌پذیرد.

۳- چنانچه دلایل و یا مستندات اعلام شده از سوی شخص حقیقی فاقد شغل یا شخص حقوقی غیرفعال مورد تأیید بانک قرار نگیرد، بانک موظف است مراتب را به صورت محرمانه و در قالب گزارش معاملات و عملیات مشکوک به انضمام فرم تکمیل شده مغایرت سطح فعالیت محقق شده با سطح فعالیت مورد انتظار و مستندات دریافتی از شخص مزبور را به اداره کل مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم ارسال نماید.

چنانچه شخص حقیقی فاقد شغل یا شخص حقوقی غیرفعال در مهلت یک ماهه تعیین شده به درگاه‌های حضوری یا غیرحضوری بانک مراجعه ننماید، همه ابزارهای پرداخت آن شخص غیرفعال می‌گردد. فعال نمودن مجدد ابزارهای پرداخت منوط به مراجعه شخص حقیقی فاقد شغل یا شخص حقوقی غیرفعال و ارائه اسناد مثبته و بررسی و تأیید

صفحه 307 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

آنها توسط بانک می باشد.

مدیریت نقدینگی و حساب های سپرده سرمایه گذاری بلندمدت تراکنش محور نمی باشند و مشمول محاسبات سطح فعالیت مورد انتظار و سطح فعالیت محقق شده نمی گردند.

ارائه خدمات زیر به اشخاص حقیقی فاقد شغل یا اشخاص حقوقی غیرفعال مجاز نمی باشد. ارائه سایر خدمات بانکی به اشخاص فاقد شغل/فعالیت، منوط به رعایت قوانین و مقررات مربوط بلامانع است.

۱- اشخاص حقیقی فاقد شغل:

- اعطای هرگونه ابزار پذیرش اعطای تسهیلات و قبول انواع تعهدات با موضوعات تجاری از قبیل گشایش اعتبار اسنادی، تسهیلات در قالب مضاربه، خرید دین، سلف و...

- افتتاح حساب سپرده تجاری

۲- اشخاص حقوقی غیرفعال:

- افتتاح حساب سپرده بانکی

- اعطای هرگونه ابزار پذیرش

- اعطای هرگونه ابزار پرداخت

- اعطای انواع تسهیلات و قبول انواع تعهدات

- اعطای دسته چک

ممنوعیت ارائه خدمات به اشخاص حقوقی غیرفعال مشمول خدماتی که در دوره فعال بودن آنها اعطاء شده اند، نمی گردد.

بانک بایستی پس از تعیین سطح فعالیت مورد انتظار اشخاص حقیقی فاقد شغل، با استفاده از روش هایی نظیر ارسال پیامک یا درج در پایگاه اطلاع رسانی خود، اطلاع رسانی لازم را در این خصوص انجام داده و تمهیدات مقتضی را برای دریافت اعتراض های احتمالی مشتریان به سطح فعالیت مورد انتظار خود فراهم نماید.

صفحه 308 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱۶-۵-۲- دستورالعمل ناظر بر الزامات افتتاح و نگهداری حساب‌های سپرده ریالی و صدور کارت‌های پرداخت در مؤسسات اعتباری

افتتاح هر نوع حساب منوط به شناسایی معمول مشتری (طبق ضوابط بخش شناسایی) براساس اسناد هویتی معتبر می‌باشد. واحدها فقط به درخواست مشتری و یا نماینده قانونی وی مجاز به افتتاح حساب سپرده می‌باشند.

الزام مشتری به افتتاح حساب سپرده جدید توسط بانک به جز در مواردی که ارائه خدمات و عملیات بانکی از قبیل اعطای تسهیلات، صدور دسته‌چک، صدور کارت پرداخت، صدور انواع

چک‌های بانکی و چک‌های بین بانکی، پرداخت چک و نقل و انتقالات الکترونیکی وجوه که ارائه آنها به مشتری توسط بانک بدون افتتاح و نگهداری حساب سپرده برای وی نزد همان بانک میسر نمی‌باشد، ممنوع است.

منوط نمودن قبول ضمانت و یا تعهد ضامنان به افتتاح حساب سپرده توسط آنها و یا الزام مشتری که قبلاً دارای حساب سپرده در آن واحد بوده، به افتتاح حساب سپرده جدید ممنوع است.

افتتاح حساب سپرده مشترک منوط به تحقق حداقل یکی از شرایط زیر می‌باشد:

۱- وجود روابط سببی و یا نسبی (درجه اول و دوم از طبقات اول و دوم) بین صاحبان حساب سپرده مورد تقاضا

۲- تعیین حساب سپرده مشترک مورد تقاضا به عنوان حساب تجاری^۱

۳- وجود رابطه قراردادی یا هر نوع رابطه کاری مشخص و مستند بین صاحبان حساب سپرده مورد تقاضا و وجود تناسب بین قدرالسهم هریک از صاحبان حساب سپرده مشترک مورد تقاضا با رابطه کاری و قراردادی آنها واحدها باید مستندات و مدارک مؤید شرایط مذکور در این ماده را دریافت و بررسی نمایند.

سلب حق برداشت از هریک از صاحبان حساب سپرده مشترک حداقل به میزان قدرالسهم آنها از حساب سپرده، در زمان افتتاح حساب یا پس از آن مجاز نمی‌باشد.

هرگونه تغییر در تعداد صاحبان حساب‌های مشترک اعم از خروج هر یک از صاحبان حساب سپرده و یا ورود شریک جدید مجاز نمی‌باشد.

در صورتی که وکیل به نمایندگی از طرف مشتری قصد افتتاح حساب سپرده اعم از انفرادی، مشترک، تجاری یا غیرتجاری را داشته باشد، واحدها موظف‌اند علاوه بر احراز هویت وکیل و اخذ و بررسی وکالتنامه رسمی معتبر تنظیم شده در دفاتر اسناد رسمی، اقدام به احراز هویت مشتری نمایند.

واحدها موظفند در هر مرتبه مراجعه وکیل جهت دریافت خدمات بانکی، نسبت به اجرای فرآیند احراز هویت وی و

^۱ - موضوع دستورالعمل ناظر بر حساب سپرده تجاری و خدمات بانکی مرتبط با آن (بخشنامه ۱۴۸۸۴۱ بانک مرکزی ج.ا.ا.)

صفحه 309 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

استعلام و کالتنامه رسمی معتبر اقدام نمایند.

هرگونه افتتاح حساب سپرده به صورت گروهی نظیر افتتاح حساب سپرده برای کارکنان اشخاص حقوقی ممنوع است. افتتاح حساب پس انداز گروهی برای کارکنان دولت در چارچوب قانون تشکیل حساب پس انداز کارکنان دولت مصوب سال ۱۳۷۶ بلامانع است.

افتتاح و نگهداری حساب سپرده ریالی برای هر مشتری به شرح زیر مجاز است:

۱- یک حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز انفرادی و یک حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز مشترک

۲- یک حساب سپرده قرض الحسنه جاری انفرادی و یک حساب سپرده قرض الحسنه جاری مشترک

۳- یک حساب سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت عادی انفرادی و یک حساب سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت عادی مشترک

افتتاح و نگهداری بیش از ۳۰ حساب سپرده ریالی مشتمل بر حساب های سپرده قرض الحسنه پس انداز، سپرده قرض الحسنه جاری و سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت عادی به صورت انفرادی یا مشترک در تمامی مؤسسات اعتباری برای هر مشتری ممنوع است.

افتتاح هر نوع حساب برای اتباع خارجی منوط به شناسایی معمول مشتری و نماینده قانونی وی (ولی، وصی، قیم، وکیل ایرانی و یا خارجی) بر اساس مدارک و اوراق هویتی، مجوز اقامت و فعالیت معتبر در ایران و ضوابط مذکور در این دستورالعمل می باشد. در غیر این صورت افتتاح حساب برای نامبردگان ممنوع می باشد.

واحدها باید قبل از افتتاح حساب، با اعمال کنترل های لازم اطمینان یابند مشخصات متقاضی افتتاح حساب با مشخصات اشخاص خارجی که افتتاح حساب برای آنها مجاز نیست، انطباق نداشته باشد.

طبق ضوابط واحدها مکلفند برای هر بار افتتاح حساب نسبت به استعلام از سامانه های مربوطه اقدام نمایند.

واحدها موظفند درخصوص اتباع خارجی مقیم دارای دفترچه پناهندگی صادره توسط نیروی انتظامی، کارت ویژه اتباع خارجی و کارت خروجی مدت دار (آمایش) صادره توسط وزارت کشور حساب سپرده قرض الحسنه جاری بدون دسته چک، حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز و حساب سپرده سرمایه گذاری مدت دار افتتاح نمایند.

ارائه کلیه خدمات پایه به اشخاص سیاسی خارجی ویژه ممنوع است. لیکن در صورتی که ارائه خدمات پایه به این گونه اشخاص قبل از ابلاغ این دستورالعمل بوده، لازم است مراتب به قید تسریع به اداره کل مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم اعلام گردد.

صفحه 310 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ارائه خدمات پایه به سایر اشخاص سیاسی خارجی بلامانع است، اما مراتب باید به قید تسریع به اداره کل مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم اعلام گردد.

در صورت انصراف شخص سیاسی خارجی از اخذ خدمات پایه و یا توقف ارائه این خدمات به وی (مثل انسداد حساب، تسویه تسهیلات و ...) لازم است مراتب به اداره کل مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم اعلام گردد.

اگر کشور موطن اصلی شخص سیاسی خارجی جزو کشورهایی باشد که جرم‌های سازمان یافته و مرتبط با پولشویی در آن زیاد است، افتتاح حساب جاری برای این افراد منوط به اخذ اداره کل مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم می‌باشد.

در صورتی که پس از افتتاح حساب برای اشخاص سیاسی خارجی، صاحب حساب مشمول کشورهای بند پیشین شوند، لازم است مراتب به منظور کسب تکلیف از بانک مرکزی در اسرع وقت به اداره کل مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم گزارش گردد.

برای افتتاح سپرده قرض‌الحسنه پس انداز و سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار، داشتن اقامت دائم فرد متقاضی در کشور ایران ضرورت ندارد.

در موارد ذیل، حساب‌های اشخاص سیاسی خارجی بسته می‌شود.

۱- در صورت خواست متقاضی.

۲- در صورت صدور حکم قضایی توسط محاکم ایرانی.

۳- در صورت صدور حکم قضایی توسط محاکم خارجی پس از تایید بانک مرکزی.

۴- در صورت صدور دستور مراجع بین‌المللی پس از تایید بانک مرکزی.

مسدود نمودن موجودی حساب‌های فوق در صورت وجود شرایط مذکور در بندهای ۲، ۳ و ۴ امکان‌پذیر می‌باشد، در هر صورت واحدها موظفند، بستن یا انسداد (تمام یا قسمتی از حساب) اشخاص سیاسی خارجی را به اداره کل مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم اعلام تا مراتب به بانک مرکزی گزارش گردد.

واحدها صرفاً مجاز به اختصاص یک کارت پرداخت به هر حساب سپرده شخص حقیقی می‌باشند.

در مورد حساب سپرده مشترک، اختصاص یک کارت پرداخت به هر صاحب حساب سپرده منوط به رعایت حدود و آستانه‌های مقرر بلامانع است.

درخصوص صدور کارت‌های پرداخت خانواده، دانش‌آموزی و کارت‌های پرداخت مشابه از محل یک حساب سپرده رعایت شرایط ذیل الزامی می‌باشد:

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 311 از 409

هریک از کارت‌های پرداخت مذکور فقط قابل تخصیص به فرزند/فرزندان مشتری می‌باشد و باید با اطلاعات هویتی فرزند/فرزندان مشتری صادر و در سامانه مانا ثبت شود.

مفاد دستورالعمل اجرائی تعیین حدود ارائه خدمات بانکی به اشخاص محجور در بانک باید در خصوص هریک از فرزندان صاحب حساب سپرده که در شمول اشخاص محجور قرار دارند رعایت شود.

تمدید کارت پرداخت بدون ارائه درخواست توسط مشتری مجاز نمی‌باشد.

شرایط انتقال سپرده بلندمدت

انتقال سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت صرفاً به پدر، مادر، همسر و فرزندان سپرده‌گذار امکان‌پذیر می‌باشد.

۱۶-۵-۳- دستورالعمل شیوه صدور کارت هدیه و بن کارت ریالی

واحدها موظف‌اند صرفاً برای مشتری دارای حساب نزد بانک، پس از شناسایی معمول و مقتضی مشتری در چارچوب ضوابط و مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و سایر مقررات مربوط، کارت هدیه و بن کارت صادر نمایند. دستگاه‌های اجرائی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۲۹) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی از جمله شرکت‌های اصلی و فرعی تابعه وزارت نفت

(شرکت ملی پالایش و پخش فراورده‌های نفتی ایران، شرکت ملی گاز ایران و ...) شرکت‌ها و سازمان‌های تابعه وزارت صنعت، معدن و تجارت (ایدرو، ایمیدرو و ...) و همچنین نهادهای عمومی غیردولتی در رابطه با آن بخش از منابع خود که از محل منابع عمومی یا کمک‌های مردمی تأمین می‌شود، دارای حساب ریالی نزد بانک مرکزی هستند و وجوه مربوط به صدور کارت هدیه/ بن کارت از محل حساب یادشده تأمین می‌گردد، از شمول فرایند شناسایی و افتتاح حساب مستثنی می‌باشند.

صدور غیرحضور کارت هدیه صرفاً توسط ابزار پذیرش بانک مجاز می‌باشد.

واحدها باید هنگام صدور کارت هدیه و یا بن کارت برای مشتری، تعهدات لازم در خصوص اجرای قانون و مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم را از وی اخذ نمایند. در صورت خودداری مشتری از ارائه این تعهد و یا خودداری از عمل به تعهدات، بانک باید از ارائه این خدمات به ایشان خودداری نماید.

مسئولیت هرگونه سوءاستفاده از کارت هدیه و یا بن کارت صادره بر عهده مشتری می‌باشد.

در صورتی که واحدها به دلایلی همچون عدم همکاری مشتری نتوانند اطلاعات لازم را برای شناسایی وی به دست آورند و یا مشتری اقدام به ارائه اطلاعات غیرواقعی نماید، واحدها باید پس از توضیح مراتب به مشتری، از صدور کارت هدیه و یا بن کارت برای وی خودداری نمایند.

صدور کارت هدیه و یا بن کارت توسط بانک برای اشخاص زیر ممنوع است:

صفحه 312 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱- اشخاصی که از ارائه اطلاعات یا اسناد مورد نیاز خودداری می کنند.

۲- دارندگان سابقه چک برگشتی رفع سوء اثر نشده

۳- اشخاصی که به حکم مراجع قضایی، حق دریافت خدمات بانکی از جمله افتتاح حساب در بانک را ندارند.

۴- اشخاصی که به حکم مراجع قضایی، حساب آنها در بانک مسدود شده است و یا به هر دلیل دیگری حق برداشت از حساب را ندارند.

۵- اشخاص حقیقی ایرانی فاقد شماره ملی، اشخاص حقوقی ایرانی فاقد شناسه ملی و اشخاص خارجی (حقیقی و یا حقوقی) فاقد شماره اختصاصی

۶- اشخاص فهرست تحریمی و توقیفی

صدور کارت هدیه صرفاً در قبال برداشت از حساب مشتری مجاز می باشد.

حداقل و حداکثر مبالغ هر کارت هدیه مطابق با آخرین دستورالعمل ابلاغی به واحدها می باشد.

مجموع کارت های هدیه صادره برای هر مشتری در هر روز، نباید بیش از سقف مقرر برای پرداخت وجه نقد به مشتری باشد.

کارت هدیه فاقد قابلیت شارژ مجدد بوده و پس از اتمام موجودی باید ابطال گردد.

کارت هدیه حداکثر به مدت دو سال دارای اعتبار است. پس از انقضای مدت مزبور، مانده مصرف نشده کارت های هدیه در تمام شعب بانک صادر کننده قابل دریافت می باشد. درج تاریخ انقضای کارت هدیه بر روی فیزیک کارت الزامی است.

واحدها موظفند پس از تاریخ انقضای کارت هدیه و در صورت عدم ارائه جسم کارت هدیه به دلایلی نظیر مفقودی، پرداخت مانده مصرف نشده، کارت هدیه را صرفاً براساس درخواست مشتری (متقاضی صدور کارت) و پس از احراز هویت وی پرداخت نمایند.

واحدها موظفاند قبل از تاریخ انقضای کارت هدیه، در صورت ارائه فیزیک کارت هدیه، با درخواست مشتری (متقاضی صدور کارت) و پس از احراز هویت وی، نسبت به تعویض، تولید مجدد رمز و یا رفع مسدودی کارت هدیه اقدام نماید.

واحدها موظفند قبل از تاریخ انقضای کارت هدیه، در صورت عدم ارائه فیزیک کارت هدیه به دلایلی نظیر مفقودی، با درخواست مشتری (متقاضی صدور کارت) و پس از احراز هویت وی و ابطال کارت هدیه قبلی، منوط به سپری شدن حداقل دو ماه از تاریخ اعلام مفقودی و عدم انجام هرگونه تراکنش اعم از موفق و یا ناموفق طی مدت دو ماه از تاریخ اعلام مفقودی و نیز عدم ادعای مالکیت توسط شخص ثالث با عنوان دارنده کارت هدیه طی مدت دو ماه از تاریخ اعلام مفقودی، نسبت به صدور مجدد کارت هدیه و یا تولید مجدد رمز کارت هدیه اقدام نمایند.

صدور بن کارت فقط به نام مشتری و با درج نام وی بر روی جسم کارت امکان پذیر است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 313 از 409

بن کارت می تواند قابلیت شارژ داشته باشد.

۱۶-۵-۴- شیوه نامه صدور کارت برداشت ریالی اشخاص حقوقی

صدور کارت برداشت ریالی اشخاص حقوقی صرفاً برای سپرده های قرض الحسنه جاری و

قرض الحسنه پس انداز امکان پذیر می باشد.

واحدها مکلفند بنا به درخواست امضادار مجاز، هنگام صدور کارت برداشت ریالی، اساسنامه مشتری و آخرین آگهی تغییرات مندرج در روزنامه رسمی را به منظور شناسایی امضادار مجاز بررسی نمایند و صدور کارت برداشت ریالی صرفاً برای امضادار مجاز امکان پذیر بوده و لازم است سایر امضاداران و کالتنامه رسمی مربوطه مبنی بر صدور کارت برداشت ریالی برای امضادار مجاز و حق برداشت به تنهایی را به بانک ارائه دهند.

صدور هر کارت برداشت ریالی منوط به ارائه معرفی نامه معتبر هیأت مدیره مشتری به بانک می باشد و معرفی نامه معتبر مشتمل بر مصوبه هیأت مدیره است.

صدور کارت برداشت ریالی برای کلیه دستگاه های دولتی مشمول بند الف ماده (۲۰) قانون احکام دائمی برنامه توسعه کشور و بند ب ماده (۱۷) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه مبنی بر انتقال حسابهای دولتی ممنوع است.

صدور کارت برداشت ریالی صرفاً برای عاملین ذیحساب و کارپردازان، با موافقت خزانه داری کل کشور و ارائه نامه رسمی و معتبر مرجع ذیربط مبنی بر صدور کارت برداشت ریالی برای امضادار مجاز و حق برداشت به تنهایی به همراه ذکر مشخصات کامل هویتی و تاریخ انقضای اختیارات امضادار مجاز و ارائه به بانک امکان پذیر است و ضرورتی به دریافت اساسنامه، روزنامه رسمی و وکالتنامه نمی باشد.

صدور کارت برداشت ریالی برای امضادار مجاز نیروهای مسلح صرفاً با اخذ نامه رسمی و معتبر مبنی بر صدور کارت برداشت ریالی برای امضادار مجاز و حق برداشت به تنهایی به همراه ذکر مشخصات کامل هویتی و تاریخ انقضای اختیارات امضادار مجاز و ارائه به بانک که با هماهنگی و تأیید ستاد کل نیروهای مسلح تعیین شده باشد امکان پذیر است و ضرورتی به دریافت اساسنامه، روزنامه رسمی و وکالتنامه نمی باشد.

صدور کارت برداشت ریالی برای سفارتخانه ها، دفاتر سازمان های بین المللی وابسته به سازمان ملل و سازمان های بین المللی منطقه ای مستقر در کشور، صرفاً با اخذ نامه رسمی و معتبر مراکز مزبور، مبنی بر صدور کارت برداشت ریالی برای امضادار مجاز و ارائه معرفی نامه وزارت امور خارجه به بانک امکان پذیر است و ضرورتی به دریافت اساسنامه، روزنامه رسمی و وکالتنامه نمی باشد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 314 از 409

بانک موظف است هنگام صدور کارت برداشت ریالی، تعهدات لازم در خصوص رعایت قوانین و مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم را از مشتری و امضادار مجاز اخذ نماید.

مسئولیت هرگونه سوء استفاده احتمالی از کارت‌های فوق متضامناً برعهده مشتری و امضادار مجاز می‌باشد.

درج نام و نام‌خانوادگی امضادار مجاز (دارنده کارت) که جهت استفاده از کارت برداشت ریالی به بانک معرفی می‌گردد روی کارت ضروری است.

صدور کارت برداشت ریالی برای بیش از دو حساب مشتری حقوقی و به ازای هر حساب حداکثر ۵ کارت برداشت ریالی ممنوع است. (تا زمان پیاده‌سازی محدودیت‌های سیستمی این ماده، مسئولیت صدور کارت خارج از حدود عنوان شده، به عهده متولیان امر می‌باشد).

تاریخ انقضای کارت برداشت ریالی مطابق با تاریخ انقضای اختیارات امضادار مجاز یا تاریخ اعلام شده در مصوبه هیأت مدیره مشتری، هرکدام که زودتر فرا برسد خواهد بود. در صورتیکه به هر دلیلی قبل از انقضای تاریخ مزبور، اختیارات امضادار مجاز سلب گردد، ضروری است مراتب توسط شخص حقوقی یک هفته قبل به بانک اعلام شده تا بلافاصله نسبت به غیرفعال نمودن یا ابطال کارت مزبور اقدام گردد.

در صورت تغییر در شرایط اختیارات امضادار مجاز و عدم اعلام موضوع در موعد مقرر به بانک، مسئولیت ریسک‌های مترتبه برعهده مشتری می‌باشد.

حداکثر سقف تراکنش (خرید، انتقال وجه و پرداخت قبض) کارت‌های برداشت حقوقی معادل سه برابر سقف‌های متناظر در کارت عادی مربوط به اشخاص حقیقی می‌باشد.

واحدها موظف‌اند برای تحویل کارت برداشت ریالی نامه‌ای را با پست سفارشی به نشانی پستی مشتری (نشانی اقامتگاه قانونی شخص حقوقی مندرج در پایگاه شناسه ملی اشخاص حقوقی مستقر در سازمان ثبت اسناد و املاک کشور) ارسال نمایند و طی آن اطلاع دهند که صرفاً با در دست داشتن اصل نامه مذکور، معرفی‌نامه کتبی و مراجعه حضوری به بانک، تحویل کارت به امضادار مجاز که کارت به نام وی صادر شده امکان‌پذیر است.

تحویل رمز جدید و کارت ضبط شده در دستگاه خودپرداز بانک به امضادار مجاز که نام ایشان بر روی کارت درج گردیده امکان‌پذیر است.

در صورت مسدودی کارت توسط مشتری و یا امضادار مجاز، رفع مسدودی کارت توسط شخصی که دستور مسدودی را ارائه نموده صورت می‌پذیرد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 315 از 409

۱۶-۵-۵- دستورالعمل نحوه صدور کارت پرداخت ریالی برای اشخاص حقیقی خارجی

صدور کارت پرداخت ریالی برای اشخاص حقیقی خارجی کمتر از (۱۸) سال تمام ممنوع می‌باشد.

اعطای کارت پرداخت به اشخاص حقیقی خارجی بالاتر از (۱۸) سال تابع شرایط ذیل می‌باشد:

۱- صدور بیش از یک کارت پرداخت ریالی به نام هر شخص حقیقی خارجی مجاز نمی‌باشد. (در صورت وجود کارت پرداخت ریالی فعال به نام شخص حقیقی خارجی، صدور کارت پرداخت ریالی جدید منوط به ابطال کارت پرداخت ریالی قبلی می‌باشد).

۲- اشخاص حقیقی خارجی دارای دفترچه اقامت ویژه یا پروانه اقامت معتبر، از شمول بند فوق مستثنی می‌باشند.

واحدها مکلفند مدت اعتبار کارت پرداخت ریالی را در چارچوب مقررات مربوط به صدور و تمدید

کارت‌های پرداخت و همچنین برحسب شرایط اقامت و نوع مدرک شناسایی شخص حقیقی خارجی، به صورت زیر تعیین نمایند:

۱- اشخاص حقیقی خارجی غیرمقیم حداکثر تا تاریخ اعتبار روادید صادره یا تمدید شده

۲- اشخاص حقیقی خارجی مقیم حداکثر تا تاریخ انقضاء مدرک شناسایی معتبر

درخصوص اشخاص حقیقی خارجی دارای تابعیت کشورهای لغو روادید با ایران، مدت اعتبارکارت

پرداخت ریالی نباید بیش از سه ماه از زمان ورود شخص به کشور باشد.

حداکثر تراکنش خرید از کارت متعلق به اشخاص حقیقی خارجی غیرمقیم یا اشخاص حقیقی خارجی دارای مدرک آمایش، دفترچه اقامت یا دفترچه پناهندگی روزانه مطابق با آخرین دستورالعمل ابلاغی به واحدها می‌باشد.

سقف خرید از کارت‌های پرداخت ریالی متعلق به اشخاص حقیقی خارجی دارای دفترچه اقامت ویژه و پروانه اقامت معتبر، مطابق سقف‌های تعیین شده برای اشخاص ایرانی می‌باشد.

واحدها مکلفند پیش از صدور و اعطای کارت پرداخت ریالی به شخص حقیقی خارجی، تعهدات لازم مبنی بر عدم استفاده سایر اشخاص از کارت مذکور را از مشتری اخذ نمایند. متقاضی دریافت کارت باید تعهد نماید که در صورت

اطلاع از بهره‌برداری سایر اشخاص، بلافاصله موضوع را به بانک اطلاع دهد.

واحدها مکلفند از صدور کارت پرداخت ریالی برای شخص حقیقی خارجی در موارد ذیل خودداری نمایند:

۱- شخص حقیقی خارجی که در هنگام درخواست صدور کارت، مدارک شناسایی معتبری را برای حضور در ایران ارائه نمی‌نماید.

۲- شخص حقیقی خارجی که به حکم مراجع قضایی و یا به موجب قانون، ارائه خدمات به وی مجاز نمی‌باشد.

صفحه 316 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۳- شخص حقیقی خارجی فاقد هویت قانونی یا شخص حقیقی خارجی که شماره اختصاصی وی به دلایلی اعم از فوت و غیره ابطال شده است.

۴- شخص حقیقی خارجی که اقامت وی محدود به حوزه جغرافیایی خاصی مانند استان می باشد، در حالی که برای دریافت کارت پرداخت ریالی از حوزه دیگری که مجاز به اقامت در آن منطقه نمی باشد، به واحد بانک مراجعه می نماید.

۵- شخص حقیقی خارجی که فاقد شناسه شهاب معتبر می باشد.

۶- شخص حقیقی خارجی که از ارائه تعهدات لازم استنکاف نماید.

چنانچه پس از اعطای کارت پرداخت ریالی مشخص شود، شخص حقیقی خارجی از عمل به تعهدات خود، خودداری نموده است، بانک مکلف است مطابق با مقررات، نسبت به ابطال کارت مذکور اقدام نماید.

۷- مهلت اعتبار کارت آمایش و کارت هویت (مدارک شناسایی اتباع خارجی) به صورت دوره ای توسط بانک مرکزی اعلام و توسط اداره کل مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم به کلیه واحدهای بانک ابلاغ می گردد.

۱۶-۵-۶- دستورالعمل اجرائی تعیین حدود ارائه خدمات بانکی به اشخاص محجور در موسسات اعتباری

افتتاح حساب سپرده به نام شخص محجور در صورت دریافت درخواست افتتاح حساب سپرده از سوی نماینده قانونی شخص محجور، مجاز می باشد. حق برداشت از هر یک از این حساب ها تا رفع حجر، فقط با نماینده قانونی شخص محجور است.

مادر می تواند به نام فرزند صغیر خود (دختر کمتر از (۹) سال، پسر کمتر از (۱۵) سال) حساب سپرده افتتاح نماید. حق برداشت از این حساب سپرده تا زمان رسیدن صغیر به سن (۱۸) سال تمام فقط با مادر است.

اشخاص بالاتر از (۱۲) سال تمام شمسی می توانند به نام خود در بانک حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز افتتاح نمایند. حق برداشت از این حساب سپرده، منحصرأ با دارنده آن می باشد. دارندگان این حساب ها می توانند پس از رسیدن به سن (۱۵) سال تمام شمسی از حساب سپرده خود برداشت نمایند.

واحدها مجاز به افتتاح و نگهداری یک حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز و یک حساب سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت عادی به نام شخص محجور می باشند.

افتتاح حساب سپرده سرمایه گذاری بلندمدت و نیز حساب سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت ویژه به نام اشخاص محجور مشمول محدودیت های مقرر در این ماده نمی گردد.

افتتاح حساب سپرده به صورت مشترک با اشخاص محجور، مجاز نمی باشد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 317 از 409

افتتاح حساب سپرده برای اشخاص حقیقی خارجی کمتر از (۱۸) سال تمام شمسی ممنوع است.

در مورد اشخاص حقیقی خارجی مقیم کمتر از (۱۸) سال تمام شمسی، افتتاح حساب سپرده قرض الحسنه پس انداز و سرمایه گذاری مدت دار توسط پدر و یا جد پدری آنها مجاز است.

زمان افتتاح حساب برای شخص محجور اطلاعات زیر بایستی از متقاضی افتتاح حساب سپرده دریافت گردد:

۱- هدف از افتتاح حساب بایستی شامل یک یا چند مورد از موارد زیر باشد:

پرداخت مخارج شخص محجور

پس انداز یا سرمایه گذاری به نام شخص محجور

انجام عملیات بانکی متعلق به شخص محجور که به دلیل بروز شرایط خاص مانند تحقق وراثت شخص محجور، غیرقابل اجتناب باشد.

۲- تعداد حساب های سپرده شخص محجور در سایر بانک ها

۳- پیش بینی مجموع مبالغ واریزی و برداشتی به /از حساب سپرده شخص محجور نزد بانک در مقاطع زمانی ماهانه، سه ماهه، سالانه

۴- پیش بینی نحوه واریز وجوه به حساب سپرده شخص محجور شامل یک یا چند مورد از موارد زیر:

واریز نقدی ؛ واریز از طریق نقل و انتقالات الکترونیکی واریز از طریق واگذاری چک به حساب

۵- پیش بینی علت واریز وجوه به حساب سپرده شخص محجور شامل یک یا چند مورد از موارد زیر:

واریزهای حاصل از انواع سپرده گذاری با ذکر جزئیات واریزهای حاصل از انجام عملیات بانکی متعلق به شخص محجور که به دلیل بروز شرایط خاص مانند تحقق وراثت شخص محجور، غیرقابل اجتناب باشد با ذکر جزئیات واریزها برای تامین مخارج زندگی شخص محجور با ذکر مشخصات واریزکننده/ واریزکنندگان

سایر انواع واریزی ها با ذکر توضیحات تکمیلی

۶- پیش بینی مجموع مخارج ماهانه شخص محجور

آستانه مجاز مجموع مبالغ برداشت حضوری از کلیه حساب های سپرده متعلق به شخص محجور، مطابق با آخرین دستورالعمل ابلاغی به واحدها می باشد.

در صورت درخواست دارنده حق برداشت از حساب سپرده شخص محجور بیش از آستانه سقف مجاز در ماده فوق، برداشت وجه منوط به انجام اقدامات زیر می باشد:

- تکمیل فرم بابت در فرم های مربوطه

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 318 از 409

-ارائه اسناد مثبته دال بر ارتباط وجوه مورد تقاضا برای برداشت، با منافع شخص محجور

برداشت از حساب سپرده شخص محجور به منظور انتقال به حساب سپرده یا سپرده‌های شخص محجور در بانک یا مؤسسه اعتباری دیگر مشمول این ماده نمی‌گردد.

اختصاص هرگونه ابزار پرداخت به حساب‌های سپرده اشخاص کمتر از (۷) سال تمام ممنوع است.

ارائه کارت بانکی پرداخت به حساب‌های سپرده اشخاص کمتر از (۷) سال تمام تحت پوشش نهادهای حمایتی، حاکمیتی از قبیل کمیته امداد امام خمینی و سازمان بهزیستی کشور، منوط به ارائه و به‌روزرسانی اطلاعات این اشخاص در سامانه نهاب بانک مرکزی، امکان‌پذیر است.

اختصاص هرگونه ابزار پرداخت به حساب‌های سپرده اشخاص بالاتر از (۷) سال تمام تا (۱۲) سال تمام فقط در قالب کارت پرداخت فیزیکی مجاز است.

اختصاص هرگونه ابزار پرداخت به حساب‌های سپرده اشخاص بالاتر از (۱۲) سال تمام تا (۱۸) سال تمام با رعایت قوانین و مقررات مربوط مجاز است.

به منظور اعمال کنترل بر تراکنش‌های غیرحضوری شخص کمتر از (۱۸) سال، نماینده قانونی می‌تواند سقف مبلغ و تعداد تراکنش‌هایی که قابل انجام از طریق ابزار پرداخت می‌باشد را تغییر دهد.

ارائه خدمات زیر به اشخاص محجور مجاز نمی‌باشد:

- هرگونه خدمات که کاربرد آن‌ها صرفاً در فعالیت‌های تجاری توجیه دارد و برای شخص تعهدآور است (نظیر اعطای تسهیلات، گشایش اعتبار اسنادی، صدور هرگونه ضمانت‌نامه)

- اعطای هرگونه ابزار پذیرش

- افتتاح حساب سپرده قرض‌الحسنه جاری با دسته‌چک یا بدون دسته‌چک

- خرید و فروش ارز اعم از نقدی یا حواله‌ای

- صندوق اجاره‌ای

ارائه سایر خدمات به محجورین در چهارچوب مقررات کشور و منوط به رعایت مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و ریسک‌های مترتبه بلامانع است.

اجاره صندوق امانات به مجانین و اشخاص غیررشید بالاتر از (۱۸) سال تمام بلامانع است.

واحدها بایستی پس از رفع حجر، بلافاصله نسبت به خلع سمت نماینده قانونی اقدام نموده و زمینه را برای بهره‌برداری مستقیم مشتری از خدمات بانکی فراهم نمایند. سلب حق برداشت از مادر صرفاً پس از رسیدن مشتری به سن (۱۸) سال تمام صورت می‌پذیرد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 319 از 409

کلیه الزامات در خصوص ممنوعیت‌های دستورالعمل مجبورین، مربوط به مشتریان قدیمی نیز می‌گردد.

ارائه غیرحضورى خدمات پایه به مشتریان مجبور ممنوع است. (در صورت ارائه حکم رشد از دادگاه صالحه ارائه خدمات غیرحضورى بلامانع است.)

۱۶-۵-۷- دستورالعمل نحوه ارائه خدمات به اشخاص مظنون مرکز اطلاعات مالی

واحدها مکلفند پس از اطلاع از وضعیت و مشخصات اشخاص مظنون ضمن محرمانه تلقی نمودن این اطلاعات، نسبت به اعمال محدودیت‌های اعلامی از سوی مرکز اطلاعات مالی اقدام و از ارائه خدمات پایه جدید (همچون افتتاح حساب، ارائه ابزار پذیرش اعم از فیزیکی یا مجازی و...) به این اشخاص خودداری نموده و مراتب را به‌نحو مقتضی به شخص مظنون اعلام نمایند.

در صورت مراجعه شخص مظنون به شعب، محدودیت‌های اعمال شده، علت آن و فهرست مستندات لازم را برای بررسی آتی به شخص مظنون اعلام نمایند.

مستندات دریافت شده از شخص مظنون بایستی به واحد مبارزه با پولشویی بانک ارسال تا اصالت، کفایت و ارتباط مستندات ارائه شده با علت اعمال محدودیت در واحد مبارزه با پولشویی مورد بررسی تکمیلی قرار گرفته و در صورت تایید، نتایج را به همراه مستندات از طریق اداره مبارزه با پولشویی به مرکز اطلاعات مالی ارسال و در غیر اینصورت مراتب را جهت تکمیل مستندات به شخص مظنون اعلام نمایند.

مستندات قابل پذیرش:

مستندات در خصوص شغل و فعالیت های اقتصادی شخص (جواز کسب و بهره برداری، حق اکتشاف و...)

مستندات دال بر درآمد اتفاقی و غیرمستمر (ارث و ...) متضمن اطلاعات طرف

مستندات دال بر دارا بودن سمت وکالت، ولایت، وصایت، قیومیت و نمایندگی شخص ثالث به‌همراه اطلاعات هویتی و شغلی شخص ثالث مستندات مربوط به وجود سابقه در سامانه‌های مربوطه مطابق قوانین و مقررات، مبنی بر دارا شدن اموال و یا انجام معاملات احکام یا آرا قضایی مرتبط جهت رفع سوءظن.

مستندات قابل پذیرش مستنداتی است که از سامانه‌ها یا مراجع رسمی قابل استعلام و راستی‌آزمایی باشد.

پذیرش وکالتنامه و اجرای عملیات توسط وکیل در خصوص حساب‌هایی که یکی از طرفین (وکیل/اصیل) شخص مظنون باشد، ممنوع است.

۱۶-۵-۸- نکات مربوط به صندوق‌های اجاره‌ای

واحدها مکلفند نسبت به اتخاذ تدابیر زیر در خصوص ارائه خدمت صندوق‌های اجاره‌ای اقدام نمایند:

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 320 از 409

۱- انجام رویه‌های شناسایی معمول پیش از ارائه صندوق اجاره‌ای

۲- تجمیع اطلاعات مشتریان صندوق اجاره‌ای (اعم از اطلاعات شناسایی اجاره‌کننده(های) صندوق و اطلاعات مربوط به وکالت و نمایندگی اشخاص) در سامانه صندوق اجاره‌ای به گونه‌ای که در صورت درخواست مراجع ذیربط اطلاعات مذکور را فوراً و در چهارچوب قوانین و مقررات مربوط در اختیار آن‌ها قراردهند.

۳- ثبت زمان تمام مراجعات مشتری جهت استفاده از صندوق اجاره‌ای، به گونه‌ای که مراجعات (ورود و خروج) مشتری به صورت سامانه‌ای قابل مشاهده و گزارش‌گیری باشد.

۴- چنانچه ظن قوی به ارتکاب پولشویی یا تأمین مالی تروریسم توسط مشتری و نگهداری عواید حاصل از آن در صندوق اجاره‌ای وجود داشته باشد، واحدها مکلفند مراتب را بدون تأخیر به کمیته‌های اجرائی مبارزه با پولشویی اعلام نمایند.

۱۶-۵-۹- دستورالعمل شفاف‌سازی تراکنش‌های بانکی اشخاص در بانک‌ها و موسسات اعتباری

در کلیه نقل و انتقالات الکترونیکی درون بانکی و بین بانکی در خصوص وجوه بالاتر از مبالغ اعلامی بانک مرکزی، شعب می‌بایست انتقال وجه را منوط به تکمیل فیلد بابت در فرم‌های مربوط به انتقال وجه و اخذ مدارک و اسناد مثبت و نگهداری تصویر آنها در پرونده تراکنش نمایند. نحوه تکمیل قسمت فیلد بابت در نقل و انتقالات حضوری درون بانکی و بین بانکی مشتری حقیقی و حقوقی فاقد حساب تجاری و دارای حساب تجاری مطابق با آخرین دستورالعمل ابلاغی به واحدها می‌باشد.

واحدها مکلفند با استفاده از اطلاعات مأخوذه از مشتری و با توجه به سطح فعالیت مورد انتظار وی، تناسب بین موضوع مندرج در شرح فیلد «بابت» و تراکنش‌های انجام شده را بررسی نمایند و در صورت مشاهده عدم تناسب و یا مغایرت اطلاعات مذکور و نیز انجام هرگونه معاملات و عملیات مشکوک، مراتب را بدون اطلاع مشتری در قالب گزارش معاملات و عملیات مشکوک به اداره کل مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم ارسال نمایند. مصادیق موارد عدم تناسب به شرح ذیل عنوان می‌گردد:

- رفتار مالی مشتری با اطلاعات اقتصادی موجود در پروفایل وی نزد بانک، همچنین فیلد بابت اظهار شده و اسناد مثبت ارائه شده تناسب نداشته باشد.

- مشتری از ردیف (۶) جدول مستندات با موضوع پرداخت قرض و تأدیه دیون، به صورت مکرر یا به اشکال غیرمتعارف از قبیل مبالغ غیرمتعارف و نظایر آن استفاده نماید.

- مشتری از ردیف (۶) جدول مستندات با موضوع پرداخت قرض و تأدیه دیون، به منظور انتقال وجه به حساب اشخاص حقیقی زیر (۱۸) سال، اشخاص حقوقی و اتباع خارجی استفاده کند.

- مشتری سند واحد را به صورت مکرر مورد استفاده قرار داده و به عنوان سند مثبت ارائه نماید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 321 از 409

- درخصوص معاملات و قراردادهای، وجوه از/ به حساب اشخاصی غیر از طرفین اصلی پرداخت/واریز گردد.

- مندرجات سند با مختصات تراکنش همخوانی و تناسب نداشته باشد؛ از جمله تاریخ سند و تاریخ تراکنش، موضوع مورد معامله و مبلغ تراکنش، نوع تجارت و کسب و کار واریزکننده و دریافت کننده و نظایر آن

- اقدام به تراکنش با موضوع امور ارزی و سایر امور مندرج در جدول مستندات، در حالی که مشتری فاقد مجوزهای قانونی و صنفی مربوطه است.

- اقدام به تراکنش از طریق حساب موکل، در مواردی که وکیل ذی نفع اصلی تراکنش است.

تشخیص متصدی مربوطه می تواند معیاری برای احراز عدم رعایت تناسب بین موضوع مندرج در شرح "بابت" و تراکنش انجام شده محسوب شود.

مسئولیت (مجازات ها و جرایم) ناشی از عدم رعایت تناسب بین موضوع مندرج در شرح بابت و مستندات مربوطه (موضوع ماده ۲۵ قانون بانک مرکزی) به عهده متصدیان امر و مسئولین واحدها می باشد.

واحدهای بازرسی مکلفند به صورت روزانه گزارش کلیه نقل و انتقالات درون بانکی و بین بانکی (ساتنا) را با رویکرد ریسک محور به صورت سیستمی دریافت و به تفکیک برای شعبی که تراکنش در آن انجام شده است ارسال نمایند و شعب یاد شده موظفند تصویری از اسناد دریافتی مربوط به تراکنش به انضمام توضیحات تکمیلی را به اداره امور مربوطه ارسال نمایند. واحدهای یاد شده نیز موظفند اسناد دریافتی را از طریق روش های سیستمی یا بازرسی حضوری بررسی و در پایان هر ماه نتیجه اقدامات بعمل آمده را به اداره کل مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم ارسال نمایند .

۱۶-۵-۱۰- نکاتی درخصوص نحوه دریافت مستندات شفاف سازی تراکنش های بالاتر از آستانه مقرر

دامنه شمول این دستورالعمل درخصوص نحوه دریافت مستندات شفاف سازی تراکنش های بالاتر از آستانه مقرر، کلیه نقل و انتقالات الکترونیکی اعم از ساتنا ، پایا و درون بانکی می باشد.

با تأکید بر لزوم توجه به « قانون اصلاح صدور چک » متذکر می گردد، چک های بانکی، جز در صورت کارسازی وجه چک و انتقال آن از طریق ساتنا، پایا و درون بانکی مشمول احکام قانونی مندرج در دستورالعمل های شفاف سازی نمی شود. همچنین با اجرای قانون جدید صدور چک و مفاد آن از جمله ممنوعیت صدور و انتقال چک در وجه حامل، نیازی به شمول دستورالعمل های یاد شده در خصوص انواع چک نخواهد بود.

اسناد مثبته : به اسناد و مدارکی که دلالت بر وقوع معامله یا رویداد مالی مشخص دارد اسناد و مدارک مثبته گفته می شود. اسناد و مدارک مثبته حسب مورد نشان دهنده طرفین مورد معامله، تاریخ، مبلغ و ماهیت، شرایط و

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 322 از 409

جزئیات رویداد مالی است و باید روشن، واضح و معتبر باشد تا قابلیت اتکا داشته باشد؛ از قبیل قرارداد، مبیعه نامه، اسناد نقل و انتقال، قبوض مربوطه، فاکتور، اظهارنامه و نظایر آنها.

مصادیق اسناد مثبت: هرگونه سند که از طرف مراجع، نهادها، سازمانها، ادارات، شرکتها، توسط مقامات یا اشخاص ذیصلاح آنها و با طی مراحل قانونی و رعایت شرایط لازم جهت صدور از جمله مشخصات طرفین، تاریخ، جزئیات مربوطه، مهر یا امضای صادرکننده و... صادر شوند از مصادیق اسناد مثبت به شمار می‌روند.

معیار تشخیص اسناد مثبت: ملاک حائز اهمیت در تشخیص اتکا به یک سند، قابلیت اثبات معامله یا رویداد مالی به وسیله آن در حدود متعارف است. از این رو ممکن است چند سند برای اثبات یک معامله یا رویداد و به عکس، یک سند در اثبات معامله یا رویدادهای مختلف، توسط یک شخص یا اشخاص مختلف به کار گرفته شود مگر آن که از جهت دیگر منع یا مشکل قانونی وجود داشته باشد. به علاوه ممکن است اسناد مذکور به زبان فارسی و یا زبانهای دیگر تنظیم شده باشد.

بنابراین در صورت وجود شرایط شکلی و ماهوی معتبر به نحو متعارف، تمامی اسناد از جمله اسنادی عادی یا رسمی در زمره اسناد مثبت قرار خواهند گرفت.

شرایط پذیرش اسناد مثبت: تناسب سند مورد استفاده و مورد معامله با توجه به عرف تجاری پذیرفته شده در نظام بانکی باید در نظر گرفته شود.

حدود مسئولیت صحت یا عدم صحت اسناد: کاربر شعبه موظف است حسب مورد، در حدود تکالیف قانونی و روال متعارف شبکه بانکی اسناد مثبت را دریافت نماید. این امر بدان معناست که کلیت سند به لحاظ شکلی و ارکان قانونی پیش بینی شده در حدود متعارف بدون اشکال یا نقص تشخیص داده شود. در صورتی که برای کاربر شعبه با توجه به توضیحات پیش گفته، ظن به عدم صحت اسناد ایجاد شود باید مورد را به عنوان معاملات و عملیات مشکوک تلقی نماید. از طرف دیگر ارائه دهنده اسناد نیز باید تبعات هرگونه کشف جعل، اظهار کذب و یا گزارش خلاف واقع را بپذیرد.

عدم ارائه سند: حسب مفاد دستورالعمل شفاف سازی و دستورالعمل نحوه اخذ مستندات، ارائه یا ادامه خدمات بانکی در صورت عدم تسلیم اسناد مثبت به وسیله اشخاص متقاضی، دریافت خدمت ممنوع است.

مدیریت نقدینگی: منظور از مدیریت نقدینگی، اداره وجوه شخصی با هر انگیزه‌ای از جمله تجمیع مبالغ، استفاده آتی و نظایر آن است.

مصادیق مدیریت نقدینگی: مدیریت نقدینگی اشخاص حقیقی، صرفاً انجام تراکنش، به مقصد حساب‌هایی که به نام خود شخص است را در بر می‌گیرد. در خصوص اشخاص حقوقی نیز انجام تراکنش‌های بین حساب‌های متصل به یک

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 323 از 409

شناسه حقوقی، مدیریت نقدینگی محسوب می‌شود.

باملاحظه این معیار انتقال وجه بین حساب‌های شخص و اعضای خانواده یا افراد تحت ولایت و قیمومت، شخص حقوقی و مدیران شخص حقوقی، وکیل و موکل، شرکا و موارد مشابه مدیریت نقدینگی به شمار نمی‌رود. بنابراین حتی اگر یک شخص حقیقی همزمان واجد شخصیت حقوقی نیز باشد انتقال وجه از حساب شخص حقیقی به شخصیت حقوقی وی مدیریت نقدینگی نخواهد بود. همچنین هدیه یا هبه نیز از مصادیق مدیریت نقدینگی به شمار نمی‌رود و انجام تراکنش به این منظور باید تحت عنوان بند (۶) جدول مندرج در ماده (۶) دستورالعمل نحوه اخذ مستندات صورت بگیرد.

انجام تراکنش از حساب‌های مشترک: در خصوص حساب‌های مشترک محاسبه مبلغ تراکنش با ملاحظه قدرالسهم هر یک از شرکا محاسبه خواهد شد.

تعدد تراکنش: در فرض تعدد تراکنش، رعایت محدودیت‌های دستورالعمل شفاف‌سازی باید با ملاحظه "مشتري محور" بودن دستورالعمل‌ها و ملاک "مقصد واحد" مورد توجه قرار گیرد. بنابراین اگر فردی قصد دارد در بازه زمانی تعیین شده، از حساب‌های متعدد در بانک و یا از طریق یک حساب و به وسیله خرد کردن تراکنش‌ها، مبالغی بیشتر از آستانه‌های مورد نظر در دستورالعمل شفاف‌سازی را به حساب شخص (حقیقی یا حقوقی) واحد منتقل نماید مشمول حکم مقرر در موارد مذکور مبنی بر تکمیل فیلد بابت با ارائه اسناد مثبت خواهد بود و بعد از عبور مجموع مبالغ از آستانه معین، باید قصد خود از انتقال تمام وجوه را اعلام نماید. در غیر این صورت اگر انتقال وجوه به مقاصد متعدد باشد تکمیل فیلد بابت با ارائه اسناد مثبت موضوعیت نخواهد داشت.

در خصوص ردیف (۶) جدول مستندات مندرج در ماده (۶) دستورالعمل نحوه اخذ مستندات متذکر می‌گردد فرم مربوطه فقط در موارد مقرر (پرداخت قرض و تادیه دیون) باید مورد استفاده قرار بگیرد. انجام تراکنش به منظور هدیه یا هبه نیز باید تحت عنوان بند (۶) جدول مندرج در ماده (۶) دستورالعمل نحوه اخذ مستندات صورت گیرد.

سایر

واحدها مکلفند برای ارائه دسته چک به مشتریان خود صرفاً از طریق سامانه صدور یکپارچه الکترونیکی دسته چک (صیاد) نزد بانک مرکزی اقدام نمایند.

صدور و تحویل چک‌های تضمین شده مستلزم تکمیل برگه (فرم) درخواست توسط مشتری در حضور متصدی بانک، درج مشخصات هویتی و شماره حساب گیرنده روی چک تضمین شده و نیز ثبت علت درخواست صدور چک مذکور در سامانه صیاد می‌باشد.

پرداخت چک تضمین شده توسط بانک صرفاً در وجه و به شماره حساب گیرنده (ذی‌نفع) که مشخصات وی روی چک تضمین شده درج گردیده امکان‌پذیر است و ظهرنویسی برای انتقال چک تضمین شده فاقد اعتبار است.

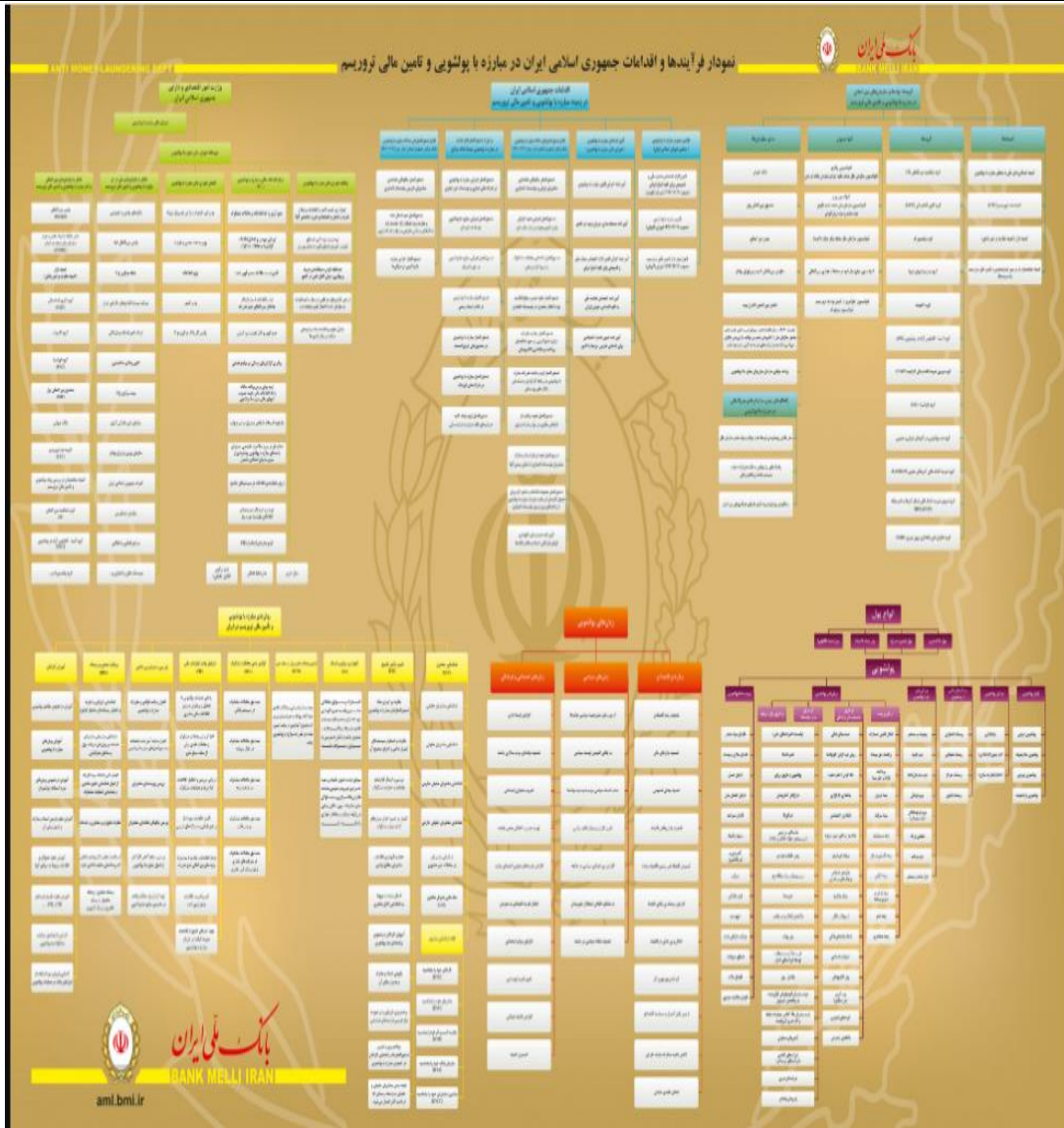
بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 324 از 409

ابطال چک تضمین شده به درخواست متقاضی یا وکیل یا نماینده قانونی وی با ارائه اصل چک جهت واریز وجه چک به حساب متقاضی، بدون نیاز به ظهن نویسی گیرنده (ذی نفع) صرفاً تا یک ماه پس از صدور آن توسط بانک صادرکننده امکان پذیر است. همچنین پرداخت چک تضمین شده به گیرنده (ذی نفع) با ارائه اصل چک صرفاً تا یک ماه پس از صدور آن توسط بانک امکان پذیر است.

پرداخت یا ابطال چک تضمین شده پس از مهلت مقرر در ماده فوق منوط به تکمیل برگه (فرم) های مربوط به مبارزه با پولشویی توسط متقاضی یا گیرنده (ذی نفع) و گزارش به اداره کل مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم می باشد.

در صورت مفقودی چک تضمین شده، هرگاه متقاضی و گیرنده (ذی نفع) هر دو به بانک صادرکننده مراجعه و نسبت به تکمیل و امضای برگه (فرم) اعلام مفقودی چک تضمین شده و تعهدنامه عدم ادعا نسبت به چک مفقودشده اقدام نموده و نسخه المثنی چک را از بانک درخواست نماید، واحدها مکلفند علاوه بر احراز هویت متقاضی و گیرنده (ذی نفع) نسبت به استعلام صحت مشخصات هویتی متقاضی و گیرنده (ذی نفع) از سامانه نظام هویت سنجی اقدام و پس از ابطال چک مفقود شده، نسبت به صدور چک المثنی مطابق با اطلاعات مندرج در سامانه صیاد اقدام نمایند.

چنانچه بین متقاضی صدور چک و ذی نفع اختلافی نباشد، نیازی به ابطال چک های تضمین شده از طریق محاکم حقوقی نبوده و پس از اخذ تعهدنامه و ابطال چک مفقودی یا سرقتی، امکان پرداخت مبلغ آن به متقاضی یا ذی نفع چک حسب توافق متقاضی، ذی نفع و بانک (شعبه صادرکننده چک) امکان پذیر خواهد بود و نیازی به اخذ تضمین یا وثیقه از مفقودکننده چک نمی باشد. بر این اساس واحدها مکلفند ضمن احراز هویت کامل متقاضی صدور و ذی نفع چک تضمین شده در سیستم بانک و صدور چک المثنی پس از اخذ تعهدنامه مربوطه، از متقاضی صدور چک و ذی نفع اقدام نمایند. همچنین در صورت عدم حصول توافق متقاضی صدور و ذی نفع چک، به دلیل عدم ارتباط این موضوع به بانک و برخورداری موضوع از جنبه ترافیعی، ضرورت دارد مراتب از طریق اقامه دعوی در مرجع قضایی صالح (به خواسته ابطال چک تضمینی مفقودی) پیگیری شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 326 از 409

۱۶-۵-۱۱- دستورالعمل ۱۴ الحاقی

هیئت وزیران در جلسه ۱۳۹۸/۷/۲۱ به پیشنهاد شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرایم پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم و تأیید رئیس قوه قضائیه و به استناد ماده (۱۴) الحاقی قانون مبارزه با پول‌شویی - مصوب ۱۳۹۷ تصویب کرد:

آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۴) الحاقی قانون مبارزه با پول‌شویی

ماده ۱- در این آیین‌نامه اصطلاحات زیر در معانی مشروع مربوط به کار می‌روند:

۱- قانون: قانون مبارزه با پول‌شویی - مصوب ۱۳۸۶ - و اصلاحات و الحاقات بعدی آن

۲- شورا: شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرایم پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، مذکور در ماده (۴) قانون.

۳- مرکز: مرکز اطلاعات مالی مذکور در ماده (۷) مکرر قانون.

۴- واحد مبارزه با پول‌شویی: واحد مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم که به‌عنوان متولی امر مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم در ساختار داخلی اشخاص مشمول، عهده‌دار تکالیف مقرر در ماده (۳۷) این آیین‌نامه است.

۵- مؤسسه مالی و اعتباری: بانک‌ها (اعم از بانک‌های ایرانی و شعب و نمایندگی بانک‌های خارجی مستقر در جمهوری اسلامی ایران و نیز شعب و واحدهای مستقل بانک‌های ایرانی در خارج از کشور)، مؤسسات اعتباری غیربانکی، تعاونی‌های اعتبار، صندوق‌های قرض‌الحسنه، شرکت‌های سرمایه‌پذیر، شرکت‌های تأمین سرمایه و کلیه اشخاص حقوقی که در قالب یک کسب‌وکارها، یک یا چند فعالیت یا عملیات زیر را برای ارباب رجوع یا به نمایندگی از وی انجام می‌دهند.

الف- پذیرش سپرده یا دیگر اموال قابل بازپرداخت از مردم.

ب- ارایه تسهیلات.

پ- خدمات واسپاری مالی.

ت- خدمات انتقال وجوه با ارزش.

ث- صدور و مدیریت ابزارهای پرداخت (مانند کارت‌های بدهی و اعتباری، چک، چک مسافرتی، حواله و پول الکترونیکی).

ج- صدور ضمانت‌نامه‌ها و تعهدات مالی.

چ- مبادلات، شامل:

۱- ابزارهای بازار پولی و مالی (چک، حواله، گواهی سپرده و مشتقات و...).

۲- ارزی؛

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 327 از 409

۳- ارز، نرخ سود، ابزارهای شاخص؛

۴- اوراق بهادار قابل انتقال؛

۵- معاملات آتی کالا؛

ح- مشارکت در صدور اوراق بهادار و ارایه خدمات مالی مرتبط به این اوراق؛

خ- مدیریت سبد دارایی‌های شخصی یا گروهی؛

د- نگهداری و مدیریت پول نقد و یا اوراق بهادار نقد به نمایندگی از سایر اشخاص؛

ذ- سایر موارد سرمایه‌گذاری، مدیریت با اداره اموال به نمایندگی از سایر اشخاص؛

ر- خدمات مربوط به بیمه عمر و سایر سرمایه‌گذاری‌های مربوط به بیمه؛

ز- تبدیل پول و ارز.

۶- بدون تأخیر: ظرف یک روز کاری مشروط بر اینکه از (۸۴) ساعت تجاوز نکند.

۷- مشاغل غیرمالی: مشاغل موضوع بند (ث) ماده (۱) قانون.

۸- اشخاص مشمول: اشخاص مذکور در مواد (۵) و (۶) قانون

۹- دستگاه‌های متولی نظارت: دستگاه‌هایی از قبیل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار، وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت، کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و دیگر نهادها مانند قانون وکلای دادگستری، قانون سردفتران و دفتریاران، قانون کارشناسان رسمی دادگستری، مرکز امور مشاوران حقوقی، وکلا و کارشناسان قوه قضاییه، سازمان حسابرسی، جامعه حسابداران رسمی ایران، سازمان نظام پزشکی، سازمان‌های نظام مهندسی و سایر نظام‌های صنفی و حرفه‌ای که مطابق قوانین و مقررات، بر عملکرد اشخاص حقیقی و حقوقی زیرمجموعه خود نظارت می‌کنند. این دستگاه‌ها علاوه بر اینکه وظیفه اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم را بر عهده دارند، مکلفاند نظارت خود را بر اجرای این مقررات توسط اشخاص مشمول تحت نظارت به نحو مؤثر انجام دهند.

۱۰- اشخاص مشمول تحت نظارت: هر یک از اشخاص مشمول که تحت نظارت یکی از دستگاه‌های متولی نظارت، وظیفه اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم را بر عهده دارد.

۱۱- ارباب رجوع: هر شخص حقیقی یا حقوقی اعم از اصیل، وکیل یا نماینده قانونی وی که برای برخورداری از خدمات و امتیازات، انجام معامله، نقل و انتقال اموال، تأمین اعتبار با انجام هرگونه فعالیت مالی و اقتصادی به اشخاص مشمول مراجعه می‌کند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 328 از 409

۱۲- معاملات و عملیات مشکوک: شامل هر نوع معامله، دریافت یا پرداخت مال اعم از فیزیکی یا الکترونیکی یا شروع به آن‌ها است که بر اساس قرائن و اوضاع و احوالی مانند ارزش، موضوع یا طرفین آن، برای انسان به طور متعارف ظن وقوع جرم را ایجاد کند؛ نظیر:

الف - معاملات و عملیات مالی مربوط به ارباب رجوع که به طور فاحش بیش از سطح فعالیت مورد انتظار از او باشد.
ب- کشف جعل، اظهار کذب یا گزارش خلاف واقع از سوی ارباب رجوع پیش یا پس از آنکه معامله‌ای صورت گیرد و نیز در زمان اخذ خدمات پایه.

پ- معاملات یا عملیات مالی که به هر ترتیب مشخص شود صوری با ظاهری بوده و مالک شخص دیگری است.

ت- معاملات یا عملیات مالی که اقامتگاه قانونی هریک از طرفین در مناطق پرخطر (از نظر پولشویی و تأمین مالی تروریسم) واقع شده است.

ث- معاملات با عملیات مالی بیش از سقف مقرر، هرچند ارباب رجوع پیش یا حین معامله یا عملیات مزبور از انجام آن انصراف دهد یا بعد از انجام معامله، بدون دلیل منطقی نسبت به فسخ قرارداد اقدام کند.

۱۳- سقف مقرر: مبلغ سقف مقرر در قانون برگزاری مناقصات جهت انجام معاملات خرد، به صورت وجه نقد یا معادل آن به سایر ارزها و کالای گرانبها که هرساله توسط هیئت وزیران به استناد تبصره (۱) ماده (۳) قانون برگزاری مناقصات تصویب می‌گردد.

۱۴- مالک واقعی: هر شخص (اشخاص) حقیقی که دارای مالکیت نهایی است یا ارباب رجوع تحت واپایش (کنترل) مستقیم یا غیرمستقیم وی اقدام می‌نماید یا معامله و عملیات از طرف وی انجام شده است. همچنین شخص (اشخاص) حقیقی که بر یک شخص حقوقی واپایش (کنترل) مؤثر و نهایی دارد. این تعریف شامل ذی‌نفع نهایی بیمه‌های عمر یا سایر بیمه‌های سرمایه‌گذاری نیز می‌شود.

۱۵- سامانه‌های پرداخت بانک مرکزی: سامانه‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از قبیل ساتنا، شتاب، پایا و شاپرک که پرداخت‌های الکترونیکی خرد و کلان در نظام بانکداری از طریق آن‌ها انجام می‌پذیرد.

۱۶- مناطق پرخطر: کشورها و مناطق جغرافیایی که خطر (ریسک) وقوع جرایم پولشویی و تأمین مالی تروریسم در آن‌ها بالا است. فهرست مناطق پرخطر از سوی شورا تعیین و اعلام می‌شود.

۱۷- شرکت خدمات پرداخت: شرکت ارایه دهنده خدمات پرداخت که مجوز فعالیت خود را از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران دریافت کرده است.

۱۸- اشخاص تحت مراقبت: همه اشخاصی که اسامی و مشخصات آن‌ها به جهت واپایش (کنترل) خطر (ریسک) ارتباط آن‌ها با فعالیت‌های پولشویی و تأمین مالی تروریسم از سوی مرکز تعیین و از طریق آن و یا دستگاه‌های

صفحه 329 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

متولی نظارت به اشخاص مشمول تحت نظارت اعلام می‌شود.

۱۹- اشخاص مظنون: اشخاصی که اسامی و مشخصات آن‌ها به جهت ظن به ارتباط با فعالیت‌های پولشویی و تأمین مالی تروریسم، از سوی مرکز به اشخاص مشمول اعلام می‌شود تا در قبال آن‌ها اقدامات تأمینی موضوع این آیین‌نامه را جهت کاهش مخاطرات پولشویی و تأمین مالی تروریسم اعمال کنند.

۲۰- فهرست تحریمی: فهرستی از مشخصات اشخاص حقیقی یا حقوقی مشمول تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد موضوع قطعنامه (۱۲۶۷) و قطعنامه‌های متعاقب آن و اشخاص مندرج در فهرست تحریم‌های جمهوری اسلامی ایران که توسط شورای عالی امنیت ملی براساس شرایط تعیین شده در قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم - مصوب ۱۳۹۴ و اصلاحات بعدی آن و با توجه به قطعنامه شماره (۱۳۷۳) شورای امنیت سازمان ملل متحد تعیین می‌شود.

۲۱- فهرست توقیفی: فهرست اشخاصی که دستور توقیف اموال زیر درخصوص آن‌ها صادر شده باشد:

الف - اموالی که ظن حصول آن‌ها از طریق ارتکاب جرم (اعم از پولشویی و جرایم منشأ) وجود داشته باشد.

ب- اموالی که ظن به اختصاص آن‌ها جهت تأمین مالی تروریسم وجود داشته باشد.

پ - اموالی که ظن به نامشروع بودن آن‌ها وجود داشته باشد.

ت- اموالی که در فرآیند جرایم مذکور، وسیله ارتکاب جرم بوده یا در اثر جرم تحصیل شده یا حین ارتکاب، استعمال یا برای استعمال اختصاص یافته باشد.

۲۲- فهرست مغایرت‌ها: فهرستی از مشخصات اشخاص یا نهادهایی که به رغم تشابه اطلاعات هویتی، شخص موردنظر در فهرست‌های اشخاص تحت مراقبت، مظنون، تحریمی و توقیفی نیست و به منظور حفظ حقوق اشخاص ثالث توسط مرکز به صورت سامانه (سیستمی) در اختیار اشخاص مشمول قرار خواهد گرفت.

۲۳- سند ملی ارزیابی خطر (ریسک): گزارشی که در آن با بررسی آسیب‌ها و تهدیدهای موجود در حوزه‌های اصلی، خطر (ریسک) پولشویی و تأمین مالی تروریسم در هر حوزه ارزیابی و اقدامات و تدابیری جهت واپایش (کنترل) و کاهش خطر (ریسک)‌های موجود اتخاذ می‌گردد.

۲۴- حوزه اصلی: اعم از نظام بانکی، بازار سرمایه، بازار بیمه، مشاغل غیرمالی، بنیادها و مؤسسات خیریه، صرافی‌ها و سایر حوزه‌ها که به تشخیص کارگروه ملی ارزیابی خطر (ریسک)، خطر (ریسک) پولشویی و تأمین مالی تروریسم در آن‌ها بالا ارزیابی می‌شود.

۲۵- تعامل کاری: تعامل بین شخص مشمول با ارباب رجوع در یک مکان جغرافیایی مشخص جهت ارائه خدمات یا انجام معامله

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 330 از 409

۲۶- خطر (ریسک) ارباب رجوع: خطر (ریسک) وقوع پولشویی یا تأمین مالی تروریسم که از ناحیه ارباب رجوع به واسطه عواملی چون موقعیت اجتماعی و شغلی، وضعیت مالی، نوع و ماهیت فعالیت حرفه‌ای، پیشینه و موطن اصلی بر شخص مشمول مترتب است.

۲۷- خطر (ریسک) منطقه: خطر (ریسک) وقوع پولشویی یا تأمین مالی تروریسم که به واسطه موقعیت جغرافیایی که تعامل کاری در آن شکل می‌گیرد، بر شخص مشمول مترتب است.

۲۸- خطر (ریسک) خدمت: خطر (ریسک) وقوع پولشویی یا تأمین مالی تروریسم که به واسطه نوع با روش ارایه (کانال) خدمت یا معامله‌ای که در یک تعامل کاری به ارباب رجوع ارایه می‌شود، بر شخص مشمول مترتب است.

۲۹- خدمات پایه: خدماتی که طبق مقررات مربوط، پیش‌نیاز و لازمه ارایه سایر خدمات توسط اشخاص مشمول است و پس از آن، ارباب رجوع به منظور اخذ خدمات مکرر و متمادی، به اشخاص مشمول مراجعه می‌کند.

۳۰- خدمات غیر پایه: هر خدمتی به جز تعریف مزبور در بند (۲۹) این ماده.

۳۱- وجوه نقد: هرگونه مسکوک و اسکناس و انواع چک‌هایی که نقل و انتقال آن‌ها مستند نشده و غیرقابل ردیابی باشد؛ از قبیل چک‌های عادی در وجه حامل و سایر چک‌هایی که دارنده آن غیر از ذی‌نفع اولیه باشد (مانند چک‌های پشت‌نویسی شده توسط اشخاص ثالث، انواع چک پول و چک مسافرتی) و کارت‌های پرداخت بی‌نام و موارد مشابه. وجوه نقد شامل وجوه نقد ریالی و ارزی است.

۳۲- اموال: هر نوع دارایی، وجوه یا منابع اقتصادی اعم از مادی یا غیرمادی، محسوس یا غیر محسوس، منقول یا غیرمنقول، نقد یا غیرنقد، مشروع یا غیر مشروع و هر نوع منفعت یا امتیاز مالی یا وجوه اعم از نقد و غیرنقد و همچنین کلیه اسناد قانونی مبین حق اعم از کاغذی یا الکترونیکی نظیر اسناد تجاری، سهام، یا اوراق بهادار

۳۳- شناسایی: فرایند دریافت و بررسی مستمر اطلاعات ارباب رجوع، مرتبط با احراز هویت و ارزیابی خطر (ریسک) پولشویی و تأمین مالی تروریسم. سطوح شناسایی شامل سه سطح ساده، معمول و مضاعف است.

۳۴- متمرکز کننده وجوه: همه اشخاص حقوقی که در زمینه خدمات تمرکز پرداخت‌ها از خریداران به فروشندگان، مستقیماً یا از طریق مشارکت با شرکت‌های خدمات پرداخت با مؤسسات مالی و اعتباری در چهارچوب قواعد، ضوابط و مقررات کشور فعالیت کرده‌اند یا می‌کنند. این اشخاص پرداخت‌های بدون حضور کارت از جمله پرداخت‌های درون برنامه‌ای مبتنی بر زیرساخت‌های همراه با مجازی را دریافت و به سامانه‌های پرداخت در نظام بانکی ارسال می‌کنند.

۳۵- روابط کارگزاری: ارایه خدمات بانکی از سوی یک مؤسسه مالی و اعتباری (مؤسسه مالی و اعتباری کارگزار) به مؤسسه مالی و اعتباری دیگر (مؤسسه مالی و اعتباری درخواست کننده).

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 331 از 409

۳۶- بانک پوسته‌ای: بانکی که حضور فیزیکی در قلمرویی که در آن مجوز گرفته و به ثبت رسیده است، نداشته باشد و به هیچ گروه ارایه کننده خدمات مالی که تحت نظارت مؤثر و یکپارچه‌ای قرار دارد نیز وابسته نباشد. مدیریت و بدنه اصلی این قبیل بانک‌ها در قلمرو قضایی (کشورها و مناطق) دیگری مستقر است. یک بانک پوسته‌ای به جز یک نمایندگی ثبت شده، تشکیلات دیگری در کشوری که در آن به ثبت رسیده است، ندارد و نماینده آن فقط محلی را برای انجام امور حقوقی بانک مزبور در آن قلمرو قضایی (کشورها و مناطق) فراهم می‌آورد.

۳۷- ابزار پرداخت: انواع کارت‌های فیزیکی یا مجازی و یا هر روش و ابزاری که مؤسسات مالی و اعتباری در اختیار دارنده آن قرار می‌دهند و برای وی امکان دریافت، پرداخت و یا انتقال وجه را به شخص دیگر فراهم می‌سازند.

۳۸- ابزار پذیرش: دستگاهی فیزیکی یا سامانه‌ای الکترونیکی که میتوان با استفاده از ابزار پرداخت نسبت به انجام عملیات دریافت / پرداخت و یا انتقال وجه اقدام کرد.

۳۹- پذیرنده: شخصی که با پذیرش کارت بانکی و با استفاده از ابزار پذیرش، نسبت به فروش کالا و یا ارایه خدمات به دارندگان کارت اقدام می‌کند.

۴۰- پرداخت‌یار: شخص حقوقی ثبت شده وفق قوانین جمهوری اسلامی ایران که در چهارچوب الزامات، ضوابط و فرایند اجرایی فعالیت پرداخت‌یاران و پذیرندگان پشتیبانی شده در نظام پرداخت کشور و براساس قرارداد منعقد با شرکت‌های ارایه دهنده خدمات پرداخت و توافقنامه منعقد با شرکت شاپرک فعالیت می‌کند.

۴۱- ارایه دهندگان خدمات ارزی: همه اشخاصی که براساس مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به ارایه خدمات مربوط به خرید و فروش، تبادل و نقل و انتقالات درون مرزی یا برون مرزی وجوه یا ارزش ارزی می‌پردازند؛ نظیر صرافی‌ها و بانک‌های عامل.

۴۲- توقیف: جلوگیری موقت از نقل و انتقال، تبدیل، تغییر یا جابه‌جایی اموال مشکوک به پولشویی یا تأمین مالی تروریسم یا تصرف در آن‌ها به هر شکل براساس دستور صادره توسط دادگاه یا مرجع صلاحیت‌دار.

۴۳- انسداد: جلوگیری موقت از نقل و انتقال، تبدیل، تغییر یا جابه‌جایی اموال مشکوک به پولشویی یا تأمین مالی تروریسم یا تصرف در آن‌ها به هر شکل طبق دستور مرکز به مدت (۲۴) ساعت.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 332 از 409

فصل دوم - ارزیابی خطر (ریسک) و اتخاذ رویکرد مبتنی بر خطر (ریسک)

ماده ۲- شورا مکلف است ظرف سه ماه پس از تصویب این آیین‌نامه، به منظور ارزیابی خطر (ریسک) پولشویی و تأمین مالی تروریسم در سطح ملی، نسبت به ایجاد کارگروه ملی ارزیابی خطر (ریسک)، متشکل از دستگاه‌های متولی نظارت و سایر نهادهای ذی صلاح اقدام کند. وظیفه این کارگروه هماهنگ کردن فعالیت‌ها و سازوکارهای مربوط به ارزیابی خطر (ریسک) در حوزه‌های اصلی است.

تبصره- کارگروه ملی ارزیابی خطر (ریسک) مکلف است کارگروه‌های تخصصی اعم از کارگروه‌های ارزیابی تهدید، آسیب‌پذیری ملی، آسیب‌پذیری بخش بانکداری، آسیب‌پذیری بخش اوراق بهادار، آسیب‌پذیری بخش بیمه، آسیب‌پذیری سایر مؤسسات مالی و اعتباری و آسیب‌پذیری بخش‌های مشاغل غیرمالی را جهت بررسی خطر (ریسک) پولشویی و تأمین مالی تروریسم تشکیل دهد. اعضای این کارگروه‌ها شامل نمایندگان دستگاه‌های متولی نظارت مربوط به هر حوزه، نهادهای ذی صلاح و نمایندگان اشخاص مشمول تحت نظارت اعم از بخش خصوصی یا عمومی است که توسط کارگروه ملی ارزیابی خطر (ریسک) تعیین می‌گردد.

ماده ۳- کارگروه ملی ارزیابی خطر (ریسک) مکلف است ظرف یک سال پس از تشکیل، سند ملی ارزیابی خطر (ریسک) را با همکاری مرکز تدوین و در دوره‌های زمانی سه تا پنج‌ساله به روزرسانی کند.

تبصره- کارگروه ملی ارزیابی خطر (ریسک) مکلف است با در نظر گرفتن شرایط کشور و بررسی آسیب‌ها و تهدیدهای حوزه‌های اصلی، نسبت به ارائه توصیه‌های لازم در خصوص اعمال رویکرد مبتنی بر خطر (ریسک) در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و تخصیص امکانات موجود مبتنی بر خطر (ریسک)‌های شناسایی شده اقدام و به دستگاه‌های ذیربط ابلاغ کند.

ماده ۴- به منظور کاهش آسیب‌پذیری نظام مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم کشور، مرکز مکلف است ظرف شش ماه پس از تنظیم سند ملی ارزیابی خطر (ریسک)، برنامه اقدام مبتنی بر سند مزبور را تدوین و آن را حداکثر در دوره‌های زمانی سه تا پنج ساله به روزرسانی کند. این برنامه باید شامل اقدامات دقیق و شفاف برای اشخاص مشمول و زمان‌بندی اجرای این اقدامات باشد. همچنین، باید با لحاظ کردن استانداردهای بین‌المللی، مبتنی بر فضای آتی تهدید و آسیب نظام مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم کشور و خطر (ریسک)‌های شناسایی شده در حوزه‌های مختلف باشد و متناسب با منابع و امکانات موجود تنظیم شود.

تبصره ۱- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند به منظور تعیین اقدامات اشخاص مشمول و ارزیابی نحوه اجرای این اقدامات توسط این اشخاص، با مرکز همکاری کنند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 333 از 409

تبصره ۲- مرکز مکلف است ظرف شش ماه پس از نهایی شدن برنامه اقدام، سامانه‌ای را جهت مدیریت و واپایش (کنترل) برنامه اقدام و نظارت بر نحوه اجرای اقدامات موضوع این ماده توسط اشخاص مشمول تهیه، اجرا و بهره‌برداری کند و امکان دسترسی به آن را برای دستگاه‌های متولی نظارت فراهم کند.

ماده ۵- مرکز مکلف است با همکاری دستگاه‌های متولی نظارت نسبت به تعیین شاخص‌ها و مستندات لازم جهت ارزیابی و تعیین میزان پیشرفت برنامه موضوع ماده (۴) این آیین‌نامه اقدام کند.

ماده ۶- مرکز مکلف است سالانه گزارشی در خصوص آسیب‌ها و تهدیدهای پولشویی و تأمین مالی تروریسم موجود در کشور و نیز روند پیاده‌سازی برنامه اقدام داخلی و چالش‌های موجود در خصوص آن تهیه کند و در اختیار رؤسای قوای سه گانه و نیز دفتر مقام معظم رهبری قرار دهد. این گزارش باید شامل پیشنهادهایی درخصوص رفع چالش‌های موجود در خصوص پیاده‌سازی سند ملی ارزیابی خطر (ریسک) باشد.

ماده ۷- اشخاص مشمول مکلفند برنامه‌های داخلی مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم خود را با رویکرد مبتنی بر خطر (ریسک) و همسو با سند ملی ارزیابی خطر (ریسک) و نیز برنامه اقدام موضوع ماده (۴) این آیین‌نامه تدوین و اجرا کنند. برنامه‌های داخلی مزبور باید در بازه زمانی سه تا پنج ساله به روزرسانی و هر شش ماه یکبار به مرکز گزارش شود.

ماده ۸- به‌منظور مدیریت و کاهش خطر (ریسک)های پولشویی و تأمین مالی تروریسم، اشخاص مشمول مکلفند پیش از ارائه هرگونه خدمت به ارباب رجوع، نسبت به ارزیابی و طبقه‌بندی خطر (ریسک) تعامل کاری اقدام و متناسب با خطر (ریسک) ارزیابی شده در خصوص نحوه ارائه خدمت تصمیم‌گیری کنند. این اشخاص باید خطر (ریسک) ارباب رجوع، منطقه و خدمت را در نظر بگیرند.

تبصره ۱- طبقه‌بندی خطر (ریسک) تعامل کاری توسط اشخاص مشمول باید شفاف، جامع و مانع باشد؛ به گونه‌ای که بر مبنای این طبقه‌بندی، میزان اطلاعات دریافتی و نیز اقدامات صورت گرفته جهت مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم از نظر منطقی توجیه‌پذیر باشد.

تبصره ۲- دستگاه‌های متولی نظارت نیز مکلفند با همکاری مرکز، فهرستی از تعاملات اربابان رجوع در حوزه تحت نظارت خود تهیه و به طبقه‌بندی خطر (ریسک) این تعاملات از منظر پولشویی و تأمین مالی تروریسم اقدام کنند. این فهرست که پس از تأیید مرکز به اشخاص مشمول ابلاغ می‌گردد، بیانگر حداقل‌هایی است که رعایت آن برای اشخاص مشمول الزامی است.

تبصره ۳- در صورتی که مرکز خطر (ریسک) خدمت یا معامله‌ای را بیش از سطح قابل قبول تشخیص دهد، اشخاص مشمول مکلفند از ارائه آن خودداری کنند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 334 از 409

تبصره ۴- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند بر عملکرد اشخاص مشمول درخصوص اجرای این ماده نظارت و گزارش‌های ارزیابی خود را به مرکز اعلام کنند. مرکز مکلف است این گزارش‌ها را در رتبه‌بندی موضوع ماده (۴۴) لحاظ کند.

ماده ۹- مرکز مکلف است با همکاری نهادهای ذی‌ربط به منظور تعیین خطر (ریسک) ارباب رجوع در تعاملات کاری با اشخاص مشمول، نسبت به تهیه فهرست اشخاص با خطر (ریسک) بالا اقدام کند و فهرست مزبور را با رعایت ملاحظات امنیتی و به طور سامانه‌ای (سیستمی) در اختیار اشخاص مشمول قرار دهد. به این منظور، مرکز باید مواردی نظیر شاخص‌های زیر را در نظر گیرد:

۱- اشخاص حقوقی که دارای شیوه فعالیت اقتصادی و ساختار مالکیت غیرمعمول با پیچیده هستند یا اشخاصی که فعالیت اقتصادی و مالی آن‌ها با اهداف مقرر در اساسنامه تناسب نداشته باشد.

۲- صاحبان مشاغلی که با وجه نقد زیاد سروکار دارند.

۳- اشخاص دارای خطر (ریسک) سیاسی.

۴- افراد پر تردد به مناطق پرخطر.

۵- اشخاص دارای سابقه محکومیت پولشویی با امنیتی.

۶- اشخاص با خطر (ریسک) بالا به تشخیص ضابطان خاص مبارزه با پولشویی.

تبصره ۱- همه دستگاه‌های اجرایی از قبیل وزارت کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور خارجه، وزارت دادگستری، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و نهادهای امنیتی و اطلاعاتی مکلفند امکان دسترسی مرکز را به اطلاعات مورد نیاز این ماده فراهم کنند.

تبصره ۲- شورا مکلف است ظرف یک سال پس از تصویب این آیین‌نامه، معیارهای تعیین اشخاص دارای خطر (ریسک) سیاسی و اطلاعات مورد نیاز مرکز جهت اجرای این ماده (موضوع تبصره ۱) این ماده را تهیه و ابلاغ کند.

ماده ۱۰- اشخاص مشمول مکلفند درخصوص تعاملات کاری که مرکز خطر (ریسک) آن را بالا ارزیابی می‌کند، مطابق رویه‌های اعلام شده توسط مرکز عمل کنند.

ماده ۱۱- مرکز مکلف است نسبت به جمع‌آوری اسامی مناطق پرخطر مطابق شاخص‌هایی از قبیل شاخص‌های زیر اقدام و آن‌ها را پس از تصویب شورا، به اشخاص مشمول ابلاغ کند:

۱- مناطقی مانند گمرک‌ها، مناطق آزاد و برخی مناطق مرزی که از نظر پولشویی یا تأمین مالی تروریسم در معرض خطرند.

صفحه 335 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۲- کشورهایی که دارای نظام‌های ضد پولشویی کافی تشخیص داده نشده‌اند.

۳- کشورهایی که دارای سطح بالای فساد مالی با فعالیت‌های جنایی تشخیص داده شده‌اند.

۴- کشورها یا مناطقی که تأمین کنندگان مالی یا حامی اقدامات تروریستی تشخیص داده شده‌اند با کشورهایی که سازمان‌های تروریستی در آن‌ها فعالیت می‌کنند.

تبصره ۱- اسامی مناطق پرخطر توسط مرکز در بازه‌های زمانی سه تا پنج ساله به روزرسانی خواهد شد.

تبصره ۲- اشخاص مشمول مکلفند بلافاصله پس از دریافت اسامی مناطق پرخطر، نسبت به به روزرسانی فهرست پیشین اقدام کنند، به نحوی که اسامی این مناطق به همراه آخرین اصلاحات آن همواره در اختیار کارکنان ذیربط قرار داشته باشد.

ماده ۱۲- اشخاص مشمول باید نرم‌افزارهای خود را به گونه‌ای طراحی کنند که ارایه خدمت تنها پس از ثبت اطلاعات لازم برای تعیین خطر (ریسک) تعاملات کاری صورت گیرد. همچنین، اطلاعات تعاملات کاری با خطر (ریسک) بالا در این نرم افزارها ثبت شود و در صورت درخواست مرکز، گزارش آن به شکلی که مرکز تعیین می‌کند، برای آن ارسال گردد.

ماده ۱۳- اشخاص مشمول باید تعاملات با خطر (ریسک) بالا را پیوسته و به صورت سامانه‌ای (سیستمی) پایش و اطلاعات مربوط به این تعاملات را مطابق رویه‌های اعلامی مرکز به این نهاد ارسال کنند.

ماده ۱۴- اشخاص مشمول مکلفند بر اجرای مقررات و برنامه‌های داخلی مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم از جمله تناسب خطر (ریسک) تعاملات کاری با اقدامات صورت گرفته در همه سطوح خود (شعب، ادارات کل و...) نظارت کرده و در صورت مشاهده هرگونه انحراف، نسبت به اصلاح و برطرف کردن آن اقدام کنند.

ماده ۱۵- اشخاص مشمول مکلفند هنگام ارایه خدمت به اشخاص از طریق اشخاص واسطه داخلی، نحوه اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم توسط اشخاص واسطه را در ارزیابی سطح خطر (ریسک) تعاملات کاری لحاظ کنند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 336 از 409

فصل سوم - همکاری و هماهنگی ملی

ماده ۱۶- سازمان ثبت احوال کشور مکلف است ظرف شش ماه پس از تصویب این آیین نامه، پایگاه یکپارچه اطلاعات هویتی اشخاص حقیقی ایرانی را به نحوی ساماندهی کند که همواره امکان استعلام برخط و بدون محدودیت آخرین اطلاعات پایه هویتی و مرتبطین آن‌ها برای اشخاص مشمول فراهم باشد.

تبصره ۱- در مورد اشخاص حقیقی، اقلام اطلاعات پایه هویتی حداقل شامل شماره ملی، نام، نام خانوادگی، نام پدر، تاریخ تولد، وضعیت حیات، و تاریخ فوت و شناسه (کد) پستی احرار شده محل اقامت و اقلام اطلاعات مرتبطین حداقل شامل اقلام اطلاعات پایه هویتی مرتبطین نسبی و سببی درجه یک، نوع رابطه، تاریخ آغاز و مدت اعتبار رابطه است. سایر اقلام اطلاعاتی موردنیاز حسب تشخیص مرکز تعیین خواهد شد.

تبصره ۲- سازمان ثبت احوال کشور مکلف است تغییرات اطلاعات پایه هویتی اشخاص و فهرست شناسه‌های هویتی ابطال یا تعلیق شده را به همراه تاریخ و علت ابطال یا تعلیق، روزانه در اختیار اشخاص مشمول متولی نظارت قرار دهد.

تبصره ۳- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان پزشکی قانونی کشور و سازمان‌ها و شرکت‌های تابع هریک مکلفند اطلاعات لازم را در خصوص اجرای این ماده به صورت برخط در اختیار سازمان ثبت احوال کشور قرار دهند.

تبصره ۴- رویه استعلام نشانی اشخاص حقیقی ایرانی به نحوی توسط سازمان ثبت احوال کشور فراهم شود که در صورت ارایه شماره ملی، شناسه (کد) پستی متناظر با آن ارایه شود. همچنین، سازمان ثبت احوال کشور مکلف است تمام تمهیدات لازم را درخصوص الزام اتباع ایرانی جهت به روزرسانی نشانی پستی خود براساس تبصره ماده (۳) قانون الزام اختصاص شماره ملی و کدپستی برای کلیه اتباع ایرانی - مصوب ۱۳۷۶- فراهم آورد.

ماده ۱۷- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مکلف است با همکاری وزارت کشور، ظرف یک سال پس از تصویب این آیین نامه، سامانه نشانی اختصاصی مکان محور اشخاص حقیقی و حقوقی را به نحوی راه اندازی کند که ضمن استاندارد سازی نشانی‌ها، امکان استعلام و نمایش موقعیت مکانی را بر روی نقشه جغرافیایی برای اشخاص مشمول در راستای اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم فراهم آورد.

تبصره - سازمان ثبت احوال کشور و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلفند شماره ملی اشخاص حقیقی و شناسه ملی اشخاص حقوقی متصل به هر شناسه (کد) پستی و همچنین نقشه حدنگار املاک کشور را به صورت برخط در اختیار وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات قرار دهند.

ماده ۱۸- وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است با همکاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ظرف یک سال پس از تصویب این آیین نامه، امکان ثبت سامانه‌ای (سیستمی) معاملات طلا، فلزات و سنگ‌های گران قیمت و عتیقه‌جات را از طریق سامانه جامع تجارت فراهم کند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 337 از 409

ماده ۱۹- وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است با همکاری وزارت کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران و اتاق اصناف ایران، ظرف یک سال پس از تصویب این آیین نامه، امکان ثبت سامانه‌ای (سیستمی) معاملات خودرو و نیز فرش‌های گران قیمت را از طریق سامانه جامع تجارت فراهم کنند.

تبصره ۱- وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است ظرف سه ماه، شاخص‌ها و معیارهای تشخیص فرش‌های گران قیمت را تعیین و ابلاغ کند.

تبصره ۲- پس از ایجاد امکان ثبت سامانه‌ای (سیستمی) در سامانه موضوع این ماده، تخصیص یا تعویض پلاک خودرو توسط نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران فقط پس از استعلام از این سامانه و در صورت ثبت معامله خودرو در آن صورت خواهد گرفت.

تبصره ۳- گمرک جمهوری اسلامی ایران و همه تولیدکنندگان داخلی خودرو و فرش‌های گران قیمت مکلفند کلیه اطلاعات مربوط به خودروها و نیز فرش‌های گران قیمت اعم از وارداتی و یا تولید داخل را مطابق نیازمندی‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت در اختیار این دستگاه قرار دهند.

تبصره ۴- سامانه جامع تجارت باید به گونه‌ای راه اندازی گردد که زنجیره نقل و انتقالات خودرو و جزییات معاملات آن اعم از مبلغ و طرفین معامله در این سامانه ثبت شود و همه اشخاص امکان ثبت معاملات خود را در این سامانه داشته باشند.

ماده ۲۰- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است ظرف شش ماه پس از تصویب این آیین نامه، پایگاه یکپارچه اطلاعات هویتی اشخاص حقوقی ایرانی را به نحوی ساماندهی کند که همواره امکان استعلام برخط و بدون محدودیت آخرین اطلاعات پایه هویتی، نشانی و مرتبطین آن‌ها برای اشخاص مشمول فراهم باشد.

تبصره ۱- در مورد اشخاص حقوقی، اقلام اطلاعات پایه هویتی حداقل شامل شناسه ملی، نام، نوع، نهاد ثبت کننده، موضوع فعالیت، تاریخ تأسیس وضعیت (اعم از فعال، منحل شده و ختم تصفیه شده) و تاریخ انحلال/ خاتم تصفیه، اقلام اطلاعات نشانی حداقل شامل شناسه (کد) پستی احراز شده محل اقامت قانونی دفتر مرکزی و اطلاعات مرتبطین حداقل شامل اقلام اطلاعات پایه هویتی مرتبطین مدیریتی (اعضای هیئت مدیره، مدیرعامل، قائم مقام مدیرعامل، مدیر مالی، ذی حساب و حسابرس و نظایر آن) و مالکیتی (سهامداران راهبردی، عمده و مؤثر) شخص حقوقی موردنظر، نوع رابطه، تاریخ آغاز و مدت اعتبار رابطه است. سایر اقلام اطلاعاتی موردنیاز حسب تشخیص مرکز تعیین خواهد شد.

تبصره ۲- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است تغییرات اطلاعات پایه هویتی اشخاص حقوقی و فهرست شناسه‌های هویتی ابطال شده (اعم از انحلال و ختم تصفیه) را به همراه تاریخ و علت ابطال، روزانه در اختیار دستگاه‌های متولی نظارت قرار دهد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 338 از 409

تبصره ۳- رویه استعلام مرتبطین باید به نحوی توسط سازمان ثبت اسناد و املاک کشور فراهم شود که علاوه بر امکان استعلام فهرست کلیه اشخاص حقیقی مرتبط با هر شخص حقوقی موردنظر، امکان استعلام فهرست کلیه اشخاص حقوقی مرتبط با هر شخص حقیقی موردنظر نیز فراهم باشد.

تبصره ۴- رویه استعلام نشانی اشخاص حقوقی به نحوی توسط سازمان ثبت اسناد و املاک کشور فراهم شود که در صورت ارایه شناسه ملی، شناسه (کد) پستی متناظر با آن ارایه شود.

ماده ۲۱- وزارت اطلاعات مکلف است پایگاه یکپارچه اطلاعات هویتی اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی را به نحوی ساماندهی کند که همواره امکان استعلام برخط و بدون محدودیت آخرین اطلاعات پایه هویتی، نشانی و مرتبطین آن‌ها برای اشخاص مشمول فراهم باشد.

تبصره ۱- اقلام اطلاعاتی پایه هویتی اشخاص خارجی حقیقی حسب مورد، شامل نام (فارسی و لاتین)، نام خانوادگی (فارسی و لاتین)، نام پدر (فارسی و لاتین)، نام مادر (فارسی و لاتین)، نام جد (فارسی و لاتین)، تاریخ تولد و فوت، نوع مدرک شناسایی، شماره مدرک، تاریخ صدور مدرک، تاریخ انقضای مدرک، کشور محل تولد، تابعیت و جنسیت و درخصوص اشخاص حقوقی نیز اقلام اطلاعاتی پایه هویتی شامل نام (فارسی و لاتین)، تابعیت، کشور محل ثبت، شماره ثبت، تاریخ ثبت، نوع فعالیت، نوع مالکیت، نوع شرکت، نشانی و تلفن است.

تبصره ۲- وزارت کشور، وزارت امور خارجه، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سازمان‌ها و شرکت‌های تابع، وزارت آموزش و پرورش، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، سازمان پزشکی قانونی کشور، سازمان ثبت احوال کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، سازمان‌های مناطق آزاد تجاری - صنعتی و ویژه اقتصادی و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط مکلفند ظرف شش ماه پس از تصویب این آیین‌نامه و مطابق نیازمندی‌های ضابطان خاص، اطلاعات لازم را درخصوص اجرای این ماده به صورت برخط و بدون محدودیت در اختیار وزارت اطلاعات قرار دهند.

تبصره ۳- پایگاه موضوع این ماده باید به گونه‌ای ایجاد شود که امکان جست‌وجو براساس انواع شناسه‌های هویتی مندرج در مدارک هویتی معتبر وجود داشته باشد.

تبصره ۴- وزارت اطلاعات مکلف است تغییرات اطلاعات پایه هویتی اشخاص خارجی و فهرست شناسه‌های هویتی ابطال شده را به همراه تاریخ و علت ابطال، روزانه در اختیار دستگاه‌های متولی نظارت قرار دهد.

تبصره ۵- درخصوص آن دسته از اتباع خارجی که پیش از تصویب این آیین‌نامه شماره اختصاصی اتباع خارجی اخذ کرده‌اند، وزارت اطلاعات مکلف است ظرف یک سال پس از تصویب این آیین‌نامه، اطلاعات هویتی آن‌ها را به‌روزرسانی کند و در صورت عدم تأمین اطلاعات پایه هویتی، با لحاظ ملاحظات امنیتی نسبت به تعلیق شماره اختصاصی اتباع خارجی اقدام نماید.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 339 از 409

تبصره ۶- اشخاص مشمول مکلفند پیش از اعطای هرگونه مدرک شناسایی معتبر به اشخاص خارجی، با ارایه اطلاعات لازم، نسبت به استعلام شماره اختصاصی اقدام کنند. مدارک شناسایی معتبر اشخاص خارجی توسط کارگروهی متشکل از وزارت اطلاعات، وزارت کشور و وزارت امور خارجه تعیین و ابلاغ می‌شود.

تبصره ۷- وزارت امور خارجه مکلف است بدون تأخیر پس از صدور روادید برای اشخاص خارجی، اطلاعات روادیدی را به صورت الکترونیک و برخط در اختیار وزارت اطلاعات قرار دهد.

تبصره ۸- وزارت اطلاعات مکلف است با همکاری وزارت کشور، وزارت امور خارجه و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، نسبت به ایجاد امکان شناسایی اشخاص حقیقی خارجی به صورت حضوری و اخذ اطلاعات زیست‌سنجی (بیومتریک) پیش از تعیین شماره اختصاصی اقدام کند و تمهیدات لازم را به منظور ایجاد امکان شناسایی اشخاص براساس اطلاعات زیست‌سنجی (بیومتریک) فراهم آورد. بدیهی است تا زمان ایجاد امکان شناسایی زیست‌سنجی (بیومتریک) اشخاص خارجی، رویه‌های شناسایی مطابق رویه‌های موجود صورت خواهد گرفت.

ماده ۲۲- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مکلف است ظرف یک سال پس از تصویب این آیین‌نامه، ضمن راه‌اندازی سامانه ملی شماره تلفن همراه، بستر لازم را جهت تعیین یک شماره تلفن همراه به هر شخص حقیقی یا حقوقی اعم از ایرانی یا خارجی ایجاد کند و امکان استعلام برخط و بدون محدودیت آن را برای اشخاص مشمول فراهم آورد.

تبصره - اشخاص مشمول مکلفند از شماره تلفن همراه ثبت شده برای شناسایی ارباب رجوع و نیز برقراری ارتباط با اشخاص حقیقی یا حقوقی / ایرانی یا خارجی استفاده کنند.

ماده ۲۳- وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، ظرف شش ماه پس از تصویب این آیین‌نامه، سامانه مکان‌محور ثبت معاملات املاک و مستغلات کشور را به‌گونه‌ای پیاده‌سازی کند که برای کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی امکان ثبت معاملات مربوط به اموال غیرمنقول، اعم از اینکه دارای سند رسمی یا غیررسمی باشد، فراهم گردد.

تبصره- همه مالکان اموال غیرمنقول دارای اسناد غیررسمی مکلفند ظرف شش ماه پس از پیاده‌سازی سامانه، اسناد مثبت‌دال بر معاملات خود را در این سامانه بارگذاری کنند.

ماده ۲۴- نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مکلف است ظرف شش ماه پس از تصویب این آیین‌نامه، پایگاه یکپارچه اطلاعات ورود و خروج اشخاص حقیقی از مرزهای کشور را به نحوی ساماندهی کند که همواره امکان استعلام وضعیت حضور افراد در داخل کشور، از جمله فهرست اتباع خارجی که مهلت قانونی حضورشان در داخل گذشته است، برای مرکز و ضابطان خاص به صورت روزانه فراهم باشد.

صفحه 340 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ماده ۲۵- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است پایگاه یکپارچه اطلاعات وکالت‌نامه‌های رسمی را ظرف یک سال به نحوی ساماندهی کند که همواره امکان استعلام برخط وضعیت آن برای اشخاص مشمول فراهم باشد.

تبصره ۱- منظور از وضعیت وکالت نامه اقسام اطلاعاتی پایه هویتی وکیل و موکل، نوع وکالت‌نامه و مدت اعتبار آن است. تبصره ۲- پس از راه‌اندازی این پایگاه، ارایه هرگونه خدمات وکالتی جدید و ادامه ارایه خدمات پیشین به ارباب رجوع توسط اشخاص مشمول منوط به ثبت وکالت‌نامه در پایگاه مذکور خواهد بود.

تبصره ۳- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است فهرست آن دسته از وکالت‌نامه‌ها را که به دلایلی به جز پایان مدت اعتبار ابطال یا تعلیق شده‌اند، به همراه تاریخ و علت آن، روزانه در اختیار اشخاص مشمول قرار دهد.

ماده ۲۶- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مکلف است با همکاری دستگاه‌های اجرایی، پایگاه یکپارچه اطلاعات شغلی اشخاص حقیقی اعم از ایرانی و خارجی را به نحوی ساماندهی کند که همواره امکان استعلام آخرین وضعیت فعالیت شغلی آن‌ها برای اشخاص مشمول فراهم باشد.

تبصره ۱- امکان استعلام باید به‌نحوی فراهم شود که به ازای هر شماره ملی، برای کلیه ردیف‌های شغلی فرد، اقلام اطلاعاتی و وضعیت اشتغال (اعم از مشغول به کار، بیکار یا بازنشسته)، رسته و عنوان شغلی، میانگین درآمد ماهانه، تاریخ اخذ و مدت اعتبار مجوز شغلی، تاریخ انفصال از فعالیت شغلی در نتیجه استعلام مشخص گردد. دیگر اقلام اطلاعات مورد نیاز بنا بر اعلام مرکز خواهد بود.

تبصره ۲- سازمان تأمین اجتماعی و سایر صندوق‌های مرتبط (درخصوص اطلاعات استخدامی کارگران)، سازمان امور اداری و استخدامی کشور (درخصوص کارمندان دولت)، صندوق‌های بازنشستگی (درخصوص بازنشستگان)، وزارت صنعت، معدن و تجارت (درخصوص جوازهای کسب اصناف، مجوزهای واحدهای صنعتی، معدنی و تولیدی و دارندگان کارت‌های بازرگانی)، سازمان نظام مهندسی کشور (درخصوص پروانه‌های اشتغال مهندسان)، سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران در خصوص پروانه طبابت و سازمان بورس و اوراق بهادار (درخصوص شناسه /کدهای معاملاتی اشخاص) و سازمان‌ها و شرکت‌های تابع هریک مکلفند اطلاعات لازم را درخصوص اجرای این ماده به صورت ماهانه در اختیار وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی قرار دهند.

تبصره ۳- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مکلف است با همکاری سازمان امور مالیاتی کشور روابط شغلی اشخاص را با یکدیگر شناسایی کند، به نحوی که همواره امکان استعلام مرتبطین شغلی اشخاص موردنظر برای مرکز و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران فراهم باشد.

ماده ۲۷- سازمان امور مالیاتی کشور مکلف است در بازه‌های زمانی سه ماهه همه اظهارنامه‌های مالیاتی اشخاص حقیقی و حقوقی و آخرین وضعیت پرونده مالیاتی مؤدیان را در اختیار اشخاص مشمول قرار دهد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 341 از 409

تبصره ۱- سازمان امور مالیاتی کشور مکلف است از اطلاعات پایگاه یکپارچه اطلاعات شغلی موضوع ماده (۲۶) این آیین‌نامه، در قالب بند (ث) ماده (۱۶۹) مکرر قانون مالیات‌های مستقیم و به عنوان قراین مالیاتی برای تشخیص مالیات مؤدیان استفاده کند.

تبصره ۲- سازمان امور مالیاتی کشور مکلف است پایگاه اطلاعات هوشمند و استاندارد اشخاص مرتکب جرم مالیاتی موضوع ماده (۲۷۴) قانون مالیات‌های مستقیم و بدهکاران مالیاتی را مطابق ضوابط اعلام شده توسط شورا تشکیل دهد و امکان دسترسی برخط به این فهرست را برای مرکز، دستگاه متولی نظارت، ضابطان خاص قانون و نیز شرکت اعتبار سنجی موضوع مواد (۵) و (۸) قانون تسهیل اعطای تسهیلات بانکی و کاهش هزینه‌های طرح و تسریع در اجرای طرح‌های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارایی بانک‌ها - مصوب ۱۳۸۶- فراهم نماید. سازمان امور مالیاتی کشور مکلف است اطلاعات مربوط به فهرست این اشخاص را روزانه به‌روزرسانی کند.

تبصره ۳- سازمان امور مالیاتی کشور مکلف است اعطای مفصلا حساب مالیاتی هرگونه املاک و مستغلات را به ثبت معاملات آن در سامانه موضوع ماده (۲۳) این آیین‌نامه منوط کند.

ماده ۲۸- به منظور سهولت دسترسی به اطلاعات ارباب رجوع و احراز صحت اسناد و اطلاعات ارایه شده از سوی اشخاص، دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند پیگیری‌ها و همکاری‌های لازم را به منظور دسترسی اشخاص مشمول تحت نظارت به اطلاعات مورد نیاز جهت اجرای مقررات این آیین‌نامه انجام دهند. این موضوع نافی مسئولیت اشخاص مشمول تحت نظارت جهت انجام مقررات آیین‌نامه نیست.

ماده ۲۹- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است ظرف شش ماه پس از تصویب این آیین‌نامه، سامانه شناسایی روابط اشخاص را با همکاری اشخاص مشمول و مطابق با درخواست مرکز تشکیل دهد و امکان استعلام را برای مرکز و سایر دستگاه‌های متولی نظارت فراهم کند.

تبصره ۱- منظور از شناسایی روابط اشخاص، شناسایی اشخاصی است که با یکدیگر رابطه ضمانت (اعم از تسهیلات و تعهدات)، شراکت (اعم از فعالیت شغلی شراکتی و حساب مشترک)، تسهیلات و تعهدات (ضامن‌ها)، وکالت و خویشاوندی سببی یا نسبی دارند و یا براساس اظهارات ارباب رجوع دارای رابطه هستند.

تبصره ۲- اشخاص مشمول اعم از سازمان‌های ثبت احوال کشور، ثبت اسناد و املاک کشور، بورس و اوراق بهادار و امور مالیاتی کشور، وزارت اطلاعات و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مکلفند اطلاعات مورد نیاز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را جهت اجرای این ماده فراهم آورند.

ماده ۳۰- جامعه حسابداران رسمی ایران مکلف است امکان استعلام برخط و بدون محدودیت صورت‌های مالی حسابرسی شده و ضمائم، گزارش‌های حسابرسی، گزارش‌های بازرس قانونی و سایر گزارش‌های منضم به صورت‌های مالی را برای اشخاص مشمول فراهم کند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 342 از 409

ماده ۳۱- قوه قضاییه با همکاری مرکز، ظرف شش ماه پس از تصویب این آیین‌نامه، رویه‌ها و راهکارهای سامانه‌ای (سیستمی) لازم را برای تبادل برخط اطلاعات قضایی در خصوص اشخاص مظنون به ارتکاب پولشویی یا تأمین مالی تروریسم به نحوی فراهم کند که از طریق آن امکان ارایه درخواست مرکز به مرجع قضایی مربوط جهت اخذ دستور قضایی لازم از جمله توقیف یا رفع توقیف و اطلاع‌رسانی به ضابطان قضایی و همچنین ابلاغ آرای صادره مرجع قضایی اعم از حکم و قرار به صورت سامانه‌ای (سیستمی) برای مرکز و اشخاص مشمول مربوط فراهم شود.

ماده ۳۲- مقامات قضایی نتیجه بررسی خود در پرونده‌هایی که بر مبنای گزارش مرکز به مراجع قضایی مطرح می‌گردند، اعم از آنکه به صورت قرار یا حکم باشد، به مرکز ابلاغ می‌کنند.

تبصره ۱- تصمیمات قضایی صادر شده از سوی مقامات مذکور، در تدارک آمارهای مقتضی توسط مرکز، جهت تهیه سند ملی ارزیابی خطر (ریسک)، استانداردسازی شاخص‌های مورد ارزیابی در تشخیص موارد مظنون به پولشویی و تأمین مالی تروریسم و همچنین حسب مورد ارایه بازخورد لازم به اشخاص مشمول جهت اصلاح روند و رعایت قوانین مربوط به جرایم مذکور در دستگاه‌های زیرمجموعه خود به کار گرفته خواهد شد.

تبصره ۲- قوه قضاییه سالانه آمار کلی پرونده‌های مطروحه و مختومه در حوزه مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم را علاوه بر پرونده‌های ارسالی توسط مرکز، به شورا اعلام کند.

ماده ۳۳- قوه قضاییه با همکاری مرکز سازوکاری فراهم کند تا احکام محکومیت قطعی صادر شده درخصوص پولشویی، مطابق با ماده (۳۶) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱، علاوه بر انتشار در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار، به طور سامانه‌ای (سیستمی) توسط مرکز به اشخاص مشمول قانون اعلام شود.

ماده ۳۴- کلیه نهادها و دستگاه‌های موضوع این آیین‌نامه و نیز دستگاه‌های موضوع بند (ب) ماده (۷) مکرر قانون مکلفند ظرف یک سال پس از تصویب این آیین‌نامه، دسترسی‌های لازم را به سامانه‌هایی که به موجب این آیین‌نامه ایجاد می‌شوند و سامانه‌هایی که به موجب بند قانونی مذکور جهت دسترسی به اطلاعات تکمیلی مرتبط با معاملات و تراکنش‌های مشکوک موردنیاز است برای مرکز فراهم کنند، به نحوی که همواره امکان دسترسی برخط و بدون محدودیت به آخرین اطلاعات برای مرکز میسر باشد.

تبصره- در خصوص سامانه‌های موجود، ظرف سه ماه پس از تصویب این آیین‌نامه، باید امکان دسترسی برای مرکز فراهم شود.

ماده ۳۵- ارایه کلیه اطلاعاتی که به موجب این آیین‌نامه در اختیار اشخاص مشمول قرار می‌گیرد، تنها از بستر مرکز ملی تبادل اطلاعات موضوع تبصره (۲) بند (ث) ماده (۶۷) قانون برنامه ششم توسعه و در راستای اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم انجام خواهد پذیرفت و اشخاص مشمول مکلفند امنیت فضای تولید و تبادل اطلاعات را مطابق ضوابط اعلام شده از سوی مرکز مدیریت راهبردی افتای ریاست جمهوری رعایت و

صفحه 343 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

مجوزهای لازم را اخذ کنند. سایر ضوابط نحوه قرار گرفتن این اطلاعات با رعایت ملاحظات نظیر نحوه تعیین هزینه استعلام و سطح دسترسی هریک از اشخاص مشمول توسط مرکز تعیین و توسط شورا تأیید می‌شود.

تبصره- امکان دسترسی به اطلاعات موضوع مواد این آیین‌نامه و سطح دسترسی هریک از اشخاص مشمول با توجه به نوع فعالیت و ساختار سازمانی آن شخص به موجب دستورالعملی خواهد بود که ظرف سه ماه پس از تصویب این آیین‌نامه از سوی مرکز تعیین و توسط شورا تأیید می‌گردد.

ماده ۳۶- اشخاص مشمول مکلفند با توجه به ساختار سازمانی، نوع فعالیت و پیچیدگی‌های مترتب بر فعالیت‌ها و همچنین خطر (ریسک)‌های مربوط، از راهکارهای سامانه‌ای (سیستمی) کافی، جامع و کارآمد برای اجرای مفاد این آیین‌نامه استفاده کنند.

تبصره- چنانچه اشخاص مشمول تحت نظارت بنا بر شرایط خاص خود امکان استفاده از روش‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات را نداشته باشند، باید یک روش جایگزین کارآمد انتخاب کنند و به تأیید دستگاه‌های متولی نظارت مربوط برسانند.

فصل چهارم - ساختار و رویه‌های نظارتی

ماده ۳۷- اشخاص مشمول مکلفند واحدی را با توجه به نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود به عنوان مسئول مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم به مرکز معرفی کنند. مسئول واحد مبارزه با پولشویی باید از مدیران ارشد اشخاص مشمول انتخاب شود. مرکز مکلف است براساس اهمیت واحد مذکور صلاحیت تخصصی مسئول این واحد را بررسی کند.

تبصره ۱- اشخاص مشمول مکلفند متناسب با گستردگی تشکیلات خود، ترتیبات لازم از جمله امکانات، اختیارات، منابع انسانی و بودجه را به گونه‌ای فراهم کنند که اطمینان لازم برای اجرای قوانین و مقررات مربوط به مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم حاصل شود.

تبصره ۲- تشکیل واحد مبارزه با پولشویی در مؤسسات مالی و اعتباری الزامی است. مسئول این واحدها باید مستقیماً زیر نظر مدیرعامل مؤسسه مالی و اعتباری باشند.

تبصره ۳- اشخاص مشمول مکلفند علاوه بر دریافت تاییدیه صلاحیت تخصصی مسئول واحد از مرکز، با استعلام از مراجع ذی‌ربط، مطابق قوانین مربوط به احراز صلاحیت امنیتی و عمومی آنان نیز اقدام کنند.

تبصره ۴- در صورت نبود واحد مبارزه با پولشویی در شخص مشمول، وظایف و مسئولیت واحد مبارزه با پولشویی و نیز اجرای همه سیاست‌ها و رویه‌های مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم بر عهده بالاترین مقام اجرایی شخص مشمول است.

تبصره ۵- وظایف و مسئولیت‌های واحدهای مبارزه با پولشویی نافی مسئولیت‌های بالاترین مقام اجرایی شخص مشمول در اجرای این آیین‌نامه و قانون نخواهد بود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 344 از 409

تبصره ۶- دستورالعمل اجرایی این ماده ظرف یک سال توسط مرکز با همکاری دستگاه‌های متولی نظارت تدوین و توسط دستگاه‌های متولی نظارت ابلاغ می‌گردد.

ماده ۳۸- وظایف واحدهای مبارزه با پولشویی به شرح زیر است:

- ۱- نظارت بر فعالیت ارباب رجوع و اشخاص مشمول مربوط به منظور شناسایی معاملات مشکوک.
- ۲- بررسی، تحقیق، اولویت‌بندی و اعلام نظر در مورد گزارش‌های ارسالی کارکنان دستگاه ذی‌ربط.
- ۳- ارسال فوری گزارش‌های مذکور در قالب برگه (فرم) و سازوکارهای مشخص شده توسط مرکز بدون اطلاع ارباب رجوع.
- ۴- تهیه نرم‌افزارهای لازم به منظور تسهیل در دسترسی سریع به اطلاعات موردنیاز در اجرای قانون و مقررات و نیز شناسایی سامانه‌ای (سیستمی) معاملات مشکوک.
- ۵- طراحی سازوکار لازم جهت اولویت‌بندی، نظارت و واپایش (کنترل) فرایندهای مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم (فرآیندهای جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات، استخدام نیروها، آموزش و غیره) و ارزیابی و ممیزی میزان اجرای آن در دستگاه مربوط.
- ۶- تأمین اطلاعات تکمیلی مورد نیاز مرکز و سایر مراجع ذی‌صلاح در امر مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم.
- ۷- صدور بخشنامه‌های لازم درخصوص اجرای قانون و مقررات مربوط به مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم برای دستگاه‌های تابع.
- ۸- بازرسی و نظارت از واحدهای تحت امر به منظور اطمینان از اجرای کامل قوانین و مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم.
- ۹- تهیه آمارها و گزارش‌های مربوط به اقدامات سازمان‌های تابع درخصوص اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و نتایج آن.
- ۱۰- ارسال پرونده اشخاص مذکور در تبصره (۳) ماده (۴) قانون به مراجع اداری و قضایی و اعلام آن به مرکز.
- ۱۱- نگهداری سوابق و گزارش‌های مکاتبات مربوط به دستگاه متبوع درخصوص موارد مربوط به پولشویی و تأمین مالی تروریسم.
- ۱۲- تهیه برنامه سالانه اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در شخص مشمول و واپایش (کنترل) ماهانه میزان اجرای آن.
- ۱۳- تهیه برنامه‌های آموزشی بر حسب نوع فعالیت درخصوص موضوع این قانون.
- ۱۴- بررسی و انطباق مقررات و رویه‌های داخلی شخص مشمول با مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و ارائه بازخوردهای مناسب و اتخاذ اقدامات لازم جهت رفع ایرادهای موجود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 345 از 409

۱۵- انجام سایر وظایف محوله از سوی مرکز در چهارچوب مقررات این قانون.

ماده ۳۹- به منظور تسریع در دسترسی به اطلاعات لازم در صورت درخواست مرکز از اشخاص مشمول، یکی از اعضای واحد مبارزه با پولشویی شخص مشمول، با اختیار دسترسی داشتن به همه اطلاعات شخص مشمول، در مرکز مستقر خواهد شد تا نیازهای اولیه مرکز را تأمین کند. فرد یاد شده به هیچ عنوان به اطلاعات مرکز دسترسی نخواهد داشت.

ماده ۴۰- واحد مبارزه با پولشویی مکلف است همواره معاملات و عملیات صورت گرفته در شخص مشمول را بررسی و ارزیابی کند و در صورت مشاهده هرگونه تخلف از اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم، حسب مورد به ارسال گزارش به مرکز یا دستگاه متولی نظارت اقدام نماید.

تبصره - تمام رویه‌های اتخاذشده جهت مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در اشخاص مشمول باید با هماهنگی و تحت نظارت واحد مبارزه با پولشویی شخص مشمول صورت گیرد. این واحد مکلف است نظرهای مرکز و دستگاه متولی نظارت مربوط را در خصوص رویه‌های مذکور و نحوه اجرای آن‌ها اعمال کند.

ماده ۴۱- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند با هماهنگی با مرکز به منظور ایجاد نظام نظارتی جامع و کارآمد، ظرف شش ماه پس از تصویب این آیین‌نامه، رویه‌های مناسب و سامانه‌های لازم را به منظور پایش مستمر، کشف تخلف، صدور اظهارهای لازم و اعمال مجازات‌های متناسب، مؤثر و بازدارنده، جهت رفع نواقص و ناکارآمدی‌ها در حوزه تحت نظارت خود طراحی و اجرا کنند.

تبصره ۱- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند با توجه به ساختار سازمانی، نوع فعالیت و پیچیدگی‌های مترتب بر فعالیت‌ها در حوزه تحت نظارت، خطر (ریسک) پولشویی و تأمین مالی تروریسم را ارزیابی و اقدامات نظارتی خود را بر مبنای خطر (ریسک)‌های ارزیابی شده طراحی و براساس آن عمل کنند.

تبصره ۲- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند نحوه طبقه‌بندی خدمات را براساس میزان خطر (ریسک) پولشویی و تأمین مالی تروریسم در حوزه تحت نظارت اعلام و بازخوردهای لازم را درخصوص آن به اشخاص مشمول ارایه کنند.

تبصره ۳- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند با انجام بازرسی و بررسی‌های دوره‌ای، اطمینان یابند همه اشخاص مشمول تحت نظارت آن‌ها دارای رویه‌های مناسبی جهت شناسایی معاملات و عملیات مشکوک به پولشویی و یا تأمین مالی تروریسم هستند و در صورت کشف این معاملات، نسبت به ارسال گزارش برای مرکز اقدام می‌کنند.

تبصره ۴- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند با اعمال رویه‌های مناسب، اطمینان یابند اشخاص مشمول تحت نظارت اطلاعات درخواستی از سوی مرکز را به نحوی که درخواست می‌شود، در اختیار مرکز قرار می‌دهند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 346 از 409

تبصره ۵- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند در صورت تخلف از اجرای صحیح مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم توسط اشخاص مشمول تحت نظارت، براساس میزان تهدید منتج از تخلف صورت گرفته، نسبت به ارسال گزارش‌های فوری یا دوره‌ای به مرکز اقدام کنند.

تبصره ۶- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند هنگام ارائه هرگونه خدمت به اشخاص مشمول تحت نظارت، نسبت به حسن اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم از سوی این اشخاص اطمینان یابند و در غیر این صورت از ارائه خدمات خودداری کنند.

ماده ۴۲- اشخاص مشمول تحت نظارت مکلفند در بازه‌های زمانی مشخص شده توسط مرکز، نسبت به تکمیل برگه (فرم) ارزیابی اجرای مقررات و رویه‌های مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم اقدام کنند.

تبصره ۱- فقط آن دسته از شرکت‌های تجاری، مؤسسات غیر تجاری، مشاغل غیر مالی و اصنافی که مرکز تعیین می‌کند، مکلف به تکمیل برگه (فرم) موضوع این ماده هستند.

تبصره ۲- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند با همکاری و تأیید مرکز، برگه (فرم) موضوع این ماده را برای اشخاص مشمول تحت نظارت طراحی و در بازه‌های زمانی سه تا پنج ساله به‌روزرسانی کنند.

تبصره ۳- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند با هماهنگی با مرکز، صحت اطلاعات برگه فرم‌های مذکور را از طریق روش‌های هدفمند بازرسی نظیر بازرسی موردی، ارزیابی و نتیجه را برای مرکز ارسال کنند. این دستگاه‌ها مکلفند جهت جلوگیری از ارائه گزارش‌های نادرست توسط اشخاص مشمول، سازوکار بازدارنده و مؤثری را طراحی کنند.

تبصره ۴- حساب‌برسان مکلفند نسبت به ارزیابی و صحت سنجی برگه (فرم‌های موضوع این ماده درخصوص آن دسته از اشخاص حقوقی که طبق مقررات وظیفه دارند در مورد نحوه رعایت مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم توسط آن‌ها اظهارنظر کنند، اقدام نمایند. در این زمینه، مرکز مکلف است با همکاری سازمان حسابرسی، جامعه حسابداران رسمی ایران و دستگاه متولی نظارت مربوط نسبت به طراحی و تدوین برگه (فرم‌های ارزیابی موضوع این تبصره اقدام کند.

تبصره ۵- مرکز مکلف است امکان اجرای مفاد این ماده را به صورت سامانه‌ای (سیستمی) از طریق سامانه موضوع ماده (۴) این آیین‌نامه فراهم کند.

ماده ۴۳- دستگاه متولی نظارت مکلف است با انجام اقدامات لازم اطمینان یابد واحد مبارزه با پولشویی در هریک از اشخاص مشمول تحت نظارت از اختیارات و دسترسی‌های لازم و کافی برخوردار است و انجام تحقیقات و ارائه گزارش از سوی این واحدها به مرکز و سایر مراجع ذی‌ربط منوط به تأیید و تصویب مرجع دیگری نیست.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 347 از 409

ماده ۴۴- مرکز مکلف است با همکاری دستگاه‌های متولی نظارت و مبتنی بر ارزیابی‌های صورت گرفته، به رتبه‌بندی اشخاص مشمول از نظر اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم اقدام کند.

تبصره ۱- مرکز مکلف است ظرف یک سال پس از تصویب این آیین‌نامه، روش ارزیابی و رتبه‌بندی موضوع این ماده را با همکاری دستگاه‌های متولی نظارت در هر حوزه تعیین کند و در اختیار اشخاص مشمول قرار دهد.

تبصره ۲- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند بر اساس سازوکار اعلامی مرکز در اعطای تسهیلات، اعتبارات، امتیازات یا مجوزها به اشخاص مشمول، رتبه‌بندی موضوع این ماده را لحاظ کنند؛ به صورتی که در خصوص اشخاص مشمولی که عملکرد آن‌ها ضعیف ارزیابی شده است، محدودیت‌های متناسبی اعمال شود.

تبصره ۳- همه اشخاص مشمول مکلفند در تعاملات کاری خود با آن دسته از اشخاص مشمولی که در رتبه‌بندی موضوع این ماده ضعیف ارزیابی شده‌اند، تدابیر سختگیرانه‌تری اعمال کنند و این اشخاص را اشخاص با خطر (ریسک) بالا در نظر بگیرند.

ماده ۴۵- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند گزارش شش‌ماهه از اقدامات صورت گرفته در حوزه تحت نظارت خود جهت مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم به مرکز ارایه کنند. مرکز مکلف است با بررسی این گزارش، عملکرد این دستگاه را ارزیابی و نتیجه را در گزارش موضوع بند (خ) تبصره ماده (۷) مکرر قانون لحاظ کند.

ماده ۴۶- مرکز مکلف است با همکاری سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی ایران، به طراحی و تدوین رویه‌های ارزیابی حساب‌رسان از نحوه اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم توسط اشخاص حقوقی و تعیین معیارهای معاملات و عملیات مشکوک اقدام کند و این رویه‌ها و معیارها را هر سه سال یکبار به روزرسانی کند.

تبصره ۱- سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی ایران مکلفند ضمن ابلاغ رویه‌ها و معیارهای موضوع این ماده و آموزش‌های لازم به حساب‌رسان، از حسن انجام این رویه‌ها و گزارش معاملات و عملیات مشکوک مطابق مقررات توسط حساب‌رسان در سامانه جام اطمینان حاصل کنند.

تبصره ۲- حساب‌رسان مکلفند در ارزیابی‌های خود از نحوه اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم توسط اشخاص حقوقی، نحوه تکمیل برگه (فرم) ارزیابی موضوع ماده (۴۲) آیین‌نامه را نیز لحاظ کنند.

تبصره ۳- جامعه حسابداران رسمی ایران مکلف است بر نحوه اجرای این ماده توسط حساب‌رسان نظارت کند.

تبصره ۴- دستگاه‌های اجرایی و مؤسسات مالی و اعتباری مکلفند اطلاعات موردنیاز حساب‌رسان را برای اجرای تکالیف این ماده در اختیار آنان قرار دهند. مصادیق این اطلاعات در این تبصره توسط مرکز با همکاری سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی ایران تعیین خواهد شد.

صفحه 348 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

تبصره ۵- سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی ایران مکلفند زیرساخت‌های مورد نیاز را جهت اجرای مفاد این ماده فراهم کنند.

ماده ۴۷- صدور و تمدید هرگونه مجوز صنفی برای مشاغل غیرمالی منوط به اخذ تعهد مبنی بر رعایت قوانین مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم است و نحوه احراز صلاحیت متقاضیان و صاحبان مشاغل غیرمالی در این زمینه بنا بر سازوکار اعلامی توسط مرکز با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت مشخص خواهد شد.

ماده ۴۸- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند در چهارچوب اولویت‌های تعیین شده توسط مرکز برنامه سالانه مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم دستگاه متبوع خود را جهت بررسی و تأیید به مرکز ارایه کنند.

تبصره- در پایان هر سال، دستگاه‌های متولی نظارت مکلفند گزارشی از اقدامات انجام شده و میزان پیشرفت برنامه‌های ارایه شده را جهت بررسی به مرکز ارایه کنند.

ماده ۴۹- اشخاص مشمول مکلفند سامانه (سیستم) جامعی از مدیریت اطلاعات را ایجاد کنند که امکان انجام تکالیف محول شده اعم از واپایش (کنترل)، پایش و کشف تقلب را برای واحدهای مبارزه با پولشویی فراهم آورد.

فصل پنجم - شناسایی ارباب رجوع

ماده ۵۰- اشخاص مشمول مکلفند پیش از برقراری هرگونه تعامل کاری، رویه‌های شناسایی مقتضی را انجام دهند و در مواردی که انجام این رویه‌ها امکان‌پذیر نیست، برقراری هرگونه تعامل کاری ممنوع است و تخلف محسوب می‌شود.

تبصره ۱- ارایه خدمات به ارباب رجوع به منزله تضمین انجام رویه‌های شناسایی مقتضی ارباب رجوع توسط کارکنان اشخاص مشمول است و مسئولیت وجود هرگونه تخطی در این زمینه بر عهده اشخاص مشمول و کارکنان ذی‌ربط است.

تبصره ۲- اشخاص مشمول مکلفند نگهداری و استمرار در ارایه خدمات پایه را به صورت بی نام و یا هویت مجهول یا جعلی و همچنین انجام هرگونه تراکنش و معاملات مالی الکترونیکی بی نام یا غیرقابل ردیابی را متوقف کنند.

تبصره ۳- اشخاص مشمول مکلفند از ارائه خدمت به اشخاص فاقد هویت قانونی یا اشخاصی که شناسه یکتای هویتی آن‌ها به دلایلی اعم از فوت و غیره توسط مراجع ذیربط ابطال شده است، خودداری کنند.

ماده ۵۱- اشخاص مشمول مکلفند جهت اجرای فرایندهای شناسایی، خطر (ریسک) تعاملات کاری ارباب رجوع را براساس مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم طبقه‌بندی کنند و رویه‌های شناسایی را متناسب با این خطر (ریسک) در سه سطح ساده، معمول و مضاعف به اجرا گذارند. همچنین، سیاست‌ها، خط مشی‌ها و رویه‌های شناسایی ارباب رجوع باید مبتنی بر رویکرد خطر (ریسک) محور باشد تا نظارت مستمر و هدفمند بر تعامل کاری

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 349 از 409

ارباب رجوع پدید آید و سطح اطلاعات اخذشده از ارباب رجوع (از جمله اطلاعات مالک واقعی اشخاص حقوقی) متناسب با خطر (ریسک) وی تعیین، نگهداری و به روز رسانی شود.

ماده ۵۲- مؤسسات مالی و اعتباری و صرافی‌ها مکلفند در اجرای شناسایی ارباب رجوع، فرآیندها و رویه‌های شناسایی مقتضی (شامل شناسایی ساده، معمول و مضاعف) را به گونه‌ای ساماندهی کنند که حین اخذ اطلاعات کافی در هنگام آغاز تعامل کاری (همچنین در طول تعامل کاری)، امکان ارزیابی خطر (ریسک) برقراری تعامل کاری با ارباب رجوع و اتخاذ رویه‌های شناسایی متناسب فراهم شود.

تبصره ۱- اطلاعات مورد نیاز باید حداقل شامل مواردی نظیر نوع شخص (حقیقی یا حقوقی)، تابعیت ارباب رجوع، منطقه جغرافیایی محل سکونت و محل اقامت قانونی، مبدأ و مقصد مورد انتظار تراکنش‌ها و عملیات ارباب رجوع، شغل و نوع فعالیت، میزان درآمد و منابع اموال، خدمات مورد تقاضا یا ارایه شده از سوی ارباب رجوع، هدف از افتتاح حساب یا ایجاد تعامل کاری، استفاده مستقیم یا با واسطه از خدمات دریافتی و استفاده یا دریافت خدمات به صورت غیر حضوری باشد که ماهیت، هدف و خطر (ریسک) تعامل کاری با ارباب رجوع را مشخص سازد.

تبصره ۲- ارایه خدمات غیر پایه کمتر از سقف مقرر به ارزیابی خطر (ریسک) برقراری تعامل کاری با ارباب رجوع نیاز ندارد.

ماده ۵۳- اشخاص مشمول می‌توانند پس از انجام یک ارزیابی جامع خطر (ریسک)، تنها در مواردی که خطر (ریسک) تعاملات کاری پایین ارزیابی می‌شود به انجام رویه‌های شناسایی ساده اکتفا کنند. در سایر موارد، انجام رویه‌های شناسایی معمول و یا شناسایی مضاعف مطابق با مقررات آیین‌نامه الزامی است.

تبصره- اشخاص مشمول مکلفند مصادیق آن دسته از تعاملات کاری که در خصوص آن‌ها رویه‌های شناسایی ساده به اجرا گذاشته می‌شود، به تأیید دستگاه‌های متولی نظارت برسانند.

ماده ۵۴- به منظور انجام رویه‌های شناسایی ساده، اشخاص مشمول مکلفند تدابیر سهل‌گیرانه شناسایی ارباب رجوع را متناسب با سطح خطر (ریسک) ارباب رجوع اتخاذ کنند. این تدابیر نباید ناقض سایر مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم باشد. برخی از این تدابیر عبارت‌اند از:

۱- کاهش تعداد دفعات به روزرسانی اطلاعات شناسایی ارباب رجوع.

۲- کاهش میزان پایش مستمر و بررسی موشکافانه تراکنش‌ها بر اساس سطح فعالیت موردانتظار ارباب رجوع؛

۳- عدم جمع‌آوری اطلاعات دقیق و با جزئیات، یا انجام اقدامات خاص برای شناخت هدف و ماهیت موردنظر روابط تجاری، در مواردی که هدف و ماهیت تراکنش‌ها از طریق نوع تراکنش‌ها یا روابط کاری ایجادشده قابل استنباط باشد.

ماده ۵۵- اشخاص مشمول مکلفند هنگام ارائه همه تعاملات کاری حتی کمتر از سقف مقرر از جمله انجام هرگونه دریافت و پرداخت، حواله وجه، صدور و پرداخت چک، ارائه تسهیلات، صدور انواع کارت دریافت و پرداخت، صدور

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 350 از 409

انواع ضمانت‌نامه، خرید و فروش ارز و اوراق گواهی سپرده و اوراق مشارکت، قبول ضمانت و تعهد ضامنین به هر شکل از قبیل امضای سفته، بروات و اعتبارات اسنادی، خرید و فروش سهام، ارائه انواع خدمات بیمه‌ای، خدمات واسپاری، خرید اوراق سرمایه‌گذاری، ارائه انواع خدمات مالیاتی از جمله تهیه و تنظیم اظهارنامه مالیاتی و تحریر دفاتر قانونی و ارائه انواع خدمات از سوی نهادهای عمومی غیردولتی، به اجرای فرایند احراز هویت ارباب رجوع (اعم از دائم/ گذری، حقیقی / حقوقی) اقدام و اطلاعات آن را در دفاتر و یا سامانه سیستم‌های اطلاعاتی خود ثبت کنند.

این اقدام باید پیش از ایجاد تعامل کاری و ارائه هر محصول یا خدمت یا انجام هرگونه تراکنش انجام شود.

تبصره- پرداخت قبوض دولتی و خدمات شهری کمتر از سقف مقرر و سایر موارد اعلامی شورا به احراز هویت نیازی ندارد.

ماده ۵۶- اشخاص مشمول مکلفند به منظور اجرای فرایند احراز هویت ارباب رجوع، به اخذ اطلاعات هویتی وی و بررسی تطابق این اطلاعات با مدارک شناسایی معتبر اقدام کنند.

تبصره ۱- به منظور احراز هویت اشخاصی که به نمایندگی از شخص اصیل تحت هر عنوان (از جمله ولی، و صی، قیم، وکیل و نماینده شخص حقوقی) به اشخاص مشمول مراجعه می‌کنند، اشخاص مشمول مکلفند علاوه بر اجرای فرایند احراز هویت در خصوص نماینده، اسناد معتبر و رسمی مبین نمایندگی مانند وکالت‌نامه را اخذ و تطابق آن را بررسی کنند.

تبصره ۲- درخصوص خدمات الکترونیکی و غیر حضوری (مانند خدمات اینترنتی)، پذیرش ابزار پرداخت، دریافت اطلاعات مرتبط (مانند دریافت رمز، تاریخ انقضای کارت) و انطباق آن‌ها به منزله اجرای فرایند احراز هویت است.

تبصره ۳- مدارک شناسایی معتبر در خصوص اشخاص حقیقی و حقوقی ایرانی توسط مرکز تعیین و اعلام می‌شود.

ماده ۵۷- درخصوص اشخاص حقوقی در شرف تأسیس، مؤسسات مالی و اعتباری می‌توانند بدون دریافت شناسه ملی به افتتاح حساب اقدام کنند، منوط به این امر که معرفی نامه رسمی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور را اخذ و حساب مذکور را تا زمان دریافت شناسه ملی جهت برداشت مسدود نمایند.

تبصره ۱- در صورت انصراف اشخاص حقوقی در شرف تأسیس از ثبت رسمی، مؤسسات مالی و اعتباری صرفاً با اعلام سازمان ثبت اسناد و املاک کشور می‌توانند به بستن حساب و استرداد ودیعه سپرده‌گذاری شده اقدام کنند. ودیعه سپرده‌گذاری شده صرفاً به شخص حقیقی افتتاح کننده حساب یا نماینده مجاز اعلامی توسط سازمان ثبت اسناد و املاک کشور باز پرداخت می‌شود.

تبصره ۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور ظرف سه ماه پس از تصویب آیین‌نامه، زیرساخت سامانه (سیستمی) لازم را جهت اجرای این ماده و تبادل اطلاعات اشخاص حقوقی در شرف تأسیس فراهم آورد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 351 از 409

ماده ۵۸- مؤسسات مالی و اعتباری و صرافی‌ها مکلفند در موارد زیر نسبت به انجام یا به روزرسانی رویه‌های شناسایی معمول اقدام کنند.

۱- پیش از ارائه خدمات پایه (اعم از افتتاح حساب و...);

۲- پیش از ارائه خدمات غیر پایه و برقراری تعامل کاری با ارباب رجوع گذری برای تراکنش‌های بالاتر از سقف مقرر، بدون توجه به اینکه تراکنش به عنوان یک تراکنش واحد و یا چند تراکنش مرتبط به هم انجام می‌شود؛

۳- پیش از انجام نقل و انتقالات الکترونیکی بین‌المللی؛

۴- وجود سوء ظن در مورد پولشویی و یا تأمین مالی تروریسم؛

۵- وجود شک و تردید در مورد صحت یا کفایت اطلاعات از قبل دریافت شده از ارباب رجوع

۶- وجود دلایلی مبنی بر تغییر در وضعیت و اطلاعات ارباب رجوع حین انجام رویه‌های نظارت و پایش.

تبصره- به منظور اجرای رویه‌های شناسایی معمول، فواصل زمانی به روزرسانی اطلاعات برای ارباب رجوع نباید بیش از یک سال به طول انجامد؛ در خصوص اشخاص پرخطر (پرریسک) باید این به روزرسانی در فواصل زمانی کوتاه‌تری انجام‌پذیرد.

ماده ۵۹- اشخاص مشمول مکلفند به منظور انجام رویه‌های شناسایی معمول، تدابیر مناسبی اتخاذ کنند تا از انجام اقدامات زیر در خصوص ارباب رجوع اطمینان حاصل شود.

۱- احراز هویت ارباب رجوع تن‌ها با استفاده از منابع قابل اطمینان و مستقل و اخذ مدارک معتبر؛

۲- اطمینان از شناسایی مالک واقعی مبتنی بر اطلاعات و اسناد قابل اتکاء

۳- شناخت ماهیت، هدف و میزان فعالیت ارباب رجوع طی برقراری تعامل کاری

۴- بررسی اسناد و مدارک مثبت‌اشخاصی که تحت هر عنوان (از جمله ولی، و صی، قیم، وکیل و نماینده شخص حقوقی) به نمایندگی از اشخاص دیگر به مؤسسات مالی و اعتباری مراجعه کرده‌اند، علاوه بر انجام رویه‌های احراز هویت درخصوص این اشخاص؛

۵- اجرای فرآیند شناسایی معمول به صورت مستمر با انجام اقدامات مقتضی نظیر اطمینان از به هنگام بودن اطلاعات اخذشده از ارباب رجوع، پایش مستمر ارباب رجوع بر اساس سطح فعالیت مورد انتظار ارباب رجوع و تطابق تراکنش‌های ارباب رجوع با اطلاعات اخذشده از آن‌ها؛

۶- جمع‌آوری و نگهداری اطلاعات مربوط به ارزیابی خطر (ریسک) تعاملات کاری؛

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 352 از 409

ماده ۶۰- مؤسسات مالی و اعتباری مکلفند به منظور اجرای رویه‌های شناسایی معمول درخصوص اشخاص حقیقی، تدابیر حداقلی زیر را رعایت کنند و سه دسته کلی اطلاعات هویتی، اقتصادی و مالک واقعی موضوع این ماده را همراه با اسناد و مدارک معتبر، حسب مورد از ارباب رجوع یا دستگاه‌های ذی‌ربط اخذ و پس از اطمینان از صحت و اصالت اطلاعات، آن‌ها را به صورت سامانه‌ای (سیستمی) در رخ‌نمای (پروفایل) مشتریان خود نگهداری کنند.

تبصره ۱- حداقل اطلاعات هویتی، اقتصادی و مالک واقعی در خصوص اشخاص حقیقی ایرانی به شرح زیر است:

۱- احراز هویت ارباب رجوع و اخذ اطلاعات هویتی اعم از نام و نام خانوادگی، سال تولد، شماره ملی، نام پدر، وضعیت حیات و در صورت فوت تاریخ آن، شناسه (کد) پستی محل اقامت، با دریافت اسناد و مدارک شناسایی معتبر؛

۲- انجام اقدامات مقتضی (نظیر دریافت اظهار کتبی و اخذ تعهد مبنی بر صحت اظهارات) جهت تعیین اینکه ارباب رجوع از طرف خود یا از طرف مالکان واقعی دیگری فعالیت می‌کند و در صورت وجود مالک واقعی، اخذ اطلاعات هویتی مالک واقعی طبق مقررات این ماده؛

۳- اطلاعات اقتصادی شامل اطلاعات شغلی (مانند مشخصات کارفرما / سازمان / مؤسسه محل اشتغال درخصوص کارمندان و کارگران و عنوان فعالیت شغلی و شماره مجوز فعالیت درخصوص مشاغل آزاد)، پیش‌بینی از میزان درآمد سالانه، پیش‌بینی از مجموع مبالغ سالانه واریزی و برداشتی از حساب، پیش‌بینی از حداکثر مبلغ هر تراکنش، اطلاعات سایر منابع درآمدی (مانند شناسه/کد معاملاتی بورس اوراق بهادار، شناسه/کد رهگیری اجاره نامه املاک و مستغلات)، گزارش بازرس و حسابرس قانونی (در صورت اجباری بودن داشتن بازرس یا حسابرس قانونی برای ارباب رجوع)، اظهارنامه مالیاتی و شناسه/کد اقتصادی (در صورت وجود).

تبصره ۲- اطلاعات هویتی، اقتصادی و مالک واقعی در خصوص اشخاص حقیقی خارجی به شرح زیر است:

۱- احراز هویت ارباب رجوع و اخذ اطلاعات هویتی نام و نام خانوادگی، نام پدر، نام جد، شماره اختصاصی، تاریخ و محل تولد، وضعیت حیات و تاریخ فوت، وضعیت اقامت شخص و تاریخ ورود وی به کشور، شناسه (کد) پستی محل اقامت، نوع مدرک هویتی، مدت اعتبار مدارک هویتی، ملیت، با دریافت اسناد و مدارک شناسایی معتبر؛

۲- انجام اقدامات مقتضی (نظیر دریافت اظهار کتبی و اخذ تعهد مبنی بر صحت اظهارات) جهت تعیین اینکه ارباب رجوع از طرف خود یا از طرف مالکان واقعی دیگری فعالیت می‌کند و در صورت وجود مالک واقعی، اخذ اطلاعات هویتی مالک واقعی طبق مقررات این ماده.

۳- اطلاعات اقتصادی شامل اطلاعات شغلی و مجوز فعالیت اخذشده از وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (مانند مشخصات کارفرما / سازمان / مؤسسه محل اشتغال درخصوص کارمندان و کارگران و عنوان فعالیت شغلی و شماره مجوز فعالیت درخصوص مشاغل آزاد)، پیش‌بینی از میزان درآمد سالانه، پیش‌بینی از مجموع مبالغ سالانه واریزی و برداشتی از حساب، پیش‌بینی از حداکثر مبلغ هر تراکنش، اطلاعات سایر منابع درآمدی (مانند شناسه/کد معاملاتی بورس اوراق بهادار، شناسه/کد رهگیری اجاره‌نامه املاک و مستغلات)، گزارش بازرس و حسابرس قانونی

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 353 از 409

(در صورت اجباری بودن داشتن بازرس یا حسابرس قانونی برای ارباب رجوع)، اظهارنامه مالیاتی و شناسه/کد اقتصادی (در صورت وجود).

ماده ۶۱- مؤسسات مالی و اعتباری مکلفند به منظور اجرای رویه‌های شناسایی معمول در خصوص اشخاص حقوقی، تدابیر حداقلی زیر را رعایت کنند و سه دسته کلی اطلاعات هویتی، اقتصادی و مالک واقعی را به شرح این ماده همراه با اسناد و مدارک معتبر، حسب مورد از ارباب رجوع یا دستگاه‌های ذی‌ربط اخذ و پس از اطمینان از صحت و اصالت اطلاعات، آن‌ها را به همراه اسناد مربوط به صورت سامانه‌ای (سیستمی) در رخ نمای (پروفایل) مشتریان خود نگهداری کنند.

۱- احراز هویت ارباب رجوع و اخذ اطلاعات هویتی زیر با دریافت اسناد و مدارک:

الف- شناسه ملی، نام شخص حقوقی، نوع شخص حقوقی (تجارتی یا غیر تجارتي/ انتفاعی یا غیرانتفاعی/ دولتی یا غیردولتی / در خصوص شرکت‌های تجارتي نوع آن اعم از مسئولیت محدود، سهامی عام، سهامی خاص و غیره)، نهاد ثبت کننده (اعم از ثبت شرکت‌ها و مؤسسات غیر تجارتي، وزارت کشور، و غیره)، تاریخ تأسیس، وضعیت (اعم از فعال، منحل شده و ختم تصفیه شده) و تاریخ انحلال / ختم تصفیه با تکیه بر اسناد و مدارک معتبر دال بر موجودیت شخص حقوقی نظیر اساسنامه و شرکت نامه؛

ب- ساختار مالکیت و ساختار واپاشی (کنترلی) ارباب رجوع شامل اطلاعات سهام‌داران عمده، اعضای هیئت مدیره، مدیران ارشد اجرایی و حسب مورد بازرسان یا حساب‌رسان با تکیه بر مقررات حاکم بر شخص حقوقی که به آن‌ها انتظام می‌دهد و بر اساس آن نظارت می‌شوند (نظیر اساسنامه)؛

پ- نشانی و شناسه (کد) پستی احراز شده محل اقامت قانونی دفتر مرکزی و محل اصلی فعالیت با تکیه بر اسناد و مدارک معتبر دال بر موجودیت شخص حقوقی.

۲- شناخت مالک واقعی اشخاص حقوقی بر اساس اخذ اطلاعات هویتی اشخاص زیر:

الف- اشخاص حقیقی یا آن گروه از اشخاص حقوقی که مستقیم یا غیرمستقیم حداقل دارای منفعت (۲۵٪) از مالکیت سهام یا یک کرسی مدیریتی در هیئت مدیره شخص حقوقی باشند، مالک واقعی شناخته می‌شوند.

ب- اشخاصی که با استفاده از ابزارهای دیگر نظیر وکالت‌نامه به واپایش (کنترل) اشخاص حقوقی می‌پردازند، در صورت تردید در مورد بند (الف) یا نبود شخص حقیقی که از طریق مالکیت امکان کنترل اشخاص حقوقی را داشته باشد.

پ- مدیران ارشد اشخاص حقوقی در صورت تحقق نیافتن بندهای (الف) و (ب).

۳- شناخت موضوع، ماهیت و میزان فعالیت ارباب رجوع با اخذ اطلاعاتی نظیر زمینه فعالیت (مانند تولیدی و بازرگانی)، پیش‌بینی از منابع درآمد مانند درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری و فروش محصولات، پیش‌بینی از میزان فروش، هزینه و درآمد، پیش‌بینی از میزان صادرات و واردات، پیش‌بینی از میزان گردش حساب موردانتظار سالانه و

صفحه 354 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

پیش‌بینی از تعداد تراکنش‌های موردانتظار سالانه با تکیه بر اسناد و مدارک معتبر اعم از مجوز فعالیت شخص حقوقی (جواز تأسیس، جواز کسب، پروانه بهره‌برداری یا کارت بازرگانی و مجوز نماد اعتماد الکترونیکی)، آخرین اظهارنامه مالیاتی و یا یکی از گزارش‌های منضم به صورت‌های مالی که قابل استعلام از جامعه حسابداران رسمی ایران باشد.

تبصره ۱- برای اشخاص حقوقی که سهام آن‌ها در بورس عرضه می‌شود و مالکیت آن‌ها شفاف است، نیازی به شناسایی و تایید هویت سهامداران و مالک واقعی نیست.

تبصره ۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است اطلاعات لازم را در خصوص اجرای این ماده از طریق سامانه موضوع ماده (۲۹) این آیین‌نامه در اختیار اشخاص مشمول قرار دهد.

تبصره ۳- مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات بیمه مکلفاند علاوه بر انجام رویه‌های شناسایی (ساده شده، معمول، یا مضاعف) مانند شناسایی مالک واقعی، تدابیر مربوط به شناسایی ذی‌نفعان بیمه عمر و یا سایر موارد، سرمایه‌گذاری را به شرح زیر انجام دهند:

۱- شناسایی ذی‌نفعانی که نام آن‌ها در بیمه‌نامه به طور صریح تعیین شده است (اعم از اشخاص حقیقی و یا حقوقی)

۲- شناسایی ذی‌نفعانی که نام آن‌ها با طبقه با ویژگی خاصی ذکر شده است (مانند همسر یا فرزند در هنگام بیمه‌گذاری) و یا سایر ابزارهای حقوقی (مانند وصیت‌نامه)، لازم است اطلاعات کافی در مورد ذی‌نفع اخذ شود تا مؤسسه بیمه‌گذار متقاعد شود در هنگام پرداخت قادر به شناسایی ذی‌نفع است.

تبصره ۴- در مورد مؤسسات و تشکیلات دولتی و بلدی (موضوع ماده (۵۸۷) قانون تجارت) که به محض ایجاد و بدون احتیاج به ثبت دارای شخصیت حقوقی می‌شوند، رویه شناسایی مقتضی طبق سازوکار اعلامی مرکز خواهد بود.

ماده ۶۲- اشخاص مشمول مکلفاند در مواردی که ظن به پولشویی و یا تأمین مالی تروریسم وجود داشته باشد، چنانچه انجام فرآیندهای شناسایی معمول باعث شک ارباب رجوع می‌شود، ضمن مدیریت فرآیند شناسایی و انجام اقدامات مقتضی جهت جلب اطمینان وی، مراتب را فوراً به مرکز گزارش و مطابق دستورات مرکز عمل کنند.

ماده ۶۳- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفاند با همکاری مرکز ظرف سه ماه پس از تصویب این آیین‌نامه، ضوابط استاندارد مربوط به اخذ اطلاعات هویتی، اقتصادی و مالک واقعی در هریک از حوزه‌های اصلی را مطابق با مقررات پولشویی و تأمین مالی تروریسم تدوین و ابلاغ کنند. اشخاص مشمول مکلفاند پس از ابلاغ این ضوابط، آن‌ها را در طراحی برگه (فرم)های اخذ اطلاعات هویتی، اقتصادی و مالک واقعی از ارباب رجوع لحاظ کنند.

ماده ۶۴- اشخاص مشمول مکلفاند به منظور مستندسازی و راستی‌آزمایی اطلاعات ارباب رجوع، صحت و اصالت اطلاعات و اسناد اخذ شده از وی را از مراجع ذی‌ربط استعلام و ثبت کنند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 355 از 409

تبصره ۱- تا زمان راهاندازی سامانه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی مربوط و در مواردی که زیرساخت‌های لازم وجود ندارد، تصویر اسناد و مدارک مرتبط اخذ شده از ارباب رجوع توسط صاحب امضای مجاز مستقر در اشخاص مشمول برابر اصل می‌گردد.

تبصره ۲- منظور از مراجع ذی ربط، سامانه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی مندرج در فصل (۳) این آیین‌نامه است. هرگونه تغییر در فهرست این پایگاه‌ها و همچنین نحوه و اقلام اطلاعاتی مورد استعمال توسط مرکز تعیین و اعلام خواهد شد.

تبصره ۳- اشخاص مشمول مکلفاند در صورت عدم انطباق اطلاعات هویتی (اعم از نام، نام خانوادگی، شناسه/کد پستی و...) ارائه شده توسط ارباب رجوع با اعلام‌های صورت‌پذیرفته، از ارائه هرگونه خدمت تا اصلاح مغایرت خودداری کنند.

تبصره ۴- همه اشخاص مشمول مکلفاند حداکثر یک سال پس از تصویب این آیین‌نامه، به منظور ارسال هرگونه پیام یا برقراری ارتباط غیرحضوری با ارباب رجوع، فقط از زیرساخت مبتنی بر تلفن همراه موضوع سامانه ماده (۲۲) این آیین‌نامه استفاده کنند.

ماده ۶۵- اشخاص مشمول مکلفند ارائه هرگونه خدمت به اشخاصی که به نمایندگی از شخص اصیل تحت هر عنوان (از جمله ولی، وصی، قیم و وکیل) به آن‌ها مراجعه می‌کنند، به اجرای فرآیند احراز هویت نماینده و اخذ اسناد رسمی معتبر مبین نمایندگی (مانند وکالت‌نامه تنظیم شده در دفاتر اسناد رسمی و احکام مراجع قضایی مبنی بر وصایت و قیمومیت) منوط نمایند.

تبصره - اشخاص مشمول مکلفاند به منظور اجرای فرآیند شناسایی معمول، پیش از ارائه هرگونه خدمت به نماینده شخص اصیل، نسبت به استعمال صحت و اصالت مدارک شناسایی معتبر نماینده و اسناد رسمی مبین نمایندگی وی از سامانه‌های مربوط اقدام و اطلاعات احراز شده نماینده را نیز در رخ‌نمای (پروفایل) ارباب رجوع ثبت کنند.

ماده ۶۶- ارائه دهندگان خدمات پایه مکلفاند رویه‌هایی را اتخاذ کنند که در کمتر از مدت یک ماه تغییراتی که منجر به ابطال یا تعلیق شناسه هویتی در شخص حقیقی یا حقوقی می‌شود (نظیر فوت، حجر، انحلال و یا ممنوع‌المعامله شدن) را احراز و ادامه ارائه خدمت را به صورت نظام‌مند متوقف کنند. در صورتی که پس از ابطال یا تعلیق شناسه هویتی، تراکنش یا معامله بالاتر از سقف مقرر توسط ارباب رجوع انجام شده باشد، اشخاص مشمول مکلفاند مراتب را به مرکز گزارش دهند.

تبصره ۱- سازمان ثبت احوال کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و وزارت اطلاعات مکلفاند اطلاعات لازم را درخصوص اجرای این ماده در اختیار اشخاص مشمول قرار دهند.

تبصره ۲- ارائه دهندگان خدمات پایه مکلفاند به محض برطرف شدن عامل انسداد حساب با قید فوریت، نسبت به رفع محدودیت از ارائه خدمات اقدام کنند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 356 از 409

ماده ۶۷-۱ اشخاص مشمول مکلفاند به منظور پایش مستمر ارباب رجوع در فرایند شناسایی معمول و نیز ارزیابی خطرپذیری (ریسک) برقراری تعاملات کاری با آن ها، نسبت به تعیین سطح فعالیت ارباب رجوع مطابق این آیین نامه و سایر الزامات تعیین شده توسط مرکز با همکاری دستگاه های متولی نظارت اقدام کنند.

تبصره ۱- دستگاه های متولی نظارت مکلفاند از طریق سامانه موضوع ماده (۲۶) این آیین نامه نسبت به صحت سنجی اطلاعات و ارزیابی تناسب سطح فعالیت اقدام کنند. در صورت عدم تأیید این موارد، اشخاص مشمول مکلفاند فوراً نسبت به تعیین سطح مجدد ارباب رجوع و ارسال اسناد مثبتیه مربوط به دستگاه متولی نظارت اقدام کنند.

تبصره ۲- در صورت مغایرت رفتار مالی ارباب رجوع با سطح فعالیت مورد انتظار تعیین شده، اشخاص مشمول مکلفاند نسبت به دعوت از ارباب رجوع و ارائه برگه (فرم) مغایرت با سطح فعالیت به ایشان اقدام و برگه (فرم) مربوط را پس از تکمیل، بررسی کنند. اشخاص مشمول مکلفاند در صورت تشخیص صحت ادعای ارباب رجوع، نسبت به به روزرسانی سطح فعالیت مورد انتظار وی اقدام کنند.

تبصره ۳- در صورت مغایرت رفتار مالی ارباب رجوع، مؤسسات مالی و اعتباری تا زمان مراجعه ارباب رجوع مکلف به اعمال محدودیت های زیر هستند:

الف- اعمال محدودیت در خصوص ارائه خدمت به همه ابزارهای پرداخت ارباب رجوع؛

ب- منوط شدن انجام همه معاملات و عملیات بانکی به مراجعه حضوری ارباب رجوع نزد مؤسسه مالی و اعتباری و درج بابت در برگه (فرم) های مربوط و ارائه اسناد مثبتیه.

تبصره ۴- دستگاه متولی نظارت مکلف است با هماهنگی و تأیید مرکز، برگه (فرم) موضوع تبصره (۳) این ماده را ظرف سه ماه پس از تصویب این آیین نامه تدوین کند و در اختیار اشخاص مشمول قرار دهد.

تبصره ۵- در خصوص اشخاصی که از ارائه اطلاعات اقتصادی مطابق با الزامات آیین نامه استنکاف می کنند، سطح فعالیت مورد انتظار به صورت حداقلی مطابق با ضوابط اعلامی مرکز تعیین خواهد شد.

ماده ۶۸-۱ اشخاص مشمول مکلفاند نسبت به اتخاذ تدابیر زیر در خصوص ارائه خدمت صندوق امانات و صندوق پستی اقدام کنند:

۱- انجام رویه های شناسایی معمول پیش از ارائه صندوق امانات و صندوق پستی.

۲- استقرار سامانه (سیستم) یکپارچه به منظور تجمیع اطلاعات مشتریان صندوق امانات (اعم از اطلاعات شناسایی اجاره کننده های) صندوق و اطلاعات مربوط به وکالت و نمایندگی اشخاص، به گونه ای که سامانه (سیستم) مذکور بتواند اطلاعات مورد نظر مراجع ذی ربط را فوراً و در چهارچوب قوانین و مقررات مربوط در اختیار آن ها قرار دهد.

۳- ثبت زمان تمام مراجعات ارباب رجوع جهت استفاده از صندوق امانت، به گونه ای که مراجعات مربوط به هر ارباب رجوع به صورت سامانه ای (سیستمی) قابل مشاهده و گزارش گیری باشد.

صفحه 357 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۴- چنانچه ظن قوی به ارتکاب پولشویی یا تأمین مالی تروریسم توسط ارباب رجوع و نگهداری عواید حاصل از آن در صندوق امانات وجود داشته باشد، شخص مشمول مکلف است مراتب را بدون تأخیر به مرکز اعلام کند و از ارائه خدمت مزبور به ارباب رجوع تا زمان وصول دستور مرکز حداکثر تا (۲۴) ساعت، ممانعت به عمل آورد.

ماده ۶۹- بانکداران شناسایی ارباب رجوع مکلفاند در مواردی که نسبت به اصالت یا صحت مدارک شناسایی ارائه شده توسط ارباب رجوع (اعم از حقیقی و حقوقی) ابهام داشته باشند، از طریق تحقیق از سایر نظام‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی و یا استعلام از مراجع ذی‌ربط قانونی مطلع، نسبت به رفع ابهام اقدام کنند. ارائه خدمت تا رفع ابهام متوقف می‌گردد.

تبصره- چنانچه در هریک از مراحل انجام رویه‌های شناسایی (ساده، معمول و مضاعف) مشخص شود ارباب رجوعی به ارائه اطلاعات فاقد صحت یا اصالت مبادرت کرده است، اشخاص مشمول مکلفاند مطابق با مقررات نسبت به ارسال گزارش موارد مشکوک برای مرکز اقدام کنند.

ماده ۷۰- ارائه هرگونه خدمات که کاربرد آن‌ها صرفاً در فعالیت‌های تجاری توجیه دارد و برای شخص تعهدآور است (نظیر گشایش اعتبار اسنادی، صدور هرگونه ضمانت‌نامه، اعطای هرگونه ابزار پذیرش و ارائه دسته‌چک) به محجورین ممنوع است. ارائه سایر خدمات به محجورین در چهارچوب مقررات کشور و منوط به رعایت مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و خطرپذیری (ریسک)‌های مترتبه بلامانع است.

ماده ۷۱- مؤسسات مالی و اعتباری می‌توانند در دستورالعمل‌های داخلی خود علاوه بر مدارک ذکر شده در این آیین‌نامه، مدارک تکمیلی را که به شناسایی دقیق‌تر مشتری کمک می‌کند، مطالبه کنند.

ماده ۷۲ - ارائه دهندگان خدمات پرداخت مکلفاند از اعطای هرگونه ابزار پذیرش اعم از فیزیکی و مجازی به اشخاصی که براساس استعلام از پایگاه یکپارچه اطلاعات شغلی موضوع سامانه ماده (۲۶) این آیین‌نامه فاقد مجوز شغلی و یا براساس استعلام از پایگاه اطلاعات مالیاتی فاقد پرونده مالیاتی‌اند، خودداری کنند.

تبصره- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است ادامه فعالیت کلیه ابزارهای پذیرش اعطا شده بدون احراز شرایط مذکور را متوقف کند.

ماده ۷۳ - اشخاص مشمول مجازند صرفاً به اشخاص خارجی دارای شماره اختصاصی اتباع خارجی خدمت ارائه کنند. نحوه ارائه خدمات به اشخاص خارجی مطابق با خطر (ریسک) این اشخاص است که ضوابط اجرایی آن ظرف سه ماه پس از تصویب این آیین‌نامه توسط وزارت اطلاعات با همکاری دستگاه‌های متولی نظیر وزارت کشور، وزارت امور خارجه و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در هر حوزه اصلی تعیین و پس از تصویب در شورا، ابلاغ می‌شود.

تبصره ۱- اشخاص مشمول مکلفند شناسایی اشخاص خارجی را بر مبنای مدارک شناسایی تعیین شده توسط کارگروه موضوع تبصره (۶) ماده (۲۱) آیین‌نامه و پس از استعلام از سامانه موضوع ماده مذکور انجام دهند.

تبصره ۲- اشخاص حقوقی و نمایندگی‌های شرکت‌های تجاری خارجی به جز نمایندگی‌های سازمان‌های بین‌المللی،

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 358 از 409

سفارتخانه‌ها و اشخاص حقوقی مشابه، تنها پس از ثبت نمایندگی و اخذ شناسه ملی موضوع ماده (۲۰) مجاز به دریافت خدمات هستند.

تبصره ۳- اعطای شماره اختصاصی به نمایندگی‌های سازمان‌های بین‌المللی، سفارتخانه‌ها و سایر اشخاص حقوقی مشابه توسط وزارت اطلاعات، پس از تأیید وزارت امور خارجه مجاز است.

ماده ۷۴- اشخاص مشمول مکلفند رویه‌های داخلی خود را به گونه‌ای ساماندهی کنند که فقط مدیران ارشد و کارکنان صاحب صلاحیت تعیین شده توسط آن‌ها امکان ایجاد تغییر در رخنمای (پروفایل) ارباب رجوع را داشته باشند.

ماده ۷۵- اشخاص مشمول مکلفاند هنگام ارائه خدمات پایه به ارباب رجوع، نسبت به اخذ تعهدات لازم در موارد زیر اقدام کنند:

۱- اطلاعات مورد درخواست اشخاص مشمول را که در این آیین‌نامه مشخص شده است، ارائه کنند و در اخذ و به روزرسانی اطلاعات موضوع قانون و آیین‌نامه، با اشخاص مشمول همکاری‌های لازم را به عمل آورند.

۲- اجازه استفاده سایر اشخاص را به غیر از خود از خدمات پایه دریافتی ندهند و در صورت اطلاع از بهره‌برداری سایر اشخاص، بلافاصله موضوع را به شخص مشمول اطلاع دهند. موارد قانونی (از جمله ولایت، وصایت، قیمومیت، وکالت، و نمایندگی شخص حقوقی) به شرط درج مشخصات نماینده و انجام رویه‌های شناسایی مقتضی، شامل این بند نیست.

۳- تعهدات لازم را در خصوص رعایت مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و عدم بهره‌برداری از خدمات دریافتی به منظور پولشویی و تأمین مالی تروریسم اخذ کنند.

تبصره ۱- مؤسسات مالی و اعتباری، به منظور کاهش خطر (ریسک) پولشویی و انجام رویه‌های پایش و نظارت بر اشخاص مشمول، هنگام ارائه خدمات پایه به سایر مؤسسات مالی و اعتباری، مشاغل غیرمالی و بنیادها و مؤسسات خیریه، باید ضمن دریافت مدارک مربوط به شناسایی مقتضی (اعم از ساده، معمول و مضاعف)، تعهدات لازم را در خصوص انجام الزامات اعلامی توسط مرکز و اجرای قانون و مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم از آن‌ها اخذ کنند. در صورت خودداری اشخاص مذکور از ارائه این تعهد و یا خودداری از عمل به تعهدات، مؤسسه مالی و اعتباری باید از ارائه خدمت به آن‌ها خودداری کند.

تبصره ۲- تعهدات فوق باید صریح و دقیق به ارباب رجوع توضیح داده شود. در صورت قبول نکردن ارباب رجوع و یا بی‌توجهی ارباب رجوع به تعهدات خود، ارائه خدمات به وی متوقف گردد.

ماده ۷۶- اشخاص مشمول مکلفند ظرف شش ماه پس از ابلاغ آیین‌نامه، اقدامات شناسایی مقتضی را درخصوص ارباب رجوع پیشین اعمال کنند. چنانچه اشخاص مشمول قادر به اجرای این امر نباشند، لازم است از ارائه خدمات پایه جدید به ارباب رجوع پیشین خودداری کنند و طبق رویه‌های اعلامی از سوی دستگاه‌های متولی نظارت، به ارائه همه خدمات پایه خاتمه دهند. همچنین، اشخاص مشمول مکلفند درخصوص ارباب رجوع پیشین که فاقد اطلاعات ضروری است، موضوع را به مرکز گزارش کنند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 359 از 409

ماده ۷۷- اشخاص مشمول مکلفاند در مواردی که خطر (ریسک) تعاملات کاری بالا ارزیابی می‌شود، رویه‌ها و اقدامات شناسایی مضاعف را اتخاذ کنند.

تبصره ۱- مؤسسات مالی و اعتباری مکلفاند حداقل در موارد زیر، رویه‌های شناسایی مضاعف را به اجرا گذارند:

۱- در تعاملات کاری با اشخاص حقیقی و حقوقی (از جمله مؤسسات مالی و اعتباری) که مطابق اعلام مراجع بین المللی خطر (ریسک) آن‌ها بالاتر است و پس از تأیید شورای عالی امنیت ملی؛

۲- در مواردی که ذی‌نفع بیمه عمر، شخص حقوقی، یا ذی‌نفع ترتیبات حقوقی است.

۳- درخصوص حساب‌های کارگزاری خارجی؛

۴- ارائه خدمات بانکداری اختصاصی؛

۵- هنگام ارائه خدمات پایه به اشخاص دارای خطر (ریسک) سیاسی؛

۶- در هنگام تراکنش‌های غیر معمول با الگوهای تراکنش غیرمعمولی که هدف قانونی یا اقتصادی مشخصی ندارد.

تبصره ۲- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفاند با هماهنگی مرکز، ظرف یک سال پس از تصویب این آیین‌نامه، شاخص و الگوهای تراکنش‌های غیر معمول را به مؤسسات مالی و اعتباری اعلام و آن را حداقل به صورت سالانه به روزرسانی کنند.

ماده ۷۸- اشخاص مشمول مکلفاند در مواردی که با در دست داشتن اطلاعات و یا قرائن و شواهد منطقی ظن پیدا کنند که هویت یک فرد یا نهاد با فهرست توقیفی انطباق دارد، رویه‌های شناسایی مضاعف را در مورد وی اجرا کنند. چنانچه انطباق هویت با فهرست توقیفی توسط واحد مبارزه با پولشویی یا بالاترین مقام مسئول شخص مشمول تأیید شود، باید ضوابط توقیف اموال شخص مطابق این آیین‌نامه اجرا شود.

ماده ۷۹- اشخاص مشمول مکلفاند رویه‌های شناسایی مضاعف را به گونه‌ای اعمال کنند که حداقل اقدامات زیر صورت گیرد:

۱- کسب اطلاعات بیشتر از مشتری مانند فعالیت اقتصادی و حجم اموال و به روزرسانی اطلاعات رخ‌نمای (پروفایل) وی اعم از اطلاعات مالک واقعی در فواصل زمانی کوتاه‌تر؛

۲- کسب اطلاعات بیشتر درخصوص ماهیت تعامل کاری؛

۳- کسب اطلاعات درباره منبع سرمایه یا منبع اموال ارباب رجوع؛

۴- کسب اطلاعات درباره دلایل تراکنش‌های با مبالغ بالا؛

صفحه 360 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۵- اخذ تأییدیه مدیر ارشد برای شروع و تداوم تعامل کاری؛

۶- استعلام از سامانه‌های اطلاعاتی موردنیاز و یا بانک‌های جامع اطلاعاتی ؛

۷- افزایش دقت در واپایش (کنترل) و پایش از طریق افزایش گلوگاه‌های و واپایشی (کنترلی)، افزایش تعداد دفعات اخذ و بررسی اطلاعات تعامل کاری و نیز تعیین و شناسایی الگوهای تراکنش‌هایی که به بررسی بیشتر نیاز دارند.

۸- آغاز ارائه خدمت به حساب تازه افتتاح شده، تنها پس از واریز از یک حساب به نام مشتری در بانکی که استانداردهای شناسایی معمول قابل قبول دارد.

ماده ۸۰- رویه‌های شناسایی مضاعف برای ارائه خدمات عبارت است از تکمیل برگه (فرم) شناسایی مضاعف توسط ارباب رجوع و ارائه مستندات لازم برای اثبات اظهارات ارائه شده در برگه (فرم) به اشخاص مشمول و بررسی و تأیید اظهارات و مستندات ارباب رجوع توسط واحد مبارزه با پولشویی در شخص مشمول.

تبصره ۱- درخصوص خدمات تعیین شده توسط مرکز، واحد مبارزه با پولشویی شخص مشمول مکلف است با ارسال اظهارات و مستندات ارباب رجوع، ارائه خدمات را به اخذ مجوز از مرکز منوط کند.

تبصره ۲- دستگاه‌های متولی نظارت مکلف‌اند ضوابط اجرایی این ماده از جمله ارقام اطلاعاتی برگه (فرم‌های مذکور را ظرف یک سال تعیین و پس از تأیید مرکز ابلاغ کنند.

تبصره ۳- اشخاص مشمول مکلفند در مواردی که امکان انجام رویه‌های شناسایی مضاعف وجود ندارد، از ارائه خدمت به این اشخاص خودداری کنند.

ماده ۸۱- مؤسسات مالی و اعتباری و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف‌اند ظرف دو سال پس از تصویب این آیین‌نامه، به منظور ایجاد فرآیند نظارت خودکار جهت شناسایی عملیات مالی یا معاملات مشکوک به پولشویی و تأمین مالی تروریسم، نسبت به استقرار نرم افزارهای کشف تقلب بر روی همه سامانه‌های خود مبتنی بر روش‌های داده کاوی و مطابق با استاندارد الگوی رفتار مالی اقدام کنند.

ماده ۸۲- مؤسسات مالی و اعتباری مکلف‌اند در هنگام ارائه خدمات، نسبت به نظارت مستمر و بیشتر بر اشخاص تحت مراقبت، که از طریق مرکز به آن‌ها اعلام می‌شوند، اقدام کنند.

تبصره- مؤسسات مالی و اعتباری مکلف‌اند اسامی و مشخصات اشخاص تحت مراقبت را محرمانه تلقی کنند و بلافاصله پس از دریافت اسامی و مشخصات اشخاص تحت مراقبت، نسبت به به روزرسانی فهرست پیشین اقدام کنند، به نحوی که فهرست اشخاص تحت مراقبت به همراه آخرین اصلاحات آن همواره در اختیار کارکنان مجاز قرار داشته باشد. در صورت افشا و هرگونه استفاده غیرمجاز از اطلاعات مذکور، با متخلفان برابر قانون رفتار خواهد شد.

ماده ۸۳- مرکز مکلف است ضوابط، معیارها و رویه‌های تشخیص اشخاص مظنون را تدوین کند و به تأیید شورا برساند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 361 از 409

تبصره ۱- مرکز مکلف است تغییرات فهرست اشخاص مظنون را در حداقل زمان ممکن به اطلاع اشخاص مشمول برساند.

تبصره ۲- اشخاص مشمول مکلفاند اطلاعات و مستندات موردنیاز را در قالب و مدت زمان تعیین شده در اختیار مرکز قرار دهند و امکان ارائه مستندات را برای اشخاصی که در فرآیند بررسی قرار دارند، فراهم کنند.

ماده ۸۴- اشخاصی که اسامی آنها در فهرست اشخاص مظنون قرار دارد، می‌توانند با مراجعه به مؤسسات مالی و اعتباری و ارائه مستندات لازم، درخواست خود مبنی بر خروج از این فهرست را ارائه کنند. مرکز پس از بررسی و تأیید این مستندات، مکلف است نسبت به خارج کردن نام شخص از فهرست اشخاص مظنون و اعلام آن به مؤسسات مالی و اعتباری اقدام کند.

ماده ۸۵- مؤسسات مالی و اعتباری مکلفاند پس از اعلام فهرست اشخاص مظنون، فوراً از ارائه خدمات پایه جدید به این اشخاص خودداری و محدودیت‌های اعلام شده توسط مرکز را در خصوص آنها اعمال کنند.

تبصره- محدودیت‌های ایجادشده از تاریخ ورود شخص به فهرست اشخاص مظنون باید اعمال شود و تنها در صورت تأیید مستندات ارائه شده از سوی شخص مظنون به مرکز، از فهرست مذکور خارج می‌شود. این اشخاص به مدت یک سال در فهرست اشخاص تحت مراقبت قرار خواهند گرفت.

ماده ۸۶- اشخاص مشمول مکلفاند اطلاعاتی که هنگام شناسایی مضاعف ارباب رجوع دریافت کرده‌اند، در صورت اعلام مرکز و به نحوی که مرکز مشخص می‌سازد، در اختیار آن قرار دهد.

ماده ۸۷- مؤسسات مالی و اعتباری مکلفاند با همکاری دستگاه‌های متولی نظارت و مرکز، پیش از ایجاد هرگونه شعبه یا نمایندگی در کشورهای پرخطر از نظر پولشویی و تأمین مالی تروریسم، تدابیر مقتضی را جهت واپایش (کنترل) خطر (ریسک) اتخاذ کنند.

ماده ۸۸- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفاند پیش از ارائه مجوز به مؤسسات مالی و اعتباری خارجی برای ایجاد شعبه یا نمایندگی در کشور، از مرکز درخواست وضعیتهای کشور اصلی از نظر مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم استعلام کنند. دستگاه‌های متولی نظارت مکلفاند با همکاری مرکز تدابیر مقتضی را درخواست شعب یا دفاتر نمایندگی مؤسسات مالی و اعتباری کشورهای پرخطر، جهت و واپایش (کنترل) خطر (ریسک) اتخاذ کنند.

ماده ۸۹- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفاند ضمن نظارت و پایش مستمر درخصوص روابط مؤسسات مالی و اعتباری داخل کشور با مؤسسات مالی و اعتباری کشورهای پرخطر از نظر پولشویی و تأمین مالی تروریسم، در مواردی که خطر (ریسک) این روابط بالا ارزیابی می‌شود، اقدامات مقتضی را صورت دهند و در صورت لزوم از ادامه برقراری ارتباط جلوگیری کنند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 362 از 409

ماده ۹۰ - اشخاص مشمول مکلفاند همه قراردادهای منعقدۀ با ارباب رجوع را به نحوی تدوین کنند که بر اساس آن، امکان اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم اعم از رویه‌های شناسایی مضاعف، معمول و ساده فراهم شود و تعهدات لازم از ارباب رجوع درخصوص آن اخذ گردد.

ماده ۹۱ - همه اشخاص مشمول مکلفاند به منظور انجام رویه‌های شناسایی مقتضی درخصوص ارائه خدمات غیرحضوری، مطابق با ضوابط و رویه‌های شناسایی غیرحضوری عمل کنند.

تبصره ۱ - وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و مرکز، ضوابط و رویه‌های شناسایی غیرحضوری ارباب رجوع را در کشور متناسب با سطح خطرپذیری (ریسک) تعاملات کاری و با لحاظ ابزارها و زیرساخت‌های موجود نظیر کارپوشه ملی ایرانیان، گواهی امضای رقومی (دیجیتال) و تلفن همراه ملی ظرف شش ماه پس از تصویب آیین‌نامه تدوین کند و امکان اجرای آن را برای اشخاص مشمول فراهم آورد.

تبصره ۲ - همه اشخاص مشمول مکلفاند همکاری‌های لازم را در راستای اجرای این ماده با وزارت صنعت، معدن و تجارت به عمل آورند.

تبصره ۳ - ارائه خدمات پایه به ارباب رجوع توسط اشخاص مشمول به صورت غیرحضوری ممنوع است.

فصل ششم - نقل و انتقال الکترونیکی وجوه و کارگزاری بانکی

ماده ۹۲ - مؤسسات مالی و اعتباری مکلفند در روابط کارگزاری بانکی برون‌مرزی و سایر روابط مشابه، ارزیابی مناسبی از خطر (ریسک)‌های پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم مرتبط با فعالیت‌های کارگزاری بانکی انجام دهند و متعاقباً اقدامات لازم را برای شناسایی مشتری (بانک درخواست کننده) به عمل آورند. براین اساس، بانک‌های کارگزار مکلفاند اطلاعات کافی را پیش از برقراری تعامل کاری و به طور مستمر پس از ایجاد آن در مورد بانک‌های درخواست کننده روابط کارگزاری جمع‌آوری کنند تا ماهیت فعالیت آن بانک را کاملاً بشناسند و به نحو مطلوب، خطر (ریسک)‌های پولشویی و تأمین مالی تروریسم را به صورت مستمر ارزیابی کنند. حداقل عوامل یا اقداماتی که مؤسسه مالی و اعتباری باید در خصوص بانک درخواست کننده موردنظر قرار دهد عبارت‌اند از:

۱- کشور یا حوزه قضایی که بانک در خواست‌کننده در آن قرار دارد.

۲- جمع‌آوری اطلاعات کافی درباره بانک درخواست‌کننده خدمات کارگزاری با هدف شناخت کامل ماهیت کسب و کار و بازار هدف آن بانک و شناخت شهرت بانک بر مبنای اطلاعات موجود در دسترس عموم؛

۳- کیفیت نظارت بر بانک از جمله بررسی وجود یا نبود اجرای تحقیقات با سایر اقدامات نظارتی در ارتباط با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در خصوص بانک؛

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 363 از 409

۴- گروه مالی که بانک درخواست کننده به آن تعلق دارد و کشور و حوزه قضایی که شعب و واحدهای تابع گروه در آن واقع اند.

۵- اطلاعاتی در مورد مدیریت و مالکیت بانک درخواست کننده (به ویژه وجود مالکان واقعی یا اشخاص دارای خطر (ریسک) سیاسی)؛

۶- هدف از خدمات ارائه شده به بانک درخواست کننده؛

۷- شرایط و کیفیت مقررات و نظارت بانکی در کشور بانک درخواست کننده (به ویژه قوانین مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم)؛

۸- رویه ها و سیاست های پیشگیری و شناسایی پولشویی و تأمین مالی تروریسم در بانک درخواست کننده شامل اقدامات آن بانک برای شناسایی کافی مشتریان؛

۹- امکان احراز هویت اشخاص ثالث که مجازند از خدمات موسسه مالی و اعتباری به عنوان بانک کارگزار استفاده کنند.

۱۰- ارزیابی اقدامات و واپاشی (کنترلی) که توسط بانک درخواست کننده خدمات کارگزاری برای مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم انجام می شود.

تبصره ۱- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است حداقل ضوابط و رویه های اجرایی این ماده را ظرف شش ماه تدوین و ابلاغ کند.

تبصره ۲- مؤسسات مالی و اعتباری مکلف اند اطلاعات مورد نیاز در مورد خط مشی ها و رویه های مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم بانک کارگزار را از طریق پرسشنامه ای که بانک درخواست کننده تکمیل کرده است یا بر اساس اطلاعات عمومی موجود ارائه شده توسط وی، به دست آورند و بررسی کنند.

تبصره ۳- تصمیم برای پذیرش یا ادامه یک رابطه کارگزاری بانکی باید به تأیید مدیریت ارشد مؤسسه مالی و اعتباری برسد و مدیریت ارشد باید به طور منظم از روابط کارگزاری بانکی با خطرپذیری (ریسک) بالا و نحوه نظارت بر آنها مطلع شود.

ماده ۹۳- اشخاص مشمول مکلف اند از برقراری هرگونه رابطه کارگزاری با بانک های پوستان خودداری کنند.

تبصره- مؤسسات مالی و اعتباری مکلف اند در صورت اطلاع از رابطه کارگزاری با بانک های پوستان، مراتب را به بانک مرکزی اعلام نموده و مطابق رویه اعلامی توسط آن نهاد اقدام نمایند.

ماده ۹۴- مؤسسه مالی و اعتباری در ارتباط با حساب های کارگزاری مورد استفاده مستقیم اشخاص ثالث (مشتریان

صفحه 364 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

بانک درخواست کننده) باید اطمینان یابد بانک در خواست کننده خدمات کارگزاری:

۱- وظایف مربوط به شناسایی ارباب رجوع را در مورد مشتریانی که دسترسی مستقیم به حسابهای بانک کارگزار دارند، اعمال می کند.

۲- قادر است در صورت درخواست مؤسسه مالی و اعتباری، اطلاعات اخذ شده از ارباب رجوع در فرایند شناسایی را در اختیار آن مؤسسه مالی و اعتباری قرار دهد.

ماده ۹۵- مؤسسات مالی و اعتباری مکلفاند کلیه نقل و انتقالات الکترونیکی ارزی برون مرزی را از طریق سامانه (سیستم) های پیامرسان مورد تأیید و مسیرهای تحت نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران انجام دهند و هنگام ارسال کلیه نقل و انتقالات مذکور، اطلاعات زیر را دریافت کنند:

۱- مشخصات فرستنده شامل نام و نام خانوادگی، شماره ملی / شناسه ملی / شماره اختصاصی اتباع خارجی، شماره شهاب، تاریخ و محل تولد، آدرس و شماره حسابی که تراکنش از طریق آن انجام می شود؛

۲- مشخصات گیرنده (ذینفع) شامل نام و نام خانوادگی / نام شرکت، نام بانک و شماره حساب (حساب مقصد).

تبصره ۱- حواله ارسالی باید حاوی شماره ارجاع تراکنش منحصر به فرد باشد، به نحوی که تراکنش قابل ردیابی باشد.

تبصره ۲- مصادیق مجاز نقل و انتقال الکترونیکی برون مرزی و اشخاص مجاز برای انجام این دسته از عملیات به تشخیص بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

ماده ۹۶- مؤسسات مالی و اعتباری مکلفاند کلیه نقل و انتقالات الکترونیکی داخلی بین بانکی را صرفاً از طریق زیرساخت های ملی پرداخت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از قبیل ساتنا، پایا و شتاب انجام دهند و هنگام ارسال کلیه این نقل و انتقالات، اطلاعات زیر را در سامانه های مربوط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ثبت کنند:

۱- مشخصات فرستنده شامل نام و نام خانوادگی، شماره ملی / شناسه ملی / شماره اختصاصی اتباع خارجی، شماره شهاب، آدرس و شماره حساب / شماره شبای حسابی که تراکنش از طریق آن انجام می شود؛

۲- مشخصات گیرنده (ذینفع) شامل نام و نام خانوادگی، شماره حساب / شماره شبا (حساب مقصد).

تبصره- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است ظرف یک سال پس از تصویب این آیین نامه، زیرساخت های لازم را جهت اجرایی کردن این ماده فراهم کند.

ماده ۹۷- مؤسسات مالی و اعتباری مکلفاند هنگام انجام کلیه نقل و انتقالات الکترونیکی درون بانکی، اطلاعات زیر را در سامانه های مربوط مؤسسه مالی و اعتباری ثبت کنند:

۱- مشخصات فرستنده شامل نام و نام خانوادگی، شماره ملی / شناسه ملی / شماره اختصاصی اتباع خارجی، شماره شهاب، تاریخ و محل تولد، آدرس و شماره حساب (حسابی که تراکنش از طریق آن انجام می شود)؛

صفحه 365 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۲- مشخصات گیرنده (ذی‌نفع) شامل نام و نام خانوادگی، شماره ملی / شناسه ملی / شماره اختصاصی اتباع خارجی، شماره شهاب، تاریخ و محل تولد، آدرس و شماره حساب (حساب مقصد).

ماده ۹۸- مؤسسات مالی و اعتباری مکلفند چنانچه به‌عنوان واسطه نقل و انتقالات الکترونیکی برون مرزی یا داخلی عمل می‌کنند، اطلاعات دریافتی مرتبط با فرستنده و گیرنده و اطلاعات ضروری تراکنش را در سرتاسر زنجیره پرداخت و در فرآیند نقل و انتقال و پیام‌های مرتبط نگهداری کنند.

تبصره - سیاست‌گذاری‌های مربوط به موضوع فوق توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تهیه می‌شود و به تأیید شورا می‌رسد و بانک‌ها مکلف‌اند درخصوص نقل و انتقالات مذکور، بخشنامه‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در این خصوص را رعایت کنند.

ماده ۹۹- مؤسسات مالی و اعتباری مکلفند در هنگام نقل و انتقالات الکترونیکی (مستقیماً یا با واسطه)، اقدامات لازم مانند نظارت در لحظه با نظارت پس از وقوع را برای شناسایی آن دسته از نقل و انتقالات الکترونیکی که فاقد اطلاعات ضروری تراکنش از جمله اطلاعات مربوط به فرستنده یا گیرنده وجه هستند، اتخاذ و همچنین درخصوص نحوه عمل در مورد این نقل و انتقالات، خط‌مشی‌ها و رویه‌های لازم مبتنی بر خطر (ریسک) را تدوین کنند.

تبصره ۱- مؤسسات مالی و اعتباری مکلف‌اند سامانه‌های خود را به گونه‌ای طراحی کنند که امکان شناسایی آن دسته از نقل و انتقالات الکترونیکی را که فاقد اطلاعات ضروری طرفین تراکنش است، به طور خودکار فراهم و از انجام تراکنش جلوگیری کنند.

تبصره ۲- مؤسسات مالی و اعتباری و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف‌اند با ایجاد سازوکار لازم در سامانه‌های پرداخت خود، از انجام آن دسته از نقل و انتقالات الکترونیکی که فرستنده یا دریافت‌کننده آن یکی از اشخاص موجود در فهرست تحریمی است، به صورت سامانه‌ای (سیستمی) جلوگیری و گزارش آن را برای مرکز ارسال کنند.

ماده ۱۰۰- ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت مکلف‌اند نسبت به دریافت تعهدات لازم از پذیرنده مبنی بر عدم استفاده غیرمجاز از ابزارهای پذیرش و نیز رعایت مقررات مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم اقدام کنند و در صورت بروز تخلف توسط آن‌ها، بر اساس الزامات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اقدام شود.

تبصره ۱- مصادیق استفاده غیرمجاز مانند واگذاری ابزار پذیرش به دیگران، استفاده در خارج از نقطه دسترسی و استفاده از ابزار پذیرش برای ارائه وجه نقد، توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با همکاری مرکز مشخص خواهد شد.

تبصره ۲- لازم است در قرارداد ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت با پذیرنده تصریح گردد که در صورت استفاده غیرمجاز از ابزار پذیرش، شرکت خدمات پرداخت می‌تواند ارائه خدمات به پذیرنده را به طور دائم و بدون اطلاع پذیرنده متوقف کند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 366 از 409

تبصره ۳- در صورتی که ارباب رجوع متقاضی دریافت ابزارهای پذیرش فیزیکی یا مجازی متعدد باشد از جمله در مواردی که یک شخص حقوقی متقاضی دریافت این ابزارها برای دفتر مرکزی نمایندگی‌ها و شعب خود باشد، لازم است تمام تکالیف مقرر در این آیین‌نامه در مورد هریک از ابزارهای مذکور اجرا شود.

تبصره ۴- واگذاری ابزار پذیرش به اشخاص زیر سن (۱۸) سال ممنوع است.

ماده ۱۰۱- مؤسسات مالی و اعتباری مکلفاند از صدور کارت‌های هدیه، کارت‌های خرید بی‌نام و کارت‌های پرداخت مشابه برای ارباب رجوع فاقد حساب نزد مؤسسه مزبور خودداری و ارتباط بین کارت‌های پرداخت مذکور را با حساب ارباب رجوع در سامانه‌های خود مشخص کنند.

تبصره- این کارت‌ها مشمول ضوابط مربوط به وجه نقد است و سایر ضوابط مربوط به صدور کارت‌های مذکور، به منظور کاهش خطر (ریسک) پولشویی و تأمین مالی تروریسم، از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با همکاری مرکز به مؤسسات مالی و اعتباری ابلاغ خواهد شد.

ماده ۱۰۲- ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت مکلفند پیش از ارائه هرگونه ابزار پذیرش فیزیکی، ضمن انجام شناسایی معمول ارباب رجوع، اطلاعات زیر را نیز از پذیرنده دریافت و پس از استعلام از مراجع ذی‌ربط، در رخ‌نمای (پروفایل) ارباب رجوع ثبت کنند:

۱- تصویر جواز فعالیت اقتصادی مانند پروانه کسب که مجوز پذیرنده را برای کسب و کار مربوط اثبات نماید و همچنین مدارک ثبتی برای شخص حقوقی پس از تطبیق با اصل مدارک و مجوزها؛

۲- نشانی کامل و شناسه (کد) پستی مطابق با مدارک گرفته شده در بند (۱) این ماده که باید با محل نصب ابزار پذیرش یکسان باشد.

۳- شماره حساب مجاز متصل به ابزار پذیرش که باید مشخصات صاحب آن با پذیرنده تطابق داشته باشد.

۴- سایر اطلاعات به درخواست بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

ماده ۱۰۳- ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت مکلفاند پیش از ارائه هرگونه ابزار پذیرش مجازی، ضمن انجام شناسایی معمول ارباب رجوع، اطلاعات زیر را نیز از پذیرنده دریافت و پس از استعلام از مراجع ذی‌ربط، در رخ‌نمای (پروفایل) ارباب رجوع ثبت کنند:

۱- اطلاعات مجوز نماد اعتماد الکترونیکی پذیرنده و یا پروانه کسب موضوع ماده (۸۷) قانون نظام صنفی کشور - مصوب ۱۳۸۲- و اصلاحات بعدی آن؛

۲- نشانی کامل و شناسه (کد) پستی محل فعالیت و حضور پذیرنده (دفتر یا محلی که تجهیزات یا سامانه‌های پردازش مجازی مطابق با مجوز کسب و کار یا مدارک ثبتی شخص حقوقی در آنجا مستقر است) که باید با محل اظهار شده در نماد اعتماد الکترونیکی یکسان باشد و توسط ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت مجازی به صورت میدانی

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 367 از 409

بررسی شود.

۳- مشخصات و نشانی اینترنتی دقیق پذیرنده و مشخصات هویتی و نشانی میزبان پایگاه اینترنتی؛

۴- شماره حساب مجاز متصل به ابزارپذیرش که باید مشخصات صاحب آن با پذیرنده منطبق باشد.

۵- سایر اطلاعات به درخواست بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

تبصره ۱- وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است امکان استعلام سامانه‌ای (سیستمی) و برخط نماد اعتماد الکترونیکی را برای ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران فراهم آورد.

تبصره ۲- وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است تغییرات وضعیت اعتباری نمادهای مذکور (اعم از تعلیق، انقضا و ابطال) را به صورت سامانه‌ای (سیستمی) در اختیار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران قرار دهد و بانک مذکور مکلف است از ادامه ارائه خدمات به ابزار پذیرش مجازی جلوگیری کند.

ماده ۱۰۴- ارائه‌دهنده خدمات پرداخت مکلف است پیش از نصب و راه‌اندازی ابزار پذیرش، اعم از فیزیکی یا مجازی، اطلاعات زیر را مطابق با اظهارپذیرنده اخذ و در سوابق داده‌ای پذیرنده ثبت کند:

۱- سقف انفرادی هر تراکنش مالی؛

۲- سقف گردش ماهانه هریک از ابزارهای پذیرش.

تبصره ۱- در صورت عدم تناسب سطح فعالیت اظهار شده با اطلاعات هویتی و اقتصادی پذیرنده، ارائه‌دهنده خدمات پرداخت مکلف است سقف انفرادی تراکنش را براساس اطلاعات مذکور و با روشی که به تأیید مرکز می‌رسد، تعیین کند.

تبصره ۲- ارائه‌دهنده خدمات پرداخت مکلف است تراکنش‌های بیش از سقف تعیین شده برای ابزار پذیرش را به مرکز مطابق ساختار اعلامی آن گزارش دهد.

ماده ۱۰۵- هرگونه تغییر در اطلاعات و داده‌های پذیرنده، اعم از تغییر مکان فیزیکی یا مجازی، تغییر ماهیت فعالیت و نظیر آن باید در اسرع وقت توسط پذیرنده به اطلاع ارائه‌دهنده خدمات پرداخت نصب‌کننده ابزار پذیرش برسد و شرکت ارائه‌دهنده خدمات پرداخت مزبور نیز مکلف است ظرف یک هفته نسبت به به‌روزرسانی اطلاعات و داده‌های مزبور در سامانه‌های اطلاعاتی خود اقدام کند. این مورد باید به روشنی در قراردادهای نصب ابزارهای پذیرش تصریح گردد.

ماده ۱۰۶- استفاده از ابزار پذیرش در هر صنفی به جز صنف اظهارپذیرنده یا هر نشانی غیر از نقطه دسترسی تعیین شده در قرارداد با پذیرنده، بدون اخذ تأییدیه از سامانه جامع پذیرندگان ممنوع است و در صورت اقدام به این امر توسط پذیرنده، ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت مکلف‌اند ضمن عدم ارائه خدمت به پذیرنده، موضوع را به عنوان عملیات مشکوک به مرکز گزارش دهند. ارائه خدمت به ابزارهای پذیرش در خارج از مرزهای جمهوری اسلامی ایران تنها در صورت تأیید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مجاز است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 368 از 409

تبصره ۱- ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت مکلف‌اند برای هر ابزارپذیرش، نقطه دسترسی تعریف کنند تا در صورت تغییر نشانی ابزارپذیرش، بدون هماهنگی با ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت، امکان دریافت خدمات وجود نداشته باشد.

تبصره ۲- نقطه دسترسی برای ابزارپذیرش فیزیکی باید به گونه‌ای باشد که در مورد ابزار پذیرش متصل به خط تلفن و یا اتصال اینترنت ثابت، موقعیت آن متناظر با محل ثبت شده برای خط تلفن و یا اتصال اینترنت ثابت باشد و در مورد ابزارپذیرش متصل به خط تلفن همراه و اتصال اینترنت همراه، مالکیت تلفن همراه و یا اتصال اینترنت، متناظر با هویت ثبت شده نزد ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت و صاحب حساب بانکی متصل به ابزار پذیرش باشد.

تبصره ۳- ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت مکلف‌اند هنگام اعطای ابزار پذیرش فیزیکی متصل به تلفن و اتصال اینترنت همراه، محدوده جغرافیایی مجاز برای فعالیت پذیرنده را در قرارداد تعیین و در صورت استفاده از این ابزار در خارج از محدوده، نسبت به ارسال گزارش عملیات مشکوک برای مرکز اقدام کنند. محدوده‌ها باید متناسب با وسعت منطقه، میزان خطر (ریسک) پولشویی و تأمین مالی تروریسم در آن و امکانات موجود تعریف شود.

تبصره ۴- نقطه دسترسی برای ابزار پذیرش مجازی باید به گونه‌ای باشد که استفاده از آن صرفاً از طریق مشخصات و نشانی اینترنتی ثبت‌شده نزد ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت و نماد اعتماد الکترونیکی امکان‌پذیر باشد.

تبصره ۵- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و شرکت‌های کارور (اپراتور) و زیرساخت مکلف‌اند همه امکانات و خدمات (سرویس‌های) موردنیاز برای اجرای تکالیف این ماده را در اختیار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت قرار دهند.

ماده ۱۰۷- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است به منظور تسهیل فرآیند و نظارت بر اجرای مفاد این فصل، سامانه جامع‌پذیرندگان را به نحوی راه‌اندازی کند که در دسترس مرکز باشد و امکان رتبه‌بندی شرکت‌های خدمات پرداخت بر اساس رویه‌های ماده (۴۰) و پیگرد قضایی تخلفات‌پذیرندگان و شرکت‌های خدمات پرداخت فراهم گردد.

فصل هفتم - خدمات مربوط به انتقال وجوه یا ارزش

ماده ۱۰۸ - اشتغال به خدمات مالی برای انتقال پول (ریالی یا ارزی) یا ارزش از جمله دریافت وجه، چک، حواله، سایر ابزارهای پولی یا ذخیره‌های ارزش و پرداخت مبلغ متناظر به هر شکل اعم از وجه نقد و به هر طریق (از قبیل مکاتبه، ارسال پیام، نقل و انتقال یا از طریق یک شبکه تسویه که ارائه‌دهنده خدمت در آن بستر فعالیت می‌کند)، منوط به اخذ مجوز لازم از دستگاه متولی نظارت مربوط است.

تبصره ۱- انجام هرگونه خدمات نقل و انتقال ارزی و اقدام به عملیات صرافی منوط به داشتن مجوز لازم از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است و این بانک می‌تواند هرگونه مجوز از جمله مجوز صرافی، مجوز کارگزاری، یا هر مجوز دیگری را به این منظور صادر کند. انجام عملیات صرافی بدون داشتن مجوزهای لازم از بانک مرکزی جمهوری

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 369 از 409

اسلامی ایران ممنوع است و با متخلفان مطابق قوانین مربوط از جمله قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و قانون برنامه ششم توسعه برخورد خواهد شد.

تبصره ۲- انجام هرگونه خدمات نقل و انتقال ریالی عملیات بانکی محسوب می‌شود و منوط به داشتن مجوز لازم از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است و اقدام به انجام خدمات مذکور بدون داشتن مجوزهای لازم از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ممنوع است. با متخلفین این امر مطابق قوانین مربوط از جمله قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی برخورد خواهد شد.

ماده ۱۰۹- ارائه‌دهندگان خدمات ارزی مکلف به اجرای همه تعهدات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم نظیر شناسایی ارباب رجوع، نگهداری سوابق و گزارش عملیات مشکوک در تمام تعاملات و تبادلات خود هستند و باید از رعایت موارد مذکور توسط نمایندگان و کارگزاران خود نیز اطمینان یابند. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است با انجام پایش مستمر بر دارندگان مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بر حسن انجام مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم توسط ارائه‌دهندگان خدمات ارزی، نظارت و در صورت عدم انجام مقررات، اقدامات انضباطی مؤثر، متناسب و بازدارنده‌ای طراحی و اجرا کند.

تبصره ۱- استفاده از کانال (روش ارائه)های جدید جهت ارائه خدمات ارزی تنها پس از تأیید و کسب مجوز از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مجاز است.

تبصره ۲- ارائه‌دهندگان خدمات ارزی مکلف‌اند مشخصات نمایندگان یا کارگزاران خود را که انجام معاملات و ارائه خدمات انتقال ارزی از طریق آن‌ها انجام می‌شود، مطابق ضوابطی که بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌کند، برای وی ارسال کنند. درخصوص ارائه‌دهندگان خدمات ارزی خارج از کشوری که تحت نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران قرار ندارند، لازم است نمایندگان و کارگزاران آن‌ها که در داخل کشور فعالیت می‌کنند، مجوز انجام عملیات صرافی را از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اخذ کنند. در صورت عدم ارسال مشخصات یا عدم اخذ مجوز در موارد مزبور، عملیات مالی نمایندگان یا کارگزاران غیرمجاز تلقی می‌شود و با متخلفان مطابق قوانین مربوط از جمله قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و قانون برنامه ششم توسعه برخورد خواهد شد.

ماده ۱۱۰- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است با نظارت و پایش مستمر بر ارائه‌دهندگان خدمات ارزی به صورت سامانه‌ای (سیستمی)، تعاملات آن‌ها را با اشخاص دارای فعالیت غیرمجاز ارزی شناسایی و ضمن جلوگیری از تعاملات مذکور، محدودیت‌ها و ضمانت اجراهای مقتضی قانونی را نسبت به ایشان اعمال کند.

تبصره ۱- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است سازوکارهای خود را جهت انجام معاملات و خدمات ارزی به گونه‌ای طراحی کند، ارتقا دهد و اجرا نماید که همه مبادلات و تعاملات رسمی در حوزه ارز تحت نظارت این بانک صورت‌پذیرد و ضمن شفافیت تبادلات، امکان ردیابی مالی و کشف تخلف در حوزه ارزی ایجاد گردد. سازوکار موردنظر باید به گونه‌ای باشد که امکان نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر عملکرد ارائه‌دهندگان خدمات ارزی در ثبت اطلاعات سوابق معاملات و عملیات مالی فراهم گردد.

صفحه 370 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

تبصره ۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است از طریق روش‌هایی نظیر تطابق با میزان گردش حساب، به شناسایی آن دسته از ارائه‌دهندگان خدمات ارزی که اقدام به ثبت اطلاعات نادرست در سامانه‌های مربوط به ثبت سوابق معاملات و عملیات مالی می‌کنند، مبادرت کند و عنداللزوم موضوع را به مرجع قضایی گزارش دهد.

تبصره ۳- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است سازوکار مؤثر سامانه‌ای (سیستمی) را برای ایجاد تناظر میان معاملات ریالی و ارزی در بسترهای مجاز تبادلات، طراحی و اجرا کند و بر اساس آن به کشف تخلف و اتخاذ تدابیر بازدارنده اقدام نماید.

تبصره ۴- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است با انجام نظارت و پایش مستمر، اطمینان یابد انجام فعالیت‌های ارزی و راه‌اندازی ابزارهای پذیرش در ارائه‌دهندگان خدمات ارزی، تنها مبتنی بر حساب‌های ریالی و ارزی رسمی و معرفی شده صورت می‌پذیرد. همچنین به منظور افزایش شفافیت تبادلات، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است زیر ساخت‌های لازم را برای انجام حداکثری معاملات و تبادلات ارز از طریق حساب‌های ارزی طراحی و اجرا کند.

تبصره ۵- ارائه‌دهندگان خدمات ارزی مکلف‌اند در صورت ظن به غیرمجاز بودن طرف‌های معاملاتی اعم از اشخاص دارای فعالیت غیرمجاز ارزی، مشخصات اشخاص مذکور را به همراه سوابق تبادلات انجام شده به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و موضوع را در قالب گزارش عملیات مشکوک به مرکز ارائه دهند.

ماده ۱۱۱- ارائه‌دهندگان خدمات انتقال وجوه یا ارزش مکلف‌اند در هنگام نقل و انتقال وجوه یا ارزش، تدابیر معقول و منطقی برای شناسایی آن دسته از نقل و انتقالات که فاقد اطلاعات ضروری مربوط به فرستنده یا گیرنده وجه می‌باشند را اتخاذ کرده و درخصوص این نقل و انتقالات، بر اساس رویکرد مبتنی بر خطر (ریسک) عمل کنند. همچنین، ارائه‌دهندگان این خدمات مکلف‌اند چنانچه به عنوان واسطه در نقل و انتقال عمل می‌کنند، اطمینان یابند که اطلاعات ضروری به همراه نقل و انتقال وجه با ارزش ارسال می‌گردد.

تبصره - اطلاعات ضروری موضوع این ماده توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و با همکاری مرکز تدوین و اعلام می‌گردد.

ماده ۱۱۲- ارائه خدمات انتقال وجوه از قبیل ارائه کیف پول الکترونیک، پرداخت یاری، متمرکزکنندگی وجوه، پرداخت‌سازی و حساب‌یاری بدون رعایت مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم اعم از شناسایی مشتری، نگهداری سوابق، حفظ اطلاعات در سراسر زنجیره پرداخت و گزارش معاملات مشکوک ممنوع است.

تبصره ۱- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است به‌منظور کاهش سطح خطر (ریسک) پولشویی و تأمین مالی تروریسم در ارائه خدمات انتقال وجوه، تدابیر مقتضی را، از قبیل تعیین حداکثر سقف مبلغ برای ارائه خدمت و تعداد مجاز روزانه برای تراکنش‌های هر مشتری، متناسب با سطح خطر (ریسک) تعامل کاری اتخاذ کند.

صفحه 371 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

تبصره ۲- مسئولیت حسن اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم توسط ارائه‌دهندگان خدمات انتقال وجوه بر عهده آن دسته از مؤسسات مالی و اعتباری با شرکت‌های خدمات پرداخت است که زیرساخت‌های خود را در اختیار آن‌ها قرار می‌دهند.

تبصره ۳- ضوابط و معیارهای اجرای این ماده با توجه به سطح خطر (ریسک) و گستردگی ارائه این خدمات توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، با هماهنگی و تأیید مرکز تدوین و ابلاغ خواهد شد.

فصل هشتم - حمل کنندگان وجوه نقد، اسناد بانکی و اوراق بهادار بی نام

ماده ۱۱۳- ورود وجوه نقد، اسناد بانکی و اوراق بهادار بی نام از مبادی ورودی صرفاً در چهارچوب «دستورالعمل اجرایی ضوابط ناظر بر ارزش/ اسناد بانکی و اوراق بهادار بی نام همراه مسافر» (ابلاغی از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران) مجاز است و گمرک جمهوری اسلامی ایران مکلف است با همکاری مرکز، بانک ملی ایران و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران سازوکار سامانه‌ای (سیستمی) لازم را به منظور اجرای دستورالعمل مذکور ایجاد کند.

تبصره- در صورت وجود ظن به پول شویی، تأمین مالی تروریسم، جرایم منشأ یا صحت اظهارات مسافر، گمرک جمهوری اسلامی ایران مکلف است در چهارچوب دستورالعمل مزبور، ضمن نگهداری وجوه، اسناد بانکی و اوراق بهادار بی نام نزد بانک ملی ایران، مراتب را بدون تأخیر به منظور انجام اقدامات بعدی به مرکز گزارش کند. مرکز مکلف است در صورت عدم تأیید منشأ وجوه یا اسناد مذکور، ضمن ارسال گزارش به مرجع قضایی، مراتب را به گمرک جمهوری اسلامی ایران جهت عدم استرداد وجوه یا اسناد مذکور به مسافر تا تعیین تکلیف اعلام کند. در صورت تأیید منشأ وجوه یا اسناد مذکور، مرکز مکلف است بدون تأخیر بلامانع بودن استرداد را به گمرک جمهوری اسلامی ایران اعلام کند.

ماده ۱۱۴- ارائه‌دهندگان خدمات ارزی که در چهارچوب مقررات ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نسبت به فروش ارز اقدام می‌کنند، مکلف‌اند ضمن انجام رویه‌های شناسایی مقتضی و اخذ اطلاعات از متقاضی درخصوص هدف دریافت خدمت (اعم از محل و نحوه هزینه کرد وجوه نقدی درخواستی)، اسناد و مدارک موردنیاز در ارتباط با این موارد را از ارباب رجوع دریافت و اطلاعات موضوع این ماده را نیز در سامانه‌های مربوط درج کنند. بانک‌های عامل باید نسبت به صدور اعلامیه بانکی حاکی از فروش ارز به صورت اسکناس به منظور خروج ارز توسط مسافر جهت ارائه به گمرک جمهوری اسلامی ایران اقدام کنند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 372 از 409

تبصره ۱- به منظور کاهش خطر (ریسک) نقل و انتقالات نقدی ارز، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تمهیدات لازم را به منظور کاهش تقاضای وجه نقد ارز و ارائه جایگزین‌های غیرنقدی به مسافران خارج از کشور فراهم کند.

تبصره ۲- سقف مجاز برای میزان وجه نقد ارزی قابل ارائه به ارباب رجوع توسط ارائه‌دهندگان خدمات ارزی، به صورت دوره‌ای، حسب شرایط توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مقرر و اعلام می‌گردد.

ماده ۱۱۵- خروج وجوه نقد، اسناد بانکی و اوراق بهادار بی‌نام از مبادی خروجی صرفاً در چهارچوب ضوابط و مقررات ارزی و دستورالعمل موضوع ماده (۱۱۳) مجاز است و گمرک جمهوری اسلامی ایران مکلف است با همکاری بانک ملی ایران، مرکز و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران سازوکار سامانه‌ای (سیستمی) لازم را به منظور اجرای دستورالعمل مذکور ایجاد کند.

تبصره ۱- در صورت نداشتن مدارک لازم (اظهارنامه و اعلامیه بانکی حاکی از فروش ارز به صورت اسکناس در چهارچوب ضوابط و مقررات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران)، خروج ارز از کشور توسط مسافر ممنوع است.

تبصره ۲- به منظور انجام تکالیف موضوع این ماده، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است با همکاری گمرک جمهوری اسلامی ایران سازوکاری ایجاد کند که ضمن ایجاد امکان تشخیص قانونی یا غیرقانونی بودن نحوه خرید ارز، امکان دسترسی الکترونیکی ورودی (گیت‌های) مرزی کشور به اطلاعات مربوط فراهم شود.

تبصره ۳- در صورت وجود ظن به پول‌شویی، تأمین مالی تروریسم، جرایم منشأ یا صحت مدارک و مستندات ارائه شده، ضابطان مربوط مکلف‌اند ضمن نگهداری وجوه، اسناد بانکی و اوراق بهادار بی‌نام نزد بانک ملی ایران، مراتب را بدون تأخیر به منظور انجام اقدامات بعدی به مرکز گزارش کنند. مرکز مکلف است در صورت عدم تأیید منشأ وجوه یا اسناد مذکور، ضمن ارسال گزارش به مرجع قضایی، مراتب را به ضابط مربوط جهت عدم استرداد وجوه یا اسناد مذکور به مسافر تا تعیین تکلیف اعلام کند. در صورت تأیید منشأ وجوه یا اسناد مذکور، مرکز مکلف است بدون تأخیر بلامانع بودن استرداد را به ضابط مربوط اعلام کند.

ماده ۱۱۶- پرداخت وجه نقد ریالی بیش از سقف مقرر در هر روز توسط اشخاص مشمول (به ویژه مؤسسات مالی و اعتباری) به ارباب رجوع ممنوع است. در صورتی که ارباب رجوع بر دریافت وجوه نقد بیش از سقف مقرر اصرار داشت، اشخاص مشمول مکلف‌اند مراتب را به مرکز ارسال کنند.

تبصره ۱- مؤسسات مالی و اعتباری باید نرم افزارهای خود را در زمینه پرداخت نقدی به گونه‌ای ارتقا دهند که شامل اطلاعات مربوط به نوع و ترکیب وجوه نقد ارائه شده به ارباب رجوع به همراه مبلغ هریک از آن‌ها باشد، به گونه‌ای که از عدم پرداخت وجه نقد بیش از سقف مقرر در هر روز برای هر ارباب رجوع اطمینان حاصل شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 373 از 409

تبصره ۲- مؤسسات مالی و اعتباری مکلفاند نرم افزارهای خود را به گونه ای ارتقا دهند که امکان پرداخت روزانه وجه نقد بیش از سقف مقرر به ارباب رجوع به صورت سامانه ای (سیستمی) غیرممکن و از انجام تکالیف لازم توسط کارکنان اطمینان حاصل شود.

فصل نهم - توقیف و اقدامات موقت

ماده ۱۱۷- مرکز مکلف است با همکاری ضابطان دادگستری و قوه قضائیه سازوکاری تهیه کند که پس از صدور دستور توقیف یا ایجاد تغییر در فهرست تحریمی، بدون تأخیر، فهرست توقیفی یا تحریمی به روزرسانی شود و به طور سامانه ای (سیستمی) به واحد مبارزه با پولشویی یا بالاترین مقام مسئول اشخاص مشمول اعلام شود.

تبصره - اشخاص مشمول مکلفاند چنانچه پیش از به روزرسانی فهرست توقیفی یا تحریمی از طریق سایر منابع اطلاعاتی معتبر از تغییرات این فهرست ها مطلع شدند، اقدامات موضوع این فصل را در خصوص آنها اتخاذ کنند. منابع اطلاعاتی معتبر توسط مرکز تعیین و اعلام خواهد شد.

ماده ۱۱۸ - مرکز مکلف است با همکاری دستگاه های متولی نظارت، سازوکاری تهیه کند که دستور انسداد - بدون تأخیر و به صورت سامانه ای (سیستمی) - در اختیار اشخاص مشمول قرار گیرد.

ماده ۱۱۹- کلیه اشخاص مشمول مکلفاند ظرف سه ماه از ابلاغ این آیین نامه، رویه های داخلی و زیرساخت های سامانه ای (سیستمی) خود را به نحوی ساماندهی کنند که امکان توقیف موقت و انسداد اموال بنابر قواعد اعلامی مرکز فراهم شود و اموال موضوع توقیف یا انسداد به طور سامانه ای (سیستمی) به مرکز اعلام شود.

تبصره - اشخاص مشمول به منظور تسریع اقدامات در راستای اجرای این ماده، مکلفاند با توجه به وسعت حوزه کسب و کار خود، نسبت به تخصیص شعب یا واحدهای نوبت کاری (کشیک) اقدام و یا راهکارهای جایگزین دیگری در این خصوص پیاده سازی کنند.

ماده ۱۲۰- اشخاص مشمول مکلفاند به محض دریافت دستور مرکز مبنی بر انسداد اموال، نسبت به شناسایی و انسداد آنها به مدت (۴۲) ساعت اقدام و فهرست اموال مسدود شده را به تفکیک اقلام و بدون تأخیر برای مرکز ارسال کنند. مرکز مکلف است ظرف (۴۲) ساعت موضوع را به مرجع قضایی گزارش دهد. چنانچه ظرف این مدت دستور توقیف صادر شود، شخص مشمول اقدامات لازم را به منظور اجرای دستور توقیف صورت می دهد، در غیر این صورت از مال موصوف رفع انسداد به عمل می آید.

ماده ۱۲۱- اشخاص مشمول مکلفاند نسبت به شناسایی اموال اشخاص مندرج در فهرست توقیفی اقدام و بدون تأخیر و بدون اطلاع رسانی به ارباب رجوع، فهرست اموال شناسایی شده را به تفکیک اقلام برای مرکز ارسال و مطابق دستور مرکز عمل کنند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 374 از 409

تبصره ۱- اشخاص مشمول مکلفاند در مواجهه با اموال شناسایی نشده اشخاص مندرج در فهرست توقیفی، بدون تأخیر فهرست این اموال را به تفکیک اقلام برای مرکز ارسال و مطابق قواعد اعلامی مرکز عمل کنند.

تبصره ۲- مواجهه با اموال شناسایی نشده اشخاص ممکن است در نتیجه ارائه اموال از سوی شخص موجود در فهرست توقیفی به شخص مشمول جهت دریافت خدمت باشد و یا در نتیجه مراجعه اشخاص دیگر جهت دریافت خدماتی باشد که منجر به انتقال اموال به یک شخص موجود در فهرست توقیفی می‌شود.

تبصره ۳- مرکز مکلف است پس از دریافت فهرست اموال موضوع این ماده، ضمن تطبیق این فهرست با فهرست توقیفی، هماهنگی لازم را با مرجع قضایی صالح جهت اخذ دستور مقتضی صورت دهد. در صورتی که به هر دلیل امکان اجرای دستور قضایی و توقیف آن اموال وجود نداشته باشد، اموال دارای ارزش معادل آن از فهرست اموال شناسایی شده با هماهنگی مرجع قضایی توقیف خواهد شد.

ماده ۱۲۲- اشخاص مشمول مکلفاند نسبت به شناسایی و توقیف اموال اشخاص مندرج در فهرست تحریمی اقدام و بدون تأخیر و بدون اطلاع رسانی به ارباب رجوع، فهرست اموال شناسایی شده را به تفکیک اقلام برای مرکز ارسال و مطابق دستور مرکز عمل کنند. مرکز مکلف است موضوع را به اطلاع مرجع قضایی برساند. اموال اعلام شده صرفاً پس از احراز عدم تطبیق هویت شخص اعلام شده با شخص مندرج در فهرست تحریمی رفع توقیف می‌شود.

ماده ۱۲۳- مرکز مکلف است جهت تسریع در فرایند رسیدگی قضایی، ملزومات مقتضی اعم از تشکیل پرونده، جمع آوری، ساماندهی اطلاعات و اسناد دریافتی مربوط به فهرست توقیفی را فراهم کند و مراحل را به نحوی پیگیری کند که دستور قضایی به اشخاص مشمول ابلاغ شود.

تبصره ۱- اشخاص مشمول مکلفاند همکاری لازم را با مرکز جهت اجرای این ماده به عمل آورند.

تبصره ۲- مقام قضایی مکلف است به محض دریافت درخواست مرکز مبنی بر صدور حکم، به توقیف موقت اموال موضوع جرایم پولشویی و تأمین مالی تروریسم رسیدگی کند، به نحوی که دستور وی - اعم از توقیف یا عدم آن - حداکثر در پایان بازه زمانی (۲۴) ساعته مذکور در تبصره (۱) ماده (۷) مکرر به مرکز ابلاغ شود.

ماده ۱۲۴- چنانچه دستور مرجع قضایی نحوه توقیف را مشخص نکرده باشد، نحوه اعمال توقیف در خصوص انواع اموال، حداقل منوط به اقدامات زیر است:

۱- انواع سپرده‌های ارزی و ریالی: جلوگیری از برداشت نقدی یا الکترونیکی از حساب؛

۲- انواع کارت‌ها و ابزارهای پرداخت اعم از کارت هدیه: غیرفعال شدن حساب‌های پشتیبان؛

۳- انواع اوراق بهادار بورسی و غیر بورسی: جلوگیری از انتقال مالکیت و هرگونه انتفاع شخص از سود حاصل از مالکیت؛

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 375 از 409

- ۴- سایر اسناد تجاری اعم از اوراق بی نام، بروات، چک های بانام و بی نامی که جهت انتفاع یا وصول به نفع شخص یا از طرف شخص ارائه شود: نگهداری در پرونده قضایی و خودداری از تسویه؛
  - ۵- وجوه نقد اعم از ریالی یا ارزی: واریز به حساب تعیین شده توسط مرکز پس از اعلام قوه قضائیه؛
  - ۶- اعتبار اسنادی: خودداری از صدور هرگونه اعلامیه تأمین ارز و اعلامیه رفع تعهد به نفع شخص؛
  - ۷- ضمانت نامه های بانکی: خودداری از انجام پرداخت به مالک واقعی؛
  - ۸- تسهیلات بانکی: خودداری از پرداخت مبلغ تسهیلات به متقاضی یا مالک واقعی اعم از اینکه پرداخت یکجا باشد یا دوره ای؛
  - ۹- وثایق موضوع تسهیلات و تعهدات بانکی خودداری از فک رهن؛
  - ۱۰- پروانه ها و مجوزهای فعالیت اقتصادی از جمله جواز کسب و کارت بازرگانی: نگهداری در پرونده قضایی و جلوگیری از بهره برداری و ادامه فعالیت واحدهایی که به موجب آن تاسیس شده اند.
  - ۱۱- ابزارها و خطوط ارتباطی ثابت و همراه: مسدودسازی به صورت دوطرفه؛
  - ۱۲- وسایل نقلیه موتوری اعم از هوایی، زمینی و آبی: جلوگیری از انتقال مالکیت آنها و در صورت ضرورت نگهداری در محل مناسب؛
  - ۱۳- اراضی و املاک (عرصه و عیان) دارا یا فاقد سند رسمی: ممنوعیت هرگونه معامله با عملیات ثبتی از قبیل نقل و انتقال مالکیت، افزاز، تفکیک، تجمیع، رهن، اجاره و یا هرگونه بهره برداری مالی؛
  - ۱۴- کالاهای گران قیمت نظیر سنگ ها و فلزات گران بها، اشیاء قیمتی، عتیقه جات و مسکوکات: نگهداری در صندوق امانات بانک تعیین شده توسط مرکز پس از اعلام قوه قضائیه؛
  - ۱۵- سایر کالاهای تجاری: جلوگیری از ترخیص از گمرک، صدور بارنامه، خروج از انبار یا فروش.
- تبصره ۱-** این اقدامات، اقدامات حداقلی محسوب می شود و چنانچه تدابیر دیگری جهت جلوگیری از نقل و انتقال اموال لازم باشد، باید اتخاذ شود. اشخاص مشمول مکلف اند اقدامات صورت گرفته در خصوص اجرای این ماده را و در صورت نیاز تصاویر اسناد مربوط را به اطلاع مرکز برسانند.
- تبصره ۲-** در خصوص نحوه اعمال توقیف سایر اموال، مطابق ضوابط اعلامی مرکز عمل خواهد شد.
- تبصره ۳-** در مواجهه با سایر انواع اموال، چنانچه به تشخیص واحد مبارزه با پولشویی یا بالاترین مقام مسئول شخص مشمول، امکان استفاده از اموال جهت تأمین مالی تروریسم یا ارتکاب اعمال تروریستی وجود داشته باشد، شخص مشمول مکلف است ضمن اطلاع رسانی به مرکز در قالب گزارش عملیات مشکوک، اقدام مقتضی را در خصوص جلوگیری از نقل و انتقال، جابه جایی، تبدیل و انتفاع اموال انجام دهد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 376 از 409

تبصره ۴- توقیف اموال شخص مندرج در فهرست توقیفی باید شامل همه اموالی باشد که شخص مذکور، مستقیم یا غیرمستقیم، مالکیت یا واپایش (کنترل) همه یا بخشی از آن را در اختیار دارد و یا مالک واقعی آن است.

ماده ۱۲۵- چنانچه درخصوص شیوه نگهداری اموال توقیف شده در دستور قضایی تعیین تکلیف نشده باشد، مرکز مکلف است مراتب را به نحوی پیگیری کند که نگهداری اموال مطابق قوانین و مقررات مربوط نظیر ماده (۷۴۱) قانون آیین دادرسی کیفری و آیین نامه اجرایی آن انجام شود.

ماده ۱۲۶- ضوابط مربوط به نحوه تدوین و ارسال فهرست اموال و سایر اطلاعات مرتبط، خروج از فهرست توقیفی یا تحریمی و رفع توقیف از اموال، حداکثر ظرف سه ماه پس از تصویب این آیین نامه، از سوی مرکز تعیین و به کلیه اشخاص مشمول ابلاغ می شود.

ماده ۱۲۷- چنانچه در بررسی و تعیین تکلیف گزارش های عملیات مشکوک واصل به مرکز درخصوص هویت ارباب رجوع مشخص شود که هویت وی منطبق با شخص مورد نظر در فهرست توقیفی و تحریمی نیست، مرکز باید اطلاعات هویتی دقیق وی را در فهرست مغایرت ها درج و حسب مورد به همه اشخاص مشمول اعلام کند.

ماده ۱۲۸- هرگونه برخورداری و انتفاع از اموال توقیف شده جهت تامین هزینه های ضروری و متعارف زندگی تا زمان اتمام فرایند رسیدگی قضایی، مطابق دستور مرجع قضایی ممکن خواهد بود.

تبصره - مصادیق هزینه های ضروری و متعارف زندگی توسط شورا تعیین خواهد شد.

ماده ۱۲۹- چنانچه ارباب رجوع یا اشخاص ثالث دارای حسن نیت نسبت به توقیف اموال خود اعتراضی داشته باشند، شخص مشمول مکلف است گزارش اعتراض واصل شده را برای مرکز ارسال کند و مرکز ضمن هماهنگی با مقام قضایی مربوط، باید بلافاصله پس از وصول دستور مرجع قضایی، نتیجه را به شخص مشمول ابلاغ کند.

تبصره ۱- منظور از شخص ثالث دارای حسن نیت در این ماده فردی غیر از شخص مظنون به ارتکاب جرم پولشویی است که اقدام به عمل حقوقی یا عمل مادی واجد آثار حقوقی کرده است و به صحت عمل خود اعتقاد دارد و بدین ترتیب صاحب حقی در اموال توقیفی شده است.

تبصره ۲- تشخیص عدم حسن نیت فقط با مرجع قضایی است و اشخاص مشمول مکلفاند کلیه اعتراضات را به مرکز ارسال کنند.

ماده ۱۳۰- اشخاص مشمول و مرکز باید سازوکاری را پیاده سازی کنند که پس از ابلاغ دستور قضایی توسط مرکز، رفع توقیف ظرف همان روز انجام شود.

ماده ۱۳۱- رفع توقیف از اموال که در راستای قانون مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم توقیف شده اند، تنها به دستور مرجع صادرکننده همان رأی یا مرجعی که صلاحیت رسیدگی به همان پرونده را دارد ممکن خواهد بود.

ماده ۱۳۲- در ارتباط با جرم های تأمین مالی تروریسم و پول شویی، در صورت نیاز به توقیف اموال برون مرزی و یا

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 377 از 409

و وصول درخواست کشورهای خارجی مبنی بر توقیف اموال داخلی، مرکز و وزارت امور خارجه مراتب را ضمن رعایت موازین معاضدت قضایی و مطابق رویه‌های اعلامی شورای عالی امنیت ملی. به گونه‌ای پیگیری کنند که توقیف اموال در اسرع وقت انجام شود. در زمینه رفع توقیف نیز می‌بایست تدابیر متناظر در نظر گرفته شود.

تبصره ۱- اشخاص مشمول مجاز نیستند بدون هماهنگی با مرکز، نسبت به اعمال یا رفع توقیف اموال به درخواست نهادهای خارجی و یا طرح درخواست به نهادهای خارجی جهت اعمال یا رفع توقیف اموال برون مرزی اقدام کنند.

تبصره ۲- اشخاص مشمول مکلف‌اند در صورت کشف اموال فرامرزی اشخاص موجود در فهرست توقیفی، مراتب را بلافاصله به اطلاع مرکز برسانند.

ماده ۱۳۳- مرکز مکلف است به منظور اجرای مفاد این آیین‌نامه، سامانه‌های خود را به نحوی ارتقا دهد که امکان اجرای موارد زیر را فراهم کند:

۱- ابلاغ و به‌روزرسانی فهرست توقیفی، تحریمی و مغایرت‌ها؛

۲- دریافت تاییدیه از مرکز در مواردی که تشخیص واحد مبارزه با پولشویی یا بالاترین مقام مسئول شخص مشمول در مورد تطبیق هویت ارباب رجوع با فهرست توقیفی و تحریمی، قطعی و کافی نیست؛

۳- اعلام اطلاعات اموال توقیف شده ارباب رجوع توسط اشخاص مشمول به مرکز اطلاعات مالی.

ماده ۱۳۴- اشخاص مشمول مکلف‌اند بلافاصله پس از دریافت فهرست توقیفی، تحریمی و مغایرت‌ها، نسبت به به‌روزرسانی آن در سامانه‌های خود اقدام کنند، به نحوی که فهرست مذکور به همراه آخرین اصلاحات آن همواره در اختیار کارکنان ذی‌ربط قرار داشته باشد.

فصل دهم - گزارش دهی

ماده ۱۳۵ - ۱ اشخاص، نهادها و دستگاه‌های مشمول موضوع مواد (۵) و (۶) قانون برحسب نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود مکلف‌اند در صورت مشاهده معاملات و عملیات مشکوک به پولشویی و تأمین مالی تروریسم، مراتب را بلافاصله و بدون اطلاع ارباب رجوع، به واحدهای مبارزه با پولشویی در هر دستگاه اطلاع دهند. واحد مذکور نیز باید پس از بررسی اولیه، نسبت به ارسال گزارش به مرکز مطابق با سازوکار اعلامی توسط این مرجع اقدام کند.

تبصره ۱- واحد مبارزه با پولشویی شخص مشمول مکلف است گزارش معاملات مشکوک را از طریق سامانه‌ای که مرکز به منظور جمع‌آوری گزارش معاملات مشکوک ایجاد می‌کند، حداکثر تا پایان همان روز کاری برای مرکز ارسال کند. در صورتی که دسترسی به سامانه مذکور از طرف مرکز برای شخص مشمول فراهم نشده باشد واحدهای مبارزه با پولشویی مکلف‌اند به نحوی که مرکز مشخص می‌سازد، نسبت به ارسال گزارش اقدام کند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 378 از 409

تبصره ۲- اشخاص مشمول مکلفاند با بررسی روزانه سامانه جمع آوری گزارش معاملات مشکوک، نسبت به پاسخ‌گویی به استعلامات مندرج در آن حداکثر تا یک روز اقدام و اطلاعات موردنیاز را در قالب تعیین شده و از طریق سامانه ارسال کنند.

ماده ۱۳۶- تشخیص کارکنان اشخاص مشمول مبنی بر انجام عملیات مشکوک علاوه بر معیارهای بیان شده و قواعد اعلامی توسط مرکز، می‌تواند معیاری برای شناسایی عملیات مشکوک محسوب شود.

تبصره ۱- گزارش معاملات مشکوک و نیز سایر گزارش‌هایی که اشخاص مشمول مکلف به ارسال آن هستند، هیچ اتهامی را از این بابت متوجه گزارش دهندگان با حسن‌نیت مجری قانون و این آیین‌نامه نخواهد کرد و بیانگر هیچ گونه اتهامی به افراد موضوع گزارش نیست و اعلام آن به مرکز، افشای اسرار شخصی محسوب نمی‌شود.

تبصره ۲- مرکز مکلف است در زمان بازبینی و تدوین قواعد مذکور، معیارهای جدید اعلامی توسط اشخاص مشمول را بررسی و استانداردسازی کند.

تبصره ۳- مؤسسه مالی و اعتباری مکلف است برای سطوح مختلف ساختاری خود (شعبه، سرپرستی و...) معیارهای متناسبی برای تشخیص معاملات مشکوک تدوین و پس از تأیید مرکز به آن‌ها ابلاغ کند.

تبصره ۴- اشخاص مشمول مکلفاند کلیه اطلاعات مورد نیاز مرکز را در خصوص تدوین قواعد اعلامی به مرکز اعلام کنند.

ماده ۱۳۷- اشخاص مشمول مکلفاند علاوه بر بررسی‌هایی که هنگام ارائه خدمت یا انجام معامله برای شناسایی معاملات و عملیات مشکوک انجام می‌دهند، از طریق تطبیق اطلاعات موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی شخص مشمول نیز نسبت به شناسایی معاملات و عملیات مشکوک اقدام کنند.

ماده ۱۳۸- مرکز مکلف است با اتخاذ راهکارهای مقتضی نسبت به ارزیابی و بررسی اولیه معاملات مشکوک بر اساس رویه‌ها، معیارها و شاخص‌های شفاف و روشن که به تأیید شورا می‌رسد، اقدام کند.

ماده ۱۳۹- کارکنان تحت امر اشخاص مشمول مکلفاند تمام تعاملات کاری بیش از سقف مقرر (خرد یا تجمیعی) را از قبیل تراکنش‌ها، انتقال وجه نقد و معاملاتی که ارباب رجوع وجه آن را روزانه به صورت نقدی پرداخت می‌کند، ثبت کنند و همراه با توضیحات ارباب رجوع که به تأیید وی رسیده است، به واحدهای مبارزه با پولشویی اطلاع دهند. واحدهای مذکور مکلفاند خلاصه برگه (فرم)‌های مربوط را در پایان هر هفته به نحوی که مرکز مشخص می‌سازد ارسال و اصل آن را به نحو کاملاً حفاظت شده نگهداری کنند.

ماده ۱۴۰- اشخاص مشمول مکلفاند در صورت اعلام مرکز، فهرست خلاصه اطلاعات دریافت‌کنندگان خدمات پایه را در پایان هر ماه به نحوی که مرکز مشخص می‌سازد، در اختیار مرجع یادشده قرار دهند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 379 از 409

ماده ۱۴۱- کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی در مواردی که ظن به ارتکاب جرم پولشویی یا تأمین مالی تروریسم را حاصل می‌کنند، می‌توانند گزارش آن را مستقیماً به مرکز اعلام کنند.

تبصره ۱- گزارش‌هایی که هویت گزارش دهندگان آن‌ها مشخص نیست و یا دارای اطلاعات ناقص و یا نادرست می‌باشند مورد رسیدگی قرار نخواهد گرفت، مگر آنکه همراه با قرائنی باشد که به نظر مرکز برای شروع به بررسی کفایت کند.

تبصره ۲- مرکز مکلف است به منظور ایجاد امکان گزارش‌گیری مستقیم و محرمانه از اشخاص، نسبت به فراهم کردن ساز و کار مقتضی و اطلاع‌رسانی آن اقدام کند.

فصل یازدهم - نگهداری سوابق و اطلاعات

ماده ۱۴۲- اشخاص مشمول باید اسناد، مدارک و سوابق مربوط به تعاملات کاری را به مدت (۱۰) سال به گونه‌ای نگهداری کنند که در صورت درخواست مراجع ذی‌صلاح، امکان ارائه این موارد به فوریت وجود داشته باشد. اسناد، مدارک و سوابق موضوع این ماده اعم از موارد زیر است:

۱- اسناد، مدارک و سوابق مربوط به فرایند شناسایی اعم از ساده، معمول و مضاعف ارباب‌رجوع از جمله تصویر اسنادی که هویت ارباب رجوع و مالک واقعی را اثبات می‌کنند.

۲- اسناد، مدارک و سوابق حساب‌ها و مکاتبات تجاری؛

۳- اسناد، مدارک و سوابق معاملات و عملیات مالی اعم از داخلی یا بین‌المللی، به گونه‌ای که این سوابق حاوی اطلاعات کافی اموال (از جمله مبالغ و حسب مورد، نوع ارزش‌های مورد استفاده در هر معامله) باشد و امکان بازسازی فرآیند هر یک از معاملات فراهم بوده و اطلاعات، مدارک و شواهد لازم برای تعقیب قضایی فعالیت‌های مجرمانه قابل ارائه باشد.

تبصره ۱- در صورت انحلال اشخاص حقوقی مشمول، حسب مورد اداره یا هیأت تصفیه مربوط نیز مکلف به نگهداری اطلاعات و اسناد تا (۱۰) سال پس از انحلال است.

تبصره ۲- این ماده ناقض سایر مقرراتی نیست که نگهداری اسناد را بیش از مدت یادشده الزامی ساخته است.

ماده ۱۴۳- اشخاص مشمول مکلف‌اند اطلاعات، سوابق و مدارک را به گونه‌ای ضبط و نگهداری کنند که در صورت درخواست مرکز یا نهادهای ذی‌صلاح اعم از ضابطان خاص، اطلاعات آن اسناد ظرف دو روز کاری قابل دسترسی باشد. همچنین، اصل اسناد و مدارک در صورت درخواست مرکز و سایر مراجع ذی‌صلاح، باید ظرف یک هفته ارائه شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 380 از 409

تبصره ۱- مسئولیت ارائه اطلاعات و اسناد درخصوص اشخاص حقیقی با خود شخص مشمول و درخصوص اشخاص حقوقی با بالاترین مقام شخص مشمول است.

تبصره ۲- اطلاعات و اسناد مذکور باید قابلیت بازسازی فرآیند زنجیره معاملات را در صورت نیاز ایجاد کند.

تبصره ۳- اسناد، مدارک و سوابق خاص اعلام شده از سوی مرکز باید به صورت الکترونیکی به نحوی نگهداری شوند تا ضمن حفظ محرمانگی آن اسناد، در صورت درخواست نهادهای ذیصلاح، ظرف یکروز کاری و بدون نیاز به اخذ از شعب و نمایندگی‌ها در دسترس باشند.

فصل دوازدهم - رهنمودها و آموزش

ماده ۱۴۴- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفاند بازخوردها، رهنمودها و الزامات لازم را جهت اجرای مطلوب مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم با هماهنگی و تأیید مرکز تنظیم و به اشخاص مشمول تحت نظارت ابلاغ کنند.

ماده ۱۴۵- اشخاص مشمول مکلفاند با هماهنگی مرکز، برنامه‌های مستمری را برای آموزش و توانمندسازی کارکنان خود جهت مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم نیازسنجی، طراحی، اجرا و ارزش‌یابی کنند.

تبصره ۱- دستگاه‌های متولی نظارت مکلفاند ضمن ارزیابی و نظارت بر دوره‌های آموزشی برگزار شده، گزارش این دوره‌ها را به صورت سه ماهه به مرکز ارسال کنند.

تبصره ۲- حداقل آموزش‌های لازم جهت تصدی هر یک از مشاغل مربوط در اشخاص مشمول، حسب مورد توسط مرکز اعلام می‌گردد.

تبصره ۳- دوره‌های آموزشی مذکور در این ماده درخصوص مدیران و کارکنان دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری، مشمول مزایای مقرر در فصل نهم آن قانون می‌گردد.

ماده ۱۴۶- قوه قضائیه ضمن رعایت ماده (۳۰) قانون آیین دادرسی کیفری و تبصره‌های ذیل آن، با همکاری مرکز نسبت به آموزش مستمر مقامات و کارکنان و کارمندان قضایی و ضابطان دادگستری درخصوص جرایم پولشویی و تأمین مالی تروریسم و ابعاد حقوقی آن به عنوان جرم مستقل اقدام خواهد نمود.

تبصره - ضوابط اجرایی این ماده ظرف شش ماه توسط قوه قضائیه با همکاری مرکز تدوین می‌گردد.

فصل سیزدهم - فناوری نوین

ماده ۱۴۷- مؤسسات مالی و اعتباری و مشاغل غیرمالی مکلفاند همواره پیش از ارائه هرگونه محصول، خدمت و روش ارایه (کانال) جدید و ویژه، نسبت به ارزیابی خطر (ریسک) و تطبیق سازوکار ارائه آن‌ها با مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم اقدام کنند و گزارش آن را به دستگاه متولی نظارت مرتبط با خود ارائه دهند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 381 از 409

تبصره - دستگاه‌های متولی نظارت مکلف‌اند فارغ از ارزیابی اشخاص مشمول تحت نظارت خود، خطر (ریسک)‌های پولشویی و تأمین مالی تروریسم را که در ارتباط با عرضه محصولات، خدمات و روش ارایه (کانال)‌های جدید در حوزه تحت نظارت آن‌ها ست، شناسایی و ارزیابی کنند. بدین منظور، دستگاه‌های متولی نظارت مکلف‌اند علاوه بر بررسی استفاده از فناوری‌های جدید یا در حال توسعه در خصوص محصولات جدید و پیشین، مواردی نظیر شیوه‌های جدید کسب و کار و سازوکارهای جدید برای انتقال و تحویل کالا را نیز در نظر گیرند. در نهایت، این دستگاه‌ها باید تدابیر مناسبی برای مدیریت و کاهش این ریسک‌ها اتخاذ و جهت اجرا، به اشخاص مشمول مرتبط ابلاغ کنند.

فصل چهاردهم - مشاغل و حرفه‌های غیرمالی، سازمان‌های غیرانتفاعی و خیریه‌ها

ماده ۱۴۸ - وزارت کشور مکلف است اقدامات لازم را جهت عدم سوءاستفاده از سازمان‌های غیرانتفاعی و خیریه و یا امکان فعالیت در قالب خیریه و مؤسسات غیرانتفاعی برای پولشویی و تأمین مالی تروریسم اتخاذ کند. همچنین، مانع بهره‌برداری افراد و گروه‌های تروریستی از مؤسسات قانونی به‌منظور گریز از اقدامات ناظر بر مسدود کردن اموال باشد.

تبصره - وزارت کشور مکلف است با هماهنگی مرکز دستورالعمل‌های مربوط به اجرای این ماده را ظرف شش ماه جهت تصویب به شورا ارائه کند.

ماده ۱۴۹ - اصناف ذیل از مصادیق مشاغل غیرمالی محسوب می‌شوند:

۱- صرافی‌ها؛

۲- مشاورین املاک و پیش‌فروشندگان املاک؛

۳- فروشندگان و پیش‌فروشندگان خودرو؛

۴- فروشندگان طلا، نقره و مسکوکات؛

۵- فروشندگان فلزات گران‌بها و سنگ‌های قیمتی؛

۶- فروشندگان فرش و تابلوفرش دستباف؛

۷- فروشندگان عتیقه، صنایع دستی و اشیاء هنری.

تبصره - وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است با همکاری مرکز، سایر مصادیق مشاغل غیرمالی را با توجه به بند (ث) ماده (۱) قانون ظرف سه ماه پس از تصویب آیین‌نامه تعیین و در بازه زمانی سه تا پنج سال به‌روزرسانی کند.

ماده ۱۵۰ - صاحبان مشاغل غیرمالی مکلف‌اند در موارد زیر نسبت به انجام یا به‌روزرسانی رویه‌های شناسایی معمول اقدام کنند:

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 382 از 409

۱- هنگام ارائه خدمات مربوط به معاملات املاک و مستغلات؛

۲- هنگام انجام معاملات بیش از سه برابر سقف مقرر به صورت نقدی؛

۳- هنگام ارائه خدمات مربوط به معاملات خودرو؛

۴- هرگاه سوءظن در مورد پولشویی و یا تأمین مالی تروریسم وجود داشته باشد.

تبصره- سایر مواردی که مشاغل غیرمالی مکلفاند نسبت به انجام رویه‌های شناسایی معمول درخصوص آن‌ها اقدام کنند، ظرف سه ماه پس از تصویب آیین‌نامه توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت با هماهنگی و تأیید مرکز تعیین و در بازه‌های زمانی سه تا پنج ساله به‌روزرسانی خواهد شد.

ماده ۱۵۱- وکلا، سردفتران، حسابداران و هر شخص حقیقی و حقوقی که در ارتباط با فعالیت‌های زیر اقدام به انجام معاملات برای ارباب رجوع یا فراهم کردن مقدمات انجام آن می‌کند، مکلفاند نسبت به انجام یا به‌روزرسانی رویه‌های شناسایی معمول اقدام کنند:

۱- خرید و فروش مستغلات؛

۲- مدیریت وجوه، اوراق بهادار، حساب‌های بانکی (اعم از حساب‌های سرمایه‌گذاری و غیره) و یا سایر اموال ارباب رجوع؛

۳- ساماندهی مشارکت جهت تأسیس، فعالیت، یا مدیریت اشخاص حقوقی؛

۴- تأسیس، فعالیت و یا مدیریت اشخاص یا ترتیبات حقوقی؛

۵- خرید و فروش شرکت‌های تجاری.

ماده ۱۵۲- صرافی‌ها مکلفاند تدابیر موضوع مواد (۵۸) و (۵۹) این آیین‌نامه را به منظور اجرای فرآیند شناسایی معمول اتخاذ کنند. نحوه اجرای فرآیند شناسایی معمول از سوی سایر مشاغل غیرمالی و حرفه‌های موضوع ماده (۱۴۹) این آیین‌نامه با توجه به ساختار، نوع فعالیت و پیچیدگی مترتب بر فعالیت آن‌ها مطابق دستورالعملی خواهد بود که ظرف شش ماه پس از تصویب این آیین‌نامه، توسط دستگاه‌های متولی نظارت با هماهنگی و تأیید مرکز تدوین و ابلاغ می‌شود.

تبصره- وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است سامانه‌های موضوع مواد (۱۸)، (۱۹) و (۲۳) این آیین‌نامه را به گونه‌ای طراحی و اجرا کند که امکان ثبت و نگهداری اطلاعات موضوع شناسایی معمول برای مشاغل غیرمالی مربوط فراهم شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 383 از 409

فصل پانزدهم - سایر

ماده ۱۵۳- نحوه همکاری‌های بین‌المللی در خصوص مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم مستند به بند (د) ماده (۷) مکرر قانون و با رعایت سایر قوانین و مقررات مربوط مطابق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط شورا تهیه می‌شود و به تصویب شورای عالی امنیت ملی خواهد رسید.

ماده ۱۵۴- اشخاص مشمول مکلف‌اند ضمن نگهداری اطلاعات ارباب رجوع، تدابیر لازم حفاظتی و امنیتی را در گردآوری، حفظ و تبادل اطلاعات و اسناد موضوع قانون و آیین‌نامه اتخاذ و از هرگونه افشا و استفاده غیرمجاز از این اطلاعات پیشگیری کنند.

تبصره- نحوه همکاری اشخاص مشمول با طرف‌های خارجی در چهارچوب ضوابط اعلامی از سوی شورا و مطابق مقررات مربوط خواهد بود.

ماده ۱۵۵- همه اشخاص مشمول، مکلف‌اند اطلاعات مورد درخواست ضابطان خاص را براساس دستور قضایی مرتبط با موضوع مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در چهارچوب ضوابط اعلامی از سوی مرکز با همکاری ضابطان خاص قانون ارائه کنند.

ماده ۱۵۶- شورا مکلف است دستورالعمل‌های لازم را جهت تأمین حسن اجرای این آیین‌نامه تهیه و پس از تصویب به اشخاص مشمول ابلاغ کند. رعایت دستورالعمل‌های مزبور از سوی این اشخاص الزامی است.

تبصره - دستگاه‌های متولی نظارت نیز مکلفند حسب نیاز نسبت به تهیه پیش‌نویس دستورالعمل‌های لازم برای اجرای این آیین‌نامه اقدام و جهت تایید به مرکز ارسال کنند. این دستورالعمل‌ها پس از تصویب در شورا باید به اشخاص مشمول ابلاغ شود.

ماده ۱۵۷- مرکز صرفاً در محدوده گزارش‌های ارسالی به مراجع قضایی پاسخگو خواهد بود و مسئولیت ردیابی و سایر تحقیقات لازم برای اثبات جرم بر عهده ضابطان است.

ماده ۱۵۸- این آیین‌نامه به موجب ماده (۵) قانون برای کلیه اشخاص مشمول لازم‌الاجرا است و متخلف از این امر حسب مورد به ضمانت اجراهای صنفی، اداری و کیفری به تشخیص نهادهای ذیربط و مطابق با قوانین و مقررات مربوط از جمله قانون رسیدگی به تخلفات اداری و تبصره (۳) ماده (۴) قانون محکوم خواهد شد.

تبصره ۱- نهادها و دستگاه‌های اجرایی مکلفند در صورت شناسایی تخلف یا جرم در اشخاص مشمول تحت نظارت خود، حسب مورد نسبت به برخورد قانونی با متخلف در حدود صلاحیت خود بر اساس مجازات‌های اداری و انتظامی قابل اعمال یا اعلام آن به مراجع قضایی و غیر قضایی صالح اقدام نمایند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 384 از 409

تبصره ۲- کلیه دستگاه‌های اجرایی مکلفند در صورت عدم رعایت مفاد این آیین‌نامه از سوی اشخاص حقیقی غیر شاغل در دستگاه‌های مشمول قانون و نیز اشخاص حقوقی خصوصی، از ارائه خدماتی که به واسطه آن شخص مزبور در معرض پول‌شویی قرار گرفته است، در چهارچوب قوانین و مقررات مربوط خودداری نموده و یا محدودیت‌های مقتضی را اعمال نمایند. دستورالعمل نحوه اجرای این ماده توسط دستگاه‌های متولی نظارت در هر حوزه تهیه شده و پس از تأیید مرکز به اشخاص مشمول تحت نظارت ابلاغ می‌گردد.

اهداف پول‌شویی

هدف جنایتکاران از پول‌شویی در سه انگیزه متفاوت خلاصه می‌شود:

(۱) فرار از تعقیب - اگر سازمان‌های جنایی موفق شوند پول حاصل از جنایت را به درستی وارد چرخه شست‌وشو نموده و در پول تمیز ادغام نمایند، می‌توانند از تعقیب مجریان قانون نیز مصون بمانند.

(۲) فرار از مجازات - کاملاً روشن است که وقتی جنایتی تعقیب نشده و مجرم شناخته نشود، مجازاتی نیز در پی نخواهد داشت.

(۳) فرار از مصادره اموال - باتوجه به اینکه مصادره و ضبط اموال حاصل از جنایات سازمان یافته برای مرتکبین جرم پول‌شویی در اغلب کشورها در نظر گرفته شده است، بنابراین نجات دارایی‌ها و ثروت کثیف از مصادره، جزء اهداف پول‌شویان است.

مراحل فرآیند پول‌شویی

معرفی جرم پول‌شویی بدون در نظر گرفتن فرآیند آن کامل نخواهد بود، زیرا عمل پول‌شویی باید به نحوی انجام شود که به وسیله آن، پول کثیف، پاک و پول خاکستری قابل احترام شود. به گفته صاحب‌نظران به ناچار این امر با توسل به معاملات حقیقی یا صوری برای گمراه نمودن مقامات ذی‌ربط از جمله بازرسان و ناظران قانونی صورت می‌گیرد. تدلیس و القای شبهه، محور اصلی در این فرآیند است که با انجام معاملات متعدد منشاء مجرمانه یا غیرقانونی مال، تیره و مبهم گردد.

مراحل فرآیند پول‌شویی به شرح زیر است:

الف) جایگذاری (Placement):

نخستین مرحله از فرآیند جرم پول‌شویی، جایگذاری عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه با هدف تبدیل و تغییر مالکیت آن است. جایگذاری عواید حاصل از جرم، با تقسیم وجوه نقدی کلان به مبالغ کوچک صورت می‌گیرد. این شیوه که به اصطلاح «SMURFING» نامیده می‌شود، به نحوی است که وجوه سپرده‌گذاری شده (به دفعات و کمتر از سقف معین پیش‌بینی شده برای گزارش‌دهی) به خارج انتقال می‌یابد و به سرعت استرداد می‌شود. این روش در اغلب کشورها، توسط مجرمان به کار می‌رود؛ حتی اگر سقف معینی برای گزارش‌دهی معاملات نقدی وجود نداشته باشد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 385 از 409

یکی دیگر از روش‌هایی که مورد استفاده تطهیرکنندگان پول قرار می‌گیرد، استفاده از نام بستگان نزدیک یا دیگر اشخاصی است که به‌گونه‌ای با آنان در ارتباط هستند. همچنین تشکیل شرکت‌های صوری یا شرکت‌هایی که در بنیان برای پول شویی تأسیس می‌شوند و در نقاطی به ثبت می‌رسند که مقررات در این خصوص سهل‌تر از دیگر روش‌های معمول در این زمینه است.

روش دیگری که مورد استفاده اقلیت‌های قومی قرار می‌گیرد، این است که مهاجران مبالغ جزئی و کم را در یک حساب مشترک واریز می‌نمایند. گردش این حساب به نحوی است که واریز به آن، توسط اشخاص نامرتبط یا به صورت مبالغ جزئی صورت می‌گیرد. خاطرنشان می‌سازد این روش که مهاجران به شکل قانونی برای فرستادن وجوه خود از آن استفاده می‌کنند، مورد استفاده مجرمان نیز قرار می‌گیرد.

(ب) لایه‌گذاری (LAYERING):

لایه‌گذاری مرحله دیگری از جرم پول شویی است. این مرحله معطوف به جدا سازی عواید حاصل از جرم، از منشاء غیرقانونی آن است. این عمل از طریق ایجاد لایه‌های پیچیده ناشی از معاملات (نقل و انتقالات) چندگانه با هدف مبهم ساختن زنجیره عطف حسابرسی و عدم امکان ردیابی منشاء مال صورت می‌پذیرد. این امر متضمن انجام دادن عملیاتی مانند حواله وجه سپرده شده نزد یک مؤسسه مالی به مؤسسه دیگر، یا تبدیل سپرده نقدی به اسناد پولی دیگر (اوراق بهادار، سهام و چک‌های مسافرتی) است.

به بیان دیگر لایه‌گذاری یا لایه چینی فرآیند جدا کردن پول از منشاء غیرقانونی است که در این مرحله سه تکنیک رایج است. نخستین تکنیک اختلاط پول کثیف با پول تمیز است. اغلب این اختلاط به این ترتیب صورت می‌گیرد که عواید حاصل از جرم با انجام معاملاتی از قبیل صادرات و واردات کالا، تو سل به کم‌نمایی سیاهه صادراتی و گران‌نمایی سیاهه وارداتی وارد چرخه رسمی اقتصاد می‌شود.

دومین روش انتقال پول از طریق واسطه است. مانند تبدیل وجوه نقد به ژتون و تبدیل دوباره آن که در این صورت تشخیص ماهیت غیرقانونی مال مشکل می‌شود.

روش سوم، پنهان نمودن مال واقعی مال آلوده است. بسیاری از خدماتی که از طریق موسسات مالی مانند ارائه وثائق در مقابل خرید اسناد یا تشکیل حساب‌های امانی صورت می‌گیرد، از این دسته است. به عبارتی دیگر لایه گذاری عبارت از یک سری معاملات است که برای جلوگیری از ردیابی یا مبهم نمودن زنجیره عطف حسابرسی صورت گرفته که امکان شناسایی مالک واقعی و منشاء مجرمانه را اگر نگوییم ناممکن بلکه مشکل می‌سازد. در این میان مناطق off shore نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. زیرا سیستم‌های سیاسی بین‌المللی مبتنی بر حاکمیت و برابری دولت‌ها، ریشه‌یابی پول شویی در سرزمین‌های دیگر را به ویژه در مراکز off shore که قانون مجرمانه بودن بر آن حاکم است، بسیار مشکل می‌سازد. از سوی دیگر سیستم‌های قضایی متفاوت، مانع رسیدگی و تحقیق مراجع ذی‌نفع درخصوص این قبیل جرایم می‌شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 386 از 409

ج) درهم آمیزی یا یکپارچه سازی (INTEGRATION):

آخرین مرحله در فرآیند پول شویی، یکپارچه سازی یا فراهم آوردن پوشش و ظاهری مشروع برای توجیه قانونی عواید حاصل از فعالیت های مجرمانه است. چنانچه مرحله لایه چینی با موفقیت انجام شود، عواید حاصل از جرم باید به نحوی وارد چرخه اقتصاد قانونی و رسمی گردد.

این مرحله از طریق روش های متعددی مانند سوق دارایی های نامشروع به سوی اشخاص و شرکت هایی که به نحوی با مجرمان در ارتباط هستند، یا از طریق روش های دیگری مانند تأسیس شرکت های پوششی و غیره انجام می پذیرد.

متن قانون مبارزه با پول شویی

ماده ۱- اصل بر صحت و اصالت معاملات تجاری موضوع ماده (۲) قانون تجارت است، مگر آن که براساس مفاد این قانون خلاف آن به اثبات برسد. استیلای اشخاص بر اموال و دارایی اگر توأم با ادعای مالکیت شود دال بر مالکیت است.

ماده ۲- جرم پول شویی عبارت است از:

الف- تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت های غیرقانونی با علم به ای که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

ب- تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده، یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

ج- اخفا یا پنهان و کتمان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابه جایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

ماده ۳- عواید حاصل از جرم به معنای هر نوع مالی است که به طور مستقیم یا غیرمستقیم از فعالیت های مجرمانه به دست آمده باشد.

ماده ۴- به منظور هماهنگ کردن دستگاه های ذی ربط در امر جمع آوری، پردازش و تحلیل اخبار، اسناد و مدارک، اطلاعات و گزارش های واصله، تهیه سیستم های اطلاعاتی هوشمند، شناسایی معاملات مشکوک و به منظور مقابله با جرم پول شویی شورای عالی مبارزه با پول شویی به ریاست و مسئولیت وزیر امور اقتصادی و دارایی و با عضویت وزرای بازرگانی، اطلاعات، کشور و رئیس کل بانک مرکزی با وظایف ذیل تشکیل می گردد:

۱- جمع آوری و کسب اخبار و اطلاعات مرتبط و تجزیه و تحلیل و طبقه بندی فنی و تخصصی آنها در مواردی که طبق مقررات قرینه ای بر تخلف وجود دارد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 387 از 409

۲- تهیه و پیشنهاد آیین‌نامه‌های لازم در خصوص اجرای قانون به هیأت وزیران.

۳- هماهنگ کردن دستگاه‌های ذی‌ربط و پیگیری اجرای کامل قانون در کشور.

۴- ارزیابی گزارش‌های دریافتی و ارسال به قوه قضاییه در مواردی که به احتمال قوی صحت دارد یا محتمل آن از اهمیت برخوردار است.

۵- تبادل تجارب و اطلاعات با سازمان‌های مشابه در سایر کشورها در چارچوب مفاد ماده (۱۱).

تبصره ۱- دبیرخانه شورای عالی در وزارت امور اقتصادی و دارایی خواهد بود.

تبصره ۲- ساختار و تشکیلات اجرایی شورا متناسب با وظایف قانونی آن با پیشنهاد شورا به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۳- کلیه آیین‌نامه‌های اجرایی شورای مذکور پس از تصویب هیأت وزیران برای تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی ذی‌ربط لازم اجرا خواهد بود. متخلف از این امر به تشخیص مراجع اداری و قضایی حسب مورد به دو تا پنج سال انفصال از خدمت مربوط محکوم خواهد شد.

ماده ۵- کلیه اشخاص حقوقی از جمله بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری، بیمه‌ها، بیمه مرکزی، صندوق‌های قرض‌الحسنه، بنیادها و مؤسسات خیریه و شهرداری‌ها مکلفند آیین‌نامه‌های مصوب هیأت وزیران در اجرای این قانون را به مورد اجرا گذارند.

ماده ۶- دفاتر اسناد رسمی، وکلای دادگستری، حساب‌رسان، حسابداران، کارشناسان رسمی دادگستری و بازرسان قانونی مکلفند اطلاعات مورد نیاز در اجرای این قانون را که هیأت وزیران مصوب می‌کند، حسب درخواست شورای عالی مبارزه با پول‌شویی، ارائه نمایند.

ماده ۷- اشخاص، نهادها و دستگاه‌های مشمول این قانون (موضوع مواد ۵ و ۶) بر حسب نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود مکلف به رعایت موارد زیر هستند:

الف- احراز هویت ارباب رجوع و در صورت اقدام توسط نماینده یا وکیل، احراز سمت و هویت نماینده، وکیل و اصیل در مواردی که قرینه‌ای بر تخلف وجود دارد.

تبصره: تصویب این قانون ناقض مواردی که در سایر قوانین و مقررات احراز هویت الزامی شده است، نمی‌باشد.

ب- ارائه اطلاعات، گزارش‌ها، اسناد و مدارک مربوط به موضوع این قانون به شورای عالی مبارزه با پول‌شویی در چارچوب آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران.

ج- گزارش معاملات و عملیات مشکوک به مرجع ذیصلاحی که شورای عالی مبارزه با پول‌شویی تعیین می‌کند.

د- نگهداری سوابق مربوط به شناسایی ارباب رجوع، سوابق حساب‌ها، عملیات و معاملات به مدتی که در آیین‌نامه

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 388 از 409

اجرایی تعیین می‌شود.

ه- تدوین معیارهای کنترل داخلی و آموزش مدیران و کارکنان به منظور رعایت مفاد این قانون و آیین نامه‌های اجرایی آن.

ماده ۸- اطلاعات و اسناد گردآوری شده در اجرای این قانون، صرفاً جهت اهداف تعیین شده در قانون مبارزه با پول شویی و جرایم منشاء آن مورد استفاده قرار خواهد گرفت. افشای اطلاعات یا استفاده از آن به نفع خود یا دیگری به طور مستقیم یا غیرمستقیم توسط مأموران دولتی یا سایر اشخاص مقرر در این قانون ممنوع بوده و متخلف به مجازات مندرج در قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۲۹، محکوم خواهد شد.

ماده ۹- مرتکبین جرم پول شویی علاوه بر استرداد درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم مشتمل بر اصل و منافع حاصل (و اگر موجود نباشد، مثل یا قیمت آن) به جزای نقدی به میزان یک چهارم عواید حاصل از جرم محکوم می‌شوند که باید به حساب درآمد عمومی نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واریز گردد.

تبصره ۱- چنانچه عواید حاصل به اموال دیگری تبدیل یا تغییر یافته باشد، همان اموال ضبط خواهد شد.

تبصره ۲- صدور و اجرای حکم ضبط دارایی و منافع حاصل از آن در صورتی است که متهم به لحاظ جرم منشاء، مشمول این حکم قرار نگرفته باشد.

تبصره ۳- مرتکبین جرم منشاء، در صورت ارتکاب جرم پول شویی، علاوه بر مجازات‌های مقرر مربوط به جرم ارتكابی، به مجازات‌های پیش‌بینی شده در این قانون نیز محکوم خواهند شد.

ماده ۱۰- کلیه اموری که در اجرای این قانون نیاز به اقدام یا مجوز قضایی دارد، باید طبق مقررات انجام پذیرد. قوه قضائیه نیز طبق مقررات موظف به همکاری می‌باشد.

ماده ۱۱- شعبی از دادگاه‌های عمومی در تهران و در صورت نیاز در مراکز استان‌ها به امر رسیدگی به جرم پول شویی و جرایم مرتبط اختصاص می‌یابد. اختصاصی بودن شعبه مانع رسیدگی به سایر جرایم نمی‌باشد.

ماده ۱۲- در مواردی که بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها قانون معاضدت قضایی و اطلاعاتی در امر مبارزه با پول شویی تصویب شده باشد، همکاری طبق شرایط مندرج در توافق نامه صورت خواهد گرفت.

قانون فوق مشتمل بر دوازده ماده و هفت تبصره در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ دوم بهمن ماه سال یک‌هزار سیصد و هشتاد و شش مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۷ به تأیید شورای نگهبان رسید.

صفحه 389 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

متن آیین نامه قانون مبارزه با پول شویی

بخش اول - تعاریف

ماده ۱- در این آیین نامه اصطلاحات و عبارات به کار رفته به شرح زیر تعریف می گردند:

الف - قانون: قانون مبارزه با پول شویی مصوب ۱۳۸۶

ب - ارباب رجوع: مشتری و یا هر شخص اعم از ا صیل، وکیل یا نماینده قانونی که برای برخورداری از خدمات، انجام معامله، نقل و انتقال وجوه و اموال گران قیمت (نظیر طلا، جواهرات، عتیقه و آثار هنری گرانبها و غیره) به اشخاص حقیقی و حقوقی مشمول قانون مراجعه می نماید.

ج - شناسایی اولیه: تطبیق و ثبت مشخصات اظهار شده توسط ارباب رجوع با مدارک شناسایی و در صورت اقدام توسط نماینده یا وکیل علاوه بر ثبت مشخصات وکیل یا نماینده، ثبت مشخصات اصیل.

د - شناسایی کامل: شناسایی دقیق ارباب رجوع به هنگام ارائه خدمات پایه به شرح مذکور در بندهای (د) و (ه) ماده (۳) این آیین نامه.

ه - مؤسسات اعتباری: بانکها (اعم از بانکهای ایرانی و شعب و نمایندگی بانکهای خارجی مستقر در جمهوری اسلامی ایران)، مؤسسات اعتباری غیربانکی، تعاونیهای اعتبار، صندوقهای قرض الحسنه، شرکت های لیزینگ، شرکت های سرمایه پذیر، صرافی ها و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی که به امر واسطه گری وجوه اقدام می نمایند.

و - معاملات و عملیات مشکوک: معاملات و عملیاتی که اشخاص با در دست داشتن اطلاعات و یا قرائن و شواهد منطقی ظن پیدا کنند که این عملیات و معاملات به منظور پول شویی انجام می شود.

تبصره - قرائن و شواهد منطقی عبارت است از شرایط و مقتضیاتی که یک انسان متعارف را وادار به تحقیق درخصوص منشاء مال و سپرده گذاری یا سایر عملیات مربوط می نماید. برخی از این عملیات و معاملات مشکوک عبارت اند از:

۱ - معاملات و عملیات مالی مربوط به ارباب رجوع که بیش از سطح فعالیت مورد انتظار وی باشد.

۲ - کشف جعل، اظهار کذب و یا گزارش خلاف واقع از سوی ارباب رجوع قبل یا بعد از آنکه معامله ای صورت گیرد و نیز در زمان اخذ خدمات پایه.

۳ - معاملاتی که به هر ترتیب مشخص شود ذی نفع واقعی حداقل یکی از متعاملین ظاهری آن شخص یا اشخاص دیگری بوده اند.

صفحه 390 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۴- معاملات تجاری بیش از سقف مقرر که با موضوع فعالیت ارباب رجوع و اهداف تجاری شناخته شده از وی مغایر باشد.

۵- معاملاتی که اقامتگاه قانونی طرف معامله در مناطق پرخطر (از نظر پول شویی) واقع شده باشد.

۶- معاملات بیش از سقف مقرر که ارباب رجوع، قبل یا حین معامله از انجام آن انصراف داده و یا بعد از انجام معامله، بدون دلیل منطقی نسبت به فسخ قرارداد اقدام نماید.

۷- معاملاتی که طبق عرف کاری اشخاص مشمول، پیچیده، غیرمعمول و بدون اهداف اقتصادی واضح می باشد.

ز - **سقف مقرر:** مبلغ یکصد و پنجاه میلیون (۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال وجه نقد یا معادل آن به سایر ارزها و کالای گرانبها. هیئت وزیران در صورت نیاز، سقف مذکور را با توجه به شرایط اقتصادی کشور تعدیل خواهد نمود.

ح - **وجه نقد:** هرگونه مسکوک، اسکناس و انواع چک هایی که نقل و انتقال آنها مستند شده و غیرقابل ردیابی باشد، از قبیل چک های عادی در وجه حامل و سایر چک هایی که دارنده آن غیرذی نفع اولیه باشد (از قبیل چک های پشت نویسی شده توسط اشخاص ثالث، انواع چک پول، چک مسافرتی، ایران چک و موارد مشابه).

ط - **اشخاص مشمول:** تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی موضوع مواد (۵) و (۶) قانون از جمله بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک ها، مؤسسات مالی و اعتباری، بورس اوراق بهادار، بیمه ها، بیمه مرکزی، صندوق های قرض الحسنه، بنیادها و مؤسسات خیریه و شهرداری ها و همچنین دفاتر اسناد رسمی، وکلای دادگستری، حساب رسان، حسابداران، کارشناسان رسمی دادگستری و بازرسان قانونی.

ی - **مشاغل غیرمالی:** اشخاصی که معاملات زیادی را به صورت نقدی انجام داده و از نظر پول شویی در معرض خطر قرار دارند، از قبیل پیش فروشندگان مسکن یا خودرو، طلافروشان، فروشندگان خودرو، فرش های گران قیمت، عتیقه و محصولات فرهنگی گران قیمت.

ک - **خدمات پایه:** خدماتی که طبق مقررات، پیش نیاز و لازمه ارائه سایر خدمات توسط اشخاص مشمول می باشد و پس از آن ارباب رجوع به منظور اخذ خدمات مکرر و متمادی به اشخاص مشمول مراجعه می کند، نظیر افتتاح هر نوع حساب در بانک ها، اخذ کد معاملاتی در بورس اوراق بهادار، اخذ کد اقتصادی، اخذ کارت بازرگانی و جواز کسب.

ل - **شناسه ملی اشخاص حقوقی:** شماره منحصر به فردی که براساس تصویب نامه شماره ۱۶۱۶۹/ت/۳۹۲۷۱ ه مورخ ۱۳۸۸/۱/۲۹ به تمامی اشخاص حقوقی اختصاص می یابد.

م - **شماره فراگیر اشخاص خارجی:** شماره منحصر به فردی که مطابق تصویب نامه شماره ۱۶۱۷۳/ت/۴۰۲۶۶ ه مورخ ۱۳۸۸/۱/۲۹ به تمامی اتباع خارجی مرتبط با جمهوری اسلامی ایران توسط پایگاه ملی اطلاعات اتباع خارجی اختصاص می یابد.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 391 از 409

ن- شورا: شورای عالی مبارزه با پول شویی.

س- دبیرخانه: دبیرخانه شورای عالی مبارزه با پول شویی به شرح مذکور در ماده (۳۷).

ع- واحد اطلاعات مالی: واحدی متمرکز و مستقل که مسئولیت دریافت، تجزیه و تحلیل و ارجاع گزارش های معاملات مشکوک به مراجع ذی ربط را به عهده دارد به شرح مذکور در ماده (۳۸).

بخش دوم - شناسایی ارباب رجوع

ماده ۲- مؤسسات اعتباری، بیمه ها و شرکت بورس موظفند هنگام ارائه تمامی خدمات و انجام عملیات پولی و مالی حتی کمتر از سقف مقرر از جمله انجام هرگونه دریافت و پرداخت، حواله وجه، صدور و پرداخت چک، ارائه تسهیلات، صدور انواع کارت دریافت و پرداخت، صدور ضمانت نامه، خرید و فروش ارز، اوراق گواهی سپرده و اوراق مشارکت، قبول ضمانت و تعهد ضامنان به هر شکل از قبیل امضای سفته، بروات و اعتبارات اسنادی و خرید و فروش سهام نسبت به شناسایی اولیه ارباب رجوع (به شرح بندهای «الف» و «ب» ماده ۳) اقدام نموده و اطلاعات آن را در سیستم های اطلاعاتی خود ثبت نمایند.

تبصره- پرداخت قبوض دولتی و خدمات شهری کمتر از سقف مقرر نیازی به شناسایی ندارد.

ماده ۳- تمامی اشخاص مشمول، مکلف به شناسایی اولیه ارباب رجوع هنگام انجام هرگونه معامله، عملیات و ارائه خدمات بیش از سقف مقرر و یا هنگام وجود ظن به انجام پول شویی، به شرح زیر می باشند:

الف- شناسایی اولیه شخص حقیقی:

۱- شناسایی اولیه شخص حقیقی براساس شماره ملی و کدپستی محل سکونت و تطابق آن با اصل کارت ملی در حد متعارف صورت می پذیرد.

تبصره- در صورت ارتباط بر خط اشخاص مشمول با سازمان ثبت احوال کشور و تطبیق از آن طریق، اخذ شناسنامه عکس دار یا گواهینامه رانندگی یا گذرنامه معتبر بلامانع می باشد.

۲- درخصوص اتباع خارجی، گذرنامه معتبر کشور متبوع که دارای مجوز ورود و اقامت باشد یا کارت هویت و یا برگ آمایش اتباع خارجی معتبر، مدارک شناسایی محسوب می گردد.

تبصره- اجرای تمامی تکالیف مذکور در آیین نامه اجرایی قانون الزام اختصاص شماره ملی و کدپستی برای کلیه اتباع ایرانی همچنان الزامی است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 392 از 409

ب- شناسایی اولیه شخص حقوقی:

- ۱- شناسایی اولیه شخص حقوقی براساس شناسه ملی و کد پستی اقامتگاه قانونی شخص حقوقی و تطبیق آن با اصل یا تصویر مصدق کارت شناسه (مذکور در آیین نامه الزام استفاده از شناسه ملی اشخاص حقوقی) صورت می گیرد.
- ۲- درخصوص شخص حقوقی خارجی، شناسایی با اخذ مدارک مجوز فعالیت معتبر در ایران و شماره اختصاصی اتباع خارجی مأخوذه از پایگاه ملی اطلاعات اتباع خارجی صورت خواهد گرفت.
- ۳- شناسایی اولیه شخص حقیقی معرفی شده از سوی شخص حقوقی برابر ضوابط مقرر در مورد اشخاص حقیقی صورت خواهد پذیرفت.
- ۴- متصدیان شناسایی اولیه ارباب رجوع موظفند در مواردی که نسبت به اصالت مدارک شناسایی ارائه شده توسط ارباب رجوع ابهام داشته باشند؛ از طریق تحقیق از سایر نظام ها و پایگاه های اطلاعاتی و یا استعلام از مراجع ذیربط قانونی مطلع نسبت به رفع ابهام و شناسایی اقدام نمایند. به هر حال ارائه خدمت تا رفع ابهام متوقف می گردد.

ج- شناسایی اولیه در موارد غیربانکی:

- ۱- تمامی اشخاصی که عهده دار ارائه خدمات مربوط به صندوق امانات و صندوق پستی در کشور هستند، هنگام ارائه خدمت موظف به شناسایی ارباب رجوع می باشند.
- ۲- تمامی اشخاصی که در زمینه قبول یا جابجایی امانات و ارائه خدمات پستی به ارباب رجوع فعالیت دارند، موظفند در مواردی که ارزش امانات و محموله های پستی از سوی ارباب رجوع بیش از سقف مقرر اعلام می گردد، نسبت به شناسایی ارباب رجوع اقدام نمایند.
- ۳- تمامی اصنافی که به تشخیص شورا در معرض استفاده پولشویان قرار دارند، موظفند در تمامی معاملات بیش از سقف مقرر نسبت به شناسایی اولیه مشتریان اقدام و آن را ثبت نمایند. این عده همچنین موظف به درج شماره منحصر به فرد اشخاص در فاکتور فروش هستند.

د- شناسایی کامل اشخاص حقیقی:

اشخاص مشمول موظفند به هنگام ارائه خدمات پایه (به ویژه در زمان افتتاح حساب بانکی) علاوه بر شناسایی اولیه (مذکور در بند الف این ماده) نسبت به شناسایی کامل ارباب رجوع و تخمین سطح فعالیت مورد انتظار وی به شرح زیر اقدام نمایند:

- ۱- اخذ معرف نامه معتبر با امضای حداقل یک نفر از مشتریان شناخته شده یا اشخاص مورد اعتماد یا معرفی نامه از یکی از مؤسسات اعتباری دارای مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان های دولتی و یا نهادها و کانون های حرفه ای رسمی.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 393 از 409

۲- اخذ اطلاعات از ارباب رجوع در مورد سوابق ارتباط با اشخاص مشمول و استعمال از اشخاص مذکور به منظور تعیین صحت اطلاعات ارائه شده از سوی ارباب رجوع.

۳- اخذ جواز کسب معتبر به ویژه در مورد مشاغل غیرمالی که بیشتر در معرض پول شویی قرار دارند؛ از قبیل طلافروشان، فروشندگان اشیای گران قیمت، بنگاه های معاملات املاک و خودرو.

۴- اخذ گواهی اشتغال به کار از اشخاص حقیقی دارای جواز کسب و یا از اشخاص حقوقی دارای شناسه ملی.

۵- اخذ اطلاعات در مورد نوع و میزان فعالیت ارباب رجوع جهت تعیین سطح گردش مورد انتظار ارباب رجوع در حوزه فعالیت خود.

ه- شناسایی کامل اشخاص حقوقی:

۱- اخذ اطلاعات راجع به نوع، ماهیت و میزان فعالیت ارباب رجوع به منظور تخمین سطح فعالیت مورد انتظار.

۲- اخذ اطلاعات در خصوص اساسنامه، شرکت نامه، سهامداران عمده، نوع فعالیت، تأمین کنندگان منابع مالی شخص حقوقی، مؤسسان، مدیران، بازرسان، حسابرسان و نشانی اقامتگاه آنان.

۳- اخذ اطلاعات مربوط به رتبه بندی شرکت از مراجع ذی ربط (از قبیل شرکت های سنجش اعتبار، رتبه بندی معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور و یا سایر مراجع حرفه ای).

تبصره- در صورت عدم رتبه بندی شرکت، شخص مشمول باید رأساً از طریق بررسی صورت های مالی تأیید شده توسط یکی از اعضای جامعه حسابداران رسمی نسبت به تعیین سطح فعالیت مورد انتظار ارباب رجوع اقدام نماید و در صورت عدم الزام شخص حقوقی به انتخاب یکی از اعضای جامعه حسابداران رسمی آخرین صورت های مالی معتبر شرکت مستقیماً مورد بررسی قرار می گیرد.

۴- اخذ تعهد از مدیران و صاحبان امضاء مبنی بر اینکه آخرین مدارک و اطلاعات مربوط به شخص حقوقی را ارائه داده اند و متعهد گردند هر نوع تغییر در موارد مذکور را بلافاصله اطلاع دهند.

تبصره- نحوه تعیین سطح فعالیت مورد انتظار ارباب رجوع در اشخاص مشمول مطابق دستورالعملی است که به پیشنهاد شخص مشمول به تصویب شورا خواهد رسید.

ماده ۴- مدارک یادشده در بندهای (د) و (ه) ماده (۳) باید حسب مورد از پایگاه های اطلاعاتی ذیربط استعمال و نسبت به صحت اسناد و اطلاعات ارائه شده (از جمله شماره ملی، شناسه ملی و غیره) اطمینان حاصل گردد. استعمال کننده باید زمان اخذ تأییدیه از پایگاه های مذکور را به همراه مشخصات خود در اسناد یادشده گواهی نماید.

ماده ۵- چنانچه ارباب رجوع مدارک شناسایی مذکور در مواد فوق را ارائه ننماید و یا ظن به انجام فعالیتهای پول شویی یا سایر جرایم مرتبط وجود داشته باشد، اشخاص مشمول باید از ارائه خدمت به وی خودداری و مراتب را به واحد اطلاعات مالی گزارش نمایند.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 394 از 409

تبصره- اشخاص مشمول می‌توانند در دستورالعمل‌های داخلی خود مدارک دیگری را که اطلاعات مذکور (به ویژه اطلاعات مورد نیاز در تعیین سطح مورد انتظار فعالیت ارباب رجوع) را به صورت مطمئن تأمین نماید؛ مورد قبول قرار دهند. اشخاص مشمول می‌توانند در دستورالعمل‌های داخلی، میزان شناسایی را با رعایت اطمینان به تأمین اطلاعات مورد نیاز، با توجه به نوع، ماهیت و سطح فعالیت مورد انتظار ارباب رجوع تنظیم نمایند.

ماده ۶- ارائه خدمات پایه به صورت الکترونیکی و بدون شناسایی کامل ارباب رجوع و انجام هرگونه تراکنش مالی الکترونیکی غیرقابل ردیابی یا بی‌نام و ارائه تسهیلات مربوط ممنوع است.

ماده ۷- اشخاص مشمول، به هنگام ارائه خدمات پایه به مشاغل غیرمالی باید ضمن دریافت مدارک مذکور در بندهای (د) و (ه)، تعهدات لازم درخصوص اجرای قانون و مقررات مبارزه با پول‌شویی را از آنان اخذ نمایند. در صورت خودداری مشاغل غیرمالی از ارائه این تعهد و یا خودداری از عمل به تعهدات، اشخاص مشمول باید از ارائه خدمات به وی خودداری نمایند.

ماده ۸- اشخاص مشمول موظف به انجام شناسایی کامل مجدد مشتریان مؤسسات مالی، در مورد مؤسساتی که به تشخیص دبیرخانه در آن‌ها مقررات مبارزه با پول‌شویی رعایت می‌شود، نمی‌باشند.

ماده ۹- اشخاص مشمول موظفند هنگام افتتاح و انسداد حساب افراد سیاسی خارجی دقت و نظارت ویژه به عمل آورند.

ماده ۱۰- اشخاص مشمول موظفند در هنگام ارائه خدمات نسبت به مراقبت مداوم و نظارت بیشتر بر اشخاصی که از طریق واحد اطلاعات مالی به آن‌ها اعلام می‌گردد، اقدام نمایند.

ماده ۱۱- اشخاص مشمول به هنگام ارائه خدمات پایه به ارباب رجوع آنان را متعهد نمایند که:

الف- اطلاعات مورد درخواست اشخاص مشمول را که در این آیین‌نامه مشخص گردیده است، ارائه و مقررات مربوط به مبارزه با پول‌شویی را رعایت نمایند.

ب- اجازه استفاده اشخاص دیگر از خدمات پایه دریافتی را ندهند و در صورت اقدام بلافاصله موضوع را به شخص مشمول اطلاع دهند. موارد قانونی (از قبیل وکالت یا نمایندگی) به شرط درج مشخصات نماینده یا وکیل و شناسایی اولیه و ثبت مشخصات وی شامل این بند نمی‌باشد.

تبصره- تعهدات فوق باید صریح و دقیق به ارباب رجوع توضیح داده شود. در صورت عدم قبول ارباب رجوع و یا عدم توجه ارباب رجوع به تعهدات خود، ارائه خدمات به وی متوقف گردد.

ماده ۱۲- اشخاص مشمول موظفند در تمامی فرم‌های مورد استفاده، محل مناسب برای درج یکی از شماره‌های شناسایی معتبر (حسب مورد شماره ملی، شناسه ملی و شماره فراگیر اتباع خارجی) و کدپستی را پیش‌بینی نمایند و این مشخصات به طور کامل و دقیق دریافت و تطبیق داده شود.

صفحه 395 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

ماده ۱۳- اشخاص مشمول موظفند در تمامی نرم افزارها، بانکها و سیستمهای اطلاعاتی که عملیات پولی و مالی در آنها ثبت می شود، محل لازم برای درج یکی از شمارههای معتبر (حسب مورد شماره ملی، شناسه ملی و شماره فراگیر اتباع خارجی) و کدپستی را پیشبینی نموده و امکان جستوجو براساس شمارههای مذکور در نرم افزارها را فراهم نمایند.

ماده ۱۴- اشخاص مشمول موظفند مشخصات درج شده اشخاص و اماکن ثبت شده در سیستمهای اطلاعاتی خود را هر شش ماه یک بار به مراجع ذی ربط ارسال و صحت آن را کنترل و آخرین تغییرات را دریافت نمایند. در صورت کشف هرگونه مغایرت قطعی و غیرقابل رفع موارد باید به واحد اطلاعات مالی گزارش گردد.

ماده ۱۵- اشخاص مشمول موظفند ظرف شش ماه پس از ابلاغ این آیین نامه در مورد مشتریان قبلی که از قبل خدمات پایه را دریافت نموده و بر مبنای آن هنوز به فعالیت خود ادامه می دهند، تکالیف فوق را عملی سازند.

تبصره ۱- آن دسته از مشتریان قبلی که در مرحله تطبیق، مشخصات آنها دارای مغایرت بوده است، موظفند ظرف سه ماه نسبت به رفع مغایرت اقدام نمایند. چنانچه مغایرت مذکور رفع نگردد، واحدهای مبارزه با پول شویی در هر دستگاه موظفند موارد را به واحد اطلاعات مالی ارسال نمایند.

تبصره ۲- آن دسته از مشتریان قبلی که متوسط فعالیت آنها در سال مطابق دستورالعمل مربوط که به تصویب شورا خواهد رسید، کم اهمیت باشد، از شمول این ماده مستثنی هستند.

ماده ۱۶- از زمان ابلاغ این آیین نامه، اشخاص مشمول موظفند آن دسته از اسناد و مدارکی را که شورا مشخص می سازد، به صورت پستی به آدرس ارباب رجوع ارسال نمایند. از تاریخ مذکور، اشخاص مشمول باید در مورد محل سکونت اشخاص حقیقی، کدپستی درج شده در کارت ملی و در مورد اشخاص حقوقی کدپستی اقامتگاه قانونی درج شده در کارت شناسه ملی را برای ارسال مدارک، مبنای عمل قرار دهند.

ماده ۱۷- اشخاص مشمول ارائه دهنده خدمات پایه موظفند به طور مداوم و مخصوصاً در موارد زیر اطلاعات مربوط به شناسایی کامل مشتری را به روز نمایند:

الف- در زمانی که براساس شواهد و قرائن احتمال آن وجود داشته باشد که وضعیت ارباب رجوع تغییرات عمده ای پیدا نموده است.

ب- در صورتی که شخص مشمول براساس شواهد و قرائن احتمال دهد ارباب رجوع در جریان عملیات پول شویی و یا تأمین مالی تروریسم قرار گرفته است.

صفحه 396 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

گزیده‌ای دستورالعمل‌های بانک مرکزی ج.ا.ا.

در خصوص مبارزه با پول‌شویی در مؤسسات اعتباری

گزیده‌ای از دستورالعمل چگونگی شناسایی مشتریان ایرانی مؤسسات اعتباری

رویه‌های شناسایی مشتری

شناسایی مشتری برحسب نوع خدمات مورد تقاضای وی (خدمات غیرپایه، خدمات پایه) به دو نوع شناسایی اولیه و شناسایی کامل تقسیم می‌شود.

شناسایی اولیه:

مؤسسه اعتباری موظف است هنگام آرایه تمامی خدمات بانکی و اعتباری (اعم از خدمات غیر پایه و پایه) به مشتری (اعم از مشتری گذری و دایمی) و انجام هرگونه عملیات پولی و مالی (حتی کمتر از سقف مقرر) از جمله انجام هرگونه دریافت و پرداخت، حواله وجه، صدور و پرداخت چک، ارائه تسهیلات، صدور انواع کارت دریافت و پرداخت، صدور ضمانت‌نامه، خرید و فروش ارز و اوراق گواهی سپرده و اوراق مشارکت، قبول ضمانت و تعهد ضامنان به هر شکل از قبیل امضای سفته، بروات و اعتبارات اسنادی؛ نسبت به شناسایی اولیه مشتری - به شرح مندرج در این دستورالعمل - اقدام کرده و اطلاعات آن را در سیستم‌های اطلاعاتی خود ثبت نماید.

نکته: پرداخت قبوض دولتی و خدمات شهری کمتر از سقف مقرر، نیازی به شناسایی مشتری ندارد.

ویژگی‌های کنترلی در روی کارت شناسایی ملی:

واتر مارک: عبارت (ثبت احوال کشور) در بافت کاغذ ایجاد گردیده و در مقابل نور قابل رویت است.

فیبرهای نامریی: الیاف نامریی داخل کاغذ که با تابش نور فرابنفش به رنگ‌های سبز، آبی و قرمز قابل رویت است.

میکرو پرینت: نوشته (جمهوری اسلامی ایران) که بسیار ریز چاپ شده است.

چاپ امنیتی زمینه کارت: طرح برجسته روی لامینت که هنگام پرس کارت به وجود می‌آید.

مرکب OVI: رنگ طرح مقابل با تغییر جهت کارت، از رنگ سبز به رنگ طلایی تغییر می‌کند.

کیس کارت: برش‌هایی که بر روی کاغذ ایجاد شده است.

پرینت عکس: به گونه‌ای که طرح زمینه از زیر آن مشخص است.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 397 از 409

ویژگی‌های کنترلی در پشت کارت شناسایی ملی:

میکرو پرینت: نوشته (سازمان ثبت احوال کشور) که بسیار ریز چاپ شده است.

سیترو (چاپ تکمیل شونده): آرم جمهوری اسلامی در پشت و روی کارت دقیقاً بر هم منطبق هستند.

طرح امنیتی زمینه در پشت کارت: بارکد مندرج در پشت کارت حاوی شماره ملی صاحب کارت است و تاریخ اعتبار کارت در پشت آن درج شده است.

۱-۱-۱- شناسایی اولیه شخص حقیقی:

اطلاعات مورد نیاز:

نام و نام خانوادگی، شماره ملی، تاریخ تولد، نام پدر، نشانی کامل و کدپستی محل سکونت، شماره تلفن.

مؤسسه اعتباری موظف است پس از اخذ اطلاعات یادشده از مشتری، آن‌ها را با مندرجات اصل کارت ملی وی تطبیق داده و مراتب را بر روی سند مربوط تایید نماید.

نکته ۱: مؤسسه اعتباری موظف است نحوه بازشناسی کارت ملی اصلی از جعلی را طبق بخشنامه شماره ۸۹/۳۲۵۳۲ مورخ ۱۳۸۹/۲/۱۶ بانک مرکزی ج.ا.ا در خصوص ویژگی‌های کنترلی در روی کارت شناسایی ملی که به کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری ابلاغ گردیده است، بررسی نماید.

نکته ۲: در مورد محجورین لازم است علاوه بر اطلاعات شخص محجور، اطلاعات مذکور در خصوص ولی و قیم نامبرده نیز دریافت شود.

نکته ۳: برای محجورین، مؤسسه اعتباری صرفاً مجاز به افتتاح حساب سپرده سرمایه‌گذاری و قرض‌الحسنه پس‌انداز است. افتتاح حساب جاری، پرداخت وام و تسهیلات، افتتاح اعتبار اسنادی، صدور هرگونه ضمانت‌نامه و دیگر خدمات مشابه به این اشخاص، کماکان ممنوع است.

نکته ۴: در صورت امکان ارتباط بر خط مؤسسه اعتباری (به طور مستقیم یا غیرمستقیم) با سازمان ثبت احوال کشور و برخورداری مؤسسه مذکور از امکان تطبیق مشخصات اظهار شده توسط مشتری با مندرجات شناسنامه عکس‌دار یا گواهی‌نامه رانندگی یا گذرنامه معتبر، انجام شناسایی اولیه مشتری بر اساس این مدارک نیز بلامانع است.

نکته ۵: شناسایی اولیه شخص حقیقی معرفی شده از سوی شخص حقوقی، برابر ضوابط مقرر در مورد اشخاص حقیقی است.

صفحه 398 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱-۲-۱- شناسایی اولیه شخص حقوقی:

با توجه به اینکه برای دریافت خدمات غیر پایه، اشخاص حقیقی به نمایندگی از اشخاص حقوقی به مؤسسه اعتباری مراجعه می‌کنند، شناسایی اولیه این اشخاص نیز برابر ضوابط مقرر در مورد اشخاص حقیقی است.

۱-۱-۳- در صورت وجود ابهام درخصوص اصالت مدارک شناسایی ارائه شده توسط مشتری، متصدیان شناسایی اولیه در مؤسسه اعتباری موظف هستند با تحقیق از سایر نظام‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی، اخذ مدارک معتبر - طبق مقررات این دستورالعمل - و یا استعلام از مراجع ذی‌ربط قانونی مطلع، نسبت به رفع ابهام و شناسایی مشتری اقدام نمایند. در این موارد، ارائه خدمت تا رفع ابهام متوقف می‌گردد.

در صورت اطمینان از غیرواقعی بودن مشخصات، مؤسسه اعتباری موظف است علاوه بر جلوگیری از ادامه خدمات، مراتب را بلافاصله به واحد اطلاعات مالی گزارش دهد.

شناسایی کامل:

مؤسسه اعتباری موظف است هنگام ارایه هریک از خدمات پایه به مشتری دائمی؛ علاوه بر شناسایی اولیه؛ نسبت به شناسایی کامل و برآورد سطح فعالیت مورد انتظار از وی اقدام نماید.

۱-۲-۱- شناسایی کامل شخص حقیقی:

برای شناسایی کامل شخص حقیقی، مؤسسه اعتباری موظف است علاوه بر شناسایی اولیه وی، اطلاعات و مدارک ذیل را - بر حسب مورد - از وی اخذ نماید:

- معرفی‌نامه معتبر با امضای حداقل یک نفر از مشتریان شناخته شده یا اشخاص مورد اعتماد مؤسسه اعتباری یا معرفی‌نامه از یکی از موسسات اعتباری دارای مجوز از بانک مرکزی، سازمان‌های دولتی و یا نهادها و کانون‌های حرفه‌ای رسمی.

- سوابق ارتباط مشتری با هریک از مؤسسه‌های اعتباری دارای مجوز از بانک مرکزی و استعلام از آن مؤسسه به منظور تعیین صحت اطلاعات ارائه شده از سوی مشتری.

- جواز کسب معتبر به ویژه در مورد مشاغل غیر مالی.

- گواهی اشتغال به کار از اشخاص حقیقی دارای مجوز کسب و یا از اشخاص حقوقی دارای شناسه ملی.

- اطلاعات در مورد نوع، میزان و هدف فعالیت مشتری جهت تعیین سطح گردش مورد انتظار مشتری در حوزه فعالیت خود.

نکته: شناسایی کامل شخص حقیقی معرفی شده از سوی شخص حقوقی (اعم از ایرانی و غیر ایرانی)، برابر ضوابط مقرر در مورد اشخاص حقیقی است.

صفحه 399 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱-۲-۲- شناسایی کامل شخص حقوقی:

برای شناسایی کامل شخص حقوقی ایرانی، مؤسسه اعتباری موظف است علاوه بر شناسایی اولیه وی، اطلاعات و مدارک ذیل را - بر حسب مورد - اخذ نماید:

- نوع، موضوع، ماهیت و میزان فعالیت شخص حقوقی؛

- اطلاعات مربوط به رتبه‌بندی شخص حقوقی (از مراجعی نظیر شرکت سنجش اعتبار، رتبه‌بندی معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور و یا سایر مراجع حرفه‌ای)؛

نکته: در صورت عدم رتبه‌بندی شرکت، مؤسسه اعتباری موظف است از طریق بررسی صورت‌های مالی تأیید شده توسط یکی از اعضای جامعه حسابداران رسمی نسبت به تعیین سطح فعالیت مورد انتظار مشتری اقدام نماید و در صورت عدم الزام شخص حقوقی به انتخاب یکی از اعضای جامعه حسابداران رسمی، آخرین صورت‌های مالی معتبر شخص حقوقی مستقیم مورد بررسی قرار می‌گیرد.

- مشخصات فرد یا افرادی که حق برداشت از حساب شخص حقوقی را دارند (شامل نام و نام خانوادگی، شماره ملی، نام پدر، تاریخ تولد، نشانی و کد پستی) و سمت آن‌ها (همراه نمونه امضای مجاز آن‌ها)

- اسامی، مشخصات، نشانی و کد پستی محل سکونت اعضای هیأت مدیره، هیأت عامل / مدیرعامل، حسابرس (حسابرسان) مستقل، بازرس یا بازرسان قانونی و سهام دارانی (شرکایی) که بیش از ۵٪ سهام (سرمایه) شخص حقوقی را در اختیار دارند. (در مورد سایر اشخاص حقوقی از قبیل سازمان‌های غیرانتفاعی و بنیادها و...، مشخصات، نشانی و کد پستی مؤسسان یا هیأت‌امنا و ارکان مشابه آن‌ها)

- محل اصلی فعالیت، نشانی و کد پستی دفتر مرکزی، شماره‌های تلفن و دورنگار آن، اسامی صاحبان امضای مجاز و نمونه امضای آن‌ها و اطلاعات مربوط به نحوه رسمیت داشتن کلیه اسناد مالی و مکاتبات مربوط، مدت و حدود اختیارات هیأت مدیره و مدیر عامل وی یا ارکان مشابه مؤسسه در مورد حساب‌ها

تعهد از مدیران و صاحبان امضاء در شخص حقوق مبنی بر اینکه آخرین مدارک و اطلاعات مربوط به شخص حقوقی را ارائه داده‌اند و تعهد در مورد اینکه هر نوع تغییر در موارد مذکور را بلافاصله به مؤسسه اعتباری اطلاع می‌دهند.

نکته: در مورد مؤسسات و تشکیلات دولتی و بلدی (موضوع ماده ۵۸۷ قانون تجارت) که به محض ایجاد و بدون احتیاج به ثبت، دارای شخصیت حقوقی می‌شوند؛ اخذ تاریخ و شماره ثبت آن‌ها فاقد موضوعیت است. در این موارد، صرفاً اخذ شناسه ملی و استعلام از سامانه ساها و یا پایگاه شناسه ملی اشخاص حقوقی و حفظ آن در سوابق کفایت می‌کند و نیازی به انجام سایر تکالیف مقرر در مورد شناسایی کامل مشتریان نیست.

صفحه 400 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱-۲-۳- برای شناسایی کامل مشتری، مؤسسه اعتباری باید صحت اطلاعات ارائه شده (از جمله شماره ملی، شناسه ملی و غیره) را حسب مورد از پایگاه‌های اطلاعاتی ذی ربط استعلام کند. فرد استعلام کننده باید زمان اخذ تأییدیه از پایگاه‌های مذکور را به همراه مشخصات خود در اسناد یادشده گواهی نماید.

نکته: صحت اطلاعات ارائه شده را حسب مورد می‌توان از پایگاه‌های اطلاعاتی ذیل استعلام نمود:

- اشخاص حقیقی: پایگاه شماره ملی اشخاص حقیقی

- اشخاص حقوقی: پایگاه شناسه ملی اشخاص حقوقی

- نشانی: شرکت پست

- کد اقتصادی: سازمان امور مالیاتی

(موارد فوق را می‌توان از سامانه ساها استعلام نمود).

- کد اصناف: وزارت بازرگانی

- ایران کد: وزارت بازرگانی

- پایگاه روزنامه رسمی کشور.

۱-۲-۴- در شناسایی کامل شخص حقیقی، مشخصات اعلام شده از سوی وی باید توسط دارنده امضای مجاز در مؤسسه اعتباری با اصل مدارک معتبر تطبیق داده شده و پس از تایید و درج عبارت «تصویر برابر اصل است» بر روی آن‌ها توسط وی، در سوابق مشتری نگهداری شود.

۱-۲-۵- در صورتی که وکیل، وصی، قیم و یا ولی به نمایندگی از طرف شخص یا اشخاص دیگری متقاضی دریافت خدمات باشد، لازم است مؤسسه اعتباری علاوه بر شناسایی اصیل نسبت به شناسایی هویت نماینده شخص (اشخاص) و مستندسازی مدارک وی نیز مطابق با مفاد این مقررات اقدام نماید.

۱-۲-۶- مستندسازی نشانی مشتری در شناسایی اولیه از طریق تطبیق کد پستی اعلامی از سوی مشتری با کد پستی ظهر کارت ملی وی انجام می‌شود. برای مستندسازی نشانی مشتری در شناسایی کامل، لازم است کد پستی اعلامی از سوی مشتری با اطلاعات پایگاه کد پستی کشور تطبیق داده شود. (دسترسی به این پایگاه از طریق سامانه ساها امکان پذیر است).

۱-۲-۷- در صورتی که مشتری، دارای شماره منحصر به فردی در مؤسسه اعتباری باشد که براساس آن، شماره حساب‌های متفاوتی ایجاد می‌شود، نیازی به شناسایی کامل وی برای هر حساب نیست.

صفحه 401 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱-۲-۸- در صورتی که سهام‌داران عمده شخص حقوقی، جزء اشخاصی (حقیقی، حقوقی) باشند که برای مؤسسه اعتباری شناخته شده نباشند، لازم است شناسایی مشتریان نسبت به سهامداران عمده آن‌ها نیز اعمال شود. در هر صورت عملیات شخص حقوقی باید تحت مراقبت ویژه قرار گیرد. (برابر ضوابط مذکور در دستورالعمل مراقبت از اشخاص مظنون)

۱-۲-۹- در خصوص آن گروه از خدمات که در چارچوب قوانین و مقررات خاص نیازمند دریافت اطلاعات و مدارک دیگری نیز باشند، مؤسسه اعتباری می‌بایست علاوه بر رعایت ضوابط مندرج در این دستورالعمل، برای شناسایی مشتری، مقررات ذیربط را نیز اعمال نماید.

۱-۲-۱۰- مؤسسه اعتباری باید در مورد اشخاصی که وکالت کلی برای انجام کلیه امور شخص حقیقی یا حقوقی دارند، ضمن شناسایی کامل وکیل و اصیل (به شرح مندرج در این دستورالعمل)، مراتب را به بانک مرکزی و واحد اطلاعات مالی گزارش کنند.

۱-۲-۱۱- مؤسسه اعتباری باید اطلاعات اخذ شده از مشتری را با مندرجات مذکور در مدارک شناسایی معتبر تطبیق داده و از صحت آن‌ها اطمینان حاصل نماید. مدارک شناسایی معتبر عبارت‌اند از:

برای اشخاص حقیقی:

-کارت ملی

-شناسنامه (صرفاً برای اشخاص زیر ۱۵ سال)

-شناسنامه یا گواهی‌نامه رانندگی یا گذرنامه (در صورت امکان ارتباط مؤسسه اعتباری و تعیین صحت اطلاعات آن‌ها با اطلاعات موجود در سامانه ساها).

نکته: در مورد محجورین لازم است علاوه بر مدارک مذکور، سند رسمی دال بر تایید سمت ولی، قیم و وصی نیز دریافت شود.

برای اشخاص حقوقی:

-اصل یا تصویر گواهی‌نامه ثبت شرکت، شرکت‌نامه؛

-اظهاری‌نامه ثبت شرکت یا اساسنامه (با توجه به وضعیت شرکت)

-مصوبه هیأت مدیره مبنی بر افتتاح حساب (به نام شرکت) و معرفی صاحبان امضای مجاز؛

تعهدنامه اشخاص حقوقی مذکور مبنی بر اعلام هر نوع تغییر - بلافاصله پس از وقوع - که در شرکت‌نامه یا اساسنامه و یا براساس تصمیمات هیأت مدیره در خصوص افتتاح حساب و معرفی صاحبان امضای مجاز ایجاد می‌شود.

صفحه 402 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

۱-۲-۱۲- چنانچه مشتری مدارک شناسایی مذکور در مواد مذکور را ارائه ننماید و یا ظن به انجام فعالیت‌های پول شویی یا سایر جرایم مرتبط وجود داشته باشد، مؤسسات اعتباری باید از ارائه خدمت به وی خودداری کرده، مراتب را به واحد اطلاعات مالی گزارش نمایند.

نکته: مؤسسات اعتباری می‌توانند در دستورالعمل‌های داخلی خود مدارک دیگری را که اطلاعات مذکور (به ویژه اطلاعات مورد نیاز در تعیین سطح مورد انتظار فعالیت مشتری) را به صورت مطمئن تأمین نماید، مورد قبول قرار دهند. مؤسسات اعتباری می‌توانند در دستورالعمل‌های داخلی، میزان شناسایی را با رعایت اطمینان به تأمین اطلاعات مورد نیاز، با توجه به نوع و ماهیت و سطح فعالیت مورد انتظار مشتری تنظیم نمایند.

ارائه خدمات پایه به صورت الکترونیکی و بدون شناسایی کامل مشتری و انجام هرگونه تراکنش مالی الکترونیکی غیرقابل ردیابی یا بی‌نام و ارائه تسهیلات مربوط ممنوع است.

مؤسسه اعتباری، به هنگام ارائه خدمات پایه به مشاغل غیرمالی باید ضمن دریافت مدارک مربوط به شناسایی کامل، تعهدات لازم در خصوص اجرای قانون و مقررات مبارزه با پول شویی را از آن‌ها اخذ نماید. در صورت خودداری مشاغل غیرمالی از ارائه این تعهد و یا خودداری از عمل به تعهدات، مؤسسه اعتباری باید از ارائه خدمت به آن‌ها خودداری نماید.

مؤسسه اعتباری موظف است هنگام ارائه خدمات به اشخاصی که اسامی و مشخصات آن‌ها از طریق بانک مرکزی به آن‌ها اعلام می‌شود، دقت و نظارت بیشتری را به عمل آورد و عملکرد مالی آن‌ها را به طور مداوم، زیر نظر داشته باشد.

نکته: مؤسسه اعتباری موظف است در مورد اشخاص زیر، دقت و مراقبت ویژه به عمل آورد:

-افراد و مؤسساتی که نام آن‌ها در فهرست جرایم تروریستی یا مرتبط با پول شویی قرار دارد و نام آن‌ها از سوی بانک مرکزی به مؤسسه اعتباری اعلام می‌شود؛

-اصنافی که کد صنفی ندارند.

مؤسسه اعتباری باید هنگام ارائه خدمات پایه به مشتری، آن‌ها را متعهد نماید که:

الف - اطلاعات مورد درخواست مؤسسه اعتباری را که در این دستورالعمل مشخص شده است، ارائه کرده، مقررات مربوط به مبارزه با پول شویی را رعایت نمایند.

ب - اجازه استفاده اشخاص دیگر از خدمات پایه دریافتی را ندهند و در صورت اقدام، موضوع را بلافاصله به مؤسسه اعتباری اطلاع دهند. نمایندگی قانونی به شرط درج مشخصات نماینده یا وکیل و شناسایی اولیه و ثبت مشخصات وی شامل این بند نیست.

نکته: تعهدات یاد شده باید به طور صریح و دقیق، برای مشتری بیان شود. در صورت عدم پذیرش این تعهدات از سوی مشتری یا عدم رعایت آن‌ها توسط وی، لازم است ارائه خدمات به مشتری متوقف شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 403 از 409

مؤسسه اعتباری موظف است در تمامی فرم‌های مورد استفاده، محل مناسب برای درج یکی از شماره‌های شناسایی معتبر (حسب مورد شماره ملی و شناسه ملی) و کد پستی را پیش‌بینی نماید و این مشخصات به‌طور کامل و دقیق دریافت و تطبیق داده شود.

مؤسسه اعتباری موظف است در تمامی نرم‌افزارها، بانک‌ها و سیستم‌های اطلاعاتی که عملیات پولی و مالی در آن‌ها ثبت می‌شود، محل لازم برای درج یکی از شماره‌های معتبر (حسب مورد شماره ملی و شناسه ملی) و کد پستی را پیش‌بینی نموده و امکان جست‌وجو براساس شماره‌های مذکور در نرم‌افزارها را فراهم نماید.

در صورتی که مؤسسه اعتباری مشخصات درج شده اشخاص و اماکن ثبت شده در سیستم‌های اطلاعاتی خود را با پایگاه‌های اطلاعاتی ذی‌ربط تطبیق نداده باشد، لازم است مشخصات مذکور را حداکثر ظرف مدت ۱ ماه پس از ارائه خدمات پایه به مشتری، به پایگاه‌های مذکور ارسال کرده، درستی آن‌ها را کنترل نماید.

مؤسسه اعتباری موظف است اطلاعاتی را که قبلاً با پایگاه‌های ذی‌ربط تطبیق داده است هر سه ماه یک‌بار به‌روز نماید. در صورتی که محرز شود شخص حقیقی طی این مدت فوت شده اما مراتب به مؤسسه اعتباری اعلام نشده باشد، لازم است حساب وی فوری مسدود شود و در صورتی که پس از فوت وی، تراکنش یا معامله بالاتر از سقف مقرر انجام شده باشد، مراتب به بانک مرکزی و واحد اطلاعات مالی گزارش شود.

مؤسسه اعتباری ارائه دهنده خدمات پایه موظف‌اند به‌طور مداوم و مخصوصاً در موارد زیر اطلاعات مربوط به شناسایی کامل مشتری را به‌روز نمایند:

الف - در زمانی که براساس شواهد و قرائن احتمال آن وجود داشته باشد که وضعیت مشتری تغییرات عمده‌ای پیدا نموده است.

ب - در صورتی که مؤسسه اعتباری براساس شواهد و قرائن احتمال دهد مشتری در جریان عملیات پول شویی و یا تأمین مالی تروریسم قرار گرفته است.

به منظور مستندسازی اطلاعات مشتریان، لازم است پس از استعلام اطلاعات مربوط به آن‌ها از مراجع ذی‌ربط و اطمینان از صحت اطلاعات؛ تصویر این اسناد توسط صاحب امضای مجاز در مؤسسه اعتباری برابر اصل شود.

شش ماه پس از ابلاغ این دستورالعمل، لازم است کد پستی محل اقامتگاه قانونی مشتری دائمی با اطلاعات مندرج در پایگاه ذی‌ربط (ثبت احوال و یا ثبت اسناد) هم‌خوانی داشته باشد. در مورد مشتریان گذری، مؤسسه اعتباری موظف به تطبیق کد پستی مندرج بر روی کارت ملی با اطلاعات ابراز شده از سوی مشتری است.

ارائه خدمات به مشتریان به منزله تأیید انجام رویه شناسایی مشتری توسط کارکنان ذی‌ربط در مؤسسه اعتباری است و مسئولیت وجود هرگونه نقص در این زمینه در چارچوب این دستورالعمل متوجه آن‌ها است.

مؤسسه اعتباری موظف است حداکثر ظرف مدت ۳ ماه از تاریخ ابلاغ این دستورالعمل، کلیه حساب‌های فاقد شماره یا شناسه ملی را مسدود نماید. به محض ارائه شماره یا شناسه ملی، از حساب‌های مزبور رفع انسداد می‌شود.

بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	صفحه 404 از 409

تعهدنامه

به استناد قانون مبارزه با پول شویی مصوب سال ۱۳۸۶ و آیین نامه اجرایی آن، موضوع تصویب نامه شماره

۱۳۸۸/۰۹/۱۴ مورخ ۴۳۱۸۲ ت/۱۸۱۴۳۴

این جانب..... فرزند..... به شماره شناسنامه..... صادره از..... دارای کد ملی
به شماره..... مقیم..... شرکت..... ثبت شده به شماره.....
و..... دارای شناسنامه ملی به شماره..... مقیم..... با نمایندگی آقای/خانم.....
فرزند..... طبق آگهی منتشره به شماره..... مورخ..... در روزنامه رسمی کشور به عنوان مشتری
شعبه..... بانک ملی ایران، متعهد به رعایت الزامات ذیل گردیدم/ گردید:

الف- به هنگام استفاده از تمامی خدمات بانکی، مقررات مربوط به مبارزه با پول شویی را رعایت نموده و اطلاعات
مورد درخواست بانک و اسناد مربوط را تهیه و ارائه نمایم/ نمایم.

ب- در حوزه خدمات الکترونیکی بانک، ابزارهای شناسایی اعم از شناسه‌ی اطلاعاتی و یا فیزیکی که برای اخذ انواع
خدمات بانکی در اختیار اینجانب/ این شرکت قرار می‌گیرد، در اختیار شخص ثالث قرار ندهم/ ندهد و در صورت
بروز مشکل، مسئولیت‌های آن را تقبل می‌نمایم/ می‌نماید.

ج- هرگونه تغییر در نشانی و کدپستی را برای اصلاح مندرجات کارت ملی سریع به سازمان ثبت احوال اعلام و
مراتب را در اسرع وقت (حداکثر ظرف یک هفته از تاریخ تغییر) به بانک اطلاع دهم/ دهد، در غیر این صورت نشانی
اعلام شده از سوی مراجع ذی‌ربط، از نظر بانک، نشانی اینجانب/ این شرکت تلقی و حق هرگونه ادعا و اعتراضی را از
خود سلب و ساقط می‌نمایم/ می‌نماید.

د- اجازه استفاده اشخاص دیگر به استثنای وکیل یا نماینده قانونی از خدمات پایه دریافتی نظیر حساب‌های بانکی،
اعتبار اسنادی، ضمانت‌نامه‌های صادره، خریددین ناشی از اسناد تجاری، صندوق امانت، کارت‌های دریافت و پرداخت
را ندهم/ ندهد و در صورت استفاده غیر، موضوع را فوری به بانک اطلاع دهم/ دهد.

این جانب...../شرکت..... با امضای این تعهدنامه ضمن الزام به کلیه تعهدات
یادشده، حق هرگونه ادعا و اعتراضی را نسبت به عملکرد و اقدام بانک از خود سلب و ساقط نمودم/ نمود.

محل امضاء:

تاریخ:

صفحه 405 از 409	بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)

اشخاص حقیقی		
نام و نام خانوادگی:	شماره شناسنامه:	تاریخ تولد:
نام پدر:	شماره ملی:	شغل:
شماره پرسنلی:	شماره تلفن:	
آدرس محل سکونت:	کدپستی:	

اشخاص حقوقی		
نام شرکت:	شناسه ملی:	کد اقتصادی:
آدرس:		کدپستی:
نام و نام خانوادگی واریز/ برداشت کننده:	شماره ملی:	

اشخاص خارجی		
نام و نام خانوادگی:	کشور:	تابعیت:
شماره فراگیر:	شماره گذرنامه:	

مشخصات تراکنش		
نام بانک:	شماره حساب:	تاریخ:
مبلغ:	نوع ارز:	نوع تراکنش:
توضیحات (منشأ وجه):	امضاء مشتری:	

شعبه:	شماره پرسنلی کاربر:	امضاء کاربر:
توضیحات:		

صفحه 406 از 409	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)	بانک ملی ایران اداره کل آموزش

عناوین مربوط به بخشنامه‌های سری (ب)

برای اطلاع و مطالعه همکاران گرامی، شماره، عنوان بخشنامه‌های سری (ب) و اداره ناشر ذی‌ربط ذیل درج می‌گردد:

شماره بخشنامه	عنوان بخشنامه	اداره ذی‌ربط
۱ (ب)	تهیه گزارش‌های اقتصادی	اداره کل مدیریت ریسک
۲ (ب)	امور مربوط به اسکناس و اوراق بهادار	اداره کل خزانه
۳ (ب)	در بخشنامه ۲ (ب) ادغام گردید	
۴ (ب)	در بخشنامه ۲ (ب) ادغام گردید	
۵ (ب)	در بخشنامه ۲ (ب) ادغام گردید	
۶ (ب)	امور مربوط به حفاظت تحویل و تحول کلیدها	اداره کل بازرسی
۷ (ب)	امور مربوط به تحویل و تحول واحدها	اداره کل بازرسی
۸ (ب)	امور حقوقی	اداره کل حقوقی
۹ (ب)	امور مربوط به مهرهای مورد استفاده در بانک	اداره کل سازمان و روش‌ها
۱۰ (ب)	امور مربوط به مالیات بر درآمد	اداره کل بازرسی
۱۱ (ب)	امور مربوط به اطلاعات اعتباری	اداره کل برنامه ریزی و نظارت اعتباری
۱۲ (ب)	امور مربوط به تمبر مالیاتی	اداره کل بازرسی
۱۳ (ب)	امور مربوط به نامه‌ها- تلگراف	اداره کل ضمانت نامه های ارزی
۱۴ (ب)	امور مربوط به حساب‌های قرض الحسنه جاری	اداره کل بازرسی
۱۵ (ب)		
۱۶ (ب)	امور مربوط به بایگانی مدارک، اسناد و دفاتر	اداره کل بازرسی
۱۷ (ب)	امور مربوط به بروات	اداره کل بازرسی
۱۸ (ب)	امور مربوط به وخواست- مطالبات دعاوی	اداره کل پیگیری و وصول مطالبات
۱۹ (ب)	امور مربوط به توجه مسئولان- واحدها	اداره کل بازرسی
۲۰ (ب)	امور مربوط به معاملات و تسهیلات اعتباری	اداره کل اعتبارات

صفحه 407 از 409	بانک ملی ایران اداره کل آموزش	بانکداری داخلی - ۱ (تجهیز منابع)

شماره بخشنامه	عنوان بخشنامه	اداره ذیربط
۲۱ (ب)	در بخشنامه ۷ (ب) ادغام گردید	
۲۲ (ب)	در بخشنامه ۱۸ (ب) ادغام گردید	
۲۳ (ب)	امور مربوط به حواله‌ها	اداره کل بازرسی
۲۴ (ب)	امور مربوط به صندوق - قرض الحسنه پس انداز	اداره کل سازمان و روش‌ها
۲۵ (ب)	امور مربوط به کارپردازی	اداره کل کارپردازی
۲۶ (ب)	امور مربوط به کارگزینی	اداره کل سرمایه انسانی
۲۷ (ب)	امور مربوط به عملیات ارزی	اداره کل ضمانت نامه های ارزی
۲۸ (ب)	امور مربوط به بیمه	اداره کل ضمانت نامه های ارزی
۲۹ (ب)	امور مربوط به اداره سازمان	اداره کل سازمان و روش‌ها
۳۰ (ب)	امور مربوط به مطبوعات	اداره کل سازمان و روش‌ها
۳۱ (ب)	امور مربوط به آموزش کارکنان	اداره کل آموزش
۳۲ (ب)	امور مربوط به ابنیه ساختمان‌های ملکی و استیجاری	اداره کل مهندسی و املاک
۳۳ (ب)	امور مربوط به سپرده‌های سرمایه‌گذاری	اداره کل سازمان و روش‌ها
۳۴ (ب)	امور مطالبات معوق	اداره کل پیگیری و وصول مطالبات